This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A 489957

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

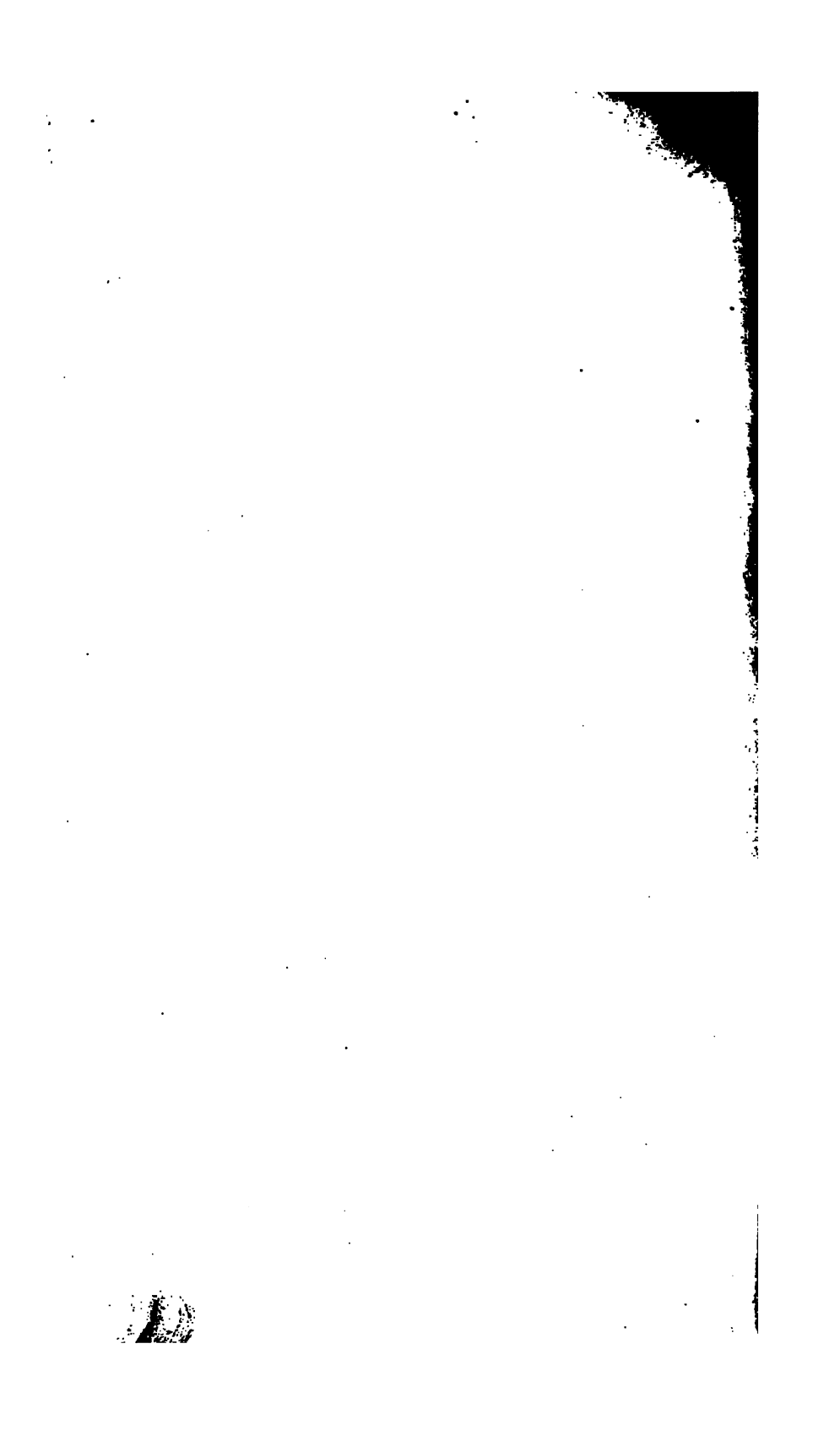

Vydán dne 1. ledna 2. svazek vyjde 8. února 1858

POSEL Z PRAHY.

Spis užitečný, zábavně poučný

pro

město i ves.

Redaktor: **Vojtěch Bělák.**

bytem v národním domě v Jerusalemské ulici u hradeb čísla 980 (u [illegible] [illegible] plotu) II. poschodí, na pavlači.

Díl III. Svazek I. Leden 1858.

„[illegible]!"
„[illegible]"

U *Josefa Šálka*, na Ovocném trhu č. 541—1 (naproti divadlu) [illegible] a [illegible], jakož u *Jar. Pospíšila* v Nových alejích a v *Příbrami* u [illegible] *Petrsona* se vydává

Slovenských

pohádek a pověstí

svazek II.

Obsah:

[illegible] [illegible] (dokončení). — O [illegible] [illegible] — [illegible] (začátek).

Cena 8 kr., — se zásylkou po poště 10 kr.

Třetí svazek vyjde za 14 dní, první ještě jest na skladě.

Celek bude z 5—6 svazků sestávat.

Tiskem [illegible] knihtiskárny [illegible] v Praze.

Na Posla z Prahy předplácí se

	poštou:	v Praze:
na celý rok:	3 zl. 10 kr. stř.	2 zl. 20 kr. stř.
na půl roku:	1 „ 40 „ „	1 „ 15 „ „

Kdo by si přál v Praze zasýlání jednotlivých svazků do domu, zaplat na rok o 10 kr. stř. více.

Pro Prahu přijímá předplatní peníze:

Nakladatel, nárožní dům v Jerusalemské ulici a u hradeb, číslo (u senovážného placu), v 2. poschodí na pavlači.

Vetterlovská knihtiskárna, nárožní dům v Kolovratské třídě v Panské ulici, „u tří lip" zvaný, přes dvůr, v 1. poschodí.

H. Dominikus, knihkupec na rynečku. **J. Pospíšil** na proti Urš linkám v Nových alejích, jakož i všichni *ostatní knihkupci*.

U domovníka v museu leží vždy výtisk k nahlédnutí, a tamtéž se tak mohou předplatní peníze skládati.

Předplatné a jiné listy nechť se zasýlají franko pod adresou: „*Vyda vatelstvo Posla z Prahy v Praze.*" Venkovští čtenáři račtež peníze bezpo třední vydavatelstvu zasílati.

S redaktorem lze od 10. do 12. hodin dopoledne mluviti.

Oznámení.

Ještě k dostání jest:

Praktické navedení ke hláskování a čtení.

Pomocná knížka pro učitely při užívání slabikáře a první čítanky p katolické školy v císařství Rakouském

Sepsal *Josef Bačkora*,

učitel na c. k. české hlavní škole a na ústavu pro školní čekatele v Praze

Spis ten obsahuje v 40 rozprávkách obšírné a důkladné pojednání praktickém odvodu ke hláskování a čtení, tak že každý, kdo s tímto způsobe vyučování seznámiti se chce, úplného poučení v něm nalezne.

Prodává se v knihkupectví B i v n á č o v ě v Praze na Novém měs v Kolovratské ulici za 36 kr. stř. (Též u spisovatele v Růžové ul číslo 956.)

Josef Franta Šumanský

POSEL Z PRAHY.

Spis užitečný, zábavně poučný

pro

město i ves.

Redaktor:

VOJTĚCH BĚLÁK.

„Spojenými silami.“
„Práce rodí zámožnost a sílu.“

DÍL III. a IV.

V PRAZE, 1858.
Vydal Vojtěch Bělák. — Tiskem A. Renna.

AP
52
.P85
1858
pt. 1

Obsah celého ročníku 1858*).

I. Čásť zábavná.

a) Povídky.

Stránka

Na štědrý večer. Povídka od Zděnka Michalského 1
Dobrý člověk. Povídka od Boženy Němcové 77
Jiřík. Povídka od V. J. Hálka 354
Boháč Konečný a chudý Novotný. Příběh ze života od Fr. Pravdy. . b90, b157
Knap a písař. Povídka z řemeslnického života při sklonku 16. století. Původně od Jos. Ehrenbergra. b237

b) Životopisy, články historické a popisné.

Josef Franta Šumavský. Životopisný nástin od Boženy Němcové 55
Muž z lidu. Podává H. B. 104
Příspěvky k pravdivé kronice slavného města Račic.
4. Inštrukcí purkmistra Matěje Bouchala 46
5. Z pamětí Jeremiáše Viktorina, učitele Račického 202
6. Promluvení konšela Matouše Kudličky v sezení rady, týkající se opatrnosti v zimě a z jara, když ledy jsou 367
7. Psaní a odpověď rady městské několika měšťanům, kteří si přáli, aby se holé pustiny a holá návrší stromovím neb lesem posázely . 371
8. Listy soukromé Jiřího Řepičky, primátora někdy Račického a p. zprávce Bříška panství Krcalovického b164
9. Inštrukcí, jak konšelé panu Janu Stříhalovi v Bahništi mluviti mají, aby přijal purkmistrovství v Račicích b275
10. Výpisky ze staré knihy zemřelých b281, b317
11. Z formuláře Račického b324
Ze starých časů. 1. O penězích 214
2. O řemeslech v Čechách. I. II. . . . 284, b263, b335
Jindy a nyní na Slovensku. I. Bývalé a nynější školství 275
II. Bývalé a nynější notarství b253
Obrazy ze života Slovaků. 1. Domácí mrav a život. 2. Jaro. 376
3. Veliká noc. 4. Slavnost svatodušní. 5. Jeseň. 6. Narozeniny a křtiny. 8. Úmrtí a kary. 9. Zima. 10. Vaneco. 11. Sylvestrův večer. 12. Fašanky či končiny b78, b327

*) Při číslech znamená písmenko b druhý díl. Čísla bez písmenka znaznamenají první díl t. r.

105a - 32974/1

Stránka

Berlínská vodárna. F. Ddk. 371
Zlaté staré časy *b*1
Ruští činovníci *b*7
Obchodnické obrazy z Krkonošských hor. III. Plavení dříví na Kamenici . *b*127
Činnost v Rusku. 1. Uvolnění mužíků : *b*220, *b*383
Nový způsob získati si kupců na zboží. Od Sušice. K. H. *b*119
Amerika s Evropou spojena! 229

II. Část poučná.

a) Prostě poučná.

Listy o sladovnictví. Podává J. Š. 120, 207, 303, 390, *b*28
Živnostní účetnictví. Podává J. U. Dr. Škarda 22. 125
O obchodech mezi kupci a průmysliníky 295, 363
Krátké poučení o nových penězích rakouského čísla. Podává Antonín Skřivan *b*139, *b*209, *b*384
Pokrok ve výrobě zapalovátek. *b*121, *b*201
Kodymovská kamna na spodní tah *b*271
Hlasy o Kodymkách *b*33

b) Rozhovory o věcech časových.

Akcie — stará věc. B. 34
O zvěři. O. 50
Ještě jednou: *Co je mašina,* a jak se na ni pohlížeti nesmí. Fk. . . . 97
Které jsou *příčiny a prameny* duchovní i hmotné bídy našeho lidu slovenského? a kterými prostředky bylo by lze bídě té odpomoci? (†) 113
Několik slov našim českým průmysliníkům na uváženou. Podává Sil. K** 190
Ještě jednou slovo záležitostí obecních se týkající.
I. Smysl pro obecnost a obecní představenstvo 223
Slovíčko stranu smluv a listin vůbec 227
Všeho moc škodí. Slovíčko proti zvěři k potvrzení toho, co v 1. svazku Posla o též věci praveno bylo. Podává F. B., občan z L. 299
Řemeslnické či průmyslové školy. Představeným obcí, učitelům a přátelům zanedbaných řemeslníků našich 308
Prameny chudoby a žebroty. Náš skromný recept k poznenáhlému vyléčení obou. Z Dřemlin 319, 355, *b*257
Ze Slovenska o evangelických gymnasiích *b*3
Libušin soud — slavná památka české minulosti *b*9
Sirotčí kasy opět do života povolány *b*25
Listy kupce. Od Ohře v měsíci březnu. (Dm.) I. Duch kupecký . . . *b*112
Malého řemeslníka různé poznámky. Předě vším odpověď na list z Tábora. Od Opočna. Jka. *b*133
Pokladnice na odměny pro dělníky a čeleď v Brně. — Z Brna na konci července *b*144
Zdlolní či výpomocné kasy. Důležité ústavy k zvelebení, sesílení a povznešení stavu živnostního *b*143, *b*175, *b*285, *b*346
Pořádání selských záležitostí, zavedení scelování a odlučování pozemků v Uhrách, zvlášť na Slovensku. Z horního Slovenska *□* *b*190
Reálky — školy věcné s mateřským jazykem I. II. III. . . *b*207, *b*297, *b*380
Pan Zdpověda . . . . . *b*

III. Kronika našich dnů.

a) *Původní listy z venkova.*

Celoraz u Pacova. Hospodářství, půda, pastviny, silnice, obchod, průmysl, ceny. 233. — *Z Chorvátska* (z přátelského dopisu). Zima, víno „draga," údolí Vinodolské. 71. — *Chrudim.* Řemeslnická škola, čtení českých listů. 139. *Z Jistebnice* O škole. 642. — *Karlín* u Prahy. Plynoměr a kažení vody. Výtoky z plynárny. 146. — *Kartousy* u Jičína. Nová trestnice, mlýn p. F. Káše. 74. — *Komorní Hrádek.* Pokroky v hospodářství, silnice, zdejší lid. 331. — *Kutná Hora.* Hospodářství, reálka, potřeba řemeslnické školy, dělníci, dobročinné ústavy. 329. — *Litomčřice.* Jan Kranich, mistr koželužský. 145. — *Lochovice.* Založení knihovny pro dělníky z přádelny. 396. — *Mnichovo Hradiště.* Dílna na obuv. Bakovské pletené zboží, polní hospodářství, silnice, školství. 140. — *Mšeno.* Silnice, nedůstatek pramenité vody, poloha a okolí, farská hlavní škola a zdar její, školné, řemeslnická škola a řemeslnictví. 73, 231, 325. — *Nový Sad ve Vojvodině.* 414. *Z Oravy na Slovensku.* I. Učitelstvo a školní knihy, přádelnictví, náuková společnost v Dolním Kubíně. 411. — *Pelhřimov.* Zdejší krajina, plodiny, potřeby řemeslníků, reálka, knihovna, příjmy a vydání obecní, pálenka. 327. — *Plzeň.* Slavnost, zpěvácký spolek, zbrojnice, listiny z makulatury, osvětlení města, spořitelna. 241. — Obsah listin z makulatury a český právnický časopis. 333. — Plzenský Hlasatel, železnice západní, osvětlení města. 416. — *Považí na Slovensku.* Prameny chudoby slovenské. 142, 240. — *Prachatice.* Obchod se slady a solí, výroba kořalky, porážení, zdělávání a dopravování dříví. 399. — *Rakovník.* O reálce. 74. — *Severní Čechy.* Český lid kolem Lovosic a duchovní jeho zanedbání 235. — *Listy ze Šumavy.* Rozhled po nejbližším okolí, rozhraní českého a německého jazyka, hospodářství atd. 147, 246, 402. — *Vídeň.* České učenictvo a jeho zanedbání. 73. — List českého řemeslníka. 247. — Zemětřesení v Neapoli a jinde, rozšíření města, osvobození řeznictví v Paříži, pekařství, lichva. 251. — Česká škola pro řemeslníky a hojnost stavenišť. 336. — *Vlašim.* Založení záložní kasy 415. — *Vltavotýn.* Bývalé a nynější soukenictví, obchod s obilím, plavba po Vltavě, osobnosti. 406. — *Od Vltavy.* (Z přátelského dopisu.) Působení prof. Dra. J. Purkyně a důležitost památek z prvního probuzení literatury a národu českého po dlouhém spánku. 69. — *Vysoké.* Místní věci. 239. — *Únhošt.* Stranu učitela a školního vyučování, místní věci, 63, 144, 244. — *Ze Zdic.* (B.) Všeobecné poznámky. Něco o cukrovně a o cukernickém názvosloví. 639. *Od Zdobnice.* Vamberské krajky a krajkářství, paprskářství, kamenictví. 404, 6313. Od *Žďáru na Moravě.* Drobnosti. 67.

b) *Listy z Prahy a o Praze.*

Strana 150—156, 419—422, 6152—156.

Přídavek: *Klempířské názvosloví* od Fr. Špalného 423

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 1. Leden. 1858.

Na štědrý večer.

Povídka od Zděnka Michalského.

I.

Je štědrý den. Země je pokrytá sněhem, a na nebi se vlekou šedá mračna. Pustá je krajina, a nikde živé duše k spatření; jenom tu a onde zakráká vrána anebo zakvílí stehlík, jenž bídně z bodláku jiním pokrytého semínka si dobývá.

V sněhu celá ukrytá, a jakoby se k zemi tulila, leží před lesem vesnice Hradiště, a jenom hustý dým, v mocných kotoučích z komínů se valící, dává svědectví, že tam živo. A nejen živo, hlučno a slavno je pod těmi došky; dějou se přípravy k štědrému večeru.

Proč se nevalí dým z komína tam o samotě stojícího baráčku? Jsou tam lidé tak chudí, že si nemohou ani zatopit?

Je to chatrč rybářova.

Podívejte se k lesu. Vychází z něho stařena nesoucí otep klestu. Vetchý šat kryje vetché oudy její, krok je nejistý, pracný, nebo kromě otepi nese břímě šedesáti let. Ale oko její posud jasné, a vráskovitá tvář usmívá se chvílemi zvláštní radostí. Kyne ji pokojný večer, teplá jizba ji uvítá, a na stole vyskytne se kousek Božího nadělení. To zřídka bývá!

Za lesem, stěsnáno ve vysoké břehy, úpí Labe v ledových okovech. Tam viděti starého rybáře při namáhavé práci. Neunaveně prosekává otvory do ledu, rád by něco ryb ulovil, avšak práce nedaří se mu valně. Ruce se třesou a kolena slabostí klesají. Doma však není groše, a sousedé dávno už si ryby zamluvili a zaplatili.

Po celý advent zle se vedlo stařičkým těmto manželům. *Stařena* teprv předevčírem lože opustila a ještě dnes byla chorá; *rybářovi* nedařil se zase lov, neboť na dnešek teprv Labe náležitě zamrzlo. Ač vedli vždy život skromný, tížila je v tak vysokém stáří nouze nad pomyšlení. Více však jim starostí působil syn Václav, jenž už po několik neděl o sobě zmínky nečinil

K štědrému večeru vždy psával, třeba bylo v dílně sebe víc práce, letos nebylo o něm ani slychu. Stalo se mu snad něco? Psal sice posledně, že se hodlá v brzku za hranice vydati, aby se kdesi v znamenité zámečnické dílně v řemesle svém zdokonalil, ale od těch dob marně další zprávy čekali.

„Jak bude ubožák štědrý večer slavit?“ stará se v srdci svém stařička matka.

„Škoda, že jsem ho na řemeslo dal,“ mrzí se rybář, když mu ruka umdlévá; „nyní by hezky pomáhal!“

Než kdo je asi onen statný člověk, jenž na druhé straně Labe k Hradišti pospíchá? Proč se mu zajiskřilo oko, když spatřil věž kostelíčka? Proč se roztouženě dívá na vesnici, na baráček rybářův?

Došel k Labi, rozhledl se kolem do kola, a mužné oko jeho utkvělo na rybáku. Srdce jeho radostně bilo, byl otci na blízku. V tom se rybář ohlédl, a oko jeho syna poznalo, jenž už s břehu stoupal, aby k němu pospíšil. Neudělal však ještě krok, když se mu z úst zoufanlivé vykřiknuti vydrálo. Starý rybář zmizel pod vodou. Chtěl synovi vstříc, noha se mu sklouzla a už byl v průseku.

„Spravedlivé nebe!“ úpěl Václav; avšak i on zůstal vězeti, led se pod ním probořil. —

„Pomozte, pomozte, kde jste kdo!“ vzkřiknul zoufanlivě, ačkoliv nebylo na blízku človíčka vidět.

„Pomohu ti,“ ozval se náhle z hustých vrbiček hlas, a silný zavalitý selský synek objevil se na břehu. „Ale přísahej, že se odříkáš Bětušky.“

„Přísahám, Tomši,“ zvolal Václav, „ale pospěš otci na pomoc!“

„Po něm je veta, voda ho pod led zanesla,“ vece Tomeš. Na to uchopil mladý topol u svršku, ulomil jej a podal konec jeho Václavovi.

„Děkuju ti, Tomši!“ pravil Václav, když byl na pevné půdě.

„Teď pospěš domů,“ dí Tomeš; „mráz jen praští, zkřehneš tu!“

„A co doma, Tomši? Jako dítě jsem se těšil cestou, chtěl jsem ho překvapit, a sotva jej uzřím, odloučí ho smrt ode mne! Ubohý otec!“

I zastřel si dlaní oči a sklesl na kolena.

„Měj rozum, Václave,“ domlouval mu Tomeš. „Seber se a pojď, já tě doprovodím, matka tě jistě očekává.“

I pomohl mu na nohy a sestoupil s ním na led.

„Tak,“ pravil, když se k břehu přiblížili; „teď se jen pevně drž, led je zde silnější a neproboří se pod tebou. Musím zase na zpět.“

„Jdi Tomši, jdi,“ vece Václav truchlým hlasem. „Ještě jednou ti děkuju!“

„Zač pak?“ zasmál se Tomeš. „Vždyť jsem tě nevyláh' zadarmo. Nezapomeň, že jsi se odřekl Bětušky.“

Václav neodpověděl.

„Ano, ještě něco, Václave! Zda jsem na tobě nevykonal skutek milosrdenstvi? Kdyby mne byla náhoda k břehu nepřivedla, byl bys nyni s otcem na zelené louce! Udělej mi též něco! Řekni Bětušce, že si ji vziti nemůžeš, rozlož jí to; ale ne, neříkej, raději z krátka pověz, že ji nechceš. Uděláš to, Václave?“

„To neučiním!“ zvolal Václav. „Upouštím od ní, jako jsem to přísahal, ale nic jí neřeknu!“

„Ale považ, Václave, že by se byly nyní ryby na tobě pásly, kdyby mne bylo nebylo, a že by si mne byla Bětuška tak jako tak vzala.“

„Ne, to neučiním, Tomši!“

Marné bylo domlouvání Tomšovo.

„Považ, jaká to chvile,“ pravil mu Václáv třesoucím se hlasem. „Ledva vím jak bolest nad ztrátou otce snesu, jak matku upokojim. Popřej mi oddechu.“

Mumlaje do sebe a všeho součastenstvi prost obrátil se Tomeš a spěchal po ledě na druhou stranu, kdež ve vrbičkách zmizel.

Václav s těžkým srdem ubíral se k osamělé chaloupce.

II.

Za Labem, nedaleko onoho místa, kde se byl starý rybář utopil, stojí v pasece pod starým dubem silný, zavalitý selský synek. Chlupatou čepici má stáhnutou až přes uši, kožich zapiatý až po bradu, a v ruce drží natáhnutou ručnici. Sníh přestal padat, nebe se vyjasnilo, jasně se třpytily hvězdy, ale proto nebylo přece dále než asi na pět kroků vidět. Avšak synek hleděl bystře kolem sebe, ale co chtěl vidět, nechtělo se ukázat. V tom zavzněl jasným zvukem v Hradišti zvonek, vybízející zbožné duše k slavnosti narození Páně.

„Proklatě!“ mumlal synek a skřípal zuby, „už se zvoní na půlnoční, a já ještě nevystřelil, ba ani chlup jsem neviděl, neřku-li zajíce. Že do toho nechce z čista jasna tisíc....“ Proklínaje špatné povětří, spustil kohoutek u ručnice, pověsil ji na rameno a kráčel zdlouhavým krokem z paseky. Přejda přes led, schoval ručnici pod dlouhý kožich a kráčel rovnou cestou k světlu, kteréž se v oknu rybářovy chaloupky kmitalo.

„Ti slaví dlouho štědrý večer,“ pomyslil si, a když přišel k chaloupce, podíval se do okna.

„Hm! Václav stůně, a matka u něho hlídá!“ mumlal do sebe; „to je smutná věc! — Nu, já také neslavil, ačkoliv bych mohl, a v lese je potrapeně chladno.“

Zamyšlen obrátil se od okna a kráčel ke vsi. Právě když šel okolo kostela, zpíval lid veselým hlasem „Narodil se Kristus Pán, radujme se!“

„Škoda!“ mrzel se Tomeš, „každý rok jsem byl na půlnoční.“ I ukryl ručnici lépe pod kožich a vešel do kostela. Otevřel ústa, chtěl zpívat, ale hlas mu váznul v hrdle a ručnice ho tížila, že se mu až ruka třásla.

„Neměl jsem ji brát s sebou,“ káral sám sebe, „do kostela se nehodí. Už chtěl zase vyjít, když spatřil za sloupem Bětušku Soukupovic, ana se vroucně modlí.

„O Bože!“ vzdychnul si z hloubi duše své, „kdyby byla mou, zanechal bych tu chvíli pytlačení, a ručnici bych hodil do Labe! Byl by ze mě řádný člověk.“ S láskou k ní pohlížel, oko jeho nemohlo se od ní odvrátit.

„Václav se mi zapřisáhl, že od ní upustí,“ pravil si dále, „a kdož se mi může na bok postavit? Mám největší statek, jsem svým pánem a mohu se třeba zejtra oženit!“

V tom se už lidé zvedali a u dveří povstala tlačenice.

„Nemůže mi ujíti,“ ubezpečoval sám sebe, už se však okolo něho kmitla a už byla ze dveří. Tomeš se pustil za ní, chtěje s ní vážné slovo promluvit, ale nemálo se zarazil, vida, že jde místo domů do polí.

„Kam asi pospíchá?“ myslil si a kradl se nepozorován za ní. Lehkým, spěšným krokem ubírala se k rybářově chaloupce, zůstala pod oknem stát a dívala se pozorně do světnice. Věděla už, co se přihodilo, že Václav přišel, a že je nemocen. Uzřela Václava na loži, prsa se jí sevřela, slze ji polily. Vstoupila do chaloupky. Stařenka pozvedla hlavu a poznavši Bětušku, sklonila zase čelo na ruce, v nichž držela růženec. Bětuška přistoupla k loži a s neskončeným zármutkem pozorovala Václavovu rozpálenou tvář. Nemohla plakati, nesmírná bolest jí srdce rozrývala.

„Bůh na nás spomněl, Bětuško!“ pravila stařena pokojným hlasem, ač bylo znáti, že se přemáhá. „Upokoj se!“

„Těžký to den, ba Bůh na vás spomněl!“ vece Bětuška. Chtěla sice říci „Bůh na *nás* spomněl,“ ale nebyla s to, myslila, žeby tajemství srdce svého prozradila. „Pobudu s vámi, bude vám veseleji.“

„Měli by starost o tebe, děvečko; nemám také, čím bych tě uctila, všechno prázdno, ani jsem hrubě nezatopila.“

„Ubohá babičko!“ vece Bětuška.

„Mluv jen tiše,“ pravila zase stařena. „Václav mi nedávš

no usnul, nerada bych, abychom ho probudily. — Přinesl s sebou několik zlatých, ve vodě však se mu rozmočily a jsou ty tam. Těžce je asi uhospodařil.“

Bětuška neodpověděla; chvíli ještě v chatrči pobyla, pak se ale ubírala domů.

Tomeš, který stál pod oknem, viděl její slzy, a zdálo se mu, že slyší její vzdechy; skřípal zuby, a mimovolně pohrával s kohoutkem u ručnice. Když vycházela Bětuška ze dvéří, uskočil za chaloupku jako zločinec, jenž se bojí, aby nebyl dopaden; pak ji zase stopoval.

„Věru, zasloužila by, abych jí vystřelil zrovna u hlavy,“ pravil si v duchu a už natahoval kohoutek. „Ale ne,“ doložil, „jeť nevinna, Václav je toho příčina. Že jsem mu jen z vody pomohl!“

Po chvilce se upokojil a kráčel dále; poněvadž ale Bětuška čerstvě ubíhala, zrychlil svůj krok a hleděl neustále za ní. Při tom však nedával pozor na cestu, a než se nadál, spadl do hlubokého příkopu. Hrozně se ulekl, ještě ale více, když mu ručnice spustila a rána zrovna okolo hlavy vyletěla, tak že mu prach vlasy spálil. Vykřiknul v smrtelné úzkosti a svíjel se v příkopu.

„Pomozte!“ křičel plnými hrdlem.

„Ba, pomůžeme ti!“ ozvaly se za ním hlasy, a čtyry svalovité ruce chopily ho za hrdlo. Poznal, kdo ho v jámě navštívil; takové ruce mohl míti jenom myslivec Jelínek a hájný Jehlička.

„Ručnici sem!“ poroučel myslivec, „a hajdy před náma, sice ti mozkovici vypálim!“

„Pro všecky svaté, kam pak mám jít?“ tázal se skroušeně Tomeš.

„Víš, kde zůstávám!“ zvolal myslivec. „Přes noc budeš mým hostem, a zejtra se podíváš do města.“

„S místa se nehnu!“ zaříkal se Tomeš; když ale myslivec důtky do rukou vzal, byl hned na nohou.

„Takhle z toho nebude nic!“ vrtěl Tomeš hlavou, „vždyť mi spustila ručnice sama od sebe.“

„Hubu držet, a ku předu!“ poroučel zase myslivec.

Bolestně se díval Tomeš na svůj statek, když šli kolem vesnice, a zažehnával v duchu všechno pytlačení. Asi za půl hodiny dorazili k myslivně, kteráž o samotě na kraji lesa stála. Myslivcová se nesmírně podivila, když spatřila svázaného Tomše.

„Vy jste nebyli na půlnoční?“ kárala svého muže a hajného, jenž se neustále na Tomše díval a blaženě se usmíval.

„Ba, byli jsme,“ odpověděl myslivec, „ale náhodou chytili jsme Tomše, po kterém jsme celý rok nadarmo pásli.“

„Račte mi to pro tenkrát odpustit," prosil Tomeš, „nevezmu více ručnici do ruky. Pusťte mne domů, vždyť jsem dnes hrubě ani nejedl."

„Tedy jste celý den honil!" di myslivec. „Ale abyste neřekl, že vás nechováme o hladu. Tu jezte," dodal, vánočku mu předkládaje.

„I ponížene děkuju," zaradoval se Tomeš, poněvadž měl ale ruce svázané, zarmoutil se zase.

„Nu jezte!" smál se mu myslivec. Potom pravil vážným hlasem: „Vidíte, jak je těžko jísti, když má člověk ruce svázané! Vy mi svým pytlačením taky svazujete ruce, poněvadž můj chléb je moje služba. Abyste ale neřekl, že jsem tvrdého srdce, popřeju vám noclehu v čeledníku. Abyste nám však neuplách, stáhnem vám boty." Při tom pokynul hajnému, jenž si nedal dvakrát poroučet. Na to přinesl hajný do čeledníka otep slámy a pravil Tomši, aby si lehl. Myslivec zamknul dvéře u čeledníka, které vedly do sině a do pokoje a vzal klíč k sobě.

„To jsem si to tenkrát hezky navlékl!" káral Tomeš sám sebe a vrhnul se mrzutě na slámu; „celý den jsem běhal po lesích, až do půl noci jsem kalousoval, ani jsem si bulku nezahrál, ba ani jsem nejedl, a nyní jsem v pasti a mám silnou naději, že si posedím přes svátky v kriminále!"

„Ale ty," pravila myslivcová svému muži, „vždyť vám může Tomeš utéci, v oknech nejsou mříže."

Myslivec se usmál a myslil si, že by asi Tomši nechutnalo, na boso v sněhu domů běžet. Nemysle více na Tomše položil se, ale Tomši bylo zle; přemýšlel o svém žalostném stavu. Že byl tváří k oknu obrácen, spozoroval brzo, že jsou okna bez mříží. Potěšil se, a hned se pozvednul hezky tiše se svého slaměného lože. Opatrně otevřel okno, ale jak na ně vystoupil, vzpomněl si teprva, že je bos, poněvadž mu silný mrazový vítr nohy ovanul.

„Achich!" vzdychnul si z hloubi duše své, „takhle by se to špatně domů šlo! — Ale co dělat? — I uříznu kus kožicha, zaobalím si do kožešiny nohy, šátkem ji přivážu a pak poletím!" Rychle vyňal z kapsy kudlu, uříznul hodný kus kožicha, odvázal si s krku šátek, roztrhl jej na dvě půle a už si chtěl nohy zaobalit, když uslyšel kroky. Pustiv kůži, šátek i kudlu z ruky, skočil mžiknutím s okna a uháněl jako vítr do polí.

„Chyťte ho!" ozval se tu myslivcův hlas, okno u jeho pokoje se průdce otevřelo a strašná rána zahučela z ručnice.

„Svatý Tomáši!" zaúpěl Tomeš a sklesl do sněhu. Když

ale bylo všude ticho, poznal, že není ani postřelen, neřku-li zastřelen a uháněl jako jelen k Hradišti.

A myslivec, který byl na slepo do oblak vystřelil, smál se z plného hrdla a ujišťoval svou manželku, že se mu něco takového ještě nikdy nepřihodilo.

III.

Všechny hvězdy už zhasly, jenom bodrá jitřenka stkví se ještě na temnomodré obloze, ale bledne vždy více a více. Na východě se zardívá nebe a jasný zvonek kostelíčka Hradišťského vybízí zbožné duše ke mši svaté „na úsvitě.“ Celá ves zdá se jakoby ještě dřímala, jenom ve statku bohatého sedláka Soukupa zavrzly už dvéře. Z nich vystoupila dívka, jejíž tvář byla tak růžová, jako červánky na východě, a oči tak jiskrné, jako hvězdy na nebi. Byla to Bětuška. Ohlídnuvši se opatrně na všechny strany, pospíchala plaše do polí k rybářově chaloupce. Když ale přišla ke dvéřím, zůstala stát a srdce jí počalo úzkostlivě biti. Potom napnutě poslouchala, a teprva když poznala, že je v sednici úplné ticho, otevřela opatrně dvéře a vešla tiše do vnitř.

„Nebohá!“ vzdychla si, když spatřila rybářku na holé lavici u kamen a jenom jednou sukní přikrytou ležet. Václav taky ještě spal, ale rty jeho se pohybovaly, jakoby mluvil. Bětuška se dívala na něho dlouhou chvíli, pak si z hluboka vzdychla a utřela slzu. Na to vyndala opatrně ze zástěrky vánočku, jablka, ořechy, kousek uzeného masa a uzlíček mouky na stůl, vyňala ze záňadří dva zlaté stříbrňa, strčila je pod vánočku, a už pospíchala tiše ke dvéřím, když náhle Václav ze spaní temným, úzkostlivým hlasem zvolal:

„Topím se — pomoc!! —.— můj otec — pomoc — můj otec!“ — Jako zkamenělá zůstala Bětuška stát, třásla se na všech oudech, ale nemohla se z místa hnout.

„Už přísahám, Tomši!“ mluvil Václav po chvíli třesoucím se hlasem, — „ona je tvá — ale já ji nepřestanu — Je tvá — utopil se! — Bětuška ztracena, pryč, pryč — — a přece má!“ —

„Bože!“ vzdychla si Bětuška, „co se s ním dělo?“ Už chtěla blížeji k němu přistoupit, když sebou trhnul a zhluboka si oddechnul. Ulekla se a vyšla opatrně ze dvéří. Spěšným krokem ubírala se do kostela a sepnuvši zbožně ruce, modlila se tak horoucně, jako posud nikdy v životě svém.

V rybářově chaloupce už svítalo. Staženka skládá věci, „kteréž byl Ježíšek nadělil“ a vypravuje Václavu o Bětušce. Václav však neodpovídá, srdce jeho krvácí. Ví že tu Bětuška

byla, neboť jí ve dvéřích zahlédl; zjev její kouzelně na něho působil, byl by jí k nohoum padl, byl by ji políbil, ba jen slovo na ni promluvil, ale nesměl, přísaha ho tížila. Byl by plakal, ale pramen slzí v oku jeho vysechl, dech byl horký jako oheň. Bětuška zmizela, a on se zabral do přemýšlení; bylo mu teskno, ouzko. I nyní pohlíželo jen oko jeho na matku, duše jinde byla.

V tom vešel Tomeš do sednice. Na nohou měl čeledínovy boty a na sobě místo kožichu sváteční soukenný kabát, ačkoliv bylo nesmírně zima.

„Dobrého zdraví!“ pravil Tomeš a přistoupil k Václavově posteli. „Nu, jak je?“ ptal se ho.

„Dobře,“ odpověděl Václav. „Jenom tu a tu je oheň,“ dodal, ukazuje na hlavu a na prsa.

„Ba mně se zdá, že je ti zle, brzo zasi pojedeš za starým,“ pravil Tomeš.

„Ovšem, že je zle!“ přisvědčila stařena a počala naříkat.

„Nastudil se,“ šeptal jí Tomeš, „a to je velmi nebezpečné. Nejlépe by bylo, abyste poslala do města pro doktora.“

„I můj Tomši,“ zhrozila se stařena, „kdež pak bych vzala tolik peněz?“

„Víte-li co?“ pravil Tomeš, „já a Václav jsme dobří známí, udělám mu něco pro staré přátelství. Koně jsou dnes beztoho na prázdno, a nebude jim na škodu, když s nimi pojedu do města.“

„I můj předobrý Tomši!“ děkovala stařena, ale hned na to pravila smutně: „Což je to ale platné, když nemám peněz ani pro doktora, ani do apatyky!“

„Nu,“ pravil po krátkém přemýšlení Tomeš, „já to zapravím, až bude mít Václav penize, může mi to splatit.“

„I můj zlatý Tomši!“ dala se stařena do pláče. On však vyšel spěšně ze dvéří a pospíchal domů, aby dal zapřáhnout.

Jak to ale, že se stal z pytláka Tomše do rána milosrdný samaritán?

Inu, nebyla to žádná maličkost, když mu šlo minulé noci dvakráte o život. Poprvé by se byl bez mála sám zastřelil a podruhé ušel myslivcově ráně, když mu z čeledníka uprchnul, jak se domýšlel, jenom šťastnou náhodou. Toto dvojí nebezpečenství účinkovalo tak na mysl jeho, že si po cestě, když po sněhu a ostrých zmrazcích bos domů utíkal, svatosvatě umínil, že všech daremností, obzvláště ale pytlačení navždy zanechá a nějaký dobrý skutek na pokání vykoná. Když přiběhl domů, zaklepal tiše na okno. Matka jeho ještě nespala, protože strachy celá trnula, aby se mu bylo něco nestalo, a mžiknutím mu otevřela.

„Kdes tak dlouho chodil? Kterak to vypadáš? Jsi bos!“ naříkala a spínala ruce nad hlavou.

„Co by se mi bylo stalo,“ odtušil nevrle Tomeš, „dejte mi raději něco jíst, mám hlad jako vlk!“

„Ty budeš tak dlouho dělat,“ kárala ho matka, „až to životem zaplatíš. Neznabohu, místo cos měl jít do kostela, běhal jsi jako šelma po lesích.“

„I dejte mi pokoj!“ mrzel se Tomeš, „vždyť jsem v kostele byl, a ručnici nevezmu již ani do ruky! Nemáte na tom dost?“

„Kýž by to bylo pravda!“ vzdychla si matka, a snášela mu na stůl. Tomeš se s chutí do toho pustil, a když se najedl, skočil do postele. Na dobrý skutek hrubě už ani nevzpomněl, ale zaobaliv se do peřin brzo usnul. Avšak všecky hrůzy, které byl zažil, dopadly na něho ve snu na novo, jen že v mnohem strašnější podobě, tak že byl celý vyjevený, když se ráno probudil.

„Přece musím nějaký dobrý skutek vykonat,“ pravil hned a přemýšlel, kterak by to nejlépe vyvedl. „Vím co! Václav je nemocen, navštívím ho, nebo stojí psáno, že máme nemocné navštěvovat.“ Jak se nasnídal, šel skutečně k Václavovi, ale na cestě mu napadlo, že tento skutek je malá zásluha. „Nu,“ přemítal u sebe, „je-li mu zle, přivezu mu svými koni doktora z města. To bude už přece nějaká zásluha. Alespoň si ho zavděčím, že lehčeji od Bětušky upustí, a Bětuška si mne prozatím lépe povšímne, až se doví, že se o jejího bývalého hocha tak starám.“

Touto blaženou myšlénkou celý nadchnut, vrazil nyní do stáje a poručil čeledínovi, aby zapřáhl.

Za nedlouhou chvíli byl povoz přichystán, Tomeš vyskočil na vůz, uchopil opratě, práskl bičem a už uháněli koně po návsi.

„Nepojedete žádný do města?“ zvolal před okny Soukupova statku a zastavil.

Starý Soukup, jeho žena i Bětuška přiskočili k oknu.

„A proč vy tam jedete?“ ptal se Soukup, Bětuška však se uhnula za zeď, aby ji Tomeš nespatřil.

„I chci dnes udělat milosrdný skutek,“ pravil Tomeš na oko lhostejně, „rybářův Václav je těžce nemocen, a poněvadž nemá peněz, jedu mu zadarmo pro doktora.“

„To jste hodný za to,“ pravila žena, „ale my nepojedeme do města, půjdeme doma na velkou.“

Tomeš práskl do koní a myslil si: „Vida, jak jsem si to pěkně navlékl! Jim jsem udělal zdvořilost a při tom se Bětuška dověděla, jak se o Václava starám.“

Ale Bětuška si pomyslila: „To je vychloubavý, nadutý člověk,“ a starý Soukup a jeho žena řekli to nahlas.

Městečko bylo od vesnice něco přes hodinu vzdálené a mnozí Hradišti sousedé chodili tam na velkou, dílem aby uslyšeli kázaní vyhlášeného děkana, dílem aby si tam všelicos koupili aneb při úřadě vyjednali. A tak se stalo, že se nedělního času cesta do městečka ani netrhla. To bylo něco pro Tomše. Jel sice jako střeštěný, ale kdykoliv některého známého dohonil anebo potkal, hned zastavil a vypravoval mu, jak milosrdný skutek chce vykonat. Než přijel do města, měl samou chloubou hlavu o celou piď vejš, a když vezl konečně lékaře, nevěděl už ani, jak má na voze sedět.

Bláhový, kdyby byl věděl, jaký posměch ho doma očekává, byl by se zajisté natáhl do košatiny a schoval se pod slámu!

Hajný Jehlička totiž přišel každého rána k myslivcovi do jeho obydlí, aby se vyptal, co má celý den dělat, anebo poroučí-li něco. Tak i dnešního dne tam před velkou šel. Myslivec mu hned s nesmírným smíchem vypravoval, jak Tomeš bos utekl a ukázal mu kus uříznutého kožichu, na dvě půle roztrhnutý šátek a kudlu.

Hajný byl potutela, před pánem nenadělal mnoho řeči, ale když přišel mezi sobě rovné, měl jazyk jako na obrtlíku a pichlavý co bodlák. Mžouraje očima pospíchal k Hradišti, a než tam došel, měl o Tomšovi překrásnou povídačku pohromadě, v které ale dobrá polovice byla přilhaná. Poněvadž bylo na velkou ještě dost času, chytil na návsi známého, baráčníka Štěnděru, a začal mu povídat:

„Tak poslouchejte, co se nám včera v noci nepřihodilo. Tomeš tamhle z toho statku je nárámný pytlák — vždyť ho znáte! Na zajíce je jako čert na duši, a sotva uvěříte, jak umí stát na čekání. Na svátky chtěl mít zajíce, a my ho viděli už tři dni s brokovnicí lesem chodit, nemohli jsme ho ale lapiti. Tu přijdeme včera v noci do paseky a co vidíme? Tomeš je zamrzlý v močálu až po kolena i s kožichem. Považíte-li, že byla předevčírem obleva, a včera teprv mráz, tož musíte vyznat, že stál nejméně dvanáct hodin na místě, sice by nebyl mohl zamrznout. „Přece jsme tě jednou lapli!“ pravil pán a vzal mu flintu. Na to vytáhl důtky a začal milého Tomše tak nemilosrdně mlátit, že sebou trhal jako kapr na suchu. I prosil, sliboval, naříkal, plakal, ale pán — vždyť ho znáte — na takové trety nic nedá, když se jednou rozlobí. A co neudělal tedy Tomeš? Vyskočil vám rovnýma nohama z bot, přetrhl kožich a utíkal bos horem pádem domů.“

„To snad nebude pravda?“ pravil nedůvěřivě Štěnděra.

„Nač pak bych lhal?“ zamračil se na oko hajný, „a

ostatně vám neporoučím, abyste mi to věřil. Ale chcete-li se přesvědčit, pojďte se mnou do myslivny, a tam vám ukážu Tomšovy boty a kus kožichu, což jsem z ledu vysekal. Pán si to vzal domů pro věčnou památku.“

„I to je sakulinské dílo!“ dal se Štěnděra srdečně do smíchu. Zaběhl čerstvě domů, a povídal to ženě, ta zase doskočila ke kmotře, kmotra k strýčkovi, strýc to řekl tetě, a tak šla povídačka o Tomšovi jako po troubách, a než nebohý Tomeš přijel z města s lékařem, věděla už celá ves, co se mu bylo přihodilo. Kmotry a kmotrové, tety a strýcové, děti a odrostkové, vše to stálo před dvéřmi. Tam se hlasitě smáli, tu hlavy dohromady sestrkovali, a ta nevázaná čeládka v cestu mu vybíhala, všelikými posuňky ho vítajíc. „Zamrzlý Tomeš,“ ozýval se tu a tam hlas; „zamrzlík, zamrzlík, měl včera modré kapry,“ pokřikoval druhý a tak to šlo dále. Tomeš nevěděl s počátku co se děje, a ohlížel se, jako by byl s nebe spadl; teprva když uslyšel cosi o myslivci a hajném, dovtípil se, a prásknuv do koní, ujížděl k statku.

„Čert do té čeládky prašť,“ klel, když byl na dvůr vjel. „Tak si váží člověka, jenž má s chudým útrpnost!“

Od té doby měl Tomeš krušné dni; kdekoliv se objevil, smích si z něho tropili a hned bylo „zamrzlíku“ sem, „zamrzlíku“ tam. Skřípal zuby, valil a zatínal pěstě, ale nic na plat: musil si to nechat líbit. Čekal jen na příznivou příležitost, aby mohl spláceti. Že však čím dále tím hůř bylo, k posledku ani nevycházel a držel se doma při matce. Tím se jaksi zlost jeho utišila, stal se pokojnějším, neboť přemýšlením šel do sebe. Toužení po Bětušce zjemnilo mysl jeho, působíc mu sladkou bolest. Nespal tak dobře, jako jindy — pomyšlení na Bětušku sen od něho zahánělo. Bledl a stával se zasmušilým. Matka však často na něho pohlížela, plná starostí a zármutku, ptala se, ale on se nesvěřil. Dovtípila se však, když ho slyšela ze spaní volat Bětušku.

„Ubohý hoch,“ litovala ho, „trápí se, nespí a pospíchá k hrobu! Zde se musí něco stát. Ba právě, musí se hned pomoci, tak to nesmí zůstat.“

Konečně si umínila, že se Soukupem sama promluví. Byla jistá, že s radostí takovou novinu uslyší. A od té chvíle pořádala všechno v domácnosti, uklízela, kupovala a dávala šít, nic jinak, než jakoby se nevěsta do domu dostati měla.

IV.

Je masopustní úterek. Maškary s medvědem obešly už celou ves a tancovaly v hospodě. Mladá chasa pila, zpívala, tancovala a řádila, až se okna otřásala.

Ve vsi je hlučno a veselo.

Tomeš stojí u okna a pohlíží na kvítka a listy, kteréž mráz na skle vykreslil. Sleduje okem rozličné čáry, jak se splývají a rozvinují; chce zahnati zlost, kteráž se v duši jeho zmahá. Má zůstati doma? Dnes — a doma zůstati! To nesnese, musí ven, musí do hospody. Má nechati Bětušku jiným k radosti a útěše? Jiní s ní mají tančit a v kole vířit, a on má doma sedět, se mučit a trápit? —

„U čerta, ne, ne, dnes musím ven, musím tam, ona tam bude!“ pravil sám k sobě.

V zadu sedí matka u krbu, v němž oheň praská, a modlí se, držíc v rukou velký kancionál. Klepání na okno ji vytrhlo z rozjímání. I pohledla na Tomše, jehož prsty se pořád ještě po skle prohánějí, svědčíce o vnitřní bouři. Sundala brejle a položila modlitby na stůl.

„Tomši,“ pravila, „což zůstaneš dnes doma? Nepůjdeš se podívat k muzice?“

„Nevím,“ vece Tomeš.

„Měl bys tam přece jít, hochu,“ domlouvala mu. „Trochu bys se tam vyrazil, ulehčilo by se ti snad.“

„Nic mi neschází, nerad chodím mezi tu nevázanou chasu, která dovede jen s čeledíny zacházet a s podobnou čeládkou!“

„Ale jdižiž, Tomši! Vždyť jsi tam jindy rád chodíval a rád jsi si poskočil. A dnes — přijde tam bezpochyby Bětuška...“

Tomeš se podivil, že matka na ni řeč přivádí; neodpověděl, alebrž poslouchal, žádostiv jsa, co dále přijde.

„Jářku, Tomši, Bětuška tam přijde; což nevidíš rád Bětušku?“

Tomeš si vzdechl.

„Či snad tě nemá Bětuška ráda, drží se jiného?“

„Ba že se drží,“ vece Tomeš.

„Ale jdi, bláhový! Koho pak by se držela? Kdo se tobě ve vsi vyrovná! Jsi jako svíčka, umíš tancovat a máš největší statek. A myslíš, že na to Bětuška nehledí? Ba že hledí. Jdi jen Tomši, potěš se, zatancuj s ní a zase budeš zdráv, zase se ti tvář začervená.“

Tomeš opět vzdechl.

„Nebuď jen bláhový,“ domlouvala mu matka. „Poslouchej jak sem muzika zaznívá! Bože, jak tam bude veselo! Jdi jen Tomášku. Mluvila jsem také stranu Bětušky se starým Soukupem. Povídal, že se mu nyní líbíš, cos nechal pytlačení, a že nic proti tobě nemá, abys se jen k Bětušce měl, nutit že ji nechce. Tak je to tedy; teď jen jdi, aby ti někdo jiný Bětušku neodvedl.“

. . . . . .

Víc nebylo třeba. Tomeš si zavejsk', odskočil od okna a objímal matku, a už tu měl z komory šaty. Oblíkal se starostlivě, mazal si vlasy, dělal si cestku, navlékl vyleštěné boty, vzal bílý šátek, udělal si na krku mašli, a matka mu pomáhala, kde jen mohla. Konečně zastrčil peníze do kapsy a už se ubíral.

„Tak, Tomášku, tak," volala za ním matka. „Dej ti Pánbůh dobrého pořízení." Na to posadila se zase ke krbu a jala se modliti za Tomše, aby u Bětušky dobře pochodil.

Skoro nepozorován vešel Tomeš do hospody a brzy se přesvědčil, že tu jestě Bětušky není. Byl tomu rád a stal se náramně veselým. Děvčata na něho s útrpností pohlížela, neboť se byl po ten krátký čas velmi mnoho změnil. Dobře mu to však slušelo. Tanec ho rozehřál a stal se rozpustilým. Z maškar tropil si největší smích. Medvědovi nastavil nohu, když tancoval, židovi zapálil strojené vousy, Turkovi vybil jeho vlastní šavlí, bábě nalil do nůše vody a tropil jiné a jiné daremnosti. Maškary se počaly již mrzet, neboť si myslely, že všeho moc škodí, ale netroufaly si, aby se Tomšovi postavili, poněvadž byl silný a chlapík od rány. Také byl rozehřátý, a zdálo se vůbec, že není dobře při sobě. Nikdo ho tak ještě neviděl. Konečně přešla však trpělivost.

„K čertu s tvým oslovstvím, ty zamrzlíku," zvolal Martin, bohatý selský synek.

Celá hospoda se dala do náramného smíchu, a Tomeš zůstal jako opařený. Zbledl jako stěna, zaskřípal zuby a koulel divoce očima; zaklel strašlivě a vrhl se na Martina.

„Vyhoďte ho!" křičeli všickni, a než se Tomeš nadál, octnul se celý ubitý v kalužině na návsi.

„Však já vám to vrchovatou mírou splatím, však já se pomstím!" mumlal do sebe a skřípaje zuby pohrozil hospodě pěstí, načež se volným krokem po návsi domů ubíral. Když šel okolo kostela, nesmekl ani, za to ale zpozovoval na hřbitově nějakou postavu. I přistoupil ke zdi a schoval se za strom.

Poznal brzo Václava, jenž kleče na hrobě, tiše se modlil. Byl to hrob otce jeho, kteréhož před několika dny teprv kdesi dole z vody vytáhli.

„Modlí se," myslel si Tomeš, a zlost jeho se na novo budila. „Věru, kdyby to nebylo na hřbitově, promluvil bych s ním, jak by zasloužil!" Vrtalo mu to mozkem, že Václav ještě neodešel, a nazývал ho poběhlíkem a darebou, jenž tak dlouhý čas zahálí, co zatím jiní pilně pracují.

Dav zlosti průchodu, chtěl se dále ubírati, an tu spatří nedaleko dvéří postavu se kmitati. Zůstal, aby spatřil co se

diti bude. Postava šla přímo k Václavovi a Tomeš v ní v brzku poznal Bětušku Soukupovic.

„I to aby tisíc láter do toho!“ mumlal mezi zuby. „Pěkná to panna, chodí v noci sama za hochem. Proto nepřišla do hospody. — Anebo snad se tu scházejí? Věru, vždyť jsem byl doma jako krtek v díře a nevím ani co se tu dělo. Ale počkej, poznám, jak držel přísahu!“

Když Bětuška k hrobu přišla, právě Václav vstával. Lekl se, když Bětušku spatřil, avšak ne, nebylo to leknutí, radost, potěšení, blaženost zrcadlily se v obličeji jeho. Stály proti sobě, ona se sklopenou hlavou, on tiše ji pozoruje. Avšak tahy obličeje jeho brzo se zasmušily; spomněl, co ho na vždy od Bětušky odděluje. Bolest náramná ho sevřela, těžce si povzdechl.

„Bětuško,“ promluvil truchlivým hlasem, „co tě sem přivádí?“

Neodpověděla, nemohla pro pláč.

„Bětuško, drahá duše, jen neplač, jen nenařikej! Pláč tvůj duši mi prorážíš. — Myslil jsem, že budeš u muziky, že se budeš veselit...“

„Nechtěla jsem tam, a naši také doma zůstali,“ vece Bětuška.

„A proč si nepřeješ trochu radosti, Bětuško? Vždyť jsi jindy ráda tancovávala, pamatuješ se?“ ptal se Václav, a bývalé časy živě mu byly před očima.

„Ba že se pamatuju,“ vece Bětuška; „tehdá býval však také ty při muzice, ale nyní...“ lkála Bětuška.

„Milá, drahá Bětuško! Zapomeň na ty časy. Vidíš, byly to bubliny mýdlové, hvězdy, jenž s nebe popadaly. Co bývalo — není!“

Bětuška dala se do pláče a vrhla se bolestí přemožena na Václavovy prsa.

„Ba Bětuško, byly to krásné časy, kdy jsem tě směl nazývati svou,“ pravil Václav třesoucím se hlasem. „Nyní však jest jinak.“

„A proč by jinak bylo, Václave; vždyť vidíš, že držím co jsem ti slíbila, a ty snad si také nezapomněl na tu chvíli, když jsme se loučili?“

„Nezapomněl, Bětuško, nikdy jsem nezapomněl. Nebylo chvíle, kdy bych byl na tebe nemyslel. Čtyry neděle byl jsem v nemocnici, ba smrti jsem byl už blízko, a tys byla vždy jedinou myšlénkou mou, tys mě na svět poutala. Ale..“ Václav se zamlčel, hlas jeho se třásl. „Bětuško, což platné povídati! Přišel jsem k hrobu otce rozloučiti se, zejtra zase odejdu.“

„Ach nechoď, Václave, nechoď!“ úpěla Bětuška. „Neopouštěj mne!“

„Ano, Bětuško, neopouštěj!“ opakoval Václav. „Co bys dělala, kdybys na mém místě byla? A já přisahal, že se tě vzdám, že . . .“

Václav nedopověděl.

V tom okamžiku sesulo se několik kamenů se hřbitovní zdi, země temně zaduněla, a bolestné vzdechnutí ozvalo se noční tichosti. Bětuška se zachvěla, a jako by se země pod ní otvírala, ubíhala ze hřbitova.

„Přísahu jsem nezrušil!“ šeptal si Václav; ale hned na to sklonil hlavu a slze ho polily. „Ubohá, ubohá Bětuško,“ šeptal si a kráčel zdlouhavým krokem domů.

„Čertova zeď! Achych, nohu mám snad zlámanou, a kříž ve dví, ve hlavě díru, a tvář odřenou!“ klel a úpěl Tomeš pode zdí; byl si na ni vylezl, aby rozmluvu Bětušky a Václava lépe slyšel, ale nešťastnou náhodou spadl dolů, poněvadž zvětralé kamení nic nedrželo. Proklínaje sbíral své potlučené údy se země a konečně se šťastně na nohy postavil.

„Není tak zle!“ těšil se, když poznal, že mu nic neschází. Pozorným krokem obešel nyní zeď a když žádného neviděl, ubíral se domů. „Přece to za to stojí, hezky jsem tu dotíravou Bětku poplašil. Byla by Václava konečně oblomila!“

„Tak brzo nazpátek?“ divila se matka, když domů přišel.

„Což je po tom bláznovství!“ prohodil Tomeš. „Odvyk jsem už těm hloupostem.“ —

Druhého dne ubíral se Václav s těžkým srdcem do světa. Byl muž, slzím se však ubrániti nemohl, když matku opouštěl, aby ji zde samotnou zanechal.

„Žehnej tě Bůh, Václave!“ volala za ním.

„Denně budu na vás spomínat,“ odpovídal on a myslil spolu na Bětušku, kteréž dával v duchu vřelé s Bohem.

V.

Oblečen v modré roucho pokání rozdává stařičký pán farář popelec. Každý se bije pokorně v prsa a rozvažuje na mysli vážná slova: „Pomni člověče, že prach a popel jsi, a že v prach a popel obrácen budeš.“ Synkové, kteří včera až do půlnoci byli hýřili, pykají nyní svých daremností a ubírají se smutně z kostela. Ale nejsmutnější ze všech byla Bětuška. Celou noc byla probděla a vyplakala, neboť se domnívala, že ji Václav už nemiluje. A přece tomu nechtěla věřit. Vždyť

ji tak na prsa svá tiskl, vždyť byl tolik smuten, a s radostí spominal na bývalé časy. Ptala se v duchu, co se s ním asi stalo, a tu jí napadlo, co na konec pravil, že přisahal se jí vzdáti. Potěšila se — neboť ji až dosud miloval. Ale proč přisahal, či snad musel? Ubohá, smáčela slzami modlitby své a v slzách a v modlitbě potěchu nalezala. Když jí udělil kněz popelec, napadla ji taková žalost, že si již přála, aby raději odpočívala tam na hřbitově pod zeleným trávníčkem. Ničeho nevidíc, ničehož neslyšíc, ubírala se nejistým krokem domů, a vyšla si do zahrady, aby se vyplakala.

„Zde se mu srdce mé naklonilo!“ zalkala, a proud slzí se jí z očí vyřinul.

„Bětuško, ozval se náhle hrubý hlas vedle ní.

Obrátíc se, spatřila před sebou Tomše, jenž jda přes pole, byl ji tady zahlídnul, a přes plot k ní skočil.

„Co tu chcete?“ ptala se ho.

„Chci vám pomoci,“ odpověděl Tomeš, ale Bětuška se od něho odvrátila.

„Dobře, buďte jen tvrdohlavá!“ zlobil se Tomeš, „však se vám hlavička brzo oblomí, až vám jenom o Václavovi něco povím.“

Bětuška poslouchala.

„Nechce vás, rozumíte?“ pokračoval Tomeš.

Bětuška se zachvěla. „To je lež,“ pravila tiše.

„Snad to vím, když mi to řek',“ dokládal se Tomeš. „Ba neřek' to jen, zapřísahl se na to!“

„Že se zapřísahl?“ zhrozila se Bětuška a spomněla si, že ji totéž Václav pravil.

„Poslouchejte,“ pravil Tomeš vážně, „kdybych byl na jeho místě býval, nebyl bych jinak učinil a vy také. Měl na vybranou, buďto se utopit, anebo přísahat, že vás nechce.“

„Jakže?“ zhrozila se Bětuška, a přišlo jí na mysl, že se skutečně Václav na štědrý večer topil.

„Poslyšte jen! Když se ubíral na štědrý večer domů,“ vypravoval Tomeš, „přišel k Labi právě v tu chvíli, když se s rybářem led prolomil. Běží mu na pomoc, ale už vězí sám po pás ve vodě. Já byl právě ve vrbičkách, i přiskočím k němu; že však tě Bětuško více než celý svět rád mám, musel mi přísahat, že od tebe upouští. Tak jsem ho vytáhl a zachoval mu život, jinak by byl utonul anebo zmrz!“

„Kdyby vy jste se byl topil, Václav by vás byl beze všeho přísahání a slibování vytáhl.“ Tak pravila Bětuška a pospíchala domů..

Tomeš stál chvíli jako ohromen, pak začal pěsť a zvolal: „I hrome, tehdá jsem si to navlík, ta mi pěknou věc po-

věděla, a já myslel že mám vyhráno!“ Hrozně proklínaje, šel do hospody, aby zlost zapil. Ale tam si z něho strhli sousedé smích, je-li ještě zamrzlíkem? Mrštiv sklenicí o zem, vyrazil ze dvéří.

„Toť je všechno proti mně!“ zuřil a běžel do města. Strašné myšlénky křižily se mu v hlavě. Přišel do lesa. Nebyl ani deset kroků, když mu zrovna pod nohama zajíc vyběhl. Tomeš zůstal jako zkamenělý; nohy se mu třásly, a ruka sáhla mimovolně na rameno pro ručnici. Té tam ale nebylo.

„Jenom flintu, jenom flintu,“ šeptal si, „ta mně zase pozdraví!“ Šeptal si a spěchal dále do města. A od toho dne oddal se zase pytlačení.

A což Václav? V slzách a v rozjímání nalezl cestou útěchu. Viděl, že se tímto okamžikem začíná nový oddíl jeho života, ne snad tak radostného a veselého jako dříve, jistě ale taktéž plodného a užitečného. Ztratil otce, ztratil Bětušku — na Hradiště poutala ho pouze matka. A také ona byla už nad hrobem. „Až matku pochovám,“ pravil si v duši, „pak nikdy více Hradiště nespatřím. Barák a rybářství prodám, a snad se mi poštěstí, abych se kdesi v městě usadil. Pak povedu tiché živobytí a radosti mou bude, když si mne lidé vážiti budou, když v poctivosti a příčinlivosti setrvám až do smrti. — A Bětuška? Ach, kýž by se jí nikdy zle nevedlo! Kýž by ji nebe štěstím obsypalo! Čistá duše její toho zasluhuje.“

„Že není chudá jako já, že se musila v statku zroditi! Tomeš by si jí byl nevšiml a my mohli býti šťastni!“ —

Zamyslil se ještě hlouběji. Bylo viděti na obličeji jeho, že v duši spočívá bolest, avšak tichá bolest. V oku leskla se chvílemi slza. Ubohý Václav vzbuzoval útrpnost. Pocestní se za ním ohlíželi, opakujíce si v duchu, „že to také ňáký nešťastný!“

Václav došel k železné dráze a ubíral se po cestičce, kteráž se podle dráhy vinula. Na pravo a na levo, kam koliv pohledl, stoupaly k zimní zasmušilé obloze sloupy kouře. Ze zadu slyšeti bylo hvízdání mašiny. Mžikem se ve Václavovi vše změnilo. Bolest jeho stoupala do pozadí a jakási zvláštní potěcha zaujala její místo. Rozhlížel se na všecky strany a zdálo se mu, ba cítil to, že ten svět přece krásný. V tom přijížděl k němu vlak a dychání mašiny daleko se rozléhalo. Václav cítil se ještě více povznešena. „To člověk vyvedl, to práce lidská!“ opakoval si v duchu, a touha po práci naplnila prsa jeho. „Ano, práce, přičinění, snažení!“ pravil si v duchu, „to nejlepší lék! Pracovati chci, abych se honositi mohl, že mám podílu na pokroku, jenž světem hýbe. — Ba v člověku mnoho spočívá, člověk světy mění,“ dodával si jako na stvrzenou, a v údech jeho počal nový život. Srdce spokoje-

něji bilo; zdálo se mu, jakoby přece Bětuška jednou jeho býti musila.

Přišel k nádraží a zaslechl v dílně strojnické pilování a bušení. „Což kdyby zde pro tebe něco měli?“ ptal se sám sebe, a v skutku, dostal práci. Byl tomu nad míru rád, mohl nyní každý týden anebo alespoň jednou za čtrnáct dní matku svou navštívit. Také byl Bětušce na blízku, ba zdálo se mu, jako by několik kroků jen od něho vzdálena byla, jako by ji hlídal a střežil.

Od toho dne Václav pilně a s oblibou pracoval. Už dříve si ho všude nejen pro jeho chování, alebrž více pro krásnou práci jeho chválili, zde však v krátce pozornost na sebe obrátil. Chování jeho bylo v skutku vzorné a ušlechtilé, takže s ním mladí úředníci bez okolků jako sobě rovným zacházeli. Jejich rady a rozprávky mnoho mu prospěly, oni zase na opak poznávali, že užitek je na jejich straně; měl Václav dobrý náhled ve věc a zralý úsudek a proto věděl, proč co dělá; uměl vše odůvodnit. V krátce stal se Václav správcem dílny či tak zvaným strojvedoucím, a tím se příjmy jeho znamenitě zvětšily. Byl spokojen a kdy jen v neděli trochu mohl, ubíral se domů, aby matku navštívil.

Hůře bylo zatím s Bětuškou! Posud byla její náklonnost k Václavovi tajemstvím, a rodiče si marně hlavu lámali, co jí schází.

„Až přijde jaro,“ rozumovali mezi sebou, „snad se jí líčko zase začervená.“

Ale jaro minulo, a Bětuška zbledla ještě více.

„Až budou žně, potom se zajisté pozdraví, když bude muset hodně pracovat,“ těšili se rodiče.

Žně přišly, Bětuška pracovala jako jiná leta, ale zbledla ještě více.

„Sám Pánbůh ví, co jí schází,“ naříkali rodiče po žních, a starostlivě se vyptávali, kde jen koho věděli, jak by jí mohli pomoci. Ale každý pokrčil jenom ramenama a pravil, že je těžko pomáhat, když není nemoc vidět. Tomeš věděl ovšem pravou příčinu, ale byl hezky zticha, dílem studem, že vynutil tak hanebnou přísahu na Václavovi a dílem, protože doufal, že si ho Bětuška k posledu přece vezme.

Zatím přišel advent. Václavova matka počala poznenáhla tušit, co Bětušce schází. Z té příčiny se jednoho času zeptala Václava, co tomu říká, že ta Soukupovic holka tak špatně vypadá.

Václav pokrčil rameny; stará však spozorovala, že se začervenal.

Neptala se dále, ale svěřila se své podruhyni, že se bez-

pochyby Václav a Bětuška do sebe zamilovali, že ale nemůže nikterak pochopit, proč s láskou svou takové tajnosti mají a oba se trápí.

„Vždyť je můj Václav řádný řemeslník," pravila stařena jaksi hrdě, „a vydělá si do roka tolik, ne-li více peněz, co Bětuščin otec za obilí ztrží. A já mu dám taky svůj barák, Bětuška pak má ještě malé bratry a sestry."

„Toť se ví," přisvědčila podruhyně, a při nejprvnější příležitosti pověděla tuto novinu své kmotřičce, ta zase druhé a tak to šlo dále, až se to Soukupovic dověděli.

„Což pak to napadlo tomu rybářovic hochu a jeho mámě," durdila se Soukupová. „Naše Bětuška je holka ze statku!"

Starý však byl jiného mínění. Slyšel už, jak dobře se Václavovi vede a že je nad míru šikovný člověk. „Potřebuje několik set do začátku, zařídí si pořádnou živnost a Bětuška je líp zaopatřena než kdyby si vzala hodného sedláka." Tak přemýšlel Soukup a pravil ženě: „Uvidíme, co se dá dělat."

Stará to nemohla anebo nechtěla pochopit, když jí však Soukup mínění své pověděl, začala jinak soudit. Viděla také, že jsou tu ještě tři hoši a dvě holky, a proto se stala povolnou.

Hned na to byla vzata Bětuška do výslechu, ale nemohla pro pláč ani slova promluvit. Vrhla se matce kolem krku.

„Pánbůh s námi!" křižovala se matka, „ty nás, holka, připravíš o rozum."

„Buď pak moudrá, Bětuško," těšil ji otec. „Vždyť nejsme proti Václavovi, ať jen přijde!"

Ale minula jedna neděle, minula druhá, třetí a Václav nepřicházel, poprosit o ruku Bětušky, ačkoliv Soukupová jeho matce napověděla, žeby mu ji s radostí dali.

„Václav je bojácný, nedůvěřuje si, žebychom mu Bětušku dali," mínil Soukup a přemýšlel, kterak by ho nějakým dobrým způsobem oblomil.

„Ale víš-li co, ženo," pravil po chvíli, „pozejtří máme štědrý večer, on je tak trochu jako přespolní, pozveme ho k nám a pak to už nějak zatočíme."

„Máš pravdu," přisvědčila žena, „a potom nám Bětuška zase zčervená."

VI.

Je štědrý den. Husté chomáče sněhu, zmítané mrazovým větrem, litají sem tam v povětří a padajíce na zem, činí vysoké závěje. Ačkoliv je pravé poledne, je přece šero, cesty jsou zaváté, a ani ptáčka není v poli vidět.

„To je Boží dopuštění!" praví povážlivě matka Tomášovi, jenž leží na lavici u kamen a mrzutě skrze okno ven pohlíží.

„Zrovna dnes se to muselo spustit!“ mrzí se Tomeš, „jenom kdyby to brzo přestalo!“

„Proč?“ diví se matka, „vždyť můžeš celé svátky doma sedět, nemusíš nikam jít.“

„Nemusím, ale půjdu,“ praví Tomeš odhodlaně, „a raději dřív, nežli později, sice pochodím tak, jako dnes rok.“

„Snad nechceš jít dnes pytlačit?“ zhrozila se matka.

„Eh, vy tomu nerozumíte,“ hodil Tomeš hlavou, oblékl na sebe kožich a šel do chléva. Tam sáhl pod žlab a vytáhl ručnici. Matka ho prosila pro všechny svaté, ale tvrdohlavý Tomeš, schovav ručnici pod kožich, odkvapil do polí. Sotva přišel k Labi, přestával sníh padat, a když vešel do lesa, bylo nebe už vyjasněné.

„Dnes ale dostanu dozajista zajíce!“ zaradoval se a kráčel celý rozveselen tichým lesem.

Zatím měl myslivec s hajným velikou poradu.

„Ten darebák Tomeš si dnes jistě vyšel na čekání,“ pravil myslivec, „vím, že o svátcích bez zajíce nebude.“

„Hm!“ mínil hajný, jemuž se do lesa nechtělo, „já myslím, že bude raději sedět doma za kamny, nežli aby se v té chumelici sněhem brodil.“

„I zůstaňte doma,“ pravila jim myslivcová, „vždyť je štědrý den.“

„Půjdeme,“ pravil myslivec určitě. Při tom vzal ručnici a pokynuv hajnému odešel. Nežli přišli v onu stranu lesa, která leží naproti Hradišti, přestal sníh padat, což jim bylo velmi milé.

„Teď ho snadně vystopujem,“ těšil se myslivec.

„A to bez psa,“ přisvědčil hajný, ale hleděl toužebně v onu stranu, kde žena jeho vánočky pekla.

V tom padla rána.

„Vždyť jsem povídal, že mu nedá čert dobře dělat!“ zlobil se myslivec a pospíchal s hajným v onu stranu, kde rána padla. Avšak teprva za dlouhý čas přišli na stopu, šli čerstva po ní, až přišli na místo, kdež byl sníh krví zbarven.

„Má zajíce!“ vzkřikl hněvivě myslivec, „jenom čerstvě za ním, dostaneme ho!“

Co jenom mohli, hnali se po stopě, která k Labi vedla, a na níž bylo dobře vidět, že Tomeš velmi pospíchal, bezpochyby, že myslivce uviděl.

Když přiběhli na Labe, šla stopa jenom do prostřed, kdež byl led prolomen. Ve vodě plovala Tomšova čepice.

„Bůh ví, že tě lituju, Tomši!“ zašeptal myslivec, stoje truchlivě u průlomu.

„Tak jsme to nemyslili,“ vrtěl hajný hlavou a utřel si hrubou rukou slzu s oka.

„Co se tu stalo?“ vzkřikl náhle za nimi Václav, jenž k matce na štědrý večer šel.

„Tomeš pytlák se utopil,“ pravil myslivec.

„Utopil, a kdy?“ zhrozil se Václav.

„Právě teď,“ odpověděl hajný.

„Zrovna zde na tomto místě zmizel před rokem otec!“ pravil tiše Václav.

„Ani památky po něm není,“ dodal hajný; „voda už ho zanesla pod led. Bůh mu buď milostiv!“

„Ubohý!“ zvolal Václav bolestně a hleděl se zaslzeným okem do průlomu.

„Pojďte, není pomoci,“ pravil myslivec a odešel s hajným, Václav se ubíral se sklopenou hlavou k chatrči.

Když přišel domů a po matce se ptal, pravila mu podruhyně, že odešla již dávno k Soukupovům a že mu vzkázala, aby tam za ní přišel. Václav poslední slova ani nezaslechl, ale vrhl se na stolici, podepřel si hlavu o ruku, a přemýšlel o podivném osudu lidského života.

„Což pak jste dnes, pane Václave, tak smuten a zamyšlen?“ zeptala se ho podruhyně, když byl již přes hodinu ani slova nepromluvil.

„Jakž bych nebyl,“ odpověděl smutně Václav, „Tomeš, který mě vloni od zkřehnutí vysvobodil, utonul právě teď, když jsem šel domů, a já mu nemohl pomoci.“

„Potěš Bůh jeho matku,“ pravila podruhyně pobožně, hned ale na to dodala, „on však za mnoho nestál.“

„Nesuďte, a nebudete souzena,“ odpověděl temně Václav, ačkoliv sám cítil, že to nebyl slepý osud, jenž Tomše v studených vlnách pohřbil.

V tom přišel čeledín Soukupův a pravil Václavovi, aby přišel do jejich statku, že ho zvou na štědrý večer.

Václav šel, ale v duši jeho vířila podivná směsice smutku i radosti; nešťastné zahynutí Tomšovo naplňovalo jej hrůzou a žalostí, pomyšlení však, že může nyní volně Bětušku milovat, prochvívalo srdce jeho nevýslovnou blažeností.

Již se bylo dávno setmělo, a když přišel k statku Soukupovu, svítili tam již. Třesoucí se rukou otevřel dvéře, vstoupil nesměle do sednice, a když uviděl na smrt bledou Bětušku za stolem s ostatními sedět, nevěděl, má-li nad ní zaplakat anebo zajásat.

„Proč tak pozdě?“ ptali se ho všickni.

„Zdržel jsem se na Labi, — utopil se — — Tomeš,“ odpověděl Václav smutně.

Jak to Bětuška uslyšela, vykřikla hrůzou, ale zároveň vyskočila a padla Václavovi beze všech okolků do náruči, nedbajíc pranic, že bylo mnoho svědků přítomno.

„Tu to máme!“ zvolal s podivením Soukup, „což jsem to neřekl? Nu, jenom se, Václave, nestavte nevědomým, vždyť my proti vám nejsme.“

Václav políbil Bětušku vroucně na ubledlá ústa, a toto políbení mělo takovou čarodějnou moc, že se ihned zarděla jako růže.

„Vždyť jsem to povídal, že jí Václav uzdraví!“ radoval se Soukup, „ale nyní sedněte k stolu.“

„Když se všickni zase řádně zpamatovali, pravil Soukup: „Ale řekněte mi, Václave, proč jste dělal takové okolky?“

A Václav jim vše věrně pověděl.

Když byl Václav dopověděl, nastalo na chvíli ticho. Konečně pravil Soukup: „Buď Bůh Tomšovi milostiv!“

* * *

V masopustě měl Václav s Bětuškou všechny tři ohlášky najednou, a druhý den byla hlučná svatba. Potom si odvezl ženušku svou do města, a matka jeho prodavši barák šla s nima. Trochu se jí tam sice stýskalo, ale když jim po roce přinesla vrána hezkého chlapečka, zamilovala si ho babička tak, že se jí nikdy více nezastesklo.

Živnostní účetnictví.

Podává J. U. Dr. J. Z. Škarda.

Mnohý z laskavých čtenářů snad se pozastaví nad tím nápisem „živnostní účetnictví,“ nevěda se upamatovati, žeby cos podobného třebas jen mimochodem byl slyšel. Jen ať se tím neodstraší a pozorně nás tuto následuje, zajisté se brzy s věcí spřátelí. Slovo „živnostní“ nebude as nikomu překážkou při našem rozjímání, bez pochyby každý pozná, že chceme mluviti o věci, která se živnostníků týče. Jedná se tedy jen o slovo „účetnictví.“ Že ale slovo to leckomu neznámo, pranic se nedivíme, neboť ač účetnictví je samo o sobě pro každého živnostníka věcí důležitou, přece u nás o něm ještě tak málo se mluvilo, že na slovo samé hledíme jako na cizince přišlého z dalekých krajin.

Z té příčiny ať však nikdo nemyslí, že slovo to znamená

něco docela nového, nějakou věc, právě vynalezenou, ba nikoliv: účetnictví dávno u nás zdomácnělo, jen že v cizím kroji.

Abychom však žádného déle o pravém smyslu slova toho v pochybnosti nenechali, povíme krátce, že účetnictví nic jiného neznamená, než vedení knih. Když někdo všechny své příjmy a vydání, všechny koupě neb prodeje i jiné záležitosti, nebo jak v společném životě slýcháme, všecky své „kšefty“ zapisuje do knih zvláště k tomu určených, říkáme, že o své živnosti *vede knihy*, a naučení o tom, jak takové knihy se mají vésti, jmenujeme účetnictví, jakož i vedení knih samo účetnictvím sluje.

U kupců není účetnictví nic nového. Každý řádný obchodník vede si knihy, což jemu také jest zákonem přikázáno, tak že mnohdy pouze z té příčiny, že pořádných knih nevedl, trestem může býti stižen. Ovšem shledáváme i u mužů, ostatně tělem i duší k našincům patřících, knihy vedené v řeči cizí; než toho snad více nežli oni sami jest vinno jejich vychování. Naučivše se účetnictví v cizí řeči, nyní při něm setrvávají, nemajíce také knihy, kteráž by jim byla vodítkem při zakládání knih českých. Kýž by se nám brzy podobné knihy dostalo! Pak by přece někdo se našel, kdoby, nedada se zastrašiti prvními obtížemi, světu ukázal, že kupec i v české řeči své knihy řádně vésti může, a že dosaváde o tom panující předsudky a strachy jsou liché, že jen v obvyklé nečinnosti spočívají! Doufejme, že v oboru tom výtečník, náš Ant. Skřivan, jak v předmluvě k svému „českému obchodníku“ byl slíbil, tuto mezeru v našem písemnictví co nevidět vyplní. —

My zde budeme hleděti jen k potřebám našich řemeslníků a živnostníků vůbec, jimž se v mládí buď zcela žádného aneb řádného poučení o vedení knih nedostalo, a jimž zhusta ani možno není, by vlastní pilností nyní nahradili, čeho se při jich vychování opominulo *).

Většina našich řemeslníků navštěvovali po několik let jen školy venkovské, kdež byli rádi, že aspoň číst a psát se na-

*) Až všude živnostní školy zavedeny budou, ovšem tato věc zcela jinak vypadati bude. Na živnostních školách jest účetnictví takřka hlavním předmětem, a ježto mají být tak zvané opakovací hodiny živnostnými školami: mělo *by se* v nich dáti též účetnictví místa.

učili; o písemnostech nebylo u nich ani zmínky, a bohužel ještě zřídka ve venkovských školách na ně se zpomíná. Kteří však na hlavní škole nabyli svých vědomostí, slyšeli ovšem leccos o písemnostech, ale tak neouplně, že v skutečném životě k malému prospěchu jim to bývá, pakliže později nehleděli obor svých vědomostí rozšířiti. V skutečném životě máme toho makavých důkazů nazbyt. Podívejme se jen na ty „konta“ a „rechnuňky,“ kteréž ve svém napolo českém, napolo německém kabátě čemusi jinému více se rovnají, než pořádnému součtu.

Navštivme jen některého řemeslníka, bychom blíže seznali jeho součty. Nejen v dílně, nýbrž i v obydlí jeho uzříme leckdes na polici neb na dvéřích výkaz dlužníků. . . .

„Pomalu s tou flintou!“ zvolá snad mnohý; „dělejte mezi námi výminky a všechny do jednoho pytle neházejte; veduť já pořádné knihy o své živnosti a myslím, že nejsem samoten.“ Nu, jen se nehněvejte, příteli! I my uznáváme výminky, ač jsme jich posud málo shledali. Ovšem, knihy vede leckterý řemeslník, ale jaké knihy? Onehdy jsme zašli k truhláři, vytasil se také s knihou, ale to byla kniha! Dva nebo tři ušpíněné archy papíru a na nich napsáno, který objednatel za stůl nebo postel mu nezaplatil. Tu stálo — na chyby písemní nebereme ohledu — „Zelený jestě dlužen 8 zl.“ a pod tím: „Paní kupcová za stůl... 12 zl.“ Podobně se to táhlo skrze celou knihu, a když některý dlužník své povinnosti dostál, byla udělaná přes celý řád tlustá čára. Taková kniha málo prospěje, rozeznává se od zapisování dluhů na dvéře jen svou větší trvanlivostí, že se nedá její obsah tak snadno smazat jako zápisky křídou; avšak z ní se řemeslník nedozví pranic o svém jmění, aniž má jakýs přehled své živnosti.

Jinak jest to u řemeslníka, který pořádné knihy vede. Ten se může každý den přesvědčit o svém jmění; ze svých knih vypočítá nejen kdo a mnoho-li mu jest dlužen, ale i čím on jest povinnován, zdá-li mu jmění přibývá nebo ubývá, jaké změny s ním se staly a t. p.

„Ale pro pána krále!“ ozve se zase jiný snad, „k takovým knihám bychom potřebovali písaře; vždyť nemáme času, abychom každou maličkost obšírně zanášeli, nemáme také

k tomu schopnosti; s trochem toho čtení a škrábání se k věcem takovým nehodíme.“

Jen se neděste, rozmilí! Zapotřebí jen dobré, pevné vůle, ostatní vše se podá. Času že nemáte? Každý den lehko oučtům půl hodinky můžete obětovat, aniž by vaše živnost trpěla, a mnohý večer snad zahálíte, nu, vytáhněte si ze šuplíku své knihy a pilně do nich zanášejte. Uvidíte, jak příjemně vám čas při tom ujde. I vaše druhá námitka, že k tomu nejste schopni, není dostatečná. Ve školách mimo čtení a psaní mnoho jste se nenaučili, už sami jsme se o tom svrchu zmínili; ale nechť, vždyť to nejsou žádné čáry několik slov denně do knihy napsat; jen s chutí do toho, nedejte se zastrašit prvními obtížemi a sami ze sebe budete mít radost. Staré české přísloví dí: „Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozlousknouti.“

Říkáváte často, že máte starostí plnou hlavu. — Proč medle nosíte všechny starosti v hlavě? Složte je pěkně po pořádku do knihy, a uvidíte jak se vám ulevi. Když koupíte nějaké zboží na úvěr či na dluh, zapište to hezky do knihy, zapište kdy, od koho, zač jste koupili, kolik loket neb kusů a p.; zapište také kdy máte platit; uděláte-li tak při každé příležitosti, nejen že Vám starostí ubude, ale mnohé mrzutosti, mnohé škodě se vyhnete, protože pak ani na objednanou práci ani na nějaký dloužek nezapomenete.

Už z těch důvodů každý živnostník by měl dbát o pořádné knihy. Ještě více však se o důležitosti vedení knih přesvědčíte, když Vám zpomeneme na dlužníky, od nichž v dobrotě nelze ničehož dostati, u nichž k žalobě se musí vziti outočiště. Zajisté, že už mnohého z Vás advokát přivedl do rozpaků, když jste ho požádali o zhotovení žaloby na toho neb onoho dlužníka, a on se vás počal vyptávati: kdy se dlužníkovi práce odvedla, mnoho-li stála, mnoho-li už zaplaceno? Vy obyčejně o tom jen tolik jste věděli povědit, mnoho-li vám náhodou v paměti uvázlo, mnohdy dosti chybně, tak že, když jste měli dlužníka jak říkáme drbaného, ne jednou celou při čili proces jste prohráli. Arciť že jste vinu přikládali advokátovi, neuvěřivše mu, že vina leží jen na vás, na neúplných udáních. Vedete-li pořádné knihy, nikdy do takových

nesnázi nepřijdete. Kniha ničehož nezapomene, i po lete vše tam najdete v pořádku.

Konečně ještě o jedné výhodě musíme se zmíniti; i zd leží v tom, že v nich má řemeslník důkaz na svého dlužník Víte zajisté, že má dlužní upsání jen tehdáž platnosti, kdy je dlužník podepsal. Kdyby někdo z vás zapůjčil svému sou sedu 100 zl. stř., a třebas na kolku (nebo jak se ještě zhus velmi nehezky říká „na štenflu“) měl napsáno, že mu ten a te jest 100 zl. stř. dlužen, nebude písmo na dlužníka svědčiti, po kud sám je nepodepsal; pak teprv je listina upsáním, úpisem

Jinak je to při oučetních knihách, jsou-li vedeny jak zá kon předpisuje; ty svědčí na dlužníka, třeba v nich nebyl řádku jeho rukou. Dejme tomu, žeby kdosi oněch 100 zl. stř byl dlužen truhláři za nábytek, a že truhlář vše pořádně vtá do svých oučetních knih; tuť má na objednatele důkaz a spol prostředek, aby rozepři čili proces (kdyby třeba bylo žalo vati) mnohem dříve a s menšími výlohami ukončiti mohl.

Zákonodárce dobře věda, že řemeslník, odvádí-li prá aniž plat byl obdržel, nemůže od svého zákazníka žádati dluž ního úpisu aneb jiné jistoty, žeby tedy zvláště u prohnaných dlužníků snadno do škody přijíti mohl, ustrnul se nad ním udělil mu zvláštní výhody, záležející v tom, že dluh může do kázati svými vlastními knihami. Jaké dobrodiní tím řemesl níkům uděleno, uzná každý, koho nepořádní dlužníci někd již k žalobě přinutili. —

Obraťme se nyní ku knihám samým.

Nebude od místa, pakli přede vším o jejich zevnějšku s zmíníme. Mluvíme neustále o knihách. Z toho následuje, ž k oučetnictví nedostačuje všelijaký sešit, nebo jednotlivé kus papíru, nýbrž že k tomu zapotřebí knih pořádných, knih ná ležitě do tuhých desk vázaných, tak aby žádný list nevypa dával, aniž se vyndati neb přidati mohl. Na velikosti knih nezáleží. Může se vzíti více neb méně archů ve formátě ja kémkoliv; obyčejně a také příhodněji se však k tomu oučel bere kniha z více archů, z 25 až 50, aby trvala několik le a ve velikosti celého archu, by na jeden list více se vysta čilo a častým přenášením čas se nemařil a přehled netížil. Rá dno též, na knihu vzíti pevného papíru, aby snad i při nej

menším zavadění listy se netrhaly, ale spíše ještě po dlouhých letech neporušenými zůstaly. Protož každý asi se dovtípí, že musí se s knihami takovými opatrně zacházet, že se nesmí dávati dětem, aby si s nimi pohrály, je zmuchlaly a pomazaly; nesmí se dovolovati manželce, by si několik listů třebas již dávno popsaných pod koláče z nich vytrhla. Řemeslník má své knihy oučetní chovat co vzácný klenot, střežit je před každým ourazem i před nejmenší poškvrnou. Přijdeme-li k živnostníku, který nevede žádných oučetních knih, toho politujeme, myslíce si, že buď nezná z nich mu vyplývající výhody, buď že ve svém vychování tak byl zanedbán, že ani nemá schopností k vedení pořádné knihy; uzříme-li ale u některého knihy zamazané, pomačkané a leckde v koutě pohozené, tu si nemůžeme pomoci, držíme jej za nepořádného a všechnu důvěru k němu ztrácíme.

Dosti již, nechme toho a přikročme k jednotlivým knihám, bychom blíže se s nimi seznámili.

Na prvním místě se nám objeví

inventář čili popisní kniha.

Inventář je základ všeho oučetnictví nejen u kupce a řemeslníka, ale u každého jiného živnostníka. Komu na tom záleží, aby o své živnosti vedl pořádné oučty, ten musí především znát své jmění. Co jmenujeme jměním? Jměním neslove pouze vlastnictví jisté osoby, na př. její dům, její peníze a kapitály, její nábytek a nářadí atd., nýbrž také všechna její práva i všechny její závazky a povinnosti. Podle toho rozeznáváme trojí jmění, a sice:

a) *Majetnost*; nebo-li jmění vůbec (aktiva), totiž vše, co kdo na penězích neb jiných hodnotách skutečně má neb jiní mu povinují, bez ohledu, zdali všechny ty věci jsou jeho neobmezeným vlastnictvím, totiž bez ohledu, zdali z toho jmění k jistým povinnostem jest zavázán čili nic.

Na př. některý krejčí má hotových peněz . .	400 zl. stř.
v suknech a jiných potřebnostech	200 zl. stř.
v nábytku a nářadí	200 zl, stř.
za odvedenou práci na dluhu	300 zl. stř.
Dohromady . . .	1100 zl. stř.,

tu se říká, že jeho majetnost obnáší 1100 zl. stř. Zde se nehledí k tomu, zdaž on nikomu není dlužen, na př. není-li kupci za odebraná sukna ničím více povinován.

b) *Dlužné jmění*, čili jak v obyčejném životě říkáme, dluh (passiva) zove se vše, čímž někdo jinému jest povinován. Na př. onen krejčí by byl koupil sukna za 250 zl. stř., zaplatil ale jen 100 zl. stř., na ostatních 150 zl. stř. vystavil soukenníkovi směnku, kterou dosaváde nezapravil; on též má truhláři za stůl a 4 stolice platit 20 zl. stř., tedy obnáší jeho dlužné jmění 170 zl. stř.; konečně

c) se rozeznává ještě *čisté jmění*, jež zajímá vše, co zbude, když jsme dluhy od své majetnosti byli odpočetli. Zůstaneme při svém příkladu.

Krejčí, jak jsme pravili, má na majetnosti 1100 zl. stř.
dluhu pak . . . . . 170 zl. stř.
tedy obnáší jeho čisté jmění . . 930 zl. stř.

Převyšuje-li majetnost dluhy, tedy jest suma, o kterou je převyšuje, čistým jměním; naopak: když někdo má více dluhů než majetnosti, říkáme že jest předlužen; rovnají-li se však u jisté osoby dluhy majetnosti, nemá ona vlastně žádného jmění.

Dlužen-li onen krejčí, o němž už vícekrát jsme se zmínili,
na směnky . . . . . 600 zl. stř.
za činži . . . . . 220 zl. stř.
a rozličným řemeslníkům a obchodníkům 280 zl. stř.
Dohromady . . 1100 zl. stř.,

nemá nic vlastního, jeho celá majetnost patří věřitelům a on vede živnost svou s cizím jměním. Zajisté sám každý přisvědčí, že docela jinak se daří při živnosti, jež se vede vlastním jměním, nežli při živnosti vedené cizími penězi. Pročež nemůže řemeslníku býti lhostejno, má-li jakéhosi čistého jmění čili nic. A jak o tom nabude vědomosti? Ne jinak, než když celou svou majetnost a všechny své dluhy nejen na počátku své živnosti, ale vždy v jistých lhůtách, na př. každý rok nebo každé čtvrtletí ouplně sepíše.

Kniha ale, do níž takové sepsání se děje, slove vůbec *inventář* čili *popisní kniha*.

Není na tom však dosti, že inventář každému poví pravý

stav jeho zámožnosti, z něho také každý sezná, mnoho-li mu v jistém čase (na př. v roce) jmění přibylo neb ubylo, mnoho-li tedy vydělal nebo prodělal. Inventář mu to poví, aniž by v tom vězely jakési čáry. Vezme se totiž inventář od předešlého roku, a porovná se s letošním. Vykáže-li letošní inventář vyšší sumu v čistém jmění než lonský, jest část, o kterou ho převyšuje, výdělek; naopak ale, když lonský inventář více čistého jmění vykazuje, nežli letošní, udává shodek ztrátu toho roku. Pravili jsme, že popisní kniha slouží k tomu, aby se do ní celé jmění dle jednotlivých jeho částí sepsalo, jak na začátku živnosti, tak i v určitých lhůtách. Jak vypadá taková kniha? Kterak se do ní jmění zapisuje? Abychom vás mnohými pravidly nenudili, povíme, jak si Jan Homolka, truhlář v P..., s naší pomocí svůj inventář zařídil, i můžete býti ujištěni, že řídíce se podle něho, dobře pochodíte.

Jan Homolka si koupil knihu z 25 archů pevně vázanou, ježto na délku měřila 18 a na šířku 12 palců. Hned na desce napsal velkými písmeny „*Inventář*," načež první stranou počínaje všechny strany čísly po sobě jdoucími naznamenal, tak že poslední strana dostala číslo 100. Jsa se stránkováním hotov, vrátil se zase k první straně, kdež napsal: „Popisní kniha Jana Homolky, truhláře v P...., založená 1. ledna 1854," druhou stranu nechal prázdnou, ostatní ale polinoval tak, jak vidíte na vzorech I. a II. na str. 31 a 32. Maje vše tak zařízené, očekával konec roku.

Poslední prosinec roku 1853 se přiblížil. Odpoledne hned nespěchal, aby se svými přáteli zapíjel starý rok, nýbrž prohlídnuv svou zásobu hotového zboží i rozličných látek a nespracovaných věcí, na kus papíru vše zaznamenal. U každého kusu udal svědomitě jeho cenu. Totéž učinil se svým nábytkem a nářadím, při čemž mu byla jeho manželka nápomocna. Nyní teprv odebral se mezi své známé. Druhý den sotva že se byl naobědval, zasedl si k svému inventáři a začal do něho celé své jmění zapisovat tím způsobem, že cenu jednotlivých částek vždy do prvních dvou sloupců, jaké vzor I. na str. 31 vykazuje, zanesl, a když vše do jedné třídy patřící jmění, na př. všechno hotové zboží zapsal, spočítal cenu všech těch částí a zanesl součet do vedlejších dvou sloupců.

Nač to, proč nepsal vše do jedněch sloupců? To učinil k vůli přehledu. Jak se do svého inventáře podíval, hned viděl, mnoho-li na začátku roku měl hotových peněz neb hotového zboží, nářadí neb knihovních pohledavků, jinak ale by vše bylo pomícháno, a on chtěje se toho dověděti, byl by musel znova počítati. Pročež rozdělil svou celou majetnost na 5 tříd, jak vidíte na vzoru I., a obnos každé třídy zvláště si zaznamenal. Než povídejme o něm dále. Jakmile sepsal celou svou majetnost, sečetl obnos pěti tříd svého jmění a přikročil k zanášení dluhů, u kterých rozeznával směnkové a knihovní dluhy. Když i ty byly sneseny, odtáhl jich sumu z celé majetnosti a seznal své čisté jmění. Od toho času bedlivě k tomu hledí, aby začátkem každého roku svůj inventář měl v pořádku.

Zde na str. 31. a 32. máte jeho první dva inventáře, a sice o něco stručnější než jeho popisní kniha je vykazuje, což ale zřetelnosti neškodí. Rozdíl záleží jen v tom, že jsme některé části jmění jen stručně podali, kdežto on má vše zevrubně vypočteno.

Vzor I. *Popis ode dne 1. ledna 1854.*

	zl.	kr.	zl.	kr.
Majetnost.				
1. Hotové peníze	—	—	425	24
2. Hotové zboží: 3 velké stoly po 12 zl.	36	—		
2 malé stolky po 5 zl. 30 kr.	11	—		
6 židlic čili sedlí po 4 zl. 15 kr.	25	30		
12 židlic po 1 zl.	12	—		
1 pohovka čili kanapé za	24			
1 „ „ „ „	16			
3 plivátka po 15 kr.	—	45		
4 zováky po 10 kr.	—	40		
2 postele dubové za	25	—		
jedna postel z měkkého dříví	3	—		
jeden prádelník za	13	20		
dvoje prací necky za	3	20		
			170	35
3. Látky a věci nespracované:				
45 kusů měkkých prken po 45 kr.	30	—		
11 „ dubových „ po 1 zl.	11	—		
24 „ dříví, na sloupce po 8 kr.	3	12		
95 □ stř. dyh *) průřezem po 2 kr	3	10		
			47	22
4. Nářadí a nábytek v odhadní ceně	—	—	217	36
5. Knihovní pohledavky:				
u Josefa Růžka v Plzenci	64	12		
u Václava Růžka zde	23	30		
u Barbory Řípové v Černicích	6	20		
u Matěje Hona zde	19	—		
u Jaroslava Suchánka zde	47	18		
			160	20
Dohromady			1021	17
Dluhy.				
1. na směnky:				
J. K. Kvíčalovi na směnku ddto. 3. října 1853	50	—		
J. Dostalovi na směnku dto. 20. prosince 1853	35	—		
			85	—
2. knihovní dluhy:				
Vojtěchu Randovi za prkna	18	40		
S. Řezáči za mouku	5	20		
M. Hřídelí za rozličné zámečnické zboží	19	30		
			43	30
Suhrnem			128	30

Výkaz.

Majetnost..... 1021 zl. 17 kr. stř.
Dluhy ..... 128 zl. 30 kr. stř.
tedy obnáší čisté jmění ... 892 zl. 47 kr. stř.

*) Dyha = furnýr, dýhi, dyhovati = furnýrovati.

Vzor II. *Popis ode dne 1. ledna 1855.*

	zl.	kr.	zl.	zl.
Majetnost.				
1. Hotové peníze	—	—	119	16
2. Hotové zboží: 1 psací stůl za	35	—		
2 velké stoly po 12 zl.	24	—		
7 malých stolečků v průměru po 6 zl.	42	—		
2 ořechové almary po 27 zl.	54	—		
2 ořechové postele po 18 zl.	36	—		
8 židlic z měkkého dříví po 1 zl.	8	—		
1 pohovka se 6 sesleml	60	—		
rozličné drobotiny: zováky atd. za	9	20		
	—	—	268	20
3. Kusy nespracované a látky:				
kopa měkkých prken po 39 kr.	39	—		
32 kusů tvrdých, po 1 zl.	32	—		
36 kusů rozličného dříví na sloupce a p.	3	25		
26 □ stř. dyh průměrně po 8 kr.	3	28		
15 rozlič. zámků a 5 tuctů všel. kování	9	12		
			87	5
4. Nářadí a nábytek v odhadní ceně			263	40
5. Knihovní pohledavky:				
u R. Kohouta dle součetní knihy list 12.	91	14		
u Karla Šípka „ „ „ „ 14.	27	15		
u Ed. Krásného „ „ „ „ 17.	9	20		
u Lad. Karáska „ „ „ „ 25.	68	—		
u Bart. Stroma „ „ „ „ 26.	27	30		
u Anny Lhotové „ „ „ „ 34.	105	—		
u Pavla Homolky „ „ „ „ 35.	46	19		
u Jos. Růžka „ „ „ „ 38.	17	29		
u Matěje Hona „ „ „ „ 43.	82	52		
			474	53
Dohromady			1213	14
Dluhy.				
1. na směnky:				
Janu Vomastovi na směnku dto. 14. pros. 1854	100	—		
			100	—
2. knihovní dluhy:				
Leopoldu Klímovi dle součetní knihy list 19.	48	3		
Prokopu Slavíkovi „ „ „ „ 41.	18	44		
O. B. Ryšavci „ „ „ „ 42.	16	33		
Mil. Hrůzovi „ „ „ „ 45.	20	—		
			103	20
Ouhrnem			103	20

Výkaz.

Majetnost ..... 1213 zl. 14 kr. stř.
Dluhy ..... 203 zl. 20 kr. stř.
tedy zbytek čistého jmění ..... 1009 zl. 54 kr. stř.

Porovnejme oba tyto inventáře od roku 1854 a 1855. Čeho shledáme? Vidíme, že Janu Homolkovi, ač měl roku 1855 o 306 zl. 8 kr. stř. v hotovosti méně, přece jmění 117 zl. 7 kr. stř. přibylo.

Dle toho může každý řemeslník pokračovat a každoročně o svém jmění se přesvědčit, v čemž zajisté vždy mocnou shledá pohnutku k pilnosti a bedlivosti; neboť uvidí-li, že jmění jeho roste, potěšen z toho se vynasnaží, by i budoucím rokem mu přibylo, pak-li ale ztrátu spozoruje, bude hledět, aby tomu ubejvání přítrž učinil a zase k bývalé výši ne-li dále se dostal.

Rozumí se však, že musí řemeslník při popisu nestranně se chovati, vše co mu patří i čím jest povinován řádně zanášeti, a zvláště u věcí zásobních a u nářadí pravou cenu udati. Kdyby toho nezachovával, nezpomohl by žádný inventář a nikdy by nenabyl pravého přesvědčení o své mohovitosti, leda jen lživý obraz o ní by si nakreslil.

Pročež opětně každému klademe na srdce, aby při sepisu nestranně jednal, jakoby popisoval jmění docela neznámého člověka.

Kdoby chtěl mít inventář ještě zevrubnější, může také své nářadí, nábytek, nástroje a p. jednotlivě sepsat, což snadno dovede, drže se příkladu zde mu podaného. —

Mimo knihu, o níž právě jsme jednali, zapotřebí řemeslníku také

deníku.

Deník slove ona kniha, do níž se *denně* vše zapisuje, co se peněžitých záležitostí řemeslníkových a vůbec živnosti týče, pročež:

1. všechny příjmy na penězích;
2. taktéž všechna vydání;
3. vše, co sám jinému dlužen zůstal;
4. co on jinému dal na ouvěr a
5. kdy která práce byla objednána a odvedena.

(O tom však příště.)

Akcie — stará věc.

B. „Jakže?“ zvolá mnohý nedůvěřivě. „Není možné, vždyť je tomu nedávno, co jsme o akcii po prvé uslyšeli. Musí to býti také nějaká novota!“ — „A přece není,“ odpovídáme, stará to věc, starší než kdokoliv z nás. A k tomu krásná a jak významná! Slouží to věru minulým časům ke cti, že jejich jest vynálezek.“ — „Tedy přece? opravdu? I k šípku, toť je podivná věc; co pak, prosím Vás, dříve dělali s akciemi, nač jim jich bylo třeba? Či si chtěli také trochu bídy zasíti, anebo je pálilo dobré bydlo? Přiznávám se, že to nechápu. Teď aspoň víme, co akcie vyvedly, cítíme to všichni od prvního do posledního. Nouze a bídy máme dosti, to je pravda! Dříve ji sice také měli, ale to jsem neslyšel, že by byla následkem akcií přišla. Neouroda, válka, mor, ty plodily bídu a nouzi, jinak byly vždy zlaté časy!“ — „Více nevíte? Nuže poslyšte zase vy! Kdož medle praví nebo pravil, žeby byla bída následkem akcií?“ — „Kdož by to pravil, Posel to sám hlásal. Bylo toho dosti v desátém lonském svazku v článku „kapitál a rozum.“ — „A skutečně to tam stálo?“ — „Skutečně, skutečně! Proč bych lež mluvil? Stálo tam, že jsou akcie původem vší bídy a nouze, jmenovitě nynější, kteráž se tam nazývá „krisou.“ Ba, vždyť je tam vše vypočítáno a ciframi udáno. Tolik a tolik milionů obnáší prý škoda, kteráž akciemi povstala. Tak jest psáno!“ — „Kdyby vás Posel slyšel, věru by se nepotěšil, vida, že jste článek „kapitál a rozum“ zběžně odbyl. Mluví se tam také o akciích, ale nynější obchodní tíseň či krisa přičítá se tam jiným věcem. Avšak sám jste už akcii ospravedlnil, řka, že jste neslyšel, aby byla bída a nouze bývalých časů následkem akcií — a přece už tehdá akcií bylo.“

Tak jsem onehdy s kýmsi rozprávěl, a jestlo jsem se přesvědčil, že i jinde bývají a jsou nedobré a nepravé náhledy o akciích, podávám tu o věci té několik řádků.

O akciích mluvilo se už v prvním svazku Posla, a to v článku: „Půjčování dobytka.“ Praveno, že je ve Francousku zvláštní akciová společnost, kteráž dobytek z cizích zemí a dobrých plemen kupuje a chudším lidem propůjčuje, začež při-

jímá jistou část z čistého užitku, tedy z mléka, z vlny, z mládat atd. Hnůj a tažní síla dobytka zůstává tomu, kdo se kus vydlužil, musí však o píci starost míti a vůbec dobytek dobře ošetřovati. — V článku, o němž tuto řeč, praveno, že půjčování dobytka od nepamětných časů ve Francousku je zavedeno, ač bylo v rukou soukromníků; tak dlouhá zkušenost poučila obě strany o tom, mnoho-li by se z čistého užitku odváděti mělo, aby se nikomu neuškodilo. V novějším teprv čase chopila se vláda této věci, a jejím přičiněním povstala společnost s velikým kapitálem (20—30 milionů franků = 8—12 milionů zlatých na stříbře) a věc se provádí ve velikém a přestěhovala se z Francouska do Würtemberku a do Španěl a také prý do Alžírska je zavedena. Byla v tom článku projevena naděje, že u nás v brzku ústav takový do života vstoupí, čímž by se ovšem našemu hospodářství náramně posloužilo, a také by se snad potom přihánění dobytka na jatky z ciziny (zejmena z Bavor, Uher a Polska) zamezilo. Od těch dob není ovšem ničeho o věci té slyšeti, lze ale doufati, že v zapomenutí nepřišla. Dříve nebo později do života vstoupí a dosti jest, že se k ní pozornost obrátila. Naši čilejší hospodářové a větší statkáři ve spojení s kapitalisty snad jí brzo sami vzniku dají. A jak by si při tom počínali? Hned povíme, při čemž se nám příležitost udá, abychom pravou bytost akcie poznali.

Především jest na bíledni, že by se musela věc ta ve velkých rozměrech provádět, aby se vyplácela; považme, co by tu musilo býti peněz pohromadě, aby se mohl dobytek kupovat. Vždyť stojí nyní, kde dobytek následkem nedůstatku píce laciný jest, kráva 80, 90 ba 100 a více zlatých, tisíc krav tedy 90,000—100,000 zl., a tisíc krav, to by věru ani za to nestálo, musilo by býti jen pro jeden kraj aspoň 10krát tolik, k čemuž by bylo také desetkrát většího kapitálu třeba. A tu nemluvíme ani o ovcích a o vepřovém dobytku, kterýž by se musil, aby věc ouplná byla, také opatřiti. Pomysleme, žeby také správa celého podniknutí mnoho peněz stála, žeby musilo mít podniknutí v každé vesničce svého jednatele atd. — a objeví se nám suma, kteréž by především třeba bylo. Peníze, to jest tedy první věc. Jednotlivec sotva bude se moci v to uvázati, ač to není nemožné, vždyt jsou živnosti, v kte-

rých vězí miliony; ale takové živnosti jsou řídké a nemají obecného rázu, jaký by věc tato míti musila, aby se ujala; jsouc pro celý kraj nebo pro celou zem ustanovená, musila by věc tato míti také po celém kraji nebo po celé zemi účastníky. Vysvítá tedy, že se takové podniknutí hodí nejlépe pro společnost, tak aby místo jednoho podnikatele mělo jich jistou sumu. Přispěje-li ze společnosti každý jistou části, sejde se v brzku znamenitý kapitál, kterýmž se pak může hned práce počíti, a podniknutí patří pak společnosti a to, co se z něho vytěží, tedy zisk, rozdělí se poměrně mezi oudy společnosti. — Kdo však sestaví takovou společnost, kde má ona svůj počátek? — Jsme tu ku př. tři, čtyří, kteří věci této rozumíme; víme, žeby našemu hospodárství znamenitě posloužila, že by se jí zvelebilo. Leží nám na srdci, aby čím dřív tím líp do života vstoupila. I pravíme si: „Někdo začíti musí, a když nezačínají jiní, nezbývá než abychom začali sami. Buďme zakladateli společnosti, jejíž účelem by bylo *zvelebení hospodářství polního pomocí půjčování dobytka hovězího, skopového a vepřového.* Máme dostatečného jmění, lidé vědí, že věci té rozumíme, a tak nelze mysliti, že by se věc nezdařila. Teď jenom jak si budeme při tom počínat? Především třeba bude, abychom si vědomi byli, co chceme? a jakými prostředky by se toho dalo nejlépe a nejprospěšněji dosáhnout. Musíme si tedy věc náležitě rozložit a stanovy sestavit.“ — Po zralém všech okolností a poměrů uvážení vypadly by tyto stanovy, na nichž by celé podniknutí spočívalo, as takto:

§. 1. Zakladatelé společnosti jsou: Beneš Tovora, majitel panství, Václav Marek, statkář, Jan Benda, nájemník panského dvora, Dr. Jiří Šourek, advokát atd.

§. 2. Společnost má jméno: „Akciová společnost k zvelebení hospodářství zapůjčováním dobytka hovězího, skopového a vepřového.“

§. 3. Společnost obrala si za okres svého působení kraj Pražský a má své sídlo v Praze (nebo v Českém Brodě atd.).

§. 4. Společnost může zříditi dle potřeby v místech svého působení filiálky, jejichž účel je tentýž.

§. 5. *Trvání* společnosti ustanovuje se na 50 let a spo-

lečnost se rozejde po tom čase, pakliby se trvání její na novo neprodloužilo.

§. 6. *Kapitál* společnosti obnáší 5 milionů a sežene se 50,000 akcií. Každá akcie zní na 100 zl. stř. Prozatím však se vydá 30,000 akcií; 20,000 zůstane v záloze a vydá se, kdyby toho třeba bylo, o čemž správní rada společnosti rozhodne.

§. 7. Akcie se nevydávají pod jmenovanou hodnotou.

§. 8. Na akcie složí se nejprvé 30 % jmenované hodnoty ve třech po sobě jdoucích měsících v částkách 10%. Ostatek zaplatí se během roku v rátách taktéž 10 %; čas ustanoví správní rada a dá o tom v ouředních a jiných novinách zprávu. (Následují dále ustanovení o prozatímních listech, na kteréž se vplatky zapisují a kdy se za tyto lístky akcie zhotoví; o ourokách za promeškání, o donucovacích prostředcích k placení a zda-li akcie na určité jmeno anebo na doručitele (au porteur) znějí; dále, kdy se smějí na burse prodávati a kupovati atd.).

§. 9. Záležitosti společnosti řídí 1) hlavní hromada akcionářů, 2) správní rada a 3) ředitelstvo.

§. 10. Hlavní hromada akcionářů odbývá se pravidelně jednou za rok a to v měsíci únoru. V čas potřeby může však správní rada mimořádně hromadu svolati a musí ji svolati, jak mile více než sto akcionářů za to žádá.

§. 11. Hlavní hromada uzavírá oučty a určuje *dividendu*. Přijímá zprávu o působení a zdaru podniknutí, vyjadřuje svou spokojenost nebo nespokojenost, bere důležité návrhy v poradu a volí správní radu. Při tom má majitel 5 akcií jeden hlas, 12 akcií dva hlasy, 30 akcií 3 hlasy, 100 akcií 4 hlasy, 200 akcií 5 hlasů, a tak při každých 100 akciích vždy o jeden hlas více. Více osmi hlasů nesmí nikdo míti *).

§. 12. Správní rada sestává z 13 oudů, kteří v místě bydleti musejí a každý týhoden nebo každý měsíc své schůzky odbývají **). Správní rada volí ze sebe předsedu a ředitele mimo sebe. Správní rada udává co a jak se činiti má, aby

*) Sem patří ustanovení a vystupování údů ze správní rady po jistém čase.

**) Sem patří také ustanovení splnomocnění k hlasování za jiné, o zaslání a složení akcií nebo zatímních listů na 14 dní před hlavní hromadou k správní radě atd.

byl užitek pro společnost největší, také aby se účel společnosti dostihl. Správní rada určuje plat ředitele, úředníků a sluhů.

§. 13. Ředitel vykonává co správní rada ustanoví. K jeho ruce jsou ouředníci (účetníci, dopisovatelé, odhádači, písaři atd.), jednatelé a cestující.

§. 14. Z užitku za celý rok vytěženého odrazí se nejprve tolik, aby se zapravily 5 % ouroky z kapitálu, jejž akcionáři složili.

§. 15. Z toho, co zbude, vyplatí se služba ředitele, úředníků a služebníků.

§. 16. Hlavní hromada může ustanovit, má-li se zvláštní jakýs podíl z čistého užitku či odměna (tantiema) řediteli a úřednictvu dáti nebo nic.

§. 17. Z toho co zbude, uloží se část (od 5—20 %) do záložního fondu, z něhož se v zlých letech atd. vyplácejí úroky. Kdyby dosáhl záložní fond 20 % jmenované hodnoty vydaných akcií, přestane se do něho ukládati; jak by však výška jeho klesala, opět se k němu z ročního výtěžku, jak nahoře udáno, přiráží.

§. 18. Z toho, co po odrážce všeho zbude, připadá 5 % na podělení správní rady.

§. 19. Zbytek rozdělí se dle počtu akcií a rozdá se jakožto *dividenda*.

Nyní by přišla řada na vlastní záležitost společnosti, jakým způsobem by se měl totiž dobytek kupovat, aby se jměním společnosti neplýtvalo, také aby se všelikému šejdění předešlo; jak by se dobytek znamenal a půjčoval; jakým způsobem by jednatelé po kraji roztroušení na týž dobytek dohlíželi; jak by se od těch, jimž svěřen, povinné dávky vybíraly a jak by vysoké býti měly atd. To vše by se v stanovách zřetelně a stručně udati musilo, aby později nijaké zmatky nepovstaly. Slušelo by také, aby se v stanovách vzal ohled na smírčí soud, jímž by se všeliké spory mezi společnosti a druhou stranou bez zakročování úřadů vyrovnávaly, ku př. aby při sporu společnost tři důvěrníky a tolikéž druhá strana zvolila, a těchto šest důvěrníků aby při či spor rozhodlo, by byl rozsudek či nález pro obě strany platný a závazný, aniž by proti němu bylo odvolání. — Než, abychom

všechno měli rozváděti, daleko by vedlo a více času a rozvahy by žádalo než jest nyní, kde se jenom o poučení a o vštípení pojmu jedná, třeba. Když jsou stanovy hotovy, zadá se za dovolení k zaražení společnosti a stanovy dají se za přílohu *). — Už však z toho, co jsme pověděli, podstata akcie vysvítá. *Pomocí akcie vznikají díla celku prospěšná, která přesahují síly jednotlivců.* Akcie pouta občany na sebe, poutajíc prospěch jednoho na prospěch všech. Akcie budí mysl obecnou, proto jí sluší v dějinách vzdělanosti významné a důležité místo. Bylo by jinak možno, aby se železné dráhy zakládaly? Aby se mosty stavěly? Aby lodi velkolepé pravidelně udržovaly spojení mezi díly světa, aby se zboží naše za zboží cizí vyměňovalo? Bylo by možno, aby povstávaly fabriky ohromných rozměrů (jako bude Ouštěcká na výrobu všelikých lučebních věcí — sody, litých zrcadel, rozličných solí atd.)? Bylo by možno, aby se ruda prospěšným způsobem z lůna země dobývala a na kov spracovala? Sotva! Vždyť víme, že musil dříve stát železnice a mosty stavěti, že jeho nákladem lodi se hotovily; nyní však máme společnosti akciové pro dráhy (ku př. Pardubsko-Libereckou, Ouštěcko-Teplickou, západní, Potisskou, jihovýchodní, východo-haličskou atd.); Pražský železný most jest na akcie vystaven; máme akciovou společnost pro udržování plavby na Vltavě a Labi, akciovou společnost Terstského Lloydu atd. Hory naše od dávna už jsou na akcie založeny, jen že se zde říkalo a až dosud říká akciím *kusy* (kuxy) a že byl a jest počet jejich na 132 obmezen. Majitel kusu slouł *nákladník* nebo *těžíř*, také kverk, a společnost celá nazývá se *nákladnictvo*, *těžířstvo* nebo kverkovstvo. Nyní může mít jeden kus třeba sto majitelů a může jíti jako akcie z ručky do ručky. Horní nákladnictvo uvádí nám na mysl *nákladnictvo pivovárečni*, kteréž také nic jiného není než společnost akciová. Co nyní v městech nazývají várkou, není vlastně nic jiného než akcie, a co z várky za rok dostáváme, to je zase jen *dividenda.* Pravováreční pivovár se pronajímá oby-

*) Ještě jest nyní vydávání akcií zastaveno, poněvadž by se přeložený už trh peněžní ještě více přeložil, bylo by zaražení této společnosti výmínkou anebo by se vydání akcií na příznivější dobu ponechalo.

nejně na 6 roků; nastupující sládek skládá jistou kauci, ke konci pak roku dává nájemné. Z nájemného pořizují se opravy a vydání na pivovár; co zbude rozděluje se dle počtu várek, a na každou várku pak se tolik a tolik zlatých vyplácí. Slavný Plzeňský pivovár, jehož pivo se na všechny strany vyváží, jest pravováreční, a tak skoro každé město má podobný pivovár, neboť vaření piva náleželo za dřevnějších dob k právům městským a panským. Pohlížíme-li na pivováry pravováreční, vždy radost nás pojímá, neboť v nich spatřujeme první úkazy práce spojenými silami. Že tu není také jiných věcí spojenými silami vyvedených, a že jen při pivováru síly spojené zůstaly! —

Z těchto našich slov jde snad už na rozum, jak se na akcie pohlížeti musí a má. Mnohý však odvolávati se bude na článek „kapitál a rozum“ v desátém svazku lonského ročníku. — Přísloví naše praví, „všeho moc škodí,“ a jest vůbec známá pravda, že i nejkrásnějších věcí zneužiti lze, ba že se jich zneužívá. Vrah zneužívá nástrojů pokojného řemeslníka, zloděj a lupič důvěry, špatný soudce zákona, pán dělníka, rozmařilec a rozhazovač statků atd. Tak to bylo vždy a tak bude snad po věčné časy, nezvítězí-li mravná stránka člověka nad soběctvím a nepravostí, k čemuž málo jest naděje. Z druhé strany nikdo zase neupře, že jest soběctví ostnem mnohého namahání, všeliké práce a mnohého lopocení, a jen člověk dokonalý dává *soběctví* výhost a přeje *cnosti* místa. Avšak kolik z nás tu, kteří by v skutku *cnosti* pobádání pracovali, se snažili a lopotili, zisk stranou nechávajíce? — Než nechme toho a podobného rozjímání, kteréž jinám patří, a pomysleme raději, že soběctví, kteréž *poctivých* prostředků k dosáhnutí cíle svého, totiž *zisku vůbec*, užívá, vší chvály hodno jest, ba že jest ctné. — Ba, vždyť nazýváme takové soběctví i vlastenectvím. Ale soběctví, kteréž sahá k nepoctivým prostředkům, anebo kteréž dobrých prostředků zneužívá, zasluhuje opovržení a kletby.

Viděli jsme, že jest akcie dobrým a poctivým prostředkem soběctví, neboť slibuje řádný zisk, už proto, že vše, co se až po jistou mez ve velkém rozměru provozuje, většího užitku dává než podniknutí malé téhož druhu. A kdo se tedy

při akciové společnosti zúčastňuje, ví, že dává peníze do výnosné práce, že dobře *špekuluje*, a proto míval akcie obyčejně větší hodnotu než na jakou zní. Zníc ku př. na 100 zl., může vynášeti ročně i 20 zlatých, tak že podle zákonního úroku má hodnotu 400 zl. Skutečná hodnota převyšuje v takovém případě hodnotu jmenovanou (nominalní). V jiném případě však může klesnouti hodnota skutečná pod jmenovanou, z čehož vysvítá, že nemá akcie nikdy stálou a jistou svou hodnotu tak jako vše na světě, alebrž že hodnota její kolísá v jistých mezích, řídíc se tím, co jest, více však ještě tím, co dle domnění bude, se přihodí nebo udá. Že však se člověk v předvídání mýlívá, bořívá se mu i stavba, kterouž o budoucnost opíral a přicházívá ke škodě, jako to nyní jest. Kdo mysle, že žitu za dva, za tři měsíce notně přiskočí, žita velikou sílu nakoupil, přichází ke škodě, pakli žitu skutečně nepřiskočilo, neboť ztratil skutečně co měl, anebo část toho, anebo ztratil, co by byl jinde vydělal. Tak je to i s cukrem, s kávou, s kostící (fišpanem), rybím tukem (fišstronem) atd. — Kdo ku př. dnes kupuje várku za 400 zl. stř., protože v loni a předloním 22 zl. stř. přinášela, ztratí, když čtyry, pět, šest let dostává pro veliké výdeje, opravy atd. jen 16, 17 zl. A várka, kteráž ještě dnes 1000 zl. stála, může následkem nového pivovaru v krátkém čase na polovic ba na třetinu klesnouti. A tak jest to i s kusy. Dnes dostanu ještě za kus 7000 zl. stř. a zejtra ani tisíc, neboť se voda provalila a všechny štoly a šachty zaplavila. Patrnoť tudy, že se skutečně cena a hodnota věcí měnívá a proto je zcela přirozené, že se tak i při akciích děje. Avšak jest tu ještě i jiná věc, ta totiž: že přirozenou tuto okolnost lidé darební ovšem k svým prospěchům vykořistiti se snaží, aby bez práce živi byli a k zámožnosti si pomohli. Máte ku př. akcie té a té dráhy, o nichž jste přesvědčen, že v hodnotě neklesnou, neboť jde dráha onrodnou a průmyslovou krajinou, z níž se na miliony korců obilí a zboží jakož i fabričních výrobků vyváží, uhlí pak a železa, vlny, bavlny, dobytka atd. dováží, a kdež jest tedy také cestování znamenité, slovem: kde je *znamenitý dovoz zboží i osob*. Vy víte, že dohotove ním jiné železnice, kteráž do této se vpustí, příjmy ještě výše vystoupnou, čímž tedy jest akciím nejen vysoká ale-

brž trvalá hodnota pojištěna: vy máte tyto akcie, a veliký groš, který vám jindy doma úhorem ležel, jste do nich vložili; tu však najednou se rozšíří nepříznivá zpráva toho neb onoho druhu, vy ji dáte víru, strach vás pojme, padání akcií naplní vás ještě větší bázní, vy chcete něco uchovat, když všechno nelze, prodáte — a krátce na to jdou akcie do výšky, a ukáže se, že byla zpráva nepravá, *strojená*. Škodu však, kterouž jste utrpěl, nikdo vám nenahradí. Anebo: Ten a ten dům znamenitý, o němž se myslí, že miliony vládne, přijde do úzkých, a každou chvíli očekává svůj pád, a vrhne, aby si k hotovým pomohl, za dva, za tři miliony akcií, kteréž v tobolce své choval, na trh; následkem tohoto velikého nabízení jdou jak přirozeno akcie dolů, a hodinu na to roznese už telegraf na všechny strany: Ty a ty akcie padají — a kdo kde takové akcie má, snaží se jich zbýti, a tak přichází ke škodě, kdežto akcie zcela dobré jsou *). A jakož už řečeno bylo, nezkušení největších škod utrpují. — Kdo si tedy chce dobrý pojem o akcii učiniti, ať ji za nic jiného nepovažuje, než za zboží, což také jest, podlehajíc jako každé zboží kolísání v ceně. A jako jest kolísání toto v časech mimořádných mimořádné, ještě se tu každý nejvíce okamžikem řídí, tak jest i u akcií. Cena jejich brzo stoupá brzo padá, proto však jejich *hodnota* může býti pořád jedna a táž. Naveze-li se dnes mnoho zelí na trh, bude jistě laciné, neboť je mnoho nabízejících a málo nebo stejně koupě žádostivých. Tuším-li, že mi budou brambory hniti, honem je pošlu na trh, a udělá-li tak každý, jakýž může býti následek, než že cena jejich klesá. Skutečně-li ale hníli budou anebo jestli jsem se toho jenom domýšlel, je zcela lhostejné. Cena akcií závisí tedy přede vším od poměru mezi nabízením a podáváním.

A abychom to zcela krátce řekli: Jako při každém zboží sluší i při akciích rozeznávati *cenu* a *hodnotu*. Cena jest věc okamžiková, kteráž má také jenom na okamžik důležitost. Má-li

*) Tak se stalo při akciích Pardubsko-Liberecké dráhy v posledních dnech, kde anglický obchodní dům v potřebě jsa, velikou sílu těchto akcií na trh hodil, aby je zpeněžil. Následkem velikého tohoto nabízení klesly tyto akcie více než o 8% pod pari (jmenovanou hodnotu), ač se už zase sbírají.

akcie, tedy dráha, nebo jiná věc, na niž akcie zní, skutečně *hodnotu*, pak udává *cena* pouze okamžikové smýšlení, okamžikové okolnosti a poměry prodávajících a kupujících. A jakž se poznává hodnota dráhy? Podle *příjmů*, kteréž přináší, a podle *výdejů* na její vydržení potřebných. Má-li dráha dobré příjmy a malé výdeje, tedy dobrý *výnos*, a prodávají-li se její akcie levně, toť nic jiného neznamená, než že se prodává z nouze, a že je tekutý kapitál na jiné straně zanepražděn, kdež ještě prospěšněji pracuje. Ostatně se takovéto věci jen v mimořádných časech státi mohou, hlavně v časech nedůvěry, kde strach a bázeň nad rozmyslem a rozumem převládá. Dobré zboží zůstává na vzdor špatnému okamžikovému mínění dobrým, a poměr jeho k jiným věcem, jenž se během věků ustálil, a jejž zkušenost ustanovila, okamžikem se může změniti, brzo však zase do staré koleje přichází. — Pravili jsme, že je akcie zboží, kteréž má před jiným nesčíslných výhod — předpokládajíc, že věc, jejíž částku akcie představuje, *hodnotu má*. Akcie jest zboží, kteréž se časem nekazí. Mám-li med na skladě, musím dělati, abych jej vyprodal, sice by se mi zkaziti mohl, a nemohu jej tedy schovati a udržeti, kdy následkem nepodstatných příčin cena jeho klesá. Tak jest také s pivem. Kdyby dnes někdo potají zprávu roznesl, že to a to pivo, kteréž mělo až dosud náramného odbytu, jest špatné a škodlivé, poněvadž připravované, a já ani doma, ani venku následkem toho odbytu na ně nenaleznu, rád je prodám levněji nebo na ocet, neboť jinak by se mi úplně zkazilo. Této okolnosti při akcii není, s ní mohu počkati, až pověst zmizí, až se lichost její objeví. — Chci-li dnes akcii prodati, velmi snadně kupce dostanu, poněvadž to skoro výhodnější (nikoliv v čase mimořádném), místo peněz akcie doma chovati. Z peněz, kteréž doma pro potřebu leží, nejdou ouroky, z akcie však vždy, neboť peníze, na kteréž zní, pořáde pracují, buď na dráze, buď v pivováře atd. I v tom ohledu se tedy akcie dobře pro každého hodí, jenž jakousi peněžitou zálohu doma míti musí. — Veliká výhoda však, o níž jsme se vlastně hned z počátku zmíniti měli, spočívá v tom, že se akciemi národní jmění náramně rozmnožuje. Peníze, kteréž se ku př. na stavbu pivováru sejdou, ležely tu a tam bez užitku, třeba v domácnosti, jakožto

záloha pro případ potřeby. Sražením těchto peněz vystavil se pivovár, peníze šly dále do oběhu, aby opět jinde pracovaly, pivováru tu však dříve nebylo, o ten jest národní jmění rozmnoženo. Pivovár ten vystavil se ku př. za 200 tisíc zl., nese ale úroky za 800 tisíc, jest tedy pomocí 200 tisíc zl. národní jmění o 600 tisíc rozmnoženo, t. j. kde dříve 200 tisíc bylo, jest nyní 800 tisíc, tedy skoro milion. A v tom poměru se také tekutý kapitál rozmnožil, neboť koluje nyní v oběhu 1000 akcií, z nichž každá na 200 zl. zní, ale hodnotu 800 zl. představuje. A za tyto akcie mohu tak dobře věci kupovati jako za peníze. Maje doma 6 takových akcií, mohu za ně dům v ceně 4800 zl. koupiti.

Tolik tedy o akciích a o tom, co jest jejich hodnota a okamžiková cena atd. — Zbývá ještě, bych podotknul, jak se akcií zneužívá, a jak se jimi škoditi může. Sestoupí-li se společnost a rozešle-li do světa mnohoslibný program, a dá-li na všech stranách vytrubovati a vybubnovati, co všechno chce činiti, a uvádí-li na sta věcí, při nichž chce působiti: tu sluší míti podezření ve zdar podniknutí, neboť jako jednotlivec, tak i společnost jenom s jednou věcí se může s prospěchem obírati, jinak roztříští své síly, a rozplýtvá výdělek tu vyzískaný na vyrovnání škody, kteráž ji tam potkala. Při akciových společnostech sluší tedy nejprvé uvážiti program, a rozmýšleti zdravým rozumem, jak dalece mu lze dostáti. Praktičtí Angličané rozumějí jen společnostem s přísně obmezeným účelem, o nichž se tedy ví, co činiti budou, co činiti musejí, nikoliv ale, co činiti mohou. Společnost pro podporování průmyslu a obchodu byla by pro Angličana pohádkou, poněvadž to příliš mnoho a přece nic nepraví. Ale Angličan rozumí, co je „Edinburská společnost pro plyn," co jest „Londýnská a Westirlandská rybářská společnost," co je „Essexská společnost pro drénování půdy" (vysoušení trubkami) atd. Na akciové společnosti jsou zvlášť v Anglicku pozorni, neboť zaplatili mnohonásobně trpké zkušenosti. Anglické dějiny vypravují o časech, kdy byli lidé jako zběsilí po akciových společnostech, a kdy na největší nesmysly bylo lze peníze dostati, jen když se slíbil řádný užitek. Tehdá stávalo společnosti akciové, jejíž účelem bylo vypátrání a vynalezení tak zva-

ného „perpetuum mobile“ (věčného kývostroje). Jiná společnost vyzývala k podpisování „na mnohoslibné podniknutí, kteréž se teprv později oznámí,“ a peněz nebylo více třeba než 2½ milionu lib. šterl. (a tehdá měl šterlink alespoň dvojnásobnou cenu ve srovnání s nynějškem). Zase jiná společnost „ohmýšlela vyvésti něco, co velikých prospěchů přislibuje, nikdo však nesmí věděti, co by to bylo. Každý majitel akcie, jenž složí 2 libry št. na akcii, oprávněn bude žádati ročně 100 l. št.“ Za pět hodin bylo přes 2000 l. št. složeno a v rukou podnikatelů. Taková zběsilá špekulace (podnikavost se ziskuchtivostí) panovala v Anglicku v čase od 1680 až do 1711 a dále, a byla příčinou přísných zákonů, kteréž na to povstaly. Konečně bylo tak zle, že celá ta věc ve veřejnou šidbu se proměnila. — Jsou-li zakladatelé lidé, jimž z očí buď nezkušenost nebo pouhá ziskuchtivost pohlíží, nebo kteří na sebe ve stanovách nejvíce pamatovali, sluší míti podezření, neboť musejí býti zakladatelé lidé důvěry hodní. Vůbec sluší býti při akciích pozorným, ještě se svěřují peníze osobám do rukou, kteréž za zdaření nebo nezdaření zámyslu a účelu odpovědni nejsou a býti nemohou, pakliže se přísně dle stanov anebo zvláštního plnomocenství od hlavní hromady řídí. Při akciových společnostech je naděje na veliký zisk, musí býti člověk ale také na škodu připraven, a ostatně lze alespoň poněkud udati, která dráha ku př. ponese hned užitek anebo která až po letech. Ponese-li ho hned, budu ho také hned dostávati, naopak ale utrpím škodu, a ovoce bude kliditi, kdo štípky nosázel. K udání však, zda se bude dráha hned anebo po letech vyplácetí, náleží ouplná známost krajiny a její přirozené jakosti, povahy a jejich poměrů; také známost výroby této krajiny, obyvatelstva, jeho činnosti, průmyslivosti atd. Kde výroba veliká, kde obyvatelstvo činné a příčinlivé, kde tedy veliké spojení s jinými krajinami jest: tam uhodí dráha hned do života a položí se na to, co už jest — *tam ponese hned užitek.* Kde však se teprv železnicí má průmysl vzbuditi, tam mají akcie budoucnost, *přítomnost jim však schází*, a přísloví naše dí: „Lepší vrabec v kapse, než holub na střeše.“ K prvnějším drahám náleží ku př. Pardubsko-Liberecká, Ouštěcko-Teplická, česká západní atd.; k druhým ku př. a české

Potisská, jiho-východní a východní haličská. — Kde krajina rovná, bez přirozených překážek, a kde obyvatelstvo husté, tam se staví levněji, než kde opak toho, a proto sluší i na to pozor míti. Kde je levnější spojení než po dráze možné, tam sotva bude míti dráha slavnou budoucnost, ku př. dráhy pro místní potřebu podél břehů řek. — A tak ještě jiné okolnosti sluší vzíti v uvážení, a to nejen při drahách, alebrž při každém podniknutí, kteréž má na akcie vzniknouti. A k tomu náleží zdravý rozum a řádný náhled u věc. — Příště ještě více o těchto věcech.

Příspěvky ke kronice slavného města Račic.

4.

Instrukcí daná obyvatelům slavného města Račic, v níž pan Matěj Bouchal, purkmistr někdy Račický, všem vůbec věděti dává, kterak by se pro zachování dobré vůle a uvarování všelikých rozbrojů k nově zvolené radě téhož slavného města chovati měli.

Majíce pilnou péči o to, aby dobré obecné, jméno a sláva města našeho Račického nikdy nehynuly, ano spíše pokud možná, zmáhaly se a šířily, uznali purkmistr a konšelé nově volení za dobré, pánům sousedům a obyvatelům slavného města Račic přítomnou instrukcí neb navedení vůbec vydati, z něhož by každý snadně a zřetelně poznal, jak se kdy chovati, co činiti a čeho nechati má, aby starých, dobrých zvyklostí nerušil a vůli i moci svých představených nepřekážel, nýbrž podle rozumu a síly jich ve všem, cožkoli dobrým býti uznají, podporoval, a ne svého, nýbrž dobrého svých pánů představených a celé obce vyhledával a šířil. Kterážto instrukcí neb navedení zavírá se v artikulích málo níže položených. A jsou artikule tyto :

1. V každé obci musí někdo býti, kdo by poroučel, aby nehynul dobrý řád a pořádek. Pročež se nová rada volivá, aby poroučela, ostatním pak sluší poslouchati, vůli a nařízení svých představených nijak nevykládati, tím méně co proti nim

mluviti a počínati. Neboť kdyby někdo kromě představených v obci poroučeti měl, byl by do rady volen, kdyby toho třeba bylo. Že pak toho třeba není, protož purkmistr a rada poroučej, ostatní pak poslouchejte.

2. Proto se volí představení, aby kromě nich nikdo jmění obecného se nedotýkal, nikdo kromě nich ničeho od obce neprodával, ani k obci nekupoval. Nebo kdyby každý měšťan z jmění obecného brátí chtěl, kam pak by stačilo? Pročež se nikdo, kdo v radě není, do správy důchodů a příjmů nepleť, aniž se po čem shánějí, kdyby něco někde scházelo neb zbývalo. Hleď si každý svého, a po čem ti nic není, toho nech.

3. Co se v radě upeče, to se v radě sní. Nikdo tedy uši do rady nestrkej, aniž se koho z konšelů vyptávej, o čem se v radě mluvilo neb psalo. Jak se co řídí neb vede, o to si hlavy nelam; kdyby zajisté mělo všecko jíti podle toho, jak by si ten neb onen přál, nebylo by rady zapotřebí.

4. Jakož bylo za purkmistra, nyní nebožtíka, Pavla Kladrubského slyšeti všelijaké stěžování a nářky, kam se dříví z Račických lesů obecných děje: takové a podobné naříkání se nyní přísně zapovídá, nejen pro pokoj v obci, nýbrž i proto, aby se osobám některým v radě městské sestárlým a posud živě jsoucím žádných útržků a pomluv nedálo, což by nová rada již proto přísně kárati musila, aby se o ni, když úřad někdy složí, podobných věcí hanlivých a neslušných nemluvilo. Starost taková jest jen pouhá závist a nepřejícnost a pokojným lidem nijak neslušší. Spokoj se každý tím, že v Račických lesích posud dříví, chvála Bohu, tolik jest, aby nezmrzl, ač lesy právě zmíněné již tolik purkmistrů a konšelů přečkaly, a přece posud zcela vykáceny nejsou. Kdo bere deputát, jistě dříví dostane; a kdo nebere, může topiti uhlím, kdyby nejhůře bylo. Pozor tedy, Račičtí! kdo nechce, aby se spálil, ať nehasí, co jej nepálí, aby se nepřesvědčil po zlém, že mu po tom, co purkmistr s konšeli dělá, pranic není, a že rada většího respektu zasluhuje.

5. Známo každému, že se Račičtí odjakživa všem novotám vyhýbali, přestávajíce na tom, co po svých předcích zdědili. Taktéž se zapovídá i nyní, aby nikdo nic nového neobmýšlel, k ničemu novému neradil a lidi k temu nenamlouval,

nechce-li za rušitele starého řádu považován a co takový podle okolností trestán býti. Každá novota škodlivá jest, protože co bylo převrací, čehož pro pohodlí obecné nikterak třeba není. Každý dobře ví, jak špatně pochodil s novým oráním a setím zrna cizího, když poli a semenu nerozuměl. A když cizinci nám fabriky a stroje zakládají, proč bychom si *my sami* novotami mátli mozek, když se *malým* statečkem svým spokojíme?

6. Aby nám kdo z Račických na Postupické ukazoval, toho my docela míti nechceme. V Postupicích si dělají, jak rozumějí, a v Račicích též. Koho mrzí staré bydlo a kdo s Račicemi není spokojen, není Račic ani hoden, a nelíbí-li se mu u nás, může jíti s Pánembohem třeba do Postupic; my se nehnem ani krok.

7. Lidé, kteří posud o školách jen žvaní, přemrštěnci jsou a lidé přepiatí, kteří nepovážili, jaké zlé by z toho pošlo, kdyby Račičtí již *v mládí* rozum měli, o všem přemýšleli, všecko skoumali a zkoušeli. Toho u nás nikdy nebývalo, a *co není, býti nemusí.* Ve schůzkách a na procházkách ať se o školách mlčí, zvláště co se řemesel a hospodárství týče, o tom ať nikdo nemluví, že by ze škol užitku *většího*, než posud, míti mohli. Řeč taková prozrazuje nespokojenost s tím co a jak jest; a v Račicích má každý býti se vším spokojen. Škola je škola, a nebude se plísti do řemesla, kteréž cechům sluší. Za touž příčinou ať se opakovací hodinou nedělní ani *nehýbá*, žádné „Klíče hospodářské“ anebo „Noviny“ ať se do školy neberou, jakožto věci zbytečné, které mladým hlavu matou a starším lidem nevrlost a hořkost způsobují.

8. Učitel ať jest spokojen s tím, *co má*, a od nové rady ať přídavků a nových deputátů nečeká. Máť obec jinší věci na starosti, nežli školu s učitelem a s dětmi. Na zvonictví ať nenaříká; nemůžem mu pomoci, protože by nikdo jiný z darma nezvonil. A zvonit se musí; proč bychom si byli dali zvony přeliti, nežli pro zvonění. Zároveň mu nařizujem, ať každého roku představenstvu obecnému skrze pana dozorce podá inventář všech školních věcí, aby se nic neztratilo. Zprávy ve škole může opatřiti *sám*, aby obecnému jmění zbytečného vydávání peněz uspořil. Na děti ať nám nežaluje, že do školy nechodí;

proč má metlu ve škole? a my si mu s dětmi hráti nemůžem. A co se učení týče, ať se řídí artikulem předešlým, nových slabikářů, obrazů, map a podobných věcí ať na nás nežádá, nezapomínaje, *kde je a čí děti učí*, a že toho všeho Račičtí nepotřebují. O knihovně ustanovuje se takto: obec sama nikdy knihy nečte, tudiž na ně i platiti nebude; a kdyby on, učitel, neb kdokoli jiný k ukrácení času knihu jakou míti chtěl, ať si knihu takovou koupí, a obec mu na ni nijak sahati nebude. A tolik o škole, učiteli a o knihovně.

9. Artikule tohoto každý pilně šetřiti má, aby pány představené na sebe nepopudil a nerozhněval. Nemá žádný měšťan Račický o zprávě obecné mluviti, jakož svrchu psáno jest; tím méně má se kdo opovážiti, aby zprávu obecnou v Račicích s jinými městy *porovnával*, aneb snad do konce o ní *do novin* psal, a to do kterých koli, protože by tím osobám radním jenom překážel a jim mrzutých starostí dělal. Při tom také radíme každému, aby zprávám novinárským tuze nevěřil, zvláště kdyby proti nadání našemu někdo o Račicích psal a plášť řízení obecného novinami odkrýval. Proti tomu však ničeho míti nebudem, kdyby někdo veřejně, třeba v novinách, obec naši chválil nebo vyvýšoval, ano kdoby skutek takový velmi chvalitebný vykonal, na toho zvláště budem laskaví, majíce jej za řádného Račičáka. Kdyby pak chvalitebná ta zmínka o Račicích vytištěna byla v *českých novinách*, mohl by dopisovatel číslo novin českých s onou zprávou obci podati, aby je pro památku schovala, proto že obec Račická na *české* noviny a časopisy peněz vydávati nemůže, majíc na starosti dosti novin jiných, které radě lépe, nežli české, přísluší.

10. Jak se purkmistr a konšelé chovat mají, udělají si sami mezi sebou, o čemž se tuto tedy psáti nemusí, protože se věc ta jenom představených, nikoli však měšťanů a sousedů týče. Tím však se instrukcí, čímž i počata, končí: aby každý občan Račický zprávu obecní v uctivosti měl, do ní se nepletl, nechávaje s pokojem, co jak jest. Není v Račicích nadarmo šatlava, a páni nikoho pokut neušetří, kdoby proti tomu neb onomu artikuli mluvil, neb skutkem se mu protivil. A ti artikulové dotud moc a platnost míti mají, dokud by purkmistr a rada výše zmíněná něčeho k nim nepřidali, v tom neb onom

artikuli jich neujali, aneb vůbec nezměnili. A jací ti artikulové potom budou, takovými se Račičtí podle vůle svých představených spravovati mají.

Dáno a psáno v radě obce a města Račic v ponděli před svatým Matoušem r. t.

Purkmistr a rada města Račic.

Instrukcí ta pergamenová psána jest písmem na onen čas velmi zřetelným, jest však místy dosti vetchá, protože se na ni radní páni bez pochyby často dívali; jinak si aspoň vetchosti té vysvětliti nelze. Mezi zachovanými instrukcemi jest tato devatenáctá. Později podáme laskavým čtenářům artikule jiné, historickým jádrem ne méně důležité a stářím přítomným artikulům se rovnající, až jen všecky papíry a pergameny lépe prohlídnem.

O zvěři.

Slovo proti mínění, jako by byla zvěř znamenitou částkou národního jmění, a jak by se zvěří k zakládání hospodárských škol přispěti mohlo.

O. Mnoho let již nebyly trhy naše přeplněny takovým množstvím zvěře, zvláště zajiců, jako roku letošního. V Praze začasto 3. až 4 tisíce zajiců jediným dnem bylo na trh přivežíno a prodáno, ovšem v ceně dosti levné poměrem k jiným látkám potravním. Ne však jen v Praze, ale i v městech a městečkách venkovských po celé naší vlasti velké množství zvěře rozprodáno. Příčinu neobyčejného toho množství zvěře poln i lesní sluší hledati dílem v příznivém počasí, dílem též, jak se domníváme, v nynějších zákonech o honbě, zvěři hrubě nepříznivých.

Nevíme se ani pamatovati, že by kdy, i za času panování někdejšího zřízení patrimonálního, když skoro všude jediný lovčí okršlek celé byl zaujímal panství, tedy velmi rozsáhlý býval, a kdy zvěř se zvláštní jakousi oblibou hájena, že by bylo kdy tolik zajiců postříleno bylo, jako roku letošního. A přece tomu není ani 8 let, co všeobecnou jakous vášní k lovu zvěř z větší části vyhubena byla.

Rychlé a silné rozmnožení její v zemi jest dosti považlivé, patříme-li na ně vzhledem k hospodárství polnímu i lesnímu; neboť berouc zvěř nedravá potřebnou potravu pouze

z plodin půdy, živí se na oučet majetníka gruntu, a více neb méně způsobuje jemu škod dle toho, v jakém počtu se nalezá a v jaké potravě sobě oblibuje. Bylo by tedy dosti důležité, proskoumati množství zvěře v zemi i též způsob jejího se živení, neopominouc při tom vziti ohled ku zvláštním tu i tam stávajícím způsobům hospodárství, by se konečně dalo vyměřiti, zda-li zvěř zemi ku škodě či k užitku, a ku škodě-li, kde, mnoho-li a jakou škodu způsobuje. —

Nemáme však dosud pramenův, z kterých by možno bylo, určitě soudili; neboť posud o to málo dbáno, a jediný poněkud řádnější výkaz statistický o zvěři v Čechách, uveřejněný 17. července t. r. v čísle 141. Pražských německých novin, zdá se nám býti neouplný a pro nynější rok aspoň již zcela se nehodící.

Dle výkazu toho zmíněného bylo prý v Čechách předešlého roku postříleno zvěře ouhrnkem v ceně 479.372¼ zl. ve stř.; i připadl prý

1 kus vysoké na . . . . . 3422 jiter půdy,
1 kus srnčího na . . . . . 700 „ „
a 1 zajic na . . . . . 20 „ „

což zajisté každý, kdož jen poněkud poměry tyto seznal, uzná za příliš mírně počítáno. — A kdyby i cifry ty množství zvěře loňského roku pravdivě naznačovaly, není pochybnosti, že by musely nejméně o třetinu zvýšené býti, měly-li by se hoditi pro rok náš nynější; neboť zajisté že bylo tohoto roku o třetinu více uloveno, nežli roku předešlého. K jasnému posouzení poměrův těchto jest nám tudiž žádati si přede vším správnějších a ouplnějších výkazů statistických, obnovujících se každým rokem.

Avšak vzdor tomu, že nám chybí podrobnějších těch pramenův, dá se přec i nyní v jistém směru soudili o vlivu, jaký má hájení zvěře v zemi na polní i lesní hospodárství.

Mnohé již o tom naskytly se hádky; nejčastěji však zastáváno zvěře v zemi, a příliš málo dosud dbáno jednotlivého majetníka gruntu, ba od mnohých na prosto tvrzeno, že zvěř nižádné škody nezpůsobuje, alebrž vždy jen pramenem jest zemi výnosným. My však nikoliv nemůžeme přidati se k mínění těchto posledních, znajíce dobře a to ze skušenosti vlastní,

že chování zvěře v zemi ne vždy a všude ku prospěchu, ale za často a na místech přemnohých k značné škodě se děje. Jest málo druhů rostlin pěstovaných hospodárstvím polním, kterých by zvěř ušetřila, a právě rostliny, kterých rolník nejvíce a nejbedlivěji hledí, mají obyčejně též nejvíce škůdců. Mezi vší zvěří u nás dosud se nacházející jest zajíc hospodárství polnímu nejškodnější, ovšem zvláště pro to, že se nachází v množství nejčetnějším. Každý zná zajisté, jakých nadělá škod v obilí, a jak přečasto přivádí rolníka k zoufalství, kazíc mu sadbu zelenin, a znovu vysázenou opět a opět uhryzuje. Rozmnoží-li se zajíci v některé krajině příliš, bývají i škody jimi způsobené veliké. Není u nás rolníka, který by byl neproklínal hryzavé toto plemeno, a spravedlivých nevedl na ně nářků. A vede-li si stížnost u onoho, kterému náleží právo k honbě, málo kdy po dobrém obdrží patřičné náhrady; usiluje-li konečně o ni, musí přečasto před ouřady práva sobě pohledávati, a tu ovšem se mu nahradí škody zjevné, tedy jen větší, za škody pak, které zvěř způsobuje, berouc pastvu tu i tam, aniž by právě nápadných stop zanechala, za ty se mu málo kdy dostane náhrady, jelikož i nemožno jest, ji vyšetřiti.

Neméně povážlivé jsou škody, kterých způsobuje zvěř na mnohých místech lesnímu hospodárství. Co je tu mladého jehličnatého lesa v zemi naší z velké části zakrnělého; neboť byly jednotlivé kmínky jarního času, když se mízou nalévaly, zvěří vysokou oloupány, čímž stávají se chorobnými, a když i ouplně vzrostou, nemůže se jich užiti k stavbě ani k výrobkům průmyslovým, hodí se pouze k palivu. Škody zvěří vysokou a srnčí v nedospělejších mlázinách učiněné, jsou též nezřídka velmi značné. Dosud však málo všímáno škod v lesích našich zvěří způsobených. Jest hospodárství lesní u nás z velké části ještě velmi zanedbáno — máloť je ještě lesníků, kteří stojíce na půdě národní ekonomie, všímali by si hrubě potřeb času nynějšího, neb dokonce přihlíželi k potřebám pokolení budoucích, jakž by v skutku měli, a jak v pravdě jest úlohou jejich. Seje se až dosud z větší části jen nedbale les sosnový, proto že nejméně péče a důmyslu požaduje; vidíme tudíž na přemnohých místech vlasti naší, na kterých před málo léty ještě pěkné duby, buky, jedle neb smrče bujně rostly,

nyní jen samé borovice, dřeva to skoro výhradně jen k palivu se hodící a půdu ouplně vysilující. A v takovýchto lesinách ovšem zvěř málo škod nadělá. — Avšak hospodárství toto nenacházíme všude. Již počínají vzdělanější lesníci nabývati přesvědčení, že jest přednější úlohou hospodáře lesního, umělé vypěstovati nejvíce ušlechtilejších druhů dříví, zvláště hodících se k stavbě a k závodům průmyslovým. Vždyť co den mohútněji kráčí ruch průmyslový; a nemá-li se násilně zastaviti, musí i hospodárství a zvláště lesní slušně pokročiti, podávati hrubých jemu látek k potřebnému spracování. Již tu i tam po vlasti naší spatřujeme uměle vysázené paseky schopnějším druhem dříví, a zvláště stromovím listnatým; není tedy již dlouho k době, kdy nesmyslné a nedbalé pěstování výhradně borových lesů rozumnějšímu a bedlivějšímu hospodárství konečně musí ustoupiti. Má-li se to však všeobecně státi, musejí býti též odstraněny všechny dosavádní překážky, a k těm počítáme též nepřislušné chování zvěře na místech mnohých. Neboť jakkoliv se zdá býti zvěř neškodnou lesům jehličnatým, způsobuje ona zkázu uměleckým kulturám mlázin listnatých. Spatřili jsme ntěšené takovéto kultury v jediné zimě skoro naprosto zvěří zničené. Zvláště zajíc má velmi nebezpečnou libůstku, vršky mladých dřínů, dubů, buků a i smrčků přehryzati, a takto jim v pravidelném vzrůstu překážeti. Ne jeden zkušenější a nepředpojatý lesník nabyl přesvědčení, že má-li hospodárství lesní vyšinouti se konečně na stupeň dokonalejší, nemá-li nám ostaviti k době příští jen nezpůsobilého jehličnatého dříví, musí se zvěř chovati v počtu mírnějším, a ouplně vyhladiti tam, kde by dobrému hospodárství překážela. Chybují tudíž velmi, kteří neohlížejíce se na zvláštní místní poměry hájení zvěře zastávají, a zvláště oni, kteří dokonce tvrdí, že zvěř vždy jen k užitku, a nikoliv ku škodě zemi slouží. Oni ovšem nechtí vyznati, že by zvěř polnímu a lesnímu hospodárství jakých škod způsobila, oni však taktéž nechtí ani spočísti, co stojí hájení zvěře a co se rozplývá času i všelikého nákladu lovem samým. A v skutku, kdyby vše toto, jakož i množství potravy zvěři do roka potřebné v počet vzato bylo, shledalo by se, jak malý jest domnělý ten užitek; ano spíše by jasně vysvítalo, že zvěř zemi nikoliv ku

prospěchu jakémus, ale spíše jen ku značné škodě slouží. Jen tam sluší hájiti zvěře, kde, třeba by užitku nepřinášela, přec nebyla k patrné škodě a viditelné závadě lesnímu neb polnímu hospodárství, a i to jen tehdáž, když by se výnos zvěře dostal v pravém a patřičném jakémsi poměru majetníkům gruntů, k výživě zvěři sloužících. Že toto oboje všude není, nemůže se též povšeobecné to dosavádní a začasto velmi nemírné hájení zvěře zastávati. Až i u nás ještě více vzdělávání půdy se zdokonalí, musí se i dosavádní způsob hájení zvěře změniti. V zemích, v kterých hospodárství již vyššího dospělo stupně, ve Francii, v Anglicku, v Belgii a ve Vlaších, ano i z velké části v Německu, jest zvěř již skoro vyhlazena; pro velké škody, kterých by tam nadělala, bylo by hájení jí nesmyslem. Počet zvěře v zemi jest vždy jakýmsi měřítkem stupně vzdělanosti; čím více se nachází oné, tím nedospělejší bývá i tato. A za touž příčinou nemile jsme patřili na velké množství zvěře na letošních trzích našich, obávajíce se, že by mohlo z něho souzíno býti na nedospělost našeho nynějšího polního a lesního hospodárství. — Jest to však více jen pouhé obávání; neboť ačkoliv dobře víme, že hospodárství naše nedokročilo ještě stupně, na který se vyšinulo v některých krajích západní Evropy i samo v některých zemích sousedních, přec nemůžeme popírati, že v posledních málo letech i u nás neobyčejně rychle postoupilo. Dejte nám dobrých národních škol rolnických, aspoň v každém kraji po jedné, do kterých by mladý, prostý rolník bez obtíže vstoupiti, a kromě mravního zušlechtění též i většího rozhledu o příštím svém praktickém povolání sobě zjednati mohl, a spatříte v málo letech, jak rychlým spěchem pěstování půdy dále ještě dokročí! — Nežádáme si ani rozsáhlých akademií, do nichž by se cizorodáky učené zanášely theorie — přejeme si jen jednoduchých rolnických škol, kterých možno bez velkého nákladu zříditi. Kdyby jednotlivé obce se podvolily, činži z pronajmuté honby, která jim bez toho na mnohých místech dosud ještě ani vyplacena nebyla, obětovati na zřízení škol těch rolnických, mohla by bez jiných peněžitých podpor v každém kraji škola povstati, i působila by blahočinně v celém okolí. Obětí tu by jednotlivé obce v skutku ani nepocítily, i přičinily by se takto vel-

mi o rozmnožení všeobecného blahobytu v zemi; zvěř pak jsouc dosud hospodáři jen závadnou, stala by se jakýmsi prostředkem k zdokonalení rolnictví.

Josef Franta Šumavský.

Ještě nepřešil jsi jeden,
Máš tu druhý smutek.

Jako hromová rána, když padne z jasného nebe, tak nás zpráva o úmrtí našeho Šumavského překvapila. Vždyť jsme ho tu viděli mezi sebou zdravého, — jak se zdálo; obdivovali jsme mysl jeho svěží, veselou, obdivovali sílu ducha, který zvítěziv nad tolikerými obtížnostmi, dílo započal, které žádá celý věk člověka! Duch jeho nestárnul, a dodával také tělu síly mladistvé; zdálo se nám, jakoby F. měl věčně žít — a proto nás smrt jeho dvojnásob překvapila. Není ho více. — Vypadl z kruhu našeho jako drahý kámen z prstence! Kdo nám ho nahradí! — Tak čistých, poctivých duší, tak obětivých, pořídku na světě! — On žil jen pro vlast! Život jeho byla řada utrpení a obětí, pro dobro vlasti! Co k prospěchu jejímu, co k oslavě její sloužiti by mohlo, tomu se obětoval, a k tomu směřovaly všechny záměry celého života jeho. — Vědomí to posilou mu bylo ve všech utrpeních a dodávalo mu onu spokojenost a útěchu, která pochází z čistého vědomí. — Sám v nuzných okolnostech, pomáhal přece kde jen mohl, zvlášť se ujímal mnoho studentů chudých, jichž vždy kolem sebe měl. Když pak sám nemohl, řekl jiným; darmo ho nikdo o pomoc nežádal — vědělť, co je zle. — Studenti ho také měli co svého učitele v dobré památce, neboť jim byl spolu přítelem, jako druhdy jemu nezapomenutelný jeho Němeček! — A kdo by nebyl měl Frantu rád! — Jeho upřímnost prostosrdečná, jeho poctivá povaha a dobrosrdečnost získaly mu všeobecnou vá-

žnost a lásku u všech tříd obyvatelstva, což se účastenstvím při jeho úmrtí a slavným pohřbem nejlépe dokázalo. — Při všech svých těžkostech nebýval mrzut — ani v domácnosti — aniž naříkal, a jestli se zmínil, bylo to několika jen slovy, jak v řeči, tak v listech. Tak píše jednou příteli svému: „Bídný nejsem, nešťastný nejsem — potřebný jsem!“ Kdyby nebyl nikdy přinucen býval takto si povzdechnouti, snad by léta ještě byl mezi námi žil! — Měla bych nyní o jeho zásluhách co spisovatele a učitele promluviti, o to nechť se však jiní pokusí. Já podávám tuto nástin života jeho, více soukromého, a čtenář nechť vidí, jakého byl srdce a jaké povahy náš Franta již od mládí. —

Josef Franta Šumavský narodil se dne 27. listopadu 1796 v Polence v kraji Klatovském. Otec jeho, Adam Franta, byl tesař, muž na slovo vzatý, v práci neunavný. Matka jeho Anna byla žena rozšafná, usilovná jako její muž; jak on tak ona pracovali a starali se jen na děti, aby z nich byli hodní lidé. Matka vynikala i tím, že znala léčivé byliny rozličné a hvězdy. — S málem začali, ale při obapolné usilovnosti za několik let se zmohli na hodnou chalupu, a Pánbůh jim požehnával. Děti měli čtyry — dva chlapce a dvě děvčata. Náš Josef byl nejstarší. Když si odbyl šest let školy v Polině, pomáhal otci při hospodářství, pásl krávy, volky, chodil na robotu a podobné práce vykonával. Někdy chodíval ještě s několika na poledni hodiny do školy, kde jim pan učitel nebo pan kaplan něco z náboženství pověděli, což Frantu velice těšilo. — Z této doby vypravuje ve svých zápiskách dvě scény, které ukazují, že měl velmi rozumné rodiče. — Franta totiž velmi rád hrál v knoflíky s pastevci, když byl na pastvě; jednou měl novou kamizolu na sobě, z předu celou pošitou lesklými knoflíky. Když se mu ale při hře knoflíků nedostávalo, odřezoval jeden po druhém, až zůstala kamizola holá. Když takto ošacen domů přišel, chtěl ho otec bít, matka ale nedala, řkouc: „Nechť v ní nyní tak chodí, dokud mu potrvá!“ — a Franta musel chodit bez parády. —

Jednou zase měl dva volky pást. Byl by pásl, kdyby nebylo knoflíků bývalo, o něž velmi rád hrával. — Pastevci mu poradili, aby jen volky [redacted] hráti.

Franta si dal rád říci a volky přivázal, neboť se bál, aby se nepotloukli s ostatním stádem — byliť odjinud přivedené. Hrál tedy, hrál, až stálo slunce vysoko a poledne se blížilo. — Chlapci ostatní se sebrali, aby hnali syté stádo domů, jemu se ale hladové volky trhali, a po pastvě se točili. — Bylo mu jich líto, ale co platno, domů hnát musel. Přižene domů, zavře je do chlíva, a kojí se tím, že je odpoledne dvojnásob napase. — Ale volky bučeli hladem, a otec přiběhl hned do chliva, a hned prý viděl co to bučení znamená. — „Nechci se tě nyní ptát, kdes ty volky pásl, beztoho za chvíli poženeš zas. Nyní pojď k obědu!“ tak mu řekl otec, vzal ho za ruku a vedl do světnice; tam mu vykázal místo, ale ne za stolem, nýbrž půl sáhu od stolu. Druzí jedli rozpečky, on se musel dívat, a po obědě s lačným žaludkem hnal volky opět na pastvu. Večer, když přihnal, otec ho čekal: „Nu vidíš, kterak brzo jsi pást se naučil, ráno si to ještě neuměl!“ a teprv dostal kus chleba.

V ten čas asi přišel do Polině nový kaplan, Kašpar Němeček; s mladším jeho bratrem Janem, kterého kaplan do studií gymnasialních připravoval, se Franta spřátelil. Byli si věkem rovni, jen že Němeček byl, jak se samo sebou rozumí, ve vědomostech pokročilejší. Ale F. byl za to odhodlanější, zvědochtivý, a vtip také měl; ptal se Němečka na to ono, a ten ho rád poučoval. — Také pan kaplan jim v polední hodině povídával o věcech, o nichž jindy neslýchali a na vše je upozorňoval, co by jim k prospěchu bylo. — Než pan kaplan přišel, nevědělo se, žeby mimo školní a modlitební knihy ještě jiné knihy bylo, a tu jim začal pan kaplan půjčovat rozličné pěkné čtení. Později vybral si kaplan několik starších žáků, že je bude učiti německy. Mladší Němeček hned o tom Frantovi řekl, a navrhl mu, aby bratra poprosil, že ho jistě také přijme. „A myslíš, žeby mě mezi ně vzal?“ ptal se nesměle Franta. „I toť víš, má tě rád“ — řekl Jan. Kdo byl radší než Franta. Druhý den s dovolením rodičů čekal na pana kaplana před školou, a hned na to prosil, aby ho přijmul do německé hodiny. Němeček, jak ze všeho vidno, upřímný přítel lidu, s radostí ho přijal a hned mu určil hodinu, kdy se má vždy dostaviti. — Rodiče jsouce tomu povděčni, hleděli aby

mohl tu hodinu odejíti od práce. — Bylo jich pět, co se učili, čtyři vyvolení od kaplana a on, doprošený, pátý; ti měli k učení kdy, ale on chuďas někdy nemohl přec odběhnout až odpoledne. Tu býval pan kaplan v zahradě, obíraje se některou prací zahradní. Franta mu hned pomohl, a pan kaplan ho při tom vyslýchal, a pak ho v lecčem poučoval. To, říkal Franta, byly jeho nejkrásnější chvíle. Franta byl ze žáků nejstarší a snad méně věděl, ale záhy je všecky předstihl. Konečně přestával jeden za druhým hodinu navštěvovati, báli se zkoušky, Franta ale šťastně vytrval, a použil každé chvíle k učení. —

Nemohu zamlčeti jeden výjev, který je velmi charakteristický. Bylo to už na kratších dnech — na zimu — když se Franta časně z rána k faře přihnal a na dvéře tloukl. Otevřeli mu, a on k panu kaplanu. Pan kaplan seděl u svíčky a pracoval. „Prosím tě," praví mu, když byl otevřel, „co tě sem tak časně vede?" — „Vašnosti, já jdu na cesty," odpověděl Franta, „jdu ještě s jinými tuhle stranou Klatov dělat silnici; lopatu jsem nechal dole." — „No, tohle bude krásné učení, také silnici dělat; kam tě to ještě pošlou!" — usmál se dobrý kněz. „I Vašnosti, já mám úlohu hotovou, tady je, prosím račte ji přehlédnout a jinou mi napsat, až půjdu zpátky, já se tu stavím!" — Takto se učil chudák německy, a přitom nádeničil, sedlačil, krávy pásl. V letě si ho začasté ženci pozvali k žatvě, aby jim zapískal na klarinet, neboť jakožto pravý Čech byl také muzikant. Také na pastvě si pískával na klarinet; myslím že ho k tomu nikdo ani neučil. —

Druhý rok začal již s panem kaplanem německy počítati, něco z náboženství a trochu z latinské mluvnice, a na začátku října druhého roku, za půldruhého roku od té doby co se německy začal učiti, pravil k němu p. kaplan: „Poslouchej, půjdeš se mnou do Klatov a uděláš tam zkoušku z německých škol, abys mohl jíti do latinských. Ty musíš študovat!" Sám s nim p. kaplan jel do Klatov, a Franta při zkoušce dobře obstál. Když přijeli domů, měli rodiče ovšem radost, ale když jim p. kaplan domlouval, aby ho nechali študovat, že má vtipnou hlavu, že by ho byla škoda, [illegible] nevěděl co dělat. Rádi by byli učili [illegible] cvičeného člověka, ale báli

se výloh. „Vypravit tě do Klatov, platit na tě, to víš sám, že to nejde, vždyť jsi s námi pracoval," řekl otec Frantovi. Franta to uznával, ale plakal. — Tu p. kaplan se uvolil, že se mu postará o obědy, že mu knihy dávati bude — aby se tedy jen o šaty a obydli starali, a později že si bude moci Franta sám něco vydělat. — Tak se to rozhodlo, a brzy na to stal se Franta studentem. P. kaplan ho i po druhé do Klatov vyprovodil a všecko mu tam objednal — jako otec. Franta také do smrti vděčně pamatoval na svého učitele a velice časnou smrt mladšího želel. — V listu jednom k příteli zpomíná Jana Něm.: „Mnoho jich, které jsem cítil a miloval, odešlo do kraje, o kterém si člověk ledacos myslí, kam ale ani sluch ani zrak lidský nepronikl a nepronikne. Jene můj! jak časně jsi se odebral! — Často zpomínám na cestu, když jsme do Prahy se ubírali, ty podruhé, já ponejprv! Tys přispěl mnoho, že jsem zamiloval vlast v oněch časích, když nezdárníci jen smích si z ní tropili! Přečkal tebe tvůj učitel, ale já přečkal oba!" —

Jak se mu v Klatovech vedlo, co zkusil mimo školu i ve škole, toho se bohdá jednou dočteme v zápiskách „*Starého studenta.*" — Pobyv v Klatovech, odkudž každé skoro prázniny co premiant domů přicházel, pět let, odešel do Prahy a přešel na filosofická studia. Odbyv studia filosofická, oddal se bohosloví a vstoupil do klástera Emauského (na Slovanech). Co bohoslovec poslouchal nauku o vychovatelství a později navedení k vyučování na hlavní škole, neboť to bylo jeho oblíbené pole. Avšak klášterní život nesrovnával se s jeho povahou a záměry, a protož z něho vystoupil. — R. 1828 povolán za vychovatele do Selce, v německé krajině. Nezůstal tam však dlouho, ačkoliv se mu dobře vedlo. — Stýskalo se mu po Praze a tudy nechal všeho a vrátil se. Také Prahu od té doby neopustil, vyjma některé procházky na dva, tři dni. — Praha stala se mu pravým domovem, tu byl jedině spokojen; Praha byla mu nade všechna města, a nebyl by ji vyměnil za nejkrásnější kraj. — Přes třicet let žil v Praze a nikdy necítil touhu opustiti ji! —

Veřejně co učitel byl nejdříve na vzorní opatrovně Hrádecké, a pomáhal Svobodovi jak při vyučování dítek, tak i při

sestavování „Školky.“ — Když to vše zřídili pomohl, vystoupil z opatrovny s pevným úmyslem, oddati se jen literatuře; z ohledu toho chtěje i umění knihtiskarskému porozuměti, vstoupil na čas co korektor do arcibiskupské knihtiskárny. První jeho spis, jenž sám o sobě vyšel, byly „Zastaralé formy českého slovesa“ r. 1829. Napotom vydal některé drobnější spisy: Život Jana Augusty, Prokop Opatrný, Malá Čítanka, Otče náš slovanský a j. — Pomáhaje z části Jungmannovi při sestavování jeho velikého Slovníku (viz předmluvu k Jung. Slov.) umínil si pevně, že konečně přistoupí k vykonání svého dávného úmyslu, vydati *Slovník německo-český* a později *Slovník slovanský*. Hned tedy r. 1841 pustil se do díla, kteréž také v šesti letech ukončil. — Mezi tím časem soukromě vyučoval, — což bylo u něho oblíbeným zaměstnáním a zůstalo až do smrti. — Veřejně vyučoval českému jazyku v Žofinské akademii od r. 1844—46, a v tomtéž roku učil mimo to ještě na hlavní škole židovské v Josefově témuž předmětu. Když oba ústavy tak dokonale zřídil, že došel skvělé pochvaly jak od představenstva tak od vlády, poděkoval se, svěřiv zřízené ústavy jiným rukoum. Byla vždy radost jeho, pracovati pro jiné. — R. 1845 vymohl si dovolení na zřízení soukromého ústavu, chtěje vyučovati těsnopisu, ale pak z toho sešlo. R. 1848 stal se učitelem českého jazyka na gymnasium staroměstském, z kteréhožto úřadu, ač ho těšil, se roku 1850 poděkoval, aby se zcela mohl obětovat slovníku. — Od počátku 1848 až do konce června 1849 byl redaktorem „Posla z Budče“ — prvního to časopisu učitelského českého. Z počátku roku 1852 dokonal „Slovník českoněmecký“ a přikročil hned k uskutečnění nejoblíbenější myšlénky, s níž se od r. 1830 již nosil, k sepsání Slovníku slovanského. Po mnohonásobných zkouškách počal jej konečně r. 1855 nákladem K. Bellmannovým vydávati. — Práce tato ho velice těšila, a nikdy s takovou chutí a pilností nepracoval, jako na tomto slovníku. Ještě týhoden před smrtí psal bratru svému Mikuláši na venek: „... Tak ten milionář, co nemá často ani krejcaru v kapse, Vám píše, že je zdráv, a těší se ze své vlastní práce nejvíce. Práce ta přečká mnoho pokolení lidských a bude prospívati velmi — velmi dlouho. Škoda [redacted]ové živi, aby se mnou

se radovali. Bez nich by k této práci snad ještě dlouho — dlouho bylo nepřišlo. Těš se se mnou, bratře, ač tomu nerozumíš, neboť jestli taková útěcha prázdná, tedy nic na světě není, ano celý svět k ničemu není! — Čiň dobře, kde můžeš, to je heslo šlechetného člověka; já si myslím, že nemohu nic lepšího činit, než co činím. Buďte všickni zdrávi. Čas! Čas!“ —

Toho se mu za posledních dob ustavičně nedostávalo, a byl velmi pilen, jakoby tušení nějaké byl měl, že nebude trvání jeho zde na dlouho. Vysvítá to také z vlastního jeho poznamenání; píše takto: „Když je již člověk šesterem křížků ozdoben, a má ještě tu a onu práci před sebou, o níž soudí, že by za to stála, aby ji vykonal, tu má věru svrchovaný čas, aby se do ní opravdu pustil a dle možnosti v ní trval, nežli nevolaný posliček přijde a mu pošeptá: Přítelinku, nech toho, již půjdeme! — A hle, pro mne jsou tři páry zapřaženy, a já mám ještě tolik práce! — Dlouho-li mi asi bude ještě přáno, nežli budu muset na cestu se vydati? Nuže jen do toho!“ —

Poslední léta naň mnoho starostí doléhalo, avšak nejtrpčí bylo, že musel s bídou zápasiti. To mysl jeho velice kalilo, a těžce to nesl. Jednou, když snad o životě svém rozmýšlel, poznamenal na lístek: „Vidíte, milí lidičky, vy, kteří jste jak živi nepásli, nevíte co je zle. Ničeho jste nezkusili, a zač se máte teď ještě lépe mít než ten bývalý pastevec?“ Rád byl by každému vyhovil, a nešlo to. Se slovníkem měl také mnoho starosti a neснází, než ho začal vydávati, a slyšel rozličná mínění a úsudky, ovšem i nepříznivé o tomto podniknutí. — Píšeť o tom příteli na venek a ku konci praví: „Doufám, že se konečně svět přesvědčí, že jsem jednal spravedlivě a že jsem udělal mnoho. Či se tím nemám chlubiti? Musím, sám sebe tím těšiti musím, aby mě ten nedověřlivý svět neumořil!“ —

A nebylo mu souzeno, ukončiti dílo, ve kterém spočívaly veškeré jeho naděje, které bylo po třicet let jeho nejmilejší myšlénkou! Avšak umřel v pevné důvěře, že dědice zanechal, který jeho směrem dále pracovati bude a dílo dokončí. — „*Slovanský slovník se dokoná!*“ — byla poslední jeho slova, poslední odkaz, který do rukou kladl svému vychovanci,

synu sestry své; ve víře té spokojeně a tiše skonal, jako člověk spravedlivý. —

Rodiče jeho byli již zemřeli, otec před pětadvacíti a matka před dvaceti lety; a tehdá byl Franta posledně snad ve své rodinné dědince. Bratr jeho tam posud žije. — Nejmladší sestra, Marketa, která ho velice milovala, po smrti rodičů do Prahy k němu se odebrala, a od té doby vždy při něm byla, obstarávajíc jeho malou domácnost. Měl ji velice rád, ana mu ve všem vyhovila a vše obětovala, jen aby bratr měl, a spokojeně pracovati mohl. Děkoval jí za to v poslední hodince. V r. 1841 vzal k sobě osmiletého synka od druhé sestry, kterého vychoval, a který se stal pravou jeho rukou. —

Vyučování bylo jeho oblíbeným zaměstnáním; když nevyučoval veřejně, vyučoval soukromě, a to až do smrti. Mladý lid ho měl velmi rád, neboť nebyl mu jen učitelem, ale *přítelem!* — Mnohým a mnohým chudým študujícím zaopatřil podpory, když sám pomoci nemohl.

V letech 1843—45 přednášival Šumavský také ženským pravopis. U slečny Bohuslavy Rajské (provdané Čelakovské) nadšené a ušlechtilé to vlastenky, shromažďovalo se několik paní a děvčat, které Š. učil. Také ve vlasteneckém domě p. N. na Malé Straně scházely se v určité dny paní a děvčata, četlo se česky a Š. přednášel jim pravopis.

Tehdáž byly jiné doby; vlastenecký svět Pražský byl jedna rodina. Všechny ty plesy a společné procházky měly ráz rodinný. Tu nebylo lichého upejpání, každý se ukázal takým, jakým byl. Tolik skvostnosti a nádhery též nebylo viděti v plesech jako nyní, zato ale více upřímnosti a veselosti. Sešli se, aby se veselili, a proto byly zábavy ty srdečné. Při takových plesech a schůzkách Franta nikdy nechyběl, a obyčejně je také spolu s jinými řídil. Když se někdy při nedělních vycházkách opozdil, tu bylo ptaní: „Kde je Šumava, kde je Šumava?“ a když přicházel svým povolným krokem, jednu ruku na zad položenou, v druhé nějaký kus papíru, tu se ta mládež okolo něho sehnala, i ženské, žákyně jeho. Každý ho měl rád pro jeho přímost, prostosrdečnost a upřímnost, kterou nikdy a nikde nezapřel. Milovníkem poklon nebyl, aniž se znal zalichotit, ni mužům, ni ženám. Jak některá z paní

chybně promluvila, tu on hned „ale pro pána krále, jak pak to zase mluvíte, vy ženská!“ — Rád si zažertoval, zazpíval národní píseň a v plesu mezi svými i zatančil sousedskou a strašáka. Od těch dob minulo mnoho let; časy se změnily a lidé v nich. Franta ale zůstal věren sobě až do smrti. Jen poslední léta, kde mnoho strastí naň doléhalo, ztrácel veselou mysl. — Také zármutku dosti měl nade ztrátou mnoha dobrých svých přátel, zvlášť želel Němečky. — Kašpara Němečka, nápotomního děkana Chudenického, prvního učitele svého a přítele nejupřímnějšího a taktéž bratra jeho Jana; — později zase Langera, s nímž žil u velmi vroucném přátelství. Tak odcházel mu jeden za druhým, až i on za nimi odešel! Pokoj mu a slavné z mrtvých vstání!

Božena Němcová.

Kronika našich dnů.

Původní listy z venkova.

Do Únhoště. (Městečko jindy v Rakovnickém, nyní v Pražském kraji, tři míle od Prahy vzdálené, dle Palackého popisu 179 domů [rozumí se že i s chalupami] se 1676 obyvateli čítající; nyní sídlo okresního úřadu. Jsou tu také jakés takés trhy.) — V oznamovateli Pražských Novin od 19. listop. m. r. čteme následující řádky, kteréž zasluhují, aby zaznamenány byly do dějepisu našeho *českého* školství:

K o n k u r s

k osazení učitelského místa v Únhošti.

Městská rada Únhošťská vypisuje k osazení *uprázněného* učitelského místa na škole města Únhoště, s ročním *příjmem* 600 zl. stř. mimo pivo dle fassi od roku 1829 vysazené *) konkurs až do 29. prosince b. r. *s tím dodatkem* pro

*) Nemejlíme-li se, tedy 7 věder. *Red.*

takové kandidáty, kteří se schopnosti pro hlavní školu zákonně vykázati mohou, ještě se už potřebné kroky k *dosáhnutí* vysokého povolení k založení hlavní školy s německými přednáškami vyučovacích předmětů *jedné* třetí třídy hlavní školy učinily, do kterého nahoře udaného času o toto místo se ucházející žádosti své k Únhoštské městské radě zadati, v nichž se svou mravností, svým stářím, úplnou známostí obou zemských jazyků a složenými zkouškami na německé hlavní škole, taktéž jakožto varhaníci a ředitelé choru, vydobytou schopností, v tomto a v hudebním fochu vůbec náležitě vykázati mají.“

Kdoby věrnému tomuto překladu porozuměti nemohl, tomu podáváme vzorný originál. Proložená místa s otázkami poznamenali jsme jakožto nelogická, negramatikální a proti syntaxí a německému jazyku vůbec.

K o n k u r s
zur Besetzung *der* Lehrerstelle in Unhoscht.

Vom Stadtrathe in Unhoscht wird zur Besetzung der bei der Stadt Unhoschter Schule erledigten Lehrerstelle mit dem jährlichen Einkommen (snad Gehalte) von 600 fl. C. M. nebst einer Bierpassirung auf Grundlage der Fassion vom J. 1829 der Konkurs bis zum 29. Dec. l. J. *mit dem Bedeuten* (?) für solche Kandidaten ausgeschrieben, welche sich mit ihrer Befähigung für eine Hauptschule legal ausweisen können, indem die nöthigen Schritte zur Einholung der hohen Bewilligung *zur* Errichtung einer Hauptschule mit deutschem Vortrage (!) der Lehrgegenstände *einer* dritten Hauptschulklasse bereits eingeleitet sind, bis zu welcher oben angesetzten Zeit die Bewerber um diese Stelle ihre Gesuche bei dem Unhoschter Stadtrathe einzubringen und sich darin über ihre Moralität, ihr Alter, vollkommene Kenntniss beider Landessprachen und über die zurückgelegten Prüfungen an einer deutschen Hauptshule (!!!) sowie auch als *Organist* (?) und *Regenschori* (?) über die erworbene Befähigung in diesem und im Musikfache überhaupt, gehörig auszuweisen haben.

Přiznáváme se, že jsme cos tak nesrozumitelného mnoho-

a spolu málosmyslného, proti pravidlům gramatiky, syntaxi a logiky čelícího tak brzo nečtli, avšak na tom nám nezáleží, za to však dovoleno nám postaviti několik otázek, na něž *věrné odpovědi* dostati doufáme, a to

Předně: Jakým právem *smí* městská rada Únhoštská zákon rovnoprávnosti mimo sebe pouštěti? Vydávají císařští úřadové vyhlášky atd. v českém jazyku, proč a jakým právem městská rada Únhošteká toho nedbá, ježto jest nepatrné městečko Únhošt pouze české? — Není dosti žádati, aby byl učitel obou jazyků zemských mocen, městská rada Únhoštská má též ve svém oznamování oběma, zvlášť ale jazyku města dle *práva* a *zákona* dosti činiti.

Za druhé: Jakým právem *smí* žádati městská rada Únhoštská pro české děti Únhoštské *třetí třídu hlavní školy* s německým vyučovacím jazykem? Jest zákon, jenž praví, že se mají na městských hlavních školách *učiti* děti *německému jazyku*, že by jim měly být však výhradně vyučovány, a to výhradně ve *třetí třídě* hlavní školy, o tom v celém našem školním zákonnictví ani paragrafu, ba ani slůvka není. Odkud tedy vzala městská rada Únhoštská k takovému protizákonnímu jednání práva? Nevíme ani, že by se bylo kdes jinde cosi podobného stalo. V nejnovějším čase byly zařízeny hlavní školy o třech třídách ve Mšeně a v Nymburce, avšak *podle zákona*, tedy *české hlavní školy*, kdež se německému jazyku přirozeně vyučuje, aby pro něj v jiném učení žáci újmu netrpěli. A přece jsou Nymburk a Mšeno mnohem větší než nepatrná Únhošť. Taktéž byla v nejnovějším čase v Bystřici u Perštýna na Moravě hlavní škola o třech třídách založena, a taktéž jak se sluší dle zákona *s českým vyučovacím jazykem*. Třetí třída hlavní školy opírá se přirozeně o druhou třídu, a ježto je v druhé třídě místo pro *německý slabikář*, nesluší se do třetí více než *jednoduchá čítanka*. Jen tam, kde by byli žáci řádně v němčině prospěli, a snad něco i z domova přinesli, *může* se (jako *výminkou*) jazyka německého tu a tam užili, při čemž se má pořád a všude češtinou pomáhati, aby se žák *nemučil*. Dobře však dejme pozor na to, co praví zákon: že se takovýmto vyučováním české řeči *újma díti* nemá, a že takovéto vyučování jen tam místa míti

může, kde žáci v *české řeči* (v mluvnici, pravopise, slohu atd.) řádné pokroky učinili. Proto by slušelo věděti, zda se žáci Únhoštští tak dobře v češtině znají? Zda už řádně v němčině prospěli, anebo-li z domova už známost německé řeči přinesli?*) Dobrý však pozor na to sluší dáti, že se mluví o všech žácích, nikoliv ale o několika anebo snad o dvou, o třech. Na školu musí celá obec platit, a proto nemohou býti nikdy žáci *všichni* pro *několik* zkracováni, ač i o těch několika pochybujeme, dle konkursu, jejž jsme v čele podali. — Pokud známe školy Bydžovské, Jičínské atd. atd., nikde něco takového není, vyjma snad Brandýs nad Labem a jiná nepatrná městečka.

Za třetí: Jakým právem a dle kterého zakona smí městská rada českého městečka Únhoště vymítiti všechny učitelské kandidáty, kteří složili zkoušky na české hlavní škole, od ucházení se na toto místo? Na každé císarské škole a v každém císarském úřadě má ten, jenž zkoušky své na české hlavní škole odbyl, s oným, jenž je odbyl na německé hlavní škole, *rovného práva*, jedině v českém městečku Únhošti (asi tři míle od Prahy vzdáleném) činí se rozdíl. Či jest snad česká hlavní škola nezákonní výkaz pro třetí třídu hlavní školy v Únhošti? — Máme ještě více slušných takových otázek, dosti však na těchto. Doufáme, že se nám na ně dostane *veřejné* odpovědi, a to sice přímé a bez všelikých zatáček. Žádáme si jen paragrafy poznati, dle nichž se slavná městská rada řídila, když protizákonní a urážlivé ony řádky psáti dala. A k tomu dle zákona a dle starého zvyku oprávněni jsme, zvlášť proto, že jest řečená věc *věcí veřejnou*, a že se tedy veřejnosti za ni odpovídati sluší a musí.

---

*) Jinak bude vyučování německé pouhá komedie, pouhé mrhání a zabíjení času, kdežto by se žáci moudrým způsobem dobře naučiti mohli základům jazyku německého. Aby se dítě naučilo za rok dobře německy, to je marné, k tomu roků je třeba, zvlášť když je tu jiných věcí, kterými se mimo němčinu učiti má. Pouhá řeč bez jiných vědomostí jest vejce bílku a žloutku zbavené.

Od Žďára, na Moravě.

„— Čím více se člověk mezi lidem pohybuje, tím více poznává, kterak pravdivé jsou zprávy „Posla“ a tím lépe jim rozumí. Dokud jenom kniha na stole, a života se nedbá, dotud mají ovšem zprávy Poslovy malou důležitost, ba ani netušíme, jakou působnost v sobě chovají, a že je jich náramně třeba. V životě mnoho prospívají a to všelikým způsobem, buď že se nedostatků dotýkají a na zlepšení nalehají, buď že dobré věci dávají posily a chvalitebnému snažení podnětu. A nepůsobí-li hned zjevně, jistě že zanechávají všude seménko, kteréž brzo vyklíčí. Také mnohdy dosti jest, když se té neb oné věci, toho neb onoho poměru slabounce jen dotknou; rozum pak a rozvažování přivádějí dále, a tak prospívá list, kterýž měl vlastně jen pro jedno místo důležitost, tolikrát, mnoho-li je čtenářů. Z tohoto stanoviska vycházeje, smím doufati, že i mně čas od času místečka v tobolce popřejete, a radost a potěšení nesmírné mi to způsobí, uzřím-li, že slovo mé, myšlénka má dosti málo jen prospějou *). O *scelování polností* bylo už v Poslu několikrát mluveno, a není vzdělanějšího rolníka, který by prospěch té věci oceniti a uznati nedovedl. U nás v horách jsou hospodáři, kteřížto mají pole aspoň z větší části v celosti, a ti si nad míru chválí užitek z toho pocházející, přece však ostatních svých sousedů nakloniti nemohou, aby se věc řádně a svědomitě provedla, ač všechnu výmluvnost svou vynakládají. V Bystřici nad Perštejnem mluvil výtečný předseda Novoměstské Jednoty hospodárské mimo jiné také *o scelování*, a sice dle rady „Poslem“ (v 1. a 7. svazku) přinešené. Výborný řečník má nemalé zkušenosti a hluboké vědomosti v oboru hospodárství, a věc, jako je scelování polí, také sama za sebe mluví; dalo by se tedy souditi, že se potkala u shromážděných hospodářů s výsledkem. Avšak chyba lávky! Mnozí ovšem chápali, oč se jedná a klonili se k věci; více však bylo těch, u nichž byla slova házením hrachu

*) Jistě že prospějou — jen pište, vždyť to není poprvé, co Vás za to prosíme. Všeho si, drahý příteli a pane, všímejte a o všem pište, jistě ku vděku veškerého čtenářstva! *Red.*

na zeď. Jest to skutečně politování hodné, i nebude v ohledu tom jinak, dokud nepřijde pan Musil s pořádnou metlou. Jest ten venkovský lid už tak zvyklý; kdykoliv mu vyprávíš, o čem ještě neslýchal, otvírá sice oči a napíná sluch, že to ale novotou zavání, že toho nebylo u jeho předků, nemusí to také u něho býti. Nechci říci, že by byl proti všemu, což nové jest, zarputilý, ale lenost a pohodlnost nedá mu, aby s ráznosti povstal. Jeť na vše dost času. Proto myslím, že s větším výsledkem se věc potká, až se ji vysoká vláda řádně chopí *).

Radostnější zprávu mohu podati o pěstování stromů ovocných. Kdo před několika lety přišel z kraje na ovoce bohatého do končin našich, ten ovšem nenalezl, co především hledává oko naše v dědinách. Nebylo tu zahrad, a byla-li sem tam nějaká zahrádka před domem nebo za humny, zajisté mohl snadno těch několik stromů spočítati jediným pohledem. Ale nyní už to jinak vypadá. Nejenom že se zahrady pilně všude zakládají, nejenom že jednotlivé štěpy přestaly opuštěnými sirotky býti: nyní uvidíš a potěšíš se z jara rozmanitým květem a v podzim pochutnat si můžeš lahodným a hojným ovocem horským. Za to sluší sláva hospodářům, školám a hospodářské Jednotě Novoměstské, kteráž nejenom hojnost krásných štěpů odchovává, nýbrž i za levný peníz prodává. Mnoho se povede upřímné vůli, a kde setrvání, tam i také ovoce.

Novoměstská Jednota hospodářská zamýšlí, ano už uzavřela, novou školku jak v Novém městě tak i ve Žďáru zařiditi; nabude tím nové půdy a nových středů svého působení. Posud chovala štěpnici svou na Moravci, odkud každým rokem několik set štěpů na rozličné strany se rozcházívá, a krajiny nejenom šlechtí, nýbrž i obohacuje. O školách zprávy podati nemohu, ač bych to právě nejraději učinil. Nemůžem-li aspoň něco chválit — tu již člověku za těžko přichází chopiti se péra. Byl by ten milý Posel Váš jako žalobník. Myslím, aby se raději každý slonil na příkladu dobrém, a čeho se mu nedostává, aby si zjednal dříve než *veřejné zahanben bude.*

*) Ovšem, to také chápeme, ale smutné to znamení, když se čeká, aby vláda začala. Dosti, když tu není nijakých překážek, a když se ví, že je věci té vláda nakloněna. Vše ostatní náleží občanům! Red.

Doufám, že i o těch školách budu brzy moci s radostí psáti. Vypadá to u nás v horách, jako jste ondyno přinesl zprávu ze Slovenska — smutně. —

Z přátelského listu od Vltavy.

†‡ Před několika lety přišel jsem v Hradecku do vesnice a spatřiv z daleka krásný kostelíček, byl jsem velmi rád, že mi jej kostelnice otevřela. Jda z kostelíčka, dával jsem jí diškreci, jak říkáme, za ochotné posloužení. Divajíc se na mne, nechtěla nic ode mne vziti, „jak prý by co vzala, když ani neví od koho.“ Řekl jsem jí tedy, od koho, a bylo dobře. A na tu kostelnici jsem si kolikrát už zpomněl, přesvědčiv se, že i malý dárek bývá milejší, víme-li, z čí ruky pochází. A jak pak, když někdo slouže celému národu, slovem i skutkem krajanům svým dobře činí, zdaž se také ptáváme, od koho to je, co nám užitek i radost způsobuje? Jiní národové znají celá vypsání životů svých dobrodinců, umělců a spisovatelů, a po mnohých letech spomínají si, jak se kdy komu vedlo, když to neb ono psal, a váží si každé věci, která jim připomíná, že mužové ti, po nichž slávu zdědili, někdy mezi nimi žili. Vděčnost taková jest velmi chvalitebná a svědčí o dobrém rozumu i srdci národu. U nás tak nebývá — aspoň málo kdy. A máme i my slavné muže, kteří se k nám před světem hlásí, o vzdělání naše pečujíce. Uplynulo celých deset let, co se tichý duch milého velepčence Jungmana do jiné vlasti odebral, a jaká jest po něm mezi námi památka? Divíme se jeho pilnosti a učenosti, chlubíme se jeho jmenem, a kdyby se nás někdo zeptal, co všecko pro obecné dobré učinil, koho vycvičil, co podnikl, koho k čemu povzbudil, jak on čas svůj vedl a oč si získal zásluhy? — na to odpověděli by arci ti, kteří ho znali, — s vděčností a uctivostí, ale jiní, zvláště mladší, kteří toliko z knih o minulých dobách známosti nabývají, nemohli by mnoho povědíti, leda kolik knih sepsal a jakou hodnost kdy zastával. Jungman již deset let není mezi námi, a posud nemáme ani širšího vypsání jeho života! Že si aspoň modlitbou naň zpomeneme! Když jsem letos „Živu“ četl, zaplesal jsem radostí, do-

věděv se zase něco o Jungmanovi, jak před lety s přáteli svými rozmlouval a jak z rozmlouvání takového vypučely mnohé nové knihy, jimiž vzdělalo se pokolení nynější. Jak jsem tu v duchu děkoval našemu Purkyňovi, který tak upřímně na přítele duchem sobě spřízněného pamatuje a zásluhy jeho světu světu odkrývá! Byl to jen malý obrázek, a jak z něho možná poznati celou starší dobu: jak z lásky a vytrvalosti několika šlechetných duší vyrostl strom, jehož ovoce nyní všichni požíváme! Taková zpomínka, vylíčená vroucím slovem ctihodného starečka posilní mladý rozum, mladé srdce a ponukne je k dobrému. A jak povzbuzuje k vděčné uctivosti to, co slovutný p. Purkyně v jiných článcích téže „Živy“ sám o sobě připomíná. S rozkoší poslouchámě, co muž jménem evropským oslavený svým rodákům povídá, jak jeho přičiněním vědomosti lidské šířily se a množily. A co nyní pro obecné blaho a pro čest naši činí, zakoušíme každou chvíli, pozorujíce ho, jak samou prací mládne, věda, mládeži a národu žije, staraje se o vzdělání obecné. Kdybych to tak dovedl říci, jak to na jazyku mám, přál bych mu, aby nám jej Bůh sílil a prodloužil mu věk, by nás mladé lidi třeba všecky přetrval. A kdybych věděl, že jen trochu času má, prosil bych jej, aby příkladem svým povzbudil jiných k tomu, by mezi námi šířili památku našich mužů zasloužilých, vypisujíce nám, co sami zažili a jak se v Čechách dálo, když jsme ještě byli malí, o světě nic nevědouce. Při tom také na mysli mám pana Klicperu, jak svůj odpočinek stálou prací oslavuje. Jak by to věku i bystrému duchu jeho svědčilo a slušelo, kdyby, zamysliv se několikrát, život svůj od mladosti přehlídl a prohlídnuv si dráhu, po níž sám kráčel a tolik jinochů za sebou k šlechetnému cíli vodil, kdyby nám, co v paměti své chová, pro vlastní svou památku vylíčil. Jistě žeby jeho „paměti“ neb memoiry jako „Dobré jitro“ Čechy překvapily a všem způsobily radost takovou, jako jeho divadla, kterýchž každé české místo několik již zná. A ještě bych mnoho psal, co bych si přál, aniž bych si z toho co dělal, že bys to Posle po světě roznosil, že jsem tuze citlivý, maje za to, že člověku ke cti slouží, váží-li si mužů velezasloužilých, a že to je povinnosti každého člověka, aby se i po dárcích ohlížel, kteří nám již více spisy a skutky svými

dali, nežli já oné kostelnici, že mně kostel otevřela: Ale mám i já mnoho práce, jako ty, milý Posle, zatím tedy dost. Buď zdráv; a řekne-li kdo, že jsem prostořeký, řekni, že to není pravda.

Red. Věru, pravdu máte, záslužná práce by to byla a nejen jednomu, alebrž všem by služela. My mladší jistě bychom v takových pamětnostech našli novou pohnútku, nový podnět k práci a přičinění, neboť bychom poznali, jak jindy bylo a jak nyní jest. Snad že naši ctihodní veteránové v práci takovou se uváží!

Z Chorvátska (z přátelského dopisu *).

..... Zde v Chorvátku, mnoho-li jsem poznal, je literatura na tomže stupni, na kterém i u nás před mnoha lety byla. Počínají se totiž se strany popů (kněží) životopisy slovanských svatých i apoštolů spisovati a náboženské knihy vydávati. Velikou zásluhu o literaturu chorvátskou má zajisté velmi činný a vzdělaný náš prof. *Kurelac*, jen žel, že mu není dostatečných prostředků, aby dle přání svého i našeho literaturu pěstiti mohl. Ba, jest v bídných okolnostech. Mám nyní mnoho práce, co se týče zavedení nového zákona lesního, jenž 1. lednem v platnost vejde. Sníh jsme zde ještě neviděli, ani v horních šumách nenapadl; je takřka půl zimy za námi beze vší zimy. Také bylo toto leto za (pro) zdejší obyvatelstvo velmi dobré, zvlášť co se vína týče, byla ouroda veliká. Jedno vědro rak. míry stojí 6 zl. v stř., i mám sám ve sklepě 12 věder dobrého, a rád bych Vám do Prahy poslal několik butejlek tak zvaného žampánského „draga“*), které jsem sám z čistého domáciho vína

*) Kdykoliv se ozve z ciziny hlas od našich krajanů, těšíme se, a potěšení naše je tím větší, slyšíme-li cos dobrého, pěkného. Proto dáváme i těmto řádkům z přátelského dopisu od řádného syna české vlasti v Poslově tobolce místa, připojujíce spolu prosbu, by nás laskavý zasýlatel často a obšírnějšími zprávami potěšil. *Red.*

*) Víno velmi vzácné, i samé žampánské předčí a do Francouz se vyváží. Daří se pouze v malém údolíčku na Vinodolsku, kteréž slujo „Draga.“

napravil, bojím se však Vaší zimy, žeby láhve mrazem pukaly. Budu hledět aspoň na svátky rodičům jednu bednu zaslati, byla by to zajisté vzácnost. — I já snažil jsem se v průmyslu Vinodolském malý pokrok učiniti. Po dlouhém namáhání i písání podařilo se mi, že jsem to tak daleko přivedl, že v údolí Vinodolském *kamenné uhlí* se hledá a v brzku zajisté najde, neboť všechny okolnosti tomu svědčí, že se vydatná ložiska najíti musí. Bude to pak obrat značný v klidném našem Vinodolu. Čechové jsou zde oblíbení, neboť v brzku mohou se slovanskými svými kmenovci rozprávěti.

Z obce X. (Z přátelského listu.)

Pěkný doklad k článku: O vadách obecního představenstva (v 9. svazku lonského ročníku) poskytuje naše (5000 duší čítající) obec. Převzavše samosprávu obce, nezavedli jsme dosud inventář. Od roku 1848 až 1856 nekladli jsme účty; hospodařili jsme, jakoby tu nikoho nebylo, kdo by směl počet ze svěřené hřivny žádati. Ozval-li se kdo proti takovému hospodárství, odvolávaje se na zákony až dosud platící, toho hlas byl hlasem volajícího na poušti, zvlášť neměl-li 40 korců pole a pravovárečního domu. Tak to šlo pořád až do roku 1856, kdež někteří občané podali stížnost k vysokému ministerstvu, jejíž následek bylo nařízení téhož ministerstva, aby okresní úřad věc tu důkladně vyšetřil. A tu jsme se dověděli, že je od roku 1850 až 1856 (závorně) shodek či deficit 5811 zl. stř., pravím pěti tisíc jedenácti zlatých. A za rok 1857 jenom 4523 zl. 25 ½ kr. stř. Procitli jsme z tvrdého spaní a nemohše jiných prostředků vynalezti, rozvrhli jsme celý deficit na údy obce jakožto příspěvek k důchodu — a tak si nelze ztěžovati, žeby u nás vzájemnosti nebylo. Tak se vede, kde se, jak to zákon velí, nedělá každoročně rozvrh vydání a příjmů. Kdyby se toho bylo neopomenulo, nemusilo by nyní občanstvo platiti, ba bylo by tu přebytku. Bída to, veliká bída!

Ze Mšena

dostáváme list, v němž se stížnost vede na nedostatek silnic a pramenité vody. Praví se tam: Nijaká silnice k nám nevede; to nám působí náramnou škodu, neboť dobře chápeme, že je dobré spojení nejdůležitější kapitolou obchodu a života činného a čilého vůbec. Je sice silnice stranou k Melníku na dvě hodiny vystavená, a jiná začala se k Dubu stavěti — posud nás však s nijakým místem znamenitějším nespojují a tak veškerá naše naděje v dokončení jejich spočívá. Pak teprv přivtělíme se k ostatnímu světu. Jistě že se podaří pečlivé naší městské radě, aby vůkolní obce k tomu přiměla, by spolu přispívaly, by se spojenými silami věc pro celou naší krajinu důležitá vyvedla. Jakož užitek všem připadne, sluší se také, aby všichni náklad vedli! My jistě činíme seč jen jsme a jen letos vydalo se na stavbu silnice k Dubu a na dlaždění ulic přes 11.000 zl. stř. — Druhá věc, kteráž nám nejen srdce avšak i *žaludky svírá*, jest nouze o vodu, kterouž musíme na hodinu cesty dovážet. Dobrodinec by byl, kdo by Mšenu vody opatřil. A možno je to snad, vždyť toho dovedli i na poušti Saharské! — Zvlášť v suchých letech (jako letos) mnoho se trpí. Půl třetího tisíce obyvatelů se od jara až do zimy zdravé, pramenité vody nenapije, ježto jí není. Proto jenom vodu! — o naší škole příště, podotýkáme jen ještě, že se u nás a v našem okolí mnoho na knihy a na časopisy vynakládá a že se jmenovitě Posel pilně čte, pilněji než jinde, kde je obyvatelstvo desetkrát větší (jako jsme se toho v desátém svazku o Plzni dočtli, a Plzeň je přece město, kteréž by mělo být městům českým příkladem!)

Z Vídně

dostali jsme list plný nářku na to, „že se české učenictvo zcela v duchovním a mravním ohledu zanedbává, a přece jest zde česká mládež nad míru četně zastoupena, a jistě dobrý díl z oněch 83.000 Čechoslovanů tvoří. Měly by se tedy české průmyslové školy zříditi, což velmi snadné, ježto jest to te-

ských učitelů a kněží veliká síla, a ježto by se i jiní, třeba učitelé nejsou, z lásky propůjčili. — Rozvažme jenom, jakou zkázu mládež řemeslnická ve Vídni bere, kdež málo kdy zvuk mateřské řeči zaslechne, jenž srdcem a duši proniká, jenž je takřka *andělem strážním*. Cizý jazyk, cizý způsob, cizý lid, město světové velikosti s krásou a neřestmi — a ve všem tom hoch nezkušený, prostý, k posměchu jedněm, k trýznění druhým, ve všem pak ostatním sám sobě ponechán: jakýž duchovní pokrok může činiti? — Dejte mu školu, aby ho před zkázou zachránila, aby v ní nalezl poučení, potěchu a sílu, aby ducha zveleboval a srdce ušlechťoval. Dejte mu kněze, kteří by ho z kazatelny slovem Božím v mateřské řeči krmili (jako je to i u vojska)! Pastýřové duchovní, k vám prosbu svou skládáme: „Dejte duším žižnících nápoje!“

Z Rakovníka

přišlo nám na novo několik řádků o reálce, na niž se nyní už tak dalece pokročilo, že žáci při mši svaté německé písně zpívati musejí, což je ouplně proti zákonu, jenž praví, že v nižádném případě nemá trpěti vyučování náboženství (a tedy i bohoslužba) ohledy na řeč. — Jak už praveno, byla reálka naše před několika lety česká *a byla po zákoně*; nyní se proměnila skoro úplně v německou, jakoby dříve *proti* zákonu byla bývala!

V Kartousích

u Jičína (v nově zřízené to trestnici) staví známý strojník a stavitel amerikánských mlýnů v Praze, pan František Káš, veliký *žentourový* (keplový) *mlýn* o 4 složeních. Žentour požene se trestniky, jichž k tomu bude 80 třeba (neboť bude třeba síly 16 koní). Bude se tu mlýti jen pro vlastní potřebu denně 10 korců žita, 15 korců pšenice, tedy ouhrnem 25 korců zrní, což dělá do roka 9000 korců a sice 3600 korců žita a 5400 pšenice. Počítá se v Kartousích s posádkou, úředníky, jeptiškami atd. na 3000 lidí. — Dovídáme se spolu s radostí, že obmýšlí p. Káš učiniti počátek hotovením hospodárských

strojů. Jsme jisti, že tím uhodí na velikou potřebu; jsa Čechem dobře se smluví s českými rolníky a statkáři, kteří pořád více a více strojů potřebují.

Pan Antonín Skřivan, profesor na nedělní obchodní škole v Pvaze, podal v letošní Koledě (kalendáři matici moravskou vydávaném) zdařilý článek *„o státních papírech vůbec a o rakouských zvláště.“* Článek tento vyšel nyní o sobě, tvoří malou knížečku kapesního formátu a prodává se u pana vydavatele za 12 kr. stř. Čistý výnos je z části ustanoven pro chudého čekatele učitelství, jenž jest nyní nemocen a vší pomoci prost; z části pak k jinému účelu. Podáváme o tom zprávu s tím dodatkem, že hotovi jsme, každému spisek ten poštou zaslati, kdož by nám zároveň s předplatními penězi na Posla 12 kr. stř. zaslal. Spisek samotný vřele odporoučíme zvlášť čtenářům novin; odporouči se také sám nejen svou cenou, ale hlavně pěkným účelem, k jakémuž se peníze stržené vynaloží.

Slovo na omluvenou a k povšimnutí.

Svazek tento opozdil se o několik dnů — toho příčina jest tlačení podobizny v Pánu zesnulého Josefa Franty Šumavského, jakož i neméně ta, že jsme chtěli stůj co stůj životopis jeho podati, čímž se ovšem stalo, že věci jiné, už vysázené, stranou zůstati musily. Příští svazky v určité dni vyjdou a hned se také rozešlou; podotýkáme to proto, aby se nemyslilo, že snad s rozesýláním po poště odkládáme Dnes svazek vyjde, a ještě dnes se nese na poštu, kdež se ovšem páni předplatitelé hlásiti musejí, jinak by tam i více dnů snad ležeti zůstal. Kde by svazek nedošel, tam ať se nám *hned* v nefrankované a nezapečetěné reklamaci vědomost dá, abychom mohli věc kam sluší předložiti. Ostatně psáno nám s jedné strany, že Posel nepravidelně dochází, obyčejně tři neděle po vyjití. Na učiněný dotaz vyšlo na jevo, že člověk na poště

Hřbitovní kvítí. Od Jana Nerudy.

Malá je knížečka, ale tak plna obsahu, že v ní celý kus života, kus času, a poměr básníka k tomu i onomu jasně a hluboce naznačený [illegible] Mladý básník nám odkrývá vady společenské i [illegible] lásku i přátelství, rodinu i širší domov. [illegible] a [illegible] s celým [illegible] Teprve [illegible] jeho hluboký cit pro čistou lidskost — tu [illegible] tam lehkým úsměvem, jinde i [illegible] — to vše nás od počátku až ku konci mocně poutá. Cena 24 kr. stř. [illegible]

Alfred. *Báseň od J. Vítězslava Hálka.* V Praze, 1858. [illegible] Pospíšilovým. Druhý to plod básnický, jenž se na [illegible] *Alfred* je skutečná okrasa básnické naší literatury, a to tím více, [illegible] jeho, nezaložena v pikantnosti látky, z mysli [illegible] vykvětla. Látka je jednoduchý, [illegible] zpěv o dvou [illegible] které s [illegible] společenských poměrů hyne. Ale básník [illegible] myslí svou kolem [illegible] břehy, krásný kraj, [illegible] tajemnou [illegible] kreslí nám živě a pravdivě [illegible] srdce [illegible] myšlení [illegible] pokrok [illegible] psychologického [illegible] ku předu kráčí, je další [illegible] „Alfred“ je báseň, která po přečtení ještě [illegible] v nás [illegible] a její obrazy nikdy z paměti se nám [illegible] [illegible] Thurn-Taxis [illegible] Cena 24 kr. stř. Prodává se u všech knihkupců.

Obrázky štědrovečerní. Od Dra. *Pečírky.* — [illegible] knížka, kteráž obsahuje následující obrázky: Jesličky, [illegible] [illegible] [illegible] Amalie, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a na zemi, [illegible] [illegible] doktor [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — Hodí se dobře za dárky. Cena obrázků [illegible] kr. [illegible]

Všem kdo si zakoupili buď pro sebe, buď pro školy mapy [illegible] (od Wagnera do kamene ryté) dáváme na vědomost, že vyšla [illegible] (u Jar. Pospíšila) též podobná mapa —

mapa Evropy.

[illegible] [illegible] [illegible]

Vydán dne 8. února 3. svazek vyjde 16. března 1858.

POSEL Z PRAHY.

Spis užitečný, zábavně poučný

pro

město i ves.

Redaktor: **Vojtěch Bělák,**

bytem v nárožním domě v Jerusalemské ulici u hradeb číslo 960 (u senovážního placu) II. poschodí, na pavlači.

Díl III. Svazek 2. 1858.

„Spojenými silami.“
„Práce rodí zámožnost a sílu.“

Na Posla z Prahy předplácí se

	poštou:	v Praze:
na celý rok:	3 zl. 10 kr. stř.	2 zl. 20 kr. stř.
na půl roku:	1 „ 40 „ „	1 „ 15 „ „

Pro Prahu přijímá předplacení přede vším **Nakladatel**, *Vojtěch Bělák*; nárožní dům v Jerusalemské ulici a u bašty, číslo 960 v 2. poschodí na pavlači — nedaleko senovážního placu na Novém městě. Zde (a pouze zde) dostává se na 7 výtisků *osmý* zdarma. Knihkupci té výhody neposkytují.

Vetterlovská knihtiskárna, nárožní dům v Kolovratské třídě a v Panské ulici, přes dvůr, v I. poschodí.

H. Dominikus, knihkupec na rynečku, J. **Pospíšil** proti Uršulinkám, jakož i všichni *ostatní knihkupci*. — Také se mohou předplatní peníze u domovníka v musejním domě složiti. Taktéž jest Posel v Brně, v Holomouci, ve Vídni a v jiných městech u knihkupců k dostání. — Kdo poštou předplácí, zašle předplatní peníze ve frankovaném listě pod adresou: *„Vydavatelstvu Posla z Prahy v Praze.“* V listě udá zřetelně jmeno a stav, obec a poslední poštu. Jak mile psaní vydavatele dojde, hned se svazky odešlou. Komu by svazky v čas nedošly, hned nám to v otevřeném *reklamačním listě* (jenž se ovšem nefrankuje) oznam, bychom mohli náležité kroky učiniti. Na adresu takového reklamačního listu sluší napsati: *Reklamace časopisová.*

S redaktorem lze od 10. do 12. hodin dopoledne mluviti.

V komisi u H. Dominikusa na rynečku.

Staročeská bibliotéka — důležité spisy zvlášť pro studující mládež, jakož také pro milovníky staročeských knih.

Bedřich Rohlíček, jehož nákladem dostává se jak kněžstvu a učitelstvu, tak i literatuře české vůbec každou chvíli nových, větším dílem dobrých a důkladných spisů, vydává od roku 1853 sebrání starých českých spisů, kterýmiž se má šířiti známost doby naší minulé, která mívala zalíbení v knihách českých, nelitujíc práce a nákladů, šlo-li o to, aby se čtenářům českým dostávalo dobrého krmiva, z něhož vyrůstá vzdělanosť. A vážívali-li si předkové nákladných knih českých, sluší i nám potomkům, abychom ctili památku otců svých, obírajíce se s radostí a rozkoší s tím, čeho kdy duch český vyvedl. Starají-li se národové o to, aby staré jich spisy nezapomínaly se a nehynuly mezi potomky, čím více nám Čechům toho třeba, kdežto stará česká kniha velmi vzácná jest. A v starých knihách bývá hojnosť chutného čtení; proč bychom si ho tedy nepřáli, můžeme-li si je za laciný peníz koupiti? Čím se kdo vzdělává, na to peněz nelituj! Vydávání starých českých spisů, obsažených v „*Staročeské bibliotéce*," řídí J. V. Rozum, učitel něm. Pražské reálky, a vydal jich posud sedm dílů, z nichž každý o sobě dostati lze. Jsouť pak tu vydány spisy staročeské, jichž některé zvláště študujícím, jiné však všelikým čtenářům vůbec dobře se ku čtení hodí; ze všech pak jde kromě věci v nich obsažené užitek ten, že pochutná si čtenář dobrou češtinou, jak se v 15. a 16. století podle latiny sformovala. Svazek prvý poskytuje nám čtení vybrané ze spisů římských a řeckých, týkající se nejdůležitějších věcí života našeho, jako jsou: *Katonova mravná naučení*, veršem českým vyložená slavným Komenským; *řeč o povinnostech*, *rozmlouvání o přátelství* a j. Staří více dbali o knihy, z nichž se naučiti lze moudrosti života, nežli my; následujmež jich, a jistě nám bude k dobrému! — Přidány jsou k překladům českým také spisy latinské a jeden řecký, čehož by vzdělanější dobře užiti mohli k porovnávání starých jazyků s naší milou mateřštinou. A kdo chceš poznati, jaká je mezi nářečími kmene slovanského příbuznosť, prohlídni si zlomek evangelia, který se ku konci svazku ve všech nářečích podává a uhlídáš, jak si snadno Slované porozumějí. Díl 2. a 4. obsahuje *ukázky z veškerých spisů Veleslavínových*. Nebylo za živobytí Veleslavínova knihy české, která by rukou jeho byla neprošla: buď ji sám psal, aneb četl a opravoval, aneb ji vytiskl, jsa arcitiskařem svého věku. Nejvíce se však líbiti bude svazek 8., který brzy vyjíti má. Budeť obsahovati *kroniku Českou Eneáše Sylvia*, který častá konával poselství do Čech a mnoho si všímal toho, co se v Čechách dálo. Zvláště o době husitské až k Jiřímu Poděbradskému, tedy o době velmi důležité

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 2. Únor. 1858.

Dobrý člověk.

Povídka od Boženy Němcové.

Před dvaceti lety, když ještě železnic v Čechách nebylo, více bývalo viděti na Vídeňské silnici těžkých nákladních povozů, kteréž výrobky z kraje do císarské residencí dovážely a tam odtud jiné potřebné zboží nazpět přivážely. — Tehdáž jezdíval pravidelně každý měsíc od Náchoda k Vídni a zase zpátky pantáta Hájek, znám po celé té čáře silniční a v hospodách raději vídán, než pán v kočáře, neboť mnoho dal utržiti. Povoz jeho záležel z jednoho vozu těžkého, nákladního, při němž míval vždy šest silných hřebců připřaženo, a ze dvou menších o dvou a o jednom páru. — Při posledních dvou vozích šli vždy dva jeho pacholci, on sám řídil první povoz. Bujné to koňstvo bylo jeho chloubou! On také jedině dovedl nad nimi vládnouti. — Ve Vídni jmenovali ho lidé, s nimiž byl v spojení „Velký český vozka," což platilo i povozu jeho i osobě. Byl Hájek muž vysoký, mohutných oudů, jak se k jeho zaměstnání dobře i příslušelo. Vysoké jeho čelo a široká brada s hlubokým důlkem ukazovaly na ráznou povahu, v jasných modrých očích bylo ale také viděti velikou dobrotu srdce. Když se smál, objevily se dvě řady silných bílých zubů, jako zeď. — Vlasy tmavokaštanové nosíval přistřižené jak se říká „podle rendliku." Na hlavě měl široký klobouk plstěný, na němž za šňůrou, když byl na cestě, vždy plno mejtních cedulek zastrkáno bylo. — Na krku měl černý hedbávný šátek s dlouhými konci, a přeseň vyložený límec od košile. Modrou vestu s olověnými knoflíčky a též takovou kazajku vyšívanou z předu. Boty těžké až přes kolena, černé koženky a okolo pasu těžký opasek, to byl jeho oděv. Přes ten na cestě v zimě nosil dlouhý bílý kožich, v létě modrou plátěnou halenu, u rukou a u krku bíle vyšitou. — Když tak, v mohutné pěsti nesa bič, povolným krokem vedle povozu se kolísal, lidé se po něm obraceli, říkouce mezi sebou: „ Ten Hájek, to je člověk, jako obr! A jakou on to má

správu. Vůz jako ze soustruhu, koně jen to jiskří, a nákladu až všecko prašti!“ — „Přáno mu, je to dobrý člověk,“ říkávalo se ale vždy, když byla řeč, jaké má v povoznictví štěstí.

Míval Hájek rozličného nákladu sem i tam, zboží kupecké i střižné, víno, barvy, jak se co nahodilo. Obstarával také rozličné trety pro paní, a vyřizoval taková objednání s ochotností a správností. — Také cestovníci, kteří si nemohli dostavník zaplatit, rádi s ním jezdili, neboť je dobře obstaral. — Náklad, který Hájka skoro žádnou cestu neminul, byli malí chudí chlapci a děvčata, jichž rodiče do Vídně posýlali, aby si tam našli učení nebo službu. Bylyť to děti nejvíce chudších obyvatelů z okolí Náchoda, Nového města, Dobrušky, Opočna, také výše z dědin od Kladského pohoří. Byliť to obyčejně chlapci od desíti do třinácti let, a děvčata od patnácti do dvaceti; málo který z nich byl jaktěživ dvě hodiny za domácí humna přišel, málokterý znal číst, neřkuli psát. A ty mladé, nezkušené hochy posýlali rodiče do Vídně, davše jim na cestu požehnání, bochníček chleba, několik krejcarů peněz a naučení, aby spoléhali na Pánaboha a dobré lidi; sami pak těšili se: „Když tam jiní došli, dojdou také oni, a když se jiní neztratili, neztratí se také oni!“ — Kteří rodiče měli pro děti více citu, nelitovali několik grošů, čekali až jel některý známý vozka do Vídně a tomu pak dítě svěřili, a poprosili ho, aby mu ve Vídni ukázal, kde by si mělo mistra neb službu hledati. Ale ono je po řídku takových milosrdných a nezištných lidí, jako byl pantáta Hájek, který vida po silnici takové ubohé vandrovníky jíti, na vůz je bral, po cestě živil a ve Vídni ještě na místo zavedl, jak to od otce již vídal, když s ním co mladík někdy do Vídně jezdíval, kamž starý obyčejně plátno vozíval. — Otec jeho měl jen jeden vůz o dvou párech koní; ale když se trefilo, že dojeli na cestě chudé pocestné nebo dokonce děti, které šli do Vídně na učení nebo do služby, tu říkával synovi: „Jiříku, jdi, udělej místo na voze, svezeme je, však se tam ještě dost vyběhají!“ — a svezli je obyčejně až do Vídně. — Ačkoliv si otec jeho všecko počítal, kde co na cestě vydal, takové vydání ale nikdy do součtu nekladl. „Co dobrého uděláš, to nikdy nepočítej — to je jinde zaznamenáno!“ — říkával Jiříkovi, a Jiřík podržel slova ta v paměti. — Starý Hájek nejezdíval po celý rok do Vídně, jen v jisté doby, když se právě sešel náklad plátna, mimo to zabýval se hospodářstvím. — Jiřík musil vychodit školní léta a potom chodil k panu páterovi na opakovací hodiny. Když se naučil česky číst, psát a počítat, poslal ho otec do Broumova na výměnu (na handl) za chlapce tamnějšího, který se učil u nich česky, a Jiřík zase učiti se měl v Broumově německé. Chodil tam do

školy, a za dvě leta, maje vtip, naučil se německy psát a číst i v tamnějším německém nářeči mluvit. V tom roce umřel mu mladší bratr a on zůstal jediným. — Otec si proň přijel, i radili mu, aby dal hocha na studie, že má dobrou hlavu. „Ah,“ řekl na to starý, „dobrá hlava každému svědčí, nejen pánům; dobrá hlava se neztratí. — Jestli hoch chce, nechť se učí, ale nežli by měl z něho býti potom špatný student, ať je raději pořádný sedlák nebo vozka. — Nechť si volí!“ — A Jiřík volil jíti s otcem domů. Přihlížel k hospodárství, jezdíval s ním někdy do Vídně, až otec umřel. Matka chtěla po smrti otcově do výminku s nezletilou dcerou, a Jiřík aby se oženil; ale on nechtěl, ač mu bylo pětadvacet let, o ženění ani slyšeti. Odevzdal matce hospodárství, sám zřídil si nákladní povoz a začal jezditi pravidelně každý měsíc do Vídně. Z počátku neměl ovšem ještě mnoho nákladu, jezdíval s jedním vozem jen, ale správnost jeho, znalost řečí a písma, jakož i ochotnost jeho a dobrota získaly mu brzy dobrou pověst a mnoho známostí, tak že za dvě, tři leta s dvěma vozy jezdíval, a u těžšího dva páry hřebců míti mohl. — Koňstvo to mnoho stálo, ale na to on nedbal. „I cožpak, to uspořím na připřeži,“ říkával, „a kdyby to i více stálo, mám za to radost, když vidím, jak moji koníci lehko si před vozem vykračují, jakoby náklad ani nevezli; to by mne netěšilo, vidět dobytek se trmáceti a z těžka tahat, abych ho musel vždy jen tlučením pohánět.“ — Bič nosil v ruce jen pro strach a ze zvyku, také že to byl znak jeho zaměstnání. — Měl také bílého mladého psíka, pinčla, kterého jednou na cestě od smrti zachránil a domů si přivezl; stal se jeho průvodčím na všech cestách a ostražitým hlídačem vozů, a Hájek nebyl by čeho bez něho do úst dal, tak ho měl rád. —

Tři leta bylo po smrti otcově, když matka naň opět doléhala, aby se oženil, že mu již třicítka táhne a že má svrchovaný čas. „Ale mamičko, vždyť ani nemám kdy, abych si děvče namluvil,“ smával se matce. Matka ale nedala pokoje, jak domů přijel, vždy mu chválila tu neb onu selskou dcerku, zvala je i k dceři do statku, jestli by se Jiříkovi zalíbily, ale Jiříkovi se žádná nelíbila. Chválil je, také uměl s nimi hezky promluviti, slušněji než kterýkoli vesnický chlapec; když se trefilo, že byla muzika a on právě doma byl, rád si s děvčaty zatančil, ale žádná z nich nebyla mu tak milá, aby si byl pomyslil, „tu bych rád,“ ačkoliv by si ho byla mnohá vzala.

„Což Jiřík Hájkův, ten si přiveze nevěstu z Vídně v šlepu a kokrheli,“ říkaly děvčata úštěpačně, a kamarádi přizvukovali, že má asi Vídeňačku za lubem. Samu matku to plašilo, aby snad pravda to nebylo, ale Jiřík svatosvatě se jí zařekl,

že na nevěstu posud nepomyslil. „Kdo ví, po kterých horách běhá, kterou já dostati mám," smával se. — Matka věřila mu, než přece jí to dělalo vrtochy. Sourozenci jeho byli již všickni ženatí, a on, člověk k světu podobný, sedící v dobré živnosti, měl by sestárnouti neženat, to se jí nikterak v hlavě nesrovnávalo, to se jí zdálo býti proti všemu obyčejnému řádu. —

Na počátku máje, za krásného předrána, sotva že kohout třikrát zazpíval, z polehounka otevíraly se zadní vrátka u jedné chalupy ve vsi Jesenici*), a děvče mladé se v nich ukázalo, nesouc v loktuši svázané břemínko na hřbetě. Kročivši tiše přes práh, obrátila se, tiše zavěsila petličku, rozhlédla se několikrát po malé zahrádce, potom se podél přístěnku jako stín táhla k oknu, které vedlo do světnice. Nahnula ucho k oknu, ale všude ticho. — Položíc sepaté ruce k ústům, a uslzené oči zdvihnouc k obloze, na které ještě tu a tam hvězdička bloudila, stálo děvče chvíli nepohnutě, potom rychle zdvihlo ruku k oknu, jako k požehnání, a obrátivši se vyšlo ze zahrádky do dvorka. Psík k ní z boudy vyskočil, ale neštěkal, jen se okolo ní třel; i pohladila ho po hlavě, odhodila petlici u chlíva, kde ležela Lyska, kterou pásávala, a pohladila i tu po lysině, po kýtách, potom s pláčem zavřela chlév, ještě jednou se vůkol ohlédla a zalomíc rukama, obrátila se k nízkému zděnému plotu. Pes šel za ní, ale polohlasitě mu poručila, aby šel do boudy; pes poslechl, a ona přelezši plot, ocitnula se na cestě, vedoucí zadem okolo dědiny a do polí. — Ani se více neohlednouc, pospíchalo děvče cestičkou až k předposlednímu stavení. — Obešla stavení, vešla na dvorek a zaklepala tichounce na okenici; za chvilku se okenice otevřela a ukázala se tvář plná vrásků, obvázaná černým šátkem. Vidouc děvče pod oknem státi, rychle zavřela a hned potom vrzly dvéře u síňky. Děvče odhodilo závorku u přední mřížky, zavřelo, a obě ženské vešly do sednice.

„Pozdrav vás Pánbůh, tetka, jsem na cestě!" — pozdravilo děvče, kráčejíc přes práh.

„Pánbůh s tebou, holka — přece jdeš?" — žalostně zvolala stará.

„Jdu, tetka," odpovědělo odhodlaně děvče, posadivši se na lavici u velikých zelených kamen. —

V sednici bylo tma, poněvadž stařena vždy okenice si zavírala. Mlčky vzala stará troudník ze zápekýlka, rozkřesala, rozžehla smolnou louč, vstrčila ji do železného ramenáče, který

*) Jasená vlastně, v tom okolí ale říkají Jesená, Jesenice.

od prostředního trámu dolů visel, a potom ruce sepnouc, zklesla vedle holky na lavici, která si byla zatím břeminko odložila. — „Tedy přece jdeš?“ hlasem plným pláče se opět ptala. —

„Jdu, tetka, jdu — není jinak,“ řeklo děvče smutně, vezmouc obě ruce stařeniny do svých. —

„Ale což pak by nemohlo být jinak? Což pak, Madlo, ani troška lásky k tomu člověku nemáš, abys se přemohla? Snad bys zvykla?“ —

„Máte-li mne ráda, tetka, nemluvte mi o něm,“ vskočilo děvče tetce do řeči. „Zima mne láme, když si pomyslím, že bych měla jeho být; raději bych hned do řeky skočila!“ —

„Ale, ale co to mluvíš, vždyť já ti nic neříkám; ale vidíš, rodiče si myslí, že bys dobře byla zaopatřena, on je boháč, mlynář, byla bys paní, a do smrti bys nouzi neměla. Že tě rád má, to je také patrno, když si tě vziti chce, chudou holku.“

„Prosím vás, tetka, co pak i vy mne chcete tak zahodit, jako mne matka a otec zahazují?“ rozlítostnilo se děvče. „I vy byste mne chtěla zahodit takovému ošklivci, mrzáku od Boha znamenanému, takovému zlému lakomci, který by pro zrnko člověka zabil? Já bych si ho nevzala, kdyby po krk v zlatě seděl a já o jedné sukni byla.“ —

„Upokoj se, holka, já tě k němu nutit nebudu, však dobře víš, že jsem se proto s matkou tvojí až rozkmotřila. Kdyby bratr, nebožtík tvůj otec živ byl, všecko by jinaké bylo. Co není od srdce, nejde k srdci — ale nechme toho. — Jářku, holka pamatuj na čtvrté přikázaní „Cti otce svého a matku svou, — měla bys poslechnout.“ —

„Ach, tetka, vždyť já se za ně proto každý den modlím, a srdce se mi třese litostí, když na matku pomyslím. Chci se jim také vším dobrým odsloužit, ale po vůli jejich být nemohu, nechť se již se mnou děje zle nebo dobře. Když přišel ten zlopověstník na námluvy, však víte tuty dni, hrozil mě otec, že mne z domu vyžene, a nevím co vše, jestli si ho nevezmu. Já jsem nic neřekla, byla jsem jako zkamenělá; když mě ale ten ošklivec za ruku bral, jakoby smrt na mne sahala, až jsem odskočila. Matka mi domlouvala, já ale neslyšela ani neviděla, zašel mně všecek smysl, div že jsem ten den s rozumem se nepominula. — Když družbovstvo odešlo, chtěl mne otec zase vzít na paškál, ale matka nedala, a já se z domu vytratila. Nevím sama, jak se dělo, že jsem se octnula na cestě k Hájecké studánce; bylo to jako vnuknutím božským. Šla jsem dále a tam vrhla jsem se před obrazem panenky Marie a vroucně jsem se modlila a prosila, aby mi dala nějakou myšlénku, co bych měla dělati. Když se tak modlím a prosím

tu mi zazní do uší „jdi pryč!“ — a ze všech stran to zní, ze studánky, se stromu, s louky „jdi pryč, jdi pryč!“ — A když jsem se na obrázek podívala, zdálo se mi, jakoby panenka Maria také kývala „jdi pryč!“ — Byla jsem vysvobozena. Sundala jsem se sebe všecky ty červené fábory, co na mne dali a přivěsila jsem je okolo obrázku, pak jsem se pomodlila na poděkování zdrávasek, umyla si v studánce uplakané oči a s lehčím srdcem šla jsem přímo k vám.“

„A řekla's mi, že chceš do Vídně, a já ti to zrazovala.“

„Ale konečně jste přece řekla, jdi tedy s Pánembohem, já to s rodiči vyjednám.“ —

„Jestli jsem tím hřešila, Bůh mi odpusť, udělala jsem to jen z lásky k tobě, Madlo. — Vždyť již dvě noci nespím a neustále myslím, kterak mi tu bude bez tebe, a co ty děvko zlatá si počneš v té Sodomě, kam se poděješ, jsi tak mladá! — Tuším, že ti o žatvě sedmnáct bylo, ne?“

„Bylo, tetka; ale vždyť tam jdou ještě mladší než já, nevíte co tam chasy do roka jde! — A náš Vavřínek, kdož ví, jestli tam nešel — tak mne vždy píchne, když si na toho chlapce zpomenu, ten asi zkusí! — Ach, jen kdybych já ho tam našla.“ —

„A kterak pak se ty osobo tam smluvíš, vždyť to tam prý mluví všecko německy?“

„I to já se záhy naučím, a několik slov jsem pochytila u paní kantorové. Ach, tetka, jak se vám já kdy odsloužím, co jste vy mi dobrého proukázala! Kdyby vás nebylo, nebyla bych přišla ke kantorovům, nebyla bych se naučila i jiným pracem než my děláme, a nyní přišla by mi asi trpká služba. Takto se práce žádné nebojím a jsem tomu ráda, že si umím sama psaní napsat; až vám je pošlu, dejte si je přečíst panu kantorovi.“

„Čemu se člověk naučí, to se neztratí! Já sloužila za mladých let v Hradci u hodných pánů, a tam jsem se také všeličemu naučila, co mi bylo k dobrému.“ Mezi tou řečí vzala tetka na sebe řásnou mezulánku zelenou a hnědý kožich s dlouhými varhánkami, starodávní to kroj Jesenaček. — „Vidíš,“ pravila, „my staří zůstaly jsme věrny svému kroji, vy mladice jiný kroj jste přijaly. No, i ten vám svědčí, ale jářku, Madlo, drž se ho; říká se ovšem „jaký kroj, tak se stroj,“ ale to přísloví není pro nás, jen pro pány.“ — Těmi slovy odešla tetka do vedlejší komory.

Madla vstala s lavice, otevřela okenici a naslouchala. — Všude ticho; začínalo se šeřit. — Zavřela zase okenici i okno, vzala louč z ramenáče a začala si od široké postele, s modrými květovanými poduškami začnouc, kol do kola svítit, i na

ty majolikové talíře a kostěné lžíce a rozličné to nářadí, co bylo v poličce a polici, i na obrázky a na almárku do rohu za stůl, kam jí teta schovávala slabikář, když ještě malá byla a k ní chodila po smrti otcově, — i po římse velikých kamen, kde stávalo vždy něco pro ni v hrnéčku, svítila si, a u přeslice stála chvíli zamyšlená. Pak se obrátila na okno, utrhla si strouček rozmariny, list máty a muškátu, zastrčila si to za šněrovačku a když louč zase do ramenáče dávala, bylo viděti krásné její líce slzami celé zalité. — V tom vešla z komory tetka, nesouc pod páždí uzlík a v ruce uzlík. Položila je na stůl, vzala Madlin uzlík z lavice a začala jí to rovnat. — „Tu plenu si vezmi přes hlavu, aby ti líce příliš neuhořelo, — ten kabátek si sviň a strč pod páždí, z rána bývá chladno, — a tam jsou snad zimy. Slyšela jsem, že v jedné zemi ani leta není, to snad tam není?“

„I to není tam, tetka.“

„No jen si nech kabátek mimo uzel — a tuhle jsem ti upekla na cestu bochník chleba, abys nemusela hned zapomínat na domácí chuť. — A tuhle — víš ta kačka, co nám vždy utíkala k jiným — já řku ať se nám neztratí, zab ji Bětka, a upečem ji Madle na cestu; a tuhle těch pár koláčů. — Však se ti to hodí, než tam dojdeš — vždyť je to kraj světa. A tuhle máš Jerusalemský balšám, ten je na všechny rány — a tuhle máš mast — počkej kam pak jsem ji zandala — ach vždyť nevím — no tuhle“ (neviděla pro slze, které ukrýt chtěla).

„Ale zlatá tetka!“ chtěla Madla namítat. —

„Jen ty mě nech — takovou mast nedostaneš v celém světě, tu dělají jen v Novoměstském klášteře — a vždyť víš, co ní slepých uzdravili. — Mohlo by se ti stát, že by tě oči bolely, a kdo by ti tam pomohl? — A tuhle — aby neřekli, že jsme tě jako žebračku poslali — jsem ti kousek šatstva uchystala. Choď si čistě, a ne abys plátno kupovala, nač bych já přadla? Raději nekoukej při službě na plat, ale abys měla hodné pány. — A tuhle jářku jsou dvě šňůrky korálů, jsou prý to granáty, nebožtíček — dej mu Pánbůh nebe — přinesl mi je ze světa — já to nikdy už na krk nevezmu, tobě to bude lépe slušet“ — dodala, třesoucíma rukama zavazujíc uzlíky do loktuše. Madla stála u stolu jako u vidění, náhle ale vrhla se tetce s usedavým pláčem okolo krku, a tak se držely chvíli obejmuty a plakaly, když se tu dvéře potichounku otevrou, a mezi nimi Bětka se objeví. „Panímámo, už je den, skřivánek z pozáhumenské role vylítl, bude čas!“ — po těch slovech zase odešla. —

„Ach tetka, vy jste tak předobrá — chcete-li vy, já tu zůstanu.“ —

„Ne, ne Madlo, jdi ty s Pánembohem, já tě nechci vidět na márách. Bětka už ví, co má dělat, kudy má jít, ona s tebou půjde na kus cesty a ponese ti to — nanosíš se tam ještě dost. Do města nesmíš, tam tě znají, ale Bětka dovede tě do Jaroměře až k hospodě, kde stává Hájek, já jsem s ním jela jednou do Hradce, je hodný člověk, už obstarožný. Bětka se ptala ve městě, však ti může na cestě povědít, jaký to je hodný člověk, to tě mám dobře schovanou, jakobych tě na duši mu přiřkla. — A nyní se děvečko s Pánembohem pohni dále, a tuhle — počkej — dobře si je schovej. — Kam pak, za ňadra — z kapsy bys je mohla ztratit. — Je to pár rýnských — na cestě si to spočteš — a tuhle pár grešlí si dej do kapsy. — No mlč, — jářku — snad vím co dělám. A komu bych to měla dát?“

„Pozdravujte matku a proste ji, aby mi odpustila, jako vy — a zavolejte si sem někdy Mařenku, ona je dobrá“ — prosila Madla, strojíc se.

„Všecko ti to zařídím — a ty mi nezapomeň vzkázat, jak jsi se tam dostala, a kterak to tam všecko je. Jestli toho chudáka Vavřínka najdeš, tedy mu buď matkou; on býval svéhlavý. — A toho Hájka pozdravuj ode mne.“ —

„A zná vás?“ —

„Kterak by neznal, vždyť jsem s ním jela do Hradce, vezla jsem tam přízi, pak jsem nevěděla kudy kam, poslal se mnou chlapce, hezkého už výrostka, ten mne zavedl na místo. Řekni mu jen, Jesenská Nejedlá že ho pozdravuje; tak — nic jsme nezapomněly? — zpomeň si. Máš kudlu nějakou? Tu máš mou, ta je ti potřebná jako sůl — a sůl, hleďme, na tu bychom byly zapomněly. — No a už nic? — zpomínej! — Bětka, vezmi to!“ Bětka dala si uzlík na hřbet do koše, jakoby šla do města pro něco, a postavila se přede dvéře. Tetka a Madla stály ještě v sednici. „No a máš-li pak růženec?“ ptala se zase tetka, jen aby se loučení prodloužilo.

„Já mám modlitebník.“ —

„Ale copak modlitebník, musíš mít růženec, tu máš můj, co se na něm modlívám, když jdu spat,“ a z kapsáře, odkudž byla dříve kudlu vytáhla, vytáhla růženec, políbila ho, a podala Madle.

„A co vy budete mít — Bože — všecko mi dáte!“

„Jen si ho nech — vždyť já si mohu vzít, co nosívám do kostela,“ — a položíc Madle jednu ruku na rameno, sáhla druhou do hliněné kropeničky u dveří, a třikrát ji požehnala. „Pánbůh tě sprovázej a opatruj ode všeho zlého, abys tak se vrátila jak jdeš.“ — S požehnáním tím vyprovodila stařena bratrovkyni, kterou milovala jako syou, přes práh, divala se, až

se za ní zadní vrátka zavřely, pak vešla do sednice, shasla louč, otevřela okenice, a kleknouc na lavici k oknu, složila ruce a začala se modlit. — Pomalu ozýval se nejeden, ale mnoho hlasů skřivánčích, ranní zoře se rozlila po obloze, až i zlaté paprsky sluneční o temné vrchy Kladského pohoří se odrážely. Ve vesnici začalo být živo, ale Madla s Bětkou daleko byly od ní. —

Zajisté bylo to po desáté, co Bětka s lavičky před hospodou na předměstí Jaroměřském vyskočila v domnění, že pantáta již jede; — hodinu tam seděly a posud nepřijížděl. — „Já jsem jako na trní, Bětuško, snad jsme ho propásly?“ —

„Kterak propást, vždyť tu sedíme u samé silnice, ani myš nám neprojde. Jen vy se nebojte, Madlo, zde nás nikdo nezná a hledat nás zde také nebudou.“ —

„Kdo ví, teď už to naši vědí, že jsem pryč, jestli za mnou nepošlou.“ —

„Nech si pošlou; panímáma naše řekne vašim rodičům, že vás poslala do Rychnova k tetce, aby vám ta strast trochu z hlavy spadla. Za pár dní teprv řekne to matce, kam jste šla. — Ať vás tam hledají.“

„Nepodřekneš se ty, Bětuško, kdyby se tě mlynář —“

„Raději si jazyk uříznu,“ vskočila ji Bětka do řeči, „než bych tomu kalibánu o vás čeho řekla. Neznáte Bětku! — Jen ať vyzvídají, já je vyvedu na vrch věže, a shodím dolů jako kozla a nic nebudou vědět. — Vždyť já jsem sama řekla panímámě naší: Jestli tu holku k tomu holohlavému ancikrystu přinutíte, svatby nedožije. Má zlatá Madlo, já jsem stará — jsem jen služka a nechtěla bych ho, jak pak vy ho máte chtíti, taková majolena. Přeškoda by vás bylo takovému hudrmanu ošklivému — vždyť má nos jako věž a oči jako bazilišek, div člověka neuřkne. A kdyby v něm co dobrého bylo, ale to je v něm — odpusť Pánbůh — čert zašitý! Však tím také budou černí po smrti orat.“

„Ale, Bětuško, nemluv tak. — Já — ač bych mohla naň láti — nepřeju mu nic zlého, jen když budu mít od něho pokoj.“ —

„Což, vy jste dobrá hodina, ale není každý takový, až zkusíte světa, uvidíte. Nepřála bych vám ale, abyste mnoho zkusila, ale abyste mezi hodné, dobré lidi přišla, kteří by vás měli jako svou. — No, musím já se zase podívat, jestli pak už jede,“ — zpomněla si zase Bětka a popošla na roh hospody, ačkoliv z lavice přímo na silnici viděly. „No, jede někdo, — vůz jako chalupa, — to bude on!“ —

„Kdyby ho už Pánbůh přinesl!“ vzdychla si Madla, neboť

byla v ustavičném strachu, že ji budou hledat a že ji tam uvidí, jinak by ovšem nebyla pospíchala.

„No už je to pantáta, dva vozy, jeden dvouspřežní a jeden jednospřežní — on sám veliký — to se na vlas všecko shoduje; nebude to nikdo jiný než pantáta Hájek, vždyť mi ho tak vypodobňovali v Malé Skaličce.“

„Ach, Bětuško, když je tu, raději bych se obrátila. Tak mám srdce jako v povlace. Ty půjdeš domů, ale já tu zůstanu sama jako lípa v poli. Bůh ví, jestli se kdy s vámi shledám.“ —

„Ach, ty umučená hodino, kdyby to tetka slyšela, uschla by steskem. Co si to připouštíte za brykule, co to mluvíte, že se nevrátíte? — Vždyť se hory nescházejí, ale lidé, nevíte? — Dá Pánbůh, že se zase zdrávi shledáme, a že si já na vaší svatbě zatancuju.“

„Inu tys vždy veselá a nevíš jak mně je,“ — odpověděla Madla a oči se jí zalily.

„Inu řeči se mluví, chleb se jí, voda plyne, — člověk si někdy všelijak ty trampoty plaší. Ale je to holka jeden plat, jestli se smějete nebo pláčete, buďte tedy veselá a pomyslete si, že Pánbůh všude kraluje.“ — Mezi tím povozy dojely před hospodu, kde již podomek s pící pro koně čekal, neboť to bylo ode dávna místo, kde Hájek předpolednem nebo odpoledne koním seno dával. Hospodský, smekaje z daleka, také ven vyšel a Hájka vítal. Začalo se o nákladu, hospodský chválil koně Hájkovy, a Hájek začal zase o jiných koních mluviti, jakž to již u lidí podobného zaměstnání bývá. Každý stav mívá svůj mrav. —

„Jdi, Bětuško, řekni mu za mne,“ pobízela Madla Bětku, „ty jsi smělejší než já.“ —

„Snad abychom dříve tady s pacholkem promluvily, jak a co — nemyslíte?“ —

„Proč pak? pacholek nemá co poroučet, jen jdi, Bětuško, vyřiď mu, že ho tetka pozdravuje.“

„Jen jděte sama, Madlo, — vždyť pak se nemusíte stydět, je člověk jako my. Od vás mu přijde slovo více vděk, jen jděte, já s ním bez toho také promluvím.“

„Ty ženské by s vámi, Hájku, nejspíš rády jely, čekají tu od rána. Promluvte si — já zatím uchystám snídaní;“ po těch slovech hospodský vešel do dveří a nechal Hájka, k němuž zatím Madla s Bětkou byly přistoupily, přede dveřmi. —

„Jak vidím,“ začal sám, „rády byste se kus cesty svezly?“

„Já ne, pantatínku,“ ozvala se Bětka, „to tuhle naše Madla by ráda do Vídně, já ji jen vyprovodila.“

„Vy, panenko, jdete sama do Vídně? K známým snad?“ —

ptal se jaksi s podivením Hájek, s uzardělé trochu tváře její oka nespouštěje.

„Nemám tam živé duše; míním si tam službu hledat," odpověděla Madla tiše.

„Službu! — Nemáte rodičů ani přátel jakých, že musíte jít sloužit?" — ptal se Hájek dále. —

„Má rodiče, vlastní matku, ale otec jí umřel, když ji bylo devět let, bylo tomu osm let o Jiří. Matka se zase provdala — má otčíma. Má také tetku, — Madlo, co máš vyřídit pantatínkovi?" —

„Milá Bětuško, tetka se asi mýlila, to je dávno už, co tu přízi do Hradce vezla, a jak povídá, že s pantátou jela. Také řekla, že měl pantáta syna výrůstka, ten že jí ukazoval v Hradci cestu."

„To už vím," zasmál se Hájek, „to byl můj otec, a já byl ten výrůstek — to je ovšem už několik let od té doby. Můj otec umřel a nyní to vedu já, a po otci říkají lidé i mně pantáto, podle zvyku — ač nim nejsem."

„Vždyť je to jedno. Tak, pantatínku, vás ta tetka také prosí, abyste tu holku s sebou vzal — k vám se každý nejraději utíká." —

„Já také každému rád posloužím, co mého možného, tak i rád tu panenku s sebou vezmu, a budu-li jí moci něčím být nápomocen, rád to udělám. Ale, panenko, poslyšte mojí rady: můžete-li doma zůstat, zůstaňte a nemůžete-li, tedy služte zde za menší plat, a nepřejte si Vídenské služby, tam je služba těžká. — Co si ve Vídni vysloužíte, to vám draze přijde — mnohá to i životem zaplatila. — Je mi vás líto!"

„Já vám věřím, pantáto," odpověděla Madla a v oku se jí leskly slze — „a ráda bych doma zůstala, ale nemůže to být — musím pryč. Chci tedy sloužit a daleko jít, kde mne lidé neznají." —

„Když je to takové, vezmu vás rád s sebou. Počkejte tu ještě chvilku, já se záhy vrátím. K těm předním koním se nepřibližujte, jsou někdy zlí a neposlechnou jen mne." — Obrátil se a šel do hospody. — „Co je jí, že *musí* pryč — proč chvátá do té Vídně?" — ty otázky několikrát ozvaly se mu v duši při rozmluvě další s hospodským.

„Bětuško, neříkej tetce, co mi řekl — to víš, že by se trápila, a ono to takové nebude; vždyť tam nejdu já první ani poslední. — A kdyžby zle bylo, mohu jinam."

„Bodejťže — nic si z toho nedělejte; což pak ví mužský o ženské práci, něco je všude. — Dělám co mohu a konec. Je to ale hodný člověk, ten Hájek, že vám to tak poradil."

„Zdá se; ale ty jsi povídala, že je obstarožný, vždyť je mladý.“

„Inu to nemohlo jinak být, když jsme syna za tátu držely. Však tuten také už mladý není; je to člověk! Na toho Pánbůh míru ztratil. Když jste vedle sebe stáli, ani tě vidět nebylo.“

„Cožpak jsem tak malinká?“

„Jsi zrovna slušná dost, ale on je obr.“ — A tak mluvily, a Madla Bětce rozličné ještě dávala nařízení, až vyšel Hájek opět z hospody. — „Jakube, ta panenka pojede s námi, dělej místo; ten uzlík tam schováme.“ Tak volal na pacholka, bera z lavice Madlin uzlík a odnášeje jej na vůz. —

„Já se s tím pronesla, a nesla jsem na hřbetě, a on to nese v ruce jako homolku,“ divila se Bětka. — Jakub hned skočil na menší vůz a Hájek sám dohlížel, také přinesl ze svého vozu veliký pokrovec; „abyste dobře seděla, panenko,“ — mínil, klada pokrovec na seno, kde pro ni Jakub mezi bednami místo uchystal. — „Mohla také sedět na velkém,“ myslil si, ale neřekl nic, poněvadž pocestné vždy na menší vůz brával.

„I pantáto, vždyť budu dobře sedět i na tvrdém, nedělejte si se mnou starosti,“ — pravila Madla.

„Jen počkejte, panenko, až pojedeme druhý den, však to neřeknete, máme dlouhou cestu před sebou,“ odpověděl ji Hájek s usmáním. — Koně byli zapřaženi, Hájek pobídl Madlu, aby sedla; Bětka ale, nechtíc se loučit před hospodskými, navrhla Madle, aby šly pěšky, že ji přes město vyprovodí. — Hájek práskl bičem, pinčlík začal štěkati, okolo a před koňmi skákati, vozy se pohnuly, Hájek dal s Bohem hospodskému a jeli dále. Bětka vyprovodila Madlu za Jaroměř. Mlčky šly — majíce obě srdce lítostí sevřené, teprv když za Jaroměř vyšly, a Madla naposled se ohlížela po svém domově, daly slzám průchodu. „Dej vám tedy Pánbůh štěstí a nezapomeňte na nás“ — štkala Bětka, vidouc, že vozy dojíždějí a že dále jíti nemůže. Odhrnula ji plenu s tváře, a mozolovitou dlaní hladila líčko Madlino — pěkné jako z jádra. — „Dejte vědět o sobě, já ráda poběhnu do Malé Skaličky, když bude měti pantáta přijet.“ — „Vždyť já vzkážu, kterak bych zapomněla! Pozdravuj matku — tetku, Marjánku — Barušku Nyveltovu — všecky, a buďte tu s Pánembohem!“ — pravila Madla; podaly si ještě jednou ruce, a pak obrátivše se, šly jedna k svému domovu, druhá do neznámé ciziny.

Včelka ráda obletuje krásný kvítek, a člověk rád se dívá na krásu. Což divu, že se lidé za Madlou po cestě obraceli,

a na hospodách že se Hájka ptávali, kam a odkud si to hezké děvče veze? Jaký div, že sám Hájek raději na ni, než na koně se díval? Bylať ale Madlena děvče jako květ. Oči měla černé jako žár, a obočí, jako by je namaloval. — V líčku dva důlky — a malou bradičku zarůžovělou, jako lístek z poupěte růžového. — Ústa malá a rty trochu vyhrnuté, červené, svěží jako malina. Nad širokým čelem sílu světlohnědých vlasů, kteréž se jí sotva v žihonu držely. Nosejček krátký nebyl krásný — ačkoliv se někdy jednomu nelíbí, co se druhému krásou zdá — ale nosejček slušel k její tváři, právě tak, jakoby k ní jiný nepatřil. Ačkoliv, jak Bětka povídala, vedle Hájka malou se zdála, byla dosti vysoká a urostlá jako sosna. Nožky měla jako na strunkách a rámě jako z vosku. Bětka vždy, když s jinými o ní mluvila, říkávala: „Ta naše Madla má tělo jako z másla!“ — Nebyla ani tak krásná Madla jako roztomilá. A při tom byla prostá, nevinná, velmi dobrosrdečná a pracovitá. Bylať také čiperná a snadno všemu se naučila. Mezi chasou bývala vždy veselá, ráda zpívala, a chlapci s ní také rádi tančili, poněvadž se vznášela jako pírko. — Mnohý chlapec Jesenický za ní toužil, ona si ale dosud nikoho nezamilovala, — a kdyby jí byli rodiče jinému, hodnému a ne tak zlému a ošklivému člověku za ženu dávali, byla by snad poslechla, byla by mu zvykla, a do smrti život svůj ve vsi ztrávila, necítíc se ani nešťastnou ani šťastnou, jako obyčejně na sta žen i mužů spolu žijí.

Než přijel Hájek do Hradce, přibral na vůz dva chlapce, které rodiče na učení do Vídně poslali. Byli as dvanáctiletí; jeden měl rodiče a kolik bratrů a sester — druhý jen matku vdovu, která mimo něho ještě dvě děti měla, jak se to později Hájek dověděl. — Poslali je spolu, aby jim bylo veseleji. Oděv měli na sobě dobrý i obuv, kterou si nesli ale svázanou přes ramena, jak jim to rodiče řekli, aby si ji nezotrhali; mimo to nesli si na zádech uzlíčky, v nichž měli každý bochníček chleba a košili. — Když je Hájek viděl na silnici jíti, věděl hned jací jsou to hoši. —

„Co jste zač?“ ptal se, když k nim dojel.

„Jdeme do Vídně na učení,“ odpověděli chlapci.

„Odkud?“

„Ze Zaloňova.“

„Kterak vám říkají?“

„Mně Honzík Strnadů a tuhle ten je Františk Stehlíků,“ odpověděl větší z nich.

„Hezcí jste to ptáčkové,“ usmál se Hájek, ba i chlapci se tomu smáli, že mají tak potrefná jména.

„Mnoho-li pak máte peněz, hoši?“ ptal se jich Hájek dále.

„Já mám dvacetník,“ řekl starší.

„Mně dala máma dvanáct grošů, protože více neměla. Ale máme chleba.“

„To vám nevytrvá až do Vídně, milí ptáčkové, třebas jste málo zobali, a co pak tam?“

„Táta povídal, že můžeme být na cestě o chlebě, a když tam přijdeme, že se máme hned o místo ohlídnout a potom že nám dá mistr co budem potřebovat,“ řekl větší.

„Tak, tak, kdybyste tam mohli být za den, za dva, a jak tam vejdete, aby mistři na vás čekali — to by to šlo. Ale o tom darmo s vámi mluvit; chcete abych vás svezl?“

Chlapci s radostnými tvářemi na něho se obrátili. „Ach, pantatínku, to bychom byli rádi, my jsme už prosili jednoho vozku, ale on nás nechtěl zadarmo vzít.“

„No, jste-li ušlí, vylezte si na vůz, na ten menší — a nechoďte na blízko hřebcům, ti neznají moresy a kopnou hned.“

Kdož byl radší než chlapci; hned si vylezli na vůz a uzlíčky si sundali, děkujíce dobrému pantatínkovi.

„Ale jestli pak vy, panno Madlenko, budete nyní dobře sedět?“ minil Hájek, když byli chlapci usedli. „Mohla byste si sednout na první vůz, na moje místo, já beztoho více jdu než sedím.“

Ačkoliv Hájek na svůj vůz nikdy pocestného nebral, při Madleně byla výminka — a mrzelo ho, když na jeho nabídnutí odpověděla:

„Oh nemějte starosti o mne, pantáto; mně místo nezasedli. Dobře jste udělal, že jste je vzal, takové ubožáky! Mám též bratra, asi tak starého jako ti hoši, ale Pánbůh ví, kde je!“

„Jakpak to, že nevíte kde je?“

„Otec ho dal na ševcovské řemeslo do Hradce, když přestal chodit do školy. Ale kdo ví, jestli se mu opravdu zle vedlo, anebo se mu jen řemeslo znelíbilo, za čtvrt léta sběhl s řemesla, utekl a od té doby o něm neslyšíme.“

„A neptali jste se po něm?“

„Otec a kmotr byli v Hradci skrze něho, ale Bůh ví, kdo má pravdu, — otec mu lál, že prý byl dareba, že se nebude déle o něho starati, kmotr ale řekl tolik, že chlapce trýznili, až se zvedl a do Vídně utekl. Kdyby mi Bůh tu radost popřál, abych ho ve Vídni našla! — Je můj vlastní bratr — sestra je po otci nevlastní. — My dva máme otčíma,“ zavzdychla si Madlena.

„Milá panenko, Vídeň je veliké město, a těžko nalezti tam mnohdy usedlého měšťana, natož učenika; ale je-li tam,

možná že vás s ním náhoda svede; na světě se divné věci přiházejí.“

„Ach ba že, já jsem se před krátkým časem také nenadála, že budu tuto cestu šlapat.“

„A nemejlím-li se, tedy skrze otčima z domu jdete?“ začal se Hájek vyptávati. Nebýval nikdy všetečný, a tu najednou pokoušela ho zvědavost, proč Madla z domu šla.

„Skrze otce a ještě skrze někoho,“ odpověděla Madla s lehkým uzarděním. Hájek se na ni díval a dobře to pozoroval, měl také novou otázku na jazyku, ale hřebci ho vytrhli; začali se škádlit, a že měli koše na hubách a kousat se nemohli, štochali se hlavami, a ržali až se všecko ozývalo. Také cizí koně přijížděli, a to musil býti Hájek na ně velmi opatrný, aby je nepotloukli. Rozprávka se tedy přetrhla, což Hájka mrzelo, a poprvé snad ucítili koně šlehnutí biče.

Madla by si byla ani nepomyslila, že jí bude cesta tak ucházet. Dni byly krásné, cesta jako mlat, a ustavičně nové obrazy před zraky jejími přecházely, které ji zajímaly. — Nebyla jaktěživa dále než na Novém Městě, Dobrušce a na Opočně. Jaroměře si mnoho nevšímala, poněvadž měla oči při loučení jen k domácí krajině obrácené. — Hradec se jí líbil a za Hradcem obdivovala pole, zdělané jak zahradu, a množství nasázené zeleniny, která se nejvíc okolo Kuklen, Plotiště sází, a Hájek ukazoval ji Lochenici *), odkudž známé Locheňačky cibuli vůkol a vůkol rozvážejí. Když přijeli do Chrudimska, povídal Hájek o zámožnosti tamnějších sedláků, o chovu koňstva, a že podsední i náruční kůň při velkém voze z tamnější krajiny jsou. Potkali také nejednoho sedláka v pěkném voziku s krásným spřežením jedoucího z Chrudimi z trhu. Madlena ale obdivovala nejvíc kroj selek, a vidouc jedno děvče v šněrovačce zvolala: „Hlele, tu nosí i děvčata takové šněrovačky, jako naše staré Jesenačky. A u nás se jim smějou, že mají na prsou zouváky.“

„Neměly jste dbát a přece kroj svůj si zachovat,“ mínil Hájek.

„Mělo by to být, pantáto, ale už se ten nový kroj zakořenil; matky zvykají už malé děti nositi ho, poněvadž prý je mezulán dražší a dražší, cicové **) fěrtochy také prý už se nedělají, a kabátky že přijdou laciněji než dlouhé kožichy; a tak nemáme ze starého nic více než ty plátěné pleny s červeným v zadu květem; to si vyšíváme samy.“

---

*) Locheňačky nosí šátky okolo hlavy vázané na způsob Moravanek z Hané. Když si jinde na hlavu šátek tak uvážou, říká se: „Chodíš jako Locheňačka.“

**) Druh pergalu s vyraženými kvítky.

„Ale na to nemyslíte, že tento váš novější kroj není tak trvanlivý, ačkoliv je slušný,“ řekl Hájek.

„Toho si nevšimají, a nyní jsme už navykly a myslíme, že bychom v létě ve vlněných punčochách nevydržely, v pantoflích že bychom klopýtaly, a kdybychom měly bez šátku v zimě do kostela jít, že by nám hrdlo omrzlo. To dělá návyk.“

„Za to zůstali vaši mužští věrni dlouhým zeleným kabátům v zadu s faldami. Jesenické muzikanty pozná z daleka. Několikrát jsem se při nich vytančil; hrajou hezky,“ řekl Hájek.

„U nás je každý muž a každý hoch muzikantem. V čas muzik chodí to do celého okolí, čtyři a čtyři neb šest a šest, a vydělají si hodně peněz.“

„Jeden od vás byl prý velmi šikovný a dostal se až do ruské země; neslyšela jste nic o tom, panenko?“

„Kterak pak ne, to u nás každý ví, ale starý pan kantor a potom starý jeden sousedé — tomu je už sto let — ti to dobře vědí, a od těch jsem to nejednou slyšela.“

„A nechtěla byste mi to povědit?“

„I pročpak ne, ale tak to povědit neumím jako pan kantor.“

„Povídejte jak chcete, však ono se nám to bude líbit,“ řekl Hájek.

„Ten muzikant byl jistý Josef Pavel, a už prý co malý chlapec, když krávy pásal, pěkně hrál, a sám od sebe se tomu naučil. Jednou hráli s druhými v Opočně před panem knížetem, a tomu se Pavel tak zalíbil, že ho nechal na svůj peníz cvičit. V tom čase vypukla vojna s Prusem (sedmiletá) a vojsko pruské přitáhlo do Čech. Tehdáž, nevím jak se to stalo, přišel Pavel do zajetí a Prušané zavřeli ho do kláštera Broumovského. On prý byl ale chlapík vyvedený, utekl on jim z kláštera někudy, a pouze v košili se provlékl přes vrchy až do Opočna, kde ho v zámku skryli. Potom ho pan kníže dal do Prahy do takové školy, kde se naučil rozuměti všem nástrojům. Byl prý šikovný, zrovna dost. Škola ta byla prý daleko rozhlášená a císařovna ruské země, říkali jí prý jen tak po sprostu Kateřina, slyšela také o ní a chtěla mít také takovou školu. Psala do Prahy, aby tam poslali takového mistra, který by jí školu takovou zřídil, a pan kníže Opočenský řekl, aby poslali Pavla. Poslali tedy Pavla. Měl se tam prý tuze dobře, mnoho peněz si vydělal, a stal se velikým pánem, a vzal si paní od stavu. Zůstávali prý v jednom velikém krásném městě, které se jmenuje Moskva. Po mnoha letech, když byla vojna s Bonapartem, táhli našim krajem také Rusové. Dva mladí ruští oficíři přišli prý do Skalice, a ptali se ustavičně, kde je *Jašená*. Žádný jim ale nerozuměl, až potom šli k panu

purkmistrovi (jmenoval se Josefi), ten jim vyrozuměl, že se ptají po Jesenici, a že jsou to synové Josefa Pavla. Ptali se po otcových přátelích, a pan purkmistr napsal jim jméno naší vsi; tehdáž byl ještě živ Jiří Pavel, Josefův bratr. Ten pan purkmistr napsal jim také jeho jméno. Byli by rádi do Jesenice se podívali, ale táhli jen skrz a nesměli se zde zdržeti. Ten pan purkmistr pověděl to ale Jiřímu Pavlovi a radil mu, aby na něho psal, on ale nechtěl. — Po dlouhém čase přišel mu list z ruské země od bratra, psal mu, že ti dva jeho synové v bitvě u Paříže padli, ale že mu dříve byli psali, že v Skalici byli a všecko co jim řekl purkmistr. A psal bratrovi, že mu pošle několik tisíc zlatých, aby je rozdělil dětem a by je jistě dostal, že je pošle skrze úřad. Nevedlo se sice Jiřímu zle, ale že měl kolik dětí, byly by mu přišly peníze ty vhod. Čekal, čekal — ale nic nepřicházelo, šel se poptávat, odbyli ho, že o ničem nevědí, a tak se mu vždy vedlo, až ho to omrzelo. Psát mu nechtěl, že by ho list nedošel, a tak od té doby nic více o něm neslyšeli, a peníze Jiří také nedostal. Říkal vždy, že mu je bratr jistě poslal, ale že si je někdo nechal; to mu žádný nevymluvil. Ostatně je od nás více muzikantů ve světě, ale žádný nemá tu šikovnost co Pavel, ani to štěstí," — dokončila Madlena.

„Pro štěstí není pravidla," doložil Hájek.

Při takových a podobných rozprávkách cesty ubývalo. U Jihlavy viděla Madla zase jiný kroj — a Strnad i Stehlík obdivovali Jihlavskou náves. Hájek je ale poučil, že se říká v městě náměstí. A za Jihlavou byli v Moravě, a bylo se zase čemu diviti; tu městu výstavnému, tu pěkné dědině, tu roli jinak zorané, a zase krojům rozličným, kteréž Madla nejlépe posuzovala. Vždy se ale divila, když viděla některý díl kroje zrovna jako v Čechách. Co ale Madlu nejvíc těšilo, bylo to, že kamkoli přišli, s lidmi se dorozuměla. „Mluví sice špatně česky, ale přece je jim rozuměti," pravila, slyšíc poprvé mluviti po moravsku. Ale Hájek jí to vysvětlil, že to není česká ale moravská řeč, že je to ale skoro jedno, a Češi a Moravani že jsou z jednoho pokolení. Hájek nabyl ve světě známosti o rozličných věcech, o nichž vozkové obyčejní ani zdání neměli, kolisajíce se vedle svých vozů po celý život, a na nic více nemyslíce, než na svůj náklad, koně a vůz. Hájek rád po cestě s lidmi pocestnými do řeči se pouštěl, ptal se na to ono, v hospodách rád se bavil s domácími hosty, přečetl si i Noviny, když jaké byly. Znalť krajinu podél celé čáry z Čech až do Vídně, i obyvatelstvo. Řeč jeho nebyla hrubá, surová, a slušný měl způsob v jednání, což bylo přirozené jemnější jeho mysli a dobrému srdci.

O Madlenu staral se po celé cestě jako o sestru, šla-li pěšky, šel vedle ní, sedla-li na vůz, šel vedle vozu jejího; to mohli hřebci jíti jak se jim líbilo. Madlena nechtěla první den do hospody, že má dosti jíst. „No nechť, ale až to snítě, musíme jíst pohromadě.“ Madlena jedla první den na voze — a chlapce vzal Hájek do hospody, jakž to vždy dělával. Odpoledne posloužila Madlena Hájkovi se svojí výsluhou, dala i chlapcům, Jakubovi i pinčlovi, a málo jí ze všeho zbylo. Druhý den jedla s Hájkem, což ho veliče těšilo, ač to nedal na sobě znáti. Večír, vždy než Madleně napadlo, nocleh si objednati, měla ho u hospodské již objednaný, neboť Hájkovi všude rádi sloužili na hospodách. Když mu Madlena námitky dělala, říkal: „Já si vás vzal na starost, a proto vás chci hledět jako oko v hlavě; a nemyslete, že jen pro vás to dělám, ženské potřebují vždy lepší pohodlí — to musí člověk s nimi jinak než s chlapem“ — smával se. Tak se každý den více seznamovali a Madla děkovala v duchu Pánubohu, že k Hájkovi přišla; věřila mu jako bratru. Hájka mrzelo, aniž věděl proč, že mu Madla říká pantáto; — nikdá mu to nenapadlo, Jakub mu tak říkal a každý člověk, jak již vůbec to byl způsob — chlapci mu říkali pantatínku — ale když mu řekla Madla pantáto, vždy se zamračil a práskl si bičem. Madla zase si myslila: „Proćpak mi říká panenko — jakobych byla městská!“ — Umínila si, že mu bude říkati i ona pěkně po městsku pantatínku. Při nejprvnější příležitosti začala s pantatínkem.

Hájek se zamračil, zatočil bičem několikrát v povětří, řka: „Nejsem ještě pantáta, ani pantatínek; říkají mi Jiřík Hájek, a z těch dvou jmen si jedno vyberte, které se vám zdá, ale pantáto mi, prosím vás, neříkejte.“

„Já jsem vás také chtěla prosit, abyste mi neříkal ani panenko, to se městským holkám jen říká, a já jsem selská.“

„Svědčí vám to, byť jste i selská byla, ale budu vás tedy jménem volat, když se vám to líbí,“ — řekl Hájek potěšen — „a vy?“

„To se snad ale nebude slušet, když vás jen Hájku jmenovat budu,“ — namítala Madlena v rozpacích jsouc.

„I říkejte mi třeba Jiříku nebo Hájku — což pak je komu do toho. Jsme krajani,“ doložil. Tak to zůstalo a nikdo si toho ani nevšiml; — Hájek ale byl rád, jakoby na sucho vyvezl. Nikdy mu ta cesta tak krátká nepřicházela — zdálo se mu, jakoby ještě v Čechách byl, a jeli den čtvrtý, dojíždějíce k Vídni. Den byl krásný, slunce až požáry házelo. — Chlapci proháněli se z příkopu do příkopu, a okolo vozu honili se s pinčlem — dětem a psům nebývá o kousek cesty. — Umdleni konečně vlezli na vůz a Jakub přisedl k nim. Ma-

dlena šla pěšinkou v stínu kvetoucích stromů, bez pleny a bez kabátku. Tváře jí jen hořely. Hájek šel při koních, klobouk si nesl v ruce, utíraje si uhořelé čelo a líce. Chvílemi šel zamyšlen a zase jakoby mu to nedalo, po Madleně se ohlídl. Pinč běžel při Madleně, která se pustila do trhání sedmikrásek, jichž bylo v trávě jako hvězdiček. Dělala z nich kytičku. —

„Hájku, bude pršet, pinč žere trávu!“ volala najednou.

„Tamto je jistější znamení,“ ukazoval Hájek na oblohu, kde bylo viděti černý mrak.

„Nechť prší, jen když nebude hřmít, já se bouřky bojím,“ přiznala se Madla prostosrdečně.

„Pro koho pak jste natrhala tu kytičku?“ ptal se Hájek ukazuje na chudobky.

„Třebas pro vás, máte-li rád květiny — ale vy nosíte na klobouku místo kytky cedule.“

„To je tím, že mi ji nemá kdo dát,“ odpověděl Hájek.

„A také ji snad od každého nechcete?“ ptala se potměšile, rovnajíc si kytici.

„Od každého ne — to máte dobře — ale když byste vy mi ji dala — byla by mně milá,“ řekl Hájek a vytáhna všechny mejtní cedule, klobouk Madle podával. Madla mu s líbezným úsměvem kytičku za šňůru přidělala.

„Kýž by neuvadla,“ řekl Hájek, sázeje si klobouk na hlavu.

„Když uvadne, dá se jiná.“

„Byl bych spokojen, neboť chtěla-li byste slovu dostát, musela byste se mnou se vrátit,“ odpověděl Hájek, a v očích jeho bylo viděti, jakou radost by z toho měl.

Madla neřekla ani jediné slovo. V tom začalo pokrapovat, a slunéčko se skrylo za mraky.

„Jděte do vozu, zmoknete,“ — pobízel Hájek, ač by raději s ní byl šel.

„To nic neškodí, je to májový deštíček — porostu. Beztoho jsem malá,“ usmála se Madla, a natáhla obě ruce na dešť i obličej zdvihla vzhůru proti dešti.

„Že malá — kdopak vám to řekl?“ ptal se Hájek, a oči jeho bloudily po štíhlé postavě děvčete.

„Naše Bětka mi to povídala,“ ozvala se Madla.

„To lhala, nebo byla krátkozraká,“ řekl Hájek obrátě se ke koním.

Deštíček padal hustěji, Madla chtěla do vozu, ale chlapci v zadu leželi natažení a spali; Jakub také klímal.

„Pojďte si na velký vůz sednout, Madlenko,“ — nabídl Hájek, vida že nemá kam sednout.

„Já se těch vašich koní bojím.“ —

„Když já u vás jsem, nemusíte se ničeho bát,“ to řka, vzal Hájek Madlu do náručí jako děcko, a na vůz ji vysadil. Madla zůstala jako kalina; Hájek mlčky sedl vedle ni, a srdce mu tlouklo jako v zvonu, nemohl chvíli slova promluviti. Madla také nemluvila. Jeli úrodnou rovinou. Pole všude zelené, svěží luhy — kvetoucí sady při staveních, tu a tam v poli pláňka, hlavu obsypanou květem jako mléko bilým. Daleko na obzoru rysy modrých hor. Z jedné strany prodíraly se žhavé paprsky sluneční zpod tmavého mraku, a v jich světle proměňovaly se dešťové krůpěje, padající z černého mraku, v miliony diamantových světlem lesknoucích se hvězdiček.

Hájek měl na voze pohodlné sedění zřízené, a plachtu míval odhozenou nazpátek, aby viděl ven. Když tak dlouhou chvíli do krajiny se dívali oba, Madla i Hájek, vztáhl Hájek pravou ruku — v levé držel uzdu — po Madleninè levé, řka hlasem přidušeným: „Madlenko, až se bude slunce k západu sklánět, budem ve Vídni — a rozloučení.“

„Bože, už ve Vídni!“ — ulekla se Madla.

„Mně se nikdy ta cesta nezdála tak krátká, a nikdy jsem tak rád — a tak nerad koho do Vídně vezl, jako vás, Madlenko.“ —

„Já vám rozumím, Hájku,“ vzdychla Madla, „vy jste dobrý člověk; rád byste, aby se mi dobře vedlo, a bojíte se, abych nepřišla do špatných rukou; ale já doufám v Pánaboha — že se neztratím!“

„O to se někdo postará, aby se vám špatně nevedlo; — ale to není všecko, Madlenko. Lépe kdybyste nepoznala nikdy ten špatný svět. Já tam dovezl již kolik mladých krajanů i krajanek — a mnoho jsem jich oželel. — Vraťte se, Madlenko!“ — Hlas jeho byl tak dojemný a tvář prozrazovala tolik upřímné dobroty, že Madlena mimovolně tvrdou ruku jeho k srdci přitiska. „Nemohu, Hájku, nemohu!“ zavrtěla hlavou a oči se jí zalily.

„Madlenko, proč pak nemůžete. Či nejsem hoden vaší důvěry?“ —

„Jste, Hájku, jste; věztež tedy, že mne rodiče nutily k ženichu, před kterým utíkám jako před ohněm!“ — pravila Madlena, a tichým hlasem vypravovala dále o zlém a ošklivém ženichu, a jak si ji zamiloval a se zařekl dostati ji stůj co stůj. „Vidíte, milý Hájku, že jsem musela pryč a daleko, ach já ani ve Vídni nebudu mít pokoje, aby mne nevyhledal; on by sto byl i zabit mne, je tuze mstivý člověk!“

„To se bohdá nestane!“ řekl Hájek, když Madlenka dokončila, a hluboce si vzdechl, — „a raději bych vás v rakvi, než v jeho náručí viděl. Nemám vám to již za zlé, že zpátky

nechcete, až se nějaká změna s vámi, nebo u vás doma stane. Zatím mne považujte za svého bratra, anebo upřímného krajana, jak chcete, jen se mi se vším svěřte a od nikoho pomoci nežádejte než ode mne; slíbíte mi to, Madlenko?“

„Důvěřuju vám jako svému bratru, nikdy na vaši dobrotu nezapomenu, a když mi bude pomoci potřeba, přijdu jen k vám,“ odpověděla Madlena, podávajíc mu ruku s uslzenou tváří. Hájek ji stiskl, skočil s vozu, a když ještě dále kus jeli, viděla Madlena tu najednou před sebou ohromnou hromadu střech, a nad nimi do výše se vypínající černou věž, na jejíž špici se odrážely paprsky zapadajícího slunce.

„Vídeň!“ zvolal Hájek, ukazuje bičem v tu stranu.

„Kam já se tu nebohá děvka poději!“ vzdychla Madla bolestně a ruce sklesly jí do klína.

(Pokračování v 3. svazku.)

Ještě jednou: Co je mašina, a jak se na ni pohlížeti nesmí.

Fk. Nesmíme se věru diviti, že o mašinách tolikeré jest mínění — vede se mašinám jako všem jiným věcem, a rozličné o nich mínění dává jen svědectví, jak hluboko v život zasahují, jak se zájmů všech tříd dotýkají. Věc, o níž se málo nebo pranic nemluví, má ovšem pro okamžik buď jen malé nebo žádné důležitosti, anebo jí nemá vůbec. O školách, o penězích atd. pořád a pořád se mluví, protože jsou to věci, kteréž pro každého důležitost mají, každý si tedy také slovo o nich promluviti dovolí, a podle rozumu jeho a stanoviska, s jakéhož pohlíží, vypadá pak také nález či úsudek rozličně. Tak jest to i při mašinách. Člověk dělník jinak na ně pohlíží, než člověk, kterýž si je opatřuje, aby mu dělníky zastaly. Onen jim zlořečí, tento je velebí. Onen mysli, že jsou mu na škodu, tento pak má za to, že mu přinášejí velikého úžitku. Kdo má pravdu? Vynasnažili jsme se hned v prvním svazku loňského ročníku jakož i jinde na rozličných místech otázku tuto objasniti, abychom se dodělali spravedlivého o věci té úsudku, než nebude škoditi, když se tu ještě na několik slov pozdržíme. Vlastně máme příčinu pozdržeti se, a to důležitou příčinu.

Není tomu dávno, co se nedaleko Prahy na pšenici, žitě a ovsu zkoušely některé *žací stroje*, tak a jinak zhotovené, jmenovitě ale žací stroj americánský od jistého Cormicka vynalezený, strojníky anglickými Burgess-em a Key-em podstatně zlepšený. Tento poslední potkal se s velikým účastenstvím, a nebylo tu ani jediného hospodáře, ba ani jediného dělníka, jenž by si byl práci jeho nechválil. A nejen že byl každý z přítomných spokojen, než stroj převýšil očekávání všech. Jeť totiž velmi jednoduchý a pracuje jakoby nic (vyjádřil se kdosi, že pracuje jako z másla), a nadto pak každý venkovský kovář a zámečník všeliké opravy na něm pořídíti může, právě proto, že je nad míru jednoduchý. Co však nejvíc váhy má, stroj ten klade požaté obilí sám do řádků, žeby nejvýbornější sekáč lepších neudělal; není jakých podseků nebo obřadků k spozorování, strniště zůstává jako stůl rovné, klásek klade se pěkně vedle klásku a pohrabovaček není ani třeba. — Při tom při všem nežádá stroj více ke své obsluze než pár koní a oráče, jenž si pěkně na stroj sedne a koně řídí. Patrno, že je to v skutku něco dokonalého, že to vyhovuje všelikému přání. Byliť také, jak už podotknuto, shromáždění hospodářové nad míru potěšeni, radostně si ruce mnuli, a majitel pole, na němž se zkoušky odbývaly, dal k oslavení toho dne vystrojiti pěknou hostinku, na niž všichni podílu brali. Co se nás týče, sdíleli jsme všeobecnou radost a nemálo jsme se cítili povznešeny myšlenkou, co všechno se člověku a pátravému rozumu a vtipu jeho povede, a že snad (než co snad, že jistě), mnohých jiných věcí ještě očekávati máme. Avšak byla tu i věc, kteráž radost mou zkalila. Zvonilo se poledne, když jsme se s pole do dvora odebrali, kdež jsme v stínu k přichystaným stolům usedli; rozumí se, že byl stroj předmětem rozprávky, že se ještě jednou do podrobna rozbíral, že každý chtěl cos pěkného na něm objeviti. V zadu nedaleko nás seděli sekáči, kteří se byli při parnu až dost napotili; jedni krájeli si chléb, druzí odpočívali, jiní kosy naklepávali. Mnozí z nich asi cítili, jaký zápasník se k nim ve způsobě stroje přidružuje a pohlíželi s úzkostí do budoucnosti. Co se takto mluví, podotkne jeden z kruhu: „Teď už je konec s kosou, mohou jí dobře umíráčkem odzvoniti.“ A druhý na to: „To

snad ne, ale sekáčům bude hůř — rád uvidím, dají-li si potom také tak platit jako nyní.“ — „A já,“ dí třeti, „koupím si hned stroj, a kdybych ho měl nechat hned pod kolnou ležet. Uhlídám, nebudou-li chlapíci potom sekat zač já budu chtít. Mašina jim bude strašákem. Spokojí se rádi potom s polovičkou mzdy — myslím, že za zlatý budou sekat měřici!“ To bylo, co radost mou zkalilo. „Jak?“ pravil jsem si, „měla by být mašina na zkázu ruce pracovité, ruce, kteráž jest veškerým kapitálem dělníkovým, kteráž je jeho vlastní a rodiny jeho výživou? Smí se tak na mašinu pohlížet, a jest v skutku k tomu, aby sloužila dělníkovi za strašidlo, aby se mu srdce tížilo při pohledu na ni?“ Opakoval pak řečený pán slova svá i sekáčům. „Nu a což, pantatínku,“ pravil mu jeden; „nebude-li sekačení vynášet, necháme ho mašině, živi přece být musíme, však se vyskytne cos jiného.“ — „Výborně,“ zvolal jsem v duchu, „ten má rozum na pravém místě;“ druzí však u stolu pravili si na hlas, „že pán ten nemá srdce na pravém místě.“

Tato udalost přiměla mě tedy, že jsem o věci té začal přemýšlet; ať jsem to bral však jakkoliv, odpověď sekáčova se mi pořád více líbila. Byli však jiní mezi sekáči, kteří kysele na mašinu pohlíželi, a v nichž práce její nevzbuzovala radost a potěšení, než strach. Odvraceli se od ní jako od strašidla a přes rty drala se jim kletba mašině. Měli k tomu příčinu? Rozjímejme trochu o té otázce. Hned ze předu tvrdíme, že mašinou nevyplývá dělníku nijaká zkáza, alebrž že mašina k tomu přispívá, aby se mu práce dostalo. Pochybujete, usmíváte se? Věru, není tu nic k pochybování aniž k usmívání. Věc jest pravdivá. Rozvažte přede vším, že mašina ku př. laciněji žne, vezměme, že při měřici o dvě třetiny — je-li tomu v skutku tak, na tom nezáleží. Platil-li hospodář tedy od měřice dva zlaté v. č. či 48 kr. stř., tož bude nyní při mašině nějakých 16 kr. platiti, a 32 kr. uspoří. Má-li sto jiter nebo 300 měr rolí, ušetří tedy 160 zl. Ba on je neušetří sám, alebrž ti, kdož obilí kupují, tedy všichni, kdož chleb jedí, proto i dělníci. I oni dostanou obilí levněji, jako každý jiný. Kdo si pořídí sám mašinu, bude z ní ovšem velikého úžitku nabývati, dokud mašin i jinde nebude, neboť bude prodávati obilí tak draze, jako ostatní, kteří mašin nemají. Než brzo i ostatní se

ji chopí, poněvadž čerstvěji pracuje, než dělník (15 jiter za den), což je veliká výhoda, neboť může se svézti obilí dříve a za pěkné pohody do stodol. Rozšíří se tedy mašina sama sebou, bez cizího přičinění, a poněvadž ji všichni míti budou, budou všichni obilí prodávati tak, jak se sluší, totiž levněji. Patrno tedy, že celek má z mašin úžitek, hospodář jen tolik, jak dalece mašina k jeho pohodlí a k pěknému sklízení přispívá. Celek tedy získá, celek ušetří. V obci, kde je ku př. 500 jiter rolí či 1500 měr, ušetřilo by se podle předešlého příkladu 800 zl. stř. Ušetřiti však není zahrabati, anebo do truhly zavříti. Ušetřené nezmizí, alebrž stává se novou prací úrodným, blahonosným. Kdo co ušetří, jistě si něco úžitečného za to pořídí, nebo pořídili dá, a že vše práci požaduje, jakž to, že by se oněch 800 zl. dělníkům dostati nemělo? Kdo více obilí spotřebuje, více ušetří, více tedy může na jiné potřebné a úžitečné věci peněz vynaložiti, nebo jinými slovy, dělníky, kteříž při žatvě ke zkrácení přišli, na jiné straně podporovati. Oněch 800 zl. nesluší než za mzdu pro dělníky považovati. Patrno tedy, že dělník k zkrácení nepřichází mašinou.

Nebo vezměme jiný příklad, třeba přádelnictví. Dříve předlo se na vřetánku a tisíce osob nalezlo a nalezalo při tom obživy. Nyní přede se vesměs na mašinách, přede se levněji — uspoří se tedy. A kamž medle se to uspořené poděje? Zakopají to snad lidé? Aj věru že ne — buď se v domácnosti obrací zase tolik na přízi a plátno, jako dříve — koupí se ho tedy více, či jinými slovy: *spotřeba se rozmnoží bez většího vydání*; anebo obracejí se peníze uspořené v jinou stranu a pořizuje se jimi věc, které tu dříve nebylo. I v prvním i v druhém případě poskytuje se dělníkům práce, nepřicházejí tedy s chleba. V prvním případě naleznou dělníci jakožto dohlížitelé a ředitelé mašin zaneprázdnění, v druhém případě pracují tam, kde by byli dříve nepracovali. Hospodář ku př. uspoří použitím žacího stroje, pokud se tyto stroje vůbec nerozšíří, 200 zl. stř. ročně. Má úžitek, aniž by přispíval k obecnému blahu, neboť nikomu nic potom není, že on dává obilí atd. právě tak draho jako sousedé jeho, ač má při sklízení menší výlohy. Úžitek ze stroje dostává se jenom jemu. Avšak — co počne s těmi 200 zl.? Věru že jich nezahrabe! Dáť něco no-

vého dělati. Tamto je ku př. pole na svahu, je vlhké, studené; kdyby vlhkosti ubylo, výborné obilí by se tam dařilo. I pomyslí si: „Obrátíme vyzískané 200 na zvelebení téhož pole.“ A v skutku zjedná hned dělníky, dá příkopy a příkopky vyhazovati, objedná trubky, dá je přivezti a do příkopů vkládati atd. V brzku je pole vysušeno, voda zbytečná ubíhá trubkami. Veškerá ta práce ale nestála 200 zl. I což s ostatkem? Pomyslí si opět: „Nevyhodíme ho. Voda, která tu vytéká, má mnoho věcí rozpuštěných v sobě a dobře se hodí na podhánění louky, pravého to suchopáru, na němž tráva úpalem slunečním se praží.“ I v skutku, pracuje se na novo, a v brzku rozlévá se po suchopáru voda a měsíc na to zelená se tu už nejkrásnější tráva. A tak mu přináší i pole i louka ročně úžitek, on se stává zámožnějším, a pořád více dělníkům obživy poskytovati může. Rok na to opět tolik mašinou uspoří. I pomyslí si: „Zlepšíme opět něco!“ A v skutku, brzo táhnou se od blízkých uhelných dolů vozy uhelným drobem a sírovatým uhlím naplněné k jeho statku, kdež se uhlí na prach roztlouká, opět nakládá a na pole vozí. Tam pak se rozhazuje a zaorává. Pole to bylo vazké, těžce se vzdělávalo, ani v suchu ani v mokru nebylo lze radlici do něho přivesti; pole to získalo návozem tím kyprosti — znamenitě se zlepšilo. A tak přináší hospodáři mašina každým rokem nového úžitku. Pořizuje si nové pluhy, nové brány, podniká to a ono — a pořád poskytuje dělníkům práci. Prospěch však, jejž až dosud sám měl, stává se později všeobecným a mezi všechny se rozdělí. Neboť zavedením všeobecnějším těchto mašin padá obilí na ceně, *a tak poskytují mašiny celku výhodu.* Nyní celek uspořuje, a práci, kterouž dříve hospodář dělníku poskytoval, poskytuje mu nyní celek.“

„Až dosud vše dobře,“ vskočí mi kdosi do řeči, „ale jak pak, když hospodář uspořený groš nevloží do půdy, alebrž když za něj dá z Paříže přinesti šatů a klobouků pro dcery a ženu, jak se potom povede dělníkům?“ Dobrá to námitka, odpovídáme ale: „Kdo tak jedná, v brzku bude v koncích, a hospodářství dostane se konečně rozumnějšímu do rukou! Rozumný člověk nebude věru posýlati peníze do Paříže, aby si pořídil věcí, kteréž snad lepší v Praze dostati může. A pořizuje-li věci

takové, zdaž konečně nedává též práci? Jest tu jen rozdíl ten, že se bere práce domácímu dělníkovi, aby se dala cizímu.“

„A vždyť není pravda, žeby byly věci následkem mašin lacinější,“ namítá nám jiný, „jinak bychom to musili přece cítit!“ — Ba jsou věci lacinější! Vezměte ku př. jak drahý by stůl byl, aby nebylo hobliku a pily! Vypočítejte mnoho-li by stál korec žita, aby se měla půda rýčem vzdělávati? Jak by obilí drahé bylo, aby se mělo jako druhdy veskrz žnouti? Vždyť přišel už srp skoro do penze! Vypočítejte si, jak drahá by koule byla, aby tu nebylo soustruhu? Jak drahá kniha, aby tu nebylo lisu? Vypočítejte, jak draze byste cestoval do Vídně, kdyby tu nebylo parostroje? A tak jest to i se šatstvem a s jinými věcmi. Že však se láce nepozoruje, má v tom svou příčinu, že se už nespokojujeme se vším, jako druhdy. Tak hrubý stůl, jako měli naši předkové, dostal byste nyní velmi levně — avšak vy chcete mít politýrovaný, aniž vám poslouží kabát ze šerkového sukna, chcete mít kabát hlaďounký, „fajnový.“ A tak jest to i jinde. Prosím, máte-li pak takovou košili jako ji jindy předkové naši nosili? V skutku, nemáte, je mnohem jemnější, také lépe a uměleji šitá! Zkrátka: Potřeby naše jsou větší, a proto necítíme tak tuze oblevu, jakou mašiny přinášejí! —

Namítne však zase jiný: „Velebíte mašiny, než pohlednête na chudobu míst, kde jindy přádelnictví a soukenictví kvetlo, pohleďte na naše pohoří — zdaž vás slze nepolejou?“ Ba litost nás pojme veliká, máme s těmi chuďasi velikou útrpnost, a přece spočívá na nich částečně vina. Kdo se ohražuje, zůstane samoten, a kdo strká světu, co svět nechce, špatně pochodí. Z venkova přicházely už dávno pěkné látky a plátna, kdežto u nás jiných a jinak se nerobilo, než jak to starodávný způsob předpisoval. Cizí látky nebyly jen pěknější a oku lahodnější, alebrž také lacinější, a proto nebylo jinak, naše musily v tak nerovném zápasu podlehnouti. Nebylo u nás čipernosti, zůstalo se po zadu. Kdyby se bylo mašin chopilo, mohlo míti české plátno a české sukno (nyní jen Liberecké) až posud slavné jméno, kteréž druhdy mělo. A tak by byla také bída hory české tak brzo nepřekročila. Má-li pak se opět soukenictví a plátenictví (a tím i lnářství)

ujmouti, nevidí se jiné pomoci, leč zavedení nových způsobů a nových mašin. K tomu by bylo ovšem hned a přede vším velikých kapitálů třeba, kteréž by se nejlépe dle zdání našeho akciovou společností sehnaly. Společnost k tomu účelu byla by nyní na čase, a to přede vším jiným, a naše plátenictví by na novo povstalo, jako povstalo ve Würtembersku a j., kde se se žádné strany obětí nešetřilo, kde se školy přádelnické atd., zakládaly a učitelé z ciziny (hlavně z Belgie a ze Švýcar) povolávali. Naše sklárství bylo v skutku naší chloubou, požívalo slavného jmena a výrobky jeho vyvážely se na všechny trhy světa, kdež se sklu českému před každým jiným přednost dávala. Na vzdor hojnosti dříví a výborného křemene zůstalo naše sklárství v posledních dobách pozadu a belgické, francouské i anglické rostlo mu nad hlavu; ne tak trvanlivostí svých výrobků, jakož ouhledností a velikostí. Teprv nyní se poznalo, že potřeba ohlednouti se po něčem novém, i zavádějí se už na jihozápadu a východoseveru (kdež je sklárství domovem) nové způsoby výroby, zejmena lití tabul a zrcadel, a to bohdá v brzku se zase v znamenitějším vývoze pozná. O Ouštěcké fabrice pro výrobu chemických věcí zmínili jsme se už v loňském ročníku, a čtenářům známo, že při ní nebo vlastně v ní bude velkolepá lijárna zrcadel. — Několika těmito slovy říci jsme chtěli, že není dosti na tom, aby tu mašin bylo, alebrž že se musí každý mašin chápat, zvlášť ale ten, komu nejvíce hrozí. Toho však se u nás zanedbává; teprv když jinde mašin dosti a dosti užili, učiní se u nás s nimi pokus. Abychom však nikomu křivdu nedělali, podotýkáme hned, že všude a tedy i zde jsou vyjímky.

Zdá se nám, že letos zvlášť veliké množství slovenských drotarů Prahu a jiná česká a zahraniční města navštívilo; osud ubohých těch lidí je bídný a vzbuzuje útrpnost. Z úrodných nížin uherských před věky vytištění, bídně živoří nyní na macešské půdě, která mnohdy, co nejpotřebnější jest, neposkytuje. I opouštějí ubozí domov svůj, muži, výrostkové i děti, a plouží se cizím krajem, práci svou nabízejíce. Řemeslo jejich co den více klesá, co den tedy méně práce, a následek toho neskončená bída a steré utrpení. Co zbývá, než chytit se žebroty a obtěžovat lidi, anebo dříti se a povalovati se po ví-

nopalnách a v pivovárech? I jedno i druhé plodí množství neřestí! Je třeba výdatné pomoci — nikoliv almužny, alebrž práce. Práci jim dejte a neopustí věru domov svůj! A práce by se jim poskytla zavedením mašin do těch neourodných krajin, když se stěhování do žírných rovin jižně položených dařiti nechce. —

Dalo by se o této věci ještě mnoho říci, přestáváme však pro dnešek na tomto, jenom tolik bychom ještě podotkli, abychom se opět k události, kteráž byla předmětem článku tohoto, přiblížili: že vyhrožování dělníkům mašinami jest nerozumné, že strhování na mzdě, vůbec tedy utahování jest podkopáváním státu, jenž spočívá na mravních základech. A konečně jsme v nejširším smyslu všichni dělníci, pan nepán, a všichni chceme býti živi a něco stranou uložiti, a proto nemůže mzda pod jistou hranici padnouti; dělník musí míti na život, a rád také vidí, když něco stranou uloží. Zboží, kteréž prodává, jest práce. Kdo zboží prodává, takto přemýšlí: Tolik mě stála látka či materiál, tolik mohu počítat za práci, tolik zase mohu žádat čistého výdělku — mohu dáti tedy zboží za tolik a za tolik. A tak přemýšlí i dělník, nabízeje zboží své — *práci*. Kdo mu dává méně za práci, toho opouští, aby ji jinde nabízel. A taktéž opouští a opustit musí dílo, kteréž mu výživy neposkytuje.

Muž z lidu.

Podává B. H.

Už z časů nejdávnějších, kde lecjakés jen vzdělání náramnou řídkostí bylo, a jen bohatí lidé číst a psát uměli, kdežto člověku nebohatému takořka nemožno bylo, něco vědět, vzdělaným být: už z těchto temných dob máme přec hojnost příkladů, že lidé z nejnižších tříd, duchem svým puzení, tak horlivě se zasadili o pravdu a vědomosti, že okolnostmi sebe nepříznivějšími odstrašit se nedadouce, buď v tom neb onom se vyznamenali, a spolu se svým jmenem rod svůj i třídu, z které pošli, proslavili. Nyní už případy podobné docela nejsou

žádnou vzácností, ano právě naopak, většina slavných mužů, kteří si velikých zásluh vydobyli, pošli z chýší prostých rodičů; s nouzí museli bojovat, a to někdy krutě, než se dostali k cíli. Proto cítíme v nich sílu a vítězství ducha lidského, a jména jejich povždy s úctou a s vděčným pomněním vyslovujeme. Tím větší musí úcta tato a obdivení naše být, čím méně mužům takovým podniky jejich ulehčeny, čím větších překážek jim u provedení záměrů v cestě stávalo.

Jedno z nejproslavenějších jmen, kteráž zlatými literami vepsána jsou do listů dějin lidských, má muž, o kterémž se v řádcích následujících jednati bude. — Jak jen o jeho díle počnem, jak jen slovíčkem poukážeme, v čem se vyznamenal, už každý ucítí, že se tu objevuje duch neobyčejné velikosti, což se ještě více potvrdí stručným nástinem života a účinnosti jeho, když tam uvidíme, jak musel vše sám ze sebe čerpat, a že vždy sám na sebe odkázán byl; že co vyvedl, v skutku sám a bez podpory cizí vyvedl.

Jak mnohý jede po železné dráze — tu to slovíčko — libuje si v pohodlném cestování a obdivuje šikovnost a ostrovtip lidí, kteří jsou s to, by stroje zhotovili, v kterých uhlí a voda tak pěkné věci vyváději; spomene-liž si ale také na toho, jenž takový stroj skládati naučil? jenž svět lokomotivou obdařil? A zaletne-liž myšlénka jeho skutečně tam, k staviteli první lokomotivy, tu ovšem podivení vstoupá. Kdo byl tento znamenitý člověk, jemuž svět tolik dlužen? jak k svému velikému vynálezu přišel? co byl, kdy a kde žil? — Takové otázky se jistě pak namítají v mysli každého. Jmeno jeho jest **Jiří Stephenson** (vyslov: Štefensn). Narodil se 9. června 1781; rodiče jeho byli chudí, otec byl topičem u stroje v uhelných dolech u Newcastle (s 90.000 obyvateli) v Anglicku — skromný, však dokonalý pracovník. Jiří byl druhý ze 6 dětí. Jaký osud očekával jej při takových okolnostech! Započalť také skutečně dráhu svou tím, že honil krávy sousedovy na pastvu; byloť mu tehdá 8 let. Při pasení zabýval se pletením všelikých hraček z proutí a hotovením všelikých věcí z hlíny. Naděje jeho daleko nesahaly — přálť si, by mohl jednou též jako otec při stroji zaměstnán být. Ve stáří 14 let stal se pomocníkem svého otce, maje mzdy 30 kr. dle našich peněz denně. —

Ostatní děti všechny podobným způsobem pomáhaly se živit, a tak trávila celá tato prostá rodina své dní — spokojeně a šťastně při málu. Jiřík neuměl ani číst ani psát, měl ale velmi praktický rozum; všeho si všímal, a všechno nápodobil, stroj sobě svěřený držel ustavičně v nejpěknějším stavu, proskoumal důkladně celé zařízení jeho a už počal samostatně špekulovat. Brzo se vyšinul i nad otce, jenž byl na takového syna pyšný. Jiří pocítil brzo touhu po knihách, ale jakž se jimi měl zabývat, když číst neuměl? Proto navštěvoval večerní školu, v níž se brzo naučil číst, psát a počítat, ba záhy převýšil spolužáky své. Mnoho četl, ještě více přemýšlel. Ve stáří as 18 let vystoupily příjmy jeho skoro na libru šterlinků týdně (10 zl. dle našeho). Nyní také se v něm vznítila láska; zamiloval si chudou, však rozumnou a hezkou dívku. Podšíval jí střevíce; neboť se byl v prázdných hodinách i tomuto starému umění přiučil. Konečně se r. 1802 oženil. Brzo jej oblažoval synáček Robert svým úsměvem. Tu se také zanášel Stephenson spravováním hodin a byl brzo co nejlepší hodinář v okolí rozhlášen. R. 1804 přesídlil se do Killingworthu, 7 mil od posavádního bydla, a tu se počíná nový oddíl v jeho rozmanitém životě, neboť tam poprvé ukázaly se jeho neobyčejné dary ducha, zde položil základ k své vysoké pověsti. Dříve však musel zakusit trpkost osudu; jeho milovaná Fanny mu jest smrtí odňata. I vzal své rodiče k sobě, a aby je mohl dobře živit a svému malému synu náležitého vychování zaopatřit, strávil velké části nocí po vykonané denní práci spravováním hodin, bot, stříháním na šaty, řezáním kopyt a podobnými pracemi. Jaký to důkaz o vlohách Stephensonových! Vidět něco dělat, zkusit a *dovést* — bylo u něho jedno. Přitom ještě pilně z knih se vzdělával; železnou pilností a vytrvalostí přemohl vše. Sláva jeho rozmáhala se v okolí; staré stroje spravoval; a když často študovaní inženýři si rady nevěděli, i tenkrát Stephenson věděl kudy kam. Všechna jeho duševní činnost byla obrácena na mašiny a na věci k tomu náležející; neustále při ruční práci přemýšlel, pak zase četl, kreslil, dělal plány a sestavoval modely. Takovým způsobem vyšinul se až na mašináře při dolech v Killingworthu, s platem 100 l. št. ročně. V tomto postavení počal se obírati parním vozem.

Jsa zaměstnán při uhelných dolech, znal dávno už v závodech takových užívané železné koleje, na kterých se uhlí rozváželo, ba už před ním dělaly se pokusy, aby se jakýchsi samohybných vozíků na těchto kolejích docílilo. Slavný krajan jeho, Angličan Watt, byl právě zdokonalil, neb vlastně vynalezl parní stroj, když Wattův přítel, Dr. Robinson, prorockým duchem budoucnost pronikl, a věštil, že brzo přijde čas, kde na silnicích železnými koleji potažených parní stroje lidi a zboží od jednoho konce Evropy k druhému převážeti budou. Tenkrát arciť byl za smyslů zbaveného držán — a málem by se byl octl v bláznici. Nicméně se pokusy k tomu směřující přece konaly — žádný ale se nechtěl proukázat praktickým. Tak se věc měla, když Stephenson začal, a nikdo netušil, že jemu, neznámému posud samouku, bylo určeno, aby se stal pro lokomotivu tím, čím byl Watt pro stojací parní stroj. Předsudky, kteréž tehdá proti podniknutí a snahám jeho u jiných panovaly, brzo bystrý a vše pronikající duch jeho přemohl; tak ku př. nechápalo se tenkrát, že by mohly být koleje i kola hladké — vždyť prý by nepovstalo dost velké tření, a pára by sice točila koly — ale jen na slepo. Dále se rozumovalo: Aby stroj přece něco zmohl, a zejmena veliké náklady rychle z místa na místo dovážel, musil by být náramně velký; jak ale urobit přiměřený takovému stroji komín? — Ta výška náramná všechny mátla. Dále se pravilo, jaké ohromné velikosti by kotel být musel, aby dostatečné množství páry poskytoval, atd. O nebezpečenství parního vozu panoval tehdá jeden hlas, a mělo se vůbec za to, že by věru nikdo život svůj stroji nesvěřil, kdyby se i poštěstilo vynalezti jej; a tak byl celý svět jaksi proti této arciť neslýchané myšlénce zaujat. Skutečné těžkosti u provedení cítil Stephenson sám velmi dobře, a stálo ho mnoho práce, přemýšlení a zkoušení, než se mu jakýs takýs obraz lokomotivy v hlavě zrodil. Nejdříve se o tom ujistil, že tření vystačí, spočívá-li jen na kolách dostatečná tíže; proto hned nahlédl, že musí být lokomotiva těžká. Výšku komína nahradil tím, že spotřebovanou páru do něho vedl, čímž prudký tah, zrovna jako vysokým komínem způsoben byl, a kotel, místo co by jej byl hodně velikým udělal, protáhl troubami, kterýmiž oheň vnikal, a tak v krátkém čase množství

páry zplodil *). Tak překonal i ostatní těžkosti, a stal se vynálezcem parního vozu, jakýž se mohl s prospěchem upotřebit. Věci tyto, kteréž dosáhly za krátký čas na to náramné důležitosti, a na nichž se až posud lokomotiva zakládá, odbyli jsme tu několika slovy, aniž by v nás byly podivení vzbudily; ba, nyní se nám to zdá býti nad míru lehké, snadné a nad míru přirozené, bez těžkosti se o tom vypráví; také byl Stephenson od svého mládí při mašinách, síla páry byla známá a stroj parní hotov, po železných kolejích už tehdá se uhlí atd. tahalo: což tedy leželo blíže, nežli pomyslit na zapřažení páry? — Ba leželo to blízko, pravda — ale jak do toho? — Bylať to úloha, o jejímž provedení vůbec každý pochyboval; rozumný člověk přepiatým pokusům, kteréž se tehdá k cíli tomu prováděly, důvěry přidati nechtěl. Jediný Stephenson dobře prohlídl, oč se vlastně jedná, a jeho vlohám spojeným s železnou a neoblomnou vůlí podařila se skvělá tato myšlénka; zde se nic — jako snad vůbec u větších vynálezů — nestalo náhodou, nýbrž každá nová zkušenost musila se pracně vydobýti. Ba žilo tenkrát v Anglicku mašinářů, kteří viděli totéž, co on, než duch jeho spatřil v tom více, duch jeho zúrodnil podanou věc, a zplodil něco nového. Když byl Stephenson sám s sebou hotov, jednalo se jen o to, by lokomotivu skutečně zřídil, a to nebyla snadná věc, neboť peněz nebylo. Podařilo se mu však, nalezti podpory; jistý lord Rawensworth poskytl mu prostředků, a Stephenson vystavěl svou první lokomotivu r. 1813. Síla ní poskytovaná stála právě tolik, jako síla koní, a lokomotiva neujela ani mili za hodinu. „Tu vidíte," pravilo se, „že se ničehož nezískalo." Stephenson ale pravil: „Vše je získáno!" Zpozoroval hned co schází, zlepšoval a zvětšil brzo rychlost stroje, že skoro dvakrát tak rychle jel. Celý ten čas zabýval se Stephenson ještě mnohými jinými věcmi; v r. 1815 zřídil pojišťovací lampu pro havíře, kterou také brzo po něm slavný přírodozpytec Davy podal; jsou obě dobré, ale v Anglicku na mnoze Stephensonovy raději užívají. —

Na vychování svého syna Roberta vynakládal velkou péči; nešetřil svých pracně dobytých peněz, by mu vědecké a dů-

*) Obšírně se o těchto věcech při parovoznictví nejdůležitějších promluvilo v předešlém ročníku, v článku: „*O parním voze*," na nějž odkazujeme.

kladné vzdělaní zaopatřil, a tak i v tom ohledu prokázal se jakožto moudrý člověk, ač sám jen prakticky všemu se naučiti musel, přece nebyl nikterak proti školám a theoretickému vzdělání zaujat; Robert pilně školy navštěvoval, a zvláště v mathematice, v pravém to základě mechaniky neobyčejných pokroků učinil, a budoucnost ukázala, že se stal hodným synem slavného otce.

Mezi tím cítila se na všech stranách potřeba výdatnějšího spojení mezi dvěma velikými městy, Liverpoolem (Liverpúlem) a Manchestrem (Menčestrem); obě byla a jsou až posud sídlem rozsáhlého průmyslnictví a obchodu; vyskytl se tu návrh, aby se pro kratší spojení železné dráhy upotřebilo. I byl Stephenson skutečně vyzván, aby se o věc tu zasadil; avšak odpor obecného i vzdělaného lidu byl tak velký, že ani směr dráhy vyměřiti nemohli, ba musilo se od provedení návrhu upustit. V ten čas však viděl kvaker Pease stroj v Killingworthu pracovat; věc se mu zalíbila, i vstoupil se Stephensonem v spolek, a založili tak fabriku na stroje u Newcastle. Tak se stal posud jen obyčejný mechanik fabrikantem; stal se z něho řádný ale přívětivý velitel pracovníků, kteří ho milovali; Stephenson v každém dělníku ctil a si vážil bližního, člověka, a pracovník měl před nim úctu jako před pravým mistrem. V tomto svém novém postavení vystavil Stephenson první pravou železnou dráhu ze Stockonu do Darlingtonu, kteráž se r. 1825 otevřela. Z počátku se pomýšlelo jen na přivážení zboží, ale Stephenson dolehal na to, aby se také vůz pro osoby zřídil; koupil se tedy starý poštovní vůz, připravil se pro dráhu, a když se Stephensona tázali, jaké jmeno mu dát mají, odpověděl: „*Experiment*“ (pokus); dostal tedy jmeno toto, a nadepsáno heslo: „Periculum privatum, utilitas publica“ *). Když se tu vše dobře dařilo, počalo se zase o parní jízdě mezi Liverpoolem a Manchestrem mluvit, ale pozdvižení proti podniknutí bylo tenkráte ještě větší, zvláště se strany majitelů silnic a tunelů, kteréž pěkné penize vynášely. Avšak i mužové z oboru technického, kteří té věci rozumět mohli, mužové učení prohlásili se proti Stephensonovi — nebyla to ovšem pravá věda, co je proti Stephensonovi pudilo, nýbrž dílem skutečná nevědeckost, dílem závist

*) Soukromé neštěstí — obecný užitek.

a žárlivost na neznámého mechanika, samouka; styděli se, že muž prostý, neučený — dle jich mínění a pojmů — věc by měl vyvést, s kteréž oni nebyli; neštudovalť Stephenson arcit na školách, neměl diplomu a vysvědčení v kapse, a proto se mu kladlo za smělost, že s věcí neslýchanou tak neohroženě vystoupil; mělť však Stephenson diplom jiný, od mistra všech mistrů udělený: *rozum a šikovnost svou.* Spirání a překáženi však nespomohlo, přistoupilo se přece k dílu. Stephenson sám řídil vyměřování dráhy, při čemž největšího utrhání zkusiti musel; všude na měřiče pohlíželi jako na loupežníky, a kde kdo mohl, od svého gruntu je vzdaloval. Veškeré noviny brojily a popouzely proti podniknutí tomu, a spisů utrhačných, v kterých se s náramnou důkladností dokazovalo, že se věc ani provésti nedá, vycházelo hojně. Stephenson nepsal obrany, alebrž postavil skutek na svou obranu. Parlament anglický sestavil komisi, kteráž měla celou záležitost proskoumat a své dobré zdání o ní podat. V komisi té byli mužové v technickém oboru honění, avšak i tito Stephensona za přepiatce měli; když před nimi náhledy a plány své zastával a rozkládal, musil jak od nejvýbornějších tak od nejobmezenějších nejapné a nerozumné námitky poslouchat, ba utržil si jen hany a urážek. Bylo, jakoby byly na všech stranách mozky zabedněny bývaly! Ale jakýž také div; neměl-liž se věk tehdejší zastavovati při tom, že chtěl Stephenson lokomotivou poštovní vůz předstihnouti, ba že chtěl dvakrát větší rychlost vyvinouti? — Nesnáze a těžkosti však Stephensona nezmátly, aniž úmysl jeho zviklaly; byltť jako ze železa! — Návrh jeho konečně zvítězil, avšak ještě potom musily se všeliké práce takřka ukrádati, a nikdo si svědomí z toho nedělal, dle možnosti v díle překážeti. V takovýchto okolnostech se konečně dráha dokončila, a dne 9. září 1831 byla slavně otevřena! Lokomotiva *Rockit* se pustila, a osud železnic byl tímto dnem rozhodnut! Všechny sázky, kterýchž tu bylo na tisíce (jakož to v Angličanech není podivností), vyhrály se ve prospěch Stephensona. — Tak se mu dostalo po dlouhých letech strasti a namahání slavného vítězství!

Ano, i neštěstí, kteréž anglického ministra Huskissona při jízdě postihlo, zvýšilo jen slávu Rockitu; neboť, aby poraněnému rychlou pomoc zjednal, urazil Stephenson se svou

lokomotivou skoro 8 mil za hodinu. Taková nepředvídaná rychlost učinila na svět tehdejší arciť náramného dojmu, na všech stranách panovalo skutečné vytržení, a někteří už konec světa tušili a v lokomotivě první známky všeobecné zkázy spatřovali. Bylo to as nosů krčení u oněch učených pánů, (kteří byli nemožnost parní jízdy skvěle dokázati se jali): když i nejurputnější protivníci se obracet a důležitost vynálezu Stephensonova pochopovati počínali! —

Tak vykonal Stephenson velikou úlohu života svého, a přece jej inžinýři a mechanikové angličtí dlouho co vetřelce do stavu svého považovali, ješto se nebyl mechanice na školách, než sám sebou naučil. Dělník vstoupil v řady jejich, dělník vyvedl div světa! —

Nová dráha stala se nyní pravou školou těm, kteří se studiu parní jízdy oddali. Stavěly se pak na to mnohé jiné dráhy, při nichž stál zase Stephenson v čele. Sotva dráhy úlohu svou vykonávat počaly, už počet cestujících rostl, obchod se zvětšoval a průmysl následkem toho zveleboval; brzo se dostaly do ostatní Evropy a do Ameriky, a jak se tam ujaly, to ať se někdo podívá na mapy těchto dvou dílů světa, jak jsou kříž na kříž protaženy černými čarami, které železnice vyznamenávají. Jako počáteční odpor proti nim, tak zase byla nápotomní příchylnost všeobecná a veliká. Když se nyní tolik lidí oddalo důkladnému studiu železnic, tolik hlav a ruk na zavedení a zdokonalení jich pracovalo, učinilo parní voznictví za krátký čas úžasných pokroků; také Stephenson ve spojení s výborným synem svým, Robertem, stroj zdokonaloval a opravoval. Když se tím způsobem pravá věda a zkušenost spojovaly, podařilo se spojeným silám, lokomotivu rychle na stupeň dokonalosti přivést, na kterémžto se nyní nachází, tak že nemáme jiného příkladu, aby se podobně s vynálezem jiným bylo dálo. — Je se tedy co divit, že se nynější stroje znamenitě liší od prvních Stephensonových? Že jsou v každém ohledu dokonalejší, praktičnější, a že větší rychlost dávají? Brzké zdokonalení železnic Stephenson sám ani netušil; ano, myšlénka jeho u veřejnosti vyspěla nad něho, a on sám se stal zase žákem pokročilejších. — Důkaz to, jak pravá a šťastná myšlénka jeho o parní jízdě byla, když v ně-

kolika rocích v tak mohutný kmen vzrostla, že musel první buditel její sám zase studovat, by mohl vývin její sledovat.

Až do roku 1840 byl Stephenson co veřejný inženýr neustále činným, pak ale zatoužil po oddechu. Vzdal se všech veřejných podniků a prací, ač ve své soukromnosti nikdy nezahálel, ač byl za ten čas velmi zbohatnul a všelijaké cti došel. Jak mu as bylo, když 30 let po tom, co v Newcastlu obyčejným mašinářem byl, do téhož města na jedné ze svých vlastních lokomotiv přijel, tenkrát neznám a chud, nyní bohat, ctěn a rozhlášen? A když si říci mohl: Vše to jsem sám provedl a získal! — Tento hlas odměny v srdci vlastním byl mu zajisté sladším, než všechna čest a všechno bohatství, kteréž mu svět podati mohl. Města činila jej čestným měšťanem, pomníky se mu stavily; největší mužové a panovníci hledali jeho společnost; belgický král učinil ho rytířem. On sám se ale o podobné věci málo staral. Když mu i v Anglicku rytířství podávali, nepřijal je. Tak žil blaženě v úplném zdraví tělesném i duševním až do roku 1848, kdež rozmanitý a činný život svůj dokonal.

Jakobych slyšel hlasy obdivu z úst čtenářů svých nad znamenitým člověkem tímto! Ano, byl jeden z těch, kterým se obdivujeme, kterým říkáme geniové, jakovi se čas po čase objevují, by dodali člověčenstvu popudu v před. Jak teprva ve vlasti památky jeho si vážit musejí, ješto byl jejich! Však jsou také Angličané hrdi na svého Stephensona. Jak veliká myšlénka jeho, a v jak velikém duchu se zrodila, dokazuje i to, že dlouhá léta s nedůvěrou krajanů svých bojovati musel; svět se jeho novoty takořka hrozil. A pak považme jen, z jakých počátků se vyvinul; nikdo mu návodu nedával, nikdo ho nevyučoval — byl samouk. Sám se musel všemu naučit, na sebe jedině spolehat, a to v takových věcech a s takovým výsledkem! — Ale dvě vlastnosti v povaze jeho jsou zvláště povšímnutí hodny: předně jeho skálovitá vytrvalost a pevná vůle, za druhé všestranná čilost a všimavost všeho, co do oboru jeho zasáhalo — jeho vždy živá tužba po zdokonalování a pokroku. Nikdy neustál, pořád kráčel v před; nikdy se nedržel zastaralého předsudku, a jak a co otec dělal, nebylo mu ještě příčinou, že by tak též dělat musel. Vlastnosti

tyto hlavně jej učinily idealem pravého průmyslníka a pracovníka. Každý se arcit nemůže státi Stephensonem, ale povahu jeho, každý kdo pracuje, za příklad, za vzor si vezmiž!

Ze středu třídy pracovnické pošla mocná páka civilisace, a tak pracuje *tento stav* i na pokroku duševním svým nejvlastnějším nástrojem. Proto je upomínka na Stephensona tak významná; podobizna jeho mohla by mnohou světnici zdobiti, kde se naukám technickým a praktickým vyučuje, zejmena tedy naše reálky, jakožto školy, kteréž mají za hlavní účel, aby technické vědomosti mezi lidem rozšiřovaly. Mimo to pamatuje obraz Stephensona i na šlechetné srdce a čistě lidskou povahu jeho. Na vzdor štěstí, kteréž ho po vynálezu obsypalo, nikdy nezhrdl a vždy byl původu svého pamětliv. „Nemám ozdob na jmeně svém, ani z předu, ani ze zadu," pravil kdysi k člověku, jenž ho žádal o udání všech křtících jmen a titulů, neboť mu chtěl knihu jakous věnovati; „nemám ozdob na jmeně svém, a myslím, že bude zrovna tolik, když jednoduše řeknete: *Jiří Stephenson.*"

To byl pravý muž z lidu!

Které jsou příčiny a prameny duchovní i hmotné bídy našeho lidu Slovenského? a kterými způsoby a prostředky byloby lze bídě té pomoci? *)

(†*) Milé, krásné, velebné naše Tatránsko! Co máš v sobě za poklady i duševné v lidu, i hmotné ve svých čarokrásných, hornatých krajinách! Máš poklady, ale jsou ukryté zraku lidskému; ukryté jsou i pro národa tvého lhostejnost, nevšímavost, i pro nenávist světskou, která každý z tebe vy-

*) Redakce časopisu „*Cyrill a Method,*" v Budíně vycházejícího, vypsala tuto otázku, načež se sešlo 6 odpovědí, z nichž tato za nejlepší uznána a cenou poctěna byla. Neváhali jsme popřáti jí místa v tobolce Poslově, majíce za to, že tím čtenářstvu svému, kteréž jistě s účastenstvím na příbuzné Slovensko pohlíží, vhod přijdeme. *Red.*

pučelý květ buď pošlapala, buď sobě přisvojila. Nic ale, — s pomocí boží ukážeš, co samo jsi a co jsou tvoje děti. Nyní poutáš, milé naše Tatránsko, jen oko ducha svých věrných, tobě zascených synův, kteří se těší budoucnosti v tobě ukrytou, kteří pasou oko své na věhlasných krajích divokrásné přírody, kteří želí nad tvou bídou! Kdo by myslel, že spanilé, tisícerem bystrých ručejů protkané dolinky, vysoké balvanisté vrchy, — že v lůně svém chovají třimilionový ubohý, bídný, zanedbaný národ? A tak jest; slza se roní horoucí z oka národovce, srdce se mu žalem svírá při patření na slovenský, od světa vůbec a od značné většiny vlastních synův zapřený, vysmívaný, potupený národ. A jakže jinak; či v něm najdeš vyšší, opravdu národní školy? (To platí o časích předbřeznových. Red.) Či máš v něm musea, kteréž by starotiny tu i tam po různu nalezené a opatrované sbíralo, střežilo? Či najdeš spolku, jenž by s láskou materskou pěstoval, zveleboval řeč po praotcích zděděnou? Či najdeš spolku, kterýž by výtečnými dary nadaným, ale nouzí sklíčeným, umořeným synům k vyššímu vzletu ducha pomáhal? Či najdeš v trojmilionovém národě divadla, kteréž by cit národní zúšlechťovalo, cnosti zvelebovalo, nízké hříchy zatracovalo? Ach nic, nic nenajdeš v něm, drahý, smutící národní bratře, nic nenajdeš takového, jen samou holotu, pustotu, nicotu, temnotu! A přece, nemohliž by se národ náš ubohý při své čarokrásné přírodě a při svých výtečných, všestranných ducha darech vyvinout, jako se vyvinul národ řecký, — onen bujarý, básnicko-mudrcký, junácký národ řecký? — Pravda že tam podnebí mocně na vyvinutost jeho — kterou chtíc nechtíc obdivovati musíme — působilo; pravda že tam byly celkem jiné poměry národní než u nás, avšak, což by se nemohl Slovák aspoň poněkud k věhlasnému životu řeckému pozdvihnout? Ba ovšem, tvrdíme, že by mohl. Pravda, neuvidíš nyní cos jiného, leč bídu duchovní a hmotnou u nás; nic jiného než porobu duševní, spustlost, lhostejnost, živoření. Ale což by se tomuto zlu, této stohlavé, všechny vyšší duchovní dary požírající hydře nedalo pomoci? což by nebylo sil, aby se národ z tisícoleté dřímoty vzkřísil? Zajisté i způsobu, i sil by bylo, jen že jedno-

[illegible] ičeho nezmohou, nic nepřemohou, ničeho nevykonají;

sjednocené ale síly vše dovedou — opravdivý zápal a účinlivost obětovná vše vykonají. Vizme tedy:

I. které jsou příčiny a prameny duchovní i hmotné bídy našeho lidu Slovenského? — Příčiny a prameny duchovní i hmotné bídy našeho lidu Slovenského jsou:

1. *Bídně zřízené školy, nuzní učitelé.* Nemyslete ale z nápisu, drazí učitelé, jakobych Vám za vinu dával zpustlost lidu našeho; nikoliv, nejste vinni, než sám národ. Jak kdo seje, tak i žne. Neměl vůdců upřímných národ náš, kteří by ho byli pro dobré školy nadechli, neměl ponůkačův usilovných, kteří by mu byli „hudli notu za školy.“ Školy zůstaly úhorem, nebo kdož v nich působil? Nedoukové, chlebaři, obšitoši, bankrotníci, nezpůsobní řemeslníci, — nepravím však že všude, než z většího dílu v normálních školách. Jejich činnost byla obmezená jedině na náboženství, kdežto zatím jiní národové už od dávna mimo náboženství také jiné do života sahající vědy pěstovali, do života uváděli. Ba, ač se někteří svědomití, upřímní učitelé nacházeli — což upřít nemůžeme — což mohli pro hmotnou bídu, která jim na krku jako tisícocentový balvan spočívala, mohli pravím úloze své za dost učiniti? Nikoliv, nemohli, poněvadž se museli starat, jakby svůj a svých domácích hladové žaludky nasytili! Ale ovčáři a pastýři statků se v obci pohodlně živili a živí se, jen učitel, tento vzdělavatel nevinných duší, tento křisitel ducha, ten musel a musí třít horoucí bídu! (Ač se v nynějších časích stav učitelů lepší. Red.) Věru nevím, proč už od starodávna na učitelích bída leží! Proč už svět neuzná, co je a co má být učitel! Na všecko náš národ dával a dává, jen na svoje vlastní školy zapomíná; cizé školy podporoval, o svoje naskrze nedbal, — ale lhostejně se díval a dívá, jak jeho učitel nejen učitelstvím, ale také zpěváctvím, varhanictvím, notárstvím, tu i tam hudbou, — ba i řemeslem pomáhat si musí, „aby od hladu zuby nevyškeril.“ A v takovémto postavení kdož by zazlel učiteli, když k vůli patronovi za dvě měry žita ročního příspěvku dítky maďařil? Kdo mu zazlí, když nenávist proti vlastnímu národu do útlých srdíček svěřeného sobě žáctva vléval? Tak bylo a tak je i nyní. Bídné placení učitelův, málo učitelův při množství dětí — to zle a zle působí!

A vyšší školy, cože byly před tím jiného než ústavy k odnárodňování? Nepočul v nich mladík slovenský ani slovíčka slovenského, jen samou latinu a maďarčinu; nepočul za národ ani slovíčka, ale hanění na vše strany až hrůza, — bílý kůň musil býti v každé historii o uherských králích; posměch, potupa se valily na národ náš jako příval z úst profesorských. Prosím tedy, nemusil národ náš i duševně i hmotně padnout při takovémto šafáření? Zajisté, neboť jen mateřskou řečí pozdvihne se dokonale průmysl a národnost se zvelebí. — Pramen duchovní i hmotné bídy lidu našeho je

2. *nedostatek národní literatury, časopisectví a knihkupectví.* Obraťme zraku svého na minulost národa a spatříme i přesvědčíme se, že je věru, co do knih, tabula rasa, vyjma knihy náboženské, kterých se mu dostávalo, ale ohledem jiných věd — vyjma zase některé řídké úkazy — náramnou chudobu poznáváme. V novějších časích se básnictví sice na podiv vyvinulo, — co ale na plat, když i výtečné básníky máme, jejich snahám však způsobem jiným nepomáháme? Společnými silami mnoho se dovede, jednotlivec buď málo, buď ničeho nevykoná. Když tedy v národě našem od tisícletí hlucho a němo bylo: jest div, že se nám mnohá města celkem odnárodnila? Že se v mnohých slovenských městečkách duch převrácený nalézá? Že se zemanstvo od národa svého jako od smrduté mršiny odvrátilo? Že se možnější jednotlivci za svůj národ hanbí, k cizímu se počítajíce? Ba není divu; jen duch opanuje, jen duch přitahuje, jen život si život tvoří, jen tomu kdo má, bude dáno, bídák zůstane bídákem, *jestli si s boží pomocí sám nepomůže.* (Zde leží pravda. R. Posla.) Neměl tedy národ náš národní literatury a v ní ani časopisectva, která a které by mu byly vždy a vždy nového avšak zdravého, záživného pokrmu poskytovaly, které by ho byly hnaly k možné lidské dokonalosti, které by ho byly postavily na úsluní boholidské vzdělanosti; kteréž by ho byly ku sebevědomí, k poznání své podstaty, k hrdosti národní vedly — které by mu byly dávaly těla i ducha! Ba nebylo jich, nebylo, a to je zlé; proto nyní tak těžko nakloníš člověka našeho, aby si knížečku koupil; proto je nyní tak otupělý, neumělý, neumí si pomoci, neumí se vyšinout na

stupeň vzdělanosti, kterouž u národů nepokažených vidíme; neumí si pomoci a robotuje jen, mozoli se za bídný groš jako hovádko a svět se mu směje, potupuje ho, opovrhuje jím! Nelze ovšem zastaralý tento hřích šmahem napraviti, nikoliv; potrvá to, než se přivede na cestu, na kteréž by si plody duchovní synův svých oblíbil; ale bude to, vůdcové nechť se jen postarají, „aby sa čo to robilo za literatúru.“ Bídné budou sice začátky — ale vždyť i zrno hořčičné je malé! A dopusťme i to, že bylo vždy na Slovensku mužů dobře smýšlících, že bylo výtečných hlav pro psaní dobrých knih — avšak, kdož jich měl vydávat, a kdože jich měl prodávat? Nebylo ani nakladatelův, ani prodavatelův, nebylo! Knihy se sice čas od času vydávaly, ale větší část byla molům za potravu. Knihkupectví nám vždy scházelo, ba až posud schází, vyjma snad jediného v Báňské Bystřici. Nebylo tedy potůčků, po kterých by se blahodějná vláha výtvorův ducha byla rozlévala, jako se rozlévá voda po louce za času sucha; neměli jsme knihkupectví, nebo prodávání knih bylo a je z většího dílu jen ochotě jednotlivců ponecháno, kteří mnohdykrát rozprodali svěřené sobě zásylky, ale penízky nikdy nesložili. (Zkušenému věř!) — Dále považujeme za pramen duchovní i hmotné bídy lidu našeho

3. *nepřejnost světa.* Jmenujem tuto nepřejnost světa tisíciletou bídou, nebo ukažte mi od času Svatopluka Velikého až do nedávna jediný jen paprsek opravdové lidskosti, který by byl nad hlavou národa našeho zasvítil? Dejte mi důkazu, že by se někdejší sněm byl za národ náš vyslovil? Nenajdete ho, počnouce od vysokého velmože až k nejnižšímu zemanu, vše bylo, když ne nepřítel, upřímný přítel jistě ne! Celá tato vyvolená kasta pěkného slova pro ubohý lid náš neměla! Jeho mozoly se sice živila, pýchu provázela — ale nepomyslila, žeby za svou robotízeň jiného cos zasluhoval než otroctví! A co máme říci o rejdách synův, kteří z lůna národa pošli, v něm se hýbali, v něm trvali a — tučili? zda zastávali práva národa svého? Nikoliv! Kněžstvo jen s kazatelny k národu řečí materskou sice, ale neotesanou, nízkou, nedůstojnou hovořilo, mimo chrám bylo privilegovaná kasta, nedbajíc o dobré národa. Vyšší učitelstvo jako vyšší by-

tost nějaká úsilně pracovalo, aby ze slovenských synkův odrodilců nadělalo; nižší „ubobé učitelstvo“ patronátu v škole služby nehodné prokazovalo! A lekaři, lekárníci, úředníci všelikého jmena, jak mile pohodlí povolání svého zakusili, „zabúdzali na národ svôj!“ Jaký tedy div, když lid náš opuštěný od synův svých vlastních, ve vyšším povolání postavených, od synův, kteří mocí svého úřadu měli býti mravně zavázáni, aby lid svůj, z něhož původ vzali, zvelebovali, zúšlechťovali — když, pravím, padl do nevšímavosti sama sebe, když sám sebe nectil, alebrž za příkladem svých představených sám sebe ničil? — Synové národa slovenského neopírali se písmem důrazně proti útržkám cizých, národu našemu činěných, nezastávali čest národní, nechavše křivdy, v časopisech i v knihách činěné, býti křivdami. Tím hle — že nejen vlastní synové nedbali národa svého, ale že ho i cizí národové jako hloupý, nevzdělaný, lenivý atd. považovali — otupil se národ náš. I bolí nás srdce, když vidíme i ve velkých městech i v malých, kam náš lid putuje, aby si mozolně chleba svého vydobyl, když vidíme, pravím, jak každý papluch učňovský se mu vysmívá, jeho přezívá, nenechaje na něm cti ani za mák. A zasloužil-li tolik a takové neúcty? Nezasloužil. — Konečně vidí se nám pramen duchovní a hmotné bídy lidu našeho

4. *v nepravé vzdělanosti.* Nerozumíme tu vzdělanost lidu na dědinách a na ubočích bydlícího, než *pokaženou, maloměstskou vzdělanost*, která na způsob opice vše napodobí, co u velkoměšťákův vidí. Vzdělanost opravdová, založená na nábožnosti, mravnosti a lidskosti, je pro lid náš žádoucí, nikoliv ale ona přetřiběnost maloměstská, ona vnější uhlazenost mravův, ona ulízanost z venčí — ne bon ton, ne kystyhanty, kteráž „pod kepienkom ligotavej vzdělanosti“ ukrývá v sobě spustotu mravní, lahostajnost náboženskú, úlisnost, licoměrnost, nešlechetnost. Proti takovéto vzdělanosti má Slovan vždy brojit; ráděj méně knih a dobrých, než mnoho a planých atd. Dále:

5. *nedostatek kupectví a průmyslu.* Nechť si kdo chce proti kupectví a průmyslu v národě našem, na nohy se postavit majícím, hromží; nechť očekává z průmyslu jen zkázu pro

národ náš: přece jest nám kupectví a ochodu na nejvejš třeba. Víme dobře, že národ kupecký se konečně zmůže, obohatí a následkem majetku skvostnost si oblíbí a — rozmazlí se. My však v hornatých našich krajinách rozmazlenosti nemáme se co obávati, nebo naše kraje, třebas jsou krásné, nepodají přece nikdy tolik statků, aby se lid náš nečinnosti oddat mohl; skoupost přírody bude ho věčně i při kupectví v čerstvé síle, v pracovitosti a činnosti udržovat. Nemáme tedy nijakého obávání z této strany. Nerv živnosti, života a činnosti jsou peníze — a „šupáků“ jen kupectví a průmysl dá. Jakž by jinak přišel národ náš na myšlénku, školy dokonale zřizovat, literatuře pomahat, pravou vzdělanost rozšiřovat? Abychom se tak stali haluzi, aneb raděj stromem zeleným, květ a ovoce Bohu i světu milé přinášejícím, tož musíme míti kupectvo t. j. peníze. Kde jsou nyní, prosím, peníze? V rukou Židů. (Avšak ohražujeme se hned proti tomu, jako bychom tím chtěli cosi proti Židům bouřlivého říci — pravíme jen, že se tak věc má.) Tito lidé stáhli všecko kupectví do svých rukou, a náš lid se jen dívá, jak Židé o přetrž bohatnou, aniž by se poznal a též kupčil jako oni. Máme také my vlastních svých kupců, ale zda toho dosti pro naši žížeň? Náš lid nezná spolkovitosti, ba nešťastné pořekadlo „spolky čertové volky,“ hluboko se do něho zažralo. Možná, že měl lid příčiny k tomu, když ho vyřkl, snad ho nepřející sousedé k tomu donutili; avšak nyní nemá oprávěnosti a zvlášť na kupectví se nehodí; musíme ho zatratit, poněvadž se nyní bez spolkování kupec ani hnouti nemůže. Více spojených sil více vykoná. Spolkovité kupectví tedy, nikoliv ale namahání o samotě — a padnutí. Konečně mám za to, že pramen duchovní i hmotné bídy lidu našeho vězí

6. *v přílišném pití pálenky.* Předkové naši neznali běsnici pálenku, alebrž častovali se při namahavých pracích výbornou medovinou nebo pivem. Nyní musí tu býti špiritusu neštastného, kterýž ducha i tělo moří, kterýž různice v domácnosti a bídu množí, kterýž nejen že obce v popel obrátil, ale bídu horoucí slopovcům (chlastounům) na krk uvalil. Pekelný tento svůdný nápoj je tak rozšířen, že se stal denní potřebou lidu našeho. — Bez něho ničeho; už zárodek v těle mateřském

ssaje ho do sebe, a sotva že spatří novorozenec svět boží, už jed v mléku mateřském požívá, a co nejdříve ho kmotr a kmotra, vlastní rodiče, strýcové a svakové jím napájejí. Mizne dlouhý věk lidu našeho, mizí krásné „vzrutné“ postavy, mizí zdravá obličeje barva — a na to místo cimbalující nohy, bezvládí, žlutá v obličeji barva uhostily se! Ale nač, prosím, hovořím o následcích pití páleného, když máme tolik a tak výborných spisů o tom, v nichž je vše vyloženo co o škodlivosti běsnice této povědĕti lze? Jen to bychom chtěli podotknout, že pití pálenky nejen duchovní bídu množí, poněvadž „korhelských“ rodičův děti obyčejně jsou tupé, hloupé, nejapné, ale také hmotnou bídu, poněvadž všechen výrobek lidu, a zboží všeliké v rukou krčmárských zůstává, z nichž není vysvobození.

Až potud tedy rozřešení otázky: které jsou příčiny a prameny duchovní a hmotné bídy našeho lidu Slovenského? Druhý díl otázky: jakými způsoby by se bídě té pomoci mohlo? podáme v příštím svazku, kdež si také některá poznamenání dovolíme. Pro dnes jen podotýkáme, že vychází Cyrill a Method v Budíně každou sobotu. Předpláci se na celý rok 3 zl. stř., a listy odesýlají se pod adresou: Dr. Ondřej Radlinský, Ofen, Festung, Landhausgasse Nro. 103. — Cyrill a Method jest časopis katolický pro církev, dům a školu. —

Listy o sladovnictví *).

Podává J. Š.

Sladovnictví sahá do šedé minulosti, a nelze udati kdy a kým pivo poprvé vařeno bylo. Nejstarší zprávy sáhají až do starého Egypta, takže by bylo sladovnictví prastaré řemeslo. Pohádka o králi Gambriniusovi nemá více ceny než jako pohádka. —

---

*) Připomenutí. Nižší naše roálky jsou, jak zákon praví, školy *národní*, a má se na nich způsobem *prostonárodním* o věcech života mluviti. Také se rozumí samo sebou, že se dle zásady vychovatelské začínati musí věcmi nejbližšími, nejznámějšími, od těch pak že se k věcem vzdálenějším, tedy méně známým přikročí. Proto myslíme, že bude mnohým „listy o sladovnictví“ po-

Sladovnictví rozpadává se ve tré oddělení:

1. v připravování sladu,
2. vaření a
3. kvašení piva.

1. O připravování sladu.

Slad jest ječmen v klíčení přerušený. Avšak nejen z ječmena, i z pšenice, žita a kukuřice lze slad připravovati, ovšem ale s menším i nejistějším výsledkem. A proto kdykoliv se u nás kdo k těmto druhům obilí obrátil, vždy zase k ječmenu přešel, takže se nyní výhradně ječmena užívá. — Zrno chová jako vůbec zrna všelikého obilí rozličné látky v sobě, kteréž lze snadně pouhým okem rozeznati a oddéliti. Především jest to slupka, kteráž dává hlavní část otrub, pak jest látka jakás lepkavá, vazká, kterouž dobře lze při kousání rozeznati, a ta se nazývá *lep* *) nebo *lepek*, také *mazek*, a to proto, že do hniloby přecházejíc, známý ševcovský *maz* dává. Třetí pak hlavní částka jest *škrob*, bělounká to moučka, kterouž lze také z bramborů a z kořenů rozličných rostlin dobýti. Při mletí přichází část lepku či mazku do otrub, část pak do mouky, kteréž poskytuje vazkosti a to v takové míře, že z ní lze těsto vazké, houževnaté, *dlouhé* udělati. Zbaví-li se mouka lepku, dostáváme škrob, jejž nelze v těsto vazké, houževnaté proměniti, alebrž v kyprou, *krátkou* kaši. Lepek dodává mouce výživnosti, a ješto ho nejvíce v černé mouce obsaženo jest, bývá chleb z takové mouky nejvýživnější, ač se lehce neztráví, pročež se také nejlépe hodí pro člověka pracovného, jenž potřebuje silnou stravu, a jehož žaludek řádně tráví.

Méně však se hodí chleb takový do měst velikých a pro člověka těžkou práci nekonajícího — kterýž nepotřebuje denně

---

slouženo. S druhé pak strany hodláme podobnými „listy“ mladým silám našim, jakož i jiným, kdož vědomosti a zkušenosti své pro poučení jiným sděliti hodlají, příležitost k tomu podati, vědouce dobře, že se tímto způsobem i pro jiné obšírnější práce budou moci vzdělati a připraviti. A prohlížejíce k dvěma těmto našim záměrům, jistě ani znalci a mistři pracemi takovými nepohodí, alebrž jim se upřímně těšiti budou. *Red.*

*) Sluší však od tohoto lepu rozeznávati ptačí lep.

Máčení ječmena

děje se v místnosti cihlami vydlážděné při zemi anebo něco pod ní, a místnost ta slove *humno*, z čehož povstalo německé die Hummel. Velikost humna řídí se množstvím ječmena, jenž se najednou sladuje. Na množství ječmena, kteréž se vejde do krychlového či kostkového střevíce, počítá se plocha čtverečni 4 střevíce obsahující (dva v šírce, dva v délce). V humně nachází se *káď* kamená nebo dřevěná, také *štok* (stok, stýkati) zvaná, a ta obsahuje 20—80 měr. V této kádi nebo také *kadečce* ječmen se namáčí, ku kterémuž konci se vede voda po žlábku. Káď má dole kohoutek k vypouštění vody, aby však zároveň s vodou také zrnka neubíhala, je v ousti malé sítko.

Ječmen k sladování určený vysype se najednou do kadečky, a pustí se voda, a to tak, aby několik palců nad nim byla. Zrna lehká či *zuna* vyplavou na povrch a sbírají se sběračkou. (Seberou se as 2 % ječmena.) — Tak se nechává ječmen 12—24 hodin, načež se voda zbarvená, zahořklá vypustí a čerstvou nahradí. Nalévání čerstvé vody opakuje se 2- až 3krát, až ječmen zcela změkkl, až se domočil. Zda dostatečně měkký, pozná se zkoušením: zda se slupka snadně od jádra oddělíti dá, zda se jádro na ploše rozmázne. Obyčejně poznává sládek domočení stisknutím mezi zuby aneb prsty.

Ječmen nad potřebu ve vodě nechávati není rádno, ježto tím mnoho rozpustných částek k ztracení přichází a síla klíčivá se seslabuje. Voda z ječmena odtekající kali vápenou vodu (chová v sobě kyselinu uhličnatou — příčina šumění vína žampaňského) a obsahuje také hořké soli slupek (dusan a kostan čpavkový). — Po máčení váží ječmen ještě jednou tolik a má o čtvrtinu větší objem (věrtel suchého — 5 čtvrcí máčeného). Máčení trvá *obyčejně* 24 hodin, také však 5 dní, podle toho, jak je teplo nebo zima, podle stáří ječmena a tloušťky slupek.

Klíčení.

Aby ječmen klíčil, jest třeba, aby nebyl porouchán a měl náležitou vláhu. Dále: aby měl určitý stupeň tepla (10—13

stupňů na teploměru Réaumurově) a volný přístup vzduchu. Před světlem a průvanem vzduchu musí se však chrániti. — Teplo ku klíčení potřebné musí se samo v ječmenu zroditi. — Jak mile se z kadečky na podlahu vyházel, nechá se u vrstvě 6—10 palců vysoké ležeti; když byl trochu osákl a vlhkost se všude stejně rozdělila, nahází se na hromádky 12—15 palců v letě, a 2 střevice v zimě vysoké, do *houšky*. Aby se rychleji zahřál, přikrývá se houní, čehož však není třeba. Za krátký čas pozoruje se, že se hromádka zahřívá; výška toho záhřevu pozná se sáhnutím do hromádky nebo teploměrem. Nesmí se však nechat záhřev vysoko stoupat, pročež se rozhazuje ječmen na tenší hromádky, kdež se po 12 až 30 hodinách opět zahřeje a *zapotí*. (Obyčejně obnáší záhřev 6—10 ° R.) Zapocení toto jest znamením *klíčení* — a v skutku lze pozorovati na špičce zrna bílou klíčku, při čemž se prostírá zápach po jabkách. Ječmen *prejtuje, pučí*. — V době této sluší *záhony* či hromádky tenčeji rozhrnout, aby se záhřev zmírnil a ječmen zvolna pučil. Klíčka dosáhne konečně délku zrna a konec jeho je na 3—4 nitky rozdělen.

(Pokračování.)

Živnostní účetnictví.

Podává J. U. Dr. J. Z. Škarda.

(Pokračování.)

Rozumí se, že řemeslník všechny tyto předměty musí zapisovat den ke dni, od prvního dne měsíce začínaje a posledním konče; také se udá jméno toho, kdo na př. práci objednal, taktéž komu a kým se odvedla.

Jak se zakládá takový denník? —

Vizme jak si Jan Homolka počínal.

Opatřil si přede vším takovou knihu jako na inventář, obstaral si na ni kolek, jak dole zevrubněji o tom povíme, poznamenal strany po sobě jdoucími čísly, napsal na dešku velkými písmeny „*Denník*“ a na první stranu *Denník Jana Homolky, truhláře v P...., založený 1. ledna 1864.*

„A jak si dále počínal?“

Druhou stranu zas nechal prázdnou, od třetí však počínaje všechny polinoval dle vzoru III. na str. 128. Maje knihu tak připravenou, počal do ní od prvního ledna roku 1854 své záležitosti zapisovat, a to pěkně každý den, jak se něco v řemesle událo. Jak je ze vzoru III. patrné, začalo zapisování měsícem a rokem, kteréž větším písmem v čelo postavil; do prvního sloupce v levo zapisovalo se datum, kdy se co událo; v prvních dvou sloupcích v pravo znamenaly se veliké *příjmy v hotovosti*, a v druhých dvou sloupcích veliké *výdeje* taktéž *v hotovosti*. Objednal-li kdo práci, zůstal-li on někomu za koupené zboží nebo jiné věci dlužen, anebo odvedl-li práci, za niž nedostal platu: zaznamenal to v deníku s náležitým datum a s udáním ceny zakázané práce nebo zboží na úvěr vzatého nebo daného, s tím jedině rozdílem, že cenu toho neznamenal do sloupců, ale tak, jak toho příklad na vzoru III. u 5., 7., 10., 17. a 28. ledna.

U 5. ledna čte se, že Ondřeji Pýchovi, správci z Klabavy, odvedl osobně dvě ořechové almary 21. prosince 1853 objednané, za něž přijde 48 zl. stř. Že mu těch 48 zl. vyplaceno nebylo, nezapsal je do sloupce; taktéž se stalo 17. ledna, kde zůstal H. Lípovi za prkna 55 zl. stř. dlužen. Naopak shledáte u 10. ledna, že 4 zl. 25 kr. stř., které za dříví A. Horovi zaplatil, ve sloupcích „Vydání“ jsou zapsané.

Že tento pořádek zachovává, děje se k vůli přehledu; jak se na rubriky podívá, ví hned co je *hotový příjem* a co *hotové vydání*. Slouží mu tedy deník spolu za *kasovní knihu*, kteráž se vede ve velikých závodech (ku př. u kupců atd.) pro sebe. Když na konci měsíce od veškerých příjmů veškeré vydání odpočítá, doví se, mnoho-li musí být v kase hotových peněz; nemá-li na konci měsíce v kase, mnoho-li deník vykazuje, tož je dvojí možno: buď mu byly peníze odcizeny, anebo chybu učinil v součtech a v zapisování. Bude tedy přede vším třeba, aby veškeré zápisky prohledl. Nenalezne-li chybu, tuť ovšem nelze jinak mysliti, než že se peníze ztratily.

„Takto nemá ale přehledu svých dluhů a pohledavků“ namítne mnohý.

Pravda, avšak denník také k tomu není, nýbrž jiná, tak zvaná „*hlavní kniha*," do níž se zanáší, co sami jsme dlužni, anebo co u jiného máme k pohledávání. O té knize budeme mluvit později, zde jen ještě podotkneme, že lze i denník tak zařídíti, aby poskytoval na konci měsíce přehled dluhů a pohledavků; třeba jen nové čtyry rubriky přidělati: dvě pro *dluhy*, dvě pro *pohledavky*. Tím se však nedosáhne výhod, kterýchž poskytuje zmíněná již „hlavní kniha," ba při živnosti jen trochu rozsáhlejší musela by se vedle takového denníku přece hlavní kniha vésti. Pročež každý s dobrou se poradí, následuje-li pana Homolku.

Až budeme mluvit o důkazu z knih účetních, udá se nám příležitost, abychom se o denníku zmínili, pročež zde jen připomínáme, aby každý, kdo chce mít pořádné účetní knihy, zapisování do denníku neodkládal na budoucí dni; vše, co poznamenati sluší, nechť se hned bez odkladu poznamená, a to s datum a s jinými bližšími okolnostmi, jinak leccos z paměti vypadne. Nejlépe je uloženo, co člověk papíru svěří.

Na str. 128 je výtah z denníku Jana Homolky, kterýž bedlivému nahlédnutí poroučíme.

Vzor III. *Měsíc leden 1864.*

Den		Příjmy zl.	Příjmy kr.	Vydání. zl.	Vydání. kr.
1	V kase na hotovosti	425	24		
—	Pro domácí hospodářství dal jsem na měsíc leden			60	—
2	Od J. Cibulky 30 dub. prken koupil jsem po 1 zl. stř.			30	—
—	2 židle z měkkého dříví prodal jsem po 1 zl. 5 kr.	2	10		
4	Za psací stůl p. R. Pytlíkovi odvedený obdržel jsem	45	—		
—	Kliku koupil jsem za			3	12
5	P. Ondřeji Pýchovi, správci z Klabavy, odvedl jsem osobně dvě ořechové almary, od něho loni 21. prosince objednané, přijde 48 zl. stř.				
—	Tovaryšům mzdy vyplatil jsem			12	—
7	Ořechových dyh (furnýrů) 18 □ střevíců koupil jsem od B. Černíka zde po 3 kr.; od téhož: 4 zámky po 22 kr., 15 spon po 3 kr. obnáší 3 zl. 7 kr.				
8	2 smrkové postele po 4 zl. 20 kr. prodal jsem, dělá	8	40		
—	Koupil jsem od K. Kavky 3 zámky za 2 zl. 15 kr., 8 šroubů za 12 kr., 1 dláto za 12 kr., což dělá			2	39
10	Toaletní stolek se zrcadlem prodal jsem za	9	10		
—	Koupil jsem od p. Hory dříví na sloupce za			4	25
—	Dr. Ed. Rybasi objednal 2 ořechové almary, psací stůl a prádelník nejdéle do konce měsíce k odvedení				
11	Spravován a nově natírán nábytek u p. Vojtěcha Čecha, začež zaplatil	7	54		
12	Tovaryšům mzdy vyplatil jsem			12	40
15	Dva hoblíky koupil jsem za			1	18
—	Zaplatil jsem p. Černíkovi dlužné			3	7
17	Od H. Lípy na dluh koupil jsem: 30 kusů měkkých košen po 1 zl. 2 kr. = 31 zl., a 40 kusů měkkých tenkých prken po 36 kr. = 24 zl. stř., což dělá dohromady 55 zl.				
19	Tovaryšům mzdy jsem vyplatil			11	50
24	Soustružníkovi M. Hryzovi za rozličné u něho objednané práce jsem platil			3	25
—	Za správu dveří u R. Vokouna jsem obdržel		42		
—	Za 5 skříní loni 3. prosince pro městskou spisovnu objednaných a dnes odvedených obdržel jsem	45	—		
26	Tovaryšům mzdy zaplatil jsem			13	20
28	P. Dru Ed. Rybovi jsem odvedl d. 10. t. m. objednané: 2 ořechové almary za 48 zl. stř. psací stůl za 45 zl. stř. prádelník za 22 zl. stř. Přijde 115 zl. stř.				
	Na srážku těch 115 zl. stř. dostal jsem	50	—		
29	Pan Ant. Polívka zaplatil na svůj dluh	30	—		
30	B. Mickovi na směnku dne 1. října 1853 vystavenou a dnes dospělou zaplatil jsem			250	—
	Ouhrnem	624	—	407	56

Příjmy ..... **624 zl. — kr. stř.**
Vydání ..... **407 zl. 56 kr. stř.**

Zbývá hotových ..... **216 zl. 4 kr. stř.**

Jak ze vzoru právě uvedeného vidíme, vykázal denník Jana Homolky v měsíci lednu 1854, když se vydání od příjmů odpočítalo, sumu 216 zl. 4 kr. stř., kterou musil mít v kase na hotovosti, sice by byl svůj denník nesprávně vedl. Suma tato byla skutečně v kase, ani krejcaru nechybělo.

Ve svém zapisování pokračoval tímže způsobem jako v lednu, avšak přenesl nejdříve do rubriky pro příjem oněch 216 zl. 4 kr. a poznamenal je jakožto *„přenášku.“* Tolik měl začátkem měsíce února v kase na hotovosti. Na konci měsíce spočítal zase své příjmy i vydání a přesvědčiv se, že kasa s denníkem souhlasí, zanesl přebytek do příjmů následujícího měsíce.

Který řemeslník nedělá mnoho na úvěr, jemuž tedy práce hned, jak ji odvede, bývá zaplacena, tomu dostačí uvedené dvě knihy; řemeslník však, jenž má rozsáhlejší živnost a mnoho práce na úvěr odvádí, nesnadný by měl přehled dluhů svých zákazníků a odběratelů, kdyby po každé teprva v denníku musil hledat, kdy jim jakou práci odvedl a kdy jaký plat od nich dostal. Je mu tedy ještě jedné knihy třeba, a to knihy takové, aby z ní bez všelikého namáhání seznal, mnoho-li který zákazník (odběratel) mu dlužen jest. K tomu slouží

hlavní kniha,

o níž jsme se už zmínili. — V této knize dostane každý, komu práce na dluh byla odvedena, zvláštní list, na kterýž se zapisuje oevedená práce i čeho nám zaplatil, tedy dluh i plat.

Vizme zase jak starý náš známý, Jan Homolka, hlavní knihu vedl.

Pravili jsme, že si na inventář pořídil nebo koupil knihu z 25 archů; taková kniha nezdála se mu býti dostatečná, aby za hlavní knihu sloužiti mohla, i zjednal si knihu ze 100 archů, aby s ní na dlouhá léta vystačil. Jak mile měl knihu, opatřil ji také náležitým kolkem, a začal ji vnitř upravovat. Nejdříve totiž napsal na dešku velkými písmeny **„Hlavní kniha“** a na první stranu *„Hlavní kniha Jana Homolky, truhláře v P....., založená 4. ledna 1854.*

Hlavní kniha se nestránkuje, jako dosavádní dvě, ona se

listuje, totiž: dvě vedle sebe ležící strany tvoří vždy jeden list. Na ten způsob zůstane tedy první strana prázná, leda že by se tam napsal název knihy, jak to učinil Jan Homolka, druhá a třetí strana tvoří první list, pročež se napíše na druhé i třetí straně jednotka; čtvrtá a pátá strana tvoří druhý list, a tak to jde po řadě dále: dvě vedle sebe ležící strany činí list.

Než vraťme se k Janu Homolkovi. I on všechny listy poznamenal, jak jsme právě pověděli, vždy dvě vedle sebe ležící strany stejným číslem, načež celou knihu polinoval tak, jak vidíte na str. 134, 135, 136, 137, kdež podáváme vzory třech listů z hlavní knihy, při čemž každý se domyslí, že jen z té příčiny tři vzory na jeden list jsme směstnali, abychom ušetřili místa, že tedy každý vzor představuje jiný list, jak také z čísel těch vzorů se může poznati. Když celou knihu polinoval, začal do ní zapisovati; nahoře u prostřed listu napsal jmeno, stav a bydliště zákazníkovo, v levo (též nad čárou) slova „Má dát“ a v pravo slovo: „Dal.“ Nyní vzal denník do ruky a prohlížel, zda mu dlužník, pro nějž ve své hlavní knize právě list byl připravil, za některou práci nezaplatil, což hned na ten list zapsal, a sice na levou stranu, kdežto na pravou stranu zanášel vše, co od téhož dlužníka obdržel. Tak zanášel jednoho dlužníka za druhým do hlavní knihy až všichni byli zapsáni, načež každý den hl. knihu doplňoval; jakmile někomu, jenž už v hl. knize měl zvláštní list, zase nějakou práci na dluh odvedl, zapsal ji do denníku a hned také do hlavní knihy. Když však někomu, jenž dosaváde v hlavní knize listu neměl, odvedl práci na dluh, hned mu vykázal jeden list a poznamenal na něm odvedenou práci, jakož i mnoho-li platu dostal. „Co si ale počneme, je-li jedna strana listu plná, aniž by byl součet vyrovnán. Snadná pomoc. Rubrika *„dal“* a *„má dáti“* se součtujou, jak ukazuje vzor V. na str. 134 a zákazníku vykáže se nový list a sečtěné sumy přenesou se na týž nový list se slovy: *„Přenáška z listu ...“* (viz vzor VI). Na starém listě se však poznamená, na který list se sumy přenesly, a to slovy: *„Donáška na list ...“*

Žádá-li si někdo od nás součtu (č. konta, jak se obyčejně říká), nebo-li my sami mu jej zaslati chceme, napíšeme co nám „dal“ a co má „dáti;“ je-li více toho, co má dáti, toť doplatí; je-li ale

více toho, co dal, to už přeplatil. Dejme tomu, žeby krejčí L. Řásný byl odvedl Janu Boháči v rozličných dobách díla za 184 zl. 30 kr. stř. a obdržel jen 150 zl. stř.; toť má ještě 34 zl. 30 kr. k pohledávání; kdyby ale jen za 145 zl. 50 kr. stř. práce byl odvedl, byl by o 4 zl. 10 kr. stř. více vybral.

Je-li vše spočítáno, vypíše se z hlavní knihy na zvláštní papír celý součet, asi tak, jak to na vzoru VII. (str. 138) podáno; pak se podpíše a zašle.

Na takový součet není třeba kolku; kdybychom ale chtěli na základě součtu někoho žalovati, musíme na součet dáti kolek 15krejcarový.

Není-li za odvedenou práci nic uplaceno, vypadne součet jednodušeji, neboť jest levá strana úplně prázdná. Viz vzor VIII.

Seznali jsme, jak se v hlavní knize součty zavírají.

Ještě jiným způsobem se to může státi, jmenovitě chceme-li se jen dověděti, mnoho-li dle účetní knihy u jiných k pohledávání máme.

Známo už, že se v inventáři musejí udati knihovní pohledavky a knihovní dluhy, neboť onyno jsou části našeho jmění, právě tak jako bychom je byli v hotovosti půjčili, tyto však sluší tak považovat, jako by nám byly v hotovosti půjčeny byly. Proto sluší dluhy a pohledavky své znáti, a poznají se uzavřením hlavní knihy.

„Jak se to děje?“

Vezmeme hlavní knihu a první posud nevyrovnaný součet spočteme jako svrchu udáno, nenapíšeme však součet do knihy, nýbrž hledáme *saldo*. Víte-li pak, co nazýváme *saldem*? Saldo není nic jiného než rozdíl mezi sumami obou stran téhož účtu. Na př. na listě pro Josefa Koulu obnášelo by

„má dáti“ . . . . . 237 zl. 15 kr. stř.
a „dal“ . . . . . 204 „ — „ „

toť by saldo či vyrovnávací číslo obnášelo 33 zl. 15 kr. stř.; tolik byl Josef Koula ještě dlužen, tolik by musil dát, aby účet jeho se vyrovnal.

Naopak: kdyby „dal“ vykazovalo 240 zl. stř., obnášelo by saldo 2 zl. 45 kr. stř., totiž že o 2 zl. 45 kr. dluh svůj přeplalil a má je u nás.

Na straně, jejíž suma jest menší, připíšeme číslo vyrovnavací se slovy „Saldo....“ aneb „Saldo na nový součet....“ a znova obě strany spočítáme, při čemž na obou stejné součty čili sumy obdržeti musíme, sice by nestejné součty toho byly důkazem, že při hledání vyrovnavacího čísla se chybilo.

Poněvadž se vyrovnavací číslo jen pro vyrovnání součtu na nepravou stranu napsalo, musí po uzavření součtu, aby přehled tím nebyl rušen, na patřičnou stranu, totiž na onu, jejíž suma byla vyšší, zase přenešeno býti, což se činívá se slovy: „Saldo od předešlého součtu . . .“ Na příklad toho máte vzor VI. na str. 134.

Všecka salda hlavní knihy, která se nám mají platit, kde tedy součet na levé straně převyšoval sumu strany pravé, napíší se v inventáři mezi pohledavky, naopak ale všechny salda, jež my máme zapravit, kde totiž pravá strana větší součet vykázala, zanesou se mezi knihovní dluhy. Ve své hlavní knize může každý řemeslník také fabrikantům nebo kupcům, od nichž zboží na dluh béře, vykázati po zvláštním listu na jejich součty, aspoň si v tom Jan Homolka velmi snadně pomohl. Jako vykázal každému ze svých dlužníků v hlavní knize zvláštní list, taktéž to učinil s kupci, od nichž zboží bral. Nahoře uprostřed listu také napsal jmeno kupcovo v pravo „Dal,“ jen na levé straně na místě slov „Má dát“ napsal „Dostal.“

„A jak do takových součtů zanášel?“

Na pravou stranu, kde bylo napsáno „Dal,“ zanášel zboží, které od kupců koupil, které mu tedy kupec dal na ouvěr, a v levo, kde stálo „Dostal,“ zanášel svůj plat, co tedy kupec na srážku za zboží dostal. Jako při jiných součtech ukazuje pak i zde přebytek na levé straně pohledavku, oč jsme totiž kupci víc zaplatili, než jsme skutečně byli dlužni, kdežto saldo na pravé straně nám udává náš dluh, neboli čím kupci ještě jsme povinováni. Na str. 136 máte dva vzory takových součtů, z nichžto vzor IX. ukazuje, že má Jan Homolka dřevaři Leop. Klimovi ještě 48 zl. 3 kr. doplácet, kdežto podle vzoru X. kupci Ladislavu Karáskovi 27 zl. 30 kr. již přeplatil. —

(Dokončení příště.)

Vzor VIII. *Z hlavní knihy list 43.*

Účet

pro pana Matěje Hona, adjunkta u c. k. soudu zde.

Má dát.

1854. Měsíce	den		V stříbře zl.	kr.
Října	7	Za nábytek dne 10. září 1854 objednaný a mnou odvedený, totiž:		
		za 2 almary z ořechového dříví	38	—
		za psací stůl	18	—
		za pohovku	22	30
		za 4 židle	8	40
		za stolek k pohovce	6	—
„	15	Za lenošku zíněmi vycpanou a kožií potažcnou	14	—
„	—	Za přehrádky na psaní	3	15
„	18	Za správu a leštění dvou postelí	1	27
		Dohromady	111	52

V Plzni dne 30. října 1854.

Jan Homolka,
mistr truhlářský.

Vzor IV.

1. **Má dát** Pan Ondřej Pýcha,

1854. Měsíc	den		V stříbře zl.	kr.
Ledna	5	Za 2 ořechové almary od něho 21. prosince 1853 objednané, kteréž jsem sám odevzdal	48	—
Února	18	Za koupené plivátko, zavák a 3 židle	3	16
Dubna	2	Za pohovku a 6 stolic, což 15. března t. r. jím samým objednáno, dnes mnou odvedeno	64	—

Vzor V.

3. **Má dát** Pan doktor Eduard

1854. Měsíc	den		V stříbře zl.	kr.
Ledna	28	Za nářadí dne 10. t. m. objednané, kteréž jsem mu sám odvedl, totiž: 2 ořechové almary	48	—
		psací stůl	45	—
		prádelník	22	—
Dubna	9	Za koupenou stoličku a židličku pro malé dětí	—	52
Června	7	Za 4 okenice s pažením dle jeho objednání zhotovené	8	40
		Kování k nim	—	52
„	—	Za zhotovené dvoje skleněné dveře s příslušenstvím	17	—
Srpna	14	Za objednané a učeníkem odvedené prací necky	1	48
„	—	Za polici do kuchyně	1	15
„	30	Za kuchyňskou skříni na talíře a hrnce	2	30
Září	5	Za správu a vyleštění celého nábytku v jeho obydlí	5	24
„	—	Za lenošku žíněmi vycpanou a kožší potaženou	11	—
„	9	Za přehrádky na psaní pěkně vykladané	6	10
		Donáška na list 24	173	31

Vzor VI.

24. **Má dát** Pan doktor Eduard

1854. Měsíc	den		V stříbře zl.	kr.
		Přenáška z listu 3	73	31
Října	2	Za dub. almaru na spisy dle objednání zhotovenou	28	—
„	—	Taktéž: za dva psací stoly do kanceláře	24	—
„	—	za postavec na deštníky	1	25
			226	56
		1855.		
Ledna	1	Za saldo od předešlého součtu	41	56
„	5	Za koupené prkénko na krájení masa	—	16

správce z Klabavy, Dal 1.

1854. Měsíc	den		V stříbře zl.	kr.
Ledna	1	Závdavek na objednané dvé almary	20	—
„	10	Dva korce žita po 7 zl. stř.	14	—
Března	15	Na hotovosti	50	—

Ryba, zde. Dal. 3.

1854. Měsíc	den		V stříbře zl.	kr.
Ledna	28	Za odvedené nářadí, na hotovosti	50	—
Února	24	Nápodobně	30	—
Března	31	Nápodobně	30	—
Června	9	Na srážku za zhotovenou práci	25	—
Října	1	Na srážku za odvedené dílo	30	—
		Donáška na list 24...	165	—

Ryba, c. k. notář zde. Dal. 24.

854. Měsíc	den		V stříbře zl.	kr.
		Přenáška z listu 3.	165	—
Října	15	Na srážku za odvedené nářadí	20	—
		Saldo na nový oučet	41	56
			226	56
		1855.		

V hlavní knize list 1.

Vzor. VII.

Účet

pro pana Ondřeje Pýchu, správce v Klabavě.

Má dát **Dal.**

1854. měsíc	den		V stříbře zl.	kr.	1854. měsíc	den		V stř. zl.	kr.
Ledna	5	Za dvě ořechové almáry, dne 21. pros. 1853 objednané a mnou odvedené	48	—	Ledna	1	Závdavek na objednané dvě almary .	20	—
Února	18	za koupené plivátko, zuvák a 3 židle	3	16	Února	10	Dva korce žita po 7 zl. stř.	14	—
					Března	15	na hotovosti mně osobně	50	—
Dubna	2	za pohovku a 6 stolic 15. t. r. objednanýcha ode mne osobně odvedených	64	—			Zbývající dluh . . .	31	16
			115	16				115	16
Dubna	2	Moje pohledávky	31	16					

V Plzni dne 2. dubna 1854.

Jan Homolka,
mistr truhlářský.

Kronika našich dnů.

1. Původní listy z venkova.

Z Chrudimi.

Řemeslnická škola a čtení českých listů.

Všeobecná pozornost věnuje se nyní školám řemeslnickým, či tak zvaným průmyslovým, a za příkladem Pražské zařídí prý se i v Čáslavi podobná, ba snad i v brzku jiné následovati budou. Věc ta je v skutku na čase a nikdo asi nebude chtít zůstat zpátky, aby se mu později říci nemohlo: „Příteli, zůstals zpátky, byls ospalcem, vezmi ovoce činnosti své!“ Co pověděno v žádosti k městské radě v Kostelci nad Orlicí (viz předešlý ročník), slušelo by všude opakovati, neboť by se všude hodilo — ba také k nám. Darmo čekáme, že se při reálce naší škola řemeslnická zřídí, nedějou se ani na té ani na jiné straně přípravy, tak že se zdá, jakoby měla věc při starém zůstati, ač hned před devíti lety učitelem též reálky, panem Ch . . . . pěkný začátek věci učiněn byl. Držel tehdáž pan Ch. z vlastního popudu přednašky pro řemeslníky, a městská rada, ba každý záslužnost práce a vynasnažení jeho uznával. Přednášky jeho měly však krátké trvání, a nyní zcela už se na ně zapomnělo. Slušelo by věru staroslavné Chrudimi, aby k dílu pěknému přikročila a neodkládala s uskutečněním, od něhož tak pěkných věcí očekávati lze. My neváháme tvrditi, ba přiznáváme se i s celou duší k tomu, že mají řemeslnické školy větší důležitost než reální, a že jenom jimi se pravého pokroku v průmyslu dosáhne! My máme dále za to, že by řemeslníci naši nyní dále byli, kdyby se bylo hned z počátku na průmyslovou školu pomyslilo. Chtěli bychom dokázati (a bylo by nám to snadné), že se reálkou naší pro město až dosud ničeho nestalo, že z ní pro průmysl (pro nějž vlastně určena jest) ničeho nevykvetlo! Proto jenom řemeslnickou školu, ta nám hojného a výdatného užitku přinese. —

Co se pak čtení u nás týče — smutná věc. Byloť by také

u nás řádného bombardonu třeba, aby se fouknutím do něho okna a kominy otřásaly — jako to trefně pověděl Plzeňský Váš dopisovatel. Pak by se snad také Poslu a jiným českým časopisům zejmena v Besedě popřálo místa vedle časopisů Vídeňských! Ppp.*)

V Mnichově Hradišti v lednu 1858.

XY. Vylíčení praktických stránek života jednotlivých míst i okresů naší vlasti, patří dle našeho mínění v hlavní obsah Posla; i není nemístné přání již mnohdy vyrčené, aby nebylo českého města, které by čas od času nepodalo krátké zprávy o průmyslu svém, o zdokonalení orby, o stavu školství atd. Nechť v ohledu tom i my podáme známku života o sobě.

Co se průmyslu týče, zajisté pozoruhodná jest velká dílna na obuv bratří Hánů po nedlouhý čas zde kvetoucí. Hlavní sklad dílny té nachází se ve Vídni, odkud se výrobky její dále zvláště na východ rozesýlají a již nemalé pověsti nabyly. Pochybujeme, že by za pověst tuto děkovaly neprávě udanému místu výroby („Coq fréres à Paris“); i nemůžeme schvalovati počínání klanící se předsudku, jakoby jen za hranicemi co kloudného dovedli.

Nemůžeme opominout blízký nám Bakov, po celé vlasti známý svým zbožím z rákosí a vrbového proutí pleteným. Ovšem tu není již výroba taková, jak ondy bývala; zboží mělo vždy menší odbyt, čímž mnozí pracní touto se živící do nemalých nesnází přišli. Uznání zasluhuje tedy lidumilovné počínání pana měštanosty Herbsta, jenž nejen celé sady vrb založil, nýbrž i dělníkům, kteří své zboží odbyti nemohou, toto za dvě třetiny skutečné ceny až do času přejímá, kde se kupec najde.

O polním hospodárství můžeme jen pochvalně mluviti.

---

*) Co se řemeslnické školy týče, úplně jsme srozuměni, a dokládáme jen, že by se vydání obecní při tom zvýšilo jen o jakýs příplatečeк pro učitele — kteří, soudě po učitelích při Pražské průmyslové škole — nejobětovnější lidé na světě jsou. — Co do čtení u Vás — musili bychom ohledem Posla Chrudim hodně na zad postavili a to nejen za města, ale za vesnice.

Red.

Potěšitelný jest přede vším úkaz ten, že menší statkáři nemají tolik hmotných prostředkův, aby se na drahé a mnoho času žádající pokusy na svých statcích spouštěli, šťastné výsledky pokusů takových, u velkých statkářů spozorovaných, s velikým úspěchem u sebe zavádějí. Toto platí zvláště o nových trativodech, tak zvaných drénech, kterých v našem okolí nejprvé řízením p. správce Porše u Studenského dvora ve velkém rozsahu a se skvělým výsledkem se upotřebilo. Pozoruhodný úkaz je to, že velcí statkáři, statky své v přímém držení mající, při nynějších poměrně nízkých cenách plodů polních a při velkých výlohách, kteréž režie stojí, téměř vesměs nuceni jsou spojiti s průmyslem polním průmysl fabriční, čímž se k. p. náhlé zmožení dílen na cukr v Čechách snadno vysvětliti dá.

Spojení dobrými silnicemi zprostředkované k jihu s Prahou, k severu s českým Manchestrem, je jak průmyslu tak orbě velmi prospěšné; k tomu přichází ještě spojení jednotlivých míst okresu mezi sebou. Mnoho se již v tomto ohledu stalo, ještě více se díti bude, a mnohé práce sem náležející již započaty jsou. Míníme zde hlavně tak zvané okresní silnice, jichž dostavěním celý okres za nedlouhý čas jako sítí potáhnut bude. Nejhlavnější z nich bude silnice přes Mohelnice do Českého Dubu, jížto se stane spojení s horami aspoň v tuto stranu úplným. A což jestli se projekt Turnovsko-Pražské dráhy ve skutek uvede! projekt, o jehož vysoké důležitosti — a to nejen pro naši krajinu — nikdo pochybovat nemůže, a který, pakli ne teď, zajisté v budoucnosti nikoli daleké provésti se musí. Doufejme, že až se svět z nynější všeobecné krisy vyrve, zakladatelé této dráhy, zvláště pak úsilovný ve vlasteneckých podniknutích hrabě Kr. Waldstein, rázně se ujmou tak nutné potřeby, která přehojné to odplaty slibuje.

Co do školství, jsme toho mínění, že se radikálního zlepšení škol s užitkem tak dalece praktickým, jaký školy národní míti mají, jen tenkráte docílí, až se materiální postavení učitelův dokonale zlepší. Tato věc však ovšem čeká novou periodu, již spatřiti nám sotva popřáno bude.

Učitelské porady, které se v našem okresu čtyrykrát za rok drží, a z nichž účastníci zajisté již mnoho užitku těžili, dokazují seč jsou spojené síly buď v tom neb jiném

oboru. Nechceme šířiti slov o věcech již jinde a mnohokráte opakovaných, i končíme článek svůj s přáním, aby každé město, každá ves měly učitele takové, jako je p. Bubák v Hradišti, p. Matoušek v Klášteře, i aby se každému okresu dostalo tak horlivého a svědomitého školdozorce, jako je náš vůbec ctěný konst. rada a vikář p. P. J. Čermák.

Z Považí na Slovensku.

[K †] Úroda na Slovensku byla loni v celku prostředně dobrá, někde však výborná. Urodilo se obilí dost hojně, výborné dobroty, a jenom strukoviny (luskoviny) a zelí, pro neslýchané sucho, z větší částky pochybělo; při tom místy i ovoce bylo hojnost, a zemáky ne nejhůře podsýpaly, a co jest nejvíce hodné, plodina jest zdravá, žádného znaku hniloby předešlých let na sobě nemající. A proto, ač se i krmu (píce) pro dobytek příliš skoupo nasklízelo: máme předce pevnou naději, že nás milostivé nebe letos hladové nouze vychrání. — Věděti zajisté sluší, že, ač i půda na Slovensku není nejchudší, předce se jen přečasto stává, že v stolicích hornatějších, jako: v Horno-Nitranské, Trenčanské, Oravské, Turčanské, Liptovské, Spišské, Šaryšské atd. hladová nouze mnohem častěji než v sousední Moravě a Slezku zuřívá. —

1. Příčina smutného tohoto úkazu a neobyčejné chudoby lidu našeho vůbec dle mého chatrného domnění nejhlavnější jest: neslýchané jindy rozkusování urbárských (selských) gruntů (sedění). Tu zajisté nic nového a neobyčejného není, že obyčejný, podle rozdílnosti stolic i rozdílného objemu urbárský grunt, obsahující 32, 36, 40 i výše jiter *) výsevu, jest i na 12, 24, 32 i 64 částeček, ba často i na více rozkusován, lehce se tedy pochopiti dá, že na takovém místečku, sotva několik jiter výsevu majícím, se početnější rodina, počítající do pěti i desíti údů, i byťby půda byla sebe úrodnější, statečně vyživiti nemůže. Přitom ještě takové rozkusování gruntů i to zlé s sebou přináší, že neposkytujíc rolníkům dostatečného, užitеč-

*) Jitro uherské, ne jako dolnorakouské 1600 □ sáhů, ale někde 800, *jinde 1100,* 1200 □ sáhů, a jen v Banatě 1600 □ obsahuje.

ného zaměstnání, škodlivé zahálce a skrz tu opět celému hejnu záhubných hříchů, jakož jsou: opilství, obžerství, karbanictví, tuláctví a t. p. dveře do korán otvírá. Vímeť zajisté, že zahálka jest počátek všeho zlého, aneb jak Latiník dí: polštář satanův. Nenalezaje totiž doma dostatečného zaměstnání, jde náš sedlák často z dlouhé chvíle do vinopalny, kde, ač i neměl úmyslu snad se napiti, předce buď příkladem jiných, aneb samým hospodským sveden, po maličku se tak zkázonosné pijatici přiučí, že v pekelném páleném naposledy jak své jmění, tak i svou a svých čest a štěstí utopí. A proto těšíme se tomu, že nejen další rozkusování gruntů urbárských nyní přísně zakázáno, ale i všemožně jejich a jiných roztratěných pozemností scelování se podporuje a usnadňuje. —

V předešlých časích, zvláště před rokem 1836, kde sedlák byl otrok zemského pána, a k zemi připoutaná luza, právě opak se toho stával. Tehdy nejen že stoličné vrchnosti sestávající pouze a jediné ze zemských pánů — aneb aspoň ze zemanů — z příčiny vlastního osohu (užitku) nadržovaly takovémuto záhubnému rozkusování gruntů, nýbrž i samy krajinské ur. zákony tím, že jistou výšku gruntů (nemýlím-li se ¼—1⅛ (?), jakž to ještě v urb. zákonech od r. 1836—9) ustanovovaly za největší majetek, nad který nikdo více míti nesměl; nejmenší míru však nestanovily. Nebo hospodář na čtvrtině, osmině, šestnáctině a t. d. musel často tolik, jako půlgruntovník, ruční a tažné roboty odbývati. Čím na více tedy částek grunt rozdělen byl, tím více užitku zemskému pánu přinášel. Na mnohé žaloby a nářky utisknutých takto sedláků sice sněm Prešpurský roku 1836—9 jak grunty tak i dni robotné do lepšího pořádku uvedl, ustanoviv jistý počet tažných a ručních robotních dnů; a sice pro celogruntovníka: 52 tažných a 104 ručních dnů atd. a jisté meze libovolnosti nesvědomitým pánům položil; avšak zachovával to jen ten pán, který maje jakýs takýs cit lidskosti v srdci svém, také v svém poddaném viděl člověka a nepovažoval ho pouze za „*mizernon platící luzu*“ (misera contribuent plebs), jak ji sám zákon jmenoval. Že takových ale sotvy většina, lehce se domýšleti lze. Posléze ovšem, zvláště v rocích 1844 a 1848 se samo rozkusování gruntů zakázalo; a však i to mělo málo většího vlivu na běh

věcí, než všecka předešlá ustanovení, nebo je zachovával kdo chtěl; až v novější době, od které pečlivá c. k. vláda v své pravici žezlo drží, se přísněji na plnění ohledem toho daných zákonů dohlíží; a ne jen že další rozkusování gruntů se všemožně zamezuje, alebrž scelování vší mocí se napomáhá, o čemž mnohé zdařilé scelování svých pozemností ku konci přivedší obce *skvěle svědčí. Žehnej Bůh.*

(Dokončení budoucně.)

Z Únhoště

dostáváme od dobrého přítele stranu konkursu na osazení místa učitelského následující řádky: Dle mého náhledu nemůže se snad dělati celé radě města Únhoště výčitka, jakoby si byla při vypsání konkursu na osazení místa učitelského nezákonně počínala. Bylať jistě, pokud mi známo a vědomo, většina městské rady proti takovému počínání, a žádala si, by se místo toto osadilo učitelem, který zkoušky své odbyl na české hlavní škole; a nebyla tuším řeč o německém, alebrž o českém vyučování. Za konkurs nemůže tedy po mém zdání ode všech odpovídáno býti.

Také nelze při nynějších okolnostech na hlavní školu ani pomysliti, a přejeme si jen, by se děti naše řádně v mateřštině své vzdělaly; neboť kde základ dobrý, tam i ostatní stavba dobrá a trvanlivá. Rozum nechť se přede vším řádně vyvíne, nechť se duchovní zrak jejich a vtip řádně bystří, aby z nich byli jednou řádní živnostníci, kteří by byli s to práci nějakou slušně vyvésti, kteří by byli s to přičiněním svým blahobyt svých rodin založiti a městu našemu ke cti sloužiti. V národní škole nejvíce dítě pochytí, a proto nechť se nehledí hlavně k tomu, aby se naučilo slova lámat, *o věcech by však ničeho nevědělo.* Nechť učitel náš dítkám našim povídá o zemi naší a jejích pokladech, jejích výrobcích, jejím obchodě, co se do ní přiváží, co se z ní vyváží, čeho má nedostatek, v čem nadbytek, kde to a to odvětví průmyslu nejlépe kvete, kde co nejlaciněji k dostání atd.; nechť dětem našim vypráví o přírodě, o zákonech léčebních a silozpytných, nechť je učí

podstatu mašin znáti atd. — tím dětem našim poslouží. Byli jsme před lonim na zkoušce, kde děti o podobných věcech pěkné vědomosti měly a srdce se nám v těle smálo; přáli jsme si, by též cosi podobného v otčině naší bylo — by nám za to děti v skutku žehnati mohly, když by tak staré byly, aby poznati a oceniti mohly, co jsme pro ně učinili. Ostatně sluší před těmito věcmi pomysliti na vědomosti, bez kterýchž nikomu obejiti se nelze; přede vším nechť děti naše řádně a slušně píšou a to bez chyby, jako se žádá na německých dětech, aby bez chyby německy psaly; pak ať dovedou dáti na papír myšlénky své, a nechť se v nich vůbec myšlénky řádné rodí; nechť umějí řádně *počítat*, nechť poznají svou zem — a když v tom prospěly, může se také na jiné věci pomysliti. Aby v tom však prospěly, jest také trochu času třeba. — Kdo však si přeje, aby dítě jeho také v němčině se vycvičilo — k čemuž jest však *jistého stáří třeba*, nechť dítě své pošle do Prahy nebo do Němec. Ostatně naskytne se každému v životě stero příležitostí, aby se němčině, jak dalece mu ji třeba, přiučil. — Tolik jsme chtěli říci, a přejeme panu učiteli hojného zdaru, o němž víme, že se nebude říditi dle jednoho, dvou, třech, alebrž že povede dítky tak, aby z nich byli řádní a poctiví lidé, věrní předkům svým, jak to Bůh, vlast naše a zeměpán žádá. — Co se týče nepatrnosti města našeho — na niž p. dopisovatel naráží — služiž k vědomosti, že počet domů u nás vzrostl na 211, mezi nimiž jsou mnohé, kteréž by každému velkému městu čest činily. Obec naše roku 1854 při národní půjčce 3400 zl. podepsala, a nedávno teprv skvostný dům pro okresní úřad se vystavěl *). —

Z Litoměřic

došla nás zpráva o umrtí Jana *Kranicha*, jednoho z nejprvnějších koželuhů rakouských. Vyráběl nejlepší tak zvanou kůži německou; byla řádně vytříslená, hutná, pevná, trvan-

*) Že si města Svého vážíte, velice Vás cti, přičiňte se jen, by se mu nemusilo co vyčítati! Láska k otčině podává ruku lásce k vlasti! *Red.*

livá a proto také nejhledanější; jeho podešvy dělaly českému koželužství čest. Že dobré kůže měl, také se mu dobře platily, a sice 8 až 10 zl. při centu dráže než jinde. — Také kraviny jakož i teletiny jeho k nejlepším druhům náležely, a proto také nejdražší byly. Na vzdor drahotě a množství zboží svého, nebylo se mu nikdy o odbyt starati, ba mnohdy nemohl nejvěrnějším odběratelům dle žádosti své i jejich posloužiti. — Mnohdy se jiné zboží za Kranišské vydávalo a neznalí dali se ošáliti; kdo však dobré kůže vyráběl, toho zboží se s Kranišským srovnávalo, i říkalo se: Ten má kůže jako Kranich. — Jakožto člověk byl Kranich nad míru poctivý, byl vzdělaný (k čemuž mu daleké cesty jeho pomohly), a chování jeho bylo jemné, mírné a vždy skromné. Kdokoliv s ním byl v obchodním spojení, anebo kdo měl příležitost blíže ho poznati, se zármutkem poslechne zprávu o jeho úmrtí. Mladým koželuhům a živnostníkům vůbec slouží může Kranich za vzor! — *J. P. a K.*

Z Karlína u Prahy.

Jakož v novinách už ohlášeno bylo, koupili majetníci zdejší plynárny (pp. Friedland a Steffek) k zbudování ohromného plynojemu (gasometru) od p. Kriese, kloboučníka, část pozemku 200 □ sáhů obnášející za 10,000 zl. stř. Ješto jest odkoupené místo ve spojení a na blízku domů okolních a hned při silnici, a ješto se na něm má postaviti nesmírný plynojem: tož pochopíte, že naplňuje věc ta sousední obyvatelstvo strachem. Máme na Mohuči příklad, jaké neštěstí z neopatrnosti pochází, a proto máme to za svou povinnost, upozornit obec Pražskou a Karlínskou, nýbrž i c. k. fortifikační úřad na smutné následky, kteréž by výbuchem plynu povstati mohly, a že by tedy radno bylo, aby se celé to podniknutí na jiné místo odkázalo. Věci, při nichž je neopatrnosti nebo zlé vůli tak veliké pole ponecháno, nechť se podnikají na místech vzdálenějších, neobydlených a nenavštěvovaných, by ani myšlénka možnosti nemohla obyvatelstvo strašiti a lekati. Doufáme, že příslušní úřadové věc tu všestranně ohledají a že shledají, jak obávání naše není bez podstaty, a jak

nepřihodné jest tak nebezpečné podniky v místě silně obydleném, plném života a obchodního ruchu zaváděti. My máme za to, že jest věc i ohledem bezpečnosti, i ohledem zdraví považlivá. Známo jest, že se už jednou neopatrností hlídače plyn v nynější plynárně vzňal, a že to mohlo smutných následků míti, kdyby se nebyl výbuch hned v zárodku udusil; a také jsme se před několika lety z Anglicka o podobné, jenže smutnější události, kteráž se dvakrát opakovala, dočtli, a proto vždy stojí věc za to, aby se náležitě rozvážila. — Ohledem pak zdraví jest vůbec známo, jaký škodný vliv a účinek má plyn na život jakýkoliv; každý zná smrdutý a na nejvejš odporný zápach jeho, kterýž celé okolí plynárny naplňuje, a tak v skutku škodně působí i na cenu okolních domů. Horší však věc jest s vodou, kterouž smrduté a jedovaté výtoky z plynárny k všeliké potřebě neschopnou činí. V dřívější době byli majitelé plynárny zavázáni všelikou nečistotu z plynárny až na „židovské pece“ vyvážeti, v novější době ale bylo jim dovoleno zříditi kanál do ramena řeky, z kteréhož obyvatelstvo nejvíce vody požívá. Kanálem tím měla se nočního času nečistota vypouštěti, aby se voda učistila než pro ni lidé z rána jdou; avšak buď se závazek tento nezachovává, anebo je vůbec bez platnosti: přináší se mnohdy voda, kterouž se pro smrad a nepříjemnou příchuť ani umyti nelze, neřku-li aby se jí jinak užiti mohlo. Kdož by chtěl také s vodou jedem se napájeti! — Jest tedy žádoucné, aby zastupitelé obce Karlínské jakož i úřadové, jichž se věc týká, dokud možno, věc tu zamezili ve prospěch *všeobecnosti*. Máť už Karlín dosti nepříjemných věcí, kteréž ani odstraniti nelze, nechť se zde za času k dílu přistoupí než pozdě bude. Majetníci plynárny naleznou vždy pro plynojem místa na tak zvaném Köppelském nyní Beutlově ostrově! Kýž se na věc tu nezapomene! —

Mnoho Karlínských občanů.

Listy ze Šumavy.

= Také na západě vlasti naší ozývají se hlasy, kteréž Poslovým snahám a péči jeho o pokrok národní srdečné „Zdař

Bůh“ vstříc posílají. Zajisté krásný a mohútný účel vytknul sobě, kterýž aby všeobecné podpory nalezl, i my zde srdečně přejeme. Než, ku přání tomuto, seč síly slabé stačí, i my přispívati chceme, vědouce, že slovo císarské „spojenými silami“ právě na poli duchovního namáhání nejvíce platí. —

Jestiť půda naše zajisté památná. Počnouc od starobylého města Domažlic k jihu až ku Kdyni (odkud by zvlášť přáti bylo, aby zvláštní zástupce pro Vaše zájmy se vyskytl, neb mimo průmyslových znamenitostí i jiné mnohé věci památné a důležité by se zde vyskytly, ku příkladu v okolí žijící kretinové) — lemuje krásné pohoří západní hranice české, kteréž se k planině říčky Ouhlavy sklání, kteráž ku Klatovům a dále až ku Plzni vodu svou zanáší. V témž směru vede silnice císarská k starobylé farní vesnici *Loučímu*, kde až posud památný chrám, a v archivu staré zápisky desátečné a posloupnost farářů se nalezají, kteréž poslední alespoň filologickou památnost zasluhují. Odtud vede pobočná silnice k vesnici *Podsinovicům*, kde písek černý z potoků postranních řeky Ouhlavy se podsívá, kterýž pro svou láci daleko široko po Evropě se rozváží a vítán jest. Již dále v krásné dolině Ouhlavské viděti městys *Janovice*, dále Bezděkov, kde nově vystavený zámek svou krásou a svým pohodlím každého cizince překvapuje (stavitel p. Gruber, prof. z Prahy); minouc Klatovy, viděti jest Týnec se zámkem ve slohu čistě vlašském a se zahradou neméně památnou, a opět půl hodiny k jihu, starý zámek Klenovský, a opět dále zámek Bystřický, a na východ městys Strážov, kterýž velkými lesy a vrchem odloučen od strany německé, poukazuje na střed této krajiny, na město Hoření a Dolení Nýrsko (Neuern), odkud již dle hranice jazyk německý vládne až ku patám Osy České a jezeru Těšenickému aneb černému, a přes osady bývalých svobodníků: Seewiesen, Haidl, Stachen, Eisenstrass, Hammern, k Sušici ku východu, k Eisenštýnu k jihozápadu.

Toť tedy kus Šumavy — kterýž i dějepisem svým honositi se může. Co hrad Riesenburg a Kouty památek v sobě chovají, co Bajrek (pouhá nyní hrstka zdí a kamení) a bývalý zámek v Těšenicích, kde posud mnohé pověsti a báchorky mezi starším lidem se udržely, za osady měly — to medle čas

nynější jen hádati a domýšleti se může. Že i druhdy v planinách otavských mnohé dějiny válečné se vyvinuly, o tom svědčí starožitnosti, které se při vzdělávání luk často vyskytují, a bohužel často raději kovářům se prodaly, než aby v ruce mužů moudrých uloženy byly. Že cesta do Bavor vedoucí obchod jindy znamenitý podporovala, ano že i dobývání rud a zvláště stříbra zde květlo, o tom svědčí opuštěné doly v okresích svobodníků Seewiesenských až k Sušici, a zvláště hlínka červená u městyse Strážova na polích rozvežená, kteráž bezpochyby k tavení (šmelcování) sloužila; lepší alespoň výklad dáti nemůžeme.

Že však po celém tomto kraji v dobách před třicetiletou válkou život čilý panoval, snadno pochopili, až bohužel náboženské rozmíšky vše zkalily, a krajiny tak vyhubeny jsou, že Němci ze sousedních Bavor, ano až z Falcka co přistěhovalci se přilákati museli velikými privilegiemi, aby opuštěné role nezanikly, a krajina všemožně ráz jakési vzdělanosti lecjak zachovala.

V tomto okresu ještě dlužno upozorniti na rozhraní jazyky dvěma utvořené. Bohužel, že český živel ihned v rodinách zanikne, jak mile muž aneb žena z německého kraje pochází. Dítky českou řeč z nouze sice rozumějí, dorostouce obyčejně docela ji zapomínají. Památné jsou též assimilace, kteréž řeč německá z češtiny přijímá. Tak slovou ku př. jednotlivé dvorce: Zum Tatiken-Bauer, zum Tomášen-Bauer, zur böhmischen Mühle atd., tak ku př. platí slova v témž okresu: nůž, mravenci, stodola, kal atd., tak jsou zohyzděna vlastní jmena ku př. Koholkr (dříve Chocholka), Wenisch (dříve Beneš), Kohout atd.

Památné jsou zde zpěvy a rozdíly nápěvů a obsahu. Jak důstojné, *cudné* a rozmanité máme my písně české, národní — a jak naopak zní přemnohá z těch, které hned na blízku ve vesnici německé se ozývají; jaké melodie zde, a jaké protivy v kraji německém, neb zde jodlování tak zvané nad melodii se povznese a tuto a obsah písně takřka v sobě docela zahrne.

Než i směsice velká, co se týče živnosti v kraji tomto. Domažlice co vyznačuje, ví celé Rakousko, co kdýň bývala

a co opět snad bude, nejbližší opět časy nám zjeví. Již pak orba v rovinách nejvíce květe, doliny a oužlabiny luka krásná vyplňují, kteréž zvláště okolo Bystřice kníže z Hohenzollern-Sigmaringen dle způsobu v Němcích dávno již zavedeného znamenitě zlepšiti a běh Ouhlavy samé dle toho zříditi dal.

Na německé však straně rozmanitost tím větší. Předně výroba skla, pak obchod podomní vesměs od látek nejdražších až ku hadrářství, a sice ne jenom v obvodu Rakous, nýbrž až do Bavor, Prus a Švýcar, v témž směru obchod (znamenitě nyní kleslý) v péři a dílem také ještě v krajkách, — chov dobytka krásnými lučinami velmi podporován, — a naopak téměř vynucený, an pro polohu krom ovsa a zemčat žádné jiné obilí by neuzrálo, — lesnictví v nejširším objemu, — to jest jen povrchní obraz toho, co kraje české snad také zajímati bude, an teprv v posledních 10 letech tyto zákoutní krajiny více povšimnuty a letos zvlášť více než jiná léta od cizinců cestujících (zvlášť malířů) navštíveny jsou byly.

Než dosti bude, drahý příteli; prozatím vytknouce všeobecný nástin zeměpisný, dějepisní a kulturní, již v budoucím listu do podrobna líčiti budeme. Zatím s Bohem!

---

2. Listy z Prahy a o Praze.

Přede vším měli bychom začíti s počasím a postěžovati si na podivnou pohodu a nepohodu letošní zimy, kteráž byla příčinou tolikera nemocí, zvlášť ale *chřipky*, v celém světě skoro řádící; že však nám nyní mráz pořádně zatopil a po mlze a blátě ani památky není, obracíme se hned k jiným věcem. Než i tu málo utěšeného, a pro nářek a stěžování neví člověk věru s čím začíti. Na živnosti spočívá ledová kůra, kteráž všelikému čilejšímu ruchu a životu brání. Řemeslo odpočívá, obchod podřimuje a nic se nechce řádně sebrati, ba tu a tam řítí se ještě mnohý dům, jemuž byla krysa půdu pod nohama podkopala. Vánoční trh podobal se neduživci, příjmy byly nad míru hubené a posud jsou takové, ježto se každý na nejpotřebnější obmezuje. Nikdy snad se ještě tak nespořilo jako nyní, a to v malých i velikých domech, ba

v těchto ještě spíše, alespoň to padá více do očí. Víme o domech, kde koním nepodstýlají, aby slámy ušetřili, víme o jiných, kde se kuchaři počítá vše, co od stolu přichází — čeho si dříve nikdo nevšímal. Kdo měli jindy pět, šest, sedm koní, spokojují se s dvěma, třemi. Proto nařikají kováři, zvlášť podkováři, neboť nevydělají ani třetinu toho, co za předešlých roků; kdežto se jindy sotva stačilo, ani se nezahřejou letos. A tak též ševci nařikají, ač bylo za ten celý čas bláta dost a dost. A že se letos tolik obuvu nespotřebuje, zahálejí kůže a padá jim na ceně; jsou levnější než v loni. — Kdo má příležitost zabloudili někdy z rána k zastavárně, spatří veliké množství uzlíků, kteréž chovají vše, čeho se jen chudina zbýti může, aby to dala za nějaký groš do zástavy. Máme za to, že se zastavárna už dlouho netěšila z tak hojného navštěvování jako letos, ač i v posledních dvou letech veliká síla věcí a to drahocených věcí, se tu zastavila. Těžká to chůze do zastavárny, a okolní ty uličky mnohá slza ztrápené matky, zmořeného otce skropila! Vždy nás srdce boli, kdykoliv vidíme bledé ty postavy s uzlíčkem pod pážďí kolem kostela Jindřišského se ubírati a „k bráně spásy“ pospichati! Co tam se vše nanese, a co vše prodá! Nejkrásnější věci za pakatel mnohdy se dostávají; neboť často, přečasto nejsou majetníci s to, aby je vyplatili, anebo jen úroky složili. A tak ještě o poslední přicházejí!*) A jako zde, tak i v jiných městech jsou zastavárny přeloženy, tak že ani peněz nestačí. Protož přijímají zastavárny sumy (ať jsou jak koliv veliké), kteréž 5% zúrokují (výše tedy než ve spořitelnách); složené peníze může zase každý po libosti vyzdvihnouti, a vydají se mu sumy pod 300 zl. hned, větší sumy se však na týden, měsíc atd. vypovídají. — Jest to tedy vítaná příležitost, peníze jistě a na slušný úrok uložiti. Komu leží doma sto, dvě stě zlatých, vždy se s dobrou potáže, když je zde, třeba na měsíc a kratší

*) Nejbliže příští dražby odbývati se budou 10. a 11. od 9 do 12 dopoledne a od 2—6 odpoledne. Prodávati se budou v měsíci listopadu 1856 zastavené šperky, hodiny, věci zlaté, stříbrné, měděné, cínové; dále prádlo, šaty a jiné věci nemovité. Při dražbě 13. ledna odbývané prodalo se 175 šperků, 199 jiných, dohromady 369 věcí, kteréž od října 1856 zastaveny byly.

čas složí. — Od zastavárny obracíme se k spořitelně, kterouž brzo na Novém městě, blíže železného mostu, míti budeme (na místě co byla vápenice), při čemž i to podotknouti sluší, že se novou spořitelnou znamenité okrasy Praze dostane, a to hlavně zarovnáním ulice, kteráž se potom jako šňůra od železného mostu až do aleji potáhne. Spořitelně se také výborně daří — lidé více ukládají než vybírají (důkaz, že dost je peněz), takže mohla spořitelna v posledním čase půl milionu na půjčky na hypotheky (domy a grunty) určiti. Žádosti stranu půjček (s řádnými přílohami — knihovní extrakt, odhadnutí, výkaz daní a činže, asekurační listy — opatřené) se až posud zadávají. — Mimo to, že se více peněz ukládá, ještě jinak se spořitelně daří; koupila ku př. nedávno veliký Pražský dům (za 18.000 zl. odhadnutý) v licitaci, a to znamenitě pod odhadní cenou (za 10.000 zl.). Dům ten dá opravit, načež jej zase prodá — rozumí se, že s užitkem. Přáli bychom, by byla spořitelna opět co nejdříve s to, celý milion na půjčky hypotekární ustanovit. Tím by se nyní velmi zavděčila, kde všechna důvěra zmizela a kde majitel domu nebo gruntu náramně, ba nejvíce trpí. — A jako Pražské, daří prý se také dobře venkovským, zejmena Plzeňské, Budějovské atd. (Právě se dovídáme, že se má v Králové Hradci i spořitelna i zastavárna zříditi — a což v Písku pořád ještě nic? — ani na průmyslovou školu se tam nepomýšlí?) — O banku není co říci, filiálka úvěrního ústavu pokračuje bez pochyby ve své činnosti, ač se o ní v zdejších novinách ani zmínka nečiní; v obchodní a živnostní komoře odbývaly se nedávno volby, při nichž ze strany k volbě oprávněných pramalé účastenství se pozorovalo (jako ve Vídni), poněvadž jsou lidé, kteří o ní ani slova nevědí, ani proč a k čemu jest.*) Předsedou jest vůbec ctěný a vážený pan Fr. Pštros mladší (koželuh), kterýž se vždy záležitostí jejich horlivě ujímal. Z výroční zprávy o její činnosti dověděli jsme se, mnoho-li odbývala sedění, mnoho-li k ní bylo spisů zadáno, mnoho-li dobrých zdání podala atd. — Radost nám způsobila jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách, kteráž jest nejstarší

*) Zmíníme se příště o tom.

v Rakousku a 1. března 25. rok svého požehnaného trvání přiměřeně slaviti hodlá. V též jednotě mluvil dne 26. ledna pan Lippmann o živnostních či řemeslnických nedělních školách. Zmiňv se o bídném postavení našeho menšího živnostníka v nynější době pokroku, vyčetl co se od školy živnostní očekává a čím má živnostníkům posloužiti — totiž rozšířením vědeckého, praktického vzdělání. Před nemnoha lety založeno v Čechách horlivostí mnoha vznešených mužů na 30 nedělních živnostních škol (v Zbraslavi, na Křivoklátě, v Plzni atd.), kteréž však po krátkém čase zanikly. Pan Lippmann dobře praví, že v každém skoro městečku mužů jest, kteří by se z lásky k dobré věci a k otčině rádi ve vyučování uvázali, a muži ti jsou učitelé, lekaři, lekárníci, inžinýři, stavitelští a fabričtí úředníci, vzdělanější průmyslníci atd. Pan Lippmann učinil návrh, aby se vznesla k vysokému místodržitelství prosba, toho obsahu, aby se zakládání nedělních živnostních škol schválilo a nařídilo. A tak lze doufati, že v brzku školy ty všude a na všech stranách do života vejdou! — Byla řeč také o průmyslové škole české, jejíž pod úrokem ležící a na statku Ostředku z větší části pojištěný kapitál 10.200 zl. stř. obnáší, kterýžto kapitál se druhdy přičiněním c. k. vrchního inžinýra při státní železnici, J. Pernera (†), jakož i nynějším c. k. Rakovnickým notárem, p. Drem. Pravoslavem Trojanem a od jiných horlivých mužů zavedenými sbírkami sehnal. Škole té výborně se daří, světnice školní jsou přeplněny, žáci s radostí přicházejí, s radostí poslouchají a poznámky si činí; pozorovatelé ujíti nemůže, jak v mravním ohledu proti lonsku postoupili. Učenici přicházejí čistě umyti a učesaní, slušně se chovají i v síle i mimo něj, tak že není příčiny k stížnosti. Přáli bychom obecním našim představeným, aby mládež tu shledli, pak by jistě neotáleli s zařízením podobné školy v otčině své. Nikdo tedy z venkova přicházející neměl by školu průmyslovou minouti a chvíli v ní poseděti. Žáci učí se zde všemu; kdo číst, psát a počítat neumí, učí se tomu, kdo výše postoupli, poslouchají o zeměpisu (o němž mluví nyní prof. z obchodní školy, pan Emanuel Tonner), o mechanice, stavitelství, o lučbě o rudách a kamenech, o zvířatech a látkách zvířecích (p. Dr. Eduard Grégr) atd. V neděli se

pilně kresli a rejsuje pod pilným dohledem pánů prof. Mužáka a Ryšavého, a věru k podivení jest, jaké pokroky zde žáci dělají a jak s chutí pracují; — a pracují s chutí, poněvadž jim patrné jest, že k svému užitku pracují, že si budou moci později snadněji a lehčeji chleba vydobyti. Zdař Bůh škole té, a aby v brzku všude se z takových těšiti mohli — k čemuž ovšem také tolik obětovnosti a sebezapření třeba jest — jaké prokázali zdejší pp. učitelé! — Od školy nemáme daleko do museum, o jehož přírodnickém odboru (předsedou je prof. Dr. Purkyně a jednatelem Dr. Ed. Grégr) chceme pro dnes jenom tolik říci, že se mu pro výborné přednášky, kteréž se tu čas od času od oudů téhož odboru odbývají, velikého účastenství dostává. V posledních dvou seděních mluvil pan prof. Em. Tonner o starých a nových cestách po Africe k proskoumání jejího až posud neznámého středu, kteréž výborné pojednání se nám, jak doufáme, v příštím čísle Živy dostane. Účel spolku jest krásný, totiž pěstování věd přírodních, pročež máme za to, že v brzku množství oudů čítati bude, zvlášť podotkneme-li, že opatřuje nejnovější spisy z oboru přírodních věd, kterýchž pak údové dobře užíti mohou. — Abychom se ale zase k průmyslu vrátili, jest nám zprávu dáti o veledůležitém úslavě, kterýž — jakož jest naděje — brzo v život vstoupí. Stanovy jsou už stvrzeny, penize také skoro pohromadě, pročež nestojí nic více v cestě. Jedná se totiž o veliký ústav na připravování lnu a konopí, kterýž zdejší průmyslové a hospodárské spolky pomocí zemského výboru do života povolati hodlají a na jehož zřízení jest na akcie za 46.000 zl. stř. pohromadě. Zemský výbor sám s 20.000 zl. přistoupil, ostatní část jednotníci podepsali; akcie budou zníti na 500 zl. Patrno, že se ústavem tímto na způsob belgických a irských plátenictví českému náramné služby prokážou, ba možná, že jim opět bývalé své pověsti dosáhne. Připravování lnu oddělí se nyní od hospodárství, kteréž sklizený len ústavu přepustí; v ústavu samém bude se moci na 12.000 centů surového lnu k předení připraviti — rositi, sušiti, trdliti a protahovati — pěkné to množství, kteréž bude s to, mnoho cizího plátna z trhu českého vytlačiti a české práci pěkného přírůstku poskytne. Až potud zaopatřeno [illegible] otázka, kde by bylo nejpřího-

dnější místo pro ústav, i hodlá se ředitelství nejen k znalcům v oboru tom, alebrž i k podobným ústavům rakouským obrátiti, by se rady a sdělení zkušenosti jejich dožádalo. Z dobrého, co tu jest, vybere se pak nejlepší. Žádoucno jest, aby se předůležitá otázka tato, na níž z největší části zdar celého podniknutí spočívá, řádně prodělala a přetřepala, a proto dobře by bylo, aby mužové naši, jimž tu slovo náleží, se zúčastnili a mínění své vyslovili; rádi pak návrhům takovým odůvodněným místa v listech našich popřejeme. Pročež, přátelé, kterýmž blaho lidu našeho pracovného, zvelebení hospodářství, a platenictví na srdci leží — vydejte hlasu svého. Každá dobrá myšlénka, zkušenosti podporována, stojí za zlato! Slušelo by tu přede vším na krajinu k pěstování lnu ouplně přiměřenou — proto ani příliš suchou ani studenou — na vodu a dostatečnou sílu její, laciné stavivo a topivo — dříví a uhlí — a na dobré spojení zřetel míti. Prohlížejíce k tomu, jak dalece podniknutí toto do činnosti a průmyslu našeho českého sahá, nemůžeme jinak než nejlepšího zdaru mu přáti, aby se mohlo valně rozšířiti a zmohutnouti; přejeme proto též, aby se při podpisování akcií hodně mnoho účastenství objevilo. Na akcie podpisuje se buď u hospodářské společnosti, buď u p. prof. Balinga v technice. — Zajímavo také bude, udáme-li některé věci z valného shromáždění akcionářů Buštěhradské železnice, kteréž se dne 27. ledna odbývalo. Čisté příjmy obou železnic (lokomotivní i koňské) obnáší 183.969 zl. 4 kr (v minulém roce 194.630 zl. 55 kr.), což jest $8^{1}/_{20}$ % akciového kapitálu společnosti; eskontováním docílilo se sumy 9318 zl. 15 kr. a od r. 1856 zůstal přebytek 2630 zl. 55 kr., tak že dělá vše dohromady 195.918 zl. 14 kr. — Z toho rozdá se 192.000 zl. či 8 % akciového kapitálu mezi akcionáře; zbytek 3918 zl. 14 kr. doplní se 1081 zl. 46 kr. z reservního fondu na 5000 zl., kterážto suma se rovná 10 spolkovým plným akciím, kteréž se jí s úředním povolením pomocí losu umrtvějí. Majetníci akcií, kteréž los trefí, obdrží složený kapitál (500 zl.) nazpět, dodá se jim však spolu list na užitky — budou totiž každoročně dostávati užitky 5 % akciového kapitálu převyšující. — Na každou akcii připadne tedy dividenda 40 zl. — 25 zl. dělají zaručené 5 % úroky, 15 zl. superdividenda; —

ježto však akcionářům hned v prvním půlletí na akcii 13 zl. 30 kr. na před vyplaceno bylo, doplatí se ještě 27 zl. 30 kr. — Tolik stranu čistých příjmů; příjmy hrubé obnášely však: na koňské dráze: 96.693 zl. 55 kr., výdeje 63.033 zl. 19 kr. na lokomotivní dráze: 256.662 „ 56 „ „ 106.154 „ 28 „

353.256 „ 51 „ „ 169.187 „ 47 „

Podavše zprávu o věcech těchto, měli bychom se zmíniti také o masopustu, o bálech atd. — ježto nám však místa nezbývá, musíme toho nechati. Měli bychom se také o zemětřesení zmíniti, kteréž v posledním čase Moravu, Slovensko atd. zasáhlo — avšak i to na příští svazek odkládáme, doufajíce také, že se nám dostane původních zpráv.

Opětné vyzvání k předplacení na Posla z Prahy.

Činíme seč jen jsme, abychom Poslu zajímavosti a užitečnosti dodali, nelitujeme práce, vynasnažení a výloh; účastenství však obecenstva jest velmi vlažné — tak že trvání Posla nijak zaručeno není. Mělo-li by to tak zůstati, budeme nuceni, rokem příštím u vydávání Posla přestati, neboť nesrovnává se to, abychom my oběti přinášeli — ostatní se však podniknutí vzdalovali, kteréž před všemi jinými podpory zasluhuje. Dávajíce o tom zprávu, nečiníme toho, jako bychom se almužny domáhali, alebrž proto, aby se nám za to, co podáváme, zaslouženého účastenství dostalo! Jest to trpké, že na vzdor mnohonásobnému vyzývání z naší strany takto na konec mluviti musíme. Města naše zůstávají ve své lhostejnosti a tak jsme odkázáni na obecenstvo, kteréž vše odbírá z pouhé lásky vlastenecké. —

Komu trvání podniknutí našeho na srdci leží — nechť se přičiní, aby mu získal nerv života — odběratelstvo; my však se vynasnažíme, abychom za důvěru a účastenství řádný a zajímavý obsah poskytovali!

Vojtěch Bělák,
redaktor a nakladatel.

V komisi u H. Dominikusa na rynečku.
Tisk slovenské knihtiskárny (A. Renn) v Praze. 1858.

psal, ačkoli ledakdes Čechům ukřivdil. Později papežem se stal a mnoho si s Čechy dopisoval. Radovali se mnozí, že mezi dějepisci Českými tak učeného papeže máme, jiní se naň zlobili, že někdy Čechům křivdu činí. Dobře by se snad stalo, kdyby se v novém vydání, které ne tak pro učené (kteří jej po latinsku čtou), jako pro lid býti má, ve zvláštních poznamenáních napravilo, v čem Eneáš pochybil, aby se nám dostal do rukou čistý obraz doby minulé. Pak jej Češi jistě rádi čítati budou a svazek ten se jistě nejvíc rozšíří a rozebere. Kroniku tu nejdřív (1510) Mik. Konáč přeložil, kterouž r. 1585 Veleslavín lepším jazykem opět vůbec vydal. Toho si tedy všimněte, laskaví čtenáři, až bude svazek dotištěn. Z dějin může *pozorný* čtenář mnohé moudrosti nabýti, a víte, jak si dříve kronik vážili. — Díl třetí podává milého čtení hojnosť a každému se dobře hodí. Vypravujeť co každý rád čítá, *příhody a nehody na cestách do cizích zemí.* Ze čtení takového nabude každý nejen známosti osudu jednotlivých osob, ale pozná z něho cizí kraje a národy, jich děje i obyčeje. A *Vratislav z Mitrovic*, který ve svazku tomto sám své nešťastné poselství do země Turecké a zajetí své v Cařihradě vypisuje, byl velmi pozorný a všeho si na cestě všímal, což nás jistě těšiti může. Vypravování jeho jest velmi zřetelné a srozumitelné každému. Krom toho má svazek tento třetí tu dobrou vlastnosť, že jest nejlacinější ze všech sedmi svazků; stojíť každý 40 kr.; *„Příhody“* Vratislavovy prodávají se však jen za 24 kr. Po tomto spisu se tedy také ohleďněte, kdo jste milovníci dobrého čtení. Stojí to za posezení a za poslechnutí, co náš mladý, český pán všecko zkusil, potom pro památku česky napsal. *Svazek 5—7.* podávají nám vypravování o Cyrovi, králi perském, kteréž ze řecké *„Cyropaedie“* (Cyrovo mládí) Xenofontovy na česko vyložil Abraham z Gynterodu, a sám mnoho poznamenání z jiných starých spisovatelů k práci své přičinil. Spis ten vyšel r. 1605., po druhé r. 1809.; a jakož první staré vydání velmi vzácné jest, druhé vydání již dávno rozebralo se. A chcete-li věděti, čeho se ve jmenovaných třech dílech „Staročeské bibliotéky“ dočtete, poví vám to titul starého vydání, jenž zní takto: *„Cyropaedia.“* Hodnověrná starožitná historia o chvalitebném ve všelikých knížecích cnostech vycvičení a zvedení; slavných skutcích, vítězných válkách a právě heroickém šlechetném životu Cyra staršího, prvního monarchy perského. V knížce vypisuje, jakým způsobem Pán Bůh monarchii kaldejskou skrze Daria médského a Cyra perského krále a Balsazara, krále babylonského na médský a perský národ přenésti a monarchii médskou a perskou zříditi a utvrditi ráčil. Od Xenofonta, slavného filosofa aténského okolo 400 let před nar. Kr. P. řeckým jazykem sepsána atd. — I kdo jen romány a povídky rád čítá, bez potěšení knihy tyto neodloží, protože je vypravování velmi krásné

a lahodné, a krom toho pozná mnoho důležitých příběhů před narozením Kristovým. Jiní národové více dbají o dějiny starověké nežli my; nám se tu mnoho posud spisů nedostává. Dokud nebudeme si všeho starého a nového bedlivěji všímati, nebudeme míti potěšení a rozkoše, jakou mívají ti, kteří se rádi obírají vším, co dobrého a krásného. Vzdělávejme se a rozšiřujme dobrých kněh, aby se všem milým krajanům hojněji dostávalo toho, čeho cizí národové dosti mají a my málo, totiž širších a rozsáhlejších známostí světa a běhů lidských.

Obracíme pozornost velectěného čtenárstva Posla z Prahy na časopisy naše

Školu a Život,

kterouž jak známo rediguje pan Frant. Jos. Řezáč, a kteráž se to už důkladností jako za předešlých let vyznačuje. Čerstvý, opravám a zdokonalování příznivý duch vane celým podniknutím — vady a nedostatky v školnictví a vychovatelství se odhalují, a to způsobem poctivým, přímým — jak na srdci tak na jazyku. — Vyslovili jsme to několikrát už, že by časopis tento v žádné škole scházeti neměl, než, má-liž učitel každý dostatečných přostředků, aby se jím opatřiti mohl? — Kdy přijde as doba, kde nahlédnou obce zisk, jakýž jim učitelé vzdělaní poskytují? Ne-li upřímná vůle, ne-li mravní povinnost, nechť aspoň zisk, špekulace je pohne, aby učitele své časopisy potřebnými opatřovaly! Na to by měli přede vším pp. představení hledět, tím by se zavděčili! Předplácí se na „Školu a Život“ (k níž jest ostatně přidaná výborná příloha pro mládež „Štěpnice“) poštou 3 zl. 4 kr. na celý, a 1 zl. 32 kr. na půl roku. Psaní pak se zasýlají pod adresou: *Do knihoskladu Bedřicha Rohlíčka v Praze.*

Dále obecenstvo pozorna činímo na **Živu,** *časopis přírodnický* pod redakcí pp. prof. Dra. Jana Purkyně a prof. Jana Krejčího. — Přáli bychom časopisu tomuto, jenž ještě po století svědectví vydávati bude o pěkných snahách našich, vřelého účastenství, zvlášť ale na Slovensku, kdež se velmi málo o něm ví, ač činí soč jest, aby se také Slovenským rodákům zavděčil. Důkladné články ceny trvalé z oboru přírodních věd a krásné obrázky dřevořezbové odporučují Živu každému vzdělanci. — Cena jest bez příkladu nízká — s poštovní zásylkou pro oudy Matice české 2 zl. 6 kr., pro jiné předplatitele 3 zl. 36 kr. stř., a psaní zasýlají se pod adresou: *Expedici Živy v Praze v museum.*

Tiskem Vetterlovské knihtiskárny (A. Renn) v Praze.

Vydán dne 16. března 4. svazek vyjde 24. dubna 1858.

POSEL Z PRAHY.

Spis užitečný, zábavně poučný

pro

město i ves.

Redaktor: **Vojtěch Bělák,**

bytem v nárožním domě v Jerusalemské ulici u hradeb číslo 960 (u senovážního placu) II. poschodí, na pavlači.

Díl III. Svazek 3. 1858.

„Spojenými silami.“
„Práce rodí zámožnost a sílu.“

Na Posla z Prahy předplácí se	poštou:	v Praze:
na celý rok:	3 zl. 10 kr. stř.	2 zl. 20 kr. stř.
na půl roku:	1 „ 40 „	1 „ 15 „

Pro Prahu přijímá předplacení přede vším **Nakladatel,** *Vojtěch Bělák*; nárožní dům v Jerusalemské ulici a u bašty, číslo 960 v 2. poschodí na pavlači — nedaleko senovážního placu na Novém městě. Zde (a pouze zde) dostává se na 7. výtisků *osmý* zdarma. Knihkupci té výhody neposkytují.

V knihtiskárně A. Renna, nárožní dům v Kolovratské třídě a v Panské ulici, přes dvůr, v 1. poschodí.

H. Dominikus, knihkupec na rynečku, **J. Pospíšil** proti Uršulinkám, jakož i všichni *ostatní knihkupci.* — Také se mohou předplatní peníze u domovníka v musejním domě složiti. Taktéž jest Posel v Brně, v Holomouci, ve Vídni a v jiných městech u knihkupců k dostání. — Kdo poštou předplácí, zašle předplatní peníze ve frankovaném listě pod adresou: *„Vydavatelstvu Posla z Prahy v Praze.“* V listě udá zřetelně jmeno a stav, obec a poslední pošlu. Jak mile psaní vydavatele dojde, hned se svazky odešlou. Komu by svazky v čas nedošly, hned nám to v otevřeném *reklamačním listě* (jenž se ovšem nefrankuje) oznam, bychom mohli náležité kroky učiniti. Na adresu takového reklamačního listu sluší napsati: *Reklamace čosopisová.*

S redaktorem lze od 10. do 12. hodin dopoledne mluviti.

V komisi u H. Dominikusa na rynečku.

Technické tabulky

od

Dra. Ant. Majera.

Cena 10 kr. stř.

Technických tabulek Dra. Ant. Majera vyšel 1. sešit, jenž obsahuje: 1. *Obecné formy algebraické* (22 formulek, od zdvojmocnění binomu až do log π). 2. *Mocniny* s rubrikami n, n^2, n^3, od 1 až 198. — 3. Kořeny dvou a tří rozměrů (a, $\sqrt{a}$, $\sqrt[3]{a}$). Obsahuje všechna čísla od 1. až do 924. — 4. *Délka oblouku měřená poloměrem*; od oblouku 1° obnášejícího až do oblouku 9° měřícího, dále délky oblouků 1′ – 9′, 1″ – 9″. — 5. *Stanovení obvodu kruhu, je-li dán průměr, a průměru, dán-li obvod.* Od π.1 až π.9 a 1:π až 9:π. — 6. *Velikost oblouku, měří-li se délka jeho poloměrem.* — 7. *Průměr kruhu, je-li dána plocha jeho.* (Od 1 až do 296 čtverečních míry). 8. *Plocha kruhu, je-li dán průměr.* Od 1. až do 198 průměrové délky. — 9. *Tabulky z plochoměrství.* a) *Obrazce přímočárné:* obdélník, rovnoběžník, trojúhelník, lichoběžník (trapez), různoběžník (trapezoid), mnohoúhelník (polygon). b) *Obrazce křivočárné:* Kruh, věnec, výseč (sector), úseč (segment), elipsa, parabola. c) *Povrch těles*, a sice: Hranolu, jehlance, válce, kužele, kužele komolého, prstenu, koule, pásma či zony. 10. *Tělesoměrství čili krychlení těles*, a sice: Kostky, hranolu, rovnoběžnoštěnu, válce, výseči válce, jehlance, čtyrstěnu, jehlance komolého, kužele, kužele komolého, obelisku či hráze, koule, duté koule, výseči kulové, prstenu, elipsoidu, paraboloidu, nádoby oblé, sudu. — 11. *Veličiny gonyometrické* sin, cos., tang, cotg., sec., cosec., sin.v., cos.v. — 12. *Přirozená velikost gonyometrických veličin.* 13. *Souvislost veličin gonyometrických.* — Z tohoto obsahu patrno, jak důležité tyto tabulky jsou pro každého zedníka, tesaře, vodaře, stavitele, lesníka, měřiče, mechanika, řemeslníka i študujícího. Zvlášť důležitý jest spisek ten pro školy řemeslnické, a nemůžeme dosti za něj velectěnému p. spisovateli děkovati, přejíce, aby mohl v brzku svazky druhé vydati.

Právě vyšel **2. *sešit***

„Humoristických listův“

obsahu následujícího:

Kterak mušketýr z námluv do 'rendliku se dostal. Povídka. — *Moderní mysing.* Epická báseň o dvou zpěvích. Zpěv 1. — *Jak Pán Bůh trestá.* — *Žert a pravda.* — *Mlýn a svět.* Besední čtení. — *Qui pro quo.* — *Hybridky.* — *Studentské dopisy. II.* — *Plukovník.* — *Galerie českých vlastenců. I. II.* — *Hovory Filipojakubské.* — *Epigramy* — *Lehká pomoc.* — *Trumfy.* — *Rebus.* — *Illustrace* mezi textem. — **Hudební příloha:** *Melodie Kozácká.* Pro mužský sbor složil *Jos. Leop. Zvonař.* — *Nedůvěra.* Nápěv od *Ferd. Lauba.* Báseň od *V. J. Picka.* — *Veselá bída.* Národní. Pro mužský sbor upravil *Jos. Leop. Zvonař.*

Nejlepší kritikou „*Humoristických listův*“ jest, že *1. sešitu* po uplynutí pěti neděl se již **3. vydání** tiskne, jelikož předešlé dvoje vydání v době té takřka do posledního výtisku rozebrána byla. Cena jest poměrně k množství zdařilých obrazův velmi levná, totiž *pro Prahu* půlletně 1 zl. 30 kr., celoročně

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 3. Březen. 1858.

Dobrý člověk.

Povídka od Boženy Němcové.

(Pokračování.)

V sednici domovníkově v obchodním domě na Leopoldovském předměstí ve Vídni seděla v lenošce, koží vycpané, vysoká tlustá paní, v čistém domácím oděvu, na hlavě bílý čepeček pod bradu zavázaný. — Byla to paní Kati, jak ji vůbec jmenovali Vídeňští známí její, aneb jak jí říkala stará Anče, aneb čeští známí — paní Kateřina — žena domovníkova. Ačkoliv na čele a lících známky stáří již viděti bylo, měla vlasy černé jako uhel. Tvář její zdála se pošmourná, když nemluvila, ale když promluvila, vyjasnilo se sivé její oko, a celá tvář stala se tak příjemnou, že by to ani nebyl nikdo v ní hledal. Černý kabátek měla přehozený přes židli, a rámě, kulaté jak válec, opřené měla na opěradlech. Na rukou ale bylo viděti, že pracovávaly tuze. Zář ohně plápolajícího na ohnisku v kuchyni padalo skrze otevřené dvéře na ni a rudě osvětlovalo staromodní dubový nábytek v sednici rozestavený. — U ohniska v plné záři stála stará služka Anče, kutíc v ohni a rozestavujíc hrnky okolo něho. Za ní na zdi třpytilo se měděné a cínové nářadí kuchyňské. Na každý šum nastrkovala Anče uši a dívala se na dvéře. „Ale že pak to dítě už nejde,“ pravila, nemohouc se ničeho dočkati; „snad se mu něco stalo?“

„I jdi, ty máš s tím chlapcem ustavičný strach. Že pak se nemůžeš navyknout nedržeti ho již za dítě; pomysli, že buší už kladivem na nákov,“ odpověděla paní Kateřina.

„Což je to všechno platno, paní Kateřino, mně zůstane Janoušek vždy co dítě.“

„Buď si; ale nemaž se s ním, a nedělej mu vše, co mu na očích vidíš, zkaziš ho.“

„Kterak pak mu to neudělat, když přijde a prosí: Ančo, Ančo má stará, já tě mám rád, udělej mně to. Bože, mně se srdce radostí třese, když mne to dítě má tak rádo. Neudě-

„My o vlku a vlk za humny!“ usmála se paní Kateřina, podávajíc Hájkovi ruku. „Vítáme vás do Vídně; právě jsme na vás zpomínali. Janoši, podej židle!“

„Nechte, Janoušku, nechte, a jděte se umejt, jste černý, jakoby vás komínem protáh.“

Janouš skočil do kuchyně, Anča podala židle.

„A jak se máte po všechny časy, Anče?“ ptal se Hájek sedaje.

„Tak tak, jak Pánbůh chce; ale jsem už, milý pantáto, jako pára nad hrncem.“

„Oh ještě není tak zle!“ mínil Hájek, ale Anča pokrčic rameny mžikla okem po Madle, a odešla do kuchyně.

„A koho jste nám přivezl?“ ptala se paní Kateřina, když se usadila, oprouc oči o Madlu, která nade vším, co všude viděla a slyšela, jako zaražena byla.

„To víte panímámo, koho já vám přivážím.“

„Také do služby? Snad vaše příbuzná?“

„Od Adama jsme bratr a sestra, jinak jen krajané,“ — prohodil Hájek žertovně, „poněvadž ale nikdo lépe nedovedl krajanům dobročiniti než vy, paní Kateřino, proto se vždy jen k vám obracím s krajankami, abyste jim byla matkou.“

„Což je o mne, budou-li jen chtít ony mými dcerami býti;“ usmála se paní Kateřina.

„Pak ovšem přestává vše. Kdyby vás nebylo, já bych si tu starost nemohl vziti na sebe. Je to příliš drahé zboží, než abych je, přijeda sem, na ulici vysypal a náhodě přenechal, kdo po něm hmátne; dělal bych si z toho svědomí.“

„Nechci vás chválit, Hájku, ale jářku, kýž by bylo více tak svědomitých a bližního svého milujících lidí jako vy!“ — pravila paní Kateřina, položíc plnou ruku svou na Hajkovo rámě.

„Že jich je, dokazujete vy sama, panímámo,“ řekl Hájek.

„Ach, to je jako rosa — ale nechci dále mluvit, vím že nerad slyšíte, když vás kdo chválí. No, někdo zase rád, když ho lidé po světě roztrubují. — Ale odložte, panenko, či chcete někam ještě, máte tu snad někoho známého?“

„Nikoho, panímámo!“ — odpověděla Madlenka.

„Nu, tedy zůstanete beztoho u nás, jako každá jiná, to my už máme pro vždy s Hájkem ujednáno, a máme ještě jednu sednici. — Ale dovolte, lidičky, jen na slovíčko odejdu,“ — omlouvala se paní Kateřina, a vstanouc odešla ze sednice. Tak se jí tělo houpalo, když šla, jako na vodě.

Jak se od Hájka odvrátila, uvisly oči jeho na Madleně, a ruka jeho sáhla po její obou rukou v klíně složených. — „Madlenko,“ pravil k ní tichým, pohnutým hlasem, „vzmužte se, vidíte že je paní Kateřina žena přívětivá, ona vám bude jako

sestra, jí se budete moci se vším svěřiti. Věřte, že bych vás nebyl sem dovedl, kdybych nevěděl, že jsou tu dobří lidé.“

„Ach, Hájku, mně se zdá, jakoby celý svět na mne padal, až mne to dusí,“ — vzdychla si Madla, tisknouc ruku jeho k stísněným prsoum. — Jak rád byl by ji k srdci přitiskl a pryč ji odnesl daleko za brány Vídeňské, kde tak nerad ji nechával, ale mlčel; — mlčel, aby neprozradil cit, který celou duši jeho zaujímal. — „Hájku,“ ptalo se děvče ostýchavě, „víte že zejtra přijdete?“ a zarosené její oči prosebně se k němu obrátily.

„Přijdu, Madlenko, a kdybych umírati měl,“ zašeptal Hájek; a v tom se otevřely dvéře a plnými dveřmi hrnul se do sednice pan Michal, muž ramenatý, silného těla, plného, veselého obličeje.

„Grüss' di Gott, Bruder!“ pozdravil Hájka upřímně mu rukou potřepávaje, tu ale padlo oko jeho na Madlenu; zaluskna prstem, zvolal: „Herrgott Schwernot ist dös a sakrisch Madl.“

„Milý Němče, to je Češka, s tou musíš po česku,“ řekl Hájek, vida že Madlu to vítání do rozpaků uvedlo.

„Jo po česku — i konn jo nix,“ pokrčil rameny Michal.

„Styď se, uči tě paní Kateřina patnácte let česky a ještě nic neumíš“ škádlil ho Hájek.

„Jo umíš — eure Sproch is n' sakrische Sproch, do müsst ich mir n' extra Zunge verschoffen um dös zu lernen!“

„Vidíme ho,“ ozvala se paní Kateřina, přišedši do sednice a poslední slova mužova zaslechši. „Ty bys jazyk na češtině si zlámal a já si ho neměla zlámat na tvojí řeči? Není-li vám hanba, že žádáte, my ženské abychom se učily k vůli vám německy, když vy nechcete se učit k vůli nám česky? Nemély bychom býti takoví bláznièkové, však vy byste se naučili.“

„My jsme páni — a vy nám musíte vše k vůli udělat,“ řekl Michal uhodiv se v prsa.

„Vy jste páni — ale chytřejší panuje,“ — usmála se paní Kateřina, ukázavši při tom na svoji hlavu; potom položivši ruku na rameno mužovo, doložila: „Milý Michálku, to máš mně co děkovat, že si rozumíme — kdyby mi nebylo jedno, mluviti česky jako německy, byla by to špatná merenda bývala s naší rozprávkou.“

„My bychom si přece rozuměli, Kačenko!“ zasmál se Michal. — Potom se obrátil k Hájkovi a ptal se ho, jak se to děvče jmenuje, a když mu Hájek řekl, že Madlenka, nechtěl tomu rozumět, až mu řekla paní Kateřina, že je to Lény.

„Ah, to je jiná; buďte ráda, že se nejmenujete Káča. Káča je každá zlá.“

„Ale když se vydaří dobrá, je prej tuze dobrá,“ řekl Hájek, „a tys trefil na podařenou.“

„No co dělat, už si ji musím nechat," pokrčil Michal rameny; ale paní Kateřina ho již neposlouchala, bylať do kuchyně odešla, Anča pak přišla pokryti stůl, na nějž snášely za chvíli večeři, při čemž jim pomáhal i Janouš, vymydlen jako sklo. — Madlenka se také k službě nabízela, ale paní Kateřina jí nedala, řkouc: „Však se vám sloužení ještě dostane, jen se posaďte za stůl k vašemu krajanu."

„Když to panímáma tak usoudila, tedy se pojďte posadit," řekl Hájek, podávaje jí židli. — Bylo to od dávna zavedeno, že Hájek u Michala jeden večer ztrávil, kdykoli do Vídně přijel; nebylo již ani mezi nimi zvaní třeba. — Stará Hájková skoro každou cestu panímámě pomazanku, sýr a podobné věci posýlala, což bylo ve Vídni vzácnějším darem než kdo ví jaká věc. — Pan Michal dal dobré víno, paní Kateřina upravila vždy jedno neb dvě jídla, které Hájek rád jídal, a celý měsíc se na takový večer těšívali. Anča vždy také u stolu seděla, dle obyčeje venkovského, kde hospodář a čeleď z jedné mísy jídají.

Také ten večer nebylo nic skvostného, jen vaječníky, dušená hovězina, máslo, sýrce a víno, ale vše chutně připraveno. „Pobízet vás nebudu, jezte kdo co a mnoho-li chcete!" řekla paní Kateřina, když bylo vše na stole, sedajíc do své vycpané židle.

„To je tak nejlepší," řekl Hájek. Pustili se všickni s chutí do jídla, mimo Madleny, která měla srdce jako v kleštích. Každé sousto, jakoby jí v ústech rostlo. Anča pokradomky nejpěknější sousta ze svého kladla na talíř Janouškův, jakoby její žaludek ani hoden nebyl dobrého sousta.

„No Madlenko, berte z toho máslička!" pobízela panímáma, „je přes kořeny vežené, vzácné. To mi panímáma Hájková posýlává taková pozdravení s omastkem, jak tuhle náš Hájek říká."

„Já vím, že vám to zde vděk přichází a my toho máme dost. I mně samému, když domů přijedu, padne nejlepší k chuti domácí chléb a pomazanka čerstvá," řekl Hájek.

„A což teprv kdyby ti ji hezká žena uchystala, viď?" usmál se Michal. — Hájek se skoro zapálil a byl tomu rád, že neumí Madla německy. — Madla si opravdu té řeči nevšimla, a odkrojujíc si másla pravila: „U nás ve vsi se velmi s omastkem spoří. Všecko máslo se odnese nejvíc do Plesu."

„U nás v horách," pravil Hájek, „žijou lidé též velmi spoře, a musí ústům mnohdy utrhnout, co prodat chtějí. Máslo, vejce odnášejí se nejvíc do blízkých měst, a potom skupují to Pražští máslaři. Chudý lid nemá na to, aby víc měl než ty polívky, brambor suchý, a někdy něco z mouky. — Avšak

ani sedláci nemají stravu, jakou by mohli mít za stejný náklad, a snad i silnější. Tomu oni ale nevěří. Jak vařívávaly naše praprabáby, tak vaří naše ženy, o větší úpravnosti ani řeči. Táž jídla dědí se od kolena do kolena, a dlouho snad ještě dědit se budou.“

„Ty můj světe, u nás v dědině bylo to právě tak. Maso jen na boží hod, a to neměl každý, jen zámožnější. Chudší byl rád, měl-li bělejší hnětenku. Kraviček — odpusťte — měli bohatší po dvou, třech, chudší rodina živila se od jedné, a ještě se muselo kousek másla do roka prodat. Ty můj světe, dost jsme tam zkusily bídy, ale přece bych se tam chtěla ještě jednou podívat. Víte-li, paní Kateřino, že je tomu přes dvacet let, co jste odtamtud odešla?“

„Léta plynou jako voda; já jsem tu ve Vídni také již dvacet let, a když jsem zde byla den, myslila jsem, že za týden se vrátit musím, nemám-li tesknosti zemříti. Člověk všemu zvykne,“ odpověděla paní Kateřina.

„Odkud jste, Anče?“ ptal se Hájek.

„Jsem odtud co paní Kateřina: za Prachaticemi z Jelínkova. Já jsem Jedličková — ale neznaly jsme se, až jsme se náhodou zde v jednom domě, kde jsem sloužila, setkaly a domluvily. Bylo to řízením božím, neboť jsem se brzy potom roznemohla a tu paní Kateřina —“

„Nalej Hájkovi vína, Anče,“ přetrhla jí řeč paní Kateřina, aby nemohla Anča v řeči své dále pokračovati, začala sama: „Jen jako ve snu pamatuju se na tu dědinu ještě, na hory a lesy kolem, jak tam bylo krásně zeleno, když jsme chodívaly na jahody, a že se tam všickni jmenovali Jedličkové. Potom mi rodiče umřeli, bratr dostal chaloupku, oženil se a já vzala uzlík na hřbet a šla do služby do Budějovic, tam odtud jsem se svou paní přišla sem, a od té doby jsem tu a všelicos jsem zkusila zlého i dobrého. — Dřevnější léta se mi leckdys o té naší dědince zdálo, a tak se mi ve snu všechno představovalo krásně, i ty zelené lesy, — že se mi vždy ráno až zastesklo.“

„Já také dlouho nepřivykla, a co mi nejhorší přicházelo, bylo nošení vody ve škopku na hlavě,“ řekla Anča.

„To stojí každou učení než tomu přivykne. Radila bych vám, Madlenko, když byste musela pro vodu chodit, dříve se tomu doma učit. To se položí na hlavu měkké kolo vycpané jako věnec, a na to se škopek postaví, aby netlačil hlavu, a rovně stál. Nejprvé se učte nositi škopek prázný a potom teprv plný, a choďte nejdřív doma po kuchyni s ním, až navyknete jistému držení hlavy a těla. Zejtra vám to ukážu,“ řekla paní Kateřina.

„Děkuju vám; ale cožbych nesměla nositi v konvích vodu? Na ty jsem zvykla, to se lehce nese a také bych pojednou tolik vody přinesla,“ ptala se Madlenka ostýchavě.

„Má děvenko, tof se rozumí, že byste též tolik pojednou přinesla, ale — všude jiný obyčej, a dle toho mají paní už nádoby zřízené. Vidíte, v Praze nosí vodu v putnách, na zádech. Taková putna má svých šedesát liber, a když ji neseš do druhého i třetího poschodí, třesou se ti nohy jako osyka a nemáš ducha. Ale nejvíc vody pojednou se přinese v putně, tuto je pravda.“

„Není přes věderce, co se u nás všude nosí, to je nejlehčí nošení,“ mínila Anče.

„Vědra?“ ptal se Hájek i Madla.

„Takové vědro,“ vysvětlovala paní Kateřina, „obnáší za velkou konev vody. Je kulaté jako kbeliček, a nahoře má železný půlkruh, kterým se zavěšuje k vážkám. Vážky záležejí z dřevce kulatého u prostřed, kde na vazu leží, trochu prohnutého. Obyčejně jsou vědra z měkkého dřeva, železnými obručemi okovaná, bohatší mají je okovaná měděnými obručemi a tmavším dřevem vykládaná, řetízky kalené. Chudí mají místo řetízků provázky, místo železných háků dřevěné, a vědra též jen dřevěnými obručemi pobitá. Když se voda nese, přidržují se řetízky k tělu, aby se vědra nehoupala; jde se s nimi velmi lehko, a tíže leží jen na ramenou.“

„Všude jiný obyčej, a člověk chce-li s lidmi v dobré vůli žít, musí se mu chtě nechtě podvolit,“ pravil Hájek. Mezi rozprávkou minula se jídla, a Anče začala sklizeti; Michal ale nalil čerstvého vína, a pilo se na zdraví, „co koho těší.“ — Madla se upejpala, ale na poctu musela si přece zavdat. Víno je rozveselilo. Začali mluvit o rozličných věcech, o obou jich zaměstnání, o známých, jak se tomu neb onomu vede i o sobě samých. Konečně začal Hájek o chlapcích, které byl nechal v hospodě pod dohledem Jakubovým, a ptal se Michala, zdali by nevěděl o mistru, který by je vzal. „A může to být i jiný řemeslník, ne právě švec,“ doložil, „jen když bude pořádný a milosrdný člověk.“

„Milý kamaráde,“ řekl Michal, „kdyby mohli ti hoši platit, věděl bych pro ně mistrů deset za jednoho, ale chlapce rok za rok nikdo rád nevezme, kdo nechce z něho udělat domácího otroka; a když se takový mistr vyskytne, u něhož se mají učeníci dobře, hned je rozhlášen po celé Vídni, a chasa jen k němu se tlačí.“

„Pantáto,“ ozval se Janouš, „v myslivecké třídě je truhlář, Krček se jmenuje, ten potřebuje učeníka, povídal to dnes v kovárně našemu mistru.“

„Ah Keršek," řekl Michal, nemoha to jmeno ani vysloviť; „no pravda, ten je hodný muž a přisný. Jestli je vezme, mohou ti děkovat."

„Povšiml jsem si kolikkráte již jeho štítu, a myslil jsem si, že musí být hodný člověk, poněvadž má poctivé svoje jmeno po česku napsané, ne jako mnozí, kteří si je píšou po německu, že to ani Pánbůh nepřečte," řekl Hájek.

„Máte vy ale také jmena, kamaráde, že by na nich člověk jazyk zlámal."

„To jen takový neohebný jako ty máš," zasmál se Hájek. Takové škádlení bývalo časté mezi nimi, proto se však nikdy nerozmrzeli.

„Také se již dnes dva ševcovští učenici po vás ptali," řekla paní Kateřina; „z Příkopu jsou tuším."

„Vím, vím, slíbil jsem jim něco. Chudáci, chodí to skoro nahé. Byli to zdraví dva chlapci, když jsem je sem loňský rok přivezl, a tak jsou zakrněli, bídní, žel se na ně dívat," řekl Hájek.

„Kdyby viděli rodiče, co ty děti zde zkusí, neposýlali by je sem tak na zdař Bůh. Srdce člověku zpláče, když je vidí, jaká to břemena vláčí po tom městě, co se doma napracují, co zimy, co hladu zkusí, a co týrání a bití. Je-li mistr milosrdný, je mistrová zlá, nebo děti jejich, anebo tovaryši. Na učně se vše sveze, vše naloží, každému musí být po vůli. — Učení řemesla je mimotní věc. Jestli se rozstůně, pošlou ho do špitálu, a nikdo se dále po něm neohlídne, vystůně-li se, dobře, umře-li — jakoby kámen do vody hodil. Pravda, někteří jsou kluci bohaprázní, ale není divu, když jsou v takové škole."

„To je to nejhorší, že to vyrosle jako divá zvěř, že se k ničemu nevedou, že se neučí znát Boha ani svět, že je každý sám sobě odevzdán. Co záleží komu na takovém dítěti, jestli z něho co bude, nebo ne? Stane-li se zlodějem, potrestají ho; stane-li se hodným člověkem, dobře pro něho. Já kolikkráte přemejšlím o tom, ale co platno, nepředělám to. Nemohu než maličkostí některým pomoci, ale to je proti celku jako rosa."

„Kdyby každý tak myslil, pomohlo by to, milý Hájku, ale my ten svět nepřevrátíme," řekla paní Kateřina. — „S děvčaty máte to také tak; co se jich tu do roka zkazí, které sem přišly, dobré, nevinné! Přijdou sem jako slepé, padnou do ruky dohazovačů zákupných, kteří je prodají kamkoliv. Nikdo se jich neujme poctivě, nikdo nepoukáže jim na propast, do které tak snadno padnouti mohou. Páni nemají k čeledi své srdce, považují služebníka ne za potřebného pomocníka,

za člověka sobě rovného, ale za otroka k služebnosti od Boha určeného. Kdo v službě nebyl, ten bídy nevídal, říká se, a pravda to. Dokud služebník do úpadu pracuje, vidí ho rádi, jak ho ale síly opouštějí, překáží už v domě, kdyby tam byl i věk svůj ztrávil. Hubují na čeládku, že je špatná; inu, je to dílem pravda, ale kdo pak toho vinen? Jak veliké hodiny ukazují, tak malé se po nich spravují. Ale nestrachujte se, Madlenko," řekla paní Kateřina, vidouc v očích Madleniných slze; „není pravidla bez výjimky, je tu i hodných pánů, jako hodných čeledínů. Já také sloužila u zlých i hodných pánů, a všelicos jsem prohlídla, ale chvála Bohu, přece přese všecko přešla jsem s poctivým vědomím. Když jsem pár zlatých úspořených měla, myslila jsem si, že je přece lepší kousek chleba v svobodě než pečeně v službě; najmula jsem se k hodným lidem a prala pro lidi. Brzy mne znali, a paní Katy dávali rádi prát. Snad bych se byla později domů vrátila, ale poznala jsem tu toho Němce a ten úmysl můj změnil. Jednou povídal: „Vidíš, Katy, tys pořádná, dobrá ženská, jakou jsem si přál. Nejsi už mladá, já také ne, ale mám tě rád a jsem dobrý chlap, tedy se k sobě hodíme. Mnoho nemám, ale užijem tě. Vzali jsme se tedy, a jeden ani druhý toho nelitoval — viď Michale?"

Michal s usmívavou tváří podal ženě mozolovitou ruku a zdvihna sklenici pravil hlasem pohnutým: „Na tvoje zdraví, ženo!"

Hájek také zdvihl sklenici a mlčky pil, ne ale na zdraví paní Kateřiny, ač ji měl velmi rád.

Bila jedenáctá na svatoštěpánské věži, když Madlenka v malé, čistě spořádané sedničce, kamž ji paní Kateřina byla dovedla, k spaní se chystala. Svléknuvši se na polo, přistoupila k oknu, aby, jak doma často dělávala, u okna se pomodlila. Odhrnula záclonku s okna — ale tu nebyl květouci sad před oknem, tu nesvítil měsíc do oken, ani kousek tu nebylo hvězdnatého nebe viděti. Černá vysoká zeď čněla před oknem, i spustila rychle záclonku a klekla pod malý obrázek panny Marie, který na zdi visel. Pomodlivši se, shasla světlo, lehla, zavřela víčka, ale spánek ještě u ní nestál, aby ji pojmul ve svoji náruč, ještě před ní stál svět se svými obrazy, kterým se vymknout nemohla. Tu ji táhly veselé družky k hraní a práci, tu žehnaly jí staré ruce, tu se viděla jíti po cizích krajinách, po boku muže dobrého a milého — ba velice milého! — Viděla se jíti v davu lidu, z nichž nikdo ji nepozdravil, mezi vysokými domy, které jakoby spadnouti na ni měly, viděla se v kole dobrých lidí, a co dále? Spánek zastřel co dále, ukonejšiv ji slibem z milých úst: „Zejtra, Madlenko, se ještě uvidíme!"

U kašny na Štěpánském náměstí scházívaly se ráno a pod večer děvčata pro vodu. Tam bývala soudná stolice. Tam přetřepala se kde která domácnost, kde která paní, rodinné tajnosti se tam stavěly na pranýř a mezi tím se mluvilo o milovnících, o nových šatech, o vojenských parádách, o Elisium a vycházkách do Pratru.

Jednoho předvečera stál tam jak obyčejně houfek děvčat. Některá měla škopek naplněný stát na okraji kašny, některá ho měla ještě prázný, aneb ho naplňovala. Mezi tím rozprávěly vespolek.

Jedna veliká vedla slovo. — „Já ti vždycky říkám, abysi se ozvala; byla jsem také jednou u takové paní, která by si byla pro groš koleno vrtat dala, a služky nejraději větrem byla krmila, ale já ji pověděla, zač je pernik v Pardubicích; zrovna jsem ji řekla, nedá-li se mi najíst, že ji budu krást, anebo odejdu.“

„No, a dala ti víc jíst?“ ptala se ji ta, co též takovou paní měla.

„Ih holečku, u lakomce nevyhroziš ani nevyprosíš. Vypověděla jsem.“

„Naše stará,“ ozvala se jedna z houfu, „není lakomá, ale držívá visity a nemá na to, a my se potom musíme za to kolik dní postit.“ — Všeobecný smích. —

„Naše je také samá visita, každé boží odpoledne, sotva lžíci odloží, běží jako s troudem, aby nezmeškala, třebas doma stavení spadlo.“

„A vy si z toho mnoho neděláte,“ usmála se jiná.

„To víš, když není kočka doma, mají myši posvícení. Včera byl bez toho křik u nás, starý to nechce, povídal že ho ožebračí; ony hrajou v těch visitách ten mist a naše prohrála pětku.“

„Dobře na ni; kdyby ji měla dát žebráku, oběsila by se.“

„A když nehrajou, tak to lidi pomlouvá,“ řekla jedna.

„A smáčí děvečky místo rohlíčků do kávy,“ ozvala se druhá. —

„Do oči jsou jedna druhé jako miliusové, to tak sladce, tak se kloní až k zemi, a jak se jedna od druhé obrátí, nemohou si na jmeno přijít,“ pravila snědá Žofka, dělajíc po paních posuňky.

„Včera naše povídala o tvé paní, Rézo, že je lehká osoba,“ pravila opět jiná.

„Či tvoje paní moji paní váží?“ odsekla Réza. „Ať jen mlčí tvá svatá paní, vrabci na střechách o tom štěbetají, že je bečka hříchů.“

„Nedurdi se na mě, já jen prodávám jak jsem koupila,“ omlouvala se druhá.

„Nekupuj ale zboží ze špatného krámu, rozumíš? — Co z úst tvé paní vyjde, to smrdí čertem, a kdyby se kadidlem od hlavy do paty nakadila, kostelem vonět nebude. Vyřiď jí to, chceš-li. Nechť je moje paní jak chce, na mne je hodná a špinit ji nedám!“

„Což ty, Rézo, se máš dobře, chtěla bych být na tvém místě,“ ozvala se jiná; „často dostaneš něco, u nás málo kdy co kápne, a s těmi dětmi se člověk natahá jako mezek.“

„Proč jsi u dětí?“ ozvala se jedna velmi sprosté tváře. „Není horší služby. Já byla také u dětí, ale ve dne v noci není pokoje, jdeš-li kam, celé přadeno s tebou, promluvíš-li s kým, už to klazáňata doma povědí. Ale já jsem jim kolikkráte vyplácala notně a nedělala jsem s nimi žádné trety. Jednou šel s námi můj amant; paní se to dověděla, a že jí děti kazím; nu, povídala jsem, když je kazím, tak si s nimi choďji sama a šla jsem pryč.“

„To já jim ublížit nemohu, a kdybych neměla děti ráda, tak bych tam ovšem nebyla,“ řekla první. „V neděli jsem měla jít s Tonikem k Šperlovi, a to se nám zrovna dítě rozstonalo, nemohla jsem jít, mrzelo mne to dost, ale když umřelo dítě druhý den, nebylo mi toho líto, že jsem doma zůstala. Bylo chudinka tak hezké! Paní mi dala na šaty a slíbila, že budu moci v neděli s Tonikem jít. — Musím ale domů, s Pánembohem hólčiny.“

„To je dobrý blázínek,“ povídaly si děvčata.

„A jaké má štěstí, ten Toník si vydělá mnoho za týden, pěkně se nosí a je čistý člověk.“

„Nevídáno, to je štěstí — švec!“ ušklíbla se jedná.

„Přece lepší než voják, nebo takový študent, jako ty máš, který smrdí grešlí a přece se za tebe stydí,“ ozvala se Réza, „ten by mi přišel, ani na střevíci ho nechci mít, takového milovníka, kterému jsem jen večer dobrá a když mne ve dne se škopkem na hlavě potká, odboči jak by čerta viděl.“

Všeobecný smích.

„Což, ty každého přikreješ. Ale mluv si co chceš, mně je přece študent milejší než lecjaký tovaryšek anebo hloupý kovář,“ odpověděla študentova, berouc škopek rychle na hlavu.

„A já nedám za rozum tvého milého ani halíř. Ty ale budeš někdy ráda, kdyby si tě nádeník vzal, neřku-li řemeslník, hrdá Důro,“ rozhněvala se Réza, že nazvala kováře, jejího milého, hloupým.

Přišly nové dvě; — jedna mladá, svěžího obličeje s žbánem, druhá starší se škopkem.

„Kolikkráte už Dorotko jdeš dnes pro vodu?“ ptala se Réza starší.

„I to Pánbůh ví; jen se na moje ruce podívejte, samá rejha, ani nemohu beze všeho chodit mezi lidi. Už to nevydržím, musela bych schromnout, potom ještě v zimě spát na půdě.“

„To je skoro všude,“ ozvaly se.

„Když je člověk zdráv, projde to, ale když máte troleni v oudech, potom zkusíte. Je to už proklatá čistota. Já vím, kdyby ten dům náš byl, že by paní každý den ho udrhla od korouhvičky až dolů. Div, že jsme ještě komín nedrhly. Celý den se smetákem a já za ni s hadrem a s vodou, a kdyby vodou, ale to všecko luhem a vápnem se drhne. Jinak ale nemáte lepší paní.“

„To by musel mít člověk ale železné ruce, aby to vydržel.“

„Inu, všude je něco. Vedle nás má paní dvanáctou ten rok; to kozel ví, ona má tu fantas v hlavě, že ji každá krade; a za měsíc každou vyžene, a nedá ji mzdy.“

„No té bych pověděla,“ pravila Réza, „ta by pěkně cárala se mnou na úřad: a teď mi dokaž, a když ne — pamatovala by na mne, ať jsem nehodna svého jmena. Taková služba je už ta nejhanebnější!“

„Ba když každého má za zloděje; také byla služkou, může vědět jak boli takové naříknuti!“

„Beztoho že sama kradla; kdo v tom pytli bývá, jiného tam hledá. — A co ty, Lorko, tvoje slečna má prý hezkého, bohatého ženicha?“ ptala se Réza té hezké, co byla přišla.

„Hezký je dost, ale kdyby i bohatý byl, to by si naši slečnu nevzal,“ odpověděla.

„To je pravda, ta se pro krásu může vyspat. Budeš u ni sloužit?“

„Budu; ženich mi už také říkal. Včera jsem mu dolů svítila a tu mi povídal, že by si přál, abych já byla jeho nevěstou!“

„Kýho šlaka, to bude pěkné manželství!“ zachechtala se Réza a ostatní se ušklíbly. „Ta tvoje slečna musí být hloupá, že si tě vezme, Loro!“

„Co si myslíte o mně?“

„Což by jsme si myslily, že si holka k světu — a tvoje budoucí paní že je hastroš do zelí, třebas byla z rodu urozeného; a ten tvůj budoucí pán má oči v hlavě jako já, a bude si to také myslit,“ odsekla Réza.

„I mluvme o něčem jiném.“

„No třebas o tvojí sukni, že máš hezkou; co tě stála?“

„Dvojku; ale koupila jsem si šaty za desítku. Mám je.

„Neřekla a neřeknu ještě, až jednou, ona by se hněvala, že jdu ze služby, a mého stání v tom domě není, ačkoliv se mám dobře.“

„A proč ?“

„Až jednou vám to povím. A ty jsi spokojená v službě?“ ptala se Lenka.

„Jsem; mám pro sebe komůrku vedle kuchyně, a v zimě dost teplíčka; práci hravě odbudu a starouškové moji jsou dobří. Starý pán po snídani nakrmí psa a ptáky, paní zalije si květiny, potom čtou noviny, a k poledni jdou spolu na procházku; po procházce se obědvá, po obědě každý ve své ložnici pospí, potom přijde starý pan hejtman, náš denní host, a hrajou v karty nebo si něco vypravují, až je večer. Po večeři záhy jdou spat. Tak to máš den ode dne po celý čas co tam jsem. Nyní čekají staří moji páni syna, který je voják; paní pláče radostí, kdykoliv naň zpomene a ustavičně o něm se mnou mluví. Musí to být krásný člověk podle obrazu.“

„No jen se mi do něho, Aninko, potom nezamiluj,“ škádlila ji Lenka.

„Kdyby mi roveň byl, řekla bych, že se mi líbí zrovna dost, ale pán se mi nesmí líbit.“

„Nedá se poručit, co se líbí, aby se nelíbilo, nechť je to pán nebo žebrák, srdce neptá se po bohatství, nedbá na žebrotu,“ řekla Lenka.

„Ejhle, tyť mluvíš, jako bys toho zkušená byla?“ pravila Aninka.

„Kdo ví, jestli nejsem; ale mluvme o něčem jiném. Vždyť jsem se tě ještě ani neptala, jestli ti z domu jaké vzkázání poslali?“

„Tetka nedbá a mimo ni nemám žádného, to víš.“

„Mně Hájek také málo kdy vzkázání přinese. Bratr se nestará, a otec je starý, psát neumí. Já ale přece neobmeškám k Hájkovi doskočit, zdá se mi, jakobych domov viděla, když jeho vidím.“

„Také ho ráda vidím; máme ho ale také zač mít rády!“ pravila Aninka.

„Co on pro nás udělal, ze sta jeden by neudělal. Člověk to vidí, jak se jiným vede, když sem přijdou jako slepé, nevědouce kudy kam; tu teprv pozná člověk dobrotu, míti k ruce takového člověka dobrého jako je Hájek, a takovou panímámu jako je paní Katy.“

„Však má také na ni paní Kristina, dohazovačka, co v naší ulici zůstává, zlost nemalou, že jí bere výdělek. Už mi nejednou vzkázala po kuchařce naší, abych ji navštívila, že by *mně ráda něco vyřídila.*“

„A ty, bylas u ní?“ ptala se Aninka.

„Já bych ji neviděla, babiznu; vzkázala jsem jí, aby si nechala vyřízené od cesty. Od ní bych se málo dobrého naditi mohla.“

„My tam máme také takovou Jedubabu; ta mne jednou chytila a povídala, že by věděla pro mě místo na sto zlatých, abych vypověděla, že by ode mě ani mnoho nežádála. Já ji ale zkrátka odbyla, že si nepřeju míti se lépe než se mám. Ani jsem to panímámě neřekla.“

„Já také ne; Hájek ovšem říká, svěřte se jen se vším paní Katy, buďte upřímny. Ale ono se přece všecko říci nedá. Kdybych jí to řekla, ona by snad na babu šla, a ta by se potom na mně vymstila, raději o tom mlčím. — Ale jak pak se ti líbí, Aninko, Madla?“

„Mně zrovna dost; má něco při sobě, že ji musí člověk rád mít, a zdá se být dobrá. Škoda že jsem až na té Vídni, abychom se někdy večer sešly; ty ji tu máš blízko, Lenko.“

„Jsem tomu ráda; mimo tebe neměla jsem kamarádky, ale Madla se mi hned zalíbila. Bude se jí chudákovi asi stýskat. Byla jsem právě u panímámy, když se tam Hájek loučil; Madla plakala, a on měl plné oči slzí, když jí ruku podával. Mně se všecko zdá, že Madla Hájkovi více na srdci leží, než všecky my, co nás sem dovezl.“

„Kdo ví, co jsi viděla, snad je příbuzná jeho,“ mínila Aninka.

„Ach, příbuzná! Takové as příbuzenství je to, že jeho matka a její matka dvě vlastní ženy byly,“ zasmála se Lenka.

„Inu, Hájek je na místě hodný člověk, a kdyby měl městské šaty, byl by i hezký, ale v tom šatu vyhlíží hrubý. Já bych myslila, že by se Madla k němu nehodila. Co ty tomu říkáš?“

„Já ti povídám tolik, Aninko, Hájek je nejen hodný, dobrý, ale také hezký člověk i v těch šatech co vozka. Když jsem s ním jela, tak se mi zalíbil, že kdyby mně byl řekl: Lenko, já si tě vezmu — byla bych hned řekla ano, aniž bych byla dbala, hodím-li se k němu. Budou-li se rádi mít, nebudou na nic dbát, bude-li se ale Madla na něho dívat s tvýma očima, pak se jí ovšem jiní lepší zalíbí.“

„Vždyť já si ho vážím co nejlepšího přítele,“ omlouvala se Aninka; „ale vzít bych si ho nechtěla.“

„Já již také jiné myšlénky mám; za rok se mnoho změní. Člověk vidí, slyší všelicos, přijde do všelikých okolností a nabývá jiného rozumu, ale že se mi Hájek velmi líbil, toho nezapřu.“

Mezi tou řečí přišly děvčata k Myslivecké třídě a musely se loučit. „*Přijdeš beztoho k panímámě, až budeš mít vy-*

cházku, mohly bychom si někam vyjít, poprosíme paní Katy, aby s námi šla," pravila Lenka.

„To se ještě smluvíme. S Pánembohem; pozdravuj Madlu!"

„Zdrávas zkazovala. S Pánembohem," a děvčata podavše si ruce, rozešly se, jedna vešla do blízkého domu, druhá pospíchala na předměstí Vídeňské, neboť se již smrákalo.

V myslivecké třídě nedaleko domu, kde Lenka sloužila u bohatého obchodníka, sloužila Madla u bohaté rodiny úřednické. Paní Kateřina ji tam odkázala a doprovodila s jistotou, že se dobře míti bude. Znala paní co velmi libeznou v chování a v řeči, a tudy se domnívala, že děvče do lepších rukou přijíti nemůže, paní že zajisté bude s ní vlídně zacházeti; vídívala ji také denně v kostele, a tudy si myslila poctivá Kateřina, nábožný člověk že musí být i dobrý. Jakkoli dosti zkušená, tenkráte se přece klamala. Paní Kateřina uvedla Madlu sama do služby a prosila paní, aby jen z počátku trochu trpělivosti měla, že potom v každém ohledu za Madlu stojí. — „No, dítě moje, doufám, že bude ona se mnou a já s ní spokojena," pravila paní velmi přívětivě. Kateřina věděla, že se Madla přičiní, aby se paní zachovala, a tudy zcela uspokojena Madlu v službě zanechala. Poznala ale Madla záhy, že není vše zlato, co se svítí, ani svato, co se vidí. Pod zevnější uhlazeností, líbezností a citlivostí kryje se začasté největší sprostáctví, surovost a prázdnota srdce. Tak to bylo i u paní, u níž Madla sloužila. — V společnostech, před cizími, nebylo cituplnější, milostnější paní nad ni, po domácku ale byla jiná. —

Madla záhy cítila se nespokojenou. Služka obyčejného druhu byla by spokojena bývala, neboť měla dosti jíst, i práce nebylo přemoc, plat slušný, než jemnocitná Madla raději byla by více pracovala a méně jedla, ale při vlídné, dobré paní. Ale ta paní nebyla vlídná. Hned první den slyšela tolik nadávek a klení, že jí vlasy vstávaly. Jaktěživa to doma ve vsi neslyšela; tak nenadával ani obecní sluha stádu, když mu nechtělo se řaditi, jako milostpaní. Druhá služka se ovšem paní za zády vysmála, ale Madle bylo při tom ouzko; ale mlčela. Zvyklá jsouc z domu při práci zpívati, z počátku několikkrát začala svoji oblíbenou: „Ach není tu není," dílem aby srdci ulehčila, dílem aby práce rychleji od ruky upadala. Jedenkráte pán ji poslouchal a pravil paní: „Toť jsme ještě neměli tak veselé služky, tak hezké a pořádné, jen si ji važ!" Ale to si dal ubohý pán, ta mu vybrala z kapsy drobečky! *Od té chvíle měla* Madla ještě hůře. Když zase jednou mně

do zpěvu se pustila, přiběhla jí dceruška vyřizovat, aby neškvěkala, že to nemá mama ráda. Madlenka se zapálila, slze vstouply jí do očí a umlkla jako skřivánek, když naň padnou mrazy. — A přece zpívala tak pěkné písně, a hlas měla jako zvonek — ach Hájek byl by ji poslouchal celý den!

Paní měla vše pod klíčem, a dle potřeby vydávala, i chléb, což bylo Madleně nejdivnější. Když někam šla, zamkla kde jaká skříň, a klíče od světnice vzala s sebou. To zpomínala vždy Madla, jak doma z celé vsi na pole odešli, chalupy jen na petlice zavřeny nechavše se vším všudy nábytkem. A nikdy, aby se bylo co ztratilo! Ta nedůvěra jí velice trápila a dokonce ony obojetné narážky, že je té neb oné věci málo, nebo že se nedostává peněz. Madla se ovšem vždy hájila, neboť jí tím k srdci saháno, ale paní přece vedla svou. Jedenkráte, když zase Madlu týrala a ona se hájila, pravila úsměšně: „Neboj se, jsi Češka, před Čechem se beztoho každý hřeb třese.“ — „Ale jiný ho vytáhne,“ odsekla druhá služka, též Češka, které, ač hrubá a sprostá byla, přece se to dotklo. Jako by sršeň pichl, tak sebou paní trhla, a otočivši se po služce, dala jí poliček.

„Ty mne bít, ty — počkej, já ti ukážu Češku!“ zvolala služka, hřmotná, velká osoba, a popadnuvši paní, chtěla stejné stejným splácet, ale Madla vrhla se mezi ně a služce nedala. — Paní soptěla, ani slova nemohši promluvit. „Štěstí máš ty draku, že tě Madla uchránila, já bych ti byla dala zloděje, abys podruhé dala pokoj a byla ráda, že ti poctivá Češka slouží.“ Na práci ani víc nesáhnuvši, sebrala svoje šaty, ukázala paní, že nemá nic jejího, svázala je, a přehodivši je přes sebe, pravila: „Mám tu ještě za měsíc mzdu, ale nechci nic od tebe, dej to na modlení za sebe, aby ti Pánbůh hříchy odpustil, máš jich hodně na svědomí!“ Paní křičela, že ji bude žalovat, že nesmí ani krok — ale služka ji odstrčila, dala Madle s Bohem, a s napomenutím, aby raději cihly dělat šla než takové sani sloužila, vyšla ze dveří.

Paní se z toho rozstonala, ale neřekla pánovi proč, neboť on byl spravedlivý a byl by jí zajisté takové důtky přál. Měla vlastně Madleně být povděčná, že ji uchránila výprasku a v nemoci ještě ošetřovala, ale ona neuznávala za potřebné, služce býti povděčnou za něco, aneb jí šetrnost jakou prokazovati, to jmenovala zahazovati se. — Ani děti nesměly s Madlou do rozprávky se pouštěti, mimo to, co býti muselo; vždy jim říkala, že se nesluší, aby se služkou mluvily, že se naučí jen sprostým řečem. — V domě bylo vše německé, jen druhá služka byla Češka a paní trochu česky mluvila; paní Kateřina myslila, že se Madla takto nejrychleji německy na-

učí, i spolehala na paní, že jí někdy napoví, ale paní jen z počátku, dokud musela Madle jasně povědit, co chce, česky to řekla, jak mile Madla trochu porozuměla, česky na ni nepromluvila, a když někdy v pochybnostech byla, tu hned paní: „No, což si's to nemohla již pamatovat, tupá lebko česká!“

V takové škole byla Madla. — Někdy myslila, že musí udělat jako ta služka, sebrat vše a odejít. Všecka trpělivost ji přecházela; čest osobní i cit urážené hrdosti národní, který doma neznala, ji k tomu popouzel. Obyčejně, když večer na lůžko lehla, začala přemýšleti. „Bože!“ naříkala si, „proč pak ta paní Češkám laje, jako by se z matky nerodily, jakoby slunce na ně nesvítilo, a Bůh jim otcem nebyl? Proč nám spílají, jako bychom nejhorší byly?“ Tak si naříkala, ale srdce její prosté, ku každému upřímné, nemělo pojmu o záští, která hubí národy. — Paní Kateřina o všem tom ničehož nevěděla; Madla ostýchala se jí to říci, bála se, aby paní Kateřina jí viny nepřikládala, když se o pravdě přesvědčit nemohla; paní mluvila vždy o Madle, když na ni řeč přišla, jakoby zlata ukrajoval. Bála se, aby ji neměly za choulostivou, a že to hanba nevydržet ve službě. Lence a Anince si také nenaříkala. — Aninka byla spokojená, myslila tedy Madla, že jí neuvěří, a Lenka měla vždy tolik co povídat o sobě, že Madla při jejím povídání zapomněla na své, a tak neměla nikoho, komu by se byla svěřila. Hájek? Hájek by byl jediný býval, kterému by se byla svěřila, ale byl daleko a záviselo od nákladu, zdali za dlouhý neb krátký čas přijede. — První čas nechtěla se Madlenka od svého kroje odloučit, již proto, že ji Hájek za to prosil, ale jak vešla na ulici, lidé za ní se dívali, že se až vždy zapálila. Myslila chudák vždy, že je počerněná na tváři, nebo že má na sobě cos v nepořádku, až jí stará Anče vysvětlila: „To se tak po vás dívají, že jste pěkná červená a k světu podobná, zde máte ty holky jako z tvarohu, a potom vám ten váš kroj sluší.“ Když to řekla paní Kateřině, radila jí, aby si pomalu kroj měnila a se trochu po městsku nosila, že nebude tak nápadná. Madla ji ale jen tak dalece poslechla, že si dala šít kabátek, jako Aninka nosila, a sukně že zdloužila; žihon ale nechala. Ačkoliv jí to dobře slušelo, přece by byla raději zůstala v svém selském kroji. Proto se ale lidé, když šla po ulici, přece za ní ohlíželi. — Když šla do trhu, vždy stavila se na otčenášek v kostele, a vždy jí to přicházelo přepodivné, že lidé s košemi a lecčím skrze kostel procházejí jako skrze průchodící dům.

Nejbližší kostel měla svatého Jána Nepomuckého, a do toho vždy chodila k patronu českému. Poprvé tam šla, právě na d[redacted] spomněla jak doma v předvečer již zpívali

u sochy pod lipami, jak děvčata sochu kvítím krášlily; ve Vídni ani známky o svátku, jako všední den; divně jí to přicházelo. Šla do kostela s paní Kateřinou a s Ančou. Kostel byl pln lidu, jak bylo vidět, nejvíce z pracující třídy; všickni byly svátečně přistrojeni. Okolo obrazu sv. Jána na postranném oltáři byl nový věnec, dar to od několika paní českých. Byla tichá mše; po mši obětoval kněz několik otčenášů za zemřelé. On začínal modlitbu německy, ale lid dokončoval česky. Když odcházel kněz od oltáře, tu zasedl k varhanům jeden z mužů, kteří na kruchtě byli, starý bělovlasý pán, a začal hráti nápěv známé svatojanské písně a po celém kostele zaznělo radostně: „Svatý Jene, patrone české země!“ — Když šly z kostela, viděly starého pána před kostelem, obklopeného několika muži, kteří mu děkovali. „To je učitel jeden, muzikant, Čech; každý rok jsem přichází zahrát píseň ke cti našeho patrona českého,“ pravila paní Kateřina Madle.

Jindy ale nezaslechla Madla ani píseň českou, ani modlitbu, ani kázaní v žádném z okolních kostelů. To jí tak divné přicházelo, že přišedši z kostela, bylo jí, jako by tam nebyla bývala. Slyšíc kázaní německé, zdálo se jí, jako by neslyšela slova božího; a nejvíc litovala, že si ani zazpívat nemůže v kostele. Říkala to také paní Kateřině, a ta jí slíbila, že půjdou jednou na české kázaní k Matce Boží na Schodech. Ale trvalo to dlouho, než se to stalo, neboť Madla nemohla se odpráznit právě o šesté hodině ranní, kdy kázaní bylo; k tomu bylo i hezký kus cesty do českého kostela. — Aninka, která sloužila na Vídni, také si paní Kateřině ztěžovala, že má tak daleko do českého kostela, že sotva jednou za rok na české služby boží přijde.

„Milá holka,“ řekla paní Kateřina, „to si mnoho a mnoho Čechů na to ztěžuje, že neslyší slovo boží ani za rok jednou. Zde aby byly tři kostely české.“

Co Madlu také velice trápilo, bylo to, že se o bratru nemohla ničehož dověděti. Hájek se poptával, paní Kateřina, Michal, Anča i Janoušek se pídili po něm, vyptávali se, kde jen vědělí, ale žádné stopy. I Strnad a Stehlík, kteréž Hájek na řemeslo truhlářské dal, a mistr Křeček přijal, poptávali se po chlapcích, kteří byli Vavřínové. — Našlo se několik Vavřínů i Lorenců, jak je překřtili ve Vídni, ale žádný Vavřínek Záleský, pocházející z Jesenice. Nemyslila už Madla jinak, než že mrtev je, a co zemřelého oplakávala ho, a každý večer, když se před spaním modlila na růženci, který jí tetka byla dala, zpomněla s otčenáškem na ubohého Vavřínka. Ložnice Madlina byl malý sklípek při kuchyni; z kuchyně padalo tam trochu svitu skrze malé okénko, ale na vzdor tomu v pravé

poledne tma tam bylo. — Stálo tam lože ne velmi vystlané, při loži židlička a malinký stolek. Za ložem na rohatině visely Madliny šaty a pod rohatinou stála její truhla; nebylo tam hnutí. — Na stolečku měla Madla kytičku ve skleničce státi. Květin byla milovnice, jakož vůbec děvčata na venku rády květiny mají, a i v zimě v kruhulích je pěstují. — Madla ve Vídni také si koupila květiny, ale ony jí v několika dnech ve sklípku zhynuly a v kuchyni je míti nesměla; kupovala si tedy přes den čerstvou kytičku vždy od mladého děvčátka, které sedávalo s květinami v průchodním domě blízko náměstí. Mluvila skoro jako česky a byla vždy velmi bledá a vyschlá. Jednou se jí začala Madla vyptávat, a dověděla se, že jsou její rodiče Slováci, že mají mnoho dětí a velkou bídu, a že všecky bydlejí pohromadě v malinkém sklípku. — Bylo líto Madle ubohé rodiny, a druhý den vzala několik konsků oděvu, něco peněz, co pro Vavřinka schovávala a děvčeti to dala. — Třetí den, když zase kytici kupovat si chtěla, děvče mělo již pro ni nejkrásnější ze všech stranou odloženou, a dokonce zaplatit si ji nedala. — Od té doby Madla začasté dárek děvčeti přinesla i od jídla, a děvče mělo pro ni vždy nejpěknější kytici, na kterou i paní s jakousi žehravostí hleděla. — Madla mohla to udělat, ona nedbala na parádu, která se začínala i mezi služkami zmáhat, ona nenosila klobouky, drahé šaty, šály, šperky a podobné věci, za které mnohá nejen mzdu celou, ale i poctivost dala. Madla nosila se jednoduše, a proto dobře vystačila se mzdou, ba ještě mohla uspořiti neb radost nějakou způsobiti si za to, což také činila dle dobrého srdce svého, nemyslíc ještě spořiti na stará kolena.

Jakkoli Madlina ložnice malinká a tmavá byla, přece to byl její nejmilejší kouteček v celém domě, chrám to její nevinné poesie. — Když vše ulehlo a s prací hotova byla, vzala si kahanec a šla do svého sklípku. — Někdy si pro sebe něco pracovala, polohlasně při tom prozpěvujíc, obyčejně se ale na polo odstrojila, sedla na lože, nohy podepřela o stoličku, hlavu o dlaň a oči upřela chvíli na vonnou kytici, chvíli na plamen kahance, a chvílema je i zavřela, aby obraz v duchu tanoucí tím jasněji viděla. Dívala se na kytici, připomínala si vždy domácí zahrádku, veselé družky, zelené louky, viděla je kositi trávu, hrabati seno, slyšela veselé jich zpěvy; viděla tetku seděti pod večer pod okny, viděla sebe zalejvat záhonky květinové. — Viděla jak to chodí kolem plotu, tu kmotra, tu strýc, tu některý chasník, pozdravujíce a zastavujíce se na slovíčko. Viděla vracetí se času z pole, slyšela zvoněni zvonců krav jdoucích před stádem, celý ten živý ruch a šum, jaký bývá [redacted]ch, stál před ní a zněl jí do uší. — Když si

ale zpomněla na strašidlo, co ji z domů vyhnalo, zachvěla se a zavrouc oči, rychle k utěšenějšímu obrazu se zanesla, k obrazu, s nímž ráda a dlouho se duše její obírala. Nepronesly ústa její jediného slova, ale sladký úsměv okolo pootevřených rtů a vrouci, touhyplný pohled prozrazovaly, koho Madla v duchu před sebou vidí. — Ale náhle zastínila se tvář její, z prsou vyvinul se povzdech a z úst tichá slova: „On z takové živnosti a já chudobná, ne, ne, to nemůže být! Byla to jen útrpnost, on je dobrý, vždyť Lenku, Aninku také rád má; ach jak jsem bláhová.“ — A vždy se oko její zasmušilo a slzy je zalily. — Bláhová Madlo!

(Dokončení příště.)

Několik slov našim českým průmyslníkům na uváženou *).

Podává Silorád K**.

Drazí Přátelé! Doba pokroku jest zde. Ohledněme se na kterou stranu chceme, sledujme zrakem průmysl německý, anglický, francouský a spatříme, jak se vše jako o závod ku předu žene a světodivoucí pokroky dělá. A což my Čechové? Ženeme se snad také obrovskými kroky ku předu? Jest to věru politování hodný úkaz, srovnáme-li český náš průmysl s cizozemským! Srdce každého upřímného Čecha, byť i průmyslník nebyl, zapláče nad tím, a každý se sklopenou hlavou sám sebe se tázati bude: „Zdaliž to tak vždycky zůstane? — Což se nám nikdy nepodaří řádně ku předu postoupiti?“ Ale pravím, nezoufejme! Není na čase oddati se zármutku a jako slabé ženštiny slze roniti. Musíme jednat jako mužové, musíme rázně vystoupit a okázat světu, co vytrvalost a dobrá vůle dovesti mohou.

Snad se některý pozastavovati bude a řekne: „Nu, a kdež pak jest český ten průmysl, jenž právě tolik prý vynáší, co všecky ostatní země mocnářství Rakouského dohromady?“ — Prosím, neračte se nechat mýlit. To není český průmysl v pravém smyslu slova; jest to německý, anglický průmysl

*) Podáváme řádky tyto z péra českého řemeslníka bez změny. *Red.*

v Čechách, jsou to Němci, Angličané, jenž znajíce bohatost naší země, a levnou cenu českých, pracovitých rukou, do Čech se zakupují a s pomocí naší svůj průmysl zde provádějí. Či snad nevěříte? Prosím, ukažte mi několik českých rytířů pod práporem tohoto fabrikantského pluku bojujících! Ač je smutná okolnost tato, není přece taková, aby nám chuť odbírala k pokroku, bychom se aspoň na stejný stupeň s jinými dostati snažili, jinak se z nás k posledu stanou jen nástrojové k provedení toho, čeho cizí důmysl k svému prospěchu dosáhnouti chce.

Právě mi napadá smutný pád našich českých soukenníků. Jak krásně květl tento oddíl českého průmyslu; jak bohatá byla města soukennická, a jak po celém světě vůbec známé výrobky jejich! Továrníci, když prý v dobrém rozmaru byli, bankovkami dýmky si zapalovali. A nyní? Jak smutné to přirovnání! Soukennici ve své bezstarostnosti ani si nepomyslili, že by jich někdo předstihnouti mohl, až tu náhle, jako z božího dopuštění, svět byl zaplaven úhlednějšími a znamenitě lacinějšími výrobky. A naši fabrikanté teprv se začali pamatovat, oči si protírat a třepali sebou, ale přece nebyli s to pochopiti, jak a z které strany metla na ně seslána. Většina jich, ba skoro všichni, stali se učiněnými žebráky. Z moudřejších však se někteří sjednotili, opatřili si stroje, jakých cizinci k vyrábění potřebovali, a tak spojenými silami udrželi se na stejném stupni s cizinci, jenž byli původ této boží metly.

Z těch však, kteří se proti zlepšování spírali a všeliké spojování odmrštovali, stali se žebráci nebo roznašeči zboží. Smutná to zkušenost!

A tak, drazí Přátelé, se nám nejinak povede, budeme-li si podobně počínat, setrváme-li v nečinnosti, kteráž se nám právem vytýká, nebudeme-li se spojovati, a spojenými silami ruku v ruce k cíli kráčeti.

Ano — spojenými silami můžeme se opět povznesti, můžeme sebe, svou vlast opět slávou a statkem obohatiti. Ovšem je tu mnoho překážek, kteréž odstraniti musíme; ale doufejme! Vytrvalostí a snahou se všecko s pomocí boží dokáže.

A jak že Angličané, ten národ, na nějž celý svět s obdivením pohlíží, k takové slávě dospěli? Jak jinak, než spojenými silami! *Protož,* bratří, není jiné pomoci, než abychom

vší chladnosti a nedůvěřivosti samých k sobě zanechali, bychom se k jednomu cíli sjednotili a se zaníceným duchem a s pravou svorností k vyvedení velikých děl kráčeli.

Nesmíme však najednou chtíti mnoho dokázati; musíme se nejprv jen maličkostmi spokojiti. Nejprvnější naše snaha budiž vzdělávání sebe samých. Jest to velmi truchlivé, že vůbec tak zanedbáni jsme. Není však divu; vizme jen, jaké bylo naše cvičení! O tom každý sám jistě má své přesvědčení, a protož se nebudeme do vypisování chybného vedení svěřenců řemeslnických pouštěti. Nechť jedná každý, jak mu svědomí káže.

Jest nyní čas, kde se vůbec hlásá: „Vzhůru, ospalci, vzhůru a ku předu, duch času toho žádá!“ Ubožáci, ze spánku své netečnosti vyburcovaní zdvihámé hlavy, protíráme si oči a jsme jako v Jiříkovu vidění. Nevíme co se s námi děje, proč a k čemu ten hluk. Jest to vůbec chyba všech budičků udřímaných sil, že probuzujíce, *neokazují procitlému, co by činiti měl, jaká úloha mu nastává.* A tím povstává jen zmatek, a výsledek všeho bývá studená lhostejnost ku všemu! — Měl by se za každým zvoláním, jež ospalce k bdění probouzí, také i hned nějaký prostředek udati, jehož pomocí by probuzený k jasnému náhledu přišel a jehož by se i hned chopiti mohl. Protož i mně nezbývá nic, než uvésti některé prostředky, jimiž bychom se připravovati mohli k pravému pokroku.

Nu a tito prostředkové jsou: Předně pilné navštěvování průmyslové školy, v níž se vzdělávati nám možno jest. Bohužel, že tak dobrá věc až dosavádě tak malého účastenství mezi řemeslníky nachází, pro něž přece vše to podniknuto bylo *).

Dále potřebí nám, aby se pomyslilo na vydávání průmyslových knih **). Těch, bohužel, dosud velmi málo máme. Spolu však nastává otázka a to docela přirozeně, jestli pak řemeslník, jenž s nedůstatkem v neustálém zápasu se nachází, knih si zaopatřovati může? — Ovšem, kdyby měl každou jednotlivou knihu kupovati, co by jich zapotřebí měl, toť by asi

*) Však je účastenství valné. *Red.*

**) V brzku počne se vydávati „*Průmyslová škola.*“ Budeť to dílo svazečkové, *co možná laciné.* První svazek už se tiskne. Red.

sotva v stavu byl. Jest však prostředek, jímž by se snad toho dalo dosáhnouti, a ten jest: *Založení české průmyslové matice!*

Ještě však jest něco, nač zapomenouti nesmím, a co by mělo v nejbližším čase v život vstoupiti. Jest to nevyhnutelné, máme-li na pokrok pomysliti. A to něco by byl nějaký řemeslnický časopis. Ano řemeslnického časopisu jest nám nevyhnutelně zapotřebí *). Pomocí jeho bychom se obeznámili, jak věci stojí, jak u nás a jak za hranicemi se řemesla provozuji; on by nás spojoval; jeho pomocí bychom se o každém vynálezu a zdokonaleni dověděli, každý své pozorování v řemesle jeho prostřednictvím jiným by sdílel, slovem: řemeslnický časopis nám až dosavad scházel; toliko on jest, jenž by nás pravou cestou vésti mohl.

Protož, drazí Přátelé! spojenými silami se toho uchopme a tento mnohoslibný návrh k žádoucímu cíli proveďme.

Naději se, že slova má nepadají na skálu, ale že se ujmou v kyprých srdcích spolořemeslníků mých; doufám, že takovéto podniknutí, ač jestli se provede, hojného účastenství a podpory u všech pokroku si žádajících nalezne.

Bůh sám pomáhej k zdárnému vyvedení!

Příspěvky k pravdivé kronice slavného města Račic.

5.

Z paměti Jeremiáše Viktorina, učitele někdy Račického.

(Vzácná tato památka chová se v almárce školy Račické, kdež vedle nové metly leží. Místy jest velmi vyrudlá a tudíž nečitelná.)

Dne 7. Prosince. Víc se nenapálím, a kdybych měl lízt po čtyrech, půjdu zvonit sám! Po prvé jsem dnes poslal Mi-

*) Doufejme, že bude „Průmyslník," jenž nyní při Živě vychází, brzo s to, aby se rozšířil a týhodně vycházel. Pro zatím musíme si pomoci jak můžeme. Každý časopis náš musí se snažiti, aby aspoň citelnou tu mezeru pomohl vyplniti. Až tu bude ale „školy průmyslové," t. j. spisů pro řemeslníky, až také [illegible] zaraženy budou, pak se ovšem spíše dá na časopis [illegible]

lánkovic Vondru na věž, aby za mne zvonil klekání. Ale pošli někoho, a pro jistotu jdi s ním sám. Že jsem s ním nešel, nedal mu krejčí dobře dělat. Když pozvonil za dušičky, vyhoupnul se s umiráčkem, a — pác! provaz ve dví a Vondra letí po schodech. Jestli by si byl nemohl hlavu rozrazit! Ale že ho Pánbůh chránil, nestalo se mu nic zlého, jen že se trochu odřel, aby po druhé nebyl tak rozpustilý. To by ale všecko nic nedělalo — Vondrovi to patří, a buď Pánbůh pochválen, že to horší nebylo — ale tu hubu, jakou na mne Milánková měla, tu by každý nesnesl. Inu, učitel musí být trpělivý. Jen to mne mrzí, že si na mne přede všemi dětmi vyjela, a já jim právě vykládal, jak mají v uctivosti míti své rodiče, představené a dobrodince. Raději bych se byl na světě neviděl, ale co jsem měl dělat? Vystrčit ji a mít potom popletání a mrzutost? Trpěl jsem, a že jsem mlčel, byla dříve hotova. Jáť jsem chybil, to vím; ale jděte sami zvonit, když vám žena stůně!

V pondělí po hromnicích. Posud jsem jak se patří z nemoci své nepovstal, a ve čtrnácti dnech mám zkoušku. Pánbůh sám ví, jak to dopadne. Ta koleda mne sebrala, že se v zimě zimy bojím, až se zas po těch vesnicech budu muset závějemi potloukat. Kdybych měl pomocníka, poslal bych ho do vesnic, a po Račicích bych o Třech králích chodil sám, ale teď kam sám nejdu, nedostanu nic, a přece bych se koledy nerad spustil. Kdybych si aspoň na tu křídu vyzpíval! Letos jsem měl na mále, proklatý kašel a nohy oznobené, jakobych týden v lednici seděl! Jen kdyby Pánbůh brzy jara dal — ale dříve bude zkouška, a ta mi k mému zdraví zatopí. Dokud ještě nebyl Toníček na studiích, tenť se arci brzo naučil veršované uvítání vzácných pánů hostů; teď však nevím, komu to dám; abych těm dětem teprv nohy polamoval, aby věděly, jak mají udělati kompliment, a pak abych s nimi pořád seděl a vyslejchal. Ale, buď jak buď, zkouška musí být. Jaká by to byla škola beze zkoušky, ale tenkrát bude zkouška bez učení. Kdybych byl po té koledě nestonal, byl bych šel do školy, ale nemoc je nemoc ....

Dne 30. Června. V neděli byla pouť v Toufarově. Ladělali jsme si mšičku až radost; všecko šlo dobře, jenom

diškant, diškant byl slabý. Na tu fugu nezapomenu, a dokud nebudou mít Toufarovšti varhany silnější, nedostanou mne tam, kdyby dělali nevím co. Kdo pak by jim na ty varhany hrál! Když je chce člověk trochu sebrat, nepíská to, a ty pedály — jako z másla, rozšláp by je, kdyby si chtěl trochu šlápnout! Je to pořádek! A dělal je prý dobrý varhanář! I nedejte se vysmát! Narafičil varhany jako pavučinu, a kdyby chtěl někdo si forte zahrát jako u nás v Račicích, sesypou se na něho píšťaly a budou se tóny válet po zemi. Dejte mi svatý pokoj s takovým organem a přijďte se podívat do Račic, jaké mají býti varhany. Ty jsou jako železné, a když spustím, celý kostel je nepřezvučí. Škoda! zapomněl jsem; ten marš, co jsme po kostele hráli, měl jsem si vzít domů. Pošlu si pro něj. Dětem dám předpisy, aby si podle nich psali, a sám si zatím milý maršík opíšu. To budou Račičtí poslouchat a chasa se bude o něj prát.

Poznamenal jsem si, co mi v letě můj milý přítel, spoluučitel, psal a co jsem mu já na to odpověděl.

V Zoufálkovicích, dne 18. července.

Pane kmotře!

Pamatuji se, že jste mi loni jednou povídal, že byste si přál mladého učitele, který by Vám při škole pomáhal. Rád Vám to věřím; ale posud jste mi nezkázal, jste-li posud jenom v naději anebo se zatím těšíte slibem, a vůbec mlčíte o tom, jakou odpověď Vám na žádost Vaši dali. Prosím Vás tedy, nelenujte si, a odpovězte mi třebas hned po tomto poslu. Moje by také ráda věděla, proto že Vám jakožto upřímnému panu kmotrovi všecko dobré přeje. Potěšte nás tedy radostnou zprávou, na niž se již napřed těší

Váš
upřímný kmotr
Jakub Fliček.

Já jsem mu na to 1. srpna odepsal:

Milý pane kmotře!

Kdybych si ani Vám nemohl postěžovat, byl bych ještě *více* k politování, nežli nyní jsem. Žena stěžování mé již umí [redacted] *a přijdu*-li kdy domů s novým nářkem, bývá to asi

tak, jako kdybych k známému počtu ještě něco připočítal, anebo k dlouhé písni nový veršík přidělal. Těšil jsem se, že mi Pánbůh ulehčí, ale už jsem i naděje z domu vymet, věda, že se sotva čeho lepšího dočkám a horšího již na mne kromě nemoci, jíž nás Pánbůh uchovej, sotva co přijíti může. Jak jsem se zklamal, když jsem v mladosti o lepších časích myslival! V Copánkově zdálo se mi zle, a toužil sem jen po Račicích, a kolikkráte jsem Račickému nebožtíku kantorovi v duchu léta počítal, dlouho-li by ještě asi mohl na škole sedět, pak že se já na jeho vychladlé místo dostanu. Snad mne za to Pánbůh potrestal, že jsem nedočkavým byl. Jsem teď již kolik let sám kantorem v Račicích, ale Bože, pracovav v Copánkově pouze co pomocník, musím nyní kantora i s pomocníkem zastávat. Na zvonictví jsem kolikkráte huboval, ale je tomu již přes půldruhého léta, co jsem i kostelníkem a Bůh ví ještě čím! Z domu se nesmím hnout celý boží rok, a ve dne ani v noci skoro pokoje nemám. Jdu-li spat, nevím, neroznemůže-li se někdo a nemusím-li k němu velebníčka doprovodit s pánem Bohem. Víte, pane kmotře, kolik vesnic k našemu kostelu patří *a jaké k nim jsou cesty*, a do těch všech musím také jezdit, když je potřeba. Je-li přes noc celá kolátura zdráva, nesmím ráno zaspat, abych pozdě klekání nezvonil. Věřte, kolikkrát mi napadlo, jako bych jen pro čeládku zvonil, aby vstávala, proto že ve dne každý jenom na mne hubuje, kdybych chvilku zaspal. A nechtějí-li mi to říci do očí, stěžují si přece tak, abych to slyšel: „Ve škole zaspali, a chasa nám dlouho nevstala, práce plné ruce a den jako píď; kdo ví co si kantor ráno myslil, že se mu nechtělo zvonit.“ To máte ještě ke všemu, že jim zdarma zvoním; nebo víte, že to mé zvonictví a kostelnictví všechno je jen přídavkem a kromě křtů a krejcarů od zapisování otčenášů ničeho mi nevynáší — a toho do roka tuze mnoho nebývá. Než se zlatý sejde, změní se někdy měsíc kolikkrát, a to mi sotva vystačí na kostelní prádlo, které mi také přidali, protože prý to moje nejlépe umí. Za to prý mám kostelnickou koledu, sotva mi však někde učitelskou dají. Bolívalo mne srdce, když jsem si pomyslil, že jsem si za povinnost vyvolil, vésti mládež k poznání Boha a dobrého způsobu života, a ta *ubohá mládež* někdy celé hodiny ve škole beze mne sama

býti musí. Zvykem jsem otupěl, vida, že to mou vinou nejde. Však jste se sám přesvědčil, jak to u nás v Račicích jde. Ráno zavedu děti do kostela, ustrojím oltář a rozžhu, pak s dětmi zpívám, a když zhasnu a vše spořádám, jdu s nimi do školy. Druhá mše svatá bývá jak kdy, o deváti, desáti, neb jedenácti hodinách, a tu na mne jenom z ulice oknem zavolají, abych šel do kostela. Musím nechat všeho a jdu, žena nechá vaření a jde do klasu, aby děti něco nepolámaly a okna neroztloukly. A tak si myslívám, zač ty, milý bratru, jmeno učitele máš, ba jenom snad proto, že zůstávám ve škole, kde se *má* učiti, k čemuž ale skoro nikdy pokoje a časem ani chuti nemám. Vždyť člověk není dřevěný a krom toho, kdybych zpravcovic Fricka a Bábinku neučil, někdy bych ani neměl do huby co dát. Kdybych aspoň ten sobotáles dostával jak se patří v pravý čas; ale víte, kdyby ho žena někdy v másle a mouce nevybrala, že bych se s ním nikdy nesešel. A tak na mně ubohém učiteli Račičtí všecko chtějí, nikdo učiteli nic nepřidá a každý si o mne jako o obecnou popelku jazyk i rozum brousí. „Nač bychom tu měli učitele, kdybychom to měli sami dělati?“ takovou řeč vedou, a já bych někdy málem zaplakal, kdybych i tomu byl již trochu nezvykl. A co by to také pomohlo? Pros, nepros, kde nic, tu nic, a já pořád v staré trampotě a bídě! Zpomínám si na Vás, pane kmotře, jaká litanie učitelská by z toho byla, kdybychom svá ztěžování v jedno sepsali; za každým řádkem byla by žalostná prosba: Vysvoboď nás pane! Mám posud na mysli, co mi loni na dušičky psal Zpátečnický učitel, že se mu zdá, jako bychom na dušičky slavili učitelský svátek. Můj zajisté život podobá se očistci, a kdyby mne nedržela víra, že o mně také Pánbůh ví, nevím, co bych někdy udělal. Jen se, prosím Vás, nehněvejte, milý pane kmotře, že Vám tolik toho píši; komu bych to jinému psal? Kdo sám nezkusí, neuvěří. Také již sám pomyslíte, že o pomocníku ani slychu; to byste ale přece byl neřekl, co mi Račičtí udělali. Považte, vypočítali mi na vlas, mnoho-li sobotálesu dostávati mám (*ne mnoho-li dostávám*), a z celé sumy vyvedli, že prý na ty peníze dobře (někteří říkali: jako baron) mohu býti živ; pomocníka prý v Račicích nikdy nebylo, a nikdo *z předešlých* kantorů jej prý nežádal, jen já, abych prý

moh zahálet. Oni že na pomocníka nepřidají ani groše. A to všecko napsali a sebrali podpisy po celé osadě, a kam s tím spisem se obrátí, posud nevím. A tak mi již mnoho naděje nezbývá. Nebo než se všecko vyšetří a Račičtí jiného smýšlení a citu nabudou, kdo ví, jestli já tu už mezi Vámi budu. Něco Vám přece musím veselejšího psát, abych jak jsem začal, s miserere psaní neukončil. Čekáme zejtra Tonička domů. Psal mi, že dostal za odměnu pěknou latinskou knížku, a že nás všecky pozdravuje. Pan rektor mu prý přidal na cestu, aby se spíš domů dostal. Bůh mu to zaplať; já sám bych mu byl nemohl nic poslat. Však k Vám Tonik také přijde, až se s nim matka trochu potěší a povíte si, co budete chtít. Pane kmotře, ať si Pánbůh Tonika do toho neb onoho stavu povolá, jen když se nebude muset cikanovat, jako já. Mějte se dobře, a možná-li, lépe, nežli já.

Váš

věrný a upřímný

Jeremiáš Viktorín.

Douška. O posvícení nejsem doma, posluhuji na faře. Proto ale nezapomeňte aspoň paní kmotru poslat do Račic, ať si s mojí trochu podudají; doufám, že nebude u nás mít hlad ani dlouhou chvíli. Nezapomeňte to paní kmotře vyřídit; také jí to nebude škodit, když se trochu projde.

Listy o sladovnictví *).

Podává J. Š.

(Pokračování.)

Klíčení.

Obyčejně vyrazí po očkování neb pukání (prejtování) dvě pírka čili klíčky, později třetí je dohoní. Hromádka se musí neustále tenčeji klásti, aby snad klíček listový nevyrazil, aby,

*) V předešlém svazku čti na str. 124 v 9. a 10. řádku od dola místo dusan *dusičnan*, a místo kosťan *kostičnan*, neboť kosťan a dusan zcela něco jiného znamenají než kostičnan a dusičnan; jeť mezi nimi přede vším rozdíl takový, jaký je mezi poměry $^1/_3$ a $^1/_4$. R.

3) Vytvoří se (jak už výše pověděno), pomoci diastáse něco gumy a cukru, od čehož má slad svoji sladkou chuť.

Ječmen sladováním a hvozděním ztratil asi 20 % na váze, a sice ušlo ze 100 lib.

máčením	1½	lib.
kličením . . .	3	lib.
klíčkami	3½	lib.
sušením	12	lib. vody.
Dohromady . . .	20	lib. ztráty.

Na míře (objemu) však mu přibylo, a sice o $^1/_{50}$—$^1/_{20}$ (2—5 %).

Měřice sladu váží 50 lib. Slad jest vody těžší, a to o desátý díl (deset žejdlíků sladu váží tolik jako 11 žejdlíků vody). Na vzdor tomu vznáší se slad na vodě; příčina toho, že chová mezi slupkami a jádrem (moučkou) vzduch.

Dle plavání aneb potápění sladu můžeme se přesvědčiti, zda slad dobrý či špatný. Čím více zrn se potápí a ke dnu padá, tím více ječmene nevykličeného v sladu.

100 lib. sešrotovaného nebo rozmačkaného sladu zaujímá místo 70 lib. vody.

Aby se slad mohl zapařit, musí se šrotovat, což se buď v pivováře na mlýnku, aneb ve mlýně stává.

V novější době nalezly *válcové* či *ruční mlýnky* [12]) většího průchodu, a jsou vůbec rozšířené, tak že nezávisí už sládek na mlynáři. Slad se v pivováře mačká.

Ruční mlýnky skládají se ze dvou vodorovně ležících válců, kteréž se v protivném k sobě směru otáčejí a tak zřízeny jsou, že se mohou blíže i dále od sebe stavět. Nad nima jest koš, do něhož se slad sype, a pod nima veliká pohyblivá nádržka, do kteréž rozmačkaný slad padá.

Hlavní výhody mlýnku jsou, že může sládek bezpostředně na práci dohlížeti a v prázných dobách sil domácích k práci užiti. Má-li se slad do mlýna dáti, musí se v *kropírně* nakropit a vícekráte proházeti. Práce tato není snadná a vymáhá zkušeného dělníka. — Kropený slad nerozmele se na mouku. — Kropením nabude sladu obyčejně při 3 mírách o

[12]) *Quetschmühle.*

míru. — Sešrotovaný slad se buď hned *zapařuje*, anebo se rozestřený na podlaze chová, až je ho třeba.

II.

O vaření piva.

V předešlém článku mluvili jsme o sladování, uvádějíce v jednoduchých obrysech všechny k němu náležející práce. Zmínili jsme se též o šrotování suchého sladu, i chceme nyní ukázati, jak se ze šrotu toho pivo vyrábí.

Pivo se vaří v pivováře (v užším slova smyslu), místnosti to obyčejně něco nad územím vyvýšené a cihlami vydlážděné. — Abychom mohli v následujícím stručně a s určitostí mluviti, uvedeme přede vším nádobí a nářadí, kteréhož je v pivováře třeba.

Na prvním místě stojí kotel měděný [13]), obyčejně čtyrstěný, kolkolem slabou zídkou ohražený. Při dně se nachází pípa s kohoutkem k vypouštění. Pod kotlem je topení z venčí přístupné. Kouř a ohřátý vzduch vedou se kolem přímých stěn kotle pod *nádržku s vodou*, načež z komína ubíhají. Neméně důležitý jest *štok* č. *vystěrací káď* [14]), čtyrstěná obyčejně ze dřeva a s železnými obručemi. Výška její nepřesahuje 3 střevíce, obyčejně jest nahoře širší než dole. Dno jest 3 palce tlusté, na 3 neb 4 místech jsou v něm žlábky měděným dirkovaným plechem pokryté. Žlábky sbíhají se u pípy a obnášejí $^1/_6$ až $^1/_4$ celého dna. Tu a tam nalezá se místo rejbovaného dna, kteréž jsme právě popsali, tak nazvaný *kněz* (Pfaffe); anebo má káď jalové dno. — Vůbec mohou míti vystěrací kádě rozličné zařízeni.

Koryto [15]) spojuje kotel s vystěrací kádí, je obyčejně z pískového kamene vytesané. Koryto leží pod kotlem i vystěrací kádí, a slouží za nádržku na sladké pivo, které se z vystěrací kádě pípou do něho pouští a pumpou z něho na kotel čerpá. Obyčejně vedou stupníky na dno koryta. Buď v pivováře anebo v jiné místnosti jsou *chladicí stoky* [16]), ploché,

[13]) *Pfanne oder Kessel.* [14]) Melschbottich. [15]) Grand. [16]) Kühlstöcke.

nizké, velmi rozsáhlé nádoby k ochlazováni mladěnky (o níž později). Chladící stoky jsou u nás vesměs ještě ze dřeva, v cizině už také kamenných nebo železných se užívá.

Cíz [17]) jest nádoba na cezeni mladěnky ; jest to měděný čtyrstěný cedník, spočívající na 4 nožkách.

Čerpy č. šoufle [18]) jsou ploché, dřevěné naběračky s násadami, a slouží ku nandavání hustého rmutu do žlabu, jenž vede na kotel.

Sluší se také zmíniti o *hřeblu*, jehož prkénko na obou koncích je provrtané.

Mimo nádoby zde jmenované sluší udati ještě žlab pověšený mezi kotlem a vystěrací kádí, pak žlaby, kteréž se ku stokům přindavají, kartáče atd.

Sestavení těchto nádob jest následující: Nádržka na vodu stojí nejvýše, pod ní stojí kotel, pod kotlem vystěrací káď; nejníže je koryto a štoky. Doleji nalezá se *káď slejvací*, do které se pivo ochladlé ze štoku vytáhnutím čepu *spílá* (stáčí). Dole při dně jest káď tato opatřena pípou s kohoutkem ku vypouštění mladěnky do sudu.

Velikost těchto nádob se řídí podlé várky.

Kotel mívá obyčejně v obsahu třetinu vystěrací kádě. Štoky mají asi o třetinu větší obsah než vystěrací káď. Koryto bývá u nás v poměru vždy malé asi na 4—8 věder. Nejlépe však poslouží k patřičnému názoru těchto věcí a seřadění jejich shlednutí pivovaru samého.

K snadnějšímu pochopení promluvíme nejprvé o obyčejném vaření, jakého v Čechách najdeš, tedy *o českém způsobu*.

Voda k vaření dováží se na venkově z potoků v nebo z řeky, v Praze pouští se trubami z kašny. Voda se nechává obyčejně nějaký čas státi, aby se nečistota na dno usadila, pak se stáhne do kotle a vaří se za hodinu i půldruhé hodiny. Tím se má docíliti, aby všechny rozpuštěné soli (dvojuhličitany) se srazily, čehož ostatně není všude třeba, ješto voda všude takové soli nechová.

Voda k várce ustanovená (na sud piva se počítá 750 lib. aneb 2 sudy), rozdělí se nejprvé na dva díly, a sice na část

[17]) *Hopfenseiher.* [18]) Schaufeln.

na rozmíchání šrotu (asi $^4/_5$ určeného množství) a na část, kterouž se v mlátě zůstalé sladké pivo vytlačuje.

Voda k máčení šrotu potřebná se na kotli do varu přivádí a napotom se do vystěrací kádě vypouští. Protože kotel nepojme najednou všechnu vodu z nádržky, pouští se do něho dva- až třikrát, načež se zase do vystěrací kádě vypouští, když se povařila.

Voda do kádě vpuštěná ochladí se za krátký čas pod 50 ° R.; v letě obyčejně na 26°, v zimě na 34 ° R. Do této vody zasypá se šrotovaný slad (na jeden sud piva asi 2 měřice šrotu), a kopistmi dobře se zdělá, což se jmenuje *vystírání* [19]), a celá smíšenina slove výstěrka [20]). Do výstěrky pustí se hned z kotle druhá voda, s níž se zase dobře zdělá, což sluje *karbování* [21]).

V kádi se nyní nachází *hustý rmut* [22]), v řeči sladovnické obyčejně jen „*hustý*“ nazvaný. Nyní jest čas, aby se dalo „hustého“ na kotel, ku kterémuž cíli se spustí žlábek mezi kotlem a vystěrací kádí, do něhož se šouflemi č. čerpy hustého *nandává*.

Když jsme do kotle asi čtvrtinu „hustého“ nandali, tu ho ponecháme asi 30 minut ve varu. Jak mile rmut vařením pěnu ztrácí, do hněda se barví a snadně se čistí, nastává čas, aby se vypouštělo, a proto se kohoutek otočí.

Povařený hustý rmut se promíchá dobře s ostatním rmutem (břečkou), a hned opět znovu se nandává na žlábek, což se asi 2- neb 3krát opakuje.

Povařením tímto a opětným smícháním docílí se zvýšení teploty v kádi. Teplota tato musí v průměru mezi 52—60 ° R. ležeti. — Do uprázněného kotle vpouští se něco vody (20 lib. na sud piva); z kádě však vypouští se rmut, dokud kalný jest, do koryta, odkud se zase pumpou na kotel čerpá. Nějaký čas opět se vaří, načež se zase do kádě vypouští, kdež se nechává hodinu nebo půl hodiny tiše státi, když se byla dříve káď prkny přikryla.

(O vaření s chmelem v příštím svazku.)

---

[19]) *Einteigen.* [20]) Meische. [21]) Einmeischen. [22]) Dickmeische.

Ze starých časů.

1. O penězích.

Pán peníz všady jest, to počátek jest.
Smil Flaška z Pardubic.

Počátek kupování a prodávání bylo vyměňování. Lidé, mající potřeby rozličné, dávali jiným, čeho více měli, nežli potřebovali, berouce od nich za to věci takové, jakých sami neměli, buď že půda všude stejně nerodila, neb že každý míval jiné zaměstnání. Ale nebývalo všude a vždycky, když jeden měl to, co druhý žádal, aby také zase měl druhý to, což by onen přijmouti chtěl a čehož by potřeboval. Měl-li jeden kůže a stáda a od druhého bral obilí, nemohl mu za ně dáti medu, plátna atd., sám jich nemaje. Sháněli se tedy lidé po něčem, co by bylo prostředníkem mezi kupcem a prodavačem, aby si za to mohl jinde koupiti, čeho od jiného nemohl dostati z ruky do ruky. Nalezena tedy mince, která by měla cenu i váhnost obecnou, aby se podlé ní mohlo ceniti zboží všeliké a tudíž i směňovati za peníze, čeho za věc, kterouž kdo hledal, nebylo lze vyměniti.

První peníze nebyly arci hned ražené a tak pohodlné, jaké nyní máme. Koupil-li kdo něco, dal za zboží prodavači jistou váhu mědi, stříbra, zlata aneb jiného kovu, který si s sebou ku koupi přinesl buď v zrnkách, hroudkách, hůlkách, anebo platil nití kovovou, kterou si zvážil, nebo přeměřil. Za váhu dlouho ještě kupovali, když již peníze bité v zemích zavedeny byly, ano peníze samy počítávaly se zhusta podle váhy, jako posud Angličané počítají na libru šterl. (= 10 zl. stř.).

Když r. 1039 Kosmas za mladých let s žáky v chrámě Svatovítském žalmy zpíval, přišel prý k němu člověk neznámý, prose, aby mu pověděl, kde je tu hrob Radima, bratra sv. Vojtěcha, že měl vidění v žaláři Krakovském, v němž tři léta ztrávil, a že přináší pokutu za svůj hřích, aby ji na hrobě Radimově uložil, jakž mu Radim, který tehdáž ještě svatým nebyl, zjeviv se mu, přikázal. A co s sebou přinesl cizinec? Přinesl vosk a nit stříbrnou, kterou oudy těla svého přeměřil, *aby penízem takovým* vinu smyl a hřích svůj napravil. A

často připomíná se o lidech, kteří zaslíbivše se Bohu, do chrámu dávali tabule a kříže kovové, které ještě jednou neb vícekrát tak těžké bývaly, jako osoby, od nichž pocházely. Zdá se, jakoby dar takový penízem výkupným býval, kterýž lidé Bohu neb svatým v oběť přinesli, nemohouce zbaviti se těla, aby je Bohu dali, dokud živi byli. Mečislav Polský dal chrámu Hnězdenskému kříž zlatý, kterým se byl sám třikráte zvážil, kterýžto drahý poklad Břetislav, český Achilles, s jinou vzácnou kořistí z Polsky do Čech přinesl (1039). A takových příkladů více.

Nití zlatých zavinutých mnoho se již nalezlo i u nás v Čechách, a měli bychom jich snad více, jako jiných vzácných památek, kdybychom na všecko, co se vykopá neb jinak najde, lepší pozor měli a sami si nelámali a nedrtili, co o dědech našich svědčí.

Peníze takové kovové byly dosti nepohodlné a nikdo za ně neručil, že jsou kovu dobrého. Ale když se společnosti lidské lépe spořádaly a obcování národů mezi sebou bylo stálejší, vymyslili peníz ražený, jehož cena byla zaručena, aby obchody se mohly díti lepším pořádkem a způsobem. I v Čechách, když se trochu spořádaly, zavedena byla mince ražená, kterouž každý podle rázu poznával, věda, co platí. Můžeme se na peníze staročeské podívati, majíce jich vyobrazenu hojnost v „Památkách archaeologických a místopisných,“ které nám Matice česká po tolik let vydává.

Staré české peníze neměly žádného vlastního jména. Říkalo se jim podle německého *pfening* po česku vůbec *peníze*. Stříbrný takový *peníz* platil r. 1267 asi 5 krejcarů stř.; zlatý *peníz* býval za 6 stříbrných. Posud našly se nejstarší mince české, které pocházejí od knížete *Vratislava* (912—925), otce sv. Václava († 936). Jak kdo kdy peníze ryl, bývaly hrubší neb uhlazenější, písmena správnější neb zmatenější; někdy bývaly litery všelijak vyryty, napříč, zhůru nohama, předem na zad, a jak se kdy podařilo. Nejprvé dělaly se mince české podle bavorských, saských, anglických, pak byzantinských; ale mincem českým 12. století nevyrovnají se žádné mince německé, ani vlaské: tak byly podařilé a krásné.

Proto se razí peníze, aby lidé stále něco v rukou měli,

začež by si mohli koupiti co kdy chtějí, pokud peníze jim stačí. Ale přece toho v starých Čechách nebylo a prodeje i koupě vazly nepořádkem a zlým zvykem, který v penězích i mezi lidmi veliké zmatky tropíval. Starý Čech, jsa dnes boháčem, schudnul jedním dnem, ač mu přes noc peněz nenbylo. A jak to? Peníz, který ještě dnes platil, pozbyl platnosti, kdykoli se nová mince dělala, což se obyčejně v Čechách stávalo jednou neb dvakrát do roka; v jiných zemích, jako v Uhřích, za rok ještě vícekrát než u nás. Kdo chtěl něco koupiti, musil míti nové peníze; staré neplatily a musily se po každé vyměňovat za nové. Ražení nové a sbírání staré mince najímalo se mincéřům a penězoměncům, kteří lidem na starých penězích sráželi, aby z toho měla užitek komora knížecí i ti, kdož minci českou najali. Někdy dávali lidem za staré peníze co jen sami chtěli, tak že mnozí raději s menší škodou peníze si přelívali v pouhý kov bez rázu, nežli by je s větší škodou proměnili. Snadno se domysliti, že lidé hotových peněz rádi mnoho nechovali, když měly platnost jenom asi na půl léta, že důchody a jmění osob často se ztenčovaly, zvláště když druhdy nová mince bývala špatnější, než stará. Krom toho všeho překáželo obchodu i to, že nebývaly ani ve všech krajích stejné peníze; za kterou minci v jednom kraji něco prodal, za tuže v druhém nemohl nic koupiti. Jaká tedy pomoc? mince pozbývala vážnosti a lidé raději kupovali a prodávali za stříbro a zlato podle váhy, ač to bylo zakázáno. A jaká při takových prodejích často škoda bývala, můžeme si sami pomysliti. Neošidil-li jeden špatným odvažováním, mohl snadno ošidíti jiný tím, že neměl stříbro čisté. A jak těžký býval prodej takový, když se jenom málo kupovalo. A tak si sedláci z Prahy z trhu často domů ošizení jen přivezli.

Vážilo se tehdáž zlato a stříbro na hřivny, hřivnu dělili na půlhřivny, čtyry věrdunky, nebo na 20 šilinků a tak za ně prodávali.

Zmatkům v penězích nebylo konce, až král Václav II. lepší minci zavedl. Chtěje tomu, aby lid jedné země a pod jedním králem jsoucí, také jenom jednu minci měl, poslal do Florencie pro mincíře, kteří by dobře uměli minci razíti, *a v červenci* r. 1300 počaly se vydávati první *Pražské*

groše, jichž se z hřivny patnáctilotového stříbra 60 neb kopa udělala. Groš neb peníz větší platil 12 penízů menších čili haléřů a jsa čtvrtlotový, měl cenu nynějšího dvacetníku. Od té doby počítali Čechové prodeje, úroky a důchody na kopy grošů českých, později na kopy grošů míšenských, které o polovic méně platily, než české.

Nová mince nabyla vážnosti nejen v Čechách, než i v cizině, kdež měli peníze zrna špatnějšího. Mnoho grošů českých do ciziny rozešlo se, ale málo který se zase do Čech vrátil, byv v truhlici zámkem uzavřen. Hřivna stříbra a kopa grošů tehdáž jedno bylo, ale brzy počaly se groše přidáváním mědi horšiti, tak že kopa menší a menší cenu nežli hřivna měla.

Již r. 1303 razily se z hřivny 64 groše a mince česká byla špatnější. Slyšme jenom Štítného, který živ byl za králů českých: Jana, Karla a Václava, jaký nářek na lehčení mince vede. Zdá se mu prý, „že když nejprv které kníže zarazí dobrý peníz, že bez hříchu může toho užitek skrovný míti, neb musí k tomu lidi míti, aby to působili. Ale jakž pod týmž peněžným obrazem učiní horší peníz, chtě toho užiti více, tak jest to i hned lest. Neb pravý peníz má býti též váhy a z takéhož stříbra nebo zlata, jako dřévný, když jest též postavy. Ještě by menší zlé bylo, když horší činí peníz na váze aneb více mědi přičiňujíc, by proměnili i postavu; neb mnoho lidí tím oklamají o jich jmění, z kupcův i z rozličných řemeslníkův. Co je zloupeno pánův a vládyk od toho času v jich úrocích, jakž jest dobrý groš český za krále Václava II. byl zarážen! Neb v tu dobu čtyři a šedesát stály za hřivnu stříbra. Potom v týž obraz více mědi za našich otcův přičinili, že dva a sedmdesát bylo jich za hřivnu stříbra. A za Karla IV. opět v týž obraz i v tuž váhu přičinili ještě více, že osmdesát jich bylo za hřivnu. Pak již za mincmistrovství Rotlebova tolik jsou mědi přimísili, že za půldruhé kopy jedva dadí hřivnu stříbra! Hlédajž, nejsou-liť páni v svých úrocích škodni, i vládyky po vší zemi: kdož dříve měl kopu a čtyři groše platu, ten jedva nyní, maje půldruhé kopy, má tolik stříbra. Protož cožkolivěk jest nám třeba, to jest dráže; neb již znají kupci, že v českém groši *jest více mědi*, nežli dříve. A co pak zmatku v ha-

léři, to ti vědí, kdož v Praze bývají často.“ Tak Štitný o kažení českého groše v 14. století.

Po smrti krále Václava IV. (1419) rozdrobil se celý národ český pro víru a smýšlení politické na samé strany, mezi nimiž nebylo stálosti a pokoje na dlouhý čas. Krále v zemi nebylo, život společenský a všeliký obchod hynul pro samé hádání a bojování. Peněz bylo dost, ale jakých, a jak mnoho lidí jimi ošizeno!

„Léta 1421 dělali groše a peníze z kalichův a z monstrancí a říkali jim *kalíškové*. A potom když se jim nedostalo stříbra, dělali peníze z pouhé mědi pod rázem královým, a těm jsou říkali *flutky*. A dělali je z pánví, kotlův a svícnův a z jiných nádob měděných. A tak dělali ty flutky měděné po hradích, po pivnicích, po zahradách, po vsech, a tak jsou jich mnoho nadělali, že jich měli všickni dosti. A potom, když těch peněz bráti nechtěli, lomili lidé rukama, a jsouce oklamáni o své statky.“

Sněmové často špatnou minci zakazovali, stanovíce, za mnoho-li grošů *dobrých* má se bráti *zlatý* český, rýnský, uherský. *Zlatý* býval peníz ze zlata, a řídčeji se mezi lidmi okazoval. První *zlaté* dělaly se ve Florenci r. 1252, odkudž i jich jmeno *florenus*. Uherský zlatý platíval tolik jako nynější rakouský dukát a dávaly se za něj 24 groše dobré české. Zlatý rýnský méně platíval, český ještě míň, maje cenu dvou třetin našich dukátů, totiž 16 grošů českých. *Dukát* pošel z vévodství (ducatus) italských, kdež okolo r. 1140 ponejprv ražen byl. Zlaté ze stříbra počaly se raziti při Rýně r. 1551, a zachovalo se jejich jmeno posud i mezi námi. *Tolary* maji jmeno z Čech, kdež hrabě Šlik, maje právo zvláštní minci raziti, r. 1500—1517 mnoho stříbrných peněz v Jachymově zarazil. Stříbrné peníze jeho dvoulotové jmenovaly se *zlaté groše*, jimž Jachimovské — Joachimsthaler říkali. Pak se říkalo místo celého slova jen thaler, odkudž nynější jmeno Thaler, tolar i dolar americký.

O jiném měnění mince v Čechách v pozdějších stoletích nebudu nyní psáti. Jen to podotknu ještě o *kopě*, že se posud *při některých* pořádcích a bratrstvech v Čechách podle *starých zvyklostí* a pravidel na kopy grošů počítá, ne-li jin-

dy, aspoň při zapisování nových oudů, jimž se říkává, že mají dáti na př. dvě kopy příjemného č. zápisného, a pak platívá se 2 zl. 20 kr. v. č. Jest to památka starého počítání českého na kopy, ne však již na kopy grošů českých, ale míšenských, na kterou šlo 70 krejcarů. Ano ještě o *krejcaru* povím, že v 15. století z Tyrolska po jiných zemích se rozšířil, maje jmeno kreutzer (crucifer), z čehož i české krejcar pošlo. Ale jest krejcar původem svým nejstarší ze všech peněz ražených, o nichž jsme tuto něco málo pověděli. Císař Konstantin Veliký, povýšiv znamení kříže nad pohanstvo, drobné peníze se znamením svatého kříže raziti kázal, jimž se proto cruciferi č. peníze s křížem říkalo. Mnoho-li nyní člověk za krejcar koupí, každý dobře ví; potud tedy o krejcaru i o penězích.

Živnostní účetnictví *).

Podává J. U. Dr. J. Z. Škarda.

(Dokončení.)

V předešlých dvou článcích popsali jsme knihu zvanou *inventář*, a ukázali jsme v příkladech, jak se zakládati, a jak se do ní zapisovati má; dále jsme mluvili o *deníku* a o způsobu, jakým se do něho přehledně *příjmy a vydání v hotovosti*, jakož i *pohledavky* za objednané a odvedené zboží zanášejí; na to přišli jsme k třetí, menšímu živnostníku potřebné knize, a toť *k hlavní knize*, do níž se *pro přehled* na zvláštní listy z deníku zapisuje, kdo co ze zákazníků zaplatil a jaké dílo či zboží od nás přijal — kdo co „dal“ a co „má dáti.“

Kdo bedlivě četl naše pojednání, beze vší obtíže povede své knihy a snadno z nich v každém okamžiku sezná stav svého jmění.

Obyčejně uzavírají se knihy v půl roce nebo na konec roku. Uzavřením deníka dovídá se živnostník, mnoho-li pe-

---

*) Na stránce 136 čti ve vzoru X: 12. června odvedl jsem mu objednaný psací stůl ... **42** zl. — Jinak by nevypadla suma 62, alebrž 30 zl. Na stránce pak 132, na předposledním řádku čti místo 27 zl. 30 kr. (což chybné), *31 zl. 46* kr.

něz má a míti musí v kase. Uzavřením jednotlivých účtů v hlavní knize nabývá vědomosti o pohledavcích a dluzích svých. Po uzavření knih zakládá si živnostník nový inventář, podle návodu, jakýž jsme dali, o věci té v prvním svazku mluvivše. Srovnáním starého a nového inventáře poznává, zda se zlepšil či zhoršil stav jmění jeho, zda dluhů přibylo či ubylo atd.

Pověděvše, jak se účetní knihy zakládají a vedou, musíme ještě z právnického stanoviště některé otázky zodpověděti.

Řekli jsme hned na začátku tohoto článku, že zákonodárce udělil řemeslníkům dobrodiní, aby svými knihami mohli vésti důkaz na své dlužníky. Záhodno je tedy, bychom zevrubněji o tom promluvili.

K tomu ouřelu jest přede vším zapotřebí věděti, komu přísluší právo, aby svými knihami vedl důkaz. Zákon mluví o „řemeslníku“ vůbec, v čemž tedy obsažen i *řemeslnický mistr* i *dekretář*, jak mile s ouředním povolením svou živnost samostatně provozuje, nikoliv ale tovaryš, jenž by beze všeho povolení na svou ruku pracoval, an v zákoně nikdy řemeslníkem nazýván nebývá, nýbrž jen pomocníkem řemeslníkovým. Ale i každý mistr nemůže se na své knihy platně odvolávat, nýbrž jen neúhonný, neboť zákon ustanovuje, že řemeslník má míti dobrou pověst, pročež kdyby byl padl, jeho nevinnost ouplně by dokázána býti musila. Dle našich zákonů přijde každý, kdo padl nebo jak se vůbec říká, kdo udělal bankrot, do trestního vyšetřování. Nebyla-li v tom vyšetřování jeho nevinnost **ouplně** dokázána, třebas i ušel trestu, nemůže budoucně, když svou živnost dále vede, nikdy na své knihy se odvolávat.

Druhá otázka jest, co svými knihami dokázati může?

Odpověď nalezneme v zákoně *), jenž praví, že řemeslník svými knihami může jen toho dokázati, čehož za odvedenou práci má k pohledávání. Odvedl-li tedy někomu práci, aniž byl dostal platu, může knihami svými dokázati, „že tu a tu práci, od něho (dlužníka) objednanou, toho a toho dne odvedl, za niž mu příjemce tolik a tolik dlužen zůstal.“ Naopak ale, kdyby byl někomu na jeho žádost zapůjčil 100 zl. stř., třebas ten dluh hned do svých knih zapsal, nelze mu k dokázání té půjčky

*) V §. 121 ad c obecného soudního řádu.

odvolávati se na účetní knihy; neboť dluh ten nepovstal z odvedené práce.

Nyní přistoupíme k jiné otázce.

„Jakými náležitostmi musí býti knihy řemeslníkovy opatřeny, chce-li, by se u soudu na ně ohled vzal?“

I o tom nám dává zmíněný již §. 121 obecního soudního řádu bližší zprávy, jenž předpisuje jak následuje:

1. Že musí řemeslník vésti řádný deník. O deníku jsme svrchu mluvili a zde jen podotkneme, že také hlavní kniha může se sem připočísti, když se denně do ní zapisuje vše, co řemeslník, o jehož živnosti kniha ta se vede, jiným na dluh dal aneb sám dlužen zůstal.

2. Že musí řemeslník do deníku *zřetelně* zapisovati vše, co dlužen jest i čeho pohledává, rok i den, jakož i osoby, kteréž práci objednaly, potom kterýmž a kterýmiž byla práce odvedena. Do deníku (i do hlavní knihy) se musí tedy zapisovati:

a) *Jaké* a *mnoho-li* práce, a na *čí* objednání se zhotovilo,
b) cena práce,
c) látka s příslušenstvím, a
d) obdržené i vydané na tu práci peníze, zkrátka vše, proč co se řemeslník stal věřitelem aneb dlužníkem.

Také musejí účetní knihy náležitým kolkem opatřeny býti. Jaké kolky na účetní knihy patří, ustanovuje zákon (cís. patent od 9. února 1850 s nařízením finančního ministerstva od 9. dubna 1850) totiž: že u *hlavní knihy* na každý arch, neměří-li více než 726 vídenských čtverečních palců, patří 6ti-krejcarový kolek, kdyby ale archy byly větší, přijde na každý arch kolek 10ti-krejcarový; u *deníku* pak na každý arch 1 kr., když neměří nad 380 víd. □ palců; 2 kr. když neměří nad 504 víd. □ palce, měří-li víc, na každý arch 3 kr. (Čtverečni obsah, o němž zde mluvíme, se najde, když délku archu násobíme šířkou, ku př. délka 20, šířka 8 palců, má tedy půlarch 160, arch tedy 320 □ palců, a bylo by kolku krejcarového třeba.)

Zaujímá-li kniha 25 archů nebo 50 listů, přijde na ni kolek 25tikrejcarový, a poněvadž takové známky není, vezme se jedna 15ti- a jedna 10tikrejcarová známka, a obě se při-

lepí na první list dotyčné knihy, když se tam napřed zaznamenalo, k jakému účelu kniha jest ustanovena, má-li totiž býti popisní neb hlavní knihou. Když je kniha tak připravena, dá na ni živnostník svůj podpis a datum, na to pak protáhne všechny listy hned u hřbetu hedbávnou šňůrkou, avšak tak, aby to při otvírání knihy nevadilo. Pak donese knihu ke kolkovnímu úřadu, jenž se přesvědčí, zdaliž kolky na první straně přilepené dostačují, načež na ně vytiskne svou štampilii a taktéž oba konce šňůry připečetí. A tím jest kolkování odbyto.

Nemysliž ale nikdo, že se může na své knihy odvolati, kdykoli chce. Nikoliv, čas ten obmezen jest pouze na jeden rok a šest neděl, která lhůta počíná dnem, když se práce odvedla, a podlé kalendáře počítá se tak, že řemeslník, který odvedl někomu práci 31. března roku 1856, do 12. května roku 1857 na své knihy při žalobě odvolávati se mohl. Dostačuje však, aby jen žaloba v tom čase byla zadána, rozepře ať pak se kdykoliv ukončí, on ničehož více na svém důkazu nepostrádá. Kdyby zmíněný řemeslník 11. května 1857 žalobu na svého dlužníka byl zadal, jsou mu jeho knihy důkazem na dlužníka tak dlouho, až rozepře byla ukončena.

Z toho ale nenásleduje, že řemeslník v té lhůtě žalovati musí; můžeť zajisté svému odběrateli nebo zákazníku, kterého žalovati nechce, koncem roku zaslati součet, aby mu ho podepsal, čímž nabude nového důkazu, a jen kdyby mu zákazník součet nepodepsal, mohl by soudně svého práva na něm se domáhati.

„A jakž se vede důkaz knihami? musejí se snad přiložiti k žalobě?“

Toho není třeba, dostačuje, pakli se přiloží součet z hlavní knihy vypsaný a soudně stvrzený.

A tak jsme dospěli už ke konci. Kýž by slova naše nebyla hlasem volajícího na poušti, alebrž každého ze čtenářů Posla přiměla, aby si řádné účelní knihy pořídil, vytrvale do nich zapisoval a vůbec v pořádku je měl. Prospěch z toho byl by veliký, jakož jsme během článku dovedli. Řádný přehled v živnosti není penězi k zaplacení!

Účetnictví, jak jsme je zde popsali, nehodí se snad jen

pro řemeslníky, alebrž i pro hospodáře, a proto jsme je nazvali „živnostním.“ Ovšem že hospodáři ještě cos jiného věděti třeba, avšak o tom na příhodnějším místě. Ještě jednou tedy přání, aby článek tento u našich krajanů mnoho prospěšného způsobil. Podle pořádné knihy poznává se pořádný živnostník.

Ještě jednou slovo záležitostí obecních se týkající.

(Krátká kázaníčka, mnohým na povzbuzení, mnohým na upamatování, mnohým na výčitku.)

I.

Smysl pro obecnost a obecní představenstvo.

Záležitosti obecní jsou tak důležité, tak nezbytné, tak do života veřejného i soukromého zasáhající, že věru nemožno o nich dosti mluviti, a proto i já se osměluju jen několik slov o nich Poslu do tobolky vložiti, aby všude, kamkoliv přijde, je rozšiřoval a pozornost k věci obracel, kteráž se vlastně každého týče, ať jest kdokoliv, bohatý nebo chudý, sprostý nebo vzdělaný; neboť každý má svůj podíl na tom, co obecního jest. A z tohoto stanoviska prosím, aby se slova moje posuzovala a pojímala; neboť nechci, aby se myslilo, že se odvažuju zákony obecní vykládati, nebo hluboké rozprávky o věcech důležitých vésti. Chci toliko povědětí, jak já na věci obecní pohlížím, zda se nemejlím, zda se mínění mé s zákonem srovnává; že však jest mínění mé míněním člověka prostého, neučeného, nebude škoditi, když lidé vytříbenějšího vtipu a úsudku a znalci zákona poučí mne a jiné o tom, kde bych byl pochybil. Avšak začínám už a začínám hned s obecním představenstvem, ač bych snad měl nejprvé cosi o obecním smyslu, či smyslu pro obecnost promluviti, o smyslu totiž, jenž pořád a vždy k zdaru obce prohlédá, věda, že jest obec souborem všech příslušníků, všech občanů; že zájmy obce jsou zájmy všech, že má obec svůj dějepis, že v kronice její zaznamenávají se slavné a trudné dni její; věda dále, že smysl *pro obecnost budí* všechny ostatní, že dává všelikému chvali-

tebnému snažení potravy a podkladu, ba že jest mocnou páskou, kteráž občany a příslušniky obce, kteráž rodiny k sobě poji, aby tvořily jedninou rozsáhlejší rodinu. Kde smysl pro obec probuzen, tam jest dobro jednoho dobrem všech, tam boli všechny, co jednomu bolest působí, tam připravuje radost všem, co jednoho těší; tam je probuzenost, tam je láska k společnosti, k vlasti. Tam je přátelství, přízeň, láska, přejicnost, tam nemá místa hlodavý červ záští, zloby, mrzké pomluvy, darebného a bídného se vynášení — tam duch lidskosti perutě své rozkládá, tam jeden k druhému v lásce a přízni se poji. Tam jediné je tepání srdce, tam neznají se sváry a roztržky. Smysl pro obecnost jest ručičkou na hodinách pravého lidského pokroku, jest základem všech ctností občanských, jest podmínkou zdaru všech, jest podmínkou vzájemného ochraňování, vzájemného spomahání, vzájemného snažení. A proto blaze obci, kde v skutku smysl pro obecnost probuzen! tam mrzké, bídné sobectví ctnosti občanské ustupuje, tam se stánek *lidskosti*, tedy náboženství a mravnosti zasídlil, tam požehnání nebe spočívá, tam kronika někdy hojné látky nalezne, aby vyprávěla potomkům o ctnostech předků! Blaze obci takové! Než, kolik asi obcí takových? Zda jich hojně, či málo? Zda by je na prstech spočítal? Zda je množství jejich bez počtu? O, není nám třeba odpovídati, každý nechť si hledá odpovědi sám! — Mnohdy zastihneš v tichém zákoutí vesničku, jejíž život je skutečný ráj, jejíž představený otec, jejíž obyvatelstvo bez rozdílu děti a vnukové. Pravíme mnohdy, neboť řídký to úkaz! Více je mezi lidem sprostého sobectví, bídné ziskuchtivosti a chápavosti, dychtivosti, nepřejicnosti, než prohlédání k tomu, co by všem posloužilo, co by všechny posilnilo, povzneslo, povýšilo! Úřad obecního představeného vymahá velikého stupně šlechetnosti, úřad ten požaduje, aby byl skončen boj v nitru muže, boj mezi ziskuchtivosti a ctižádostí s láskou k obci, k vlasti; úřad představeného vymahá mnoho obezřelosti, řádného rozhledu, bystrosti ducha, trefnosti úsudku, řízkosti vtipu, ráznosti povahy, moudrosti, pečlivosti, vážnosti. A proto měl by státi v čele obce občan nejšlechetnější, nejvýbornější! Zda to ale vůbec bývá? Mnohdy *náhoda přisoudila* člověku prvního místa v obci, kteréž by

byl právě tak dobře duchovní otrapa zastal. Není třeba více říci. Mnohá obec bude jistě dlouho a dlouho na představeného pamatovati, ale ne proto, že ji dobrého učinil, že dobra jejího vyhledával, ale že se bídně zpronevěřil na důvěře občanstva. Jinde zase budou pamatovati dlouho na obecního představeného, ale ne proto, že dobrého jim učinil, ale že nesčíslných břemen svou neprozřetelností na ně uvalil, že tím příjmy jejich k marným účelům vyssál. Myslí věru mnozí představení, že oni s výborem právo mají, aby druhým diktovali, a žel Bohu, že si to občané nechají líbiti, nevědouce, že jim zákon poskytuje k ochránění práv své pomoci. V mnohé obci, kdyby usoudil představený obecní s výborem, že se palác vystaví, v skutku budou platit na palác, neptajíce se, k čemu toho? proč? a zač? Mát věru všechno svou míru a moc představeného své úzké meze, a právo výborů nezáleží v tom, aby kývali, když představený kývá, alebrž aby věci navrhnuté řádně promýšleli, aby se řádně o nich poradili a vyslovili, a všude odpor kladli, kde by se sáhalo na dobro obce a občanů. Jsouť věci, kteréž, mají-li se kdy provesti, bez svolení všech občanů provesti se nemohou, a jak mile občané proti nim reptati počnou, sluší to považovati za důkaz nespokojenosti, za důkaz nedůvěry. A jakž může pak býti kdo v čele, u vesla bez důvěry? Dejme tomu, že uzavře výbor, aby se vystavila na obecní dům nákladná věž, poněvadž by to městu k okrase sloužilo. Výbor uzavře a dá outraty rozvrhnouti. Je uzavření to platné? Věru ne, pokud veškeré občanstvo s ním srozuměno není. Neboť věc ta jest marná a za peníze potřebné bylo by možno něco lepšího učiniti. Věc taková může se učiniti, když už se neví kam s penězi, když je řádná škola, když se učitel řádně platí, když tu nemocnice nebo nemocnička, když tu obecní lékař, když tu opatrovna pro malé dítky a jesličky na odchování nemluvňat atd. atd. Bez věže může vždy obec býti, věž nedodá rozumu, aniž prospěje obci k slávě, pakliže obec jiných věcí nemá; a má-li obec vše, co by míti měla, pak by bylo vydání na věž přece jen zbytečné, leda že by se chtělo snad v čas nouze dáti dělnictvu obživy. Moudré-li občanstvo, řekne: „Pánové, dosti, až potud, vy důvěry naší zneužíváte, *toho nám* třeba není, peněz svých jinak užili můžeme.“

Což tu pomáhá uzavření výboru a představeného? Vůle všech je jeho mezí, a pakli že chce návrh svůj přece provesti, bude mu muset průchodu u občanstva zjednati přesvědčením o jeho výhodnosti a prospěšnosti, anebo sám ho provesti o své újmě. — Uzavření takovéto mohlo by se nazvati nerozmyšlenosti, přechvácenosti — horší jmeno by ale zasluhovalo a o bídnosti neskončené by svědčilo, kdyby k němu dohánělа ziskuchtivost. Kdyby myslil při hlasování Petr na svůj kámen, jejž bude moci ztržiti, Pavel na vápno, Prokop na potah, Pilát na syna, že bude moci za dělání plánu cos vydělati, Pok na kus zahrádky, kterouž při tom na obecní útraty dobře zpeněží — toť by svědčilo o prabídném smýšlení a každého ošklivostí by naplniti musilo. Neboť při hlasování musí všechny ohledy a chtíče mlčeti, a musí přesvědčení mluviti. A kdyby byla myšlénka k uzavření tomu dohnala, aby představenstvo moc svou ukázalo, pak by to nebylo méně bídnější. A kdyby byl původ toho uzavření, aby obec překvapilo, aby objevilo, v jaké tajemství jednání obecního výboru je zahaleno, málo by to k omluvení jeho spomáhalo, neboť vše má býti co možná veřejné, co od výboru a od představenstva pochází. A což konečně všechno to spomáhá, co se proti obecné vůli uzavírá? Zdaž se to může k cíli dovesti? Nikoli, vůle obecná to zničí! Mají zajisté občané právo k vedení stížností proti jednání a hospodaření obecního představenstva, a tomu náleží, aby ze všeho dovedlo se zodpovídati a všelikou *učiněnou škodu* anebo *pronedbaný prospěch* obci *nahradilo*. Proto jest úřad představenstva nemálo obtížný, ale *čestný* za to, proto má být výbor *výborem občanů*, mužů, kterýmž dobro obecní nade všecko. Jinak i jiní dovedli by místa vyplniti, nulami býti, a volení výboru a představenstva bylo by pravou titěrností. Že však mají býti v čele mužové v pravdě výborní, proto jest volení jich činem slavným, činem pro obec rozhodným, a proto k němu sluší bráti se s posvěcením, s rozvahou, neboť na tom okamžiku a jeho výsledku závisí blaho nebo bolest obce. Výborové jsou odpovědni ze všeho, co pro obec učinili anebo učiniti mohli a neučinili, svědomí vlastní a veřejné mínění je *odpravuje, zbloudí-li* na nescestí! (=)

Red. Podáváme „kázaníčko“ toto (bez změny) na doklad,

jak nutná potřeba jest z jedné strany, *aby si lid zákona všímal*, z druhé pak strany, jak toužebně se nový obecní zákon očekává, ješto zákon obecní od r. 1849 jaksi mlčky z platnosti vyšel. Ostatně praví už nadpis, že jsou a mají býti slova tato *mnohým jen* na upamatování a výčitku, a proto zbytečné by bylo ohražovati se proti tomu, jako by se jednalo o „nájezd.“ Doufejme jen, že těch, jimž mají slova tato posloužiti *na povzbuzení*, jest veliká a veliká většina! *)

Slovíčko stranu smluv a listin vůbec.

Stranu smluv a listin vůbec přáli jsme si s čtenáři Posla dávno slovíčko promluviti, nezbývalo nám však místa, a pro jiné věci odkládali jsme s dne na den. Než, tu se nám dostane náhodou smlouva doleji podaná do rukou, a ač není nejhorší z těch, kteréž a jakéž jsme už v rukou měli, přece nás na novo přesvědčila, jak nutná a záslužná to věc, proti nešvarám takového druhu vystoupiti. Neostýcháme se tvrditi, ba jsme o tom přesvědčeni, žeby o třetinu méně procesů zdlouhavých a záhubných bylo, kdyby se při spisování listin, hlavně ale smlouv s větší svědomitostí, správností a řádností jednalo, a kdyby lidé o věcech pojmu nemající péro a rozum svůj jinám obrátili. Kde se na každé slovíčko veliká váha klade, ba kde jedno písmenko rozhodné býti může, tam by se měla nechati lehkomyslnost stranou, a věci takové by se svěřovati měly lidem, které s ně jsou. Tu by se mělo skutečně také každé slovo odvážiti a promysliti, a přede vším měla by se na dobro zavrhnouti stará praktika, že „čím delší, tím lepší.“ Bohužel ale, že je posud lidí v hojnosti mají a za nedostatečnou, kteří krátkou a zřetelnou věc za každým slovem opakují: „Jenom hezky dlouhé, hezky to rozeberou!“ A čím delší věc, tím pak milejší a tím ráději zaplatí. A tak je to právě jako při trhání zubů. „Co jsi dal doktorovi?“ — „Zlatku.“ —

---

*) Článek „Veřejnost v obecních záležitostech,“ kterýž jsme zároveň s tímto obdrželi, ponecháváme na jiné místo. Red.

„Zlatku ? U šlaka, to je moc ! To jsem dal našemu zámečníkovi pět grošů, a půl hodiny se mořil a celou siň mnou vymetl !“ — Také to pamatuje na časy, kdy se platilo doktoru podle délky recepisu ; čím delší a zamotanější, tím milejší a prospěšnější. Byl-li jako plachta, tím lepší, třeba v něm nebylo za mák smyslu a rozumu. A tak už to u našeho lidu bývá, čím více křiku a hřmotu, tím lépe u něho pochodíš, a kdyby si vzal člověk rolničky, s nejlepší by se potázal. Smutné ale pravdivé ! — Není mi třeba dokládati, jak je nad míru třeba, aby každý poznal a věděl, co smlouva je, a jak se psáti má. Je-li pak jinak rozumný člověk, dovede si beze vší cizí pomoci dobré a zřetelné smlouvy sám pořiditi, když by toho třeba bylo ; a kdyby nic jiného z toho, co v následujících řádcích podáme, nezískal, dosti bude, když se dovede vystříhati lidí, kteří za času městských magistrátů a patrimonálních ouřadů v kanceláři se obraceli, nebo opustivše jehlu nebo šídlo drábovali, anebo ze „čtvrté třídy“ něco hlouposti domů přivezše, nyní na outraty nerozumného lidu neplechy a bohapráznosti provozují. Tito lidé, požehnání to šmejdů a zahálky, jsou a bývají příčinou stera procesů a nesčíslného nedorozumění. Různice, nesváry, pře — to jim připravuje žně. — Avšak nechceme slovy těmito nikoho uraziti ; známeť výborné muže, kteří, ač nejsou notáři a doktoři, spisy nejkrásnější zhotovují — a ty ovšem nesmíme aniž chceme házeti s oněmi do jednoho pytle, držíce se zásady, že diplom nebo titul nedává právo na monopol. Naopak, my bychom byli proto, aby každý, kdož by se před komisí mohl schopnostmi svými k spisování listin vykázati, právně k tomu zmocněn byl. — „Příteli, kdože vám tu smlouvu dělal ?“ ptal se před nedlouhým časem okresní představený v M., drže v rukou čistě českou smlouvu. — „Náš obecní písař a účetník,“ byla odpověď. — „Věru, příteli, takových čistých a řádných smluv málo, ta mu dělá čest !“ —

Avšak, nechávajíce slova stranou, podáváme už bez okolků exemplární listinu, kteráž v každém ohledu sloužiti může za příklad, *jaké listiny být nemají.* Litujeme ovšem místa, než, na chybách se člověk nejsnadněji a nejdříve naučí. Následuje *tu tedy věrný* opis listiny v celku, později kousek po *kousku rozebereme.*

Dole psaneho Roku, a dne ſtali ſe mezy Panem Frantiſſkem Strnad, Mjſtrem Kowářskim z Korců gakožto ze ženichem ze ſtrany gedne, pak mezy Mariy wlaſtni Cerou Jozef a Barbori Merin, uſedlikem z Obce Slukač ſpolu take Mjſter Kowářsky w zaſtoupenim gegich wlaſtne Cery gakožto z Newieſtou z druhe ſtrany, ktere teprw ſwou ouplnou Platnoſt, po Sniatku Manželskim doſahnou, tuto upřitomnoſti dwouch Swiedku knezruſſitedlnemu wyplnieni piſemnie z hotowena byla a ſice;

1nie. Pan Frantiſſek Strnad z Korců bere ſobie Marii Merin z dowolenim ge Rodičzu ze Slukač za Manželku, a ſlibugou geden druhemu w Laſce, a we Swornoſti žiwu biti, a mezi ſebou ſtranu ninĕgſſiho tak budoucicho Gmnieny mezy naſledugičznie wigednali totiž; za

2he. Mage nadřečzeny P: Frantiſſek Strnad Mjſter Kowářsky z Korců potahem knjhi Mnieſtke N. 18 na ſtranie 156 p: v: od ſwich Pamu Rodičzu s podſtoupenem Contractnie zdet w Mnieſtie pod N: Cons: 27 newareczni dum i při niem ſe nachazegici kowářska dilnice, nadkterýmž domnie, ſwou naſtawagicy Manželku Mariy rozenou Merin ze Slukač, za ſpolu Wlaſtnicy tehož nad gmenowaneho domu N: Cons: 27 tuto cžini a uſtanowuge i zezahradou při kterimž domnie w zádu ſe nachazi, na temž neb w tomto Domnie má Materž Frantiſſka Strnada totiž Anna Strnad w Kontrakte w Zlanku 3tim we welké Sednicy ſnámy ſpolečzni Bit kzuſtawani, gako take też při gednom Stole wižiwowáni připſáno má, odſtupuge wſſak tuto, odtakoweho ugednáni, a wimiňuge ſobie nanowo, wedle te welke Sednice ſe winachazegici male Sedniczky až do ſwe Smrty ſwug pokogni Bit miti, pak na miſtie zmim Sinem Frantiſſkem při gednom Stole ſe wižiwowati, přigimám ſwobodnie gedinie 10 zl. Cmze pravim Deset zlalich na dwacetnikach, a takowe wždi patřičznim Čzaſu, kažodročznie pořádnie o Swa Hawlu kruce gi zaprawowati. na proti Czemuž wſſak Rodicže Newieſti Marii, rozene Merin ſe prohlaſſugou, a take tuto ſe wažou, že Oni ſwe Ceky za;

3tj resp: niny oboum naſtawagicim Manželum menem Otcowskeho, a Materskeho Podilu 400 zl. Cmz. Pravim Cžiſti *Sta, na dwacetnikach* a ſice takowe ſe tuto wažu, kruce naſta-

wagicim Manželum po Sniatku Manželskem za 14 dni pořádnie wyprawiti a odewzdati za;

4te mezy sebou nastawagicy Manžele s přistoupenim Swich Rodičžu na Pad Smrty z ohledu budoucicho dedictwy wigednali nasledownie, že kdyby geden neb druhy z nastawagicich Manželu, druheho bez zanechany djtek předemřel, techdi na žiwobiti pozustalemu Manžely, neb Manželce, gen polowičžka toho geden druhemu postoupeneho Gmnieny připadne, a druha polowičžka spatky, na Přátele umrle Strany připadnouty má, kdiž ale umrla Strana, Rodinu na žiwobiti po sobie zanecha, techdi stegnim djlem zdietma diedictwy připadne, na žiwobiti pozustalemu Manžely, neb Manželce.

Kupodwrzeny přitomnich Swatebnich Umluw, gsou se negen obie tegkagicy strany wlastno ručžnie podepsaly, nobrž od dožadanich take dwouch Swiedku wlastno ručžnie podepsat dožadaly, a muže take tato Swadebny Umluwa w knize patřičžni wtielena a kde patřy wyznamenana bity.

Genž se stalo we Slukači d. 20ho Dubna *1849.*

Jozef Merin w. r. Otec Newěstj	Franz Strnad w. r.
Barbora Merin w. r.	Anna Strnad Máteř
Jozef Horčice w. r. (dožadani Swiedek a spolu Actuar)	Maria Merin Newiesta
Poznamenání red. Veškerá jmena osob a míst jsou změněna, aby se skutečnými ani podobnosti neměla.	Jan Bauchal dožadany Swedek
	Jan Hánek dožádany Swědek

Eingelegt in der Urk. Sammlung Fas. VI. sub Nro. 4151 — eingetragen in Lib. Cont. XIX. pag. 125 und ausgezeicht in Lib. Cont. N. XVIII. Fol. 157 u. praenotirt im Slukačer Dom.-Grundbuch Litt. G N 9 Fol. 95 ob NC. 1.

N. N. m/p. Gfhr.

Přede všim, jaká to listina? Je to svatebni smlouva? Skoro bychom řekli, mluví se tu o nevěstě a ženichu. Vypadá ale také jako závět, mluví se v ni o otcovském a mateřském podílu; mohlo by to býti také kus manželské smlouvy *a sice zasnoubeni*, ba i dědičnou smlouvou by slouti mohla, *také by možno bylo považovati ji za darovaci a odstupovaci*

smlouvu — a v skutku jest to vše v hromadě, a člověk neví, co si z toho má vlastně vziti, kdyby ani nehleděl na gramatiku, pravopis a sloh. — Pro dnešek nemožno nám pouštěti se do podrobnějšího rozbírání, budiž to úlohou příštího článku.

Kronika našich dnů.

1. Původní listy z venkova.

Ze Mšena. (Pok.) Krajina naše vyniká svou romantikou nad jiné krajiny naší milé vlasti. Oko spatřuje tu vše v hojnosti, vrchy pokryté lesy a háji, úrodné polnosti, zahrady dosti dobře pěstované (mnobo višní odtud do okolí ba až do Prahy se vyváží). Nedaleko odtud se vypíná Bezděz, mimo jiné hory, o kterých nám důstojný kněz Krolmus, prodlévav před časy mezi námi, tak mnoho a krásně vyprávěl. Ještě blíže ke Mšenu na straně protější je starý hrad Kokořín, s údolím velmi divokým; a což mám díti o rozkošných údolích, v kterých tak mnoho krásných a výnosných chmelnic máme? Úroda letošní byla chvála Bohu hojně bohatá. Kdo k nám za česání chmele zavítal, dojista se potěšil, a na mnohé krásné obyčeje ještě po čase pamatovati se bude. Kýž by jen také vedle těchto pěkných obyčejů nebylo mnoho věcí, kteréž hany zasluhují! Hospodáři sami měli by na to dbáti, pak by člověk krásných těch písní, kteréž tu od skály k stráni zaznívají a mile se odrážejí, s potěšením užíti mohl. A jakých krásných pohádek v našich chatrčích! Nikdy jsem se tak o věci ty nestaral, nyní mne to ale k nim neodolatelně táhne. Jeví se tu prostá poesie lidu, prokmitá tu duch otců a praotců našich, jejich slova, jejich názor, jejich pojímání tu poznáváš, a toho si vážiti sluší! — Co pak nově zřízené naší (farní) hlavní školy se týče, mohu o ní vše dobré a pěkné říci, a mám za to, že působení její v brzku v skutečném životě se objeví, zvlášť zavede-li se k ní věc, o niž se hned zmíním, jak jen několik slov ještě o hlavní škole promluvím. Bylať 1. dubna 1857 otevřena, a už při zkoušce 4 měsíce potom důstojným panem vikářem, Vojtěchem Zumanem vedené, srdce nám zaplesalo. Slyšeli jsme dítky vyprávěti o věcech, o nichž jsme v mládí svém ničeho nezaslechli. My staří učívali jsme se číst a psát, trochu počítat — což to však pro život praktický? Dosti sice a *přece jen málo.* Znám já jakožto řemeslník větší i menší mě-

sta vlasti naší, ale divím se mládeži naší školy, jak o tom vyprávěti umí, jak jistě si při tom počíná, jak dobře udává, v kterou stranu co od nás leží, jak správně to nakresliti dovede. Jaký to užitek pro budoucí občany! Jakož se samo sebou rozumí, bere se také slušný ohled na německý jazyk; děti pěkné pokroky v něm činí, a dostanouce zde dobrého základu, dobře se později v něm zdokonalí. Neboť není účelem hlavní školy, aby největšího zřetele řeči německé věnovala, alebrž má jí vykázati tolik a takového místa, jak se o tom zákon zmiňuje. Učí se u nás němčině jakožto předmětu, jiné pak věci vykládají se materským jazykem, jenž se řádně pěstuje, ješto jest první povinností *vzdělaného člověka*, aby znal, co mu nejblíže, aby s těmi, jenž jemu nejblíže jsou, se srozuměl. Nenaučil-li se žák ve škole národní česky psát, česky mluvit (totiž jak se sluší a patří dle starodávných předky našimi postavených pravidel), pak veta jest u něho po češtině, nikdy více toho nedohoní, neboť se mu pak jen všude pro vzdělání v němčině příležitost naskytuje. — Tolik tedy o naší škole, za niž všem, kdož se o její zřízení ujímali, srdečné díky skládáme! Něco však přece jest, oč by nám tu bylo žádati, přáli bychom si totiž, aby se též na hudbu u nás zřetel bral. Jest to přirozené, a nebudete se jistě diviti přání našemu, jinak bych myslili musil, že si dovedete Čecha bez muziky představiti! *) Dále pak i o tom zmíniti se musím, že se u přijímání žáků do hlavní školy méně než se sluší, na chudé žáky ohled bere, ba což dím že méně, zdá se, jako by se úplně do pozadí stavili. To se nás a mnohých jiných bolestně dotýká. Žádá se veliký školní plat, a přece by bylo ještě jednou tolik žáků ve IV. třídě, kdyby se školné snížilo se 6 kr. na 4 kr. stř. týhodně. Vizme: Ať má IV. třída 40 žáků, což se vybere týhodně 4 zl., měsíčně tedy 16 zl. Tolik by se právě vybralo, kdyby bylo 60 žáků a po 4 kr. se platilo. Tím by se stal užitek školy hlavní obecnějším. Kdož za to odpoví, že se oněch 20 žáků odehnalo? Přejeme, by si městská naše rada ve svém pěkném smýšlení pokynutí toho povšimla. Nyní však k věci, o níž jsem slíbil promluviti. Míním tu naše opakovací hodiny. Zdaž by se řemeslnickému hochu, v hlavní škole už více vzdělanému neposloužilo, aby se mu v hodinách těchto příležitost k dalšímu pokroku poskytla? Jedná se nyní na všech stranách o řemeslnických školách a v loňském ročníku Posel mnohou pě-

*) Ovšem že, a to dobře! Jsme přátelé hudby, že však se u nás tolik péče a *času* muzice věnuje, aniž by nám to tak mnoho prospívalo, toť bychom myslili, že by se přede vším, nebo aspoň radější ke kreslení zřetel obracetí *měl*. Kreslení je duše průmyslu, je řeč průmyslníkova! *Red.*)

knou zprávu o Pražské škole přinesl. Neměli bychom se toho chopiti a opakovací hodiny rozšířiti v řádnou řemeslnickou školu, kdež by žák mimo opakování toho, čemu se byl naučil, ještě něčemu novému se přiučil? Nyní se s ním opakuje katechismus, trochu se píše, trochu se čte, což se mnohdy jen tak hala bala odbývá. Nemohl-liž by tam poslechnouti o věcech, kteréž se hlavně řemesla týkají, hlavní věci z lučby, ze silozpytu atd.? Stojí to věru za to, aby o tom naše městská rada přemýšlela, aby se toho řemeslníci chopili. O dobré vůli důstojného našeho pana vikáře, jenž už tolik důkazů péče své o štěstí mládeže podal, nikdo pochybovati nemůže, a věru se nemejlíme, díce, že v něm návrh tento největšího podporovatele nalezne. A naše výborné učitelstvo jistě se u vyučování řemeslnické mládeže naší uváže, nehledíc tak na veliký užitek z toho pro sebe, jako na vděčnost obce a na blahobyt těch, kteréž by jim bylo dále vzdělávati. Avšak vždyť i z nás mnohý rád by si k té mládeži přisedl, aby se třeba na stará kolena něčemu novému přiučil. Učiti se věru nikdy hanba není, a člověk nikdy se nevyučí, nerku-li že by se přeučil. A učením vzdělání roste. Protož ještě jednou všem spoluobčanům návrh svůj k bedlivému uvážení podáváme, a městskou radu a duchovní pastýře své prosíme, by se mu stali statnými podpůrci. Neboť třeba dobrý byl, podpory vzdáti se nemůže. — Mnoho by ještě bylo, o čem bychom se zmíniti měli — avšak zejtra také Boží den! — (pb.)

Z Cetoraze 4. února. Milý přítelíčku a vlastenče, pane Posle z Prahy! Mínil jsem Ti už několikkráte psáti, domníval jsem se však, že bych se Ti snad svým dopisem z vesnice nezavděčil. Než, řekni už co chceš, že Ti píšu, jsem na vše odhodlán a musím Ti zjevit, jakés u nás došel obliby; ještě loňské svazky se mi po světě toulají, aniž se jich dopíditi mohu. Nyní sotva že jsem prvý svazek přečetl, už jde zas z ruky do ruky, tak že druhý s radostí očekáváme; ani nevíš jak je těch pět neděl dlouhých! Nemysli si však, p. Posle, že Ti snad pochlebuji, neposýlám jen slova alebrž i nové 2 předplacení. — Abych však také něco o našem životě pověděl, řeknu toliko, že se hlavně živíme rolnictvím, a tu každý nejvíce činí, jak jen by největšího dobyl užitku, ač u nás žito, ječmen a pšenice málo, za to ale oves hojně se seje; pšenice jen místy se více rodí, neboť máme drobet studenější půdy; ale kdo role své dobře obdělává, a drží se starého přísloví, které podnes platí: „Když se hnojí, tak se rodí," přece klidí. A to se upříti nedá, že jsme se my rolníci mnohému přiučili, v mnohém pokročili, ač se mnohý ještě ledačemu dobrému protiviti snaží, jako ku př. když se měla někdy ladem ležící půda v úrodné pole obrátit, co tu bylo křiku, proč to?

nač to? kde budeme pásti dobytek? atd.; a takové nářky ještě nedávno jsem slyšel, když se kousek takové k pastvě neschopné půdy obecnímu hajnému k užívání dal, aby si ji v úrodnou půdu obrátil; tuť se opět podobné ozývaly hlasy. Však slušno poděkovati, že se u nás mnoho takových ladem ležících pastvišť, které obci ani haléře nevynášely, odprodalo a v role obrátilo, kdežto nyní užitku přinášejí, co je pracovitá ruka v úrodné role obrátila. Tím se zvlášť chudší třída, když nyní kousek svého políčka má, lehčeji živí. — Co se zpravování cest a jiného týče, ba tu mnohý ještě ani nechápe, jakou to může přinášet výhodu, anebo docela se tím pohodí. Stojiž zde následující za příklad: Před několika lety vyměnilo několik občanů s panem knížetem z Pacova uprostřed obce strhaný rybník, přes který též jak jízdná, tak pěší cesta (zvlášť několika) velmi výhodná jest; co to stálo řečí, nucení a zadávání k podkrajskému úřadu, aby se zpravil, a pořád nic, až konečně bylo od obce potřebného dříví a jiných věcí k vystavení mostu dáno, jak to komise navrhla, a byl rybník hned zpraven a zastaven. Už loňského roku ryby čistého užitku 80 zl. stř. přinesly; jaký by tu byl užitek býval za pět let, co rybník ladem ležel? A jaká tu ještě výhoda mimo to — dost vody v prostřed obce, a spravená cesta. Kolikkrát už litovali, že neposlechli rady, a že se neodhodlali rybník dříve zpraviti, co prý za pět let mohli mít užitku, a ten že jest marně vyhozen. A tak to někdy chodívalo u nás. Nyní snad se bude k takovým opravám cest lépe přihlédati, neb máme tu ještě cestu ze silnice okolo chrámu Páně ku hřbitovu vedoucí tak bídnou, že zvlášť jarního a podzimního času pro samé bahno a nyní pro velké závěje jen s velkou obtíží na hřbitov se dostati možno. A tu již udělán krok, neboť naše obec úředním povolením z obecního důchodu 1200 zl. stř. na vystavení nové silnice od hlavní silnice k hřbitovu věnovala. Nyní se už dal plán o vše potřebné zhotoviti, tak že snad z jara stavba této silnice počne. Tak se poskytne každému ulehčení, a obec získá novou okrasu. Kýž by se ještě o více takového obec postarala a do pořádku to uvedla.

Musím Ti též p. Posle povědět, co tu máme za obchod a průmysl. Toho je u nás po skrovnu. Než máme tu přece dvoje sklářе, a to Slavětínské a Velko-Chýškovské; z posledních se nejvíc vyváží sklo do České Lípy, a odtud až do Hamburku a j. Pak tu máme velkou dílnu na sukna p. Třebického, v které se mnoho suken zhotovuje, tak že mnoho lidu se obživí. Též mnoho líhu se v okresu našem vyrábí. Abych také o našem vápně něco povědel, tož nastal nyní čas, *že se jako o závod* z lomů od Kladrub a Hořic kámen vápenný *k vápennicím u* Lejček a Cetoraze dováží, což pak teprv po-

třebné dříví dovozu míti musí, neboť se také do Hory Pacové dříví dováží, poněvadž se tam velké množství vápenného kamene dobývá, a hned v zřízených tam vápennicích, jak mile jen jaro nastává, s největší pilností za celé leto se pálí, načež se pro svou dobrotu na vše strany, jako do okolí Táborského, Jindřicho-Hradeckého, Kamenického, Počáteckého, k Pelhřimovu, Želivu, do Čechtic a za Čechtice, do okolí Mladovožického atd. rozváží. Toť jest u nás nejlepší obchod letního času, kterým se mnoho lidu obživí, a peníze, ač ne mnoho, přece k spokojenosti vydělati dají. Avšak dosti už o tom, ač bych mohl ještě ledacos povědětí, nechám si to ale, jestli dovolíš, pane Posle, na podruhé. Raději udám ceny rozličných věcí u nás. Sáh dříví polenového od 4 do 6 zl. stř., stavěcího za 8 zl. na místě. Míra žita 2 až 2 zl. 24 kr., ječmene 1 zl. 54 kr. až 2 zl., ovsa 1 zl. 24 kr. až 1 zl. 36 kr., pšenice 2 zl. 50 kr. až 3 zl. 24 kr. Míra vápna dolnorak. neb jak se ještě po česku říkává: štenflovaná, 40 kr. stř. Líh 18 až 20 kr. za stupeň. Brambory 20 až 24 kr. za míru.

Právě dnes čtu v Pražských Novinách také zprávu, že se u nás bude stavěti nová škola a náklad se na 4819 zl. 20 kr. stř. páčí. —

Red. Máme za to, že vzorný tento list sám za sebe mluví, a že mnohým bude výčitkou, kteréž jsme marně za dopisování prosili. Vám však, ctěný pane pisateli, který jste prosbu naši tak laskavě a mile vyplnil, srdečné díky a přátelské pozdravení! Takové listy váží více než každá chvalořeč! —

Ze severních Čech. (D. V.) Chci Ti, milý Posle, v následujících dopisech podati obrázek ze života několika obcí v okolí *Litoměřickém*, abych ve známost rozhlásil, jak chatrná péče se zde věnuje nejsvětějším snahám lidu jazyka českého; a žaluje tak veřejně na duševní bídu českých obyvatelů zdejších, bohdejž! bych jim naklonil veledůstojnou a slavnou konsistoř Litoměřickou.

Cestuje nedávno rozkošnými dědinami našeho mezihoří, zdržel jsem se po několik dní v Lovosicích, a navštěvoval odtud památky staré slávy české, porouchané zbytky pevných někdy hradů rytířských, jichž tu obzvláště v krajině po levém břehu labském na četných homolovitých návrších valná řada strmí. Všechny tyto pobořené tvrze mají jakož i všechny ostatní vrchy, potoky, háje a osady zdejšího okolí ryze česká jmena, na důkaz, že před časy krajané českého jazyka v dědinách těchto bydleli. Po 30tileté válce teprv přistěhovali se sem němečtí krajané do opuštěných z velké části obcí če-

ských, a poznavše krásu krajin těchto, rádi a brzo oželeli severní domoviny své *).

Ačkoliv se tu české rodiny poznenáhla opět rozmnožily (neboť v některých obcech najdeš valnou většinu českou, v některých jedině po česku se mluví), nesloužilo jim přece nikdy více štěstí vezdejší, i zůstaly a jsou ve všelikém ohledu v podruží zámožnějších Němcův. Obzvláště kolem Lovosic tento poměr velmi zřetelně se jeví. V krajině této vzmohl se od několika let pomocí železné dráhy a plavby po Labi velmi výnosný průmysl a rozsáhlý obchod do Němec. Cukrovna i parní mlýn knížete Schwarzenberka, Tschinklova dílna na cikorii a stavby při opravování a hrazení břehů labských poskytují četným rodinám stálé výživy. Práce a s ní dosti pěkný výdělek přilákaly sem veliké množství chudého lidu ze všelikých krajin naší vlasti, nejvíce pak z ryze českých osad: z okolí Klatovského, od Blatné, Písku, Strakonic atd., tak že Lovosice a vůkolní obce mimo domácí své valné české obyvatelstvo zajisté několik set těchto dělníků českých přechovávají. — Mnohým rodinám se tu podařilo; zvyklou pracovitostí a střídmostí uspořily sobě nějaký groš, který postačil, aby si arci jen skrovné hospodárstvíčko zařídíti mohly, i do několika baráků ano i bohatších chalup přiženili a vdaly se už cizí, čímž se stalo, že největší část příchozího sem pracovného lidu českého za stálé už obyvatelstvo zdejší považovati slušÍ. Nacházejí zde sice tito ubozí, co hledali: hlad a nouze, proti kterým se v rodných, málo ještě průmyslných obcech svých skrovným výdělkem ohraditi nemohli, hlad a nouze už je více nehnětou; *tělo* jejich těší se z nezvyklého dostatku, *duše* však padá výdělku za oběť! Těžko, velmi těžko povědĚti, co kněz, co učitel cítí při pohledu na takové zanedbání. V Lovosicích se nekáže slovo Boží rok do roka — nikdy po česku, ačkoliv v městě a v nejbližším okolí jeho žije síla služebných, dělníkův a řemeslníkův, kteří buď jen po česku mluví, anebo jen z největší nouze a s nemalým namáháním k řeči německé se uvolují. Lid tam jesti v nejsvětějších snahách svých, v potřebách náboženských a mravních zcela a úplně opuštěn! — On tu nemá duchovního přítele, jenž by duši jeho po šestidenní hmotné, namahavé práci srozumitelným, upřímným, mi-

*) K nemalé chvále těchto přistěhovalců německých spravedlivě připomenouti slušÍ, že jakož toho všude po vlasti své přesmutné příklady máme, jména nových sídel svých zpozdile nepřekrucovali; nýbrž od sporých ještě zbytků českého obyvatelstva původním názvům všech zdejších hradů, vrchů, potoků, hájů a vesnic svědomitě a zprávně se přiučili, tak že cestující touto krajinou Čech radostně se podiví, okazuje-li mu německý sedlák „Ovčín, Koštál, Oltářík, Hrádek, Teplou, Modlu“ atd.

lým a přesvědčujícím slovem laskavě a opět připomínal, aby nejdražšího pokladu života, neporušenosti a poctivosti mravů svých spravedlivě šetřila, a od ctnosti křesťanské nikdy se neuchylovala; nemá tu nikoho, komuž by se s nepokojem a strastí duše své co příteli svěřiti, jej za radu a ochranu prositi mohl; nemá tu nikoho, kdož by ho v nemoci tělesné spasitelnými slovy posilnil, jej na cestu do věčnosti svědomitě připravil, v úzkostech jeho láskou Kristovou jej potěšil a hodinku smrti mu ulehčil!...

Že tím méně o dosti skrovném vyučování českém *ve škole ani pomyšlení není*, každý s bolestí uhodne. — Přesmutné, žalostné následky tohoto zanedbání nemohly zajisté dlouho zůstati tajny.

Kdo zná poctivý, věru neouhonný a zbožný lid v okolí Klatovském i v obcech výše jmenovaných, ustrnul by hrůzou nad kleslostí zdejších krajanů jeho. — Nejhrubší spousta v mravech, bezuzdost všelikých vášní a mrzký komunism v manželství získal jim nevážnost společníků německých, ba že se stalo „a böhmischer" poznamenáním pro člověka ve všelikém ohledu prostopášného! Děti ubohých těchto lidí do školy nechodí, a nikdo jich též do ní nenutí. Vlastníci fabrik těží jen z hmotných sil najatých dělníků, o zřízení nějaké školy pro dítky svých dělníků ještě se jim nezdálo. Chlapec i děvče, někdy sotva osm let staří, počnou již s nemravnými rodiči svými chodit do práce buď na řípu, buď na cikorii, buď do fabriky; a tu všude příležitosti až na zbyt, aby se nestoudnými rozprávkami a mrzkým příkladem otrávil poslední kousek nevinnosti, jejž hříšná domácnost outlému srdci ještě nechala. — *O modlitbě* tu nikde ani zmínky! Vypravováno mi, že dvanáctileté děti *nejmenšího ponětí o Bohu* nemají, na vdavky pak už velmi hříšně si hrají. — Obzvláště v pohlaví ženském rozežírá se nejsurovější zkáza. Několik vždy rodin, děti malé i dospělé, bydlejí pospolu buď v podzemní skoro díře, buď v učazené, zpustlé, těsné světnici; tu se povalí na večer každý vedle toho, ke komuž jej hříšný chtíč právě láká, bez rozdílu příbuzenství a stáří!... Počet nemanželských dětí vzrůstá v okolí Lovosickém každoročně u veliké míře, činíc někde polovici, ba někde i valnou většinu všech toho roku rozeňátek.

Život ve fabrikách jest z povědomých každému příčin, bohužel! všude pln nebezpečenství pro tělo, a mnohem více pro duši každého zdravého a počestného dělníka. Kdyby tedy v Lovosicích, kamž pracovný lid ze sousedních fabrik na služby Boží se schází, slovo Páně i po česku se kázalo, byloť by duchovnímu zprávci mnohem více obezřelosti, výmluvnosti a nadšenosti pro svatý úřad potřebí, aby udržel v pravém, křesťanském životě lidi, kteří po celý týden ve fabrice se namíhali,

než těch, kteří ve skrovném kruhu domácím buď řemeslo provozují, buď po různu u hospodářů slouží. Pro tyto potřeby lidu a podlé spravedlnosti měl by býti do Lovosic ustanoven také český kněz (ba jednalo prý se už jednou o tom), neboť pan farář i oba páni kaplani neumějí slova českého. Přijde-li pak Čech za nějakou žádostí na faru, musí se ubožák služebným osobám svěřit, kteréž pak potřebu jeho tlumočí.

Jesti to věru, abychom jen velmi šetrně řekli, hrozná zpozdilost, kterouž vytýkati musíme německému kněžstvu v Čechách, že s tak důslednou netečností se chová k české řeči. Jestli vůbec každému, kdožkoliv se na nějaký úřad v Čechách připravuje, známosť jazyka českého nutně potřebná, ač chce-li *svědomitě* budoucím povinnostem svým dostáti, tím přísněji mělo by se hleděti k tomu, aby každý *kněz*, třebať by se z německých rodičů byl narodil, a pro zprávu duchovní do německých osad v Čechách se odhodlal, po česku přece srozumitelně promluviti dovedl. — Každý zkušený člověk, který povinnosti kněžské zná a rozličné pronikání a stýkání se obou národností ve vlasti naší pozoruje, přisvědčí slovu našemu. A pak, vždyť toho máme velmi četné příklady, že později vlastní, materielní výhoda dotčených pánů znamenitě trpí, proto že se za mladosti své všemožně ohražovali, aby se jen po česku mluviti nenaučili. Jak mnohý pan kaplan mohl se už z bídné některé osady německé dostati za faráře na pěknou faru českou, kdyby byl, byv v českém městě na studiích, také jazyka českého si pilně všímal. A tím se nesmí nikdo z nich vymlouvat, že příležitosti neměl. Třeba byl i v úplně německém městě, jako na př. v Chebě na gymnasium býval (ač i tu nyní dle vysokých vládních nařízení známosť alespoň české mluvnice *za 8 let* si opatřiti musí) — studia theologická odbýval však v Litoměřicích, *v četné společnosti zcela českých jinochů;* a za 4 leta, měl-li dobrou vůli, mohl i při nejobmezenějších schopnostech pěkně česky mluvit. Vždyť se musí *český chlapec* v tom samém čase také zprávně naučit němčině. Slýcháme však od českých bohoslovců, že se němečtí kolegové jejich, bohužel! všelikých spolků s nimi pilně střeží a v užších, stejnorodých kruzích se obmezují. Doufáme, že by se národnosti své nezpronevěřili, kdyby se i české řeči trochu přiučili; vždyť i Čech, opatřiv si známosť třeba všech jazyků na světě, zůstane přece ještě Čechem. Tím způsobem by se však na budoucí úřad svůj *všestranně a svědomitě* připravili, a majíce pak pro zprávu duchovní vykázanou obec míchanou, nedopouštěli by se na duších, svěřených sobě Čechů do nebe votajícího hříchu. Na nich, jakožto učených pánech, *může spíše* sprostý lid žádati, aby uměli česky, nežli *oni na něm, aby* se pro jejich pohodlí naučil honem německy!

Vypravil jsem Ti, milý Posle, tuto malou částku zkušeností, ježto jsem si za pobytu svého v Lovosicích opatřil; mám ještě velmi mnoho na srdci, což pak Ti budoucně svěřiti hodlám. S Bohem!

Red. Dodatkem k tomu několik slov z pastýrského listu J. M. biskupa Litoměřického k majetníkům fabrik. „*Nezaslouží-li, jak už povědíno, duchovní potřeby křesťanských duší nikdy, aby se bralo na ně laskavého zřetele? Aneb není-liž to škodou a ztrátou, když na sta lidí i v den Páně přicházejí o radost a útěchu náboženství a církve?*“ Odpovídáme na obě otázky: *Ano*, dodávajíce, že bude jinak, až tu bude českých duchovních a českých učitelů. Těm nechť J. M. biskupská ráčí zjednati průchodu, aby český lid opuštěn nebyl!

Z Vysokého, 12. února. Začínaje své listy, počínám bez okolků tím, čeho je nám nejvíce třeba. Nejprv potřebujeme poštu, neboť nemáme žádného spojení ani s krajským městem Jičínem ani s Libercem, a přece jsme na silnici a počítáme více obyvatelů než Semily; (dle Palackého 1848, Semily 1138, Vysoká 1643 obyvatele). Mimo to je u nás čilý život, obchod se tu zdárně ujímá, a proto nelze pochybovati, že by se zde pošta zařídila, kdyby se jen kdo o ni hlásil. Kýž by se věci té horlivě ujalo obecní naše představenstvo! Smutná to věc, místo bez pošty každodenní. Druhá a to tím větší vada u nás jest, že když město naše roku 1834 zcela vyhořelo, nikomu na náměstí se nedovolilo stavěti dům při zemi, každý má stavět dům o jednom poschodí. Nahlednete, že po tak velkém neštěstí nebylo možno v takové nakladné stavby se uvázati, a proto postavili na náměstí jenom možnější měšťané devět domů a to s velkými oběťmi, an stavivo u nás drahé a vzdálené; ostatní místa, jichž na počet deset, pro nemožnost holé posud jsou. Jakáž škoda z toho už povstala! Kdyby se mohlo při zemi stavět, zajisté by v brzku mohlo být vše v pořádku. U nás pro nájem stavět se nemůže (neboť není nájemníků), a pro krásu peněz vynaložiti nemožno, a proto na takový způsob sotva za 50 let bude náměstí obstaveno.

Třetí neblahá věc u nás je před rokem zavedené vybírání z místa při výročních a týdenních trzích, a to takové, že i domácí měšťané z místa na náměstí platit mají; jenom rozhořčenost to působí; neboť od nepamětných časů domácí své výrobky na trhu bezplatně vyložit mohli, a městská pokladnice toho neužije, neboť se levněji než jindy plat z míst pronajal. — Lid chudý trpí nouzi k vůli kleslému obchodu lněných přádelnických výrobků, a posud ničeho není, co by mohli lidé v domácnosti bez přítrže s prospěchem robiti; továrny přádelnické v Svárově, Haratičich a Tannwaldu nevyhoví, a tak nezbývá nám než očekávati budoucnost, že se

Bůh nad námi smiluje. Ale bez někoho, kdo by co podnikl, se to nestane.

Z Považí na Slovensku. (Pok.) Druhá příčina naší bídy vidí se mi kromě už výše udaného převráceného vychovávání školského dítek, ve všeobecně téměř rozšířené korhelici pálenkové vězeti. V kořalce zajisté sedlák náš nejen že propíjí rozum, zdraví, jmění své a svých milých domácích štěstí, a stává se mrzákem na těle i na duši; nýbrž odcizuje se i také mravnosti a člověčenstvu, pod samé nerozumné hovádko padá. Neboť opilství, zejmena pálenkové, jako matka všelikého hříchu rodí celé hejno hříchů, špatnějších samé matky, jako: karbanictví, krádež, chlípnost, smilstvo, rouhání, zlořečení, svár, různice a vraždy, kteréž jak písmo dí (u Mat. 15, 20) „poškvrňují a do záhuby věčné uvrhují člověka.“ Kteréž tvrdění mé potvrzuje, kromě každodenních zkušeností i jeden z dopisovatelů zaniklých „Květů“ v č. 5. r. 1840, píšíc s pochvalou o Liptovských Slovácích, z nichž, počtem 75,000, se tehdáž v stoliční trestnici jen *deset* nacházelo, takto: „Kdyby naši Slováci pití kořalky t. j. pálenky tak oddáni nebyli, ani tolik vězňů bychom nepočítali, neboť nejvíce tehdáž, když jsou podnapilí, se zapomínají a toho neb onoho přestupku se dopouštějí, čehož, když vystřízliveli, sami želí.“

Příčina opět jejich nestřízlivosti a skorého přivykání k pití pálenky kromě spomenuté zahálky se mi hlavně v tom vidí, že se v každé i sebe menší obci často 2, 3, 4 i 5 krčem, smrad tento z půli zdarma prodávajících nalezá, jakož i mnohé týdenní a výroční trhy, na nichž se otrava ta skoro mocí vnucuje. Vímeť pak, že jako podlé latinského přísloví „příležitost rodí krádce (occasio facit furem), takť i rovně rodí korhela. Po vykonaných takovýchto trzích zajisté vidíváme obyčejně i takových v řadě veřejných opilců kráčeti, kteří se jináče doma chvalitebnou střízlivosti vyznačovali, což už r. 1839 spozoroval cestovatel po Slovensku, píše tehdá do jmenovaných „Květů“ (č. 48) takto: „Co jsem Tobě o pilnosti Slováků, o kráse pleti a kroje psal, dnes se mně zjevuje v Liptovské stolici ještě u vyšším stupni. Čím více jsme se přibližovali stoličnímu městu sv. Mikuláši, tím četnější jsme potkávali zástupy lidí a stáda dobytka z výročního trhu se vracující. Rmoutilo mé srdce pozorování, že téměř všickni spiti byli; kteráž ohavnost ale původ svůj nikoli nemá v přirozené povaze národní, nýbrž v okolnostech, o nichž obšírněji zde jednati nelze. Že tím vinno není zanedbání náboženského vzdělání lidu, o tom jsem se přesvědčil, neboť zdejší pastýřové duchovní o ušlechtění národu všemožně pečují. — Co zprávo*vající „Květů“* r. 1839 udati možné nebylo, my myslím jsme v *věné na hoře* nepříznivé okolnosti, v množství totiž vinopa-

len, udali. Kteréž opět splodilo množství nižšího zemanstva, tak zvaných „bočkorošů“ (bocskoros nemesek), o nichž pravda na Moravě a v Čechách ani slychu ani chýru nikdy nebylo. Jsouť to jen dle jmena a armalesů (zemanských listů) šlechtíci, ve všem jiném, vyjmouc pýchu a nadutost, ostatním sedlákům a měšťánkům docela podobní. A takových chudobných „bočkorošů“ veliké množství každá stolice (Turčanská tuším ⅓ celého obyvatelstva), a každá skoro větší neb menší dědina v lůně svém přechovává, kteří v svých i sebe menších chalúpkách práva královská, tak zvaná „regalia,“ t. j. právo: krčmaření, řeznictví, lovení zvěře a ryb, držení mlýnů atd. svobodně provozovati mohou. Ti tedy, aby chatrné své příjmy rozmnožili, nadělali skrze všude se nabízející židy nepočetné množství krčem, kterými sice krom židů samých nikomu neprospěli, a jak sebe samy mravně, tak své poddané i hmotně pohubili. Nákaze té, z opíjení se záhubnou pálenkou pocházející, chtěli národovci naši, na čele pp. Závodníka, L. Štúra, M. J. Hurbana, M. Hodžu a mnoho jiných, zakládáním spolků mírností, jak o tom „Slovenské Noviny,“ od L. Štúra v Prešpurku v letech 1845—8 vydávané, každým listem svědčí, překaziti; avšak želbohu! osudné roky 1848/9 už krásně prokvétající bylinu spolku střízlivosti, jako i mnohé jiné blahodárné ústavy zničily tak, že nyní snad krom Pružiny, kde je p. Závodník nyní farářem, a několika málo jiných, všecky „spolky mírnosti“ k náramné škodě národu Slovenského se rozpadly, a Bůh sám ví, kdy jim opět popřáno bude z mrtvých vstáni! — V nejnovější době poplatek, jenž se z vinopalen vybírá, značně počet jejich umenšil, a kojíme se pevnou nadějí, že vys. vláda naše uspořádáním nezřízených regalií ještě více je umenší, čímž by se záhubnému opilství nejúžší meze položiti mohly. — My se pak s tisíci a tisíci lidumilných duší k Bohu přimlúvati nepřestaneme, aby čím skůr přišlo k nám království střízlivosti. Vám pak, kteří snad v záhubné korhelici ještě svou spásu nacházíte, ústy Páně (u Luk. 21, 34) přivoláváme: „Pilně se varujte, aby snad nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím, a pečováním o tento živůt, a v náhle překvačil by vás ten den (soudu). Nebo jako osídlo přijde na všecky, kteří přebývají na tváři vší země, a pak běda vám!“ Přitom vězteť, „že pro obžerství a opilství mnozí zemřeli, ale kdož jest střídmý, prodlí života.“

Třetí příčina naší kromobyčejné chudoby jest nedostatek vší spolkovitosti, a to, že každý z nás, jak rolník tak i kupec, jak řemeslník tak i obchodník a vůbec průmyslník, všecky své práce jen o své ruce koná, a ne v společnosti jiných zkušených, podle převýznamného hesla, „spojenými silami.“ Tím se stává, jako to už r. 1846 p. Hurban ve svém „Slovu o spolcích

miernosti“ pravdivě poznamenal, „že, ač je i v městečkách našich Slovenských veliká pracovitost, spůsobnost a řemeslivost, přece z nedostatku spolkovitosti a průmyslivosti ona čím dále tím více chudnou.“ Takú zkušenost — praví on — som urobiu na Brezovej, kde nič nebolo tak počut, jako sťažuvanje si na kupectvo; ale v ňedelnej škole, jakú som tam skrze šlechetnjého a výbornjeho učitela, pana Karla Sucháča, založiu, sa o tichto dúležitých věcjach obšírně a duokladně hovořilo. Luďja tam sa najpilnějši jakých som já poznau. O jednej hodině z pou-noci už robja a robja až do hlbokej noci. Remeslo a kupectvo je jejich výživa. A predca ze dňa na deň hlbje padali. Židou nebolo před 30 rokmi ani 3 rodini, i tje bjedne a chudobnje. Od tedy je už snaď aj 40 rodin a vetšina z nich bohactvom oplivajúca. Jako to išlo, som tam visvetluvau, n. pr. do Pejte chodí velkuo množstvo vozou s továrom, ktori by su na tretině a tak i s tretinou vidavku bou na miesto dodau, při tom kupčiu každi pre seba, a poněvádž ňje každi mohou dostatečním kapitalóm ubudnút ku kupectvu, pustiu sa so židom do požiavanja, a tak sa veci pošinuly k záhubě ludí našich, že velkuo množstvo pracuje len na židou. K dovja ňedelnej škole híkali nejedonraz, keď som jim pred očima tjeto ohladí visvetloval. Navrhovau som im tedi, abi v jedno kupčili, a inje radi. Mladší doktori sa chitili mojich navrhou, a jako počujem, idě ím dobře, a druhí zas po jejich šlapajách sa beru!“ A co p. H. o Březové poznamenal, to platí skoro, s malými výjimkami o celém Slovensku, proto „Slováci,“ jak Kollár se k nám přimlúvá, „národem vás zovou holubičím; vždyť i holubi jsou takovi, že milují hejno spolkové, i vám tedy vlastnost tuto žičím.“ —

Na konec, ač bych ještě mnohých jiných příčin naši chudoby zpomenout mohl, čeho se mi ale pro krátkost času a místa nedostává, ještě jednu anekdotu povím. Francouský král Karel IX. navštívil jednoho ze svých dvořanů, kteréhož dům byl, jakž vnitř, tak i zevnitř, nejen pěkný, ale také prostranný a veliký. Mezitím nic nebylo menšího v tom domě, než kuchyně a sklep. Král se tomu velice divil, že by v tak velikém domě tak maličká kuchyně byla. Ale dvořan ve veliké pokoře odpověděl: „Nejjasnější králi! právě tato malá kuchyně a nepatrný sklep, tento můj dům veliký a slavný učinily.“ Král na to, který byl marnotratných lahůdek veliký milovník, mlčky domů odešed, stal se mírnějším. Jdi tedy i ty a učiň podobně!

Z Plzně. ✕ O slavnosti, jejíž předmětem byl muž milovaný a ctěný, důstojný náš p. arciděkan, jistě čtenáři Posla z jiných listů se dověděli a proto nebudeme ji na novo vypisovati, jedno však podotkneme, aby totiž ctihodný otec, jehož

zásluhy na nejvyšším místě uznání došly, k radosti naší ještě dlouho pro stádce svěřené svědomitě působil. Aby láska, kteráž Ho s mládeží pojila, nikdy neochladla, alebrž povždy plápolala, Jej zmlazujíc; nechť mládeži dále vydatnou péči Svou věnuje, a nikdy ji neopouští, a pořád ji sprovází — od kolébky až do zralého věku. Škola, kteráž mu radostí byla, nepřestane býti Jeho potěchou, a mládež bude i dále prospívati v lásce k Bohu, v lásce k umění a vědě, a nasbírá si vědomosti, kterýchž je živnostniku a občanu třeba, aby obec svou proslavil. Péče Jeho obrátí se jistě také k mládeži, která až posud nad míru zanedbána jest, *k učeníkům,* i nepochybujeme, že se snaze Jeho podaří, aby do života povolal školu potřebám mládeže té nevyhnutelnou, školu řemeslnickou, a že škola ta pod Jeho ochranou stále a mile prospívati bude. — Vroucí city nás prochvívaly při onom slavném okamžiku, a přání vřelé naplňovalo srdce naše; kdyby nám bylo přáno promluviti, byli bychom mu vyjevili city své a jak si i dále přejeme, aby byl otcem všeho lidu chudého i bohatého! — Nechť Ho nebe v úřadě blahoplodném posilní, by byl každý jeho čin pro blaho a štěstí naše! — Při slavnosti zaslechli jsme několik zdařile provedených sborů, a to v nás vzbudilo touhu po zpěváckém spolku, kterýž by se snadně zařídíti dal a množství jarých sil v Plzni nalezl. A věru, časy jsou takové, aby se na něj pomysliti mohlo, nad to jiná města, zejmena Liberec, a nemejlím-li se i Oustí a Most spolek takový mají, proč by se mu u nás dařiti nemělo? Pro společenské zábavy mnoho by se jím získalo, ještě více však pro školy a dobročinné ústavy, neboť bylo by pak možno besedy a koncerty zařizovati — a ty přece něco vynášejí. Hlavně k založení a rozmnožení školní knihovny, k založení a vydržování jesliček a opatroven mnoho by zpěváckÝ spolek přispěti mohl; i nadějeme se, že zpěváci naši myšlénky této se chopí. Ještě o jiné věci jest se mi zmíniti, kteráž hlavně řečené slavnosti původ svůj děkovati má, a to jest postavení zdejší zbrojnice; teprv nyní viděti, co vše chová a co se dříve kdesi v koutech povalovalo. Z práporů těch věje starodávní sláva, a zbraň ta hlásá o skutcích přátel i nepřátel, které historie na desky své zaznamenala. Člověka pojímá při pohledu na tyto válečné nástroje, kteréž zde tak klidně spočívají, zvláštní úcta, a chtěj nechtěj prchá duch jeho do dob minulých, a obrazy truchlé i radostné staví se mu před oči. Zvlášť století čtrnácté a patnácté hojně je ve zbrojnici zastoupeno. Doufáme, že co Plzeň učinila, i jinde následovníků najde, ba že Plzeň sama při tom státi nezůstane, alebrž i na jiné straně postoupí. — Zželelo se nám ztráty oněch často důležitých listin, kteréž byly z rozličných městských archivů pod názvem

makulatury kupcům a kramářům na kornouty a zábalky, ba i do papíren prodány; nedávno nalezli jsme u jednoho ze zdejších obchodníků pergamenovou knihu as dva střevíce dlouhou a střevíc širokou s letopisem 1496. Je to kniha gruntovní úpravně a čistě vedena, z nížto statisticko-topografický nástin města Plzně, jeho mohutnosti, rozsáhlosti a zámožnosti v oněch dobách bouřlivých vyjmouti lze. Na jedné stránce zaznamenal starověký kněhvedoucí dosti charakteristicky:

Konec wssemu kromie záwislij,
Té gest przy lidech wssudy dostij,
Mnozy toho pokusytij musy s tiežkostij.
J. Z. B.

Pátraje, jakým způsobem se ona kniha v držení nynějšího majetníka dostala, dověděl jsem se, že náleží k makulatuře, kteréžto byl roku 1855 téměř dva a třicet centnéřů koupil, a kteréžto se větší díl na půdě starožitného domku zvědochtivým zrakům dopisovatele arci v prachu a čmudu starých mrzutých komínů objevil. —

O knize této později více. Taktéž se zmíním příště obšírněji o osvětlení města, pro zatím jen podotýkám, že 600 akcií podepsáno jest, takže pořízení plynojemu a jiných potřebných příprav pojištěno jest, veškerá vydání obnášeti budou dle předběžného rozpočtu 60,000 zl. stř. Co se spořitelny zdejší týče, obnášela suma kapitálu rokem 1857 do ní vložených 84,290 zl. 5½ kr., z nichž vyzdvihnuto bylo 5125 zl. 9 kr., tak že celkem zůstalo 79,164 zl. 56½ kr., kteréž se dílem na hypotheky, dílem jakožto zálohy na státní papíry vydaly.

Z Únhoště. (?) Co v předešlém svazku o Únhošti a její škole povědíno bylo, sluší zajisté za smýšlení veškerého občanstva považovati, bez jehož svolení, jakož to vůbec známo a jak to v zákoně stojí, v záležitostech tak důležitých nic dáti se nesmí. Ješto se mínění obecné takto objevilo, byloby také záhodno, aby se, kdo konkurs veřejně na „německou školu“ vypsali, také veřejně ospravedlnili, neboť máme za to, že veřejně jednavše jednali s rozmyslem, jak se na muže sluší. Co se však dále města našeho týče, poslouží snad známost toho, co dříve, jedině na sebe se spolehajíc, podniklo, k posouzení jeho stavu a obyvatelů, a mnoho snad co u nás uděláno, mohlo by i jinde za příklad sloužiti. Roku 1842 vystavěna radnice za 10,000 zl. Hned na to přistoupilo se k stavení silnice, o níž se bez ustání as 30 let mluvilo a pracovalo. Kdožby sečísti dovedl obtíže, kteréž s věcí tou spojeny byly! Pro neústupnost majetníků selských půd v okolí, bylo město nuceno draze vykupovati a na cizí půdě za vlastní peníze stavěti, nepočítaje stavbu na městské půdě. Štěstí bylo

že mělo město v tu dobu obezřelého starostu, kterýž ani vynasnažení ani práce nelitoval, až se na konec dílo skončilo, jinak ale směle říci možno, že by bez něho až dosud silnice nebylo. Vydalo se na ni 8000 zl. Sotva že dílo skončeno, začato se stavbou okresního domu, na nějž měly výlohy dle stavitelského rozpočtu 15,000 zl. obnášeti. Že však se odevzdala stavba do režie (komu?) ovšem jinak to vypadá. Dům tento darovalo město státu. Sotva že se stavba tato skončila, a už podepsalo město 34,000 na dobrovolnou národní půjčku, čímž vzalo na sebe také to, co by bylo na domkáře a chudšího řemeslníka připadlo. — Město naše má špitál, v němž až 16 chudých přístřeší i peněžité podpory nalezá. Ostatně se vynakládá od obce ještě více pro domácí chudé, nečině zmínky o tom, co jim soukromá dobročinnost stále na stravě, šatstvě atd. poskytuje *).

Po vypočtení těchto věcí otážete se jistě: A jaké příjmy máte u Vás, že tak veliké věci podnikati můžete? Jaký je stav jmění Vašeho?“ — Nevíme, ba v skutku nevíme, neboť jsme od roku 1847 (tedy za 11 roků skoro) nedostali řádných účtů **).

Dále zmíniti se musím, že se v novějším čase plat učitelů tak dalece zvýšil, že dostávají dva pp. podučitelé mimo své služné ještě po 75 zl. bytného. Před r. 1850 nesměl v městě našem izraelita zůstávati; před rokem teprv otevřel zde jeden krámek, v brzku ho dvě jiné rodiny následovaly, a právě se dovídám o 3 jiných rodinách, kteréž se sem přistěhovati hodlají. Tak i v tom ohledu předsudek středověký padl; mluví se, že se tím řemeslům a obchodu zdejšímu pomůže, načež se těšíme! — Co p. dopisovatel v 1. svazku

*) Od zdejších pořádků dostávají chudé vdovy po zemřelých oudech v hlavní schůzce po 1 zl. stř., letošní zimu dal zdejší měšťan, p. J. Bubeníček se svou choť 35 párů obuvi pro chudou školní mládež zhotoviti a padesáti chudým žákům po stříbrném dvacetníku dáti. Mimo to i mnoho jiných měšťanů na chudé přispívá.

**) Co roku 1855 podáno bylo, to nelze ovšem účtem nazvati. Viz §. 87 obecního zákona: Obecní představenstvo a správy obecních ústavů skládají výboru co rok účty ze zacházení s penězi a hmotami; výbor je zkouší a podává o nich představenstvu a zprávám ústavů své konečné vyřízení. — §. 89. Výbor je povinen, aby častěji během roku dal komisary jím jmenovanými kasu přehlídnouti. (Kde se to nestává, tam ovšem *výbor* chybuje.) — §. 90. Výbor má právo, aby dal veškeré vedení prací obecního představenstva komisi vyšetřili a k opravám obecních ústavů též komisemi přihlížeti. — §. 72. Výbor jest povinen veškeré movité i nemovité jmění obce a veškerá obecní práva v zevrubném výkazu pro přehled chovati a každému oudu obce ponechati, aby do téhož inventáře nahlédl. — §. 77. Obecní výbor má na základě výkazů a účtů předběžní výkaz příjmů a vydání obecní kasy jakož i obecních ústavů na nejdříve příští správní rok sestaviti.

o chalupách napsal, to ovšem velmi moudré nebylo, měl věděti, že o chalupy ani v Praze, ani v Paříži a jinde nouze není? *)

Listy ze Šumavy. II. = Podávám už rozvrh svých listů, jejichž předmětem bude: 1. Hospodárství a zajížďka do oboru politicko-hospodárského. 2. Luka. 3. Sklárství. 4. Obchod všeobecný a ve svých odvětvích, a sice: v péří, v krajkách, dřevěných věcech, střižném zboží, atd. 5. Chov dobytka. 6. Lesnictví, plavení dříví, atd. 7. Včelarství.

O školství a duševním vývinu, o národních zvycích a obyčejích budu *snad* nejlépe mluviti pouze příležitostně, aby předměty zde vyznačené více živosti získaly, an by suchopárné, přísné kathegorie beztoho čtenáře nudily. — Přistupuju tedy k hospodárství.

Památné jest slovo, které často slýcháme, že už nikdy více léta tak úrodná nebudou, jako za časů bývalých. Běduji u nás lidé skutečně, neb prý ani tráva tak vysoko neroste jako jindy; ba dřív prý se krávy na ouhorách téměř v trávě válely, nyní sotva potřebnou píci za 4 neděle získají. Pšenice jindy prý dvojnásobný užitek dávala, než nyní, ba nelze ani více spatřiti obilí co rákosí, které jindy po nivách se rozkládalo.“

Mnoho zajisté pravdy v těchto slovech. Čtouce letos chemické listy slavného Liebiga, a zvlášť co o mrvě poznamenal, žasli jsme, jak v skutečnosti všady s pravdou se potkává. A jak medle jinak? Rolník zdejší nemá důstatku dobytka, — ačkoliv zdejší dobytek dle plemena krásnější jest než kdekoli v kraji, — k tomu lehkomyslně pastvou letní polovice mrvy promrhá na dráhách a pastvištích; pak ovšem nedůstatek slámy, tedy bere útočiště ku stelivu lesnímu, které nyní dost draze zaplatiti musí, pakli svých lesů vlastních nemá, k tomu rozseká a přikládá chvoj rozličnou, a takto už hnojí pole, které rok rokem sice pořád slábne a hubne, tak že téměř na prstech lze vypočítati, kdy půda takřka docela vymře. K tomu ještě prastarý způsob pluhu, o mašinách (zvlášť rozsévacích, kteréž se náramně vypláceji), mimo dvory panské posud ani dychu ani slychu; dále třístranné zdělávání polí a ouhoření starobylé, málo pícných rostlin: toť obraz rolnictví na pomezí českém. A přece diviti se musíme, jak tato léta krásné žně v těchto krajinách byly. Letošní rok zvlášť (musíme pro vždy připomenouti, že tyto krajiny pouze pro svou potřebu obilí vyzískají) byl tak radostný, že veškeré naděje překonány byly. Zrno jest tak výdatné, že mouka již po mnoha let tak výborná nebyla. Poněvadž vazba na mandele zde neplatí, an pouze malé snopky se vážou (zvláště u žita), které třebas 4 neděle na

*) Stranu těch chalup Vás to přece jen mrzí, podruhé už se o tom zmiňujete. Oč, že se nově přibylým izraelitům podaří svou přičinlivostí pěkné domky si pořídili nebo zakoupili? *Red.*

slunci zůstávají — jest prý pak mouka mnohem lepší a chleb mnohem chutnější — toť povím, že dává zdejší půda šest- i devateronásob žita a tolik též pšenice vydává, což ovšem pro tyto krajiny důstatečné jest. Len pro velké sucho letos se tak nepodařil jako loni. Než bez toho rok k roku méně se seje a méně plátna se robí, takže toto odvětví očihledě i na Šumavě klesá. Zelí jest výborné, zvlášť semena erfurtského, sází se zde v polích jako zemčata, a mezi zelí obyčejně řepa a podobné zeleniny.

Ano i chmel se jindy v dolinách pilně sázel, než nyní vše zaniklo, a mimo jmen nic více na chmelnice nezpomíná. Kolenec se letos také nevyplatil, přílišná parna jsou příčinou jeho zakrnění; mimo kolenec a obyčejný jetel jiných pícních rostlin nespatříš.

Hlavní však jest zde žeň na brambory. Jsouť však také výborné, což dílem dobrá semena ze sousedních Němec působí (mámeť více než desatero výborných druhů, rané i pozdní, — jakož len nejvíce rygajský), dílem však pilnost lidu samého, kterýž je motykou okopává, a také motykou jich dobývá. Letos posud málo ve sklepích hnijí, jsou ovšem pozorně přebrané, avšak i jiná leta se přebíraly a na vzdor tomu silně hnily. R. 1854 platil se korec na semeno za 10 zl. v. č. a více ještě, jaký to rozdíl proti cenám letošním! Jsou však zemčata také jídlo národní; připravuje se k nim nejvíce polivka z kyselého mléka, kterýž pokrm velmi záživný jest, aneb za syrova na struhadle se rozemelou a na pekáči s přísadou smetany, vajec atd. se zadělají, což velmi dobrý pokrm poskytuje, kterýž po německu *toč* se jmenuje. Než, kam jsme zabloudili! Chtíce popisovati hospodárství zdejší, zabloudili jsme až do kuchyně domácí, kteráž ovšem mnohé poskytuje úchylky proti způsobům krajin českých. — Mnoho zajisté, — mnoho v oboru rolnictví žádoucno jest, a zajisté lépe nebude, dokud nás železnice nespojí více se středem vlasti naší, a takto i nám další pokroky v ústrety přivede. Že hospodárské spolky, jak se v kraji už probuzují, posud u nás nikde založeny nejsou, velice litovati musíme. Že i školy hospodárské více a více množiti se mají, taktéž nutná potřeba káže. Než při všem pokroku zde mnohé zvláštní ještě překážky vadí, kteréž rozebereme v listu příštím.

Z Vídně. ©* Vyslovil jste přání, abych vkládal čas od času nějaké psaníčko ze sídelního města našeho Poslu do tobolky, a já milerád úlohu tuto přijímám, vítaje ji, anaž mi podá příležitost milovaným krajanům a drahé své otčině s něčím, byť to dosti malé a nepatrné bylo, posloužiti, ač může-li se řemeslník způsobem tímto zavděčiti. Jsemť pane jeden z těch, kterým se málo příležitosti poskytlo k vzdělání rozumu a srdce;

ve škole byl nejstarší žák mým učitelem, a v čem jsem nejvíce prospíval, byl zpěv a trochu hudby — a to jest mi až posud památkou na rodnou vesničku, kterouž jsem v 11. roce opustil. Zde ve Vídni jako tovaryš naučil jsem se píseň „Kde domov můj, kde vlast je má," a písní tou nový život mi nastal. Každé slovo její menšilo moji tesknost a přivádělo mne blíže k domovu. Co jsem dříve ani netušil, čemu bych byl ani nerozuměl, to mi bylo jasné; tulil jsem se ke krajanům a cit příbuznosti mocně se ve mně vzňal. Zpívám až posud písničku tu denně, když se z práce do komůrky své (v pátém patře) ubírám, a druh můj notuje: „Horo, horo vysoká jsi." To nám velikou radost poskytuje a zdá se nám, jako bychom mezi svými byli. — Ale tím se Vám asi málo zavděčím, přál byste si snad novin nějakých, ale vyznám se upřímně, nevšímal jsem si toho až posud mnoho, příště však toho nezanedbám, a bude-li čtenářům k libosti, rád to povím. Co se nás Čechů týče, je nás zde mnoho, v každé větší dílně najdeš krajana, buď tovaryše, buď učenika; i mistrů tu mnoho, kteří byvše zde dříve na učení, anebo přivandrovavše sem, během času si pomohli a živnost začali, a Bohu dika, při pilnosti a pracovitosti své na pěkný stupeň zámožnosti se povznesli. A to máte u všech řemesel, od ševce až k zlatníku a čalouníku; najdete tu také řádné fabričky v českých rukou, a taktéž v obchodě mnoho našinců, a to samostatných pánů i mládenců. A kdybyste tu známého človíčka neměl, který by Vás kamsi ke krajanu zavedl, na ulici se s nimi setkáme a po štítech je naleznete. A jako mezi řemeslníky velikou část Čechů máte, tak i jinde; mnozí jsou domácí páni, mnozí mají hospody, jiní jsou úředníci a těch je zvlášť mnoho. Co se pak studentů týče, rozumí se samo sebou, že jsou mezi nimi Češi řádně zastoupeni, taktéž mezi kněžími a v klášteřích. Všude Čecha naleznete a podle výřečnosti už poznáte, zda to Moravan, zda Čech nebo Slovák a s každým se mile pobavíte. Posledně setkal jsem se s bulákem od Domažlic, jenž se zde nemohl obejíti a srdečně mi povděčen byl, že jsem mu byl na ruku; ale člověku služba taková činí jenom radost, neboť v cizině naučí se člověk domova si vážiti a řeč svou ctíti, ač jsou také mnozí, kteří usadivše se zde, na vše zapomínají; jsou ale také rodiny, kde se česká řeč i do třetího kolena pamatuje. Nyní, co máme dosti českých kněh, a co si pěknou zábavu po domácku pořídíti můžeme, je to ovšem lepší než před časy, kdy se člověku česká kniha po řídku do rukou dostala. Z mých známých každý si nějaký časopis český drží, kdyby si měl peníze od huby (jak říkáme) utrhnouti, a mnohdy, vkročíš-li do chudobného příbytečku, překvapí Tě na stěně obrazy, kteréž dává Lumír za prémie. Co já vím, Poslů několik se odbírá, i Hospodář-

ské Noviny jsem tu nalezl a čtením jich a tím upřímným tónem, jenž v nich panuje, se pobavil. Bylo mi, jako by dvacet krajanů kolem mne bylo, a prostá slova ctihodných rolníků šla mi v skutku k srdci, ač o hospodárství velmi málo vím. Myslím ale, že v kraji řádně působí a že mají as hodně odběratelů, bylo by aspoň co přáti, aby se české hospodárství hodně povzneslo. Vím také o dvou místech, kde „Školu a Život“ odbírají, je to u jednoho obchodníka v kožích, řádného a poctivého to muže, a jednoho krejčího; zvlášť „Štěpnici“ si chválí a to proto, že se v ní dítkám pěkného a rozumného čtení dostává. Já se jí svazek po svazku vydlužuju a rád se v ní přebírám, a ze „*Štěpnice*“ věru jsem už hodně pochytil (neboť jsem, co se vědomostí takových týče, v skutku dítětem). Co se pak ženského pohlaví týče, je tu též početně zastoupeno, ale málo bys mohl pochvalného o něm pověděti. Mají ženské už samy sebou opičí náturu *), a tu málo na nich najdeš, co by se ti zalíbiti mohlo. Ty ku př. jistě víš, že je Češka, ba podle výslovnosti to poznáš, láme němčinu až hrůza, ale zapře ti do očí, že je Češka. Je-li zde půl léta, přivlastní si temné stránky Vídenského života, na domov ani nevzpomene; pro parádu všeho se vzdává, a jak kus lepšího šatu na sobě má, už ti začne s chloubou, že je mlynářova dcera, že je tu vlastně jen na zkušenou, že by jí služby nebylo třeba, a jiných podobných lží ti zavěsí. Takové jednání se protiví, nač se styděti za potřebnost svou? Nijaká práce, když jen počestná, není na hanbu, prací si právě člověk pomoci může. Větší lítost ale věc ta vzbuzuje při pomyšlení na to, kam smýšlení takové vede, a kde se dřív nebo později osoby takové octnou. Povídal dopisovatel v předešlém svazku Posla, že je řeč mateřská andělem strážným, a tak v skutku jest, a kdo se jí vzdává, ztrácí toho anděla, toho budíčka, jenž ho vždy nabádá, aby neprznil domov svůj, otčinu svou, alebrž aby jí vždy ke cti byl; a ztráceje ho, hyne dřív nebo později na duši, a tak je to z veliké části u ženského pohlaví. Jsou ale také výjimky, kteréž člověka radostí naplňují. Tak znám stařenku, kteráž sem jako patnáctileté děvče přišla. Jest nyní šedesátnice a trávi tedy už 45 let ve Vídni, a za ten čas byla ve třech službách, v první čtyry, v druhé šest a několik měsíců, dva a třicet roků ale na třetím místě, odkud dostává nyní slušnou penzi. Přišla do Vídně beze všeho, ani přítelíčka, ani známého tu neměla. Sloužila nejprv za děvečku, při čemž si jak jen mohla kucharství všímala. Laskavá paní mnoho jí pověděla, mnohé očima ukradla (a to snad jediné, co kdy odcizila); pomalu jí mohla paní to i ono svěřiti a ráda jí dovolila,

*) Za to Vám přátelí nebudou asi vděčny! *Red.*

aby se v tom a onom zkusiti mohla. Koupila si mouky, másla a vajec, a tak mimo práci zkoušela. Věci se dařily a byla z ní za krátký čas dobrá česká kuchařka. Když paní z Vídně do Pešti odjela, přijala druhou službu, ale už jako kuchařka, a dobře se jí vedlo; mohla leccos stranou uložiti, čím bratru svému, jenž sem právě přišel na školy, nápomocna byla; později zaopatřila mu „kondice," tak že se mu též dobře vedlo. (Je nyní v Čechách vážným úředníkem.) Tak si během roků několik tisíc uspořila a spokojené stáří si připravila. Nemajíc dětí, ráda pomáhá krajanům svým. A takových příkladů našlo by se asi více, jen že zůstávají v temnu. — Hlavně jsem chtěl v listu tomto opětně na velikou potřebu nějaké školy pro řemeslníky ukázati; je jí nad míru třeba. Kdo jen trochu poměry zdejších učeníků zná, přisvědčí mi, kdo však zkusil, co to je býti českým učeníkem, se sepatýma rukama za školu takovou prositi bude. Mládež ta je v skutku, jako by v lese byla vyrostla, a přece jsme ve Vídni, v městě vysoké vzdělanosti — a ta naše mládež je tu v skutku jednou z temných stránek. Zpustlá na duchu a těle, bez mravů a Boha, jak by mohla jiná býti? Kdož by se směl diviti, kdyby ještě horší byla? Opovržená, otlučená, otřískaná, okrákaná, opoličkovaná a opohlavkovaná, jakž medle by neměla ztupěti, a je-li na ní co dobrého, zda by se to mohlo udržeti? Bez pomoci, bez rady, bez účastenství, jakž by jinak býti mohlo, aby viděla jakýs kloudnější účel, aby nemyslila, že to jinak býti nemůže, že ke zkáze a k opovržení je? Ba věru, kdo to všechno zná, kdo se na to dívati musí, tomu srdce krvácí, a nic tak si nepřeje, než aby se Bůh smiloval a anděla nějakého mládeži té seslal, aby ji z bahna, do něhož nezapadla svou vinou, pomohl. Hoši ti jsou plni vtipu a chápavosti, jací živnostníci by z nich byli, kdyby osud jejich trochu jen lidštější byl? Opravy, a to opravy od kořene je třeba, opravy takové, která by srdce i ducha zasáhla, a což by to mohlo býti lepšího než zvláštní řemeslnická škola s českým vyučováním, než české služby Boží, české výklady, česká kázaní? Bůh dej, aby se Jeho Eminenci, p. arcibiskup, pod jehož duchovní zprávu mládež ta a zdejší český lid náleží, toho ujal, a by ho v tom mužové lidumilní a vysoce postavení podporovali! Mnoho by se tím k mravnému křesťanskému životu přispělo, a nejen učeníci, než i tovaryši (kteří napuštění jsouce jedem zkázy duchovní, málo kdy se seberou), služebné atd. před pádem by se zachránili. A nyní už končím. Můžete-li z řádků těchto čeho užíti, jakož o tom pochybuju, tedy užíte po vůli své. S Bohem!

Red. Mluvil jste od srdce, pane, a nebude jistě čtenáře, který by Vám díků nevzdal. Budiž Vám to povzbuzením k dalšímu dopisování! K slovům Vašim dodáváme řádky ctihodného

kněze, jenž o témže předmětu píše: Dojal mne dopis z Vídně v prvním svazku Posla umístěný, líče v duchovním i mravním ohledu smutný stav učeníkův československých zde žijících. Měl jsem několikkrát příležitost se alespoň o jejich duchovní potřebě přesvědčiti. A tu vyznat musím, že to s mnohým bledě vypadá; sotva zná nejpodstatnější pravdy náboženství katolického. Že to v mravním ohledu, s oním úzce sloučeném, skvěle vyhlížet nebude, lze se snadno domýšleti. Jak velice by přáti bylo, aby se vedle německých nedělních škol též české otevřely; neb na mnohé faře zdejší mezi učeníky opakovací hodiny navštěvujícími téměř polovička československého jazyka jest. A uvážíme-li, že chlapcův při křesťanském cvičení, zvláště ve předměstích pro množství továren, velká síla (vím o jedné faře na předměstí, kde jich okolo 800) je: nahlídneme tím větší nutnost takových škol, kde by učeník s větším prospěchem pokračoval, slyše vedle německého ve svém mateřském jazyku slova pronášeti, než při pouhé němčině, kterou bez toho z nouze láme. Při takové okolnosti nelze se ovšem nadíti valného prospěchu ve vědomostech k stavu jeho budoucímu potřebných. Nedostatek kněží a učitelů, jazyka českého mocných, by nebyl. Sám bych se s ochotou v neděli a ve svátek ve prospěch chlapcův k tomu neb onomu předmětu propůjčil.

Až posud se odbývají opakovací hodiny toliko v neděli. Nyní se zamýšlí, aby se též ve svátek odbývaly. Když se potřeba cítí, by chasníci vůbec častěji navštěvovali školy nedělní, tím více toho potřebují československé. Kéžby se i jejich času přiměřeným potřebám v ohledu školním co nejdřív vyhovělo!

Z Vídně, 8. března. ♂ Pospíchám s psaním, abych přišel před zavřením brány a hodlám pro dnes podati jakýs takýs přehled, na nějž bych mohl příště stavěti. Nepochybuju, že mnozí ze čtenářů známé věci tu naleznou, o nichž už před měsíci povědomost měli, mnohým však bude jistě posloužено a poznají půdu, na níž se příště pohybovati budeme. S čím ale přede vším začíti? S masopustem a s bály, s popeleční středou, s postem a s koncerty? Nebo snad s daní ze psů? Škoda času a místa! Je tu tolik věcí, a každá z nich tak důležitá, že jsme na rozpacích. Kdyby svazky Vaše o politických věcech jednaly, začali bychom snad s úkazem od 2. prosince, jímž vysvobození ruského sedláka z poroby vysloveno, a pověděli bychom, že v nejnovějším čase šlechta skoro všech západních ano i jižních gubernií s tímto úkazem volky nevolky srozuměna jest, a že car k provedení věci komisi sestavil z 13 oudů říšské rady (mezi nimiž veliký kníže Konstantin, velkoadmirál námořnictví), v jejíž čele sám sedí. Pověděli bychom o věci té více, a čtenářstvo naše by se jistě

potěšilo nad takovýmto pokrokem, jenž se zdál být za živobytí cára Mikuláše nemožností, a kterýž nynější cár Alexandr II. jistě k spokojenosti všech stran provede. Pověděli bychom dále o vzbouření indického vojska proti vládě anglické kupecké společnosti, kteráž pro špatnou svou správu i v Anglicku množství odpůrců má, k nimž patřil i Palmerston, před krátkým časem ještě první ministr Británie, jenž předložil parlamentu za posledních dnů vlády své zákon takový, aby byla společnost zrušena, a východní Indie aby bezprostředně patřila pod korunu Anglickou. Pověděli bychom dále o vražedném útoku na život císaře a císařovny Francouzů dne 13. ledna vykonaný, kterýž má pro Francousko nejhorších následků, poněvadž ono nyní odnáší, co cizi provinili, kdežto nikdo z Francouzů při činu hrozném účastenství neměl. Pověděl bych ještě o jiných věcech, avšak to vše do Vašich svazků se nehodí a proto raději přistoupím k věcem, kteréž více ohlasu u čtenárstva Posla naleznou. Přede vším jest tu hrozné zemětřesení, kteréž před vánocemi část Italie a to sice Neapolsko zasáhlo, jmenovitě pak provincie Basilicatu, Salerno atd., přes 40 tisíc lidí přišlo o život, někteří jsou byli zasypáni a tím usmrceni, jiní pak pod troskami hladem pomřeli. Více 400 jich na rozličných místech po delším čase ze zřícenin vysvobozeno. Zemětřesení to vzalo počátek svůj 7. prosince, kde Resina, místo na patě strašné sopky Vesuva, silné pohnutí pocítilo; v noci však z 16. na 17. prosince dosáhlo nejvyššího stupně a poděsilo obyvatelstvo Neapole, kteréž každou chvíli očekávalo zahynutí; nikdo se do bytů neodvážil a noc ta v hroznych ouzkostech na ulicích a placech ztrávena. Neapol odbyl to jen strachem, za to zprávy z venkova docházející byly tím smutnější. V Potenze, městě s 15,000 obyvateli, nezůstalo ani domu. Salerno, Atena, Tito, Polla, Castelsano, Viquola a nesčíslně množství jiných měst a dědin jsou buď zcela, buď z části zříceniny. S zemětřesením souvisí mnoho úkazů na rozličných i daleko vzdálených místech se objevivších; tak spozorováno v týž čas v Záhřebě a na jiných místech Chorvátska a Dalmatska, v Calwu a Liebenzellu ve Würtembersku slabé zachvění země, taktéž se pozorovalo na východním pobřeží Švédska na Hernösandu a na ostrově Hernöen už 16. otřesení, taktéž v noci z 24. na 25. t. m. v Celovci a sv. Vítě v Korutanech. Ba už 7. objevily nástroje na hvězdárně Brněnské nepokoj země. Zemětřesení obnovilo se v lednu a trvalo od 8. až do 20. ledna na rozličných místech mimoitalských, jmenovitě pozorováno silně v Uhřích (nejvíce v městě Žilině na Slovensku, kdež byl asi střed), v Moravě, z části v Haliči, Slezsku rakouském i pruském atd. Zemětřesení toto potvrdilo [illegible]no už pozorovanou okolnost, že se neobmezuje jenom na

jistou krajinu, ale že mívá rozsáhlý okres, a dále, že působí v kruhu, as tak jako vlny hozením kamene do vody způsobené, v středu nejmocněji a čím dál od středu, tím mirněji. Mnozí ze čtenářů jistě už čtli o zemětřesení od roku 1757, kteréž dne 1. listopadu nejvyššího stupně dosáhlo a následkem jehož Lissabon, hlavní město Portugalska, v rum a trosky obráceno, při čemž více 70 tisíc lidí o život přišlo. Lissabon zdá se, že byl středem zemětřesení tohoto, kteréž přes atlantické moře až do Západní Indie, Severní Ameriky, na severní část Afriky, celou skoro Evropu, část Asie zasáhalo. Tehdá přestalo Karlovarské vřídlo na chvíli téci, načež se s velikou silou a zkalené a načervenalé vyvalilo. Příčiny zemětřesení jsou totožné s příčinami sopek a sopečního vyhazování, s příčinami vřídel a přibývání tepla s hloubkou, s příčinami zapadání a vyzvedání krajin atd., o tom však nelze se tu šířiti. Avšak obraťme se k radostnějším věcem, od smrti k životu. A toho u nás dosti, jakož jinak býti nemůže v městě světové velikosti s půl milionem obyvatelů, v středišti velikého mocnárství, v středišti obchodu a oběhu, zboží a peněz, v středišti rozličných národů, kteréž se rozmanitě dotýkají a tak velmi složitý stroj způsobují. Života však tu v nejbližší budoucnosti, zejmena už jarem přibude. Známo je, jaký vánoční dárek císař pán Vídni podal, a s jakou radostí a s jak vřelými díky dárek ten přijat byl. Vlastnoručním listem od 20. prosince m. r. povolil císař pán, aby se zdi a hradby města Vídně strhnouti a příkopy vyplniti směly, a prostory tím povstalé aby se zároveň s rozsáhlým glacis, kteréž se kolem hradeb táhne, město Vídeň od 34 předměstí jejich dělí a nejvíce k procházkám slouží; aby se tedy, pravím, obou k stavění domů užilo. Glacis je 100, 200 i 300 sáhů na některých místech široké, tak že se získá místa k stavbám as tak velikého jako celé město Vídeň (bez předměstí) obnáší. Dar ten jest skvostný, neboť se jim začíná nová doba pro Vídeň, a nebude věru *nájemníka* věrné Vídně, kterýž by byl srdečné díky za něj nevzdal. Co císař Josef II. (jakožto spolupanovník r. 1770), co František I. a Ferdinand I. k oslavení Vídně učinili, to velkolepě František Josef I. dokonává; od nynčka teprv bude Vídeň město v skutku světové, méně pevnost, více ale skutečný útulek Vědy, Umění a Průmyslnosti, těchto bohyň pokoje a míru. Co obmezovalo, padá nyní, a všeliká mez jest volnému vývinu odstraněna. A proto tak radostně zpráva ta uvítána byla, proto i *v jiných městech* ne tak ohledem hlubokého významu svého, jakož pro přímý zisk ohlasu nalezla. Hradba, kteráž domácího pána městského a předměstského dělila, a to v každém ohledu dělila, hradba ta padá, domácí páni mají nyní stejná práva (v praxi), městský nemá nijakých přednosti, nastane mezi nima volný zá-

kterýž vždy k prospěchu nájemníků a živnosti vypadne. Hradba zmizela, zmizela též privilej! Obecnosti užitek z toho vyplyne. Život ve Vídni byl nad míru drahý, a to hlavně pro drahé byty. Malinký pokojíček, sotva na lůžko a stůl, byl jako na dračku a jeden přeplácel druhého; a rodina, kteráž *jen trochu* slušný byt míti chtěla, 3 a 400 zl. vynaložiti musila. To se nyní znamenitě k lepšímu obrátí. Až posud měl domácí pán nájemníka v rukou, a zlíbilo-li se mu, každým půlrokem ho vypovídal; na jeho vůli spočívala spokojenost, blaho a bolest rodin! — A jak strašně drahá byla půda k stavění! Za staré domy na rohu uhelného trhu zaplatil fabrikant Liebig z Liberce 1500 zl. stř. za □ sáh, t. j. 19 kr. stř. za □ palec! To bylo dobrodiní monopolu! — Co se však spomenutého císarského listku týče, určuje, že se má ztrhnutím hradeb od „Bobrové bašty“ (severovýchodní konec Vídně, zrovna při Dunajském kanálu) počíti a dále k západu postupovati, až ke zdi národní zahrady (před cís. hradem). Tak se bude také postupovati se stavením; podél Dunaje zřídí se nábřeží, podél národní zahrady srovná se execirní plac *). Při rozvržení půdy k stavení vypadající má se ohled míti na dobré položení opevněných kasáren, generální komandantury, zpěvohry, říšského archivu, městského domu, obilních a jiných tržnic; za nejlepší plány podá se odměna 2000, 1000 a 500 dukátů, a plány mají býti do 31. července k ministerstvu vnitra zadány, kteréž už také ustanovilo, mnoho-li místa řečené veřejné budovy zajímati mají. Více 400 osob hlásilo se k zhotovení plánů, a každému z hlásících se vydány byly dva katastrální plány města Vídně i s předměstími, tak aby s to byl, novou část města zříditi, by byla údem jednoho celku. Zima jen praští, na glacis ale uzříš bujný život; bíločervené praporečky vějou na všech stranách, a houfky diváků pozorují práce měřičů. Jakž teprv za krátký čas to oživne, až sníh sejde, a trávník se zazelená, a malý velký, bohatý chudý pospíší, aby místa užil, o němž si potomstvo jen z obrazu pojem bude moci učiniti. — Pro dělníky nastanou žně, a jistě mnozí z českých, moravských a slovenských krajů sem připutují, ba i v cihelnách už se najímají; cihelnám nastanou hody a sotva postačí potřebě vyhověti.

Kdo má kus půdy s dobrou hlinou, mnoho si na tom zakládá, věda že přijde čas, kde se bude hlína zlatem platiti. Špekulace je v bujném rozkvětu, a mnozí vstávajíce ležíce přemýšlejí jen o akciových společnostech, a při víně hovoří se o tom, zda by se měla dáti přednost malým společnostem před velkými. Na glacis spatříš mnoho vážných pánů, v nichž

*) *W. Z. od 9. března* oznamuje, že se má v dubnu už hořením Červené *počíti, a že má za dva měsíce až k Rybářské bráně skončeno býti.* R.

po kožichách domácí pány poznáš, kteří si během několika roků „stáda oveček do stají“ přihnali; snadně uhodneš po důležité tváři, že vyhlížejí místo, kde by nejlépe „domek“ stál. Mnohý špekuluje kudy se potáhnou hlavní ulice a kde by se nejlépe krámy vyplácely. — Ohledem lacinějšího stavení svoleno k některým ulehčením, jako je hotovení střech z látek nehořlavých bez cihel, hotovení stěn částečně z dříví a cihel (na švejcarský způsob), dřevěné stropy a schody, územní byty bez klenutí atd. V celku však to málo vydá, lépe kdyby se prohlásila na ten čas svoboda stavitelských řemesel, tak aby každý se zúčastniti mohl, aby se zrušil zákon proti lichvě, a by se prodloužilo osvobození od daně. K tomu však málo výhlídek! — Když už o zrušení monopolu mluvím, tož se zmíním hned o chvalitebném činu francouzské vlády, kteráž tyto dni také středověký jeden pozůstatek pochovala, totiž taxu na maso. 31. březnem je řeznictví v Paříži zcela svobodné, a nikomu bráněno nebude, aby je provozoval. Kdo bude chtít maso sekati, udá na policejní prefektuře ulici a číslo domu, aby se vědělo, kde se mu má maso prohlížeti, a konec! Taktéž se beze všeho bude maso do Paříže dovážeti (akcis se tam z něho neplatí), a na trhu prodávati. Dříve byl počet řezníků obmezen, a musili skládati kauci tří tisíc franků, kteráž se do zvláštní kasy ukládala, z níž se potom nuznější řezníci podporovali. Musíme podotknouti, co praví při této příležitosti ministr Rouher: „Kdekoliv živnost svobodná jest, tam vždy zápas laciné ceny vyvodí; dá se to snadně vysvětlit. Prodavač, který má vedle sebe zápasníka (konkurenta), s nímž mu nelze se srozuměti, poněvadž by vedle obou nový povstal, prodavač ten se přičiní, aby důmyslným spojováním okolností, příčiny a výsledku výrobní výdeje co možná nejvíce zmírnil, aby zboží své za nejmenší cenu dáti mohl.“ To jsou moudrá slova a lze doufati, že i u nás ohlasu naleznou, hlavně že se jich obchodní a živnostní komory chopí a způsobí, aby se ta věc ohledala, a pozornost aby se k ní obrátila. Neboť že taxy jsou jen k horšímu, jest jisté, jako že slunce svítí a hřeje. Dám o dobrodějném působení zápasu malý důkaz. To zde máte v jisté uličce dvě hokyně proti sobě, prodávají housky, chleb, ovoce atd. Každá dělá co jen může, můžete jít daleko široko, dostanete-li tak pěkného a levného zboží. A musí se přičiňovat obě, jinak by jedna kupce ztratila. V letě tu naleznete ovoce vybrané a tak lákavě vyložené, že se s radostí na ně podíváte, vždy tu má ale pečivo, kteréž člověk s chutí snísti může. To je následek konkurence, a jak zde v malíčku, tak i jinde působí. — V Paříži má také řada přijíti na pekarství, i to se má zcela osvoboditi: — V časech, kdy lidé měli prachybný náhled u veřejné

hospodárství, kdy se myslilo, že si každý raději šidbou než poctivou prací pomáhá: tehdá byly taxy ospravedlněné, nyní však jiného přesvědčení jsme nabyli. A co platí o taxách pekarských a řeznických, to platí též o taxe na kapitál či o zákoně proti lichvě. Jakž mně může kdo předpisovat, abych půjčil řádnému a nepořádnému člověku za stejnou odměnu? Petr mi dá peníze v určitou dobu na zpět, Pavla musím však žalovat, mám oplétání, zlobení a jiné nepříjemnosti, a mám půjčit na stejný odplatek? U Karla mám jistotu, u Jakuba však ničeho, a mám půjčit za stejnou odměnu? A takových okolností je více; proto nelze nikdy udati, *více než tolik nesmíš žádati.* Zákon proti lichvě natropil více neplechy, než si pomysliti lze, nikde však nepomohl. Dluží-li se nyní lidé na 25%, dostali by peněz, kdyby tu zákona proti lichvě nebylo, za 7, 8%. Nejlépe se ouplná volnost v ohledu tom osvědčila v Prusku, kde vláda lonského listopadu zákon proti lichvě na čas 3 měsíců zrušila. Činem tímto znamenitě pomohla k potlačení krisy, kteráž tehdá nejstrašněji bouřila. Vláda vyzdvihla zákon ten v čase nepravidelném, výjimkovém, kde se kapitálu tisíce příležitostí k prospěšnému umístění naskytovalo, a mohlo se to nazvati odvážností. A hle, skutek se co nejkrásněji osvědčil; hospodárství nejen že se neuškodilo, ale na nejvejš se mu pošloužilo, aniž nevstoupily ouroky na hroznou výšku, jakož se předpovídalo, (7, 8% byly v prvním okamžiku obyčejné úroky), ale padly pod zákonní míru. Vláda kapitálu nestala se loupežnou, vražednou, nikoliv, kapitál stal se skromnější, úslužnější a všude sám se nabízel, pout všelikých sproštěn jsa. V měsíci prosinci vtěleno na Berlínské domy 1,183.626 tolarů, t. j. více než dvakrát tolik co za předešlých roků v průměru (573.000 tolarů) se obětovalo. Proti takovým zkušenostem, kteréž i v Anglicku, i v Sardinsku i ve Švýcarsku se stvrzují, rozplývá se všeliký odpor a nemyslné rozumování jako pára. Že se skoro všechny obchodní a průmyslové komory jakož i průmyslové jednoty v Rakousku pro zrušení zákonů o lichvě vyslovily, a že v něm z veliké části příčinu nynější bídy živnostní vidí, známo bude a netřeba se toho dokládati. Lichva spočívá v čemsi jiném, nikoliv ale v odměně za půjčení. Konečně podotýkám, že tímto rokem jest v Sasku taxa na pečivo zrušena; chleb se peče na libry, a pekař udá vždy na čtrnáct dní, zač ho chce prodávati a dle toho je se potom povinen říditi. —

Veliký strach tu panuje stranu povodně a dějí se veliké přípravy. Kýž nás Bůh neštěstí uchrání. —

V komisi u **H. Dominikusa** na rynečku.

Tiskem Antonína Renna v Praze. 1858.

3 zl. v stř. *Pro venkov* s poštovní zásilkou půlletně 1 zl. 50 kr., celoročně 3 zl. 40 kr. v stř. Kdož pak nejdéle *do 1. května b. r.* v expedici „Humoristických listův“ v Praze v Platnýřské ulici, číslo 127—1, 2. poschodí předplatné *celoročné* složí aneb půlletní předplatné na celoroční *doplní*, obdrží s 8. neb 9. sešitem Humoristických listův co praemii „*Kalendář humoristických listův*“ za *poloviční* cenu.

Třetí, dubnový sešit „Humoristických listův“ se již k tisku připravuje.

O b s a h.

	Stránka
Dobrý člověk. Povídka od Boženy Němcové	177— 9
Několik slov našim českým průmyslníkům na uváženou. Podává Silo-	
rad K**	199-202
Příspěvěk k pravdivé kronice slavného města Račic. 5. Z pamětí Je-	
remiáše Viktorina učitele někdy Račického	202— 7
Listy o sladovnictví. Podává J. Š. Klíčení, sušení či hvozdění. II.	
O vaření piva	207—13
Ze starých časů. I. O penězích	214—19
Živnostní účetnictví. Podává J. U. Dr. J. Z. Škarda . . .	219—23
Ještě jednou slůvo záležitostí obecních se týkající. I. Smysl pro obec-	
nost a obecní představenstvo	223—27
Slovíčko stranu smluv a listin vůbec	227—31

Kronika našich dnů. Původní listy z venkova.

Ze Mšena (ph.). Poloha a okolí, farní hlavní škola a zdar její, školné, řemeslnická škola (231—3). — *Z Cetorase.* Rolnictví, půda, pastviny, nevšímavost, silnice, obchod a průmysl, ceny (233—5). — *Ze severních Čech* (V. D.) Český lid kolem Lobosic a duchovní jeho zanedbání (235—9). — *Z Vysokého.* Potřeba pošty, stavění na náměstí, vybírání z místa o trzích (239—40). — *Z Považí na Slovensku.* Druhá příčina bídy Slovenské: korhelice pálenková, její prameny; třetí příčina: nedostatek spolkovitosti (240—2). — *Z Plzně.* ✕ Slavnost, zpěvácký spolek, zbrojnice, listiny, osvětlení města, spořitelna (241—4). — *Z Únhoště* (?). Co město v posledním čase vyvedlo (244—6). — *Listy ze Šumavy* II. Hospodářské (246—7). — *Z Vídně* ☾* List českého řemeslníka (247—51). — *Z Vídně* ♌. Zemětřesení, rozšíření města, osvobození řeznictví v Paříži, pekarství, lichva. — Ceny (251—6).

Hovorna a poptavárna.

P. F. M. ve V. Před několika dny jsme Vám psali, račte laskavě odpovědit. P. P. S. v L. Srdečné díky a přátelské pozdravení. Co nejdříve obšírně. — P. M. D. v N. S. O sečlování bylo nám dodáno a bezpochyby vyjde. — Dobroslavský. Co nejdříve — díky za poslané i za povzbuzení! — Ks. Užijeme toho. Jen rozšiřujte pro spásu všech. — P. ✕ v P. Písemně. — P. V. v N. Čekejte tento týden list. Díky! — P. V. K. v R. Co nejdříve dostanete čeho a jak si žádáte, u Vás se pramálo čte! — P. J. K. v H. Vše vyrovnáno, odpuste nestalo se naší vinou. Na 7 dáváme 8. zdarma ....? — P. F. B. v I. *Všeho moc škodí* dodáno nám a vyjde, kýž byste nebyl posledním čtenářem Posla v L.! — —db— Díky, vyjde, jen něco všestrannějšího, nějaké myšlen-

ky, něco co by všem posloužilo; tedy hlavně co se místa týče. — P. A. P. v R. Nikdy nebylo tak zle, aby nebylo hůř! Díky za vřelá slova, písemně více! — P. J. R. v K. Kdyby bylo jen trochu více místa na drobty, ale vyhovíme vaší žádosti, ježto spravedlivá, také už z jiných stran ji vyslovili. Jsou ale důležité věci, kterých mlčením pominouti nemůžeme pro nedostatek místa. Jeť košile bližší kabátu! — P. Z. T. u P. Půjčka, o níž se nyní tolik mluví, jest loterie, do níž se po stovce sází; během 66 let los vyjde a přinese buď výhru buď sázku ne zcela s interesy. Prvních 22 let bude po 4, druhých 22 po 3 a třetích po 2 tazích ročně. První tah je 1. července, a trefy obnášejí 250, 200, 100 tisíc atd., nejmenší 120 zl. Radit nemůžeme nic, možná že se podaří, spíše ale se nepodaří. Stát neručí za pravidelnost tahů atd., za to ručí jen společnosti Pardubsko-Liberecké, západní, Potiské dráhy a Terstského Lloydu, pro něž úvěrní ústav půjčku podniká. Losů je 400,000 a půjčka obnášeti bude 40 milionů zl. Šeky jsou poukázky na výplatu, podobně bankovkám. U nás sotva se ujmou, v Anglicku je to zcela něco jiného. O tom však na jiném místě. — *Blahomír* na Moravě. Příliš obšírná odpověď. Není zmeškáno! Srdečné díky — kýž by nová posylka přišla! — L. S. *Žebrota* — částečně toho užijeme, ustalní bylo by příliš obšírné! — P. J. H. v T. Díky *srdečné*! — Od *Kosperku* byly by nám listy vítány! — P. S. G. v V. Úhry, Slíbil jste listy, dosud ale nic nám nepřišlo! — P. J. J. z L. u R. — Díky za dobrou vůli Vaši, kdyby tamu každý tak rozuměl, ale by to! — P. V. v L. u V. Mnoho jste pro nás učinil, díky Vám.

Ceny plodů a výrobků v Praze dne 13. března 1858.

	Vid. čísla, míra		
Pšenice	88—80 lib.	11 zl. 40 kr. až	8 zl. 35 kr.
Žito	81—78 lib.	7 zl. — kr. —	6 zl. 20 kr.
Ječmen	75—68 lib.	7 zl. — kr. —	5 zl. 50 kr.
Oves	52—45 lib.	5 zl. 30 kr. —	4 zl. 30 kr.

Přívoz na trh:	Pšenice	měř. 1470	Žita	měř. 497
	Ječmena	měř. 1512	Ovsa	měř. 995
Na železnici:	Pšenice	měř. 5236	Žita	měř. 2425
	Ječmena	měř. 1761	Ovsa	měř. 1143

Ve stříbře.

Hrách	míra	3 zl. 1½ kr. až	4 zl. 48 kr.
Čočka	míra	5 zl. 12 kr. —	6 zl. 48 kr.
Fisole	míra	4 zl. 48 kr. —	5 zl. 12 kr.
Jáhly	míra	5 zl. — kr. —	5 zl. 12 kr.
Kukuřice	míra	3 zl. 24 kr. —	3 zl. 36 kr.
Brambory	míra	— zl. 51 kr. —	1 zl. — kr.
Proch	cent.	2 zl. 54 kr. —	3 zl. — kr.
Seno	cent.	2 zl. 24 kr. —	3 zl. 12 kr.
Otruby žit. 2 zl. 54 kr. — 3 zl. —	pš. ct.	2 zl. 36 kr. —	2 zl. 42 kr.
Pokrutiny k hnojení	cent.	2 zl. 54 kr. —	3 zl. — kr.
Pokrutiny k krmení	cent.	3 zl. 6 kr. —	3 zl. 12 kr.
Moučka pokrutinová	cent.	3 zl. 15 kr. —	3 zl. 24 kr.
Sláma	cent.	1 zl. 24 kr. —	1 zl. 28 kr.
Vikev	cent.	3 zl. 48 kr. —	4 zl. — kr.
Škrob bramborový	cent.	7 zl. 15 kr. —	5 zl. — kr.
Chmel	cent.	75 zl. — kr. —	55 zl. — kr.
Jetelové semínko	cent.	23 zl. — kr. —	21 zl. — kr.
Řepkový olej	cent.	28 zl. 30 kr. —	— zl. — kr.

Spiritus 19½ kr., 20, 20½, 21 kr. pro duben, máj a červen.
Cukr. Basiry, 28—29 zl., lompy 31, 31½—32 zl., prostřední melis 32½, 33, 33½ zl., dobrý melis 34, 35½, 36 zl., rafináda 37, 37½ zl., koloniální syrup 19 zl., surogát 7½ a zl.

Tiskem A. Renna a [illegible] v Praze 1858.

Vydán dne 24. dubna; 5. svazek vyjde 30. máje 1858.

POSEL Z PRAHY.

Spis užitečný, zábavně poučný

pro

město i ves.

Redaktor: **Vojtěch Bělák.**

bytem v uhrožním domě v Jerusalemské ulici u hradeb číslo 960 (u [illegible] plesu) II. poschodí, na pavlači.

Díl III. Svazek 4. 1858.

„Spojenými silami!"
„Práce vede zámožnost a sílu!"

Spisy, kteréž vřele odporučujeme:

B. M. Kulda. Horlivý a veselý budíček v rodinách křesťanských. Sešitek III: Svadba v národě československém, čili svadební obyčeje, řeči, promluvy, přípitky a 77 písně a zpěvy, jichžto s oblibou užívá se o námluvách, o svadbách veselí a při čepení nevěsty. Pro zváče, starky, družby, řečníky, mládence, družičky a budělníky svadební.

Jan Amos Komenský. Informatorium školy mateřské, to jest pořádná a zřetelná správa, kterak rodičové pobožní i sami i skrze chůvy, pěstouny a jiné pomocníky své, nejdražší svůj klenot, dítky své milé, v prvním jejich a počátečním věku rozumně a počestně k slávě Boha, sobě ku potěšení, dítkám pak svým na spasení vésti a cvičiti mají. — Krámská cena 20 kr., pro matičníky 12 kr. stř. —

Prof. Dr. Jan Purkyně. Průmyslová škola, vydávaná od učitelstva průmyslové školy Pražské, řízením prof. Dr. Jana Purkyně. Číslo I.: Přírodopis kovů a jejich rud od Jana Krejčího. Nakladatel I. L. Kober. — Cena: Nevázané 20 kr., v tuhé vazbě 24 kr. stř. (Viz obšírný program.)

St. Bačkora. Zahrada Ludmila. Číslo VIII.: Zpěvník pro mládež. Obsahuje 61 písní k rozličným příležitostem. Cena 15 kr. stř. Číslo toto jakož i předcházející lze obdržeti v každém řádném knihkupectví.

Josef Walter. Výklad slabikáře a články pro první třídu obecních škol v císařství Rakouském. Část první. Cvičení smyslů a řeči. V komisí Frant. Řivnáče.

F. S. Kodym. Kniha včelařská, hlavně podle Dzierzona. Sklad B. Kohlíčku.

V komis. u B. Dominikusa na rynečku.

Hovorna a poptavárna.

P. A. M. v B. Velikou žalobu vedete na učeníky v opakovací bo[…]
Učeníci jsou surovosti a nezvedenosti špatně prý se učitelů za péči, kterouž
za 6 let skoro věnoval, odsluhují. Místo užitečných knih tabatěrky a dý[…]
si kupují, v neděli pak derou se mezi všelikou chátru k muzice. Příčinu
hledáte ve volnosti, kterouž učeník má, jak mile ze školy vystoupí, a pro[…]
dovoláváte přispění úřadů, aby se zadržením uzdy všelikým takovým neře[…]
přítrž učinila. Na konec navrhujete, aby se každý učeník musil roční zk[…]
podrobiti, od níž by pak záviselo vysvědčení za vyučenou. — O spanilom[…]
nosti a dobré vůli Vaší, milý pane, nijak nepochybujeme, jakož i víme, ž[…]
pro pokrok národní vůbec a průmyslový zvláště nadšen — nic však mén[…]
stížnost Vaše z části nespravedlivá a prostředky, kteréž navrhujete, m[…]
se docílilo. — Stává-li se z hocha, jak mile do učení vstoupí, nezbeda, a[…]
míná-li zcela na lásku a péči učitelovu — jakéž to smutné svědectví u[…]
o též lásce a péči? Kdož bude hocha hlídati, aby vždy k učiteli šo[…]
choval? Nikdo — tím méně úřadové. To věc učitelova. — Co se pak [...]
vacích škol týče, jsou holý šlendrián, věc nezáživná, shnilá; docílí [...]
pouze tolik, že se čítí učeník na hudiau pod novým pánem. Mezi učite[…]
škole a mistrem a tovaryšem doma malý zná rozdíl — ba máme za t[…]
ještě spíše k prvnímu nakloní. Pomyslete, pane, že bychom my byli [...]
byli bychom při těchto okolnostech jen za mák lepší? Vina nepadá [...]
učeníky, více však na učitele, nejvíce ale na system; proto všeliké [...]
dodobné prostředky jsou paliativy — ale radikálního prostředku je tře[…]
je zřízení řemeslnických škol. Proto nechť se každý přičiní, aby se v[…]
kládaly. Jinak odpověděti nemůžeme! — P. P. S. v L. u Z. Přátelské p[…]
vlem, kdož nás takou láskou a příchylností oblažili. Přátelské po[…]
Vám! Jejich a Vaše uznání připravilo nám neočekávané odplaty! Dík[…]
další přání! — Stranu knihovny, kteráž se nákladem fabriky pro [...]
zřídí, psali jsme Vám už dříve a vyslovili radost svou jakož i vd[…]
muži šlechetnému (panu A. B. J.), jenž prosby Vaše tak vysoko[…]
sluich uvedl. Přáli bychom si, byste nám o všem podal bližší zpr[…]
věc i jinde následovníků nalezla a k blahu obecnému vydatně pr[…]
Nebude věru nikoho, jenž by počínání tak krásné a slavné nepoté[…]
Píšete dále: Poznal jsem, jak řeč česká šeredně se hyzdí a slává [...]
každému, kde její cenu dostatečně nezná. A pomyslete si nepříjem[…]
můj, když musím denně poslouchati řeči, jako jsou na př. Ondrel (A[…]
šel s kastlíkem (Kiste) do vaifovny (Weiferei); špinmajstr nastrč[…]
veksl (Wechselrad) nebo celrud (Zählrad); undrel dusial nauspuc od [...]
že nevyčistil pucválce a cylindry; krempimajstr udělal od štreku pr[…]
sortýrváze; na šlákmašině se zlomil šlákflígl, atd. Tak to jde celý Bo[…]
až hlava brní. Tato mizerná řeč pochodí odtud, že před 20, 30ti lety, [...]
přádelny zakládati počaly, mistři a ředitelé z ciziny se do nich za[…]
obyčejně Němci (Švýcaři), také Francouzi nebo Angličané; boši či nal[…]
(Andreher) vzali se z místa, a ti se od německých přádelníků, mistrů a [...]
telů naučili, jak to jinak býti nemohlo, stroje a díly jejich po německu [...]
novati, z čehož pošla nyní tak zvaná fabrická řeč. Aby se tomu nepravn[…]
položila, chci sepsati praktickou přádelnickou knížku, kteráž by i k tomu [...]
sloužila, aby se český přádelník na mistra a ředitele vzdělati mohl a [...]
domu cizinci ustoupiti nemusil. Domácí zůstával už posud za z ciziny př[…]
zím, poněvadž tento umí dobře hubou rozlil a pánovi plné uši toho nad[…]
skromný Čecháček dostává se pak do podruží. Knížka rozpadala by se na [...]
části, theoretickou a praktickou. První část obsahovala by a) znalství bav[…]
b) míchání bav., c) čištění, d) kramplování (?), e) předložení předcov. — Dr[…]
obsahovala by a) předení samo, b) svíjení či motání, c) balení. Mimo [...]

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 4. Duben. 1858.

Dobrý člověk.

Povídka od Boženy Němcové.

(Dokončení.)

Hájek nerad z Vídně odjížděl, a kdyby po jeho bylo šlo, od Táborské linie by se byl nazpět vrátil; — ale musel dále. — Ani se mu ta cesta nezdála touž býti, kterou byla, ani se mu zem tak nezelenila, ani mu slunce tak nesvítilo, jako kdy Madla vedle něho kráčela. — Jindy si po cestě zpíval, hvízdal, s Jakubem promluvil, s psem si pohrál, okolo koní s potěšením obcházel, a to nic. Zamyšlen šel podle vozů s čelem zamračeným, jakoby s něho pršet mělo. Jindy, když přijel do hospody, bylo ho plná hospoda; tu s hospodským promluvil, tu stavil se u paní hospodské, aby jí pověděl, o čem by ráda slyšela, a každý rád ho viděl a vítal. On byl sice stejně přívětivý a zdvořilý ke každému, ale přece se mnozí ptali Jakuba, jestli neměli ve Vídni nějakou nehodu, že pantáta tak rozbroukaný se vrátil. Jakub ale vždy, že neví o ničem, že je pantáta vždy stejné mysli. Lhal Jakub; on nejlépe věděl, že nebyl pantáta tím, kým býval, ale myslil si, co je mi do toho. Byl poctivá duše a pantátovi zcela oddán. Lidé soudili o Jakubovi, že nejídal vtipnou kaši, ale nebyltě on bez filipa, ač mu to na čele psáno nestálo. — Všelicos myslil si, když viděl pantátu veselého jeti do Vídně a zamyšleného domů se vraceti, ač se zdálo, že si Jakub ničeho nevšímá, mimo čtvero kol u vozu; dobře on si všeho všiml, ale nevykládal hned, co věděl, na krám. Viděl Jakub dobře, jak si Hájek Madlino psaníčko, co domů tetce posýlala, za ňadra schoval a všechny ostatní cedulky do opasku; viděl jak si je na cestě ne jednou vytáhl, na ně se díval a zase za ňadra schoval. — Už je pravda, pomyslil si Jakub, že ta láska s lidí blázny dělá, i ten pantáta zabředl až po uši. No, nepřeju mu, aby ho ta panenka tak odbyla, jako mne má. Hej, cihy, naruč!“ — volal na koně, bičem práskaje, neboť přijížděl cizí vůz. *Hájek* také hned hřebce obracel, neboť ti rádi

po cizích koních kopali i na silnici. — Když vůz zajel, šli Hájek a Jakub podle sebe.

„Škoda že nevozíme i z Vídně tu chasu, jako ji do Vídně vozíme, člověku je veseleji na cestě, když to tak okolo běhá. Kterak pak asi těm ptáčkům se tam povede? — Mají hodného mistra, jestli budou poslouchat, mohou z nich být hodní lidé," řekl na to Hájek.

„No, někdy se ti hoši vydaří, a co zkusili, přijde jim k dobrému; snad se také z těch dvou ptáčků něco hodného vykřeše. Hůř bude asi panně Madlence, než zvykne . . ."

Hájek začal hřebce po kýtě hladiti a neřekl ani slovíčka. Jakub, jakoby si toho nevšímal, dále pravil: „Ale ony jsou ty holky jako vrby, hned se to všude ujme, zvlášť ve Vídni se jim líbí. Je tam rozličné podívání, a potom umějí tam mužští děvčatům růžičky sázet, zvlášť hezkým, a to se děvčatům líbí. — Jsou to šelmy, ty děvčata!" doložil Jakub, bičem v povětří zašvihnuv.

„O tom šelmovství ty asi málo tak víš, jako já," usmál se Hájek. —

„No, pantáto, nepřál bych vám, abyste tolik o něm zvěděl jako já," odpověděl Jakub.

„Což pak tě některá ošidila? Vždyť jsi se nikdy o tom ani nezmínil?"

„Není to podle toho, abych se mohl pochlubit, raději mlčím, lidé by se mi ještě vysmáli. Před vámi pantáto, nemusím mít ale tajnosti. — Když jsem ještě s Podhájským do Prahy jezdil, seznámil jsem se tam s holkou, která se mi tak zalíbila, že jsem bez ní býti nemohl. Byla z naší krajiny a sloužila v Praze v domě, kde jsme stávali. Každý říkal, že je hezká, ale mně byla nejkrásnější na celém světě. Ačkoliv jsem nehezký a v přirovnání k ní, ošklivý byl, přece mi říkala, že se jí líbím a že mne hned z počátku opravdu ráda měla. Velmi ráda se strojila, a líbilo se jí, že se lidé po ní ohlížejí, což se ale mně nelíbilo; přál jsem jí to, a těšil se tím, že si ji z Prahy odvedu, a potom že takové věci odloží. Proto jsem se přičiňoval, abychom se mohli co nejdříve za sebe vzíti. Ale nedojel jsem, milý pantáto, polámaly se mi váhy, zvrhl jsem do bláta! Jiný se děvčeti zalíbil, hezčí než já; nosil se pansky, uměl ji hodně balamutit, a to se jí líbilo; sprostého vozku odbyla. Vida, že mne oklamala, pustil jsem od uzdy a nechal všeho být. Nechci říci, že by mně to bylo jednostejné bývalo; dlouho mne to žralo. Ani když k vám jsem přišel, zapomenout jsem na ni nemohl, ale nyní je mi už pěšky jako na koni. Odpustil jsem jí; byla dost trestána!"

„Vdala se?" ptal se Hájek, útrpně na Jakuba pohlédnuv.

„Na půl kola, jak se říká," odpověděl Jakub trpce, švihnuv si bičem.

„A nevíš nic více o ní?"

„Nic; domů nejdu, a v Praze jsem nebyl, co jsem u vás; a kdybych i býval, nechci o ní slyšet, ani ji vidět." — Jakub umlkl. Hájek také mlčel; Jakubovo vypravování nemile se ho dotklo; začal přemýšleti o sobě a o Madle. Viděl ji tak krásnou, roztomilou, hodnou, a sebe proti ní nemotorného, nejapného, nehezkého; ona mladá v prvním rozkvětu, on starý mládenec; jindy se smával, když ho matka tím k ženění pohnati chtěla, nyní cítil olověnou toho tíži. Když si to vše rozmyslil, zdálo se mu nemožné, býti milován od děvčete, jako Madla. Byl si ovšem vědom, kdyby jeho ženou byla, že by vroucí svojí láskou vše jí vynahradil: ale což platno, kdybych i život pro ni dáti chtěl, nebude-li ona libost ke mně míti?" pokračoval ve svém rozjímání. Z tajného koutku srdce ozýval se ovšem vždy hlásek, který mu připomínal mnohý láskyplný pohled, mnohé důvěrné slůvko, a odvětěný potisk ruky, který mu na mysl uváděl rozličné ty malé důkazy vzrůstající obapolné náklonnosti, drahé to kaménky, z nichž si milující chrámek lásky budují. Rád by byl hlasu tomu věřil, ale netroufal poddávati se naději; jako Madla náklonnost jeho více útrpnosti přičítala, tak zase Hájek důvěrnost její opuštěnosti přičítal, a tak se bláhoví obelhávali. Hájek ale, zvlášť co mu Jakub nehodu svoji svěřil, uminil si pevně, neprozraditi se Madleně dříve, dokud by se nepřesvědčil, že si zůstala stejná, pak se jí chtěl teprv zeptati, zdali ho má v pravdě ráda. „A jestli ji nedostanu, nechci žádnou," byl vždy konec jeho rozjímání. —

Když přijížděl Hájek třetího dne k večeru k Malé Skaličce, zdvihla se nedaleko silnice pod stromem sedící ženská, a rychle k Hájkovi přikročila. Byla to stará Bětka. „Pozdrav vás Pánbůh, pantatínku, už od poledne tu čekám na vás, ale jen když jsem se vás dočkala. Copak Madla, vezete nám vzkázání?" ptala se, uchopivši Hájka za ruku. —

„Nesu vám psaníčko a pozdravení všem," řekl Hájek, a sáhl za vestu, ale práznou zase ruku vytáhnuv pravil: „Pojďte na kus cesty se mnou, můžete-li, budu vám o Madlence povídat, co nemohla napsat. Potom vám dám psaníčko."

„I ty můj světe, jakž pak bych nešla, vždyť se už ani dočkati nemohu, abych slyšela, kterak se té holce vede," odpověděla Bětka všecka potěšená.

Hájek začal Bětce v krátkosti vypravovat, jak se do Vídně dostali, o paní Kateřině, a co vůbec tetce věděti třeba bylo; co se jeho týkalo, to vynechal. Bětce neušlo ani slůvka, a ustavičně měla se co ptáti. — Když už z většího dílu

volil, mamičko — dle srdce svého — jestli tu nedostanu, nechci žádnou!“

„Jiříku, synu, snad ne Vídeň—“

— „Nebojte se mamičko,“ přetrhl jí slovo Jiřík, „není Vídeňačka, ani měšťka není; je ze stavu našeho, hezká je a tak hodná a dobrá, jako vy jste, mamičko.“

„A proč si ji tedy, Jiříku, nepřivedeš, když myslíš, že s ní šťastný budeš?“

„Však musím dříve věděti, jestli mne ráda má?“

„Jak pak by tě neměla ráda!“ — mínila stará. Hájek se tomu usmál, a že právě do sednice Markyta vešla, šeptal matce, aby ho neprozrazovala. Nevěděl jestli to dělal ten nevěstský stav, či si nebyl sestry dříve tak všiml, zdála se mu mnohem větší a hezčí než dříve. I potáhl ji k sobě na lavici, a matka jí svěřila, co se bylo stranu ní ujednalo. Zůstala jako kalina, a slze vyhrkly jí z očí — slze to, co oči nekalí. Druhý den byly u Hájků námluvy, a hned po žních ustanovilo se, že bude veselka.

Byla neděle a krásný den. Madlenka měla celého půl dne svobodno, na což se celý týden byla těšila, neboť bylo umluveno, že půjdou s paní Kateřinou a Michalem do zelena. Lenka měla také jít, ale Aninka nebyla ve Vídni. Vůbec změnilo se mezi těmi děvčaty za krátký čas leccos. Aninka stala se smutnou, aniž kdo věděl proč, a Lenka nebyla ve službě, ale bydlela u jedné rodiny paní Kateřině známé, živíc se šitím bílého prádla. Paní Kateřina nechtěla z počátku ani slyšeti, aby Lenka ze služby šla, ale vidouc, že má tvrdou hlavu jako z ocele, a obávajíc se, aby na jiného se neobrátila a do špatných rukou nepřišla, zaopatřila ji místo, i o práci se jí starala. O tom ale paní Kateřina nevěděla, že má Lenku rád mladý muž, syn bohatého fabrikanta, a ona že má jeho ráda, a k vůli němu že ze služby šla; viděla v Lence jen vzdornou, hrdou náturu, která nechce poslouchati. Madla o tom věděla, ale prozradit ji nechtěla; než sama nejednou jí domlouvala, aby si nezačínala s pánem, že bude nešťastnou. — „A kdybych i věděla, že budu s ním nešťastná, přece ho nenechám,“ říkala Lenka. — „Já se ale nebojím, že mne zklame, on je počestný hoch a poctivě mě miluje. Řekl mi, jestli mu rodiče nedovolí, vziti si mne, že půjde z domu, že si najde jinde práci a přece si mne vezme. Já pracovat také umím, proč bychom se tedy nevzali?“ — Madla musela vždy umlknouti; vždyť z vlastní zkušenosti věděla, že marná věc zrazovati, co komu milo, byť i na půl hnilé bylo.

Paní Kateřina, dověděvši se skrze Anču, že Madlenka nemá tak dobrou službu, jako ona minila, velice se mrzela, ale vážila si Madly tim více za to, že se ani slovíčkem nezmínila. Když Lenka ze služby vystoupila, nabídla paní Kateřina Madle, aby šla na její místo; minila ji dobře, ale Madla nešla. Trpělivost její, dobrota i všechny ostatní dobré vlastnosti přinutily zlou paní, Madly si více vážiti a také v skutku se poznenáhla stávala vlídnější, netýrala ji lehkovážně, a jednou, když si Madla mně zazpívala, ani ji to nezakázala. — Madla také pozorovala, že se paní změnila, i byla tomu ráda; a že již také zvykla domácnosti, nechtěla službu opustit. — Když si byla Madla práci odbyla, a do jednoduchých ale hezkých šatů, které si byla pro Vídeň zjednala, se ustrojila, šla k paní Kateřině. Paní Kateřina byla již oblečena — jen čepec vzít; pan Michal, vysvlečen z kabátu, seděl u stolu a kouřil. Janouše Anče kartáčovala. „Dej Pánbůh dobrý den!“ pozdravila Madla vstupujíc.

„Dejž to Pánbůh i vám!“ odpověděla paní Kateřina, Madlu přívětivě vítajíc; potom kolem do kola si ji otáčejíc, pravila: „Hezky vám to sluší!“

„Já vždy říkám, že je Madla kapitální holka,“ řekl pan Michal, Anče ale vrtěla hlavou, a že prý ten selský šat lépe sluší. —

„Toť je tak, v čem se kdo zrodí, do toho se hodí, ale dokud je Madla zde, lépe když se takto nosí, nedělá to tak velké oči lidem,“ usoudila paní Kateřina.

„On vlastně nedělá lidem oči ten šat, jako něco jinšího,“ usoudil pan Michal, dívaje se potutelně na Madlu svými veselými očkami.

O chvíli přišla za Madlou i Lenka. Byla též jen jednoduše ustrojena, ale měla slaměný klobouček, který ji dodával panštějšího výrazu, a kromě toho dobře ji slušel. Paní Kateřina se na ni s libostí podívala a ačkoliv neřekla ani tak, ani tak, přece myslila si v duchu, „tomu tělu přísluší lépe hedvábí, než mezulán *). Když se vespolek pozdravili, pobídla paní Kateřina Michala, aby se rychle oblékl, a za chvíli vyhrnuli se všickni z domu, mimo Anči, která zůstala, by střehla dům. Šli do Prateru. Mnoho lidu tam šlo, a před nimi řemeslnická rodina, což bylo dle učňů viděti, z nichž jeden dítě nesl, a druhý dítě sedící ve vozíčku táhl.

„Bože,“ vzdychla si Madla, „když vidím učeníka, vždy mi napadne Vavřinek. To milý Bůh ví, jestli je ten chlapec živ.“

„Je-li živ, není ve Vídni, sice bychom ho byli přece už našli, co jsme všickni už po něm se naptali!“

*) Hrubá vlněná látka na selských sukních.

mezi sebou hovořit; potom Vavřík a ještě jeden vstali, každý si vzal partes a šel po hostech, jeden na jednu, druhý na druhou stranu. Vavřík šel nejdřív ke stolu, kde seděl Michal a paní Kateřina s děvčaty. Obyčejně oslovil hosty německy, ale tu přistoupna k stolu mimovolně mu vyklouzlo z úst po česku: „Prosíme uctivě!“ Paní Kateřina položila na partes, co byla slíbila, a Michal dal též tolik. „To máte za tu poslední písničku českou, to prvnější se nám ale nelíbilo,“ řekla paní Kateřina, která nejraději pravdu každému hned pověděla. —

„My musíme hrát rozličné kusy, milá paní, proto že se jednomu ten kus líbí, jinému jiný,“ odpověděl Vavřík.

„Toť je rozum; každému se líbí své,“ přisvědčila paní Kateřina.

„Vyte, že jste všickni Češi?“ ptal se Janoušek.

„Všickni,“ odpověděl Vavřík, obraceje oči jen ustavičně k Madle, která též na něho s neobyčejnou pozorností hleděla.

„A z kterého pak jste kraje?“ ptala se Madla.

„Jsme od leckud, a maně jsme se tak sešli. Já na příklad jsem z Hradecka.

„Z Hradecka? A z kterého pak místa, prosím vás?“ ptala se zase Madla třesoucím-se skoro hlasem.

„Z Jesenice; Vavřinec Záleský!“

„Bratře!“ vykřikla Madla, a rychle ze zástoli vyskočíc, chytla bratra za obě ruce, a plačíc líbala ho na líce. — Jemu ruce sklesly, partesy i s penězi padly na zem, zůstal stát jako socha; teprv po chvíli vyhrkly mu slze z očí jako bohatý hrách.

„Bože, jakou radost bude mít matka a tetka, až jim to budu psát, že jsme se shledali!“ byla první Madlenina slova.

„A nehněvají se na mne?“ ptal se Vavřinec.

„Nehněvají se, ale matka se trápí, že o tobě neví. Proč pak jsi ale pranic o sobě vědět nedal, Vavřínku, a kde jsi byl po tři léta?“

„Všecko ti to povím, Madlenko, jen měj strpení; ale co ty tu děláš ve Vídni?“

„Já tu sloužím.“

„Ty že služíš? A proč?“

„Však se to dovíš.“

„Kdybych se byl toho nadál, byl bych se k tobě hlásil, hned jak jsi sem přišla, ale že bys ty ve Vídni býti mohla, to mi nenapadlo. Myslil jsem jen, ta je podobná sestře,“ pravil Vavřinec, s radostnou tváří na sestru se divaje.

„Ach co jsme se po tobě Vavřínku naptali, a nic, ani *hlásku o tobě*. Toho bych se nebyla nadála, že jsi u muzi*kantů*,“ *pravila* Madla.

„To byla chyba, že jsme vás vždy jen mezi ševcovskými učeníky hledali,“ smál se Michal.

„Bodejť že, mohlo mi napadnout, že se mu jiné řemeslo zalíbilo, a že zvolil snad veselé řemeslo, kteréž u nás každý zná,“ pravila Madla.

„Já si představoval Vavřince mladšího, a proto jsem se vždy jen po menších chlapcích ohlížel,“ přiznal se Janoušek

„On je mladý, ale vytáhlý,“ pravila Madla.

„Co jsme se nahledali, namyslili, a vše to nic platno nebylo, až nás Pánbůh obmyslil,“ pravila paní Kateřina. „A Hájek, ten se bude radovati, on mi zle přikazoval, abych se ohlížela po vás, Vavřínku.“

„Však ty dni přijede,“ ozval se Michal, psal mi skrze náklad, abych mu tu něco opatřil, že se nebude moci dlouho zdržeti. On bývá vždy o žních doma. Také mi píše, že měli námluvy a po žních že bude svatba; nevím jestli jeho nebo sestřina.“

Madla při Michalově řeči zbledla jako stěna, a rychle se shýbla dolů, jako by jí bylo něco spadlo.

„Sestra není snad ještě na vdání?“ mínila paní Kateřina.

„Vždyť uslyšíme. Vavřin půjde snad s námi?“ ptal se Michal. — „Toť se rozumí, že půjde! Jděte Vavřínku k těm vašim kamarádům, a řekněte jim, co a jak. Beztoho se už diví, co se tu děje; potom se vraťte k nám,“ pravila paní Kateřina.

„Rád bych šel, ale nevím, zdali mne pustí kamarádi, nemaji druhého klarinetisty. Ostatně nemám s nimi žádných závazků a mohu jíti, kdy chci,“ řekl Vavřinec, a šel k stolu, kde hudebníci seděli. Když jim byl peníze za českou písničku odevzdal, řekl jim, jaká radostná příhoda ho potkala, sestru že našel a dobré lidi, kteří ho k sobě zvou. Hudebníci dělali námítky, ale on vezma svůj klarinet, brániti si nedal. „Zýtra se k vám vrátím a povím vám, budu-li ještě s vámi chodit, čili ne.“ Po těch slovech se rozloučil a odešel. Nechali ho jíti, neboť znali, že ač mladý, svou hlavu má. Než se vrátil, byly ženské i pan Michal k odchodu přichystáni, neboť se schylovalo k večeru, a v tu dobu nebývala paní Kateřina ráda mimo dům. — Po cestě šla Madla při bratrovi; povídala mu o domově, o příčinách, proč domov opustila. Zděsil se Vavřinec, slyše, že si měla vzíti hezká jeho sestra ošklivého mlynáře, na kterého se dobře pamatoval. — „Tak nás ten otčím oba z domova vyhnal,“ vzdychl Vavřinec.

„On by nám přál dobré bydlo, jen že nám vůli zavazuje,“ pravila Madlenka. „Neměl mne nutit k člověku, s kterým bych při všem dobrém živobytí nešťastná byla, a tebe zase k řemeslu, které se ti nelíbilo, byť i živé bylo. Ale povez mi pak.

Vavřinku, proč jsi utekl, a proč jsi o sobě vědět nedal? Vždyť jsme od tří roků nevěděli, kde ti konce?“

„Nechtěl jsem domů přijít, ani čeho vzkázat, až bych místo našel, jakkoli mne dost trápilo, že ničehož o vás nevím. Proč jsem utekl? Protože jsem nemohl v tom místě, kam mne otčim dal, vydržeti; kdybych k dobrému mistru byl přišel, snad bych nebyl utekl. Tam jsem ale k řemeslu ani nepřišel, jen jsem ustavičně děti choval, kolíbal a po městě chodil, protože jsem i všecko donášet musel, kdo jen čeho potřeboval. I vodu musel jsem nosit i nádobí umejt, zkrátka byl jsem děvečkou a chůvou, ale učeníkem jsem nebyl. Stravu měli jsme špatnou, a já nejhorší, neboť jsem dříve k jídlu nepřišel, až bylo studené. Na půdě jsem spal — i při mrazech, myslil jsem mnohdy, že zhynu.“

„Vždyť ti dala matka dobrou postel?“ divila se Madla.

„Ovšem že dala, ale mistrová mi ji vzala, peřinu i podhlavnice, a dala mi starou houni a páperníci pod hlavu. Když jsem se tomu bránil, že jí nepatří, až teprv když vyučen odejdu, povídala, že se o ni neprosí, až bude svalená. Co jsem měl dělat? Ale všecko mne Madlenko netrápilo tak, jako to bití a to chování dětí. Já šel z rány na ránu. Jestli dítě trochu kviklo, už přiběhla mistrová, že prý jsem je štípl, hned mi dala poliček; a mně takového cos ani nenapadlo. Jestli jsem z města něco přinesl, bylo jim toho vždy málo, a všecko bylo špatné a já vždy za to odnesl. Jestli které dítě upadlo, jestli něco roztlouklo, vždy byl já za to bit. To víš, že já rád muziku mám; když jsem byl v městě, a přihodilo se, že vojenská muzika šla, chvilku jsem s nimi běžel; ale vždy jsem tu chvilku draze platil. A to bylo moje jediné provinění, to mi věř, Madlenko. Když šel mistr nebo tovaryš do hospody, musel jsem čekat až přijde a otevřít, a běda mně, jestli jsem hned se neprobudil. Ani mistr nebyl tak zlý jako tovaryš. Tuto nad uchem mám posud jizvu, památku na něho. Smeknuv čepici, rozhrnul si Vavřinec vlasy, a ukázal Madle nad uchem mezi vlasy velikou jizvu.

„A co ti to ten člověk udělal?“ ptala se Madla útrpně.

„Poslal mne pro chleb; když jsem mu ho přinesl, zdál se mu malý, poslal mne zpátky. Pekař mně vylál, ale na moji prosbu dal mi jiný, zase takový. Když jsem mu ten přinesl, hodil jím o zem.“

„I toť byl nějaký pohan,“ pravila paní Kateřina, jdouc před nimi a vypravování Vavřincovo poslouchajíc.

„Já ani nevím, co byl zač, ale zlý člověk byl,“ odpověděl Vavřinec a dále pokračoval. „Když tím chlebem hodil, *nemohl jsem se* udržet a řekl jsem mu, že je to proti Pánu-*bohu, co dělá,* že mu někdy dobré bude sousto chleba; ale

sotva jsem to dořekl, měl jsem kraječ v hlavě a krev po tváři se mi valila. Krájel právě kůže a ve vzteku hodil po mně nešťastně kraječem. Nemohli mi ani krev zastavit a omdlel jsem. Mistr poslal pro felčara, a ten mi potom hlavu zavázal a stáhl mi to. Ale zkusil jsem mnoho bolesti a dlouho jsem chodil s hlavou zavázanou. Co jsem se naplakal, to ti nemohu ani vypovědět; všickni se škaredili, že jsem nemohl kolik dní chovat a ještě mně vinu dávali, že to mám za svoji hubu, poněvadž při tom nikdo nebyl a tovaryš řekl, že jsem ho dopálil hubou, že jsem nevycválaný kluk, a on měl víru. Jediný starší učeník měl se mnou útrpnost, protože sám také zkusil. Jak mi trochu líp bylo, musel jsem do práce. Ten tovaryš byl vinen, že jsem utekl, snad bych se byl přece ještě trochu trápil. —

„A proč jsi to nevzkázal anebo nepsal, vždyť umíš psát?“ ptala se Madla.

„Holečku, to nebylo, jak si myslíš; co jsem domů z prvu tobě psal, oni museli vidět, a co vy jste mi vzkázali a poslali, také; a tak raději jsem nic nepsal. Co ty a tetka jste mi poslaly k snědku, z toho málo jsem okusil.“

„A což ti ten tovaryš nedal pokoje?“

„To byl člověk jako sršeň,“ pravil Vavřínek, a dále pokračoval: „Já sice k práci ani hrubě nepřišel, a také se mi to řemeslo pranic nelibilo, přece však za ty chvilky, co jsem k tomu přihlídl, přištipkovat jsem se naučil, když nastal velký stih, musila mistrová chovat a já sedl na stoličku. Když jsem jednoho dne zase k práci volán byl, dal mi tovaryš botu, abych dal na ni přištipek, a spolu přidal, že mi ji otluče o hlavu, jestli to nebude pořádné. — Prosil jsem ho, aby mi ukázal, jak bych to udělal pěkně; on mne ale odbyl, že to mám vědět. — Mistr nebyl doma, a starší učeník byl s dílem; nemohl jsem se jich tedy zeptati. Spravil jsem botu jak jsem uměl; když jsem byl hotov a tovaryšovi ji ukázal, hodil mi ji pod nohy, a chtěl mně dát po hlavě. Ve strachu, aby mne neuhodil do bolného místa, nastavil jsem ruku, v které jsem držel šídlo. Nevím, neviděl-li, že držím šídlo, či myslil že ucouvnu — uhodil — a šídlo vjelo mu do dlaně. Vykřikl, zaklel a snad by mne byl zabil, kdybych nebyl v tom okamžení utekl. Běžel jsem na půdu, uchopil kabát, skočil dolů vikýřem, a pryč za bránu a do polí jsem utíkal, co mi nohy stačily. Na noc přišel jsem do vesnice, kdež mi nocleh, večeři a snídaní dali, a ještě na cestu kus chleba přidali. Druhý den šel jsem ustavičně po silnici; na noc přišel jsem do hospody, kde mně také nocleh dali. Leželo jich tam více na slámě; já tvrdě usnul. Do rána mi kdosi šaty *ukradl. Plakal jsem*, ale co platno. Slitovalo se několik ho-

ství, vy jste mi tedy velmi vhod přišel, a budete mi moci nejlepší zprávu o zdejším školství podati. Přede vším prosím, mnoho-li tu máte škol?

On. Skoro v každej dědine je jedon dom, v ktorom sa dietky cez [1]) zimu schádzajú a učia.

Já. Čemu se u vás ve škole vyučuje?

On. Nuž, u nás sa učia dietky vo školách: katekysmu, z knížky čítať, a keď sa učitel chce volakomu (někomu) zavďačiť, teda učí tiež jeho synka postihy [2]) trochu písať a volačo [3]) rátať [4]).

Já. Jaké že knížky při vyučování ve škole užíváte?

On. Nuž také, jaké sebe každo dieťa do školy prinese. Niektoré donese modliacú knížku, iné slabikár, iné zas kroniku volajakú, a čo ktoró doma popadňe.

Já. Ale přiteli, jak můžete z těchto rozličných knížek dítky vyučovat?

On. Dobre! Najsám prv [6]) naučíme dieťa z jeho knížky jedon riadok, ktory keď už dobre vie, odrestuje [5]); potom sa učí druhý, treti, a tak až celú foliju [7]). Keď už celú foliju dieťa zná, teda druhú, tretiu atd. až sa nauči všetky [8]) modlitby ku mši svatej z knížky dobre čítať, a sa modliť. Keď už vie dieťa tyto modlitby a volačo z katekysmusu, a aspoň dve zimy do školy chodilo, teda potom vystane [9]) zo školy.

Já. Ale přiteli, již zhora jste podotknul, že v každé dědině se nalezá dům, v kterém se dítky přes zimu učí, a včil (nyní) zase, že za dvě zimy dítě do školy chodí, a již z ní vystoupí; či u vás se neučívá také v letě?

On. No to ešče, načo by to bolo! Naši ludia potrebujú svoje dietky cez léto k paseni statku [10]) a k iným robotám. Keďby aj chceli rodičia svoje dietky cez leto do školy posielat, tak nemožú zas učiteli jich učit, lebo musia sami okolo svojho gazdovstva [11]) a jineku [12]) robiť. V léte učia len v mestách, ale na dedinách nie.

---

[1]) Cez = přes. [2]) Postiby = když čas dopustí. [3]) Volačo = něco. [4]) Rátať = počítat. [5]) Najsám prv = nejprvé. [6]) Odrestuje = odříká. [7]) Folija = stránka. [8]) Všetké = všechny. [9]) Vystane = vystoupí. [10]) Statek = dobytek. [11]) Gazdovstvo = hospodářství. [12]) Jineky neb ineky = role. — *Vyslov ie jako naše ě.*

Já. Příteli! či zdejší učitelé musejí též navštěvovat vzdělávací ústavy, tak zvané preparandie?

On. O, to velmo málo ktorý ide do tej praeparandie! len ten, kdo chce prísť do mesta za organistu [13]), ale nám po dědinách toho nenačim [14]). Já som bol u jednoho organisty za 3 roky mendíkom [15]), potom 2 roky kompanom [16]), a potom som sa hlásil do N. za učitela, a bol som prijaty.

Já. Ale prosím vás, jaké že jsou platy zdejších učitelů?

On. Platy? ty vyzeraju biednie! Já ku pr. dostávám ročitě od obce 2 kyly [17]) žita, 12 kyl jačmena, 2 kyly ovsa, 1 vuoz sena, 6 vuozov dreva; od každého dieťata na týždeň groš planý, a čo pod rokom mi kantácije [18]) doniesú. Potom mám na jednu saput [19]) zeme pod krumple [20]) a kápustu; pri dome malú zahrádku a slobodný kvartýr.

Já. Kolik že máte dítek k vyučování?

On. Kolko sa jich kedy zídě. Niekedy 20, a niekedy aj 30.

Já. Ale jak mohou vyžit zdejší učitelé, obzvlášť mají-li nějakou rodinu, na takovémto malém platu?

On. Jako ktorý muože! No niektori sú notáriuši [21]), a bývajú za to od obce placeni; niektori zas robia remeslo, alebo okolo gazdovstva, jestli takové majú, sa usilujú, aby volačo zagazdovali k svojej potrebě. Já n. p. som vyučený murár [22]), lebo aj ten organista, u ktorého som sa vyučil, murárom bol, a cez leto chodim za plat murovať. Keďbych toho neznal, tak bych bol prinutěný mnohorázi žobrať.

Nyní se naše cesty rozcházely. Podali jsme si ruce, já

---

[13]) Organista = obecný název učitelův. [14]) Nenačím = nepotřebno [15]) Mendík = chlapec, který zvonívá a ministruje, kde zvenictví a kostelnictví posud spojeno jest se školou. [16]) Kompán = pomocník školní. [17]) Kýla = měřice prešporská. [18]) Kantácie = jistý obyčej k zlepšení platu učitelova, který v tom záleží, že učitel se svým mendíkem neb kompánem před výročitými svátky z domu do domu zpívat chodí, a za to peníze, vejce, máslo, slaninu, koláče atd. dostává. Tyto kantacie ale již tam, kde školy jsou organisované, přestaly, a uvedený jsou na ročitý plat v penězích i se školným. [19]) Saput = 2 měřice pr. obsahující 1200 □ sáhů země. [20]) Krumple = zemáky. [21]) Notárius = zapisovatel obecní. Tento úřad byl v Uhrách takměř ode všech učitelův zastupován; včil (nyní) ale jest od školství odloučen, a kdo *chtěl zůstati notariusem*, musil školu popustiti. Budoucně něco více o *bývalých notářích napíšu*. [22]) Murár = zedník.

jsem šel v levo a on v pravo. Z toho, co jsem od něho uslyšel, nabyl jsem dostatečného pojmu o školství národním na Slovensku. Cestuje samotný, přemýšlel jsem o tomto bídném a ubohém stavu pobratimských rodáků. Pomyslil jsem si, jak as to vypadati bude v místě, do kterého jsem cestoval.

II.

Přijda do N. B, kdežto byl cíl moji cesty; ač právě to moje zaměstnání nebylo (byl jsem totiž zde choralistou), přece jsem se nemohl zdržeti, abych nebyl vešel do zdejších škol nahlídnouti, jak to zde vypadá.

V první normální třídě byl učitel Čech, věci své, jaká byla za časů předbřeznových, jistý; novější ústavu vyučovací ale neznal, ač právě k tomu potřebné knížky již měl. Tu jsem se nabídnul, že mu novější způsob poznání písmen a čtení (hláskovací methodu) ukážu, což on se vší ochotností přijal, a já jsem začal dle navedení Jos. Bačkory dítky ve hláskování vyučovati. To se jemu velmi líbilo, snažil se, a v krátkém čase si způsob ten přivlastnil. Radostí jsem oplýval, vida učitele mne staršího, jak usiluje s bujarostí mladickou, aby ukázal, že jemu též školství na srdci leží!

Šel jsem se do druhé normální třídy podívati. Tu ale to zle vypadalo. Učitel byl Uher, absolvovaný theolog, který snad v breviáři dobře se znal, o vychovavatelství mládeže malou však známost měl. Jeho učenci ještě jakž takž dobře četli, ale čtenému nerozuměli. A jak měli rozuměti, když sám p. učitel tomu nerozuměl? Užívali zde k vyučování knih pro II. třídu obecných škol v císarství rakouském předepsaných, které v spisovném jazyku československém sepsané jsou; p. učitel ale jaktě živ takovou řeč a taková slova neslyšel. Co se psaní týká, to byla holá slátanina z latinky a šváboviny; i s počty to bídně vypadalo. Chtěl jsem za něho některou hodinku mluviti, abych ho o věci poučil, byl ale zpurný, a nechtěl tomu dopustiti, cítě se dosti schopna k vyučování uherskoslovenské mládeže. Vida, že s ním ničeho nepořídím, ba že se tím vidí zahanbena, nechal jsem ho na svém právu státi, opustiv od dobrého úmyslu svého.

Dověděl jsem se, že jsou zde také dvě filiálky. Neme-

škal jsem i těch navštíviti, abych se přesvědčil, jak to zde vypadá. Šel jsem jednoho dne na Št., doptal se na školu, a vstoupil do vnitř. Bylať to selská chalupa, z venčí celá zpustlá, jako nějaká cikánská búda, a vnitř to málo jináče vyzíralo. Dítky, na počet as dvacet, začmuděné a usviněné, seděly dílem okolo kamen, dílem na lavici při stěně, ostatní na zemi po světnici. Učitel seděl u stolu a šil kabanicu (kabát krátký, obyčejný oděv u Slováků), a dítky jedno za druhým vstávaly hore, šly ke stolu a odříkávaly p. učiteli. Jak mě zazřely, všecky se zděsily, co to za člověka přichází, zapomněly odříkávati, a hleděly na mne s otevřenou hubou. Sám p. učitel se domníval, že snad nějaký školní rada přišel. Upokojil jsem obě strany a žádal, aby děti dále odříkávaly. Byloť to pravé papouškování; po učení věděly tolik, jako před učením. Očitě jsem se přesvědčil o tom, co mi onen učitel již na cestě o školách vesnických ve Slovensku vypravoval. Jedno dítko mělo slabikář, druhé modlitební knížku, třetí kalendář, čtvrté Jiříkovo vidění, páté Meluzinu atd. Otázal jsem se p. učitele, jak to vypadá s jeho platem? On ale pravil, že každé dítě ráno i po poledni přinese polénko dříví k okuřování světnice; kdo z obyvatelů na řadě, pošle oběd; a za týden dostává od každého dítěte planý groš školného. Tedy že musí své řemeslo, totiž hrubou krejčovinu provozovat, chce-li se zde uživiti. — Politovav v duchu tento přebídný a žalostný stav školy a učitele, odešel jsem s přesvědčením, jak zde o půlstoletí národ pozadu jest.

Nedlouho na to šel jsem také druhou filiálku navštíviti, domnívaje se, že zde snad lepší pořádek a větší snahu ve škole poznám, ale zklamal jsem se. Bylo-li v první zlé a špatné zařízení, v této ještě horší a špatnější jsem shledal. Nejen že školské stavenisko, na polo zbořené, špatný dojem působilo, ale i u vnitř protivná směs panovala. Školní dítky usviněné, neumyté, rozcuchané a v největším nepořádku, seděly sem tam po škole; p. učitel obšíval čižmy (boty), manželka jeho předla, malé dítě kolíbajíc, a druhé se po ni spínalo, křičíc o duši, co mu hrdlo stačilo: „Mámo chleba! Apko (otče) chleba!“ — Chudák! Neměl chleba kde vzíti, aby dítě upokojil, musil čekati i se svou rodinou, až jemu z pořádky

někdo oběd donese, který jsa určený pro jednoho, musí třem, ano dle pravdy čtyrem dosti býti. Aby na snídani a na večeři pro sebe a svou rodinu chleba zaopatřil, musil ševcovství provozovati, neboť jináče byl by přinucen byl žebrati. S truchlým srdcem jsem odcházel od rodiny ubohé! Politoval jsem ji, cítil s ní soustrast, ale nemohl jsem pomoci.

Nebylo mi již více potřeby přesvědčovati se o stavu zdejších vesnických škol. Jaký div, že tak málo a tak prázdno se v nich mládež vyučovala, když pozřeme, kdože byli zdejší učitelé? Každý byl za učitele schopen, kdo jen jakž takž čísti a trochu psáti uměl, či on byl sedlák, či řemeslník, či vysloužilý voják, či ze škol propuštěný hejsek, aneb služby prázný písařík: všecko bylo jedno; nebylo žádného rozdílu ani co do stavu, ani co do osobnosti a schopnosti. Jak mohl ale pravý a vzdělaný učitel v takové škole setrvati, jak mohl jho takové za malý, ba bídný plat na sebe vziti? Toť nebylo možná! Jaká pláce, taká práce! Za malý peníz nehleď koňovi na zuby!

III.

V takovém smutném a opuštěném stavu stály školy národní na Slovensku, a nejen na Slovensku, ale takměř v celých Uhrách, jako jsem s hora popsal, před čtyrmi roky. Pohledněme ale nyní na naše národní školy.

Vys. vláda naše uznavši, že jen v pravém, národním vychování mládeže blahobyt národu a státu záleží, a že jen dobře zřízená škola může usilovné rolníky, schopné řemeslníky a živnostníky vůbec, řádné poctivé muže a pravé matky vychovati, vydala rozkazy, jak se mají školy národní v Uhrách zříditi. Poněvadž ale, mají-li školy veškerým těmto úlohám vyhověti, musí nejprvé o schopné muže k vyučování mládeže postaráno býti, kteří by dostatečně vzděláni a k tomu oprávněni byli — neboť: „co sám nemáš, druhému dáti nemůžeš,“ — protož zřetel svůj obrátila na učitele. „Nikdo nesmí mládež vyučovati, leč ten, kdo buď dva roky přednášky přípravny (preparandie) slyšel, aneb veřejnou zkoušku na takovémto ústavu s dobrým prospěchem složil.“ Tři roky byly pro veškeré učitelstvo určeny, v kterých každý, buď mlád nebo stár se takovéto zkoušce podrobiti musil, nechtěl-li se služby přijíti. By-

loť to šamrání a reptání, ale všecko marné; každý kdo chtěl učitelem zůstati i pro budoucí časy, musil zkoušku dobře odbaviti.

Ku vzdělávání schopných čekatelů učitelských zařízeny jsou nové přípravny dle národnosti a jazyka, a sice na počet sedm pro celé Uhersko, při čemž, budiž Bohu díka, jsme také my s přičiněním našeho nejdůstojnějšího arcipastýře, pana biskupa Bystřického, se československé přípravny dočkali. Zde se již dva roky čekatelé vzdělávají a pro stav učitelský prospívajíce pod řízením moudrých mužů, nejvíce Čechů, ve všech vědách jazykem mateřským. Radost jestiť to, zde na Slovensku čistou československančinou mluvit slyšeti.

A jak že to vypadá s učitelskými platy, aneb s tak zvaným školným? — Ve smyslu vysokých rozkazů počaly se již r. 1855 platy učitelův zlepšovati, a tak o jednoho každého učitele postaráno, aby mohl se svou rodinou jak jen možno důstatečně vyjít a nemusil pro chleb vezdejší na zkázu a újmu školního vyučování se s jinými mimoškolními předměty, jako: řemeslem, rolnictvím, hudbováním atd. zabývati. Nyní nebude míti žáden (?) učitel výmluvu, že skrz hmotné zaneprázdnění musí duchovní vzdělávání jak u sebe tak i u dítek zanedbávati. Ač právě to u přirovnávání k jiným stavům a hodnostem žáden věhlasný plat (250 zl. — 300—350 zl. stř.) není, ale přece při skrovnosti může s ním učitel i s rodinou svou, která též usiluje něco k celosti na rozličný bočný (?) způsob přispěti, pořádně (?) vyjíti. Nejhorší při tom jest, že odvádějí obyvatelé podle usedlosti a zámožnosti větší nebo menší školné buď učiteli samému, buď představenému *o sobě a pod jmenem školného*, kde na mnoze při nedbalosti rodičů a představeného resty do roka a více zůstávají. Byloby o mnoho lepší, kdyby platy tyto jako platy druhých veřejných státních úředníků k daním zemským se připočtly, a se přímě do c. k. kas jako jiná daň odváděly, učitelové aby pak odtamtud placeni byli. Tím by přestalo šamrání na nové platy pro učitele, a nemusil by učitel mnohokráte tak nemilé výčitky od rodičů, když dítkám nelichotí a s nimi se nepanáčkuje, poslouchati. Nyní ale za to uslyšíš: „Co že chce ten učitel? Či neví, že my ho platíme? Počíná sobě jako nějaký pán, a na to zapomíná, že, když ho platíme, náš sluha jest, a my jeho páni!“

— Ach! kdyby dal Pánbůh, aby naše vysoká vláda i toto zlé odstranila, a učitele jako jiné státní úředníky z c. kr. kas platit nařídila. Tenkráte by byl učitel za osobu považován, za kterou každý pravý učitel považován býti má, a nabyl by před obyvatelstvem více vážnosti; tak ale jest považován za sluhu obecního jako druzí sluhové, jako ku př. pastýři, hlídači atd. Ano, jeť sluha, ale sluha lidu osvíceného! Jinak při nerozumu a nevzdělanosti obyvatelstva jest mu postavení třeba, kteréž mu jen moudrá vláda opatřiti může.

Do škol jsou všeobecně zavedeny knihy vysokým ministerstvem vyučování nařízené aneb schválené; modlitební knížky, slabikáře staré, kalendáře, Jiříkovo vidění, Meluzina atd. zmizely ze školy, ponechavše oněm místa. Též se při každé škole zřizují štěpnice, v kterých se všecka mládež prakticky ve štěparství vyučuje, kteréž velmi mnoho ku vzdělání a ušlechťování lidstva napomáhá; neboť kde se stromoví nepěstuje a nešlechtí, tam nevěje posud čilý duch osvěty. Také o včelarství se zde značná péče vede, avšak jsme tu, jakož i v jiném, za našimi pobratimy, Čechy a Moravany (píšu jako Slovák), daleko nazpět.

A čemu že se v našich národních školách vyučuje? V našich školách učí se nyní dítky přede vším čísti, psáti, počítati, učí se náboženství a biblické dějepravě; mluvnici a pravopisu; země- a dějepisu; přírodopisu a přírodoskumu; při diktandě písemnostem; učí se dále štěparství, včelarství, příhodně i rolnictví. Též o zlepšení zpěvu chrámového se zde usilovně pečuje. Ovšem že se věcem těmto nevyučuje jako na vysokých školách, alebrž že se mluví o tom, co právě nejblíže, k čemu příležitost, jakož to u dítek jinak býti nemůže, má-li se vyučování s výsledkem potkati. Čte se z čítanky o rudách, a učitel povídá o rudách, čte se o zemích a národech, a učitel o tom povídá, a tak se předměty co chvíle mění a vyučování je zábavou. Pravda ovšem, že se tohoto a takového vyučování zhusta zanedbává, ale dá Bůh, že se brzo ujme, dříve než desítiletí jedno mine. Jsou i zde řádní učitelé! *)

*) Při této příležitosti budiž zmínka učiněna o spisu pro učitelstvo nad míru důležitém, kterýž nedávno p. J. Walter, učitel čekatelů, vydal, a jenž za předmět má vysvětlení čítanky. *Red.*

Co se školních budov týká, počínají jináč vyzírati. Malé školy se zvětšují, staré zpustlé, které již zub času nahlodal, se zbořují, a na místě nich účelu přiměřené znovu se staví. Tak ku př. u nás na B. shořela r. 1856 školní budova, která ze světnice 6 □ sáhů velké pro učitele, a též takové pro vyučování dítek, kterých na počet as 130 bylo, sestávala. Nyní se ale světnice pro učitele o jeden sáh rozšířila a učírna ještě jednou tak velikou udělala. A tak i jinde.

Na takovýto způsob se v našem okolí, a jak doufám i v celém Slovensku, o školy dbá a přičiňuje. Naše vyšší představenstvo, uznávajíc nutnou potřebu vyvedení vysokých zákonů, všemožně usiluje, aby je skutkem provedlo. Sláva jemu za to! Nemine ho pomník věčný v srdcích lidstva, ač právě včil ne, jistě ale postupem času u potomstva; neboť včilejší pokolení velikou cenu toho neuznává, a zdá se mu divné býti, že musí při školních budovách tolik pracovati, co také jeho pradědové nečinili; že musí učiteli takový plat dávati, který ani od počátku světa nebyl; že musí dítky od začátku šestého až do skončení dvanáctého roku do školy, a pak i *v letě* posýlati, co ani za Štefána krále nebylo. A potom, co to za šamráni uslyšeti na ty nové knihy tou uherčinou (!!) tisknuté, a na to všecko učení a jeho způsob, aby se dítky bez slabikáře a knížky naučily čísti. Ale marné bylo by popisování; nechť si každý představí, jak to tam vypadati může, kde se všecko z brusu nové do života uvádí, co jaktě živo nebylo.

Též musím podotknouti, že se zde zařázejí učitelské schůzky či konference, na způsob oněch již dávno u nás na Moravě, v Čechách atd. v život zavedených, a sice do roka dvakrát, z jara a na podzim. I školy nedělní, čili opakovací se všemožně do života uvádějí.

Nechť poslouží tyto řádky pisateli článku: „O Slovensku a na Slovensku“ v 10. svazku Posla za odpověď, a že skutečně se už na tom pracuje, co jakožto přání vyslovil.

Ze starých časů.

2. *O řemeslech v Čechách.*

I.

Řemeslo pán, tutě vždy živý peníz.
České přísloví.

Nic nemůže člověku bez práce přijíti, říkají Čechové; a bývalo tak od jakživa mezi lidmi, že rozumem a rukama musili si dobývati, čeho jim bylo třeba k pohodlí a živobytí. Ale byla zaměstnání lidská hned od počátku velmi rozdílná a tudíž i mravy a vzdělání národů velmi rozličné, ač mnohem stejnější a mezi sebou podobnější, čím dál a hlouběj časem v minulost se béřem. Člověk, opanovav zemi, stal se jí poddaným u věcech přemnohých, ač nepřestával býti pánem jejím. Způsob živobytí jeho nezakládal se toliko na čilosti a chuti; příroda jej také sama nutila neb vybízela, aby tak neb onak živ byl, přeměňujíc a různíc povahy lidské rozličnou povahou půdy, na níž člověk přebýval. Jinak žili a chovali se lidé, kteří lovem hubili zvěř, aby sami živi byli; jinak ti, kdož při vodách číhali, aby rodinu svou vyživili; jiných způsobů byli národové kočující, kteří stáda z pastvy na pastvu honívali, táhnouce dále, když již stádům píce samorostlá déle nestačila; mnohem spořádaněji žili národové rolničtí, kteří nečekali, co a jak jim kde vyroste, nýbrž sami rovnou půdu hledali, usazujíce se tam, kde vlastní rukou pole založili. Rolnictví přivedlo národy k stálým sídlům, z nichž se nehýbali, dokud se buď země jimi nepřelidnila, nebo dokud jimi jiní národové jinam nehnuli. Ať si pak žil člověk jak chtěl, pouhou rukou živobytí všude dobývat si nemohl, maje k zaměstnání svému zapotřebí nástrojů, třeba byli nástrojové tito pouhé kameny, dřeva, kosti atd. schválně vyhledané, nebo rukou lidskou k práci přetvořené. Kde pak lidé *stálá* sídla měli a obcování jich bylo trvanlivé a bližší, tam časté opakování stejné práce, zkušenost a náhoda, i příklad jiných zaměstnání lidská zdokonalovaly, potřeb jednotlivcům v společenství přibývalo, *zmáhala* se čilost i pohodlí, hojnost, plýtvání a okrádání, vy-*hledávání věcí* přes potřebu k ozdobení příbytků a těla, a ne-

jen vzájemnost mezi lidmi, než i mezi rozličnými druhy práce časem velmi vzrůstala. Pole, domácnost, dobývání i hájení statku i vlastní osoby, vyhledávání snadnějšího živobytí a rozkoš množily řemesla, která lidem buď pomáhala při jiném zaměstnání, aneb se mnohým stávala později výživou jedinou. A čím více mizela prostota i jednoduchost poměrů společností a národů, tím živěji rozvíjela se řemesla i obchod.

O Slovanech víme, že byli národ pokojný, pilný a veselý. Živili se nejvíce vzděláváním půdy, oblibujíce si jídla moučná, jichž si snadno z ourody zemské mohli nastrojiti. Pivo a medovina bývaly jim nápojem. Uměli dobře dělati pluhy a jiná polní nářadí; obilí mlátili, mleli a pekli, a cizí národové někteří naučili se od Slovanů pluhem půdu orati a péci chléb. I stavěti uměli, ovšem ze dřeva, mající stálá obydlí a hrady. Válku rádi neměli, ale bránili se statečně, kdykoli třeba bylo; v čas míru bývala jim vyražením hudba a zpěv. Již z toho jde, že kromě orby znali řemesla dosti rozmanitá, kterých potřebami stále přibývalo. Rozděleni byli národové slovanští na plemena nebo čeledi, a celé příbuzenstvo pohromadě bývalo, dokud je daleké rozrození, nesvornost, neb jiné věci nerozvedly. Kde si Slované oblíbili zvláštní řemeslo, bývalo pak většim dílem v rodinách dědičným, tak že rodinu i podle řemesel a zaměstnání jmenovali.

O řemeslech Slovanů v Čechách svědčí jména míst, na nichž se řemeslníci čeští usadili. Dokázaliť naši učenci *), že Slované v Čechách při řekách a po rovinách se usadili, jmenujíce svá sídla jménem rodu pohromadě bydlícího, jako: Budějovici, Klenovici atd. Když pak lidnatosti v sídlech přibývalo, odštípili se členové rodiny, zakládajíce pro snadnější vyživení sídla neb osady nové, jimžto nová jména dávali, aby jich každý rozeznal od těch, kteří v starém sídle zůstali. Noví osadníci, a s nimi i osady, jmenovali se buď podle povahy své tělesné a duševní, buď podle povahy jich bydliště, podle

*) Přečtěte si článek Dra. H. Jirečka v Památkách arch. a místop. 1858 str. 362. „Běh kolonizací české až do r. 1200," jemuž každý pozorný čtenář snadno porozumí, a zajisté se potěší důkladnými a zajímavými zprávami o *nejstarších Češích a o Čechách.*

zaměstnání, podle událostí mezi nimi zběhlých, anebo jim přezdívali všelijak.

Podle starých těchto jmen obyvatelů a jich sídel bylo mezi slovanskými Čechy dosti řemesel domácích zděděných. Bydlilit bečváři v Bečvarech, štítaři v Štítarech, kováři v Kovárech, vařečkáři v Mentúrech (moutiti), vodní stavitelé ve Voděradech (raditi = dělati), pekaři v Poceradech, mincíři v Cetoradech (ceta = peníz), žernovníci v Žernosekách, mlynáři neb mleči v Mlynářech, kartáčníci v Šepetelích (litevsky : sepetys = kartáč), dehtáři v Dehtarech, smolaři v Smolotelech, písmořezci v Črtoryjích atd.

Dovídáme se i odjinud ještě o provozování řemesel v Čechách, ač již od lidí *poddaných a nesvobodných*. Snadno stávalo se, že hlava veliké čeledi neb příbuzenstva, pamatujíc přede vším na sebe a děti, dalších příbuzných a známých nedbala, požadujíc od nich práci a službu, však užitek práce jenom k vlastnímu dobrému obracejíc. Vzdálenější příbuzní pozbývali svobody, čím větší čeleď a čím mocnější hlava *její* byla, stávajíce se poddanými pána, na jehož půdě obydlí a živnosti své měli. Poddanost ta druhdy bývala i dokonalým nevolnictvím neb otroctvím, tak že pán netoliko užitky z práce a řemesla služebníka svého, než i vlastní jeho osobu jinému přepustiti, darovati nebo prodati mohl. Krom toho zmáhala se v 10. století moc knížecí a státní, a kníže sám měl nejvíce pozemností, buď zalidněné a vzdělané, nebo prázné a pusté. Na statcích knížecích a šlechtických zakládaly se nové osady, a na čí půdě pak kdo bydlel, tomu býval poddán, nemaje jmění svobodného. Měst tehdáž ještě nebylo, i Praha sama obydlena byla lidem poddaným, který knížeti rozličné služby vykonával, jako po krajích obyvatelé podhradí župních neb krajských. A tu dočítáme se, kterak knížata buď celé vesnice neb kusy země i s člověkem klášterům atd. darovali, aby se jim dostalo snadnějšího vyživení a zásobení výrobky řemeslnickými. Pomíjejíce rozličných služeb, jakých lidé poddaní pánům svým vykonávali, uvedeme jenom řemesla, o nichž se při lidech poddaných zmínka děje.

Mnohých našich řemesel do 13. století ještě nebylo, aneb *jich více bývalo* spojeno v jedno. Ženy pro rodinu samy šaty

šily (ruby strojily), samy na ně předouce. *Krejčích* tedy co zvláštních řemeslníků v Čechách nebylo, dokud se k odívání nehledalo cizích látek a krojů. *Ševci* šili a připravovali škorně a jiné odívání a potřeby z kožˇi rozličných, od *koželuhů* připravených; tudíž ševci i *kožišníky* sluli. *Tkalci* a *soukenníci* dělali plátna a sukna; jenom dražší sukna přiváželi do Čech z cizíny. *Kovářů* bylo třeba k domácím pracem, *mečířů*, *štítařů*, *železníků* k hotovení nástrojů obrany a jistoty. *Hrnčíři* dělali nádobí potřebná, *číšníci* číše, *soustružníci* a *zlatníci* věci skvostné a umělé; *tesařů* byla hojnost, a kde dělalo se něco z kamene, tesali a stavěli *kamenníci*, prodávali vápno *vápenníci*, a *cihláři* pevné cihly pálili. Jídlo a pití doma strojili, častujíce hosti velmi štědře, když je někdo navštívil. Oráč zasel, Pánbůh požehnal a *mlynář* semlel, *pekař* jiným napekl a *kuchaři* starali se o stůl knížecí, duchovní a panský. *Sládci* slady dělali a z nich *pivovarníci* pivo; včelami se Čechy jenom hemžily, a z medu Slované medovinu strojiti, píti, prodávati dobře uměli. *Řezníků* za oněch starých časů ještě nebylo.

Obchodem přibývalo do Čech cizinců a s nimi i nových a lepších řemesel. Bohatí kupci němečtí usazovali se v Praze na Poříčí, a knížata česká povolila jim nejen vlastní zprávu obecnou, než i svobodné vedení obchodu a řemesel, poskytujíce jim znamenitých výhod a monopolů, jakých lidé domácí, v poddanosti jsouce, neměli, aniž si jich tak snadno zakoupiti mohli jako cizinci. Za krále Vratislava (1061—1092) vzala počátek *ulice německá* na Poříčí, kteréžto Soběslav II. (1173—1178) osvobodil od moci úřadů župních a mnohých břemen zemských, povoliv usazeným Němcům, aby si směli voliti rychtáře a spravovati se zákony svými německými, kteréž s sebou přinesli. Osada německá rozšiřovala se víc a více, majíc plnou svobodu, přijímati mezi sebe cizince jakékoli, kteří by s nimi býti chtěli a jich trpěti. Osada Pražská, která za Václava I. (1230—1253) obsahovala v sobě již celé město Pražské, nebyla v zemi jedinou; Přemysl Otakar I. (1197—1230) a bratr jeho Vladislav svolali do Čech a na Moravu hojný počet osadníků z krajin Porýnských, udělujíce jim svobod znamenitých, aby se *co svobodný stav městský* podle svých řádů usazo-

vati a živiti směli. Způsobem takovým povstala v Čechách *města svobodná*, jimž králové jak jen mohli přáli, aby měli v městech proti bohaté šlechtě podporu výdatnou. Od časů Boleslavů, kteří v Čechách upevnili moc panovnickou, nastávaly během času v zemi důležité změny, jimiž jmění a tudíž i moc knížat českých slábla, šlechta bohatla, lid hubeněl a v tužší poddanost šlechty upadal. Poddaný lid český podléhal svévoli a lakotě úředníků župních, kteří vydíráním jmění svírali ubohý lid tak, že druhdy i ten, kdo něco statku měl, z vesnice utíkal, dávaje se v poroby mocnější šlechtě, která by jej před úřady bránila. V bídném tomto stavu obtížen byl lid český robotami a daněmi zemskými, kterých naši úředníci skládali přes obyčej a vůli královu, nebojíce se slabé moci královy, od něhož za odměnu úřady ty měli, hledíce z nich vytěžiti co jen mohli. A za takové utiskování nedostávalo se lidem ani spravedlnosti, ani jistoty před loupežníky a vojskem zemským najímaným, které vlastní země jako nepřátelské nešetřilo. Pomysleme si tedy vedle poddanosti a poroby lidu českého města mající svobodné osoby a jmění, privilegie, vlastní řízení a vykonávání spravedlnosti — jedna strana nemohla se hýbati, druhá hýbala se svobodně — a strany ty měly spolu nyní zápasit u vzdělávání ducha, řemesel a celého živobytí. V nouzi potřebovali králové hotových peněz, kterých by se od Čechů tak zbídněných dlouho byli nedočkali; obraceli se tedy k Němcům, mezi nimiž příznivými okolnostmi stav městský dávno byl se vyvinul a řemesla zvláště válkami křižáckými zkvětla a města jimi bohatla. Povolavše králové do země cizinců, proměnili poměry národní i společenské, zvelebili obchody a řemesla, z nichž Čechové jenom potud užitek měli, pokud si k svobodnému bydlu v městě pomohli, proměňujíce nabýváním měšťanství a možnosti zhusta i svou českou národnost, tak že města v Čechách vůbec němčila se aneb byla německá. Ale na převratech takovýchto vypučel nový život, jímž staly se Čechy zřízením měst, právy městskými, cechy řemeslnickými atd. městům v Říši velmi podobnými. Však nechajíce jiných věcí pro budoucnost rozhodných a důležitých, řemesel si hleďme a jich cechovního zařízení.

V Němcích vznikali cechové či pořádkové řemeslničtí

spolčováním se lidí stejného neb podobného zaměstnání k vzájemnému pomahání a zvelebování řemesel, jako se spojovali kupci k snadnějšímu vedení obchodu. Spolčování takové mohlo se arci díti jenom mezi lidmi svobodnými, jako byli lidé měst německých, která se od devátého století zmáhala silněji a silněji, nabývajíce větších práv a důležitosti. Již r. 1106 dočítáme se o pořádku řemeslnickém ve Vormsu, a 1266 bylo ve Štrasburku více cechů spořádaných: ševcovský (rindsuter), koželužský (kurdevener), tesarský, olejkářský (oleylüte), mečířský, kovářský, uzdářský atd. A čím více přibývalo měst, tím hojněji bylo cechů po Německu.

Jak mile v Čechách usazováním cizinců a vykupováním se domácích lidí poddaných rozšiřoval se svobodný stav městský, dělili se svobodní řemeslníci od lidu, který z povinnosti pracoval pánům svým do hradů nebo kam mu bylo přikázáno. Měšťanům a pánům znelíbila se práce sprostější a samodílná; shánělí se po látkách a po krojích cizích, dražších, umělejších, chtějíce míti něco také pro potěšení a na ukázku, nejen pro pohodlí a potřebu. Bylo tedy svobodné řemeslníky městské hned znáti podlé toho, že dílu svému lépe rozuměli. O tom sami také dobře věděli, nalézajíce pravidel, jimiž by se řídili, aby při řemeslech jejich byl pořádek a jednota, aby se počet jejich řádnými oudy doplňoval, by nehodnými poctivosti celku neubylo. Dokud ještě řemeslníci neměli pravidel veřejně uznaných a potvrzených, řídili se obyčejem a zvykem, přiznávajíce se veřejně k sobě při slavnostech a na jarmarcích, jdouce neb stojíce vedle sebe, kteří byli téhož řemesla.

Když král Václav II. roku 1283 od Oty Braniborského vracel se do Prahy, vyšli mu naproti s pány a s kněžstvem i měšťané spořádaní podle řemesel. A již před Václavem dovídáme se, že dal Otakar II. právo *zlatníkům* Pražským, aby čtyři z nich zkoušeli stříbro, z čehož jde, že již tehdáž zlatníci tvořili jakýs takýs celek čili pořádek. Vůbec připravovalo se cechovní řízení v 13. a 14. století, až i došlo potvrzení zprávou městskou i královskou.

Nejstarší privilegium cechu řemeslnického v Praze jmenuje Tomek stvrzení cechu *krejčovského* rychtářem a radou Starého města Pražského r. 1318, v němž se vykazuje, že

mistrem nikdo býti nemá, kdo by práva měšťanského sobě dříve neopatřil, zaručiv se čtyrmi kopami grošů, že tři léta a tři dni s městem chce trpěti dobré i zlé; že mistr ve službě pána neb vrchnosti jakékoli pracovati nemá atd. Toto privilegium bylo rozšířeno r. 1341 a vytknuto v něm více věcí týkajících se pořádku, vedení řemesla a chování se mistrů k měšťanům. Ale teprv za Karla IV. rozšířilo se řízení cechovní dále a dále po Čechách a Praze samé přibylo řemesel založením Nového města, na němž nejvíce čeští řemeslníci zůstávali, ponechavše obchodu a učenosti Starému městu větším dílem německému.

Řemesel jednotlivých a cechů již nyní zevrubněji jmenovati nebudem. Čechové, stýkajíce se s cizinou, zvláště s Říší, měli doma sami hodný kus ciziny a řemesla jako jinde; neboť i řízení městské i cechovní v Čechách podle německého vzrostlo. Toho jenom dotknu, že nebylo tehdáž rozdílu mezi řemesly a uměním, jakož těžko bývá určiti, kde řemeslo přestává a umění počátek svůj béře. Arci že se rozdílu *toho i* hned dodělám, povšimneme-li si myšlénky a účele rozličného tvoření a robení lidského. Ale toho si tehdáž ještě nedbali, i umění *řemeslem* jmenujíce, jako vůbec v Čechách mluvívali o práci *řemeslné*, o obrazech a sochách, stavbách atd. *řemeslně* vyvedených, hledíce jen ku podobě zevnitřní, nikoli k vnitřní podstatě uměleckého výtvoru. Avšak nebývalo předkům řemeslo jako řemeslo, protože rozdíl mezi kovářem a zlatníkem, malířem a barvířem i pro pouhou látku řemesel i pro rozličný dojem jejich výrobků každému byl patrný. Zlatníci, malíři, *kameníci*, kteří i *stavitelí* bývali, měli své cechy jako jiná řemesla, ale nerádi se míchali mezi jiné cechy, v nichž kromě hmotné práce tolik duševného, umělého, jako mezi nimi nebylo. Historie trojanská, která sepsána byvši v latině roku 1287, plným českým jazykem r. 1411 byla vyložena, připomíná 144 pojmenování řemesel, mezi nimiž se i tito řemeslníci pokládají: trubači, píštci, hudci, varhaníci, herci, kejklíři, apatekáři, lékaři, kořenáři, ranlékové, kameníci, zedníci, obrazníci, malíři, mramorníci atd. A milý náš Štítný vytýká hudcům a píštcům, že by také mohli být počtěni mezi dobré *řemeslníky, kdyby* řemeslo své vedli, nepřekážejíce službě Boží

a poskytujíce lidem utěšení v pravý čas. Ale dost toho; kdož by tehdáž přísného rozdílu mezi uměním a řemeslem vyhledával, kdež lidé více o dílo, nežli o pojmenování jeho dbali. Těšíme-li se památkami českého umění, nebude nám vaditi, jestli jmenovali ho, od něhož pošly, řemeslníkem nebo umělcem, jen když bylo dílo samo umělé neb „kunštovné," jak později podle Němců říkali.

Ještě o tom slovíčko, jak se řemeslníci chovali k lidem, kterým dělali. Máme několik českých básní káravých ze 14. století, jimiž se spisovatel dotýká některých řemesel pro jich šeredné a škodlivé zvyky a nepoctivé chování; i odjinud taktéž o nich se dovídáme, a z toho něco čtenářům svým vyberem. Byli tehdáž jako jindy také křehcí lidé a za své chyby někdy ostrým pérem, pernou řečí dostali. Slyšme tedy několik starých řemeslnických hříchů, které spisovatel kárá.

Žena naříká na muže, že má děti bosé, že všecko propíjí a prohrává. Švec slibuje, že má čtvery škorně a že je na trhu za vědrunk (čtvrt hřivny) prodá, aby měly děti v čem chodit. V pondělí se mu nechce se ženou na trh, až prý ve čtvrtek. Ale běda, ve čtvrtek jde se ženou do města, prodá škorně a dostane velikou žížeň. Žena svolí, aby se zastavili v hospodě, nebudou-li mnoho pít. Švec nemohl se dlouho žížně zbavit, dal se do kostek, vylákal a vynutil od ženy groš po groši, a když mu kostky z rukou brala, přehnul ji přes stůl, až volala k živému Bohu. Vědrunk byl tentam. Švec na cestě ženu odprošoval, až si všecko odpustili a v míru domů se vrátili, jako z domu vyšli. Bývá prý švec lidem za posměch, když z hospody od kostek letí a práce své ničím dobrým neužije: „přehubené jeho bydlo, mohl by raději žváti mýdlo, než tak hanebně bydleti, nic dobrého neužíti."

Za pití a opíjení dostávají i jiní řemeslníci. Horníci, majíce vždy drahně peněz, musí vždy býti plní vína a dobře tráviti, třeba měli zejtra žebrat. Tím se hornikům dobře vyrovnají lazebníci, jsouce nejsprávnější lidé, že na jiných ničeho neloudí, jenom kdyby se neopíjeli při holení a pouštění žilou. „Když zlou břitvou koho holí, často velmi po něm bolí, rád se lázebník žíli chybuje, když krev z rukou pouští, a zaslouží by za to bití."

Jiní kárají se z nepoctivého vedení řemesla. *Řezník* v zimě maso polévá, aby mu zmrzlo a přibylo váhy. Třeba naň dávati pozor, aby tě neošidil. *Sladovníci* také o nic lepší nejsou. Chtějíce brzy zbohatnouti, kupují od sedláků na velikou míru, a když někdo pro slad přijde, prodávají na malou. Dá-li si kdo slady dělati, vysype sladovník svůj slad na hromadu, osype ji jako zahradou okolo cizími slady až k svému sladu nemá se kudy dostati. Dlouhým hřeblem přihrabuje sobě cizích sladů, až bude jeho hromada mezi všemi hromadami největší. Na *mlynáře* volá skladatel Desatera božích přikázaní (v 14. stol.): „Mlynáři také znamenej, když meleš, cizího nechej!“ z čehož jde, že se i starým Čechům někdy v mlýně mouky uprášilo.

A což o pekařích? Také na ně od jakživa naříkali. *Pekař*, chtěje napéci božího daru, napytlovav mouky a přihotoviv v díži kvas, hrnec kvasnic v těsto naleje, a když těsto nechce kynouti, jde žena opět pro kvasnice a naleje jich půl díže. Po obědě pekař těsto válí a žena jej pamatuje, že dal za míru mouky tři groše a že má v těstě třetinu kvasnic, aby měl svědomí a naválel z těsta hodně koláčů; padesát prý nebude mnoho. Jak jsou koláče napečeny, hned je pekař na město vleče, svolávaje, kdož ráčí, že dostane u něho nejlepší koláče, dobře nadělané, slané, vypečené. Desetkrát vrhaje koláčem vzhůru, ukazuje, jak má pečenou kůru. Nejeden sprostný sedláček, koupiv si za halíř koláček, a překrojiv jej, uzří v něm veliké díry, až by veň vložil tři pěsti. Pekař, že koláče nadýmá, veliký má hřích, a „pro ty hubené kvasnice bude odloučen božího líce, jestliže se nepolepší,“ dokládá starý skladatel.

Nechaje jiných, ještě soukeníků a krejčích několika slovy se dotknu.

Soukeník je prý velmi upřímný k svému kmotru. Nemoha prodati zbytek, poradí kmotrovi, aby sukno dokoupil, že lidé zbytek od něho kupovali, ale osmi grošů nedodali. Raději prý kmotru těch osm grošů sleví (spustí), nežli cizímu, a tak kmotra věřícího napálí. Na cihličku krejčovskou staří nářek nevedli, jenom na nůžky, že zajíždějí, kam nemají. *Krejčí kalí se* v témž kalu, jako mlynář, ukrádáním nešetře

ani přítele. Jako byl prý jeden krejčí, který šil své vlastní ženě plášť a ustřihl jej hodný kus. Vida to synáček, di otci: „Nekraď, ten plášť krájiš matce!“ Krejčí vece, to že dobře ví, toliko pro paměť prý to činí, aby nezapomínal na sebe, když někomu šije.

Pobožní Čechové horlívali na řemeslníky, že lid novými kroji a stroji svádějí k zlému, k rozkoši a pýše, činíce mu svými pracemi vedle užitku i velikou škodu. Ale těžko říci, či by vina byla, toho-li, kdo si dává dělati, nebo toho, kdo práci dělá. Čas se mění, lidé se mění a při každém pokroku dobré i zlé věci bývají. Nescházejí se hory s horami, ale lidé s lidmi, a čím se více poznávají, měnívají povahu zevnitřní i vnitřní. Tak i bylo v Čechách, bývá všude, jen že se Čechům od jakživa vytýká přílišná náklonnost k milování a oblibování si cizích věcí, způsobu a mravů i jazyka. Abych aspoň jedním příkladem toho doličil, položím zde, co Pelcl o velikém změnění mravů v Čechách za krále Jana v kronice své napsal. Jan kraloval 35 let a nemaje v Čechách stání, po cizině jezdil, spomínaje na Čechy nejraději, když mu došly peníze. „Kdykoli do Čech přicházel, míval s sebou komonstvo cizozemské; kdykoli do Luxenburku, nebo do Francouz a Italie jezdil, pojal s sebou mnohé z mladé šlechty, která cizím obyčejům uvykala a je domů přinášela. Zdálo se, jako by toho času Čechové docela se z Čechů vyzuli, o nichž že, jako *opice* jsou, pravdivé vzniklo přísloví. Počali nositi dlouhé brady, železem kadeřené až na rameno visící vlasy. Místo čepic měli končité vysoké klobouky rozličných barev, oděv krátký a úzký; od loktu visel dlouhý rukáv jako oslové uši, nohavice na stehna, boty (škorně se znelíbily) na nohy těsně přiléhaly; pás okolo beder a v něm kord nebo nůž.“ Dotvrdíme toho ještě Tomášem ze Štítného, který tupí veliké špalíčky pod patou (čépky), že nosí střevíce tak dlouhé, že by mohl zlámat hlavu, a táže se: „To-li také k rytířství sluší, tak dlouhé nositi čépky, tak rozličnými řemeny uvázati, že pro ně nemůž rytíř býti hotov postihnouti neb utéci, aneb, letí-li, vstáti spěšně?“ A jinde di o ševci, že by spíše měl škorně hotovy bez tak dlouhých čépkův a tak dlouhých nosů, které chůzi vadí, *tak že ve škorněch nikam přes plot nelze.* „I kožešníci

(prý) bez potřeby rozplošťují své podešvy, aby se jen zdály tlustší.“ — O krejčích Pražských víme (1318), že dělali dvojí roucha, česká (behemisch) a švábská, aby chuti měšťanů vyhověli. Čeští sprostí lidé 14. století nosívali slaměné klobouky, až i chudoba jich Němcům příslovím se stala: „Poznáš pehmiše v slaměném klobúce,“ říkalo se tehdáž po Čechách. Ale dost toho o módě; jindy, bude-li čtenářům milo, třebas o ni více.

Že řemesla i umění před válkami husitskými nejvíc *v Praze* květla, samo sebou jde. Byl‘ v Praze dvůr královský za posledních Přemyslovců a za Karla IV. skvělý a skvostný, obchod v Praze čilý, a sjíždění se panstva nejčastější a nejhojnější. Karel chtěl ve své „nejmilejší“ Praze míti Paříž, jemuž ve Francouzích přivykl. Praha stala se střediskem učenosti středoevropské založením obecného učení čili universi Pražské (1348), na kterouž se pro hojná privilegia hrnuli cizinci, synové pánů a knížat, preláti z kostelů z rozličných krajin na světě. „A učiněno bylo město Pražské z učení takového pověstné a slavné v cizích zemích velmi, a pro množství žáků časové tu poněkud dražší byli, poněvadž jich množství veliké sem se hrnulo,“ svědčí kanovník Beneš z Weitmile. Bývalo‘ někdy, když universi květla, študujících v Praze jedním časem 11.000. Všecko tedy přálo v Praze rychlému rozvíjení a zdokonalování řemesel. Páni i měšťané, vybystřivše chuť svou pokrokem a obyčeji cizích zemí, hleděli nádherou a skvostností jedni druhých převyšovati, čímž se stalo, že řemesla vyhledávala k práci rozmanitějších, dražších látek a větší úhlednosti, řemeslnosti a umělosti svého díla. I po městech královských řemesla množila i lepšila se, ačkoli Pražané i v řemeslech vždy první býti chtěli, zvláště v pracech nákladnějších a umělejších. Nábožný duch Staročechů poskytoval zakládáním a zvelebováním kostelů a klášterů hojné příležitosti řemeslům k proukázání mistrovství a umělosti, jakož máme toho svědectví, že tehdáž kostelům českým daleko široko nebylo rovno. A co se tenkrát měst a hradů nastavělo! Arci že tu také při mnohém pomáhali mistři cizí; ve mnohém však Čechové vynikli nad cizinu, jako v malířstvi, zlatnictví atd.

Města panská neb šosovní neměla při řemeslech tolik vý-

hod a svobody, jako jiná větší města, aniž mohla provozovati řemesel nákladnějších. Z vesnic směli se poddaní lidé učiti řemeslům nejpotřebnějším, bez nichž ani pán ani poddaní býti nemohli; jiných řemesel povolevala vrchnost jen potud, pokud jí samé byly k dobrému. Psaných artikulů cechovních, týkajících se provozování řemesel a kázně ve městech menších nebylo ještě v 14. stol. žádných a v 15. málo; ale v 16. stol. se jich velká hojnost nalezá. Řídilať se řemesla obyčeji zkušeností ztvrzenými a zvykem vrchností schváleným, až pak se artikulové ve zvláštní spisy uvedly a pánům města k potvrzení podaly.

Za Karla IV. shledáváme, že řemeslníci Pražští netoliko na bratrstva neb cechy byli rozděleni, že měli své znaky a prápory, nýbrž že i byla bratrstva ta v jistý pořádek uvedena, podle něhož se jmenovala a při veřejných slavnostech za sebou s korouhvemi šla. Když nový král do Prahy vjížděl a při jiných slavnostech, šli cechové za sebou s korouhvemi tímto pořádkem: napřed řezníci s korouhví červenou s bílým lvem a s mříží, visící nad branou, an ji z každé strany sekyrou oděnec seká. Erbu toho dostali od Jana slepého, že mu, když ležel před městem, bránu sekyrami vyrubali. Za nimi šli zlatníci, platnéři, kožišníci, krejčí, nožíři, ševci, sladovníci, pekaři, bečváři, lazebníci, soukeníci, kramáři, každý se svým znamením na korouhvi zvláštní barvy, každý cech se řemesly sobě příbuznými a v jednotu k němu přivtělenými. Tak prý Karel IV. r. 1351 pořádku toho potvrdil.

O řemeslech po válkách husitských v článku druhém.

O obchodech mezi kupci a průmyslníky *).

I.

Každému obchodnímu člověku naskytuje se téměř příležitost k obchodům mimomístním. Zaměstnává-li se totiž do-

*) Na místě článku v letošním programu nadepsaného: „O doplacování *kupců mezi sebou.*“

nicméně však má i lákadlo toto své meze. Utiskování, šmejdy, libovolné srážky po učiněné smlouvě, šizba, pomáhají-li kupovači při prvním kupu k jakémusi kromobyčejnému — ovšem špinavému zisku, zřídka vedou k žádoucímu *trvalému* cíli; takový člověk obyčejně se delším časem jen zostudí, aniž s ním kdo rád co činiti má, a přivábí-li přece někoho k němu chuť po druhé ku prodeji, již se napřed ohradí co opatrný prodavač před libovolnými jeho srážkami, podávaje mu buď zboží špatnější nebo vpočítaje ztrátu jemu hrozící hned do ceny.

Kupuje-li kdo na úvěr, musí přede vším vyhledávati známost a hojnou důvěru u četných obchodníků. Čím větší známost a čím více k němu důvěra roste, tím ochotněji a tím laciněji bude se mu zboží se všech stran nabízeti, tak že mu pak možno, oněch podání použíti, kteráž mu nejvíce výhod poskytují. Důvěru získá člověk obchodní, přede vším přísným svým pořádkem, svou šťastnou podnikavostí, jenž ale musí spočívati na dobré zkušenosti, jakož i poctivým jednáním svým.

Obyčejně závisí více prodavač od kupovače, poněvadž se nachází v celku více chuti ku prodeji než ku koupi; protož se řídí obyčejně prodavač více dle chuti a vůle kupovače, nežli naopak. Umění prodavačovo záleží tedy hlavně v tom, aby dovedl vylíčiti zboží dle dobrých jeho vlastností s jakousi opravdovostí a přesvědčivostí, aby jeho slovům kupovač mimovolně, třebas jen v duchu, pravdu přisoudil. To však nezáleží v mnohém hubaření a dlouhém, omrzujícím mámení a dotírání na kupovače, — solidnost musí přede vším převládat, nemnoho avšak jadrně a rozumně musí mluviti prodavač, chce-li aby s ním kdo rád co činiti měl také po druhé. Při vícestranném zápasu či konkurenci bude míti při stejných výminkách přednost prodavač, jenž se stal osobou svou kupovači oblíbenějším. Ví tedy obratný prodavač všelikým náklonnostem ano i mnohým slabostem kupovače náležitě vyhověti, byť mu v tom mnohou oběť přinášeti musil. Slyší-li rád o sobě chválu, ohledem solidnosti, bohatství, velikosti jeho obchodu atd., ochotně použije prodavač příležitosti, aby mu v tom způsobu jaksi pochlebil atd.; je-li kupovač milovník svého mateřského jazyka, bude se jím smlouvati s prodavačem mnohem ochotněji, *než jazykem cizím*, i zajisté nebude neuznávati kupovač ce-

ský šetrnost k jeho šlechetné náklonnosti, nabídne-li se mu Pražský snad i Brněnský nebo Vídeňský cestovní (Commis voyageur) k obchodům doručeným cenním lístkem v řeči české atd.

Nemálo napomáhá prodavačům způsob, pro jistý druh obchodu ve velkých městech již nevyhnutelný, dle něhož své nejkrásnější a nejlepší zboží v nádherných výkladech chtivému kupovači na odiv staví. Způsob to zvláště důležitý pro zboží, jenž hlavně závisí od vkusu kupovačova. Tak sobě najde tento nenuceně právě to zboží, jenž se mu líbí, aniž mu dříve do krámu vstoupiti třeba, až je našel. Žel i tu leží ve prospěchu prodavače, vyhoví-li na mnohých místech vůli četných kupovačů českých nejen vyvěšenou tabulkou v obou zemských jazycích, nýbrž i najatými lidmi ustanovenými k prodeji, jenž umějí hovořiti v obou zemských jazycích úplně, aby nevyzrazovala řeč jejich sprostotu, nechť již mluví ku vzdělanému Němci nebo Čechu, netřeba dokazovati tomu, jenž zná naše místní poměry. Tím ale nikoliv není míněno, žeby náš „*vlastenecký kupovač*“ od „*vlasteneckého prodavače*“ špatné zboží draho kupoval, rozumí se samo sebou, když najde rozumný Čech u řádného německého prodavače lepší a lacinější zboží než u „*vlasteneckého kupovače neb řemeslníka*,“ zajisté sáhne po něm tam, kde je najde, a jen tenkráte hověti bude větší své náklonnosti, pokuď tím nezadá další prospěch svůj.

Všeho moc škodí!

Slovíčko proti světě k potvrzení toho, co v 1. svazku Posla o též věci praveno bylo.

Podává F. B., občan z L.

V prvním letošním svazku Posla z Prahy obrátil muž věci dobře rozumějící a k prospěchu všech občanů pohlédající zřetel čtenářstva na zvěř, a vyslovil se v tom smyslu, že zvěř neslouží k rozmnožení národního jmění, *leč že jest mu na újmu.* Pověděl též, že se obává, aby se z množství zvěře, *minulého roku* na trh Pražský přivežené, nesoudilo na nedo-

spělost našeho hospodárství polního a lesního, ježto v zemích, kde hospodárství rozumně se provozuje, zvěř z největší části vymíněna jest, jako v sousedním Sasku, také v Prusku a jinde. A že jest národnímu jmění na újmu, soudí spisovatel ze škody, kterouž co rok činí; z drahého hájení jejího, z promrhaného času a z množství potravy, kteréž žádá. Praviť výslovně ve svém článku: „Jen tam sluší hájiti zvěře, kde, třeba by užitku nepřinášela, přec není k patrné škodě a viditelné závadě lesnímu neb polnímu hospodárství, a i to jen tehdáž, *když by se výnos zvěře doslal v pravém a patřičném poměru majetníkům gruntů, k výživě zvěře sloužících.*“ Konečně činí spisovatel návrh, aby se obce podvolily, že činži z pronajaté honby na zřízení škol rolnických obětují, čímž by se škoda zvěří učiněná jaksi vyrovnala. Pak by bylo možno v každém kraji aspoň jednu rolnickou školu zříditi, do níž by mladí hospodáři a hospodárští synkové bez obtíží a otáček vstupovati mohli, aby vědomostí, *rolníku*, *občanu a člověku* nevyhnutně potřebných, nabyli. Tak si asi představuje spisovatel školy rolnické, a tak si je i my (přiznáváme se k tomu s radostí!) i mnozí jiní, kteří o potřebnosti jejich přesvědčeni jsou, představují. Snad jiní, kteří pérem lépe vládnouti znají, o hospodárských školách něco nám povědí, my jen několika slovy ještě o zvěři se zmíniti chceme, na dotvrzení toho, co ctěný spisovatel článku „O zvěři“ v prvním svazku pověděl. K tomuž cíli podáváme článek před delším časem už sepsaný, když se ještě o myších jednalo. Znít pak článek ten jak následuje:

Tak velikou záhubu, jakouž loni veliké množství myší na polích obilím osetých způsobilo, nebylo nám ještě pozorovati, a přece u nás myši mírněji vystoupily, ještě jim nechutnalo přes Labe plavati. Avšak na druhé straně, zvlášť mezi Nymburkem, Pečkami a Poděbrady, u Českého Brodu a dále ku Praze bylo pravé dopuštění *). Neméně než myši škodili zajíci, kteří se

*) Činíme čtenářstvo naše pozorno na velezajímavý článek „*o myších*“ od pana Františka Špatného, v letošním prvním svazku *Živy*. Jak známo, je cena Živy pro matičníky na celý rok 1 zl. 30 kr., s poštovní zásylkou 2 zl. 6 kr. Za to dostane předplatitel ročně zároveň s „Průmyslníkem“ a „Domácím lékařem, *24 archů* velikého formátu. Red.

též neobyčejně rozmnožili, ješto jim povětrnost nad míru příznivá byla, snad i tím, že jich za posledních roků šetřeno bylo více než potřeba kázala. U nás bylo loni na 5317 jitrách 4500 zajíců postříleno, takže, bera v počet i ty, co zůstali na jitro více než jeden přišel. Toť maličkost, řekne mnohý, ale chyba lávky! zajíc nepotrvá ani den, ani měsíc na poli, alebrž *měsíce*, a ať jen někdo vypočítá, mnoho-li bére (sežére) *kolínek obilních* za jednu noc! A tím je velmi nebezpečný; nebere on celý stonek, který uhlodal, alebrž jen zasládlé kolínko — jeť náramný labužník a výběráček. A sotva že obilí zaseto, a čmíření na den vychází, už si vyšlapuje zajíc stezky a to mnohdy tak široké, žeby se jimi muž pohodlně ubírati mohl. Tím způsobí opět škody za mandele dobré vazby! A pak považme, zajíc není samotář, rád se drží v spolku buď s pokrevními přáteli anebo také s cizími. Držiť mnohdy sněmy, v nichž 20 i 30 oudů zasedá — a tu nastává pěkná spousta! Boží dar tu jenom mizí, neboť jest požíravost jejich veliká. A kdyby tu bylo jen požíravosti, zajíc je svévolník, rozpusta, daremný škůdce; je-li při choutce, klade mladé osení pro vyražení, tak že daleko jeho stopu sledovati možno. „Ale," řekne mnohý, „za takovou škodu dostane se majetníkovi náhrady. Škoda se svědomitě odhadne, a co obnáší, dá se na penězích nebo v obilí." — Vynahradí se, ale sotva čtvrtinou, neboť není mnohdy ani možná škodu učiněnou oceniti, mnohdy zase je odhadník v skutku o nepatrnosti škody přesvědčen, ale mejlí se. Mnohdy místo na zajíce, strká se vina na pole, že špatné, že sotva oves snese, proč prý se pšenicí a žitem oselo! Ale stará to zkušenost, že i slabší pole při dobrém hledění i v lepším obilí dobré žně dává. A tak bývá náhrada za učiněnou škodu vždy nepostačitelná, takřka jenom pro jmeno. Kde se za **tisíce** škody nadělá, zpraví se několika zlatými, anebo se do konce žádného ohledu na ni nevezme! To je při škodách zjevných, kteréž pozorovati lze, jak teprv při škodách skrytých! Jak mile osení — pšenice, žito a jiné obilí, řepka, kulovatina, řepa cukrová (či burák) vzejde, zajíc nebo králík mladé čmíření z prejtu zrna vzniklé hned požírá, a tak pořád trávi, že ani růsti nepostačí. Toť máte ustavičné požínání, a přijde-li na to suchý rok, je holá bída. Člověk nad tím

hospodárstvím až ustrne! Oseni vzmůže se sotva na slabý odnož se slabounkým stéblem a klásičkem. A vina toho je zajíc; je-li hospodář nevšímavý, hledá ovšem příčinu jinde a metá hanbu na pole. A přijde-li mu na mysl, že zajíc rejdy své tu provázel, vysvětlí mu odhadník, že pole špatné, aby dříve rozmyslil, kam se co hodí! U nás dává se z myslivosti 170 zl. stř. nájemného, to dělá na jitro as 3 krejcary, — škoda však učiněná nedala by se mnohdy 10 zl. zapraviti. — To je na polích, ne lépe vypadá to v lesích. Zajíc je z veliké části příčina, že přestali hospodářové lehčí své pozemky lesem osívat, a že nyní drahé dříví k palivu kupovati musejí. Vymitivše les, opět znova jej oseli, ale tu semeno všech druhů dřeva nepostačilo vycházet; škůdník zajíc nacházel svou lahůdku v křehotince, a k čemu požerník jeho nepostáčil, to vzalo zhoubu rozpustilostí jeho. Hospodář, nemoha hlídati les ve dne v noci, aniž tolik péče mu obětovati jako na panské půdě, sporážel na konec místo kmenů kolenavé klacky a bídnou kosodřevinu. — Tak se dělo v lesích, co však zajíc v sadech a stromořadích podél cest a silnic natropil, to vůbec známo jest. Omazání latěk a pletivo nic nespomáhají; nejdřív přijde nuzný člověk, žádostiv kousku dřeva, stromového kůlu nebo pletiva, pak přiskočí hladový zajíc z velkého stáda a ohryzne mladou koru, jak jen vysoko doskočiti mu možno Nejlépe chutná mu jabloňový kmínek neho hruškový, k vybroušení zubů i švestkou se spokojí. Jestli pak z jara vše nezhyne a něco jen list vyrazí, pravý div je. Takovéto škůdcovství omrzí hospodáře, a tak při nejlepší vůli stromořadí a sady zacházejí. Patrno tedy, že zvěř, pokud se v tak velikém kmenu drží, pro všeobecnost jenom záhubná jest, tak že by ve prospěch celku žádoucno bylo, aby se řádně probrala. — Ovšem by pak obyvatelé větších měst výhodu ztratili, za 3 až 4 kr. stř. libru zajičiny prodávati, jako to loni bylo, kdy denně 3 i 7 tisíc zajíců do Prahy sveženo, tak že se tam aspoň 200 centů zajičiny ztrávilo; ale co na plat, když se toto dobrodiní děje na útraty hospodáře, tedy už napřed dobře zaplacené jest? Kapsa hospodářů venkovských truchlivě na to hledí, když z možného *výnosu* z polnosti platí, a když se jí *potom dle berního* zlatého ještě jiné poplatky obecní, okresní,

ba i na silnice jiným okresům náležející ukládají, jako je to v Lysé s Melnicko-Boleslavskou silnicí.

Proto opakujeme to ještě jednou, nechť se zvěř řádně probere nebo zcela vyhubí, anebo ať se náhrady v skutečnosti tak poskytují, jak to na papíře stojí, aby hospodář nebyl utiskován a netrpěl!

Listy o sladovnictví *).

Podává J. Š.

(Pokračování.)

V předešlých dvou svazcích mluvili jsme o připravování sladu, o klíčení, sušení či hvozdění, načež jsme přistoupili k vaření piva a mluvili jsme o vystírání; i chceme nyní přistoupiti k objasnění toho, co se u vnitř děje. Přede vším však na doplnění ještě jednu poznámku.

Místy se nachází mimo vystěrací káď obyčejnou ještě jiná káď s jednoduchým plným dnem, v niž se slad zapařuje a vystírá; výstěrka nandává se do kotle k vaření, načež se vypouští do vystěraci kádě. Patrno, že se výstěrka po částkách vaří, a proto se celý tento pochod *povařování* [1]) jmenuje.

A nyní už přistoupíme k vysvětlení vnitřního pochodu při pracích, kteréž jsme dříve popsali.

Šrot zasypává se do teplé vody (464 lib. na sud piva), a nápotom se zadělává, aby se stejně namočil, a škrob aby nabotnal, namočený a nabotnalý šrot promíchává se hřebly [2]) kolkolem kádě, a to velmi bedlivě, aby v rohách a hranách *živý*, totiž syrový slad nezůstal.

K výstěrce takto zdělané, teplotu 24° R. mající, přidá se vařicí vody (116 lib. na sud piva) z kotle, a teplota se zvýší na 34° R. Na to se nandává na kotel.

---

*) Račiž l. č. v 2. sv. na str. 124. v posledním řádku čísti **30** místo 13. Dále vynech v 3. sv. na str. 209 v 18. řádku od hora slovíčko **se** a čti: že při teplotě atd. Připomínáme opětně, aby každý, kdož jen trochu příležitost má s vnitřním zařízením pivováru seznámiti se, toho nezanedbal, jinak by články tyto málo srozumitelnosti pro něho měly. Zvlášť toho třeba učitelům.

[1]) Decoctionsmethode. [2]) Meischholz.

Hustý rmut na kotli se brzy zahřeje na 52° R. Při této teplotě až do 62° R. působí diastás na škrob a gumu a proměňuje obé (avšak ne celé množství, protože čas působení jest jenom krátký, asi 10 minut) na cukr. Při zvýšení teploty nad 62° R. ztrácí diastás svoji cukrotvornou moc. Díl škrobu, kterýž bílkovinou proniknut jest, ztrácí se pro pivo, neboť se uzavře v tenkou vrstvu sražené bílkoviny [3]). Ostatně působí bílkovina dobře na čistění, neboť srážejíc se, pojímá v sebe všeliké nerozpustné části.

První hustý rmut se musí vařit asi 30 minut, a dá se ho, by asi tři čtvrtiny kotle naplňoval. Druhým rmutem naplní se kotel do čtyr pětin, a vaří se asi 25 minut, protože přišel horčejší na kotel. Třetím rmutem se naplní celý kotel (samo sebou se rozumí, že se nenaplní až po okraj, jinak by při lehkém varu tekutina překypovala), a nevaří se déle než asi 20 minut.

Vařením tímto se mnoho vody vypaří, čímž se rmut sehnanějším (hustším) stává. Konečná teplota v kádi obnáší více méně 60° R., a jest právě příznivá k působení diastáse cukrotvorné na škrob a gumu.

Mláto [4]) č. slupky z vypařeného sladu usazují se na dno, ač i jemnější částečky (moučka, živý slad [5]) pod plechy vnikají, pročež teče rmut nejdříve kalný.

Rmut nyní v kádi se nacházející jmenuje se sladké pivo [6]) pro svoji sladkost.

Do koryta spuštěné sladké pivo slove jalový rmut [7]). Sladké pivo má dle povahy sladu rozličně hnědou barvu, buď jasně hnědou aneb tmavší, a na vzduchu se kalí *).

---

[3]) Stärkmehltecumente. [4]) Treber. [5]) Unterteig. [6]) Süsses Bier. [7]) Lautermeische.

*) Dle Poupěte musí dobré sladké pivo při 15° R. 48 hodin bez porušení v otevřené nádobě vydržeti. Skládá se v průměru z následujících látek:

Voda	okolo	80%,
cukr	„	8%,
guma	„	4%,
bílkovina	„	1/18%,
diastás	„	1/200%,
kyselina kostičná více		1/4%.

Mimo to draslo a jiné rozpustné soli, mucin atd.

Necháme-li sladké pivo nějaký čas na vzduchu státi, vytvoří se v něm kyselina mléčná [8]) a to zvláště při teplotě 15—40° R.

Kyselina mléčná jest škodlivá, *neboť rozpouští lepek a některé soli* a dělá pivo *nestálé*. Z příčiny této není dobře, aby se sladké pivo dlouho ve vystěrací kádi ponechalo, ač může v zimě déleji zůstati než v létě.

Slad barevný a vůbec silněji uhvozděný činí pivo stálejší, ježto zamezuje tvoření kyseliny mléčné, a to proto, že chová v sobě přismoudlý (přištíralý) olejíček [9]), který vlastně působí.

Chmelení várky či *dávání chmele.*

Jak medle se mláto ustálo a sladké pivo učistilo, což asi za půl hodiny nebo za hodinu se stane, nastává čas k vypouštění. Rmut vytéká z počátku kalný a protož se do džberu nechá téci; když pak čistý vytéká, pouští se do koryta, a co kalného ve džberu, vyleje se na zpět; z koryta čerpá se pumpou do kotle k vaření. Rmutu jalového nechá se z vystěrací kádě tak mnoho vytéci, co zapotřebí jest, aby se kotel naplnil. Na kótli přijde brzy rmut do varu. Do vařícího jalového rmutu nasype se chmel, *sypání* [10]) (t. na sud piva) obnáší asi libru chmele, a nechá se hodinu (více méně) vařiti.

Čas vaření jest velmi rozličný a řídí se dle množství vody, která se má vypařit. Vařením tímto se všecka bílkovina úplně srazí (což se stává již při 60°); ze chmele se rozpustí všeliké hořké, aromatické (silici, voňavé) a třísłové látky. Obyčejně se něco cukru připeče (skaramelisuje) a promění na sladší *slizký cukr* [11]). — Druhy piva, kteréž mají býti stálejší, musí se déleji vařit, aby ztratily více vody (neboť čím více pevných látek v nich rozpuštěno, tím jsou více před nákazou chráněny). Chmelením ztratil jalový rmut svou sladkost a nenazývá se více sladké, nýbrž hořké pivo, obyčejně je však budeme jmenovati mladinka [12]). Dovařená mladinka vypouští se na chladicí stoky, aby se ochladila, a proto se přistavuje žlab pod pípu kotle.

---

[8]) Milchsäure. [9]) Brenzliches Oel. [10]) Schüttung. [11]) Schleimzucker. [12]) Würze.

Žlab vede mladinku s chmelem smíšenou na ciz, kterýž na stoku před tím čistě mytém stojí. Na cizu samém ostane chmel, který se dirkovanou lopatou do putny nandává, a mladinka čistá rozlévá se po stoku a chladne.

Z počátku má červenou barvu, pak ale „leží pěkně černě," a jmenuje se *první předek* [13]). Vyprázněný kotel se hned zase naplní jalovým rmutem z koryta (do něhož se spustil z vystěrací kádě), a přivede se do varu, načež se chmel zasype. Chmel k vaření tomu bere se z putny, do které se byl z cizu od prvního předku nandal, a přidává se jenom něco málo čerstvého. Povařená mladinka vypustí se jako první na druhý stok a sluje *druhý předek* [14]). Ve vystěrací kádi zůstalo mláto, na jehož povrchu usazen jest *vrchní kal* [15]), to jest: mazavé těsto z lepku, z škrobových částek bílkovinou smíšených a nerozpustných atd.

Mezi tím časem, co se druhý předek vaří, sebere se tento vrchní kal, který se v čas nouze pro svou výživnost s moukou k pečení chleba potřeboval; rozumí se, že dobré krmení dává. Hned po vypuštění druhého předku pustí se voda z nádržky do kotle a přivede se rychle do varu. Na mláto ve vystěrací kádi se hodí asi polovice chmele, který od druhého předku zbyl, a vypustí se na to pak vařící voda z kotle.

Voda tato vytáhne z mláta (zvláště když se dobře promíchá), všechno rozpustné, a rozředí ostalý jalový rmut; po odtoku zůstane v mlátě slabé sladké pivo.

Tato práce slove nalévání [16]), a rmut v kádi se nacházející jmenuje se *výstřelek* či *patoky* [17]).

Výstřelek se na ten samý způsob jako jalový rmut do kotle čerpá z koryta a vaří s chmelem. Chmel se béře z putny a dosype se z cejchy (žoku) zbytkem čerstvého. Dovařený výstřelek se vypouští na třetí stok.

V tom čase se uhasí oheň pod kotlem, a na kotel se zpouští z nádržky studená voda, aby se zbytky mladinky splách ly. Voda tato se pak do vystěrací kádě pouští a nechává se tu

---

[13]) Erstes Vorderbier. [14]) Zweites Vorderbier. [15]) Oberteig. [16]) Aufgiessen. [17]) Nachguss.

nějaký čas státi. Pak se spustí a pod jmenem konventu [18]) se nechá vykysat aneb se ve vinopalně spotřebuje.

100 lib. sladu dá 35 lib. suchého, anebo 133 lib. mokrého mláta, kteréž se prodává kravařům.

Abychom si dobře účinnost chmele mohli představiti, chceme zde něco o něm povědětí.

Chmel (Humulus lupulus [19]) se u nás hojně pěstuje ve chmelnicích a sice hlavně v okolí Žatce, Oustí a Falkenova. U nás rozeznáváme 2 druhy štěpného chmele, a sice: červený (kterýž jest lepší) a zelený.

Chmelové hlavičky [20]) se skládají ze dvou podstatných částí, a sice z 20% chmelové moučky [21]), kteráž při rozevření hlávky vypadá, a 80% chmelových lupenkův [22]).

Chmel se česá, když se lupenky hlávek zavřely a na špičkách zhnědly, což bývá obyčejně v srpnu nebo v září. Načesané hlávky se suší při obyčejné vzduchové teplotě, a pak se na chmelových půdách v hromadách uchovávají, aneb se ještě hvozdí umělým teplem. Chmel se prodává buď z hromad na korce (1 korec má 7 věrtelů) aneb v žokách našlapaný na centy.

Dobrý chmel musí míti stejné, přiměřeně veliké hlávky, barvy zlatohnědé a vůně kořenné. Ochmat má mít hedbávný, mazný, chuť hořkou. I na pružnost se hledí, aby totiž hlávky po zmáčknutí opět předešlý tvar na se vzaly.

Čím více krásně žluté, zrnité a lepivé moučky chmel má, tím lepší. Starý, přezralý anebo spařený chmel nemá více pravé ceny a proto ho neradi kupují *).

---

*) V e 100 dílech chmele jest obsaženo:

	Ve chmelové moučce:	V lupenkách:	Dohromady:
Silice chmelové [23])	0·12	0	0 12
Třísloviny [24])	0·65	1·61	2·26
Chmeloviny [25])	3·01	4·68	8·69
Gumy	1·26	5·83	7.09
Pryskyřice chmelové [26])	2·91	2·00	4·91
Buňkoviny [27])	8·99	63·95	72.94
Z toho jest ve vodě rozpustné	4·92	12·12	17·04

[18]) Glattwasser. [19]) Hopfen. [20]) Hopfenköpfe, -zapfen, -dolden. [21]) Hopfenmehl, Lupulin. [22]) Hopfendoldenblätter. [23]) Hopfenöl. [24]) Gerbestoff. [25]) *Bitterstoff.* [26]) *Hopfenharz.* [27]) Pflanzenfaserstoff.

Silice chmelová jest olejiček těkavý, který se vyvinuje při chmelení, a jejž cítíme, jdouce okolo pivováru; jest ve vodě a líhu rozpustná, velmi hořká. Nejnovější lučebnická pozorování objevila, že se skládá ze dvou částí, a sice: z těkavého olejíčku, terpentinovému nebo rozmarinovému podobného, a z druhé částky netěkavé. První olejiček na vzduchu těká a z části se mění v pryskyřici; druhý díl však proměňuje se na vzduchu v kyselinu jistou (valerovou či kozlíkovou [28]), která zapáchá po starém sejru; v pivováře jmenují starý chmel, pakliže smrdutě zapáchá, česnekáč.

Silice chmelová jest podstatná část chmele a rozkládá se nejdříve, a proto chmel starý není k dobré potřebě. Chmelovina má vlastní lahodnou chmelovou chuť. Chmelová pryskyřice nabotnává ve vařícím rmutu, ustydá pak a vystoupajíc na povrch, tvoří škraloup; hořká její chuť dlouho na jazyku potrvá, hořké droždí ji v sobě chová.

Dobrý prostředek k zachování chmele je *síření* [29]), a chmele sířeného se v Angličanech vůbec užívá, neboť se shledalo, že je zdraví neškodný. V Bavořích jest síření zapovězeno, ač proti tomu slavný lučebník Liebig psal.

V Čechách se více než $^3/_4$ mil. liber chmele v pivovárech spotřebuje.

Sladké pivo se proto s chmelem vaří, aby ztratilo mdlou sladkost a přijalo lahodnou hořkou chuť, aby nabylo jakési aromatické vůně, též aby se učistilo.

Hlavní účinek chmele jest zachování piva před kysáním, a proto se k vaření ležáků více chmele bere.

(O spílání a kvašení piva příště.)

Řemeslnické či průmyslové školy.

Představeným obcí, učitelům a přátelům zanedbaných řemeslníků našich.

I.

Mnohý se bude diviti, že v *Poslu z Pr.* a v jiných časopisech českých tolik již o *řemeslnických* či *průmyslových*

[28]) *Valeriansäure* [29]) Schwefeln.

školách psáno, že *v průmyslové jednotě* o tomtéž předmětu tolik mluveno a jednáno, a na vzdor tomu že se až dosud málo ve skutku pro věc stalo *), ač se na všech stranách veliké účastenství pro ni jeví, jakož o tom zprávy z venkova svědčí. Žádost po řemeslnických školách je veliká; než chceme-li se jich upřímně domoci, musíme přede vším věděti, pro jaké příčiny asi tak mohutné a šlechetné snahy až dosud s tak malým výsledkem se potkaly? To nejdříve ohledati sluší, pak jistě každý upřímný přítel národního a průmyslového pokroku se přičiní, aby, co v cestě, odstranil; takéť každý jistěji a bezpečněji k cíli se dostane, věda kde začíti, kam se obrátiti, a kde se vyhnouti, aby nenarazil; a tak, co svatá povinnost každého *bez výjimky* jest: *kleslému našemu řemeslu pomoci a zámožnosti národní se domáhati*, bude v brzku snad obecnou snahou.

Pokud nám známo, jsou příčiny tak malého zdaru rozdílné; přede vším to však bývá

A) zpráva obecní.

1. Považíme-li, že učitelé na státních reálkách své dekrety jen se zřejmým dodatkem dostávají, *že jsou zároveň povinni, i na večerním a nedělním vyučování řemeslníků se zúčastňovati:* tož jest na bíledni, že vysoká vláda školám těmto nejen žádných překážek neklade, nýbrž že si jich přeje. Přirozená jest tedy otázka, proč naše obce, *které si na osazení škol samy konkursy vypisují*, kandidatům vyučování řemeslníků zároveň *za povinnost* nekladou, proč od kandidatů jakéhosi obeznámení se neb zkoušku z některých předmětů na průmyslové škole Pražské nežádají? — Právem tedy sluší vytýkati netečnost a nevšímavost obecním zprávám našim, že svrchu zmíněné moudré zařízení vládní u nich až dosud žádného ohlasu nenalezlo.

---

*) Ba stalo se už mnoho. Či jest vydávání „Průmyslové Školy," o níž na konci více, maličkostí? Či nečekáme, že každý okamžik školy řemeslnické následkem prosby, k vysokému místodržitelství průmyslovou jednotou podané, vůbec zařízeny a přikázany budou? Red.

2. V Praze a jinde vyskytují se opět a opět **lidumilové**, kteří školám těmto velké dary odkazují, aniž by při tom jiné pohnutky měli, než lásku k řemeslníkovi našemu hmotně i mravně zanedbanému a zcela neprobuzenému. Co činí jednotlivec pro člověka cizího, *neměla by obec činiti pro své vlastní syny?* Či nemá míti svůj k svému tolik lásky, co ji má takový lidumil k lidem docela cizím? — Nebyla by to opět netečnost a nevšímavost obecních zpráv našich, kdyby pro školy řemeslnické ničeho vynakládati nechtěly? —

3. „Vždyť obce mnohé jsou tak chudé, žeby ani odměnu i 30—50 zl. učiteli za takové vyučování poskytnouti nemohly," odvětí mnohý. — Prospala-li obec první svrchu uvedený článek a nemůže-li také vyplniti druhý, zbývá ji třetí, vždy ještě dosti výdatný prostředek. Obec může učitelstvo slušně za to žádat, a ohledem rozšíření opakovacích nedělních hodin učitelstvu i kázat, aby se řemeslnické vyučování zavádělo. Kdo povolné, podajné, obětovné (*a poslušné*) obecní učitelstvo naše zná, nebude ani pochybovati, žeby se způsobem tímto vyučování řemeslníků uskutečnilo. — Proč se asi toto neděje? —

Jelikož to opět netečnost a taká obecních představených a radních nevšímavost, že by ani nevěděli, jak vláda zvelebování průmyslu podporuje, *co vlastně účelem reálek*, co potřebou naší doby, co předmětem důležitým našich časopisů jest? Aneb jelikož to tak malé jich vzdělání, žeby ani nepoznávali, že nevzdělanost hlavní příčinou jest mravního i hmotného úpadku řemeslnického stavu našeho; žeby z vlastní zkušenosti nebyli potřebu pocítili, aby se řemeslník více vzdělával, než se to až dosud dělo? Aneb jaká jest toho jiná příčina? — Nechť každý povážlivý čtenář sám rozhodne.

4. Obecní starší a představení nevšímají si učenických škol, *ačkoli tam jejich synové jsou*, ačkoli tam viděti jest, jak budoucí oudové obce dospívají a se vzdělávají. Mnohým ani nenapadne, že *dorůstají v této škole budoucí starší a představení obce* atd. Ano ani místní školdozorcové neuznávají za dobré, někdy se tam podívati a učeníky také k mravnosti a pilnosti aneb k samostatné práci povzbuzovati. — Žákům menším dávají se odměny, učeníků si nikdo více nevšímá.

Tím tuším dokázáno, že obce jsou velikou příčinou, že

řemeslnických škol nemáme. Avšak nejsou samy toho příčinou, nýbrž

B) také učitelstvo naše.

1. Velká vada leží v tom, že si mnohý učitel pro nedostatek peněz potřebných spisů opatřiti nemůže a žádné knihovny při ruce nemá. Některý literaturu naši ani nezná, tak že k lidu našemu vůbec, o věcech realních ale zvlášť mluviti nedovede. Mnohý učitel národní, nebo hlavní ba i realní školy v čistě české obci jazyka českého ani mocen není, ano ani tolik svědomitosti nemá, aby spravedlivým zákonům milostivé vlády naší zadost činiti se snažil, t. aby se jazyku českému přiučil. Jakž může býti reálka nebo hlavní škola žákům a tedy obci prospěšna, není-li učitel řeči, kteráž *má vyučovací býti*, t. české mocen?

2. Někdy tomu vadí nedostatek učitelské horlivosti, jindy zase vlažnost, netečnost, nevšímavost a také nevzdělanost učitelstva. Umět se žáky čísti z čítanky, umět s nimi známé druhy početní probírati, katechismus opakovati atd., nedostačuje ještě, aby se také s učeníky a tovaryši ve škole s prospěchem pracovati mohlo. V preparandách se nemůže učitel učiti věcem k řemeslnické škole potřebným; jak se k tomu v tak zvané podreálce, kterou k tomu účelu odbýti musil, připraviti mohl, každý nejlépe sám posoudí, kdo, jsa rozeným Čechem, podreálku, jaká v českých městech nyní jest, sám odbyl. K tomu se přidružuje i ta obtíž, že učitel z pedagogium, které hlavně *jen* na německé školy připravuje, na českou školu přichází. Takovému učiteli přede vším horlivosti potřebí, aby se privatní pilností naučil, čeho se mu vůbec nedostává a čeho řemeslnický lid náš zvláště potřebuje.

Ani vzdělání učitelstva podreálek našich není dostatečné k vyučování řemeslníků v českých městech našich, poněvadž se k řemeslnickému lidu našemu jinak mluviti nemůže než po česku, kandidát reálek se však v tak zvaném kursu ani českému názvosloví nevyučuje. Nemá-li takový kandidát sám *tolik svědomitosti*, aby se v národním jazyku našem vzdělával, není ani s to, aby předepsaným školním knihám náležitě rozuměl,

kde vedle německého textu i názvosloví české přidáno jest; jakž teprv aby řemeslníky samostatně po česku vyučoval?*)

Z toho vysvítá, že jen pilný, snažlivý a obětovný učitel s to jest, aby řemeslníky naše s výsledkem vyučoval. Tažme se nyní, kolik kandidátů navštěvuje průmyslovou školu českou, aby se k podobné práci připravovali, kolik jich tam až dosud odbylo nějakou zkoušku? — — — Nepochybíme, tvrdíme-li, že jsou učitele na hlavních školách a podreálkách, kteří ničeho nečtou, kteří ani spisů k průmyslu a k zájmům řemeslníků našich přihledajících neznají, ano, kteří o průmyslové škole Pražské ani nevědí!

3. V tom vadí i nepravý pojem učitelstva našeho o jeho úřadu učitelském. Pokud jest žák na hlavní škole, tu se s ním sem tam i dosti svědomitě pracuje, tu se na poradách o rozličných učebných návodech, o jejich výsledku při žácích těchto a o j. jedná a radí; jak medle se stal žák tento učenikem, více si ho učitelstvo nevšímá. Učeník má býti dvanáctým rokem již samostatný, on nedostává více žádného dalšího návodu, on musí již na dráze vzdělávání kráčeti sám, jemu se neukáže žádná cesta, kterou by kráčeti, jemu se nepoví, jak by kráčeti, jakých prostředků užiti a vůbec co by činiti měl, aby se v každém ohledu řádným řemeslníkem a statným občanem státi mohl.

Učeník by měl dostávati návod k samostatnému vzdělávání sama sebe, jemu by se poskytovati měla rada, půjčovati aneb alespoň odporučovati do oboru jeho sáhající spisy; krátce: má-li učeník sám dále kráčeti, měla by se mu co možná osvěcovati pravá cesta.

Zcela jinaké jsou náhledy učitelů mnohých o těchto školách. Učenická škola jest jen břemenem a práznou slamou, která se mlátiti má. Takovéto o škole učenické náhledy jsou příčinou, že se všickni učeníci, když to jen možno, do jedné třídy sváději, aby méně práce bylo, že se opakovací hodiny

*) Myslíme, že se nemýlíme, tvrdíce, žeby, kdož nad vzděláním učitelských čekatelů pro podreálky dozorství mají, také k tomu přihlížeti měli, aby kandidáti i české části sl. ministerstvem vydaných školních knih náležitě rozuměli; jinak by se vzdělávání čekatelů těchto právem musilo prohlásiti za nedostatečné.

za povinnost ukládají učiteli nejslabšímu aneb vypomahačům všelikým, kteří živlům tak rozmanitým ani zadost činiti, ani tuto pestrou hromadu náležitě ovládati nedovedou. Což přirozenějšího, než že škola taková i mravně klesá, ano že na mnohých místech téměř všecku důvěru již ztratila?

II.

Z předešlého následuje samo sebou, čeho třeba, aby se vyučování a vzdělávání řemeslníků našich s prospěchem zavádělo.

A) Obce naše mají

1. ke školám učenickým pilně a svědomitě přihlížeti a bedlivě si jich všímati. Ony mají školy tyto co možná povyšovati, neboť v nich jsou žáci nejstarší a největší, synové oudů obce a jejich nástupcové; mezi učeníky vyrůstají budoucí starší obce a představení její. Krátce: Mládež tato jest vyrůstající obec! A komu sluší o obec více se starati než obecním starším a představeným?

Dozorcové školní a představení obce mají učeníky k samostatné práci slovem i odměnami povzbuzovati. Žákům menším dávají se prémie, obyčejně povídky, které když byl žák přečetl, pro něho více ceny nemají; stávají se jen věcí památnou. Zvyk tento mohl by se u dítek ponechati, na učeníky by se ale nemělo při tom zapomínati. I učeníkům měly by se rozdávati za odměnu knihy, ovšem knihy, které by pro mnohého mohly býti vodítkem po celý život jeho, ano i základem vezdejšího štěstí, krátce: *knihy obsahu technického.* Tímto způsobem mohly by v několika letech všickni oudové takové obce seznati velmi mnoho užitečných a potřebných spisů a z nich pro sebe i pro obec pak těžiti *), kdežto nyní dosti velkých obcí v Čechách jest, kde řemeslník náš ani neví, žeby jakých knih a časopisů bylo, ze kterých by se poučiti mohl.

*) Aby se představeným obce a školním dozorcům výbor těchto spisů usnadnil, budeme čas od času ve zvláštní rubrice spisy uváděti, které by se žákům *nedělních škol* za odměnu hodily.

Svrchu zmíněným návodem naučili by se řemeslníci postupně znáti celou technickou literaturu naši; a jak nepatrná výloha by to byla pro celou obec, vydati ročně na to 10 ano třeba i jen 5 zl.! Netřeba ani připomínati, žeby i vesnické obce alespoň jednu knihu každým rokem nejpilnějšímu žáku opakovacích hodin ustanoviti měly.

2. Obce mají prvnějším, tedy i nejlépe placeným učitelům svým vyučování řemeslníků za povinnost ukládati, jako to sl. ministerstvo činí. Ony se mají o to starati, aby vyučování na těchto školách bylo pro učitele jakýmsi vyznamenáním, aby bylo místem důvěry a odměny. Pak by si i učitelé takovýchto škol lépe všímali, o ně více dbali, ano i více se vzdělávali, aby také řemeslníka a rolníka našeho poučovati mohli. *Opovrhuje-li obec sama svými syny*, aneb-li jich jen zanedbává, nelze očekávati, aby učitel, obyčejně přišedší tam cizinec, jich vysoko cenil a se jim obětoval.

3. Každá obec má míti svou knihovnu, aby se učitelé i žáci seznamovali se spisy, kteréž jim potřebné jsou, aneb kteréž by jim v rozličných poměrech prospěšné býti mohly. Ani učitelé, aniž řemeslníci nebývají s to, aby již z pouhého označení spisů a z všeobecné chvály, jakéž se jim v novinách obyčejně dostává, posouditi dovedli, *které spisy a pro koho* by se hodily. Nemívají ani prostředků, aby si jich opatřili, ano, mnohdy ani novin, aby se o spisech takových dovídali.

4. Konkursy na osazení prvnějších a vůbec lepších učitelských míst mají obce vždy s zřejmým dodáním vypisovati, že uchazeči povinni budou *i na řemeslnické škole vyučovati.* Kde se platy učitelských míst teprv systemisují, opatrně by obec jednala, kdyby k služnému tří neb čtyr set zl. ještě 50 aneb více zlatých přidala, avšak s výslovným dodatkem, že jich učitel *jen tenkráte* užívati bude, když se při vyučování řemeslníků týdně *alespoň hodinu* a více zúčastní.

Obce mají těmto školám nejlepší síly vyhledávati, tedy dávati i přednost učitelským kandidátům, kteří průmyslovou školu Pražskou navštěvovali a vysvědčením z odbytých tam zkoušek vykázati se mohou.

5. Obce si mají opatrně šetřit práva, vysokou vládou jim

uděleného, aby si totiž *samy učitele navrhovaly.* Tak jim možno vybrati si takového, který jest úplně mocen jazyka našeho, ano který také literaturu naši zná. Není-li učitel jazyka mocen, slouží obci jen z polovice *a jak zkušenost učí,* jest málo tak svědomitých, aby když jsou již ustanoveni, náležitě se mu přiučili. Diviti se musíme, že jsou mezi učiteli i tak nesvědomití, že k zákonu, který *úplnou* známost *obou jazyků* požaduje (což se také v konkursu zřejmě vyslovuje), vyhověti nemohou, jazyka českého neznajíce, a přece se do českých obcí na učitelská místa přihlašují. Považíme-li, že sl. ministerstvo učitelům za povinnost ukládá, nejen žáky učiti, nýbrž je i vzdělávati, tedy i v srozumění s rodiči a se stravovateli jednati a jim dle potřeby raditi, tož se namítá otázka, jak může učitel tuto druhou část povinnosti své konati, když s rodiči dítek ani smluviti se nedovede? — Z toho vysvítá, že se dítky v takovýchto školách méně vzdělávají než jak by slušelo, a jak si to sl. ministerstvo naše přeje.

Jelikož jest svatou povinností obecních starších a představených o blaho obce se starati, nechť uváží, jak by povinnosti této zadost učinili! Čestné by pro ně bylo, kdyby sami, z vlastního pudu, na blaho řemeslnictva zřetel obraceli, *sami se o své* starali, sami zařizováním řemeslnických škol památku svého působení ve správě obecní oslavovali a tak k zvelebení vlasti a státu přispívali. Nebyloť by pak potřebí, aby lidumilové a vzdělanci, jakož to v nejnovější době průmyslová jednota učinila, vládu prositi musili, aby teprv ona svými organy naše obce k tomu přiměla, *aby se samy o sebe staraly*, aby otcové na své dítky a příbuzné pamatovali, aby obce rostoucí nové pokolení své v proudu všeobecného pokroku tonouti nenechávaly!

B) Učitelé mají

1. učit se znát potřebné a užitečné knihy; oni si mají všímati potřeb lidu, tedy i řemeslnických škol. Učitelé mají nastávající průmyslníky na užitečné spisy upozorňovat, o zakládání knihoven se starat, a vůbec se tak vzdělávat, aby raditi mohli také obecním starším a představeným, kteří všeho

věcí velkou známost nemívají, novin a poučných spisů mnohdy si nevšímají, ano někdy o nich ani nevědí a ničeho nečtou.

2. Učitelé, zvláště obětovnější a vzdělanější, měli by se sami ujímat opakovacích hodin. Žádá-li se, aby byl nejlepší učitel v nejvyšší třídě škol našich, mát tím spíše to býti u učeníků. Poněvadž učenici z velké části domácí školu již byli odbyli, tvoří přirozeně třídu nejvyšší. Kde jsou školy reální, měli by učitelé škol reálních vyučování alespoň učeníků pokročilejších mezi sebe rozdělovati. Reálka jest pro průmysl, měla by tedy také skutečně průmyslu sloužiti, k čemuž u řemeslníků největší příležitost se naskytuje. Pravidelně bývá učitel, kterému by se vyučování na reálce nižádným způsobem nesvěřilo, nucen, i s učeníky reálku odbyvšími, v neděli opakovati, ano má i vědomosti jejich doplňovati. Má tedy opakovati, čemu neučil, má doplňovati, aniž by věděl co, ano má vyučovati věcem, kterým se mnohdy sám neučil. Jaký to odpor, jaké zanedbávání a snižování každého lepšího žáka, řemeslu se oddavšího! Ovšem jsou také nižší učitele, kteří vzděláním, obětovnosti a obratnosti i učitelé podreálních škol našich předčí, tedy i s lepším prospěchem učeníky vyučují než tito; ale právě proto mají býti místa tato pro učitele místy vyznamenání a odměny, aby spůsobilost a zásluha jejich také patrna byla.

3. Učenickou nedělní školu měli by učitelé v každém městě na více tříd rozděliti. Do vyšších tříd, kde by se i věcem reálním vyučovalo, vybrali by se i učenici nejpokročilejší, aby se nemusili tovaryši ostýchati, mezi ně choditi, ano aby i mistrům se neslušné býti nevidělo, takovouto školu pro potřeby své navštěvovati. Roztřídění učeníků *nesmělo by se však jinak díti, než dle schopností jejich*; jiné roztřiďování, jako na př. na městské a selské (!!!) a p. vzdělanému učiteli vlastně ani nenapadne; také by bylo oběma jen na škodu. Ve vsech jsou kováři, koláři, truhláři, bednáři a j. řemeslníci, a měšťané i královských měst našich jsou jen rolníci. Jako mezi selskými, jest i mezi městskými mnoho žáků zanedbaných a neschopných, kteří pak žákům lepším v pokroku překážejí. Nedělí-li se žáci dle schopností svých, nemožno výsledku zdatného *v těchto školách* docíliti. Žáci dobří a schopní, kteří by ze

školy velký užitek míti mohli, nemívají téměř žádného. Že slabí a neschopní mnoho nezískají, rozumí se samo sebou. —

Upříti se však nedá, že vyučování řemeslníků snadnou věcí není. Mnohého učitele odstrašuje novost věci a neznámost její, jiného práce, které potřebí, aby se sám k tomu připravil, ano jsou i svědomití učitelé, kteří se z pouhé skromnosti ostýchají k věci přistoupiti. Všecko toto stěžuje se i tím, že učitelé venkovských škol k tomu potřebných prostředků nemívají. *Protož by kráčeli učitelé nejjistěji a věc dobrou podporovali nejvýdatněji, kdyby přede vším nedělní školu na více tříd rozdělili*, jak to již i jinde jasně vyloženo bylo *). Tím by byl řád do vyučování řemeslníků našich zaveden, a kdyby se jen pokročilejší učeníci pro vyšší třídy vybírali, utvořilo by se zponenáhla v takovéto vyšší škole obecenstvo stálé, z kterého by lepší žáci, dostavše za vyučenou, nevystupovali, a ku kterému by se, jakž to i na průmyslové škole v Praze viděti jest, také tovaryši a j. rádi přidružovali.

Takovéto roztřídění školy nedělní dá se provesti ve všech městech našich; v nedělní škole může vyučovati také každý učitel, tedy i takový, který méně reálních vědomostí má, proto že může vyučovati i věcem, kterým se právě sám přiučuje; konečně nejsou požadavky na této škole velké, tak že by se i nejskromnější učitel této práce ostýchati nemusil. V rozšířené učenické škole *může se tedy každý učitel, který dobrou vůli a nějakou vzdělanost má*, dle sil svých na vzdělávání řemeslníků našich zúčastňovati. Tak by se zponenáhla objevilo na řemeslnických školách našich mimo písemnictví, účetnictví, zeměpis a počty, také měřictví, někde zase kreslení a rejsování, jinde přírodopis aneb návod k praktické fysice vůbec a j. Ve větších městech **) našich dařila by se vý-

*) Pro doplnění tohoto článku poukazujeme na předmluvu k *Naukám technickým, o rovnováze* od *Dra. Ant. Majera.* V Praze 1857.

**) Beroun, Česká Lípa, Most, Budějovice, Karlín, Pelhřimov, Chrudim, Čáslav, Jičín, Humpolec, Kolín, Králové Dvůr a Hradec, Kouřím, Litoměřice, Vltavotýn, Nová Bystřice, Pardubice, Plzeň, Žatec, Klatovy, Slané, Boskovice, Ivančice, Frenstat, Fulnek, Příbor, Hodonín, Jihlava, Konice, Kojetín, Lipník, Unčov, Meziříčí, Mohelnice, Nový Jičín, Přerov, Prostějov, Rožnov, Třebové, Telč, Uherský Brod, Hranice, Viškov, Znojmo, Zvitava, Nitra, Trnava, Myjava, Fryšták, Trenčín, Baňská Bystřice, Levoč, Košice, Březno, Velká Slatina, Lilina, Rymavská Sobotka, Prešov, Rožnava atd. atd.

borně i lučba spojená s hospodárstvím, kdyby si totiž obce tyto opatřily učitele, který by lučbě i řádně po česku učiti dovedl; krátce: Kdyby od každého učitele požadovaly i vysvědčení od ředitelství průmyslové školy české v Praze, že totiž také k vyučování řemeslníků českých způsobilý jest *). Totéž platí o strojnictví, stavitelství atd.

Nemáť každý času a příležitosti aniž potřebného rozhledu, aby určiti mohl, kdy, kde a jak by se řemeslníkům našim pomáhati mohlo a mělo. Jsou i mnozí, kteří dosti dobré o věci této náhledy mají, nicméně veřejně je pronášeti a hájiti aneb k uskutečnění jich vybízeti se ostýchají. Toť příčinou, že své náhledy o této věci, pro vlast naši ano i pro člověčenstvo tak důležité, zde veřejně pronášíme, abychom i jiných k dalšímu přemýšlení, a což by ovšem radostnější bylo, i k skutkům povzbudili.

Snažili jsme se, obecním starším i učitelům vytknouti obor, v němž by blaho řemeslníků našich zakládati a vůbec pro blahobyt obcí a vlasti působiti mohli a měli. Příležitost k tomu jest tolikerá a tak snadná, že se v městech, kde se pro učeníky mimo nařízenou nedělní opakovací hodinu nic jiného neděje, pro omluvení netečnosti zprávy obce a učitelstva sotva co říci dá.

I čtenář, který není ani učitelem ani představeným obce, může sloužiti školám řemeslnickým, nebo všude najdeme dobrodinců, učitelů a obecních starších, kteří rádi dobré činí, když se jim příležitost ukáže, když se k tomu vybídnou.

Konečně, čtenáři milý, když jen představené a učitele, kteří málo aneb docela ničeho nečtou, na tento článek upozorníš, posloužíš dobré věci. Neníť na tom dosti, abys jenom sám čtením se bavil a vzdělával, co oud obce máš i také povinnost, abys obecní zprávu na potřeby obecní upozorňoval, a tedy co za dobré uznáš, i na příhodném místě k uvážení předkládal aneb předčítal. Netečným vždy toho potřeba. A kdybysi povzbuzováním svým ničeho nedocílil, nabudeš vědomí, že jsi konal svatou povinnost svou!

---

*) Myslíme, že by dobře bylo, kdyby průmyslová jednota kandidáty pro *reálky se připravující* na to upozornila a je k navštěvování pozvala.

Prameny chudoby a žebroty *).

Náš skrovný recept k poznenáhlému vyléčení obou.

I.

Z Dřemlin.

Milý Posle! Již drahný čas tomu, co jsem se s Prahou rozloučil. Ach, jak mi bylo blaze v Praze, když jsem měl peníze. Ale od té doby, co jsem se stal kantorem, jsem pravý mizerák. Za hubený solář cepuju ze dne do noci nezdárné kluky. Dnes mám hlavu těžkou jako džber. Ani nevím kudy do toho. Těžko, milý kamaráde, píšťalky dělat, když mízy není a ještě hůře pěkně psát, když v mozku sucho jako na Sahaře a v kapse ani grešle, aby si jej člověk zvlažit mohl.

A přec musím dnes psát! Žene mne to k psaní, jakoby to na mne hodil. Poněvadž se osudu žádný nevyhne, chci býti povolným, abych ušel nepříjemnosti, vlečenu býti od něho. Budu tedy psáti, co mi do mých pěti smyslů napadne, drže se věrně vzoru jistých dopisovatelů do jistých československých Novin.

U nás už sníh sešel, a poněvadž byla země žíznivá, nenadělala voda žádné škody. Osení by hezky stálo, kdyby nebylo u nás — bohužel — tolik myší. Celá stáda běhá jich u nás. Pole jsou od nich celá podminírována. Je to čistě česká myš — věd: mus bohemicus — má hrozně ostré zuby; selská řezačka je hadr proti takovým tesákům. Sesekají Vám osení na dranc. A když nám myši všecko ztráví, co zbude pro nás? Trneme hrůzou, že se snad naposled do nás dají, až jim špíže dojde. Neznáme prostředku, jak bychom se tohoto zubatého škůdníka zprostili. Neviš Ty snad, milý Posle, nějakého účinného utrejchu? Nesmrtelné jmeno zjednal bysi sobě u nás zachováním tolika tisíců horlivých vlastenců a potomstvo naše až do dvacátého kolena žehnalo by Tobě. Jinak sejdem ohavnou smrtí od těchto potvorných hlodavců; a co oni na živu nechají, zmoří hlad a mor, cholera a soucho-

*) Služiž článek tento ctěným našim dopisovatelům od B. — od J. — od T. za odpověď. S jejich náhledy Posel srozuměn není aniž býti může. R.

tiny, a tak naše jindy požehnaná krajina spustne, stanouc se brlohem lesních šelem, jedovatých štírů a hadů. —

S touto strašlivou metlou snoubí se jiná neméně důtklivá; náramná drahota dříví rechelního! A kdyby ještě zač stálo; ale hoří Ti jako sláma; sáh na tejden je jako moucha do pekla. Sotva že si tak při něm ten skrovný obídek učmudíme. V zimě místo ku kamnům musíme do postele, abychom nezmrzli.

K tomu ke všemu jdou nám naše věžní hodiny jako kůler. Jednou, když by si člověk přál, aby byl den už prýč, leze rafika želvím krokem; jindy zase, když by si člověk mohl něco vydělat, běží jako bez rozumu, a polovic vejdělku je frnk. Potom má člověk něco mít! když myši osení, obecní penize za dříví ztrávi, a hodiny nás o výdělek připraví.

Pozoruješ nyní, jak se chudoba plodí a za ní hladovi žebrota plíží?

Již po několik noci skoro ani oka jsem nezamhouřil. Lámu si mozek přemýšlením, jak bychom se poslednímu tomuto zlu vyhnuli, a přicházím vždy k resultátu, že bude nejrozumnější, když myši vyhubíme, supliku o nižší cenu dříví zadáme, a kodiny naše strojní, které naše obecní důchody skoro cele pohlcují, slunečnými nahradíme. Ty aspoň půjdou na fous. Den bude tak dlouho trvat, pokud slunce nezapadne, a ušetřené důchody můžeme rozdělit mezi sebe.

Kýž by se naše sl. obecní rada těchto návrhů, jež mne tolik nočního potu stály, uchopila; tak aspoň jednim rázem podetla by životní nerv vši chudobě a žebrotě. — Tak u nás.

II.

Jak by se ale chudnutí lidu v jiných obcech a v Čechách zamezit, a povstávající z něho žebrota účinně vykořenit dala, jest otázkou v dobách našich veledůležitou, která všestranného, bedlivého uvážení vyžaduje. Pokusíme se podlé skrovných sil našich o rozřešení její, neosobíce sobě neomylnosti, ale soudnému čtenáři usouzení ponechávajíce, pokud se mýlíme, pokud pravdu máme. Vůle naše je dobrá a to nás omlouvá. —

V minulém a ještě na začátku našeho století radili mnozí jinak výteční učitelé národního hospodárství, lidé to bystrého rozumu a mělkého srdce ohledem na otázku tuto zkrátka: „zamezujte sňatky chudých lidí, zamezíte tak i chudobu i žebrotu.“ Ano! My známe ještě jistějšího a tyranštějšího prostředku, jejž snad mnohý hlasatel této nerozumné zásady v soukromém životě žertovně prohodil; ale mravní cit a lidskost s hnusnosti zamítá takové, abychom mírně řekli, turecké preservativy *). Nelidské učení toto, dávno již u všech osvícených a šlechetných lidmilův v spravedlivé opovržení a zapomenutí vešlo, i nebyli bychom záhodno pokládali, slova o tom mařiti, kdyby škodlivý blud tento v lidu našem nebyl tak valně rozšířen.

Všem těmto a jim podobným postřihačům, jenž by jedním šmahem výstřelky společenského života tupými nůžkami svými rovnati chtěli, podáváme tuto několik námitek na uváženou: „Nerozmnožíte — kdyby zásada Vaše zákonem učiněna byla — nemanželské děti v bezpočetnost? Dostanou nemanželské chudé děti lepšího ošetření a vychování, než manželské chudé? Budou nemanželské chudé děti méně žebrat, než chudé manželské?“ Podobných námitek dalo by se ještě více nahromadit.

Přemýšlejte jen chvíli o smutných následcích bludného smýšlení Vašeho a naleznete, že, kdyby se skutečně po vůli Vaší dělo, brány do kořan by se otevřely vší peleši, smilstvu a zločinstvu. Nepřivede-li Vás vlastní přemítání a denní zkušenost k výsledku tomuto, můžete se přesvědčit nahlídnutím v akta kriminální kteréhokoliv soudu trestního, a zhrozíte se počtu zločinův odkládání neb násilného usmrcování nevinných nemluvňat nemanželských. To jsou pády zjevné. Co se jich potají stává, o kterých svět nikdy ani nezví, dá se jen tušiti. Chcete chudobu a žebrotu zamezit a zločinům a nemravnosti dvéře otvíráte, veškeré mravoučení nohama šlapete. A docílíte zápovědí podobnou, čeho jste docílit chtěli? Nic méně! Budete, jak jsem již svrchu pověděl, míti tím více dětí nemanželských. Pak byste důsledně dále žádat museli, aby se jen jistý počet nemanželských dětí pro potřebnou denní práci od-

*) Prostředky k zamezení. Turecký — viz vykleštěnec. R.

chovával, a nadbytek — jak se o Číňanech vypravuje — jako koťata utápěl; anebo byste museli veškeré mladé, chudé ženštiny po klopotné denní práci do železných klecí zavírati, a ke všemu ještě Argusových očí míti, abyste se všeho dohlídali.

Nahlížíte, jak nemravné, záhubné a bezúčinné je smýšlení Vaše?

Avšak i právu přirozenému, jakéž každému rozumnému tvoru přísluší, se opíráte. Osobnost každého člověka má za svatou považována býti. On musí míti vůli svou — nemá-li se státi otrokem neb nevolníkem druhého — musí býti pánem jednání svého, a žádný nesmí jej v něm obmezovat, pokud do práv cizích nesahá. Jinak by každý společenský i mravní řád byl pouhou smyšlenkou, v skutku ale tyranství na jedné a ouplná poroba na druhé straně. Mravní zákon jmenoval by se chytrostí sobeckou, právo jen hrubým násilím. Či slušno nazvati právem a spravedlností: zbavovat chudého jen proto, že se v bohatství nenarodil, všech práv přirozených, ku kterýmž zajisté i právo náleží, vůli svou v skutcích jeviti a následovně i dle chuti u libosti své v manželský stav vstupovati a rodinu zakládati? Mělo by právo chudého proto menším, že v chudobě a bohatého proto větším býti, že v bohatství zrozen byl? Chudého pro chudobu chtěli byste trestat, bohatého odměňovat, že bohatým jest? Či snad dobrotivý Tvůrce prvotné boháče a chudého na svět postavil, řka k prvnímu: „Jdi a požívej veškerých rozkoší světa! Ku pohodlí a obsluze tvé dávám ti tohoto robotníka, který jen tolik práva a radostí požívati má, co ty mu uděliti ráčíš?“

Konečně i nekřesťanské jest smýšlení takové, poněvadž se nejhlavnějším zásadám křesťanství naprosto příčí. „Miluj bližního svého, jako sebe samého,“ a „co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň i ty jim!“ učil Kristus. Vy sice křesťanství před světem vyznáváte, v skutku ale smýšlením svým se faryzeům podobáte, v jejichž ocelové hrudí místo lidského srdce kovový tloukl mamon. Svět a vezdejší statky jeho pro sebe za stvořeny považujete; chudému sotva oči pro pláč byste dopřáli. Ejhle, pohanský helotismus *) v plášti křesťanském!

*) *Helotismus* = otroctví.

Odpusť, laskavý čtenáři, jestli se ti horlení naše přílišným býti zdá. Vždyť pravý křesťan nemůže lhostejným zůstati, slyše tak zhusta pronášeti zásad tak nekřesťanských a nelidských. A kdyby to zůstalo při pouhém smýšlení a slově! My ale známe představených, kteří by rádi v obcích na samovládce si hráli, a neznajíce zákonův našich, v ouzkoprsosti své zájmy obce hájiti se domnívají, kladouce chudému poctivému nádeníku všemožných překážek v ženění. Arciť dostává se mu proti takovéto libovůli ochrany při ouřadě; ale umí hned každý pomoci vyhledávat? Nezastraší to mnohého, že raději slouží, nežli by se o příznivé vyjádření představeného k ouřadu politickému hadrkoval? Nebudí takováto tyranská přikrost, zášť a mstyžádost chudých proti majetníkům? Nedusí se v něm veškeren ušlechtilejší mravní cit? Což divu, že zarytost a mstivost částí jeho povahy se stane a zhusta skutky jeho značí! Buďte spravedlivi v šetření práv jeho, a on věrně a poctivě sloužiti bude Vám! —

Jiný prostředek k zamezení žebroty čtli jsme nedávno v jednom Vídeňském německém časopise, v němž jistý dopisovatel od Českomoravských hranic mezi jinými dobrými návrhy i tuto radu podává: Obce samy nejjistěji tomuto zlu přítrž učiní, když, zaopatřivše chudých svých, každému cizímu žebráku důsledně almužny odeprou. — Ačkoliv o spanilomyslnosti páně dopisovatelově nepochybujeme, zdá se nám prostředek tento přece býti *nelidským.* Nelidským tam, kde se celé obce skoro ze samých žebráků skládají, jako je skoro celý pruh podél Šumavy a v Krkonoších. Kdo vlastně má ty krmiti? Obec? Ta však je sama zosobnělý žebrák! A odepře-li se těmto každé almužny, nemusí potom hlady zahynout? — P. dopisovatel, jemuž tato námitka zajisté také na mysli tanula, odpovídá si sám: přirážka pro chudé ku přímým daním!

To by sice bylo hezké, a spravedlivého zasluhovalo by povšimnutí, kdyby daně nebyly již samy v sobě vysoké, že kontrybující sami jen jakž takž vycházeti mohou.

Provedení myšlenky této není tak snadné, jak se p. dop. domýšlí. Chceme zde na některé hlavnější neshody poukázat.

Nejprvé musel by se počet všech k práci neschopných

chudých v celé zemi vyšetřit; každý žebrák od zvláštní k tomu zřízené komise ohledat, zdali a pokud práce schopen a podpory hoden, a zdali se mu této z jiné strany nedostává aneb není-li koho, kdo povinován jest a může jej vydržovati.

Když by se takto číslo všech skutečně nuzných a podpory potřebujících ustanovilo, muselo by se dále vyšetřit jmění každého kontrybuenta, pokud k příspěvkům na chudé přidržován býti může. Neboť nemůže se na každém kontrybuenta bez rozdílu žádat, aby i on přispíval, poněvadž velká část našich řemeslníků, menších gruntovníků a domácích pánů po zapravených direktních danich a jiných přirážkách na zemské a obecní výdeje, sotva uskrovní, aby svůj a své rodiny život slušně zachovali. Odrazíme-li valnou část takovýchto kontrybuentů, zbudou nám větší gruntovníci a průmyslníci; kapitalisté v užším smyslu nedají se sem počítat, poněvadž hotový peníz každé dani vyhnouti se dovede.

Může se ale celá suma příspěvkův, jaká by se k výdatné podpoře tolika chudých vyžadovala, na tyto uvaliti, aby se rolnictví a průmyslu nezasadila těžká rána? Bude pak klesáním obou podpora tato do budoucnosti trvale pojištěna? Jednomu zlu vyhnouti se chceme, a do druhého ještě horšího bychom upadli, což jest jinak po česku: „Z bláta do louže!"

Konečně muselo by se dvojí toto vyšetřování: počtu skutečných žebráků a možnosti kontrybujících k přispívání, často — ne-li ustavičně — opakovat, poněvadž žebráctva rok od roku přibývá a jmění a zámožnost stále změně podléhá. Podle toho musely by se příspěvky pro přibývající chudé zvyšovati, a aby se spravedlnosti zadost učinilo, jednotlivec podle vzrůstu aneb klesání svého jmění buď k větším neb menším příspěvkům přidržovat. Takovýmto věčným sliděním a přehrabáváním se v jmění jednotlivcův staly by se ouřady na místě ochrany nenáviděnou metlou majetníků.

Jakby ale p. dop. ročně přirůstajících žebráků, jimž žádné podpory vyměřeno nebylo, před smrtí hlady zachránit chtěl, kdyby podle návrhu jeho všechny obce zachovati se měly, nemůžeme pochopiti, leda by Bůh sám nějakým novým zázrakem zakročil a těmto jako ondy židům na poušti, pečené *křepelky* a *manu* s nebes sesýlal. —

Jak by to konečně s repartici sebraných příspěvkův mezi chudé při nynější vzdělanosti a morálnosti mnohých představených obcí našich, kterým by vlastně podílení uloženo bylo, vypadalo, služiž zde následujici pravdivý obrázek:

V jisté nám dobře povědomé obci jest ten chvalitebný zvyk, okolním pohořelým jistou peněžitou sumou z obecní pokladnice přispěti. Bývalý předbřeznový p. rychtář ale uměl každé takové příležitosti k obohacení svého privátního sáčku velmi šikovně použiti. Dal totiž pohořelým misku zrní a v rubrice obecních výdajů stálo vždy: pohořelým z N. N. 5 zl. stř., takže obec skoro každé zrnko krejcarem zaplatila.

Nechceme tvrdit, že by se podobným způsobem vesměs diti musilo; ale člověk je podivné stvoření. Není-li tak vysoce vzdělán, aby poctivost v jakémkoli postavení života za nejsvětější povinnost svou pokládal, dovede se každému sebe chytřeji vymyšlenému zákonu ještě chytřeji vyhnouti, o čemž nám přestupky zákona lichevního a celního ročně na tisíce podávají důkazů. Tak stane se skoro nevyhnutelně, že pravý žebrák nedostane ani třetinu toho, co by mu přislušelo, aby živ býti mohl. Zavrou-li potom všichni dobrodinci vrata svá před ním, musí zahynout hlady. Almužna jest věc srdce, dobročinnosti a spanilomyslnosti. Zde nedá se dobře a s prospěchem pravidlovat.

Arciť jest mnoho zdravých silných tuláků, kteří na dobročinnost lidskou hřeší; ale věcí uštědřujícího jest, rozdíl v udělování almužny činit. Toliko v pádu tomto byl by návrh p. dop. na svém místě. Ale naprosto a bez rozdílu chtít toho provesti, byloby trestat nevinného s vinným. (Příště dále.)

Kronika našich dnů.

1. Původní listy z venkova.

Ze Mšena, 9. dubna. O našich řemeslech bylo by mnoho co říci, neboť jsou takřka pod nulou, proč? to hned zvíte, jen sobě přečtěte následujici obrázek: Chlapec sotva že má 14 roků, dá se beze všeho školního vzdělání na učení řemesla, buď krejčovského neb ševcovského, na 2 až 3 roky.

Čas učení uplynul, a on jest vyučen (vlastně nedoučen) a stane se tovaryšem. Nyní musí do širého světa na vandr (obyčejně za humna, aby neměl daleko domů na svátky neb posvícení), jsa pln naděje, že mu pečení ptáci do huby létat budou. Dokud má ještě těch několik grošů z domova, po práci se ani neptá, a dojdou-li groše, chytí se řemesla žebráckého. Stane se, že dostane v některém městě práci, a jelikož, jak již povědíno, řemeslo jen takřka dle jmena zná, tudy také následek, že pan mistr tovaryška v brzku z práce propustí.

To se opakuje i u jiných mistrů, a nežli mine třetí rok, vidíme tovaryše s nashromážděnými zkušenostmi spěchat k domovu. Přišed domů, hlásí se hned o povolení k provozování řemesla, totiž o mistrovství, kteréž se mu, pakli dobrou taxu cechu zaplatí, bez překážky uděli. Známé přísloví: „Řemeslo zlaté dno," tane jemu nyní pořád na mysli i má naději, že bez práce budou koláče. — Podívejme se za pět roků na takového mistra, vidíme ho, jak si buď při pluhu nebo lopatou nádennický plat vydělává. — Nepřeháním, ale bohužel svatou pravdu mluvím, takový jest stav a konec našich řemesel. Nechtěje ublížiti pravdě, musím vyznati, že bývají výjimky ovšem všude: jsou i u nás — avšak po skrovnu. Máme velkou naději, že se tomuto zlu v brzku pomůže, alespoň poněkud, a sice, jak již v předešlém svazku povědíno, zřízením řemeslnické školy. Mluvě o škole, musím mimochodem upozorniti školní představené na následující věc. Bude tomu již pět roků, co u zdejší školy byla zřízena školka stromová k poučení školní mládeže. Zřízení této školky stálo obec velikého nákladu a protož by bylo přáti, by oni, jimž uloženo jest dítky v štěparství atd. vyučovati, patřičně to také vykonávali!

Stavení silnice ze Mšena k Dubé jde rychle ku předu. Dá se to z toho posoudit, že do zimy tři díly dostavěny budou. Jdeť pak na Romanov, odkud překrásná vyhlídka jest, dále skrz německé obce Ráj, Albertův důl, Palác a Vlkov do Dubé. Tato silnice přinese dojista nejen Mšenu, nýbrž celému okolí velikého užitku, ještě se docíli spojení s Českou Lípou, kdež se odbývají znamenité trhy na obili, kteréžto naše krajina v hojnosti má. Největší zásluhy o vystavení této silnice získal sobě Dubský podkrajský, p. Wohlrab, kterémuž všecka chvála a čest. — Pravý opak jest se stavbou silnice k Mělníku. Dokud na Mělníce byl podkrajský, p. Kuchinka, šlo to, nyní však nechce to jíti nijak ku předu, vzdor tomu, že se dvakrát u vysokého místodržitelství stížnost vedla. Rada města Mělníka měla by se ovšem také o to zasadit, by stavba této silnice urychlena byla, ještě by Mělník spojením s naší krajinou mnoho získal. Přál bych si, by hlas můj nebyl hlasem volajícího *na poušti!*

Ku konci musím ti, milý Posle, oznámit, mnoho-li časopisů se u nás odbírá: Pražské noviny v 5, Posel z Prahy v 16, Lumír v 1, Hospodárské noviny v 5, Škola a Život ve 2, Blahověst ve 2, Památky arch. v 1, Živa v 1, Humoristické listy v 12 výtiscích; dále jest oudů matičních 5. Jiné poučné a zábavné knihy se též hojně odbírají. *F. St. H—*

Z Pelhřimova *), 5. dubna. (P...le). Krajina zdejší jest již hornatá a proto jest i podnebí studenější, z kteréžto příčiny se neseje mnoho pšenice, za to ale se rodí dobře žito, ječmen, oves, brambory a len. Trhy na obilí se neodbývají, za to ale skupují židé nadbytek obilí, jakož i len, vlnu, líh a j., provozujíce obchod skoro výhradní. — Průmysl jest nepatrný; za předešlých let soukenictví kvetlo, nyní zcela zaniklo. Nemalý počet zdejších řemeslníků opouští letního času dílny a zaměstnává se na poli, tvrdě, že jej řemeslo uživiti nemůže. Za své jmění si obyčejně koupí neb najme několik měr pole — místo co by peněz ve svém řemesle upotřebiti měl, a jest pak nucen, špatnější látky v malých částkách si pořizovati, proto jsou zdejší výrobky dosti drahé, aniž jsou takové, jak by přáti bylo. Z těchto příčin si objednává nemalá část zdejších občanů potřebné věci jinde, lidé pak domácí zahálejí. Není se tedy co diviti, že většina zdejších řemeslníků chudá jest. Kdyby si každý jen pouze svého řemesla hleděl a své jmění toliko řemeslu obětoval a dobrých látek si v nejpříznivější době zaopatřil, pak by byly výrobky jeho lepší, a při větším odbytu množila by se jejich láce. Malý, za to ale častější výdělek jest lepší, než výdělek větší — ale řídký. Je-li řemeslník ve své práci dokonalejší, mívá také více práce a proto jest mu nemožno, aby sám své zákazníky v brzkém čase uspokojil; tu je zase slyšeti, jak páni mistři naříkají, že se nemohou chasníků dopídit; máme zde tedy též nedostatek dobrých pracujících sil. Má-li se ale řemeslník s časovým pokrokem v zápas pustiti, jest mu také *jistého vzdělání* třeba, nač se posud málo hledí. Každý musí uznati, že z knih a časopisů se v nynějším čase řemeslník mnoha dobrému a novému naučiti může, rozumí-li čtenému, seznámil-li se s nejhlavnějšími zákony přírody a s nejpotřebnějším ze zeměpisu, umí-li dobře počítati a správně psáti. Nemysli nikdo, že chci, aby se nastávající řemeslník dlouholetými, těžkými studiemi zanášel; k seznámení se s uvedenými předměty *každá venkovská škola* příležitosti poskytuje — alespoň poskytovati má. Zde máme hlavní školu a to sice českou. Jak mnoho jest ale rodičů, kteří dítky své jen proto do školy posýlají, aby tre-

*) Dle letošního popisu čítá 366 domů a 4937 obyvatelů.

stány nebyly, aniž se otážou kdy, zda se učí dítě či nic; a proto se nedivme, když dítě školu opouští, aniž si bylo *nejpotřebnější pro život* přisvojilo. Opustiv žák nepatrnými vědomostmi opatřený školu, jde na učení, a tu se stává obyčejně, že to málo, co uměl, zcela zapomíná. Opakovací hodiny *nepostačují* — odbývají se u nás jen v neděli — a přijde-li kdo k poznání, nemá zase příležitosti, aby se něčemu přiučil. Má-li míti chudší třída ze škol pravý užitek, a mají-li budoucí řemeslníci potřebných vědomostí v nich nabýti, jest třeba, aby se opakovací hodiny rozšířily. Znám dobře šlechetný úmysl vlády, která zřídila reální školy proto, *aby se průmysl a obchod povznesly*. Podreální škola naše o dvou třídách slouží k jiným věcem. Odbyv ji synek (což bývá u zdejších velmi zřídka), *stydí* (!!!) se jíti na řemeslo, ale vstupuje — často po dlouhém orodování — do některé kanceláře za písaře, kdež bez naděje do budoucnosti hledí. Jest zde pramálo synků, kteří, vystoupivše z podreálky, řemeslu se oddali; ostatní naplňují z větší části místnosti písáren a očekávají své budoucí štěstí anebo spíše — bídu. Kletba stihej rodiče samy. Prozatím radíme každému nastávajícímu řemeslníkovi, by se po vyučení — není-li mu možno dříve — do Prahy odebral a tam českou průmyslovou školu navštěvoval. — Co se týče čtení, odbírají se u nás všechny české časopisy a to v několika výtiscích, tak že město naše v ohledu tom za jinými nezůstává, jest ale přáti, aby se veškerému obyvatelstvu užitečné zábavy a poučení dostávalo, a toho se docílí rozšířením knihovny, která jest až posud velmi nepatrná. Kýž by se jí hojných darů jak od soukromníků tak od obce dostalo! Důchody zdejší obce obnášejí ke 40.000 zl. stř., a prameny jejich jsou pozemky, hlavně ale lesy. — Zajisté jest málo obcí v Čechách, ješto by se takovým jměním vykázati mohly. Z těchto důchodů se dostává znamenité podpory zdejší hrubě husté chudině. Dále se z nich vydržují školy: hlavní o 4, podreální o 2, dívčí o 3 třídách, (dítky zde školní plat neodvádějí); podporu dostává též nemocnice jakož i mnoho jiných ústavů obecních. Školní světnice jsou zde v pěti domech, v školním stavení nacházejí se toliko tři třídy a ty se k účelu tomu nejméně hodí. Mluví se již více let, že se škola z prostranného, dříve za solnici slouživšího stavení, které se na příhodném místě nachází, upraví; ano, jest prý již i plán stavební dávno hotov. Bylo by velmi přáti, by se to co nejrychleji v skutek uvedlo; městská rada by se takto svým vlastním dětem — budoucím občanům — nejvíce zavděčila. Nahlížíme sice, že obec při znamenitém příjmu svém také značné výdání má, jsme ale přesvědčeni, že celé to podniknutí velmi *snadně* uskutečniti možno, ješto se stavba na více roků roz-

vrhnouti dá, tedy jen na dobré vůli závisí. Postoupné služné učitelů na hlavní škole jest: 300, 275, 250 a 150 zl. stř. bez bytu, dříví a j., což jest naprosto malé. Jsou tedy učitelé nuceni, soukromým vyučováním mládeže — tím hausirnickým učitelováním, kteréž jest povolání a hodnosti veřejného učitelstva na příkoř a mládeži ke škodě — sobě pomáhati. A kdo tím nejvíce trpí? Zajisté škola — obec sama. — Velmi se u nás na pěstování stromků hledí, k čemuž obec zvláštního zahradníka vydržovati se ustanovila. Myslím, žeby bylo velmi prospěšné, kdyby obecní zahradník školní mládež přiměřeným způsobem se štěparstvím seznamoval a užitečně zaměstnával. Spolu by se tím docílilo, žeby se v mládeži láska k tomuto výnosnému odvětví hospodárství budila; také by se tím zamezilo hubení stromků. — Pálenka v okolí našem mnoho přátel nachází, a letošní zimy zmrzly v zdejším okolí následkem pití dvě osoby, více však jich svému jmění, zdraví, své rodině ublížilo, a štěstí a spokojenost domácí postrádalo. Kýž by lidé ti místo dráždění a hubení těla pálenkou, dráždili ducha svého užitečným čtením, kteréž se jim v časopisech levných a v knihách podává! Kýž by je na to zprávcové duchovní a učitelé upozornili, aby místo mrhání statků zámožnost vzkvétala.

Z Kutné Hory, 8. dubna. △ Potěšitelnou zprávu mohu podati o vyvinování zdejšího hospodárství. Vše se obrací k tomuto odvětví lidské činnosti. Řemeslník nechává šídla, hobliku a člunku a chápe se rýče *), neboť s řemeslnictvím to u nás bídně vypadá. Jak jen může kdo kousek pozemku zakoupiti anebo aspoň najmouti, namáhá se, by ho nikdo nepředešel, a pracuje potom příčinlivě, aby co možná nejvyššího výnosu dosáhl. Půdy neúrodné se zlepšují navážením všelikých mrv, rumu a země, hlubší orání co den se více rozšiřuje, a kde dobrá půda pod štěrkem a škvárami leží, tam se pracuje, aby se na den dostala. Rozsáhlé haldy škvar, kteréž o skvělém někdy hornictví svědčí, a krajině naší zvláštní, řeklbych vulkanický ráz propůjčují, mizí zponenáhla víc a více; rozvážejí se na silnici mezi Horou a Čáslaví. Srovnávají se také haldy, naváží se na ně drobné hlíny a nové role se upravují. Přál bych Vám také, abyste spatřil shon hospodářů u zdejší sanitrovny, kde saniterník zem, kteráž jindy k dobývání sanitru sloužila, s velikým užitkem prodává. Dva ty kopečky, kteréž během času navážením vylouhované země po-

*) Vlastně jest to, Milý Pane, smutná věc, že se řemeslník znamenitě obydleného města, kteréž si také reálku zřídilo, místo svých, nástrojů hospodárských chápe, aby se obživil. V malých městečkách málo proti tomu lze namítati, tím více ale ve větších, kde síla trávníků (konsumentů) vyrobitelům *stálého zaměstnání tedy* i výdělku podává. Red.

vstaly, poskytují mu nyní výnos skutečných zlatých dolů. Vůz hliny prodává se za 40 kr. stř., a každodenně jich tu mnoho z blízka i z daleka.

Jak milý pohled okolí našeho města poskytuje, zvlášť stranou Sedlic a Malína, kde se půda na pořád zahradnicky vzdělává, vůbec známo jest. Pahorky a nížiny střídají se v utěšeném souladu; přece má však krajinka tato více opravdivosti, řekl bych zádumčivosti do sebe, než kterákoliv jiná. — Řepy, zelí, křenu, okurek pěstuje se u nás veliké množství; zelenina rozváží se na 4 na 5 mil daleko, křen Malínský putuje však až za hranice a všude jest vítaný host. — Pro dnes tolik o hospodářství, příště snad více si o něm a o výtečných našich hospodářích povíme, mezi nimiž páni bratří W. *) pěkné místo zaujímají; bývají vždy první, když se jedná o zkoušení nových věcí, o jich rozšiřování a zavádění. — Co se týká scelování pozemků, kteréhož by u nás velmi přáti bylo, ještě mnozí majetníci pole své k neuvěření rozkouskované mají, vím pouze o dvou případech, a hospodáři jsou s výhodami, kteréž jim scelení pozemků už přineslo, nad míru spokojení a velice si v tom libují. —

Z ústavů školních obrací na sebe přede vším reálka pozornost, jakož se samo sebou rozumí; neboť se mnoho od ní očekávalo a očekává. Co se jejího působení na řemesla týče (a to u nás hlavní účel její), posud nijakého výsledku pozorovati nelze. Kdo nižší reálku odbyli, obrací se do vyšší, nemalá část vstupuje však do úřadů za písaře a diurnisty **). A toho posledního zvláště jest litovavati, poněvadž se to účelu reálek na prosto příčí. Kdo práh reální třídy překročil, ostýchá se už řemesla, a přece má reálka mladíky řemeslu odchovávati. Už z toho patrno, že v ní pravý duch nevane, a duch ten jeví se v tom, že má být reálka více připravnou pro řemeslo než pro technická studia. A proto má reálka více zalíbení k živnostem, k řemeslu buditi ***). Většina mládeže neobrací se však ani do reálky, alebrž vystupuje dříve a řemeslu se oddává; nemajíce řádné přípravy ze školy, leda trochu počítání, psaní a čtení (o skutečně potřebných vědomostech však ani zdání) zůstávají na nejnižším stupni dokonalosti; z nich se pak rekrutuje z veliké části chudina a proletariat. A tak se samo sebou namítá přání, aby se u nás co nejdříve řemeslnická škola (rozšířením opakovacích hodin) zřídila; od té pak

*) Prosíme příště o celá jména. *R.*

**) Tedy právě jako v Pelhřimově. *R.*

***) Úplně se shodujeme a už na jiném místě jsme to vyřkli, příště však ještě lépe a obšírněji to rozložíme, neboť pokládáme věc tu za životní otázku. *R.*

by se právem mnoho dobrého pro živnosti očekávati dalo. — Ostatně jest snadno školu takovou zařídíti, ješto jsou učitelé reální školy *povinni* (jakož to vůbec známo), vyučování v ní na sebe vziti; že jsou snad též schopní, aby s českým řemeslníkem o potřebných věcech promluvili, to doufáme. — Četná chudina města našeho nalezá zaměstnání v továrnách zdejších (v přádelně, tiskárně, koželužně a v cukrovně), z větší části však u hospodářů. Mnoho obživy poskytuje též fabrika na tabák v Sedlicích, a některé dělnice berou tu týdenní mzdy 4—6 zl. stř. Podivil byste se ale také jejich parádě; ovšem, je jim přáno, musí si na to vydělat, moudřejší však by bylo ukládati groše stranou na věno, na čas potřeby atd. — Co se dobročinných ústavů týče, zasluhuje přede vším zmínky špitál pro chudé a sestárlé měšťany a jejich vdovy, jehož počátek se odvádí z 14. století a jehož jmění znamenité jest (patří mu statek Veletov a po 900 měr orných pozemků u města); počet špitálníků obnáší 72, jest se však nadíti, že v brzku na 100 rozmnožen bude. Polovice těchto osob vydržuje se zcela ve špitálním domě, ostatní však dostávají denně po 10 kr. stř.; přebytek špitálu obnáší ročně 6—8000 zl. stř. *). Ostatně by bylo přáti, aby se ubohým těm starcům poskytovalo v zimě více dříví, neboť stáří miluje teplo! — Ústav pro městské chudé má ročních příjmů as 2500 zl. stř., může však velmi málo pomoci, ješto jest chudých veliká síla; lze však očekávati, že se příjmy jeho značně zlepší pozůstatkem zdejšího, bez dědiců a poslední vůle zemřelého měšťana B., kterýž pozůstatek velikomyslností císarskou se mu dostane. — V posledních 6 letech zřízeny jsou u nás chvalným přičiněním několika lidumilů *jesličky*, t. ústav k odchovávání nemluvňátek, jejichž rodiče pro práci nemohou se odchováváním zabývati. Ústav ten jest nad míru důležitý, a zakladatelé jeho velikých zásluh si získali; obsluha jest dobrá, dohlídka výtečná. Kýž by se jen hodně rozšířil a u každého účastenství naleznul. Nemá nijakého jmění a spočívá jen na dobročinnosti. Tímtéž způsobem sluší se vysloviti o zdejší opatrovně, v jejímž domě je i ústav jesliček zaveden. Škoda jen, že i opatrovna má skrovného základu, z něhož se jen nejpotřebnější zapraviti může. — Co se týče příjmů obecních a jiných věcí, o tom v příštím listě.

Od Komorního Hrádku, 1. dubna. Kdo před 10 lety okolo Komorního Hrádku cestoval, podivil by se velmi, vida, jak se krajina změnila. Tehdejší holé, sluncem vyprahlé skalnaté břehy Sázavské proměněny jsou dílem v přeútěšenou zahradu, dílem pokrývá je mladistvý, vždy zelený

*) K čemu to? či je to podle stanov, anebo se očekávají zlé časy? R.

les. Skalky a balvany, sem tam v úrodné půdě na den vycházející, pilnost a vytrvalost hospodářů vymítila; všeliká ta oprava vzala vznik na Hrádku Kom. knížeti Rich. Khevenhülleru z Mečů náležejícím. Pan kníže dal nejprvé na mezích a okolo cest svých statků sázeti stromky rozličného druhu a nahlížeje výnos počínání toho, rozkázal i pustá návrší, která jen jalovec a bodláčí rodívala, stromovím ošatiti. Jeho příkladu následovali pak mnozí jiní. Poněvadž jsou zde mnohá místa, kteráž se pro stromy ovocné nehodí, napadlo občanům z blízké vesnice Kaliště (17 čísel, 100 obyvat.) osíti kamenité tyto pustiny lesem. Tak sledoval jeden druhého, až celé okolí nynější půvabnosti dosáhlo.

Libě spočívá oko na bývalých holých stráních, ježto bujné stromoví nyní okrašluje. Obecní pastvišťata výše zmíněné vesnice počala se r. 1851 v úrodné pole obraceti. Každý z chudších obyvatelův obdržel část, kterouž vzdělav, po 4 léta zdarma užíval. Pak se polnosti ve veřejné dražbě za 81 zl. stř. pronajaly. Zahájila se obecní louka, kteráž až do r. 1850 za pastviště sloužila, a hned prvního roku vynesla 10 zl. To jsou nejskvělejší příjmy této malé vesničky, kterých však před časy nikdo ani netušil. Kýž by se jen pořádné účty vedly! —

Průmyslová činnost zde ještě spí, a není divu; neboť silnice, která má od Domašína s Černokosteleckou se spojiti, jest teprv přes Divišov, Komorní Hrádek, Kocerady, Ondřejov až k Mnichovicům dohotovena. Doufáme však, že i ostatní obce, jichž se stavba tato týká, s prací tak důležitou otáleti nebudou; zvláště an doslýcháme, že se potom též pošta zavede, kteréž by zde ovšem velmi třeba bylo. Snad by nám to přispělo i k těžení nějakého zlatého zrna; neboť, ačkoli lid zdejší každého nového zavedení (zvláště co se ženské módy a parády týče), dosti jest chápavý, přece sobě knih velmi málo všímá. Modlitby a někde kalendář to jsou celé knihovny zdejších občanů, vyjma ty, kteří mají škole dorostlé dítky, tu ovšem musí být i knihy školní. V zimě tráví hospodář den v hospodě nebo doma při dýmce tabáku, ženy v koutku u kamen rozličnými klepy a pomluvami se zabývají. Z toho ovšem málo užitku pojíti může. Zdali by nebylo lépe, kdyby každý několika jen krejcary přispěl k zařízení jednoho nebo dvou dobrých časopisů? Vždyt jsou nyní za nepatrný groš knihy, kterých jindy pro velkou cenu jen málo kdo míti mohl.

Něco nového — vlastně již starého, dozví se zde lidé, když obchodník nebo hokynář některý z Prahy se navrátí a co slyšel vypravuje.

Někteří toliko pp. učitelé odbírají časopis „Škola a život;“ *ano i Ty Posle* nalezl jsi zde as troje přístřeší, škoda jen, že

jak jednou přijdeš, víc Tě nikdo neuvidí — zavrou Tě do tmavého arestu *). Školství zdejší slibuje lepšího ovoce.

Z Plzně. × Na mnohostranně projevené obávání, aby knih v makulatuře nalezených, o nichž jsem minule psal, zmařeno nebylo, doložiti sluší, že se v rukou horlivého muže nalezají, který jich jen do bezpečných rukou odevzdati míní, buď do nějakého pořádného archivu nebo do museum. A že takové šetrnosti zasluhují, o tom lze se přesvědčiti z následujících udání.

Ze tří knih z kraje zvednutých, obsahují dvě dílem původní, dílem opsané úřední listy Plzeňské rady na okolní pány, vládyky, rytíře, hejtmany a zprávce hradů královských, na úřady ostatních měst českých, hlavně Pražských. Mnohá slavná jmena stkvějí se v čele dopisů, na př. Urozenému P. Ladisl. z Lobkovic, nejvyššímu Hofmistru c. k. M. — Urozenému statnému rytíři P. Buryanovi Trčkovi z Lipé, Podkomořímu c. k. M. — Pánům z Říčan, z Přestavlk, z Chlumčan atd. Z listů těchto seznati lze soukromé i veřejné poměry mnohých znamenitých osob a slovutných rodin, čímž zajímavosti nabývají. Důležitější však jest kniha sestávající z nálezů, rozsudků a sporných otázek dle práv městských sebraných od 1500 až 1576.

Důležitost těchto listin jest mnohostranná. Mnohé pře v nich líčené objevují krásný sloh právnický, a vzbuzují přání, by se i nyní ryzého slohu v listinách veřejných a právnických užívalo! Kde však možno právníku českému dosáhnouti zběhlosti jak v písemním tak v ústním užívání české mluvy právnické, když se celou drahou studií k tomu žádné příležitosti neposkytuje? **) Kdožkoli, opustiv vysoké školy, v život praktický vstoupí, musí z počátku i v německých písemnostech, ježto zhotoviti má, s nedoslovností a nezběhlosti zápasiti, čímž mnoho krásného času ztrácí! A přece vyjadřuje se v řeči, v které se takřka výhradně vzdělával, v které mysliti, veřejně přednášeti, svá mínění odůvodňovati nucen byl; pracuje v živlu obvyklém, všestranně známém! Právník však český žádné z výhod jmenovaných nepožíval, ba na universitě vše zanedbal, čehokoli na gymnasium (v těch několika hodinách, které ani k důkladnému seznání řeči a literatury české, k českovědeckému vzdělání naprosto však nepostačují), více vlastním přičiněním nežli příležitostí podanou sobě vydobyl. Jenom obětovné snaze a pevnému, věrnému setrvání p. Dra J. Friče dě-

*) To je chyba. Ctnost občanská žádá, aby každý se všemi i dobré i zlé sdílel — proto pusťte, pánové drazí, Posla do celého okolí, ať baví a poučuje. Neuplyne dlouhá doba a odběratelé jeho se u Vás zdvojnásobí. *R.*

**) Podáme v některém z příštích svazků ukázky nynějšího právnického slohu. *R.*

kuje český právník, že se na právnické fakultě Pražské (odkud se skoro pro veškeré Slovanstvo rakouské právníci za úředníky dosazují), v jediné síni mluva česká ozývá; že se učí, jak by zákon Čechu vykládati, jak by české pře srozumitelným způsobem vyjednávati, rozsudky a nálezy v nich činili měl. Kdož se nám o nástupce postará, až by vážený p. doktor pro veliké zaměstnání své od přednášek upustiti musil? A pakliže se nástupce *obětovný* vyskytne, kdožpak zadrží nepříznivou ruku, aby na stupně k osiřelé stolici nepřestupných překážek nepoložila? *) Div-li tedy, že se v právnických listinách naší doby na újmu vážnosti chyby proti pravopisu, mluvnici, slohu a vůbec proti celé podstatě a soustavě řeči jen jen hemží a směšné, věci škodné dvojsmysly a nerozumy vyskytují? — Pokud by právníkům českým okolnosti příznivější nenastaly, dalo by se českým *časopisem právnickým* z části dosáhnouti, čeho vysoké školy neposkytují. Proto by časopis právnický

1. podával nejznamenitější pře ze zlaté doby, kdy řeč česká v nejvyšších i v nejnižších úřadech, ve chrámích a na veřejných sněmích se pěstovala.
2. Porovnával by staročeské právo s právem nynějším a sledoval stopy jeho v nynějších zákonech.
3. Pěstoval by právnické názvosloví a působil by takto na určitější, obmezenější a jasnější vyjadřování.
4. Jednal by o sporných otázkách, neb právě sporem a důmyslným rokováním stran odporných tříbí se mluva a stává se pro vědu způsobilejší, an horlivá snaha, přesvědčiti protivníka o pravdě mínění vlastního, vždy jasnějších a určitějších významů a názvů vyhledává.
5. Bděl by nad pořádným, řeči přirozeným slohem, chyby v listinách nejčastěji přicházející by káral a napravoval.
6. Pěstoval by částečně rozličná odvětví věd právnických, kteréž posud nejvíce v literatuře naší zanedbány jsou, jmenovitě však národní hospodářství, dějiny vývinu práv, právo přirozené atd.
7. Podával by zajímavé a důležité, jakož i zdařilé líčení při našich dob.
8. Poskytoval by právníkům porady ve věcech posud nejistých vůbec a na soukromé dotazy zvlášť.

Jistě že by takový časopis horlivého účastenství došel; nebiť český právník nalezl by v něm částečně, čeho až po-

*) Spoléháme, drahý pane, na spravedlivost a vznešenost vysoké vlády, a doufáme jen směle, že při konečném spořádání [illegible] na tyto [illegible] věci náležitý ohled se vezme. [illegible], a [illegible] se už stalo. Red.

sud pohřešuje, a vycvičil by se co čtenář a spolupracovník ve slohu, jehož v životě praktickém užívati má.

Zřetelem na první tři puntíky svrchu navrhnutého programu poskytovaly by dotčené knihy bohaté a vděčné látky, jakž z následujících udání vysvítá.

Mezi nálezy vynikají zvláštní důkladností svou:

1. Pře dědičné a nálezy v nich pronešené: Nález appelační pod Ferdinandem I., že se *práva dědičného promlčeti nemůže.* — Nález app. z téže doby o *nápadu po člověku nerozumném.* — Nález app. *o nápadu po vňuku na bábu.* (Listina původní s pečetí města Eradňan.) — Nález, *že dívka v 15. roku kšaftovati může.*
2. Pře poměrů manželských se týkající, zvláště proto velmi důležité, že se v nich setkává právo církevní se zákony a obyčeji občanskými.
3. Pře trhové, n. př. strany zaručení o trhu. (Listina původní s pečetí města Rakovníka.)
4. Pře nedržením smlouvy povstalé, časem velmi důležité. Výpisy z desk zemských, jichž velmi mnoho jest, nesou podpis: Vilím Malovec Kosař z Malovic a na Maršovicích, místopísař království českého; někdy opět: Jan Vojkovský z Milhosti a Vojkova na Radiži a Kamejku, místopísař kr. č.

Ze stručného tohoto vyznamenání vysvítá právnická důležitost listin těchto. Mnohem však zajímavější a důležitější jsou listiny obsahu dějepisného, o čemž se z následujícího obsahu přesvědčiti lze:

Popis slavnosti v chrámu sv. Bartoloměje při odevzdání koruny císařské od přítomných říšských volenců na Ferdinanda I. a tamtéž vzdaného holdování.

Provolání od 14. března 1558, nímž se zvolení Ferdinanda I. za císaře Římského uveřejňuje.

Výpis účtovní, mnoholi rozličná města česká (r. 1565—70) do komory královské ročních daní skládala.

Rozkaz Ferdinanda I., některé poměry zákonní ochrany židů v Čechách líčící a vysvětlující.

Ortel proti knížeti Hanuši Bedřichovi Saskému, nímž se pro neposlušnost a zpurné chování své do achtu říše odsuzuje.

Oběžní list Antonína, arcibiskupa Pražského na duchovenstvo české od roku 1564, jímž se vysvětluje, kterak zákona papeže Pia IV. o přijímání pod obojí vykládati a vykonávati sluší.

Privilegium Karla IV., jímž Plzni Bartolomějský trh povolen, v krásném českém, co do písma velmi starém překladu.

Překlad a výpis odpovědi císaře tureckého Solimana, jakouž byl Maximilianu poselstvím císařským poslal.

Psaní tureckého císaře Amuratha do Polsky.

Provolání císaře Maximiliana od 24. března 1576, jímž se co zvolený král polský prohlašuje.

Opisy několika privilegií Karla IV., Vladislava II. kšaftování, trhů a jiných poměrů se týkající. Sem náleží též několik opisů vysvědčení na požádání od městské rady rozličným umělcům, divotvorným mastičkářům a podobným daných.

Dějezkumnému líčiteli vzdělanosti a mravních poměrů oné doby naskytuje se tu hojné látky.

Všecky tyto listiny byly vzornou pilností v druhé polovici minulého století spořádány a v pevné svazky sebrány, z nichž ku každému několik čistých listů k sestavení věcného obsahu v pořádku abecedním připojeno bylo; k čemuž však již nepřišlo. Postaráme se o to, aby všecky takové knihy z celé makulatury vybrány a pořádně uloženy byly, dokudž by jich některý bezpečný archiv nezískal. Pakliže co zajímavého nalezneme, věrně Vás o tom zpravíme. Ačkoli listiny většim dílem jen opisy a výpisy obsahují, které však velmi důležité jsou, an se snad originály mnohých v roku 1541 požárem zničily, bylo by jich přece jen škoda, kdyby v záhubu přijíti měly, jakž jim bohužel souzeno bylo. Bohdá, že se podobných nešvárů více nedožijem!

Z Vídně, 16. dubna. [Au.] Hlasy, ozývající se čas od času v Poslu v záležitosti školní zdejšího učenictva českého, docházejí poznenáhla vyslyšení, domáhajíce se srdce šlechetných mužův. Z hodnověrného pramene se dovídám, *že škola pro české učeníky otevřena býti má*, kde by se jim dostalo vyučování v náboženství a otatních předmětech v mateřském jazyku, zároveň s tím bude spojeno učení se německé řeči na základě mluvnice. — Kamkoliv se nyní ohledneš, všude čilý život, zvlášť ale u bašt, kteréž brzo s půdou srovnány budou. Na glacis množství procházejících, měřiči, vojáci s řetízkami, měřické stolky, bíločervené práporečky. Veliké množství dělníků z jižních Čech sem přichází, a ti dílem při hradbách, dílem v cihelnách práci nacházejí. Zjednáni do cihelen také pracovnici z Německa (z Lippe-Detmold), ale naše Česká cihlářská garda nedala se zahanbit a dokázala svou výbornost. Taktéž se slovenští dělníci při baštách chválí. — Při této příležitosti zmíniti se mi jest o tom, že podle seznamu nedávno zhotoveného není ve Vídni nouze o staveniště — je tu 346 míst stavebních (v městě i v předměstích), z čehož vysvítá, že panuje na vzdor potřebě veliká nechuť k stavení — a že přede vším chuť k tomu vzbuditi sluší. Chuť pak vzbudí se výnosností. — Dle nového výměru obnáší prostor Vídně $1\frac{1}{25}$ □ míle a čítá 8793 domy; v průměru připadá na dům 55 obyvatelů; lidnatost přirůstá znamenitě přichozími z krajin; domácích jen o maličko jest více než cizích (celkem 52%). Čechů, Moravanů a Slováků na 83 tisíc se počítá.

*) Veliké množství jich též do Mohuče putuje, aby tam při stavění výbuchem prachovny zbořené části nápomocní byli. Toto putování pracovníků zvláštní světlo na Čechy vrhá, aniž pozorovatele po příčině pátrajícího uspokojí. *R.*

V komisi u H. Dominikusa na rynečku.

Tiskem Antonína Renna v Praze 1858.

vrubného popisu příslušných mašin a jich dokonalého vypočítání připojil bych též velmi důležité vzorky (tak zvané lenochy) pro léčení holové příze." — Můžete si pomysliti, drahý příteli, že nám zpráva ta byla velmi vítána, i neleníli jsme promluviti s p. I. L. Kobrem, jakožto vydavatelem Průmyslové školy, který neméně potěšen, ochotně přislíbil, že spisek do Prům. šk. přijme a o všeliké výkresy a obrazy se postará. Co se pak nárysů týče, prosíme bysle se v nesnázích k nám obrátil, my pak se vynasnažíme, bychom Vám dobrých a ryzých vyhledali! A tak už Vám přátelsky ruku tiskneme! — P. I. K. v Rak. V příštím svazku podáme Vám celé klempířské názvosloví, o němž už pracuje neunavený náš p. Fr. Špalný, věcí těch dobrý znalec. Vynechal-li jste co, prosíme byste to ještě zaslal. Ostatně na novo prosíme o rozšiřování Posla.

Ze Semil dostalo se nám zprávy, že jsou kostely plny pavučin a sochy plny prachu, tak že prý srdce při pohledu na tu puká, což mají i tamější kostelníci na svědomí. Obecné výdaje nesou prý veliké vydání na obnovení kostelů, poněvadž prý není při jednom ani při druhém záduší. — P. Ks. u M. B. Považte, pane, že se všech těch prostředků proti žebrotě užívá, aniž by se jí mez položiti mohlo, z toho jde, že nejsou postačitelné a že jiných vyhledati sluší. Co se však súžků mezi chudými týče, to pane, velmi choulostivá věc. Obmezováním přichází se z bláta do louže. Mravopočestnost děvčat — prosím Vás, který hospodář věčně ji bude hlídat? — Pravíte, že jsou v městě ohledem žebroty jiné okolnosti — jak tu? Snad proto, že v městě ráčí žebrák prositi: Armer Reisender, bitte, hu hu hu — kdežto se mu ve vesnici žebrat líbí „na kousek chleba nebo něco pod zoubek?" Výdělky lidu opatřiti anebo učiniti, aby si jich opatřiti mohli, to je prostředek radikální, o tom však v příštích svazcích. To slouží za odpověď také pánům J. S. a J. a Mt. St. T. — P. M. G. ve V. u Ž. Za dopisování ve smyslu Posla tuze prosíme. Vodítkem Vám při tom budiž pravda, „že národ bez zámožnosti zbaven jest prostředků k vzdělanosti, k vyniknutí, že je nárouzen k mlčení, když jiní mluví." První svazky jsme už odeslali a budete je míti už v rukou. — P. A. S. v T. Stalo se mejlkou — račte je dorazní poštou bez franka nazpět poslati: 4 kr. odesýláme. Nechtěli byste síly své Poslu propůjčiti? — P. C. Z. v J. u D. K. Prosili jsme za dopisování, a ježto se nám posud ničeho ze vzácné ruky Vaší nedostalo, nemůžeme jinak mysliti, než že psaní na zmar přišlo. Pročež velkou prosbu svou ještě jednou předkládáme, jisti jsouce dobrého zdaru. Čas jest takový, že by bylo mlčení hříchem, zvlášť u Vás! — P. M. V. v S. V. Nezmýlil jste se v nás; řádky Vaše poskytují dobrý materiál k *tajnostem českých obcí*, na něž co nejdříve čas přijde. Mámeť už více podobného v rukou, více ještě dostati doufáme. Račice všude najdete! — P. J. K. v Č. u O. Článku Vašeho, který už delší čas v rukou máme, užijeme co nejdříve. Odpusťte pane, nemůžeme vše najednou podati. — P. F. V. R. v B. u N. B. Jak vidíte, bylo nám velmi vítané a prosíme o přislíbené — hodné brzo. Vždy místa Vám uchystá Posel ve své tobolce — Co se čísel 1. a 4. týče, ani jediného na skladě, 5. však pořád ještě očekáváme. Za vynasnažení Vaše stranou rozšiřování vřelé díky, je nutno, by se každý bez ošadila přičinil. — P. F. B. v L. Doufám, pane, že se blíže seznámíme a že nepřestanete býti Poslu a jeho snažení stálou podporou. — P. K. K. v Z. u P. na Sl. Právem nám nedbalost vyčítati můžete, že toho však nečiníte, svědčí o shovívavosti Vaší a sílí nás v naději, že vždy Poslu zůstanete věrným příznivcem; račte dále psáti a též jiných *vyhledávati*. Co v rukou máme, do příštího svazku uchystáno jest. — P. F. K. v M. Za všeliké Vaše vynasnažení vřelé díky, na Hos. Nov. předplaceno. — P. V. Č. R. v B. Psali jsme Vám nedávno stran lunských a letošních věcí, posud však odpovědi jsme nedostali. Pište opět několik řádků. — Z Unhoště — do příštího svazku. — P. J. R. v I. Obdrželi jsme, — vřelé díky za vynasnažení. K všelikým přátelským službám se *vzájemně* se nabízíme. P. D. P. v V. T. Článek Váš velice vhod

přicházíte též, jak se domníváme, není vyčerpán, dobrý však začátek slibuje dobrý konec. V článku sláš by to za lrál vylíčení — bylo by však stálé a vrstevníků třeba. Snad se Vám podaří? — P. J. L. na B. u M. Neplatnosti nemne prosíli a čekáme, že se v prospěch dobré věci obmýšlíte dále. — P. M. B. v J. H. Zásylku naši jste obdrželi? K dopisům není u Vás lístky? — Pan Ml. St. T. Dobré — vyjde v prvním. P. K. N. v K. H. Srdečné díky za poslané — k přátelským službám se nabízíme. P. J. G. v Ž. H. Bystr... knihu poslat — jsme ve velikých nesnázích, tak dávno slíbené ... jste nezapomněl? — P. Dr. V. T. v T. Tak-li slovo držíš? — Ctěným pp. dopisovatelům! Nebylo možno pro obmezenost místa všecko užít. Mějtež nás omluvené a ... Posla nezapomínáte. — Ctěným p. p. dopisovatelům na Moravě a na Slovensku: ? ? — ! ! ! — P. J. M. v N. u Ka. Vyplníte prosbu naši? P. V. A. Z. ... K. H. Račte podati celou adresu, bychom věděli komu psát. — P. J. H. v ... u N. Příště pokračování. P. F. F. O mečené přeči — nebylo místa. —

Obsah.

Stránka

Dobrý člověk. Povídka od Boženy Němcové. (Dokončení.) . . . 257—27..
Jindy a nyní, čili bývalé a nynější školství na Slovensku. (Vlsim.) 272—28..
Ze starých časů. Z. O řemeslech v Čechách. I. . . . 284—29..
O obchodech mezi kupci a průmyslníky. I. . . . 295—29..
Výběr naší škole. Slovíčko prosí svěží a potvrzení toho, co v I. sv. Posla o též věci právěno bylo. Podává F. B., občan z L. . . 299—30..
Listy a dodavatelé. Podává J. S. (Vaření piva a chmelem.) . . . 303—30..
Hospodářské či průmyslné školy. Předsevzetým otcům, odvolíme a přátelům zevedených řemeslnických učňů . . . 305—3..
Prostaty chudoby a bídoty. Náš skrovný recept k přičinnějšímu vylíčení ... Z Wiendla. . . . 310—3..

Kronika našich dnů. Původní listy z venkova.

Ze Mšena. (F. St. H—) Řemeslnictví zdejší, silnice, časopisy. — *Z Poděbrad.* (F.—le.) Krajina zdejší, vleddiny, potřeby řemeslníků, zvláště knihovna, příjmy a vydání, pálenka. — *Z Kutné Hory.* △ Hospodářství, realka, potřeba řemeslnické školy, dělníci, dobrovolné oslavy. — *Od Kamenného Hradu.* Pokroky v hospodářství, silnice, zdejší lid. — *Z Plzně.* *Z Staré* ... z makulatury, český právnický časopis. — *Z Volné.* (As). Česká škola pro učeníky. — 325—3..

Oprava. Sv. III. str. 256 ř. 14. od dola čti *vítlaovilo* místo občlavsk...

Článek o řemeslnických školách je zvlášť vytištěn a prodává se po 3 kr. stř. u redaktora (256—2) nebo v Rennově knihtiskárně u tří lip.

Sbírka 108 náboženských písní s nápěvy pro veřejnou a domácí pobožnost ku prospěchu mládeže školní. Druhé rozmnožené vydání. V Praze 1857. K dostání u B... Slýbla. Cena 8 kr. stř., při větším objednání 25% provise...

Tiskem A. Renna u tří lip v Praze 1858.

Vydán dne 30. máje 6. svazek vyjde 10. července 1858.

POSEL Z PRAHY.

Spis užitečný, zábavně poučný

pro

město i ves.

Redaktor: **Vojtěch Bělák,**

bytem v nárožním domě v Jerusalemské ulici u hradeb číslo 960 (u senovážního placu) II. poschodí, na pavlači.

Díl III. Svazek 5. 1858.

„Spojenými silami.“
„Práce rodí zámožnost a sílu.“

Pololetní páni předplatitelé

vyzývají se tímto slušně k zaslání peněz na druhé půlletí, přejou-li si, aby se jim Posel z Prahy dále zasýlal. Prosíme, by se to co nejdříve stalo, abychom mohli určit velikost nákladu, bychom později snad do nesnází nepřišli, kdyžby se výtisků nedostávalo. Podotýkáme, že jsou posud všechny svazky minulého půlletí k dostání a že se každému zašlou, kdoby peníze zaslal. — Taktéž jest ještě něco na skladě od 2., 3., 6., 7., 8., 9. a 10. sv. předcšlého ročníku, kteréž svazky se dávají dohromady za 50 kr. stř., od pošty musí si ovšem každý zaplatit, když ho dojdou. Kdoby tedy chtěli míti, pokud možná, úplné dílo, nechť se hlásí. — Spolu opětně prosíme za všemožné rozšiřování Posla z Prahy, podotýkajíce, že dáváme na 7 výtisků osmý zdarma, což jest při nepatrnosti předplatní ceny jistě veliká výhoda.

Na Posla z Prahy předplácí se	poštou:	v Praze:
na celý rok:	3 zl. 10 kr. stř. 3 zl. 32 setin v r. č.	2 zl. 20 kr. stř. 2 zl. 45 setin
na půl roku:	1 zl 40 kr. stř. 1 zl. 75 setin v r. č.	1 zl. 15 kr. stř. 1 zl. 31 setin.

Adresa: Vydavatelstvu Posla z Prahy v Praze číslo 960/2.

Tiskem A. Renna v Praze 1858.

Máj.

Jarní almanah na rok 1858. Redigoval Josef Barák. — S podobiznou zvěčnělého básníka Karla Hynka Máchy. — Sklad H. Dominikusa na rynečku v Praze. —

„Máj" podává kytici básní, ku kteréž nejvíce mladší, pro svou cenu uznaní básníkové vybranými poeziemi přispěli; podává řadu prací prozou psaných a určených nejen k zábavě okamžité, ale i vnitřní svou cenou hlubších dojmů se domáhajících. Kdo z mladších spisovatelů přispěl, snažil se, aby naděje, kteréž před tím u obecenstva k sobě vzbudil, ospravedlnil. Ostatně jak dalece celé společné snažení úloze své dostálo, posoudí laskavé obecenstvo.

Almanah, co něžný dárek pro naše dámy upravený, obsahuje i příspěvky z rukou ženských a obecenstvo sezná, že tyto příspěvky nezůstaly nejslabšími v celém věnci.

Komu vývin naší mladistvé poezie na srdci leží, komu památka genialního básníka Máchy, kterému almanah věnován, drahá, a kdo konečně žádostiv pěkné, vyšším vzletem prodchnuté zábavy, tomu budiž „Máj" zvláště doporučen co průvodce po procházkách jarních.

Obsah.

Část básnická: *M. Brodský:* Růže na Kriváni. — Jelen Karla Velkého (legenda). — Ideály. — Slza luny. — Dožil — Dopij! — — *Vítězslav J. Hálek:* Sázka. — Písně večerní. — — *Adolf Heyduk:* Mé matce. — Stůj! — Rybičky. — — *V. Lánský:* Ubohá cikánka. — — *Rudolf Mayer:* Věčnost. — Znělky noční. — Písně v bouři. — — *Jan Neruda:* O Šimonu Lomnickém. — — *Anna Sázavská:* Sestrám. — Popěvky. — — *Žofie:* Nepoznána. — Bouře.

Část prozaická: Přívozník. Od *V. J. Hálka.* — Z noční knihy novináře. Od *J. Nerudy.* — Dvojí probuzení. Od *Karoliny Světlé.* — Všední život. Od *M. Brodského.* — Kříž pod Petřínem. Od *Josefa Baráka.* — Plák Ohnivák a liška Ryška. Pohádka od *K. J. E. Miletinského.* — Chýše pod horami. Od *Boženy Němcové.* — Den v Sydenhamu. Od Dr. *Jana Palackého.* — Upomínka na K. H. Máchu. Od *K. S.*

Cena skvostně vázaného exempláru 1 zl. 30 kr.; exempláru obyčejného 1 zl. v stř. — Kdož by, koupiv exemplář nevázaný, si ho později vázat dáti chtěl, může u knihaře pana Makovského (sirková ulice, č. 461, první poschodí, vedle Taiblhausu) zvláště k tomu cíli uchystané a krásnou vignetkou opatřené desky za 16 kr. obdržet.

Věčný ženich.

Humoristický román od Karla Sabiny. — Sklad B. Rohlíčka v Karlově velké ulici. — Sešit 1

Neostýcháme se laskavé čtenářstvo na tento nový plod známého spisovatele českého obzvláště upozornili. Pohybuje se na poli v literatuře české posud málo pěstovaném, způsobem u nás neobvyklým a neovšednělým. Jasný humor a živá satyra provází děj na domácí půdě české se vyvinující; i uveřejňujeme spis tento s úplným přesvědčením, že se čtenář při něm nudit nebude, alebrž osvěžující a povzbuzující zábavy jím dojde. Doufáme, že knížka, jejíž kratochvilný ráz na značné směšnosti života poukazujíc spolu i na důležité pravdy směřuje, hojného účastenství českého čtenářstva se nemine. — Celý spis bude šestým svazkem ukončen. Svazek stojí 16 kr. a předplácí se spolu při prvním ihned na poslední svazek 32 kr. v stř. — Sešity rychle po sobě vycházeti budou.

POSEL Z PRAHY.

Redaktor: Vojtěch Bělák.

Číslo 5. Máj. 1858.

Jiřík.

Povídka od V. J. Hálka.

I.

Což to bylo v Brázdově za radosť tu noc před prvním májem! Mladíci — kde jen který byl, vyvandrovali ze vsi, každý ozbrojen sekerou. Ty můj spasiteli, a to měla být radosť? — A proč ne? Vždyť tu noc před prvním májem vyvandrovat s sekerou za ves, není přec žádný zázrak! A k tomu má-li člověk ve vsi jak říkáme „známosť“ — nu, toho by přece holka neodpustila svému hochu, kdyby z rána před oknem neviděla máje! Ba, důkazy lásky se dějí všelikým způsobem; a mají-li do sebe ceny dary, jichžto vy v městech svým krásotinkám uštědřujete, proč neměl by do sebe ceny dar z přírody, jímž synek své nejmilejší lásku svou osvědčuje?

Avšak snad ještě ani nevíte, o čem vlastně mluvím! Nu tedy zkrátka! Hoši Brázdovšti šli za humna na topole, aby si tam nasekali větví, které si za dne vyhlídli, že jsou pěkně štíhlé, a pak aby je za tmy ještě postavili každý své nejmilejší pod okno. Bude to divení! Až ráno Naninka anebo Márinka vstane, a uvidí tam z čista jasna strom, a bude tušit, kdo ho tam zasadil, a zejtra v neděli až se na cestě do kostela s hochem setká, a na něho se zasměje a prstem mu pohrozí — a on jako by nic, a ona dále bude vyzvídat, a on se některým slovem vyzradí, a oba pak vypuknou v jemný smích, a pohlédnou si do očí, že si rozumějí — — ej hoši, jen chutě do toho, a nechť je arcipecivalem, kdo dnes doma zůstal!

„Ale hoši, jestli pak asi někdo u Novotných zasadí máj?“

„Leda bys jej sám zasadil!“

„Ta by mně vykápla z oka!“ pravil zase první.

„Starý myslí, Bůh ví co má. Však kdyby nebyla jedinou dcerou, a kdyby Novotný neměl pro ni takového jmění — však on by šel mnohý jen okolo, kdo tam teď chodí,“ dodal jiný.

„Však se o tom jmění také ledacos povídá, a jestli že kdysi zavázal lidem oči, proto jim ještě nezavázal huby.“

A skutečně se o starém Novotném ledacos povídalo, jakým způsobem přišel k jmění. Zvláště lidé, kteří od něho nezáviseli, a kteří rovného věku s ním byli, leckdys dlouho — ba až do noci o tom rozmlouvali. Možná, že mluvili nepravdu — ale zkrátka, mluvilo se o tom, a řeč je jako proud — ta se nedá zastavit, zvláště má-li svou příčinu. Jmenovitě stará Židlická, která mnoho věcí pamatuje, o tom ví, že ti chudí lidé, kteří tak často chodí Novotného navštívit, jsou prý jeho bratři a příbuzní, které on o jmění otaškařil. Ale což platno mluvit, když se mu to nesmí říci do očí! ale vědělo se, že jsou příbuzni jeho chudí, a také se vědělo, že si Novotný jmění svou šikovností nevydobyl, neboť ač byl Novotný sedlákem, přece v apatice nekoupil, a kovář mu to leckdys řekl do očí, že by byl nemusil pan Novotný na svou šikovnost ani bývat na studiích. Ale pan Novotný, či že tomu nerozuměl, či že nechtěl rozumět, jen se usmál, a pravil: „I ba právě, vždyť já také na studiích nebyl!“

A že Novotný svou dceru také ledakomus dát nechtěl — o tom byl každý ve vsi přesvědčen; ba Novotný to věděl ještě lépe, nežli všichni ve vsi, a proto by snad nebyli ani žádnému domácímu otevřeli. Také by se byl ani žádný z domácích netroufal zaklepat, neboť v tom byli usjednoceni, že pro ni smí přijeti jen pán se čtyrma koňma. A že uměl Novotný spočítat, že je dvacet tisíc víc nežli devatenáct, o tom není ani pochybnosti, a že ten, který měl o padesát zlatých víc, musil být hodnější nežli jiný, který jich neměl, toť se samo sebou rozumí. Leč kdyby byl ještě někdo přeplatil o padesát zlatých, kdož by nepochopil, že by ten měl prim, a že by se pak tím spíše mohla dít vůle boží?

A proto se nikdo nepodiví, jestliže o Novotných Márince se vědělo kolik mil v okolí, a že tam ženich ženicha zrovna honil — netřeba dokládat, že každý přijel v kočáře. Neboť za našich časů holka s penězi — to jde jako po telegrafu. A za našich časů, kde se láska licituje, za našich časů, pravím, dívat se na něco jiného, nežli na peníze — nu, dovolte mi, to je přece sprosté! A pročež bych já vám všem, kdo nemáte peněz, byl tou bratrskou radou, abyste se ani nezamilovali. Neboť láska bez peněz — to přece chápete, že láska bez peněz je jako víra bez skutků! Z lásky ani advokát nic neudělá, a jak by mohl někdo žádat, aby dal Novotný dceru někomu z lásky! Já sice vím, že by se byl už Márince leckterý hoch líbil — ale což pak ona rozumí, co jsou peníze! Ona jich jaktěživa nevydělala, a ostatně tomu musí otec rozumět, kde láska může být a kde nic.

Hoši se zatím vraceli s máji. Hej, jak jim bylo lehko *u srdce, třebať* se pod tíží větví trochu prohýbali. Než se

po celý rok těšili jako na posvícení, jako na nové šaty — nesou právě s sebou, a zejtra na to muzika — i toť kdyby byl člověk chromý, dnes by toho necítil.

V největší tichosti vcházeli do vsi, a s ještě větší opatrností kopal si každý pod oknem důlek, aby tam zasadil nepozorován a neslyšen májovou větev.

„Vojtěše, podívej se k Novotným, nezdá se ti, že tam někdo kope pod okny důlek? Hle — teď se skoro jako krade pryč!“ pravil jeden hoch k druhému, kteří právě v sousedství zasadili máje.

„To se ti snad jen zdá!“ odpověděl Vojtěch. „Komu pak by napadlo, aby ze sebe udělal blázna!“

„Nu, nechci se přít — měsíc nesvítí, a tak jasno není, aby tam mohl člověk bezpečně dohlédnout, ačkoliv, jak pravím, se mi to zdá,“ dokládal druhý.

„Ne, ne — Mári Novotných zůstane bez máje. Vždyť z nás by byl přece nikdo pro ni nesekal!“ pravil zase Vojtěch.

„Víš co, okolo jít smíme, a podíváme se, zdali tam nic nestojí,“ pobízel druhý.

Šli okolo. Po máji ani stopy. A bylo-li tam co kopáno, kdož by to mohl za tmy najít! Stálo se tedy na tom, že u Novotných máje stát nebude.

Hoši si ulehli — a jakž pak možná spát!

Byla to ale z rána podívaná! Do vesnice jakoby se mladý les byl přestěhoval. Děti obskakovaly máje, plny radosti, ani samy nevědouce proč, a plny udivení, že nevěděly, odkud se to zde všechno za noc vzalo. Jenom ti výrostkové mezi nimi to tušili, a sami se již těšili, že i na ně brzy dojde řada. Však i dědečkové a babičky se zalíbením se dívali na máje, a v myšlenkách se jim oživily doby, za kterých také oni si podobně lásku osvědčovali. A jak se mnohý pantáta podivil, u jehož dcery se dnes teprva ponejprv zasadilo, o které dosavád myslil, že ještě posud jako nic — a ona že zatím — tenton — též má něco pro sebe. Zatrolené děti — sotva ze školy vystoupí, už aby se člověk o to staral.

A což teprva kdybyste byli viděli hochy — jak leckdes mnohý číhal v koutku, zdali a kdy jeho nejmilejší z okna vyhlédne a jak se poleká!

Ale kdož pováží udivení všechněch mladých i starých, když viděli, že u Novotných stojí nejštíhlejší, nejkrásnější strůmek! Vida, vida! Tak přece někdo! Na to by si byl nikdo ani ve snu nepomyslil! — Ale kdo?

Věru že to „ale kdo“ vrtalo leckomus mozkem. Staří si počali ledacos šeptat, mladí sestrkovali hlavy, hádalo se to a ono — ale což platno! Kde pak my sprostí lidé můžeme vědět, co se za noci děje u bohatých! A považte jen ještě to!

I starý Novotný se divil, i on hádal to a ono — ale, jak pravím, těžko se dohádat. Ba i Márinka se nemálo nad tím pozastavila; neboť i jí to bylo divné. Ona předce nevěděla o nikom, kdo by se opovážil — tak aspoň se vyznala svému otci. Ale kdož pak na takové vyznání může co dát! Vždyť známe holky, mnoho-li as svým otcům povědí. Leč starý Novotný přece věřil své dceři na slovo. A jakž pak nevěřit! Vždyť se sám kolikkrát vyznal, že má Márinka více rozumu, nežli on sám.

Novotný dobře věděl, že se tomu diví celá ves. Ale jakž pak se také nedivit! Ve vsi ovšem stálo mnoho májí, a lidé by se byli mohli tak dobře divit jiným strůmkům, jako tomu u Novotných. Avšak byl v tom přece nějaký rozdíl. Jinde se nenadělo s láskou mnoho orací. To dobře věděli, ten chce tu, ten dochází tam a tam už tak a tak dlouho, onde už je svatba za dveřmi — tam zase ještě čekají jen na svolení strýcovo, jinde až bude syn na čisto vyproštěn z vojny — — ale u Novotných — — —

Nebohý Jiřík! Zdaž on mohl za to, že je pouze čeledínem, a k tomu čeledínem u Novotných! On by byl tak dobře dovedl být sedlákem, jako Novotný — rozumu k tomu měl snad více, nežli Novotný. Ale peněz — — proklaté peníze!

Jiřík byl sirotek. Rodiče mu též zanechali statek, na statku něco dluhů, ale poručník jeho na něm hospodařil tak dlouho, až zbohatl, a facit toho byl, že jsou dluhy na statku větší, nežli co statek stojí — statek se prodal, a co zbylo Jiříkovi jiného, nežli jít sloužit? Jiříkovi to sice často šlo na rozum, jak to s ním stojí — ale co je platno, míti rozum, když není prostředků, aby lidé o něm zvěděli? O Jiříkovi se sice ve vsi mluví, že je pořádný čeledín, že je mírný, tichý, zdvořilý, že ani kuřeti vody nezkalí, že je povážlivý a moudrý — ale proto přece každý ví, že je jenom čeledínem, a od čeledína si ani chalupník nedá do prstů koukat.

Nebohý Jiřík! I on dnes zasadil máj! Ba, on seděl za stodolou sám a sám, když vesničtí hoši šli do topolí. Měl se k nim přidružit? A pro koho on by byl šel useknout májovou větev? Máje sázejí jen synkové. — Bože, jak je trapná chudoba, když člověk ucítí, že proto nic neplatí, že je chudý! Jiříkovi šla hlava kolem. On sám si netroufal myslit o tom, že myslí, on nesměl vědět o tom, o čem myslí. A přec! kdož si to může upřít, že mysli, když všechny smysly, když celé srdce je jen jedna myšlenka! A ta myšlenka s člověkem bdí i sní, člověk je v ní blažený — ale kdyby jen nepřicházelo hejno jiných myšlenek! Ba Jiřík chvilkami nevěděl, má-li rozum ještě, anebo je-li bláznem — hlava horká jako oheň — a ty myšlenky, co ho tak trápí — ale vždyť o tom žádný neví, *a ona se o tom* také nemusí dozvědět. Hoši teď jdou s má-

jemi zpátky, a zajde-li on do topolí sám — kdož pak se o tom dozví! Teď už jinak nemůže být. Celou noc, ba kolik nocí před tím nemohl spát — nechť si toho povšímne již, nebo ne. Nebohý Jiřík! Žebrák za to může prosit, co mu schází — ale on? Ne — v tom ohledu nezná svět milosrdenství. Kusy chleba se sice leckdes rozdávají — ale pokrm srdci — — leč, což pak svět ví, co jest srdce!

Pravda, Jiřík si vyhlídl nejkrásnější větev už kolik dní před tím, a na štěstí ji žádná ze seker vesských hochů nezasáhla. — Byl tomu rád, že větev posud na stromě, byl tomu rád, že ji šťastně dostal dolů — ale co dál? Směl se radovat ještě dál? Ba i z toho se potěšil, že, když ji zasadil, stála jako svíčka — ale co dál? Ba měl z ní radost, jako dítě — ale pak si ulehl a plakal jako dítě. A proč? Směl vědět proč? Jaký div, že se bál sobě samému se z toho vyznat, proč plakal.

Teď si umínil, že bude myslit moudře. Začal tedy myslit moudře. „Zejtra je boží neděle — půjdu do kostela, vezmu si modrou kamizolu, sejdu se s hochy, promluvíme si trochu po cestě, zastavíme se, Márinka půjde okolo — e, to už není moudré — tak se to nějak plete. Začnu jinak: koně mám čisté, jako sklo; kočí se budou divit, přijede-li dnes někdo na námluvy k Már — ale Bože, Bože — co se mi to pořád plete! — V ponděli bezpochyby budeme orat pod křížem — ano, pantáta o tom večír povídal, Márinka ještě stála u něho — ale nevím, nevím, jak mi dnes ty myšlenky jdou! — Jen co bude ponděle — skřivánci už jsou zde, vlašťovky také — včera se Márinka dívala, jak si dělají hnízdo — Bože, což se mi to rojí v hlavě! — Však to bude nevyspáním; teď usnu — Márinka už bez toho také spí — ale, ale, kam to už zas myslím! — Někdy prý člověk nemyslí nic — Márinka to včera povídala — Bože, jen kdyby možná bylo usnout!“

Ubohý Jiřík! Zdaliž pak může člověk za myšlenky? A může-li pak si člověk poroučet, aby byl vždycky moudrým? A co jest to, být vždycky moudrým?

Jiřík na chvíli usnul.

II.

V neděli odpoledne — což to bylo živo v Brázdově! Hoši seřadili se u pestrý průvod, v čele nesouce pentlemi a kvítím okrášlený májový strom, a provázeni jsouce veselou muzikou, šli od stavení ke stavení, kde byly zasazeny máje. Ve stavení přáli hospodáři a hospodyni šťastné a veselé jaro, pantáta se nedal zahanbit, padlo několik mázů, muzika spustila a hoši *prováděli* domáci dceru — až se srdce smálo.

I k Novotným zašli, jak pak ne, když měli dceru, a před oknem stál májový strom! Starý Novotný nic proti tomu nemá, když už jsou jednou zde, ba uhodil se přes kapsu, a dal jim na půl sudu piva, aby měli večír co pít. Hoši se dlouho neupejpali a prováděli Márinku jako jinou. Oknem se dívala do světnice chasa, jak to Márince sluší. V pozadí stál Jiřík — slzy mu polily tváře; nechtěl to dát na sobě znát, a odešel.

Tak obešli hoši celou ves. — První máj, muzika ve vsi, veselá mládež — ej kdož pak by nebyl veselým!

A což teprv k večeru, když se mládež s muzikou soustředila v hospodě!

Děti z celé vsi rejdily u hospody pod oknem. Což tu plesání, radosti a křiku! U hospody pod oknem bývá rejdiště dětí vůbec, a o muzice zvlášť. Tam se učí dítě na trávníčku abecedu tance — muziku je slyšet pod okny tak dobře, jako v hospodě, a k tomu se zde na dítě nikdo neosopí, neušlápne je nikdo, a děti zde přivyknou tanci a sobě. U hospody pod oknem jsme se všichni naučili tančit bez tancmistra a bez gardedamy — a proč bychom toho těm dětem nepřáli! Děti se už na to těšily dávno; a chci se vsadit, že jsou tam raději, nežli ve škole.

Dívky se scházely jedna po druhé, matky a otcové s nimi, baby oblehly kamna, muzika hrála — a jaký tedy div, že se tančilo!

I Márinka Novotných přišla. To nesměl přece Novotný sousedům udělat, aby ji tam nedovolil, když jejich synkové se u něho zastavili. Neboť Novotný rád měl s každým dobrou vůli, zvláště se sousedy. Kdo ví, čeho prý někdy od nich nebude potřebovat!

Ve vejstupku u šenkovny si zasedli sousedé. Neboť nač se mládeži plést do kola! Oni si už svoje odbyli, ať si ta mládež užívá, pokud je mladá. Přijde stáří, přijdou trampoty a starosti, a pak také to jde s člověkem místo nahoru — dolů. Tu začne scházet to, tu ono, a stařec pak je rád, když sedí.

K sousedům si obyčejně zasedal Jiřík. Sousedé mu přáli, že je mírný a pracovitý, a někteří v něm ctili zbytky selského synka, neboť jeho otec, říkali, byl řádný muž. Ale to bylo jen tak, aby měli co mluvit. Někteří též myslili na své děti — když je jich mnoho, kdo ví co na ně čeká. Do statků to nemůže člověk všecko zaopatřit — kde pak!

Jiřík si tak někdy zatančil. Ve vsi se v tom ohledu nedělá mnoho ceremonií. Kdo je mladý a je v hospodě — ten tančí, bohatý — chudý, synek — čeledín — — vše jedno.

Dnes ale seděl Jiřík celý zamyšlený. Muzika sice hrála, *ale on z ní* mnoho neslyšel — Bůh sám ví, kde bloudil. Sou*sedé mluvili* vedlé a kolem něho vespolek — ale co mu po

jejich řeči! Každý má jiné starosti a co hněte hospodáře, nehněte čeledína. Někdy sice viděl, jak se Márinka Novotných kmitla v tanci kolem dveří, ježto vedly z vejstupku do šenkovny — trhlo to jim, ale což platno!

Někteří ze sousedů si povšimli sice jeho nemluvnosti; ale Jiřík vždy býval tichý, a nikdy mnoho řečí nenadělal. Až se rozkuráží, však on se mu jazyk rozváže.

Jiřík pil dost — snad že se chtěl stát roztržitějším; možná, že už byl při kuráži, ale s řečí to nějak nešlo.

„Což Jiříku, ty nepůjdeš do kola?“ ptal se sousedFraněk.

Jiřík neslyšel.

Franěk mrkl na sousedy, a pravil pološeptem:

„Něco mu vlezlo do kotrby.“

Ba do hlavy! Je to sice někde dolej, ale hlava je toho plna.

„Jářku, Jiříku,“ pojal ho zase sousedFraněk za ruku, „nepůjdem si skočit?“

Jiřík se naň podíval, jakoby spadl s hvězdy. Hned se ale spamatoval, usmál se a pravil: „I s Pánembohem! Myslím si ale, že ještě času, že se do půl noci ještě vytančím.“

„Ale teď si můžeš ještě vybrat, dokud je zde ještě holek; později to bude řídnout.“

„Máte pravdu!“ pravil Jiřík, zavdal si ještě a pak se postavil do výstupkových dveří, aby při první písničce také šel do kola. Snad též, aby si něco vyhlídl?

To je pravda, Jiřík uměl tančit lehce jako větřík po strništi, a každá holka s ním šla ráda k tanci. Uměl i pohovořit, zažertovat, štípnout do tváří — a to mají holky rády. A mimo to byl Jiřík hezký, jako kytka; a která holka nerada vidí hezkého hocha! Jak pravím — Jiříkovi nic nescházelo, jen Novotných statek, a nebylo by daleko široko nad něho.

„Ej Jiříku — toť dnes do nás ta muzika vjela. Vyď brachu, tak veselých májí ještě nebylo. Dej mi hubičku, ty's můj kamarád,“ přivítal ho jeden ze synků a obejmul ho.

„I hle, hle — Jiřík!“ přišli zase jiní. „Já ani nevěděl, že's tady. Kde pak po čertech vězíš, že tě ani nebylo vidět!“

„Jiříku, pojď trochu na stranu, chci ti něco říci,“ nabízel se ten první.

Jiřík šel.

„Kamaráde, nevšimnul jsi si Klokovských hochů zde?“

„Nevšimnul.“

„Dělají nám tu výtržnost. Přemlouvají nám holky naše, a my abychom se na ně jen tak dívali. Zvláště Rubšův se otáčí stále kolem Mári Novotných, a nedá nám ani žádnému s ní si zatančit. Rozumíš, kdyby to k něčemu přišlo — jsme všichni srozuměni.“

„*Dobrá. Ale* Rubšův? Toho já neznám.“

„Jak pak ho neznáš! Ten samý, co byl před týdnem u vás na námluvách.“

„Ten? Ten co mi dal v neděli na srozuměnou, že mi právo, s čeledínem orat? — Dobrá!“

Když se oba vrátili, mrkli na ostatní, že je Jiřík už s nimi doma.

Muzikanti spustili valčík, a Jiřík právě stoje u Márinky Novotných, vzal ji k tanci. Přetančil s ní několikkrát do kola, a když ostatní tleskali, postavil se s ní zase, aby jiným udělal solo.

V tom k němu přišel Rubšův, vzal mu Márinku z ruky a pravil: „Tahle písnička je má!“

Jiříka jako když ohněm polil. Tanečnici mu někdo vzít u prostřed písničky — hrome! to se mu ještě nestalo.

Jiřík ani nevěděl co se s ním děje. Hoši se dívali jeden na druhého, a už jen do toho. Jiřík ale mrknul a pravil zdánlivě tiše: „Počkejte, až ho dostanem v pasti.“

Tančilo se sice, bylo hlučno — ale v hospodě přece začalo být nějak dušno, ouzko, jako v přírodě bývá před blízkou bouří.

Jiřík se zase postavil do výstupkových dveří, díval se na tanec, na Márinku, na Rubše — a tak dále. Zdál se být tichý, ale v hlavě mu to šlo kolem.

Hoši si mezi sebou ledacos povídali — nezdálo se ale, že to žertovný hovor. Sem tam se hodilo okem — ale ty jiskry v očích jako blesky!

Jiřík se prodral k muzikantům, a zasedl si k jejich primátoru.

„Nezamluvil si nikdo přišti písničku?“ ptal se, když muzikanti dohráli.

„Nezamluvil.“

„Tedy hrajte opět valčík, ale až za chvilku.“

Primátor rozdal opět noty k valčíku. Jiříkovi byli vždy muzikanti rádi po vůli. Když se pustil do tance, platil jim třeba víc, nežli selský synek. O Jiříkovi se vůbec vědělo, že má peníze zachovány. Novotný mu přál, leckdys kápla nějaká diškrece — Jiřík nebyl žádná outrata, kam by se to tedy dělo! Pravda, když se někde ukázal, tedy se dal vidět, a muzikanti naň mnoho drželi a byli by mu mnoho k vůli udělali.

Rubšův se Márinky nespustil. Procházel se s ní, žertoval s ní — nepochybno, že s ní bude opět tančit.

Rubšův šel s Márinkou kolem muzikantů.

„Nějakou polku!“ pravil k muzikantům.

„Je už zamluvený valčík,“ pravil primátor.

„*A kdo* si ho zamluvil?“ tázal se Rubšův.

„Do toho prozatím žádnému nic není," prohodil Jiřík, podepřel se loktem o stůl a díval se jinam.

Nezdálo se, že to Rubšův zaslechl. Šel s Márinkou dále.

„Jak pak platívá Rubšův?" tázal se Jiřík, nakloniv se k muzikantům.

„Darmo mluvit! Dal by si pro groš koleno vrtat. Rád mnoho poroučí, ale nerad co dá," pravil ten, co byl jako jejich hlava.

„Začněte!" pravil Jiřík.

Muzikanti spustili. Jiřík vstal, a postavil se před stůl, zády jako k muzikantům, kde obyčejně ti stávají, kteří si dali zahrát.

Hoši chodili kolem něho, jakoby čekali na jeho komendu.

Začínalo se tančit, kolo bylo plné, ale skoro samí Klokovští hoši v něm.

Rubšův tančil s Márinkou.

Tančilo se nějakou chvíli, a hoši Brázdovští zatleskali solo.

Někteří poslechli a zůstali stát, Rubšův ale tančil dál, jako by byl tleskání neslyšel.

Teď právě tančil kolem Jiříka. Jiřík mrknul na hochy, skočil k Rubšovi, vystrčil jej z kola, a vzal mu Márinku.

„Ta písnička je má!" pravil.

„Jak? ty žebráku, ty se opovážíš —" osopil se Rubšův, a než se kdo nadál, bylo vše jeden roj.

Do Jiříka vjel oheň. Počala hádka.

„Nedej se!" volali hoši s několika stran, a to bylo heslo k pranici. Márinka zatím od Jiříka utekla, muzika přestala hrát, tety a panímámy utíkaly z hospody, kluci skákali oknem na náves, šenkýř zavřel přihrádku, v níž byly uschovány sklenice, sousedé se vyrojili z vejstupku, hoši ulamovali nohy židlicem, jiní se chápali džbánků a sklenic, a dřív než co to povídám, byli Klokovští a Brázdovští hoši v sobě.

Musíme ještě podotknout, že byli Klokovští hoši známí co náramní práči. Žádná muzika skoro neminula, aby nebyli něco svedli, a obyčejně, když přicházeli do cizí vsi, předvídalo se, že odtamtud s prázdným neodejdou.

Šenkovna byla hned, jako by ji vymet' — rozumí se až na ty, kteří živě dokazovali, že tam jsou. Sousedé darmo vylézali z výstupku, aby krotili. V takové pranici nepomůže žádná autorita, a kdo se do toho vplete, snadno si něco utrží — ba není nic snadnějšího než to.

Nemůže víc zabolet, jako když někdo člověku chudému, který to skutečně cítí, že je chudý, vyčítá chudobu. A pakliže takovýto *pocit* se vysloví činem — pak se člověk nezná.

„Tu máš žebráků!“ křičel Jiřík, a oplácel Rubšovi hojně, co mu tento dal napřed.

Pranice se pak už ani nesoustředila v Jiříku a Rubšovi; ale od koho kdo co při zastání se toho či onoho ulovil — s tím se hlavně bavil.

Jiřík se konečně dostal s Rubšem do křižku. Že byl Jiřík o něco vyšší a snad i silnější, nežli Rubšův, podařilo se mu, Rubše vyzdvihnout do výšky; a pak ho nesl rovnou cestou ze dveří ven, a tam mu ukázal cestu k domovu. A Rubšův se skutečně více nevrátil, a posýlal za Jiříkem jen výhrůžky, že se ještě sejdou, a pak že mu teprva poví, zač je čeho loket.

Přesila byla na straně Brázdovských hochů, kteří brzy své soupeře vyklidili, a bylo po pranici.

Kluci se opět vraceli, šenkýř opět otevřel schránku svých sklenic, tety zasedaly zase ke kamnům, jenom vylámané nohy se více nezasadily odkud se vzaly, a rozbité džbánky a sklenice nesrostly, aby byly tak jako prve. Muzika opět hrála, a za chvilku nevědělskoro nikdo, že byla pranice.

Pantáta Novotných zavolal si Jiřika do výstupku.

„Já myslil, Jiříku,“ pravil, „že víc na sebe dbáš. To se mi na tebe nelíbí. Márinka sem ke mně přiběhla, a pravila, že's ty toho příčinou.“

„Jsem-li anebo nejsem, pantáto, na tom žádnému nic nesejde, a myslím si, že zde není k tomu místo, abyste mne vyslýchal,“ odpověděl Jiřík, a třásl se na celém těle. Že ale Márinka svedla na něho příčinu, to ho bodlo u srdce.

„Podívejme se na pána, jak dostal rohy!“ pokračoval Novotný. „Naposledy budu muset prosit za odpuštěnou u svého čeledína! Podívejme se.“

„Čeledín nebo nečeledín! Však on by mnohý byl čeledínem, kdyby mu bylo nevyneslo zlodějství. A jsem-li já chudý, proto nejsem ještě každému dobrý, aby si mnou hubu vyplách'!“

„Jiříku, to si pamatuj. Já ti nebudu více tím, čím jsem ti posud byl.“

„A víte co, pantáto, vždyť já u vás nemusím být, a je konec řeči.“

Ze sousedů někteří přisvědčovali Jiříkovi, někteří Novotnému. Ale co je pravda, to je pravda, tak jako chlapce Jiřika neměl zahanbit. A k tomu teď, když má ještě nevychladlou krev — kdež pak to člověk váží na vážkách, co mluví!

Jiřík šel zase do šenkovny. Hoši byli veselí.

„*Vyprášili* jsme jim!“ pravil jeden.

„*Mají* se teď co ošivat!“ řekl druhý.

„Muzikanti — polku — na vztek!“ volal Jiřík, a prásknul pěstí o stůl, až inštrumenty na něm složené zařinčely.

Hoši myslili, že mu ještě Rubšův straší v hlavě, a proto se nikdo slovům jeho nedivil.

Jiřík ani nekoukal teď, s kým tančí. Ale tančil a výskal o přítrž. Lidé se až divili, že je Jiřík tak veselý. Tak prý ho ještě nikdy neviděli.

„A teď mi zahrejte jen pro poslyšenou — na litost:

Loučení, loučení —“

Muzikanti hráli: Loučení, loučení. .... Jiřík plakal jako dítě. Lidé se až divili, že je tak smutný. Tak prý ho ještě nikdy neviděli.

„Uhm!“ pravila jedna teta. „S tím hochem se musilo něco stát!“

Pak objímal jednoho kamaráda po druhém, hubičkoval se s nimi, dával všem připíjet a sám pil jako o sázku.

O tom, co měl Jiřík ve výstupku s pantátou, hoši nevěděli. Kdož se bude při muzice dívat do výstupku! Myslili, že jeho veselost jest přirozená, a byli tomu rádi. Neboť na člověka, jindy vážného, se zvlástě rádi díváme, když se rozveselí.

Jiřík stále pil, ba zdálo se, že se mu to už v hlavě mate. Začal zpívat: „Když jsi ty sedláčku pán, řezej si řezanku sám!“ a muzika musila jeho zpěv doprovázet.

Tetám ale jeho chování nevonělo. Jak pak by jejich jazyku mohlo něco ujít — to to!

III.

Jiřík měl ještě týden zůstat u Novotných, než jiný oráč přijde na jeho místo.

Zatím byl ve čtvrtek v blízkém městě výroční trh, čili jak se vůbec u nás říká — jarmark.

Jarmark ve městě bývá pro celé okolí vždy zvláštní, milou událostí. Odpoledne toho dne se slaví v okolí jako svátek, a čeládka by toho odpoledne nic nevzala do ruky, kdyby ji pěkně prosil. Na ten den musí čeledín do města, a kdyby si tam měl koupit jen kudlu, a děvečka snad by to odstonala, kdyby nemohla na jarmark. A proč by jednou za čas nešli! Vždyť každý rád něco uvidí. Ba i pantátové a panímámy se sjíždějí z okolí, a čeledín si na ten den dá zvláště záležet, aby se koně leskli. A pantátové, zvlášť mají-li dcery, rádi jezdí na jarmark. Tam přece člověk přijde mezi lidi, přijdou tam hoši z celého okolí, a kdo ví, k čemu to dobré. Ba mnohý pantáta už svou dceru na jarmarku odbyl.

S jarmarkem bývá obyčejně spojena muzika v některém

z lepších hostinců. Tam se tančí „na sále.“ A ta mládež by si to ani neodpustila, kdyby se tam nepodívala.

I Novotný s Mářinkou jeli dnes na jarmark; Jiřík je tam vezl.

Ej což se toho hemží na náměstí! — Ty boudy, jako by se nové město přestěhovalo do města — a toho zboží a toho běhání lidu! Kam se jen člověk ohlídne — všude lidí, všude se prodává, všude se kupuje. Jak jsou ty holky vyšňořeny! Jak ten hošík si tam pyšně vykračuje za maminkou, která mu nese v košíku na nové kalhoty. To se budou na něj hoši dívat, až je v neděli obleče. Jak pak ne! Celý svět musí vědět, že má nové kalhoty. A což až se ukáže se svou novou čepicí se stříbrným primkem! Takové čepice nemá posud nikdo ve vesnici.

Ale což se divíme dětem, když i staří mají radost! Jen se podívejte, jak dědeček tam kupuje marcipány, aby vnoučatům přinesl „jarmarku.“ Jen kdyby to měl kam dát! Ale na mou věru — ještě zapomněl, že své staré ničeho nekoupil. To, to! přijít domů s prázdným. Aspoň „ňáký ten rohlíček“ musí vzít sebou!

A co těch panáků a panen všude je rozvěšeno. Toť jakoby se byl s nimi pytel roztrh'! A je to také podívaná! — Jak se ten hošík tam potajmu usmívá tatíkovi za šosem, že se dal konečně přemluvit, a koupil mu malovanou trumpetku. — To bude muziky! Což je všechna turecká muzika celého světa proti té jeho! Nikde nemají tak hezké trumpetky, jako on.

Jaké dělají ty děti starosti, když je jich mnoho! Ten chce to, ten ono — a člověk aby měl ruku pořád jen v kapse. No ale jen když je to k světu podobné! Člověk na těch pár krejcarů nekouká, jen když jim udělá radost.

A což ta holka tam! Ta je nastrojená — jen což děláš! A což pak až doma poví, že ji tatínek koupil na dvoje nové šaty! To ji bude musit mít mamimka ještě jednou tak ráda. Vímeť, jak jsou maminky rády, když mají dcerušky ošaceny. Co se kolikkrát maminka nashromáždí, co chudák se naschraňuje, co strachu vystojí, aby se nevyzradila, a to všechno jen pro dceru. A zde to koupí tatínek sám! Věru to je hodný tatínek — a já vám holky přeju všechněm takového.

O kluky se maminka nestará — ať se stará táta. Člověk toho má bez toho dost, když má být jen něco v pořádku.

Hrr! Jak se to tam hrne. Dráb zabubnoval na buben a ohlašuje, že se od slavného ouřadu na vědomost dává, že zejtra bude licitace.

Ale kdo pak by jeho řeči poslouchal. Tamhle je něco *jinšího. Aló!* To bude podívaná! Komedianti pěšky i na

koni, s muzikou a paňáca piská na koště — i tatínku pojďme se tam také podívat! Jen poslouchejte, co ohlašuje! Slavnému obecenstvu na vědomost se dává, že budou provozovati své kunšty na provaze s paňácou, kůň že bude počítat, a k večeru že budou lítat rachejtle. Na první místo groš, na druhé krejcar, na třetí kousek senička pro mého koníčka, aneb kdo co přinese od oběda. Šauplac je na frai rinku na place.

A buben zase víří, trumpetky hrajou — a ta ženská, že s toho koně nespadne! A ten paňáca, jak může po těch dřevěných nohách chodit, a neupadne! Věru, to bych já nedovedl.

Leč nechme lidi jít za komedianty, a podívejme se, co dělá Jiřík. Novotný se s Márinkou prochází po městě, půjdou se též podívat „na sál“ a vrátí se až někdy k večeru.

Jiřík nakrmil koně, a teď má prázdnou chvíli. Když nemá člověk právě co dělat, vlezou všelijaké myšlenky do hlavy.

„E co!“ pomyslil si Jiřík, „půjdu to zapít!“

Jiřík, zdá se mi, že vůbec tento týden víc pije, nežli kdy jindy. Ubohý! Chce zalít zlost a lítost. Že zlost — to víme proč. A lítost? Což je člověk za bídné stvoření, když myslí, nač nemá myslit. Jiřík — chudý Jiřík — a Márinka — — co mu to jen napadlo!

Ty můj Bože! K čemu se divíte, co mu to napadlo! Ptám se vás všechněch, kteří jste zamilováni, co vám to napadlo! Jen se nečervenejte, a hezky s barvou ven! Ale ubohý Jiřík, jak pak on má s barvou ven!

Ale dnes jí to musí říci! Ať si to přijme jakkoliv. A kdyby měl na to umřít — déle to není možná snest, sice mu srdce pukne. Vždyť se ona na něho nikdy neosopila, vždycky mu byla k ruce, leckdys mu ledacos poskytla. Ale co otec! Toho si rozhněvat — a kdyby mu na krásně mohl být nakloněným, jak pak je to možná nyní! Ale což — to by šlo, aby si ho zase udobřil. Mohl by jen ceknout, a Novotný by ho rád u sebe podržel.

Předsevzetí stojí pevně. Dnes se příležitě Márince vysloví — a pak ať se děje, co se děje. Pak buďto u Novotných zůstane, anebo — —

Teď mu napadlo, zdali nemyslí hříšně, myslí-li si co čeledín na Márinku. Ale ty můj Bože, vždyť on by rád na něco jiného myslil; ale poručme si, když to samo pořád a pořád z nova přichází.

Už se skoro smrákalo, když se Novotný vrátil s Márinkou do hospody. Hospoda jak by nabil. Ba o jarmarce jsou všechny hospody jak by nabil, ba všechno je, jak by nabil.

„Jiříku, jděte zapřáhnout!“ pravil Novotný, našed ho v koutě při džbánku.

a zlosť. Ale Jiřík v tom ohledu neměl dosti samo-
l.
ravda, že měl něco peněz od Novotných zachováno. Ale
-li pak to trvá! A člověk naučí-li se jednou pít, těžko
ká. Vem pak, kde vem — jen když jsou.

Lidé si o něm sice povídali, že je ho škoda — ale což
! Lidé si také povídají, když jede vůz po návsi, když se
komu husa ztratí — lidé mají stále co povídat. Ale aby
ěkomu poradili, aby ho předešli, ubíhá-li v záhubu, na to
nálo kdo pomýšlí. A člověk když vidí, že se ho straní ten
a ten, s kterým býval jindy za dobré, člověk takový ztratí
všechnu důvěru ve svou hodnosť, v možnosť napraviti se,
zkrátka — ztratí důvěru v sebe.

Ty hezké tváře Jiříkovy opuchly, oči měly matný výraz,
síla v oudech jakoby se byla utopila. Když Jiříkovi peníze
došly, a lidé mu nechtěli více čekat, zaklepal sice leckdes a
žádal za službu. Ale lidé se ho báli, že prý je piják, že to
je na něm vidět, a ta černá hedbávná vesta — kdo ví jak to
s tím vypadá. Takový člověk a hedbávnou vestu — kdo ví
komu prý vlastně náleží, a v domě by nic nebylo před ním jisto.

Jiřík dlouho po službě nechodil. Zamrzelo jej, že svět
o něm tak soudí a jej odstrkuje. A těžko se chytat břehu,
když se s člověkem láme. Mimo to myslil Jiřík, že dělá do-
bře, když se snaží pitím na své myšlenky zapomenout.

Jiřík došel až do jedné hospody na silnici. Tam se na-
bídl podomkovi, že mu leckdys v ledačems vypomůže, dá-li
mu na nějakou tu skleničku kořalky. Podomek byl srozuměn,
a co Jiřík od něho dostal, a pakli že mu někdy něco káplo
po straně, to nechal v hospodě. Lidé si ho nevážili; my-
sliliť, že je od jaktěživa kořalou. Ba ani Jiřík mu více neří-
kali, nýbrž Jirka, ba někdy ho nazývali zkrátka „ten ochlasta.“
Bože, čemu člověk všemu nepřivykne! Ze začátku jej to sice
bolelo, ale přezdívají-li člověku ustavičně — i člověk se ko-
nečně otupí.

Někdy mu to sice vlezlo do hlavy, a tu myslil, že se
zrovna zblázní; ale lidé si ho nevšímali, neboť myslili, že to
dělá z opilství. A Jiřík skutečně dlouho nelenil, ale pil z no-
va, aby zapomněl na staré myšlenky.

Ale to bylo podomkovi a ostatní čeládce divno, proč
Jiřík nosí i ve všední den hedbávnou vestu. Ba podomek se
mu častěji nabídl, že ji od něho koupí. Ale Jiřík mu říkal,
že raději poslední košili se sebe svleče, nežli by tu vestu
prodal. To mu dodávalo aspoň tolik vážnosti, že lidé si o
něm vypravovali, že kdo ví co na té vestě má.

Jiřík se později chytal žebroty. Ze začátku sice jen prosil
pocestné, kteří se v hospodě zastavili, a on jim v něčem po-

sloužil, aby mu něco přidali zpropitného. Později ale chodil po okolních vesnicích, byla-li tam pouť, posvícení, aneb něco podobného. Co dostal na penězích, to propil; a co dostal na jídle, to buď prodal za nějaký capart ještě chudším, anebo to vyměnil za kořalku. Jíst nemohl, neboť mu žaludek víc netrávil.

Šaty na něm scházely. Z počátku si přišil sám tu a tam záplatu; později si ale už ani díry nevšímal. Ale ku podivu! jeho hedbávná vesta — jakoby nebrala porušení. Té tak šetřil, že na ní nebylo špinavého flíčku, a zdála se být jako nová.

Zatím uteklo půl třetího roku, co odešel Jiřík od Novotných. Za půl třetího roku — co se s člověkem všecko nestane.

Právě začínala posvícení.

I v Brázdově bylo posvícení. Což je to za radosť o tom posvícení! Děti běhají jako posedlé, že prý maminka už peče koláče. Ale je to taky koláčů — že by je člověk na vozy nepobral! Přijdou flašinetáři z celého okolí — nu každý rád si zakousne koláče, a když toho Pánbůh nadělí a požehná, každý ho rád poskytne. A což až přijde neděle! Sjedou se hosté — a na ty nové šaty což to bude dívání! Však to také dá práce a starostí — to posvícení! Celé dni a celé noci je práce plné ruce — tu bílit, tu mejt — člověk aby měl všude oči. Ale hospodyně to rády dělají. A je to přece jen radosť, když je o posvícení všechno čisté. A jak se hoši těší — a ty holky! V neděli muzika, v pondělí muzika — samá muzika — -- ej což to bude veselo! —

Jiřík chodil po okolí žebrotou. Vlastně mu ani nepřicházelo, že chodí žebrotou. Chodil tak od vesnice k vesnici — ani skoro sám nevěděl, kde chodí.

Dnes přišel i k Brázdovu. Už byl skoro u vesnice — daleko-li pak je od těch topolí do vesnice, to ani nestojí za řeč. Jiřík se zastavil, díval se na vesnici, zdála se mu být známou — — ba teď mu teprvé napadlo, že jde žebrotou. Ne, do té vesnice nepůjde — tam ho zná každé dítě, to raději hned umře.

Ulehl si pod topol. — Bože, jak to s ním daleko přišlo! Ba tenkrát bylo všechno jinak. Hle ten topol — jak je štíhlý! Ale nějak smutný. Snad že stůně na staré ráně. Ba věru — tam je jedna větev usečena — ale už dávno; kolem té rány roste již mech — ale rána nezarůstá.

Nezměnilo se zde sice mnoho, ale — jak je přece všecko jiné. Ba jen se upamatuj — to je ten samý topol, z něhož jsi tenkrát za noci usekl májovou větev. Věru — ty obrazy, jak by v něm ožívly. Ta větev byla tak krásná, nejkrásnější ze všech, co jich který topol měl. Ba, teď kam se ohlídne, nikde není vidět podobné. A jak pyšně stála tehdy pod

okny! Odpoledne přišli hoši s muzikou — on se také podíval okny na Mářinku, jak jí to sluší — — leč marně si zpomínal. Oči se mu opět zalily slzami, a div se mu srdce bolestí neutrhlo. Ne — raději umře, než by šel do vesnice.

A přec — aspoň *jí* ještě jednou uvidět! Vždyť ho nepozná, jako tenkrát nepoznala, kdo jí postavil májový strom.

Vzchopil se, šel do Brázdova a tam přímo k Novotným.

Děti, ježto si tam hrály před vraty, pravily si, že jde k Jiskrovům zase žebrák. Z toho poznal, že se tam více neříká u Novotných.

Vešel na dvůr — psi naň štěkali, ti sami, kteří se jindy k němu lichotili. Vešel do síně, a prosil za almužnu.

Mladá žena, na ruce nesouc asi roční dítě, dala mu koláč.

Jiříkovi se třásla ruka, když koláč bral, a div mu z ruky nevypadl.

Mladá žena se divila, že má žebrák hedbávnou vestu. Zdálo se jí, jakoby ho byla už někdy viděla, ale nepoznala ho.

„Odkud pak jste?“ tázala se ho.

Jiříkovi místo odpovědi vyhrkly slzy. Mladá žena se za ním dlouho dívala, jak odcházel k topolím, a pravila pak, že se jí zdá být ten žebrák nějak podivný.

V Jiříkovi se ozvaly všecky lepší stránky. Bolest, lítost — ale i pevné předsevzetí, že povede nový život. V práci chce vyhledávat spokojenost.

Jak je Mářinka šťastná!

Bylo po žních; práci dostal. Předsevzetí měl dobré, ale vůle již nebyla dosti pevná. Tělo již tolik nemohlo vzít na se, jako jindy. Umdléval tělesně i duševně. Několik dní žil vždycky pořádně, pak ale opět upadal ve staré návyky — a návyky byly silnější nežli vůle.

V zimě mlátil, ale často mu napadlo, že se musí jít zahřát skleničkou kořalky; někdy se vrátil hned, někdy se tělo nechtělo hned zahřát, a on zůstal v hospodě.

Na jaře a v létě nemohl těžší práci zastávat. Hospodář, u něhož byl, dal ho za hlídače.

Hedbávnou vestu nosil ustavičně.

Přišlo opět posvícení, a zase mu to tak všechno vlezlo do hlavy. — Služka mu nesla do boudy koláče, ale přišla s nimi opět nazpět. Ten hlídač s hedbávnou vestou leží prý v boudě mrtvý.

Nebohý Jiřík! —

rameny chudoby a žebroty.

Náš skrovný recept k poznenáhlému vyléčení obou.

III.

předešlém čísle zmínili jsme se o některých bludech
em našim zhusta panujících ohledem na zamezení chu-
žebroty, i snažili jsme se o vyvrácení jich, pouká-
a nelidskost a bezúčinnost jejich. Jak dalece se nám
toto snažení naše, usoudiž laskavý čtenář sám. —
ývá nám pojednati o prostředcích, které za jediné pro-
a účinné pokládáme. Přede vším musíme k obraně své
out, že jsme sobě neobrali za úkol, mluviti o *ulehčení*
ění stavů chudých. To je otázka jiná, o které bohdá
é promluvíme. Účel náš měří na vykořenění chudoby
y, a ze stanoviska toho tvrdíme, že veškeré dobro-
stavy sice chudobě ulehčiti a jí umírniti, nikoliv ale ji
i dovedou. *Zdroj*, z něhož chudoba a z té žebrota
tí, dlužno ucpati, chceme-li se jí zbavit. Zdroj tento
hovní nevědomosť a mravní zanedbalosť lidu našeho.
lky leží na snadě: řádné školy a vzdělané učitelstvo.
sice zavrhujeme prostopášnosti, zatracujeme zločiny
vidíme, když žebrák žebráku dvéře podává; ale dosud
inili jsme, abychom těmto zlořádům kořínek podetali a
stává, že za pokutu nedbalosti své o zřízení řádných
zjednání dobrých sil učitelských pro zachování řádu
iského stavěti musíme nákladné kryminály, obsáhlé
, špitály pro chudé a j. p. ústavy a vydržovat je ná-
mnohem větším, než by nás byly stály ústavy vycho-
i vzdělavací.
dá se arciť upříti, že při nynějších poměrech společen-
ýti musí; my pravíme jen, že by to tak do budouc-
ti nemusilo, kdyby se slušného zřetele na školy bralo.
n školy mohou chudobě a žebrotě a všem jiným zlo-
ičinných mezí položili; ale školy **pro život**, *prů-*
, *rolnické* a jakožto výsledek jejich *svoboda živnostní*
ní. —
k by se školy tyto u vnitř zařídit, jaké methody u vy-

učování užívat mělo, aby mládež z toho prospěchu brala, jest úkolem zkušených pedagogův *).

My přihlížejíce toliko k výsledkům, jakých pro průmysl, obchod a rolnictví z našich škol dosud dosaženo, musíme tvrdit, že nebyly a na mnoze nejsou takové, jakých se v době naší vyžaduje, abychom v zápasu s národy ostatním obstáli v duchovním i materielním ohledu.

V době, v jaké nyní žijeme, v době to, v níž průmysl evropských národů takřka parou ku předu se žene, nepostačuje více, aby naše mládež v elementárce jen číst, psát a počítat se naučila; ale vyšší duchovní síly musí se v ní zbudit, musí se výš v říši myslivosti a bádavosti povznesti. Proto taky za velkou vadu považujeme, že děti, sotva číst, počítat a psát se naučily, ze škol se berou a na řemesla dávají v stáří, v němž by vlastně teprv do škol vstupovat měly — ač-li pravého prospěchu z vyučování školního nabyti mají pro život praktický. Nám sice všem ze zkušenosti známo, že duchovní síly — myšlení a souzení — teprva později v stáří mládeneckém rozvinovati se a působiti počínají, a žeby se následovně v čase tom přiměřeným školním cvičením a poučováním na vzdělávání rozumu a ušlechtění srdcí mládeneckých pracovati mělo. My ale činíme naopak. Bereme děti ze škol, když se byly sotva mechanicky písmenky v slova skládati, trochu čmárati a cifry vyslovovati naučily, a dáváme je taktéž do mechanických mučíren, nechávajíce jich zde dlouhá léta v učenické klopotě duchovně i tělesně hynouti. —

V učení dítě málo kdy knihy do ruky vezme, a bývá-li někdy mistrem k tomu přidrženo, stává se to s nechutí, tedy bez prospěchu. A což divu! vždyť si rádo po denním trmácení tělesně odpočine. — Po vyučení je tovaryš pánem svých prázných hodin a nepřivykl-li — vlastně nedostal-li ve škole podnětu k vyššímu snažení — nevezme více knihy do ruky, ale spíše do krčem, ku kartám a k džbánu zasedá, kdež rozum propíjí a poslední žold, jejž v potu tváře za tejden vydělal, probendí. Stane-li se později mistrem, drží se věrně návyku

*) *Pokynutí* v ohledu tomto obsahuje článek v 4. sv. P.: „Řemeslnické č. *průmyslové* školy," kterýž vřele každému poroučíme. *R.*

svého, pije a hraje dál, a místo co by měl výdělek na rozšíření a zvelebení řemesla svého obrátit, krkem jej proleje a v kartách prohází, anať zatím žena s dětmi nouzi tře. Nemaje sám krasochuti, vyrábí věčně na jedno brdo, čímž mu objednavatelův denně odpadává a živnost klesá. —

Proto také máme málo pravých, jadrných řemeslníkův, ale spíše robotujících nádenníkův, živořících z ruky do úst.

Když později stáří se dostaví, tělesných sil ubylo, jmění žádného se nenastrádalo, nezbývá takovému schudlému řemeslníku jen uchopení se žebrácké holi a mošny. Pak arciť cit lidskosti nedovoluje, abychom ho nechali hlady zemřít, i musíme podporovat ustavičně, když jsme se dříve jedním výdatným příspěvkem k zařízení dobrých škol na vždy nemilého tohoto hosta zbavit mohli, poskytnuvše mládeži příležitosti náležitě se vzdělat, aby sobě chleba dobejt, a úsporu čistého výdělku pro stáří uložit uměla a mohla.

Máme za to, že by mnohem ráznější a jadrnější řemeslnictvo se vyvinulo, kdyby se každý, kdo do učení nějakého řemesla vstoupiti chce, u svého mistra vykázat musel dosaženým rokem 15—16, spolu vysvědčením dobrým ze škol reálních (totiž jak my si je představujeme), v nichž by se muselo podávati vyučování životu praktickému přiměřené, jako je: měřictví, přírodopis, kreslení, lučba a j. p. předměty, *úplně zdarma*, tak aby i nejchudší slušného podílu na něm brátí mohl.

Trvání let učenických nemělo by se nijakým způsobem taxativně ustanovovat. Nejspravedlivější měřítko v pádu tom měla by být schopnost a šikovnost učenikova. Jak mile učeník v řemesle, jemuž se věnoval, řádných výrobků podati dovede, měl by též právo míti na mistru svém mzdy žádati, aneb dle libosti své co vyučenec beze všech lérprýfů (sic) — které bez toho jen pouhá forma jsou — práci si hledati jinde, kdež by lepšího platu dostával.

Je to věru hříšné, přikovat hocha na 4—5 let na učenický skřipec, kdežto by jinak v roce, a při obmezených schopnostech nejdéle ve dvou letech snadno řemeslu svému naučiti se mohl. O ostatní leta, kteráž u mistra zbytečně a zdarma vydržeti musí, ač-li za vyučenou dostat chce, bývá v živobytí svém zhola okraden. Je-li mistr nesvědomitý, nepřipouští

hocha ani hned k řemeslu, ale spíše v pravém smyslu slova děvečku si z něho udělá, jak jsem měl po čas meškání svého v Praze příležitost pozorovati.

V domě, v němž jsem bydlel, byla kašna. Každý večer přicházeli dva i tři učeníci s velikou putnou pro vodu, pod níž ubožákům, jako želvě pod skořepinou, sotva nohy viděti bylo.

V osvíceném 19. století nemůžeme se na to divat, když forman svého valacha neb vola šleháním k tahu pobízí, i zařizujeme spolky proti takovému nelidskému a necitelnému týznění němých tváří; když se ale božská tvář pod tyranskou pěstí mistrovou mrzačí a špinavě vykořisťuje, tu nemáme slov a neznáme prostředků, leda politování na jevo dáti pokrčením rameny. Není-liž to pravou satyrou na náš vykřičený osvícený věk! —

Avšak i po čas trvání let učenických nesmí se učeník beze vší duchovní potravy nechat, nemá-li to, čemu se ve škole naučil, zapomenout a duchovně zakrnět. Staré krcení v tak zvaných opakovacích hodinách nedělních nepostačuje více. — Aspoň v každém větším venkovském městě měla by se na způsob nově zřízené Pražské průmyslová škola zarazit, v níž by se učeníci a tovaryši vyučovali v předmětech do rozličných řemesel zasáhajících. Zde muselo by se též pilně k tomu poukazovat, jak a kde by řemeslník výrobky své nejlépe odbyt a ztržit mohl; musel by se tedy dobře zeměpisu přiučit, seznat trhy domácí i zahraničné, aby podlé toho řemeslo a výrobu svou zařídit dovedl a nevyráběl na slepo. — K pilnému navštěvování takovýchto škol musel by se učeník svědomitě přidržovat. Jen tak nabyli bychom, jak jsem již s vrchu podotkl, racionálního, jadrného řemeslnictva, a zbavili bychom se velké části obtížného žebráctva, kteréž se, jak nám všem známo, z klesajících řemeslníků rekrutuje.

Konečně by se měla aspoň v každém kraji zarazit nejméně jedna *škola rolnická*. Do té vstupovali by selští synové, kteréž by otcové za nejzpůsobilejší pro rolnictví uznali, po odbytých školách realních (sic). Zde nesmělo by se, jak se to zhusta při mnohých podobných ústavech děje, školákův co *robotníkův* používat, kteří od rozednění do setmění na roli se

dřou a pak do školy ženou, aby dokázali, že ještě nezapomněli číst, psát a počítat. Toť lépe by učinili, kdyby zůstali raději hned doma při hospodárství; ušetřili by aspoň otcům dvojí výdej: za stravu a školné, a za mzdu pro čeledíny, kteréž otcové na místě jejich zjednati musí. — Není-liž to zrovna tolik, jako kdyby nějaký velký statkář ve veřejných listech oznámil: Mám velké, zaokrouhlené hospodárství čili dvůr; rád bych je bez velkých výdajů zvelebil. Kdo chceš, pojď, máš příležitost něčemu se naučiti; ale za čest, že tě přijmu do roboty své, musíš mi pracovati do upocení beze mzdy a beze stravy!

Má-li se tedy skutečného prospěchu ze škol takových zemi dostati, musil by se na nich hlavní zřetel brát k vyučování v lučbě rolnické, v strojnictví ohledem na hospodárské potřeby, v chování dobytka, v štěpárství, včelárství atd. U každé školy rolnické musila by se založit pořádná knihovna rolnická, aby žáci v prázných hodinách hned potřebných knih při ruce měli a dále sami študovali, přemítali a bádali. — Jen tak mohl by stav rolnický u nás zkvésti. —

Jak často slýcháme průpovědi: „Sedlák pro svůj stav nepotřebuje více, než umět se modlit, drobet číst, psát a počítat!“ Ano! a abychom již osvícenosti našeho věku zcela nic nezadali, také přec nějak vzdělaně na potah klít (sic), aby se jemnocit volouškú příliš hrubě neurážel. A k čemu potřebuje sedlák víc? „Umí-li si jen z kalendáře počasí vyčíst, aby sena nedělal v čas, do nějž kalendář deště klade; do kalendáře vepsat všecky důležitější případnosti ze svého hospodárství, ku př. kdy na fuksu vedl a vypočítat, kdy se mu ohřebí, což na tom nemá dost?! A k čemu také potřebuje víc k slušné konversací se svým volouškem? Jak by mu tento porozuměl, kdyby na něho začal tuze z vysoka? —“

Jindy neuměl sedlák z literního umění ani baf, a přece jsme měli chleba dost. Dostal-li jindy sedlák nějaké písmo s rathouzu, koukal na ně jako s půdy; nynější sedlák je proti předku svému pravý Šalamoun. Ten čte hned všecko jako muzikant z partýsků, jen že tomu zrovna tolik rozumí, jako předek jeho, poněvadž to bývá *obyčejně* psáno po běžném v Čechách přísloví: „Mluv s ním, když je Němec!“ —

Tedy nejprvnější zakladatel lidské společnosti, nejpřed-

nější přičinitel k lepší zvedenosti mravní, a abychom podobenství užili, nejhlavnější sloup, na němž velikolepá budova státní spočívati má, neměl by se nikdy duchem svým povznesti nade hroudu, jižto rádlem svým obrací? Jakž medle možno mocný zbudovati stát, když se k pevnosti a trvalosti základův nepřihlíží? Nehrozí mu každé zevní neb vnitřní otřesení nebezpečím?

Exempla sunt odiosa. Šťastný stát, jehož moudrý vládce chyby a vady v čas poznává a v čas opravuje! V pádu tom nemožno nám dosti obdivovati se sousedům našim Rusům*),

*) Byli-li Rusové v nedávné minulosti patriotismem zaslepeni, toť teď nedůvěřují pouze silám svým a nechají si rádi poukázat na své nedostatky; a v tom právě vidět bezklamný základ jich budoucího blahobytu a dokonalého vzdělání. Pročež se přikročilo už k mnohému převratu a změně, a začátky všelikého dobra učiněny, ale přece zůstává ještě mnoho práce, by ovoce dozrálo, vždyť „nezralé je otravou."

Začátek těchto proměn a oprav učiněn hlavně tím, že o *veřejných* nedostatcích a o nezákonním jednání teď vládou dovoleno i *veřejně* mluvit, psát a *tisknout*, a tím více o poměrech *soukromých* společnosti, což se dříve též nestávalo. Přede vším ale zřetel vlády obrácen k obchodu na moři i na zemi; a aby tento zkvésti mohl, bylo potvrzeno mnoho nových společností akciových. Hlavnější z nich je společnost pro vystavění železnic v Rusích a společnost pro paroplavbu na Černém moři. Už nyní se staví přes 4000 verst železnice (7 verst = 1 míle), a za půldruhého roku budeme moci odtud až na konec západní Evropy po železnici snadno se podívati. Za 4—5 let budou železnými kolejemi spojena stoličná (hlavní) města ruská: Petrohrad, Moskva, Nižní Novgorod, Charkov, Feodosia, Nikolajev, Kyjev, Varšava, Riga, Vilno i Pskov, v rozsáhlosti 27 gubernií, od západních k východním a od severních až k jižním mezím evropského Ruska.

Nejdůležitější otázkou v Rusích nyní však je zamýšlené uvolnění rolníků, aneb alespoň zlepšení jich stavu. Mnoho gubernií (už 21) zadalo o povolení ku zřízení šlechtických výborů k tomu cíli, což jim ovšem ochotně povoleno, a mnohé výbory počaly už své porady. Zajisté v brzku uvidíme veškerou šlechtu ruskou, spojenou s blahou myslí mocnáře, pracovati o tom velkém díle, by se určilo, pod jakými výminkami rolník potřebný pozemek i usedlost (usadba, místo, na kterém postaven domek s dvorem, humnem a zahradou) sobě vykoupiti může; to mají nejprvé rozřešiti šlechtické porady újezdní (okresní) a pak gubernské. Už nyní netoliko všecky noviny ve svých úvodních článcích rozbírají se všech stran tuto důležitou otázku, nýbrž i celé brožurky *o tom* vycházejí tiskem; ba v Moskvě vychází nový žurnál, věnován

kteří z posledních trpkých zkušenosti zmoudřeli, k opravám porobeného stavu selského veškeu zřetel svůj obrací *). —

Odpusť, laskavý čtenáři, že jsme z první cesty poněkud zahnuli. Vždyť se tomu ani člověk nemůže ubránit, tolik neblahých neshod, škodlivých následků vleče za sebou zanedbání stavu selského, že jeden nemilý obraz za druhým v mysl se vtírá a vtělení ve slovo žádá.

Panem et Circenses (chléb a hry) rozlehávalo se světovládným Římem ústy římské chudiny. Věky uplynuly co říše římská pohrobena a stal se mnohý pokrok, chudina neprosí více za hry, prosí jen za chleb. Nechceme sami sebe klamati, povinnost a svědomí ukládá nám, bychom pravdu děli; nechceme také skoumati, zda tehdá, zda nyní ozvěna hlasy takové dáleji a mocněji zanášela, to budiž úlohou jiných. Dosti na tom, co pověděno, zřetel veškerý budiž k prostředkům obrácen, ale k prostředkům takovým, kteréž by dostačily, aby zlo vytrhly i s kořeny. Jeden už jsme udali, a doufáme, že se prokáže, pakliže všechna znamení neklamou. Roky 1854,

---

výhradně té záležitosti. Jsouť ovšem i veřejní zastavatelé starých práv, ba ozvali se i tací, kteří tvrdí, že rozšíření *grammotnosti* (umění číst a psát) v Rusích přivede za sebou úpadek mravopočestnosti. Než tito lejí jen olej do ohně! V Moskvě byla veliká hostina na poděkování za ten nový úkaz o uvolnění rolníků, při níž měli řeči páni: Katkov, Stankévič, Pavlov, Pogodin, Bapst, Kavelin a Kokerev. V těchto řečech různých srovnávali též nynější dobu s dobou Petra Velikého, lišící se toliko tím, že nynější mocnář ruský nezápasí s tolikerými překážkami hmotnými, jako onen proslavený velikán, ale naopak nalezá neobmezenou důvěru u všech svých poddaných, jak osvícených tak i zanedbaných. Ostatně budoubnost dokáže, pokud byla naděje tato spravedlivá. Kromě brožurky knížete Golicina, jenž v tom ohledu poučuje rolníky jazykem prostonárodním a slohem výtečným, musím se též zmíniti o brožurce p. Lamanského, jednající o rozšíření vědomostí v Rusích, neb v ní ukazuje na Matici Českou, co na vzor, podle něhož by se i zde v Petrohradě neb v Moskvě mohla a měla zařídit podobná společnost. Myšlenka ta nalezá s mnohých stran podpory. *Pražské Noviny č. 104.*

*) I v tom ohledu rakouskému rolníku velikých věcí očekávati možno a sotva ho ruský předhoní — avšak proti školám rolnickým, kteréž by se při nynějších reálkách zřídily, jakož nedávno navrhováno bylo, stáví se příkře mínění zkušených a znalců, a to tím více, že ani s reálkami, jak nyní jsou, shodovati se nelze, a opravy na nich od kořene přáti jest.

Red.

1855 byly pro stát rakouský osudné; náramné výdeje státní vyhledávaly také výdatných pramenů; veliké armády musily se vydržovati, vše k válce bylo připraveno. Proto vzrostly daně na velikou výši, a tím ovšem nemálo na vyvinující se průmysl, zvlášť ale na hospodárství nalehly. Bohu buďtež díky, roky ty minuly, minuly také roky 1856 a 1857, kdež přehnaná špekulace miliony a miliony pohltila, zvlášť ale (a nemůžeme dosti na to poukázati), hospodárství a menšímu průmyslu těžce zhojitelnou ránu zasadila; roky tyto minuly, vojsko z veliké části se rozpouští a pokoj svatý rozhošťuje se nad národy a státy; vydání státního vůčihledě ubývá, letos očekává se už přebytek v příjmech (roku 1855 nedostávalo se ke 200 milionů zl. stř.); pakliže se to stane, pak se zmenší také daně a hospodárství a průmysl si volněji oddechnou. Polehčení břemen dle okolnosti a obrácení zřetele k lidu rolnickému a řemeslnickému — což věrně vysoké vládě ponecháváme — jakýž jiný následek to míti může, než obecný blahobyt? Zda nebude chudoby a žebroty ubývati, práce a mravnosti přibývati?

Pozorujme ale také z druhé strany, jak se ze zanedbávání stavu rolnického chudoba a žebrota vyvinuje. Hospodář, jsa v kruhu myšlenek svých na svá humna obmezen, nezná pro své zhusta četné syny jiné cesty k budoucímu jich zaopatření, než nechati je zase doma při hospodárství.

Oni mu dorostou a on by je rád samostatnými učinil. Nemaje však dost peněz, aby jim na statky pomohl, bývá přinucen, dát jim při živnosti schránku a kus pole na život. K tomu přiučí se syn kus nevýnosného řemesla, obyčejně zednictví, a nyní slaví se na chvíli veselá svadba, na níž pak následuje doživotní miserere a klopota, plna nedůstatků, bídy a nouze. Rodina se množí vůčihledě, ale prostředků k úživě, ne-li ubývá, aspoň nepřibývá a každý novorozenec stává se politování hodným rekrutou novověkého proletariátu, tělesně i duchovně hynoucího. —

Kdyby ale rolník ve školách řádného vzdělání nabyl, seznal veškerá výnosnější odvětví průmyslu, obracel by syny své k zaměstnáním, která jim lepší budoucnost přislibují, nežli *dosavádní způsob* zaopatřování. Věnem, kterým jim dříve jen

do bídy pomáhal, může jim na samostatné řemeslníky pomoci a tak dobré živobytí trvale pojistit.

Toť jsou neklamné a nejúčinnější prostředky k obmezení nesčíslného množství chudiny a obtížného žebráctva. Každé jiné pravidlování pomáhá snad na chvilku, nikoliv ale trvale.

Co školy mohou, o tom nejskvělejší svědectví podává nám Virtembersko, o němž jsme nedávno v Novinách čtli, že se tam za celý rok jen 8 (!) kriminálních pádů událo, a žebráků že ani vidět není. Mají tam, jak korrespondent dí, skoro nejlepší školy národní v celém Německu. (Příště dále.)

O obchodech mezi kupci a průmyslníky.

II.

Se vzdálenými osobami vykonávají se obchody nejvíce prostředkem dopisů. Dopisy obchodní lze rozvrhnouti na rozličné třídy; máme dopisy vyzývací (Anerbieten, Offerten), vyjednávací (návěští o vykonaných obchodech s účtem), dopisy potvrzovací; pak dopisy upomínací, odporuční, úvěrní či kreditní, dotazy o stavu a vlastnostech živnostníka, s nímž se chceme pouštěti v obchody na úvěr atd. *).

Jako člověk svým zevnějškem i způsobem jednání svého příjemným nebo nepříjemným státi se může, dle čehož s ním pak rádi nebo neradi co činiti máme, rovněž může pouhý dopis dle obsahu svého příjemný nebo nepříjemný dojem na čtenáře způsobiti. Kdo tedy v záležitostech obchodních co psáti má, nesmí při vší stručnosti, kteréž se v dopisech živnostnických vůbec šetřiti musí, přede vším pouštěti s oka účel, jehož dopisem svým dosáhnouti míní, a aby se ho neminul, musí dopis v přiměřeném tónu sepsán býti. Jako v životě společenském člověk zkušený jinak zacházeti bude s člověkem prostosrdeč-

---

*) Viz: Ant. Skřivana Nauka o slohu kupeckých listů. Prodává se v krámské ceně za 1 zl k. m., předplatitelům Posla z Prahy, Školy a Života jakož i údům Matice české u samého spisovatele, v růžové ulici č. d, 944/II, za 30 kr. k m.

ným a upřímným, snad i méně zkušeným, jinak zase s vybroušeným ferinou, jenž snad ke všemu tomu ani není vybíračný v prostředcích k rychlému obohacení svému, a zase jinak s lakomcem špinavým avšak bezúhonným atd., rovněž tak nezřídka dopisy obchodní dle rozličné povahy jich čtenáře, jakož i dle toho, co jimi docíliti chceme, v rozličném tónu sepsány býti musí. Při větších odběratelích a dobrých platičích nám na tom záležeti bude, abychom s nimi často co činiti měli; bychom jim tedy k tomu dali hojného podnětu, a je sobě neodcizili, musíme je nejen co nejlépe obsluhovati, nýbrž i ve svých dopisech často jako mimochodem několika slovy na prospěchy ukázati, kteréž jsme jim buď poskytli, nebo které jim můžeme poskytnouti. V obchodech zajisté každý říditi se bude dle pravidla: „*aby činnost svou obracel tam, kde mu největší slibuje zisk.*“ Přece však při stejných okolnostech již dopis k účelu dobře směřující uskutečnění obchodu rozhodnouti může. Dejme tomu, že trefí dva dopisy vyzývací na kupce nebo řemeslníka, jenž si zvláště všímá a váží materské své české řeči. Oba dopisy slibují mu stejný prospěch z obchodu, jejž by za následek měly, a oba domy, od nichž je obdržel, jsou na slovo vzaté; byl by však jeden z dopisů český, druhý německý. V obchodech ovšem vůbec na tom nezáleží, v jaké řeči se vyjednávají, jen když jí jsou jak kupovač tak i prodávač dostatečně mocni; avšak zajisté nikdo z našich čtenářův nebude míti o tom ani nejmenší pochybnosti, že se obrátí náš kupec nebo řemeslník k onomu domu, jenž mu jaksi zalichotil vyzývacím listem českým. A tak se musí též mnohým libostem odběratelovým hověti, vykonáváme-li s nimi obchody cestou písemní.

Upomínáme-li koho, musíme též hlavní účel, totiž dosažení brzkého zaplacení, před očima míti. Upomínací list však dle povahy osoby, jíž ho zasýláme, a dle její vzácnosti rozmanitě psáti se může. Někdy prosíme dlužníka, by nám byl nějakou zásylkou peněz nápomocen, začež mu velice povděčni budeme, potřebujíce jich právě v tu dobu nejvíce. Jinému budeme zdvořile vytýkati, že musil zapomenout na splácení svého dluhu, nabízejíce mu přímo další služby své, které mu, *když zaplatil*, poskytnouti můžeme a nemusíme. Jinému zase

důtklivěji, rázněji psáti, dle potřeby i žalobou hroziti budeme atd. Nikdy však se vzdělaný písař nezapomene, aby sobě v dopisech v hrubých nadávkách liboval, byť byl dlužník v placení sebe váhavější, poněvadž tyto k dosažení účele ani toho nejmenšího nepřispívají, ovšem ale nevzdělanost písaře prozrazují.

Co do řeči české, napadá mi rozumování jistého českého mládence kupeckého, jenž se pro nedostatečnou známost německé řeči velmi pracně domohl jakéhos postavení důstojnějšího. Bylo mu nápadno, že u nás právě kupectvo třídy vyšší velmi slabě zastoupeno jest z obyvatelstva českého, tím více však z německého, na mnoze z ciziny k nám se přistěhovalého. Příčinu toho shledal dílem ve způsobu našeho školního vyučování, jenž se děje i po krajích českých obyčejně až posud jazykem německým. Žák český, nejsa ho dostatečně mocen, učí se při všem svém přirozeném nadání všem předmětům s velikým namáháním a se ztrátou času. Kdyby se vyučovalo němčině co předmětu, jemuž by se i více hodin týhodně věnovati mohlo, ostatním předmětům však alespoň z většiny v řeči české, pak se bude žákům dařiti jak s němčinou tak s ostatními předměty, aniž jim doma tolik času věnovati musí; čas uspořený přišel by tedy učeni se v němčině vhod.

Německý náš krajan pak má již ve školách tu výhodu, že se mu vše vykládá jeho mateřčinou, a může ovšem v mnohém ohledu předčiti jinocha českého, zvláště ve slohu německém, pro obchod velmi důležitém, kdež má jinoch český s mluvnicí, mnohdy i s pravopisem, dosti dlouho zápasiti, pokud si jich neosvojil dostatečně. Větší domy kupecké a fabriční volají sem zhusta německé dopisovatele až z německé říše, kdež bylo již dříve o důkladné vyučování obchodní mnohem více než u nás postaráno. Tím způsobem dostávají se němečtí mládenci a jiné vyšší služebné osobstvo kupecké pro větší zběhlost v mateřské své řeči do větších domů, kdež bývají lépe placeni, pročež ani nepospíchají, aby se stali samostatnými. Čím ale více nabudou zkušenosti ve větších obchodech, tím se i stanou potřebnějšími, a tak přichází německý mladý muž snáze k vyšší službě, kdež se mu obyčejně velmi dobře platí, že si po jistou řadu let nemalý kapitál nastřádá. Učiniv se teprv v zralém věku samostatným, může nejen drahocenných zkušeností, nýbrž

i uspořeného kapitálu vlastním obchodům (obyčejně již ve velikosti) věnovati, kteréž mu hojného užitku přinášejí, dopomáhajíce mu takto během času do třídy větších obchodníků.

Nechceme upírati, že leckterý český mládenec kupecký, nabyv jakéhos vyššího školního vzdělání, neunavnou přičinlivostí k témuž cíli dochází, avšak pravda zůstává vždy pravdou: že při celé té převaze národnosti české v Čechách, na Moravě a Slovensku kupectvo naše vyšší třídy téměř naskrz sestává z obyvatelstva německého. Stopujmež ale běh života českého jinocha, kupectví se oddavšího.

Největší zpozdilost rodičův českých, zvláště venkovských bývá, že posýlají chlapce, ledva z farní místní školy vystoupivši, do města ke kupci do učení. Stav kupecký požaduje již jakéhosi většího školního vzdělání, a hoch náš český, nedostatečný jak na těle tak i na duši, obyčejně na 5 roků (rok za rok) najatý, oboustranně tím více zakrní, nejsa ze školy ani tak dalece připraven, aby chápal to, co se mu podává na nedělní škole, tu i tam zvláště pro kupecké zřízené *). Žeť se i po přestálém učení takový jinoch český ohledem své způsobilosti k vyšší službě obchodní nemůže měřiti s německým soupeřem svým, leží na bídném; zůstává tedy obyčejně obmezen na jednotvárný obchod na drobno, aniž mu lze obohacovati se další zkušeností. Má-li z domu nějakou pomoc, jak mile pokročí v letech, již pospíchá, aby se učinil samostatným, a tak se obyčejně stane mladým nezkušeným kupčíkem, někde v dosti skrovném místě na venku, kdež při obmezenosti svého ducha konečně i své kosti složí. Jaký tu rozdíl v stavu kupeckém! Nuže, rozumuje náš český mládenec kupecký dále: jak a kdo by mohl alespoň vzdělanějším českým jinochům proklestiti nebo usnadniti cestu do větších obchodů ve vlasti naší? *Nikdo zajisté více, než kupci na venku usedlí, dopisujíce do hlavních míst, odkud zboží kupují (ovšem jen tam, kde ví, že jim mohou, chtějíce, rozuměti), zhusta v jazyku českém, aby se stal tento pro obchod potřebnějším.* Jejich vlastní důstoj-

*) Nejlepší úkaz toho na nedělní škole kupecké v Praze, kdež se, bez ohledu na pokročilost žáka v němčině, přednáší výhradně jazykem německým, Průměr v pokroku vždy zůstává ve prospěch Němců a Židů.

nost jakož i vážnost k materčině by toho pak požadovala, aby si navykli řeč vzdělanou, aby nepovažoval mnohý zpozdilec češtinu a sprostáctví za synonyme. Budou-li dostávati kupci na př. v Praze často dopisy české, pak bude zajisté první otázka, kterouž položí pán mládenci k jeho službám se nabízejícímu: Kennen Sie böhmisch? — Bei mir kommen viele böhmische Briefe vor, und ich muss Jemanden haben, der sie gehörig zu beantworten weiss *). — Tak by se dostali i čeští schopní jinochové na lepší místa do veleobchodů, a jsouce tam již lépe placeni, nepospíchali by též ku své nevčasné samostatnosti, nýbrž vzdělávajíce se dále v povolání svém více a více, pokračovali by i ve službě za příkladem nynějšího osobstva německého, až by se stali, obohaceni zkušeností, vědomostmi a jakýmsi uspořeným kapitálem, řádnými kupci, snad i velekupci. — Zdaliž myšlenky našeho českého mládence něco pravdy do sebe mají, nebo za pouhé blouznění pokládati se musí, na Puchmajerovu paní Pepici z Nadějovic připomínajíce, ponecháváme soudnosti laskavého čtenáře.

Příspěvky k pravdivé kronice slavného města Račic.

6.

Promluvení konšela Matouše Kudličky v sezení rady slavného města Račic, týkající se opatrnosti v zimě a z jara, když ledy jdou atd.

(Vypsáno z pamětní knihy obecní, z níž mistr krejčovský míry a vzorky krájel, dostav ji, když Račičtí archiv na vyčištění zeleného rybníčku vynaložili, od pana kmotra kramáře. Nyní je jí kousek a leží v komoře pod oknem, aby v ní ranní slunéčko čísti a tělesům nebeským zemské historie mohlo povídati. Co slunéčko posud nevyčtlo, věrně tuto podáváme.)

Zima je zima, a víte, jak nás trápívá doma i venku. Moudrému před časem starati se sluší, aby nezmeškal a škody neměl. Nemyslím nyní na to, co budeme v zimě jíst a pít: o tom ať se každý doma s ženou poradí; mám na zřeteli slav-

*) Umíte česky? Dochází mě množství českých listů a musím někoho míti, kdo by na ně řádně odpovědit dovedl.

velikonoce v dubnu. O vzkřišení konává se dvojí pobožnost v obojím kostele. U sv. Anežky bývá vzkřišení teprv o sedmé hodině. Že slavnost hodně dlouho trvá, mohlo by se státi na ulici neštěstí, když lidé potmě domů jdou. Pročež nezapomeňte, aby se všem sousedům nařídilo, by toho večera stoly při oknech měli, tam své rozmluvy a večeři trávili, aby světlo bylo hodně blízko okna, by okolojdouci nebrkali. My rozžíhat nebudem, protože koncem března lampy na celý rok zhasnem. Nařízení toto dá se vybubnovat v pravý čas, aby nikdo neměl výmluvy, že místo u okna se svíčkou u kamen seděl. Před kterým domem by se okolojdoucímu něco zlého přihodilo, všickni kdo v domě bydlí, ať se přísně pokutují, že světla neutírali aneb místo svíček lojovými knoty svítili. Kdo se letos spálí, dá si na přes rok říci a bude poslušnější.

Jestli jste posud neslyšeli, jaká řeč jde o Račických lesích, slyšte, jakému nás všech utrhání jsem na stopu přišel. Byla rozmluva mezi úředníky vrchnostenskými, z niž mi toto uvázlo v paměti. „Víš-li pak, kde je mezník mezi panským a Račickým lesem?“ — „I vím; tam kde vedle lesa žádného již dříví není.“ Takový byl hovor, že prý kácíme dříví pořád na jedné straně, že nám staré kmeny nový les zasévají, který nám slunce vypálí, protože prý s lesem neumíme, že prý po několika letech budeme brát dříví z panských lesů — a tak na našich lesích nenechali dobrého listku. Jiný se smál, že prý se s kopce díval našimi lesy na panský jetel za lesem, že prý je Račický les jako pavučina. Já jsem se dopálil takovým tlachánim. Bože! kdopak zaséval našim dědům lesy, a co jich bylo! A budeme-li brát dříví z panských lesů, mohou být rádi a nemusejí se vysmívat. To je arci divné, že se nám v lese žádná paseka nedaří, ale to je trest boží, ne naše vina. Také si někteří otírali hubu o stlaní, jak prý má v lese co růst, když stlaní z lesa každého roku vyprodáme, že prý musí všechno vypráhnout. Ale myslím, že těm štěbetálkům nejde o les, ale že nám závist těch několik krejcarů za stlaní nepřeje. Ale v Račicích nebude jinak, dokud někdo lidí nepřelije, nenechají konšelů s pokojem. Rozvažte, opatrní pánové, a podle rozvážení usnešení své řiďte, aby se s ničím dlouho neodkládalo, aspoň se s mým dřívím a mostem. Jest svrchovaný čas, aby

se vše spořádalo, sic o nás Račičtí budou psáti do Kocourkova do novin, a pak je těžko lidem zašit huby, když je černé na bílém.

(Usnešení rady není zaznamenáno; sem snad patří nápis na nynějším mostě, který se tímto konšelským promluvením trochu vysvětluje: „Člověk míní, Pánbůh mění. Zbořil se starý most dřevěný, ozdoba řeky a města, a nikdo se toho nenadál, že by most, který tolik let již přetrval, tak náhle za své vzal. Koly jej měly ochrániti, koly jej zbořily [snad když ledy šly a na kolich se nahromadily]. Nic netrvá věčně. Chraň nás Pánbůh takového neštěstí. Léta Páně .....“ (rok jest deštěm a větrem setřený.)

7.

Psaná odpověď rady městské několika měšťanům, kteří si přáli, aby se pustiny a holá návrší stromovím neb lesem posázely.

Budiž vědomo všem, kdož jste si přáli, aby pustiny a holá návrší Račická stromovím ovocným neb lesním posázena byla, že by z takového vysazování míst pustých obci a radě nové starosti pošly, a že by žádný soused svým představeným klopot a zaneprázdnění, zvláště takovýchto nikdy nebývalých, vymýšleti a vyhledávati neměl; jistě by každý své dobré mínění jinak a lépe osvědčiti mohl, kdyby se k tomu přičiňoval, aby se představeným a konšelům více pohodlí, pokoje a odpočinku přálo. Slavná rada nevidí žádných příčin, proč by se zmíněná pustá místa měla předělávati, jsouce pustá od jakživa. Krom toho méně práce třeba, aby půda zasívaná a porostlá zpustla, nežli aby pustina se vzdělala, což bez peněz a namáhání nikdy nebývá. Mějte rozum, páni sousedé, a nežádejte, aby Vám na skalách rostly fíky a na drobném písku jablka. Dotýkáte také toho, že by takové vysázení mnoho k zvelebení a ozdobení našeho slavného města Račic přispělo, čemuž my nijak porozuměti nemůžeme, aby to městu bylo ozdobou, nač by se mnoho peněz vydalo; aspoň by to bylo drahé okrášlení a jen dítě si přává, aby mu jiní koupili, neb

udělali, co by se mu na chvilku líbilo. Takové choutky usedlým lidem ani nesluší a jiní Račičtí na to ani nepomyslili. Srdečně Vás litujem, že jenom několik mezi Vámi bez ustání nových věcí nebývalých vymýšlí, předstírajíce blaho obecné, abyste myšlení a chtění svá spíše vyvedli. Nedávno Vás škola mrzela, že prý za nic nestojí, a teď zas naše vrchy, že po nich nic není. Prosím Vás, kde pak tolik rozumu berete; vždyť jste také s námi chodili do školy! Jako jsme zdání Vašeho o zjinačení školy s dobrým svědomím schváliti nemohli a nechtěli, tak ani tenkráte neschvalujem Vaší žádosti, které beztoho ze sebe nemáte, než z knih, kterých by nikdo po domech schovávati neměl, aby se takovým mudrováním lidem pokojným a dobrým nepřekáželo. Mluvíte arci také o užitku, jaký by z takového vysázení stromovím obecnému jmění šel, čehož opět nepochopujem, leda by to užitkem bylo, když někdo vydá sto zlatých a za několik let dostane padesát! Kdybyste si jenom byli viděli do péra, když jste žádost svou nám psali! Kdyby slavná rada pro sebe a pro obecné jmění kde jakého užitku znala, jistě by si nedala dvakrát naň ukazovat; ve Vaší radě nevidí pranic prospěšného, kromě nespokojené Vaší mysli, která na nás pořád s něčím dotírá. Jako mezi lidmi není každý povolán k tomu, aby moudrým byl; tak i každé místo nemůže býti štěpnicí neb lesem, sice by se předkové již o to byli postarali, co Vy nyní na nás chcete. Nespokojujíce se pouhou žádostí, ukazujete nám na cizí místa a cizí země, kde se prý pustiny v ráje proměňují a jakých škod zas jinde nadělala pustá místa, na nichž někdy lesy byly: však tím jen dáváte na jevo, že mluvíte z knih a z novin o věcech neslýchaných, a to již postačuje, abychom Vám žádosti odepřeli, by se neřeklo, že knihy Račicemi vládnou, a ne my, kteří obec spravujem. Co mnoho, všecko škodí, i čtení; neb kdyby v Račicích každý pořád četl a nám předpisoval, musila by i slavná rada pořád knihy a noviny v rukou míti, čehož při radě nikdy nebývalo. Také vychvalujete pokrok našeho času, který si všeho všímá, hledaje poklady tam, kde jich dříve nikdo neviděl: to si můžete povídati doma; radě takové věc nesluší. A chcete-li mermomocí míti stromy na vrších, *obec Vám* místo za laciný peníz na čas prodá, a nasázejte si

tam co chcete. Při tom si však rada jmenem obce právo ponechává; kdyby krom nadání takové vysazování se podařilo a vyplácelo se, aby ten neb ti, kdož by nyní pustá místa koupili, obci nových štěpnic neb lesů prohlédnouti dali, aby pak podle toho ze svých užitků k dobrému rady i obce patřičně penize ročně odváděli aneb radě a obci táž nová místa za týž laciný peníz, jak je byli koupili, zase odprodali, žádných práv neb užitků si nevymiňujíce. Tím se, páni sousedé, spravujte a řiďte a radě zbytečného zanepražňování nedělejte.

Stalo a psalo se v Račicích dne 1. Aprile jinak Dubna, léta tohoto.

Berlínská vodárna.

Aby mašiny u našeho lidu vždy většího docházely uznání *), třeba upozorniti na to, že jimi se vyvádějí věci jinak nemožné a přec nad míru užitečné. Na jednu z nich chceme tuto upozorniti; jest to vodárna Berlínská. Známo, že ve velkých městech voda mnoho stojí, jak peněz tak obtížností, a mnohá služka v Praze, ve Vídni neb v Brně uhonila si souchotě, proto, že musila vodu do třetího neb čtvrtého poschodí donášeti. Nuže, má tomu už býti jinak. V Berlíně už se to neděje, tam se voda do všech poschodí *pumpuje*, taktéž na jiná místa, kam kdo chce. Tam už se služebné nošením vody netrmácejí, a přec jest všady vody tolik, co jí kdo potřebuje. Kdo viděl, jak se ve velkých městech všudy svítí plynem, ten sobě Berlínské vodovody lehko může představiti. Tak jako plyn po trubkách do celého stavení, do všech jeho místností se rozvádí, a má-li hořeti, potřeba jen kohoutkem zatočiti a rozžati: podobným způsobem i voda silnějšími i slabšími trubami po městě se rozvádí, a kdo jí chce upotřebiti, otoči ve kuchyni kohoutkem, a voda teče ven. Jest to pohodlnost nesmírná, kterou jen ti uznati mohou dokonale, kdož jí mají hodně zapotřebí, a takhle v druhém, třetím poschodí zůstávají.

*) Toho je co nejvíce přáli, neboť mašiny škodí jen *tém*, kdo se jim vyhýbají, kdo myslí, že bez mašin s prospěchem velikých věcí vyvedou. Red.

Ve Vídni také už dělají přípravy, aby si tento nevyhnutelný živel vodní tak ouplně podmanili a do moci své uvedli, jako v Berlíně. Ze začátku ukazují se při tom všelijaké těžkosti, jako při každé věci; když ale začátek učiněn, pak to jde snadněji. Příroda napřed se protiví člověku, pak ale uznávajíc jeho vládu duševní, poddá se ouplně v jeho moc. A mašiny jsou ten nejmocnější prostředek, jímž člověk přírodu opanuje a ve své pouta jímá. Mašinami člověk vyvádí o mnoho více, nežli bez nich se mu kdy bylo podařilo. Uvažme jen, co před tím v Berlíně tak mnoho ruk a ramen a zad se natahalo, nabolelo a nanosilo s putnami, džbány a džbery a škopky, to nyní vyvádí pro celé město a veškeré obyvatelstvo jediná mašina na vlas a lépe, nežli to bylo před tím. Jediná mašina zaopatřuje více tisíců lidstva vodou správněji a pohodlněji, nežli to dříve sami mohli učiniti. Vizme ale už, kterak se to děje.

Za královskou branou města Berlína, u řeky Sprevy, nalezá se stavení ouhledné a krásné, tak žeby je každý za panský dům měl, kdyby mohutný komín a hustý z něho se valící kouř o jiném určení stavení toho nesvědčil. Jest to *Berlínská vodárna*, kde spočívá veškeré tajemství napájení města. Okážeš-li vstupný lístek vrátnému, uvede tě do vnitřních místností, ty se podiviš správnosti a jednoduchosti všeho, co tu uhlídáš. Napřed uvede tě do kotelny. Tu vidiš 12 ohromných kotlů, pod kterými pořád hoří, a které potřebnou páru ku hnání všech mašin vyvinují; neboť známo, že onen divotvorný samohyb mašin stává se parou, a že čím silnější pohyb díti se má, tím více páry zapotřebí jest. V této ohromné kuchyni tedy hoří ustavičně pod 12 kotly, a přec jest tu tak čisto a úpravno, že se tomu podiviš. Také se poohledneš na *železnou* střechu, která toto oddělení kryje, a tak lehounce a vkusně na stavení spočívá, jakoby to byla pouhá pavučina, ač jest velmi pevná a chrání před ohněm. Odebereš se pak po kamenných schodech do vrchního oddělení, kde mašiny ustavičně železnými rameny pracují. Tu nalezneš 8 parních mašin, kteréž 16ti pumpami hýbají; 4 mašiny jsou o síle 200, druhé čtyři o 400 koní. Těmito pumpami žene se zase voda do všech *trub a trubiček*, kteréž městem probíhají, a jest tu k potřebě

vždy přihotově. Vše se děje tak tiše, jednoduše, úpravně a jednostejně, že považujícímu, *co* se tuto s takovou lehkostí vyvádí, těžko jest od zajímavého divadla se odloučiti. Klíč toho však dole v kotlích, totiž *síla páry*. Z oněch šestnácti pump čerpá dvanáct potřebnou vodu ze studní tu založených, čtyři ale bezpostředně z blízké řeky. Založené studně mají sice vodu svou také z řeky, ale voda jejich prosakováním skrz drobný křemen tak se vyčistí, že má chuť a čistotu vody pramenité, a též tak jde k duhu. Hle, toť v krátkosti onen konzelný stroj, který napájí celý Berlín.

„A kterak ty trouby probíhají městem?“ bude se snad někdo ptáti. Podivil bys se, milý krajane, kdybys dlažbu ulic oddělal; tu by bylo mnoho větších a menších železných trub viděti, z kterých menší trubky vybíhají do jednotlivých domů, a se rozbíhají po všech místnostech.

Jako v těle od srdce vybíhají hlavní žíly, kteréž se rozvětvují do všech oudů: tak jest to i tuto. Tloušťka trub je rozličná, délka však obnášela by 25 mil. Všechny úhledné a krásné mašiny vodárny pocházejí z dílen německých, společnost ale, která tímto způsobem Berlín vodou zaopatřovati počala, záleží z anglických kapitalistů, a nachází při tom dobré výhody, neb nestaví se nová budova, aby vodu od společnosti nebrala, a staré domy vždy více k spolku přistupují. Jest také v skutku cena vody nadzmíněným způsobem poskytnuté dosti levná a obnáší asi 4 percenta činže, takže platím-li za byt 100 zl., vydávám za vodu, kterou za rok spotřebuji, asi 4 zl. Mám-li byt dražší, budu zajisté mít i větší domácnost, a tedy i více vody zapotřebí, a proto za ni musím i více platiti, jest však o mnoho lacinější, než aby ji musily služky přinášet. Za polívání ulic platí se ročně asi 10 krejcarů stříbra za 100 čtverečných střevíců. Řemeslníci, kteří vodu potřebují, ku př. sládci, jirchářі, koželuzi, dostávají ji ještě laciněji. Též bezpečnost před ohněm jest větší; neb když se stane neštěstí, přidělají se k větším vodním otvorům, k tomu cíli v každé ulici naznačeným, kožené trubice, nimiž pak voda se přivádí, kde je jí nejvíce třeba a kde jest nebezpečenství největší. I čistota měst, která mnoho ku zdraví přispívá, vodovody těmito mnoho získá, což se nejlépe porovnáním zdravotního stavu

před zavedením a po něm ukázalo. I z ohledu veřejných koupelí pro chudý lid jest ústav tento velmi prospěšný, neboť koupele takové jsou pro veliký dostatek vody nad míru lacině a ovšem i zdraví velmi prospěšné. Ano i město tím se okrašluje, neb si může každý buď v zahradě neb před domem, neb v světnici vodomet učiniti, které obzvláště veřejná místa velmi zdobí. Mnoho-li peněz, mnoho-li času se tím vším vyzíská, mnoho-li lidí ušetří, mnoho-li nemocí odstraní? A to vše docílí se prostředkem mašin, při nichž je — ku podivu — jen *šest* lidí zapotřebí. A protož pravíme i my: „Člověče, nezavrhuj ničehož, ale vše zkoušej, a co jest dobrého podrž a následuj!“ *)

F. Ddk.

Obrazy ze života Slováků.

Slováků, kteří, počna od Malých Karpat u Prešpurka až po samé hranice Sedmihradska, skoro v pravidelném polokruhu severovýchodní částku Uher obývají, počítá se pravdě podobno do 2,000.000 **). Bydlejíť oni, jako z výš zpomenutého patrno, v nejhornatějších a také i nejneúrodnějších stolicích (župách) Uherska; a sice s jinými národy nesmíšeni čistě v pěti stolicích: V Horno-Nitranské, Trenčanské, Oravské, Turčanské, Liptovské a Zvoleňské; v devíti jest jich značná většina: V Dolno-Nitranské, Těkovské, Hontské, Novohradské, Gemerské, Spišské, Šaryšské, Zemplínské a Prešpurské; v desíti jest jich znamenitá částka a v čtrnácti berou účastnost. Z čeho patrné jest: že málo která stolice v Uhrách (Uhry s Vojvodinou počítají 49 stolic) jest, v níž by se Slováci nenacházeli.

---

*) Velikolepější jest přivádění vody do Nového Yorku a k neuvěření mnoho stálo, o tom však později.

**) Staré statistické tabelly sice a podle nich i Zap počet Slováků na 2,753.000 kladou, což je však příliš mnoho; naproti tomu Maďar Fényes ve své statistice jen na 1,672.000 udává, snad jen proto, že on každého maďarsky mluvícího Maďara má; což je opět příliš málo. — Czörnig udává počet Slováků v Uhřích na 1,704.312, v celku asi na *1,850.000*. —

Avšak ryzost svých mravů a obyčejů zachovali jen tam v úplné čistotě, kde s jinými národy nesmíchaně, takořka osamotněle žijí; jinde se více méně k obyčejům, mravům, zvlášť ku kroji obklopujících je sousedů sklonili. Ačkoli tajiti se nedá, že Slováci na svých národních obyčejích a mravích dost urputně lpí a skůř jiné národy od Slováků, nežli oni od nich čeho přijímají; nic méně kde je většina obklopuje, a s nimi se ustavičně stýká, chtěje nechtěje se jim podlé toho „kdo přijde mezi vrány, musí kvakat jako ony“ mnoho z cizího přilepilo. — Proto my jen o těch, kteří nejméně porušení zůstali, a i to ne k vyčerpání, nýbrž jen povšechně, aneb (jak někdo řekne, povrchně) z té příčiny promluvíme, že nám všestranná známost v tom ohledě — vyznámeť bez obalu — schází.

1. Domácí mrav a život.

Nejprv tedy něco o domácím životě. Slovák, kde zůstal od cizopasné přírody jak jiných národů, tak i převrácené civilizace nedotknut, zůstal i věren svému patriarchalnímu životu, jímž se už před sty a sty roky předkové jeho chvalně nad mnohé jiné kočovné národy vyznačovali. Jeho mravy zůstaly zbožné, jeho srdce šlechetné, jeho mysl nábožná, jeho duch všeho dobrého a krásného schopný, jeho tělo čerstvé, svěže silné ku každé práci se na tolik hodící, že on bez odporu k nejpilnějším, nejschopnějším, nejnábožnějším a nejmravnějším národům patří. Což dosvědčuje i ta okolnost, že nemanželské dítě se v některých Slovenských dědinách za mnoho roků nevyskytne, ba vůbec jsou farnosti až do 3000 duší počítající, jejichž rodné knihy za více let žádné takové dítě nevykazují. Vyskytne-li se však přece někde takový kromobyčejný úkaz, tuť nešťastnice taková nejen že ve všeobecný posměch upadá, ale i tím ji trestají, že ji odstříhnuvše vrkoče slaměným věncem ověnčují, a pak staré baby v skrytě nějaké komůrce čepí. Co před nedávnem ještě mnohem přísněji se dálo, jelikož místy oba vinníci takto potupení buď na rynku, aneb právě v kostele před oltářem přes celé služby boží stávati museli, jako i mnohým jiným pokutám vystaveni byli. To však zakročením vrchností z větší částky už přestalo. —

U Slováků nejvíce ještě ten chvalitebný obyčej panuje, že byťby v kterém domě i více ženatých mužských bylo — což obyčejně také bývá — jen jediný a to nejvíce, je-li děd ještě na živě, děd, pakli ne otec, aneb strýc aneb i nejstarší bratr gazdou (hospodářem) bývá, který všecko řídí a spravuje, každému údu rodiny práci a místo jak v domě tak i na poli vykazuje, každou koupi a prodaj s poradou ostatních obstarává a kterého všickni poslouchati povinni jsou. On obyčejně nejčasněji vstává, a dlouhospáče povzbuzujíc se všemi se po starodávném obyčeji modlívá a při společném stolu jídává. Načež všech po práci rozeslav jiné k hospodářství potřebné věci obstarává, a co by kde opravy potřebovalo, přehlíží, neumělým radou a pomocí všude přispívá. Na večer pak dává si jak z vykonané práce účet klásti, tak i potřebné návrhy činiti; načež po vykázaní na budoucí den práce a vykonání společné nábožnosti všech na odpočinek rozesýlá. A přesvědčiv se, že žádný z nich se po nočním toulání nevybral, sám se nejposlednější na odpočinek dává. — Zemřel-li pak otec, jenž gazdou byl, následuje ho v hodnosti té bratr aneb i syn jeho, obyčejně nejstarší, někdy i mladší, je-li zdravější a staršího rozumnější. To se však jen po dobrovolném bratrovu poděkování, aneb následkem společného celé rodiny usnesení státi může.

To samé, co jest hospodář v celém domě, jest opět gazdina (hospodyně) v kuchyni; a právě takový jest postup vařečky na gazdinu, jako palice (hůl) na gazdu. Avšak povinnost gazdiny není pouze na připravování jídel a šafaření v kuchyni vůbec obmezena; nýbrž jí také náleží vychování vnuků a vnuček, poučování nezkušených nevěst ve vaření, pečení, šití atd., držení pořádku mezi ženskou čeládkou, bdění nad jejich mravností a nábožností a vůbec vzdělávání celého domu. Což se i v skutku stává tam, kde rozumná, bohabojná gazdina řídí dům, a zkušený gazda, v milé svornosti jak s ní, tak i s veškerou rodinou spravuje hospodářství. Nebo tam jistě z malých věcí velké zrůstati, dobrobyt a štěstí jak jednotlivých údů, tak i celé domácnosti se utěšeně zmáhati, a spokojenost už i časné žití rajskou radostí oslazovati bude. Což krásné *příklady* patrně potvrzují. Naproti tomu, kde se od této zlaté

„regule“ už odstoupilo, aneb odstupuje, kde se do rodinných svazků záhubný červ nesvornosti, závisti, různic vetřel nebo vtírá, kde se místo neposlušnosti svéhlavost, zpurnost uhostila aneb uhošťuje: tam se také odzvonilo aneb odzvání spokojenosti, štěstí, blahobytu; tam roztrhnuvši se mocná před tím rodina na více samostatných větví seslábla, schudobněla, sklesla, jakž jsme toho, žel Bohu! v poslednější době mnohé smutné příklady viděli, což také jináče být nemůže, nebo, jak písmo dí, „dům rozdvojený padá!“ Proto, Slováci! národem vás zovou holubičím, neb i holubi jsou takoví, že milují hejno spolkové. I vám tedy vlastnost *tuto* (i na vždy) žičím. — Kollár.

Slovák jest jak rodinného místa a řeči, tak i starých zvyků, obyčejů a zaměstnání na tolik milovný, že se od nich jen ztěžka, a i to jen nejvíce z přinucenosti odlučuje. On staré škodlivé předsudky, záhubné pověry a pobony (čáry) po předcích svých zděděné, jako svaté pozůstatky z pokolení na pokolení přechovává, a všeho nového, byť i sebe lepšího, jak v rolnictví a řemeslech, tak i v kupectví a průmyslu zařatým nepříznivcem jest. Tím se stává, že sedlák náš, byť i více synů měl, kterých buď na řemeslo, na kupectví a obchod nějaký dáti by mohl, přece toho nečiní, ale jich všech jen k hospodářství má. A tak v pravém smyslu slova se u něho vyplniti musí, že „jaký otec, taký syn, jaká matka, taká Katka“ bývá. Je-li pak přece, z nutných příčin, přinucen kterého syna buď na vojnu aneb k vyhledávání si potřebné živnosti vystrojiti aneb kterou svou dceru do další dědiny provdati, aneb právě na službu dáti: tuť byste viděti měli to hořekování a naříkání, jímž on je vyprovází! A obyčejně se i stává, že se oni po čase, byť by se jim na novém bydle mnohem lépe než doma vedlo, s neličenou radostí domů navracují, říkajíce; „Všude dobře, doma nejlíp.“ Jeho v cizině skoro taková tesknota a tužba po rodinném místě napadá, jako Švýcara, kterou, aby alespoň z částky v sobě umořil, snaží se řeč, kterou doma mluvil, a zvyky a obyčeje, ježto se v rodině jeho zachovávaly, v neporušenosti zachovati. Co snad do sebe aspoň to dobré má, že se Slováci ještě ani na těch místech, kde jsou se všech stran Maďary otočeni, i vzdor mnohým proti nim užívaným prostředkům, ani celkem nezmaďařili, ani svému náboženství ne-

zpronevěřili; ba naopak: mnohé německé a maďarské osady skoro celkem se poslovačili, nač se v předmarcové době sami čelnější maďarští spisovatelé, jako: Szemere a Széchényi, který říká, „že se Slováci množí, jako houby po dešti“ hrozně mrzeli a ještě až dosud mrzí.

Jak Slovák řeč svou miluje, sám jsem se v Hevešské stolici, pod samou Matrou při městysi Pastuchově (maďarsky: Pasztó), kde se Slováci od Maďarů ničím, ani krojem, ani čistou maďarskou výslovností neliší, přesvědčil, anoť s nikým, o kom jen zpozdáleči tušiti mohou, že slovensky rozumí, jináče za celý svět mluviti nechtějí a to prý proto — jako mi pravili — aby s maďarskou mluvou nemusili i maďarské náboženství — jak evang. helvitské vyznání jmenují — přijati.

Kroj Slováků jako i jejich nářečí se téměř v každé stolici více méně od sebe liší; nejpůvodnější se snad jen v hornějších stolicích, jehož se také nejvíce při popise tomto držeti budeme, zachoval. Jest pak u mužských následující: Na hlavě širokou střechou opatřený, skoro podobu velikého talíře mající širák (klobouk), který jak proti horoucím slunečním paprskům, tak i proti nemilému dešti hájí. V zimě místo jeho zastává nízká teplá berančice. Na těle nosí úzké gatě a kratičkou, někde jen na půl břicha sahající košili, již s nohavicemi široký, někdy i střevíc přesahající, mnohými žlutými prackami a blyštícími knoflíky ozdobený kožený opasek poutá. Opasek ten, v němž kuřák peníze, písma a vůbec vše, co se do něho směstnati dá, také dýmku a tabák s křesivem neb sirkami nosívá, chrání ho přestydnutí a ublížení, a jest spolu znakem (podle své větší neb menší okrasy a širokosti) jeho chudoby neb bohatství. Prsa mu kryje z modrého sukna vkusně vyšívaný a žlutými lesklými (u majetnějších i stříbrnými) knoflíky ozdobený naprsník (vesta), kterého však nikdy nezapíná. Nohavice nosí nejvíce z bílého, někde i černého sukna úzce na tělo přiléhající, které se při kotníkách řemínky z krpců hoře vytočenými malebně připevňují. V čas sucha však místo krpců obouvá si soukenné papuce, kteréž jsou buď okolo nohy černé a při kotníkách bílé, aneb naopak. Nad to mívá při chladnějším počasí na plecích bílou, někde černou soukennou šířici či halenu, pod níž v zimě teplý kratký kožich oblíká. Krk

ale v letě i v zimě vždy holý nechává, nejináče i prsa. V dolnějších stolicích, jako v obou Nitranských, Prešpurské atd., kroj mužský se od hoře vypsaného jedině tím liší, že tam chlapi místo nízkého vysoký, homolovitý, úzkou střechou obrubený širáček, místo krpců nejvíce čižmy králičkami ozdobené, místo šiřic vkusné, attile podobné, úzce na tělo přilehající kabanky nosí, kteréž halenami, vojenským dlouhým pláštům nenepodobnými, přikrývají, a to nejvíce bez opasku. Ženský kroj, krom košile, kterou zdobí (zvláště u panen) krásně vyšívané rukávce, sestává z větší částky z plátěných sukní, které se vysoko, obyčejně až po prsa zástěrkou barvenou upevňují. Vdané nosí na hlavě ohřeblovano připravené, krajkami (čipkami) obšité čepce, na něž si v zimě a při sychravějším počasí přehazují bílou plachetku; svobodné nosí hladko učesané vlasy s dvěma dolů po hřbetě visícíma vrkoči, z nichž mnohé různobarevné stužky se vlní; při tom mívají též zadní část hlavy bílou dlouhou (někdy i na půldruhé sáhy) šátkou tak přikrytou, že oba konce až k patám dolů visí. Nohy své obouvají ženské, jako mužští, do krpců a papuc, avšak mnohem vkusněji zhotovených, z nichž se vinou vlněné punčochy až po kolena. Před chladnem se ochraňují halenami, a před ostrostí zimní dlouhými na květovano vyšívanými kožichy. Oděv majetnějších sedlaček, zvlášť v dolejších stolicích, jedině větší nádherou a tím od oděvu v hořejších stolicích se různí, že jsou tu místo krpců čižmy, místo plátěných sukní soukené, místo halen modré soukené kabátky a mentičky, místy i stříbrnými knoflíčky ozdobené, konečně místo sprostých skvostnější čepce. A jako oděv dolňáků se větší nádherou, tak se i domy jejich v srovnání s horňáckými chalupami, větší úhledností a pevnějším stavením vyznačují. Čím zajisté níže jdeme, tím z pevnějšího materiálu, z cihel a hlíny zděné domy nalezneme; a naopak: čím výše se octneme, tím i neúhlednější dřevěné chalupy bez kominů (dymníků) a dvéře bez zámků spatříme, kteréž, jako nás hned při prvním pohledu o skrovném majetku obyvatelů poučí, taktéž nám o jejich bezpečnosti a pěkné pohostinnosti důkaz poskytnou. A v skutku, na „Horňákách“ můžeš bezpečně za roky přebývat, aniž bys uslyšel o větší krádeži, nežli jest: slepka, hus, kačena, ovce atd., kterou na nejvýš jen z hladu nějaký bídník

spáchal. Při tom bezpečně můžeš vstoupit do kterékoli chalupy aneb koliby, a nemusíš se bát, že tě, co cizince (jestli tě jen za černokněžníka nedrží) neb žebráka ven vyženou, aneb jen škaredým okem měřiti budou, nýbrž naopak, ujištěn býti můžeš, že ti v čas potřeby i nejposlednějším, mlékem, sýrem, chlebem, ovocem, a to bez očekávání jaké odměny poslouží. A kdyby se přihodilo, že bys v čas sbírání (česání) ovoce okolo sadu šel, nejen že ti nebrání jísti, nýbrž sami ti slovy „poďte že na zrele“ povolají; v kolibách tě nadto zdravou žinčicí (syrovátkou) valaši počastují, a divčiny ti cestu libým zpěvem slovenským, všude po polích se ozývajícím oslaží. Tato pohostinnost a přirozená Slovákovi úslužnost a přívětivost jen tam trochu otupěla, kde se s ním bud nemilosrdně a nelidsky nakládalo, aneb kde jinými národy, zvlášť zdrženlivými Němci opatrnějším se státi musil.

Kuchyně hornozemského Slováka, jako jest velmi skrovná, tak se též jeví příliš malou rozmanitostí pokrmů. Má-li náš Horňák jen hojnost zelí a zemáků, co obyčejně každodenně jídá, trochu suchých hrušek, kousek chleba (co však zřídka u něho bývá) a málo omasty, spokojí se tím za celou zimu, a v létě při čerstvém mléku, zdravé žinčici a sýru s malou zásobou ječné mouky snáší milerád břímě dne a horka, a žije mnohého boháče, hodujícího na každý den skvostně, spokojeněji. Masa obyčejně krom výročních slavností, svateb, křtin a kasů (pohrobní kvas) na jeho stole nikdy nebývá *). A přece při tom všem jest nejen zdravý a veselý, ale i k nejtěžší práci schopný. Co ho však nejvíce hubí, jest nesmírné užívání pálenky, která nesmí při žádné příležitosti chybětí, sic by se domníval, že mu bude hned veselosti a potřebné k práci síly scházeti, což je ovšem šeredný blud a záhubný sebe klam. —

2. *Jaro.*

Jak mile plachta sněhová, zem přikrývající, zmizí, a výšiny poosýchají: hned se po vršcích zjeví ovečky s líbezně cinkajícími zvonečky svými, provázené dojímavým zpěvem va-

*) Viz o tom Kodymovu Zdravověda: Oddělení o pokrmech. R.

lachů, notujících si: „Jary Bože jary: aby ludie sialy, — aby si dievčinky po roli zpievaly atd.“ Za nedlouho ukáže se na poli i rolník s pluhem svým, a počna v potu tváře své vyráběti chleba vezdejšího, oživí brzo před několika dny ještě mrtvé pole. Tu se vše začne jako v kopci pracovitých mravenců hemžiti; v dolině i na vršku, mastnou i skalnatou půdu železo orné prorývá. Tu zpěvu radujících se z nového života ptáčat veselé dívčinky zpěvem odpovídají: „Kukulienka kuká, že sa hora puká (rozvíjí). Len ráz zakukala, hned sa rozpukala; Kukulienka ranná, kukaj mi do Jana — a po Jáně týdeň, zakukaj každý deň.“ A těm opět mládenci plužící: „Kukaly kukanky, keď som šel od Hanky — Kukaly vesele, keď som šel cez (přes) pole — Kukávaj kukačka u krivého bučka, kukávaj vesele od čiré jeseně.“ Tak se téměř ani nepřestane, čímž život ten jarní zvláštní půvabnosti nabývá, a při libém zpěvu se i sebe těžší práce s radostí vykonávají. — Jen že, želbohu! i tu, jako vůbec při všech věcech, které Slovák koná, zachovává ještě mnoho nerozumných a škodných pověr a pobon. I tu při obdělávání svých polí, rozsívání semene více na čáry nežli na rozum a poznání přírody spoléhá, ačkoliv, jak z vlastní zkušenosti, tak i z písma svatého jen předobře ví, že ani ten, jenž seje a štěpuje, ani ten, jenž zalévá, jest něco, ale jedině Bůh, dle jehož zákonů příroda se řídí. Tak se vidí, že Slovák ještě, jako ve svých národních pověstech, blouzníc o samých zakletých pannách, zámkách atd. jakousi nepochopitelnou moc, která mu vzdor dobrotivému božímu opatrování škoditi se snaží, uznává nad sebou a nad přírodou jej obklíčující. A proto se i všemožně usiluje, aby moc tu nepřátelskou proti sobě nerozhněval, nýbrž možno-li, s sebou smířil, k svému dobrému naklonil; proto dobytek, jímž pole své obdělávati chce, při prvním vyjití z chléva okuřuje, vejcem a chlebem vytírá, aby mu očarováno nebylo, aby zůstana vždy jako vejce hladký, k hojné úrodě chleba pomáhal. Proto ani po prvníkrát *v pondělí* s pluhem na roli svou nevyjede, jelikož za to má, že týž den (snad zasvěcený oné nepochopitelné moci) by mu neúrodu přinesti mohl. Z téže příčiny nerad zadělává semeno rostlin, jejichž plod nad zemí roste, jako: pšenice, žita (reži), ječmene, zelí,

máku atp. na sklonku, aneb schodu měsíce, domnívaje se, žeby ani nevzešlo; v tu dobu zadělává jen rostliny, jejichž užitek pod zemí bývá, jako: zemáky, řepu, cibuli, česnek atp. Taktéž nerad semeno rozsívá v den, jenž jest v kalendáři rakem poznačen, *aby zpět nešlo*, ale raději v den, který ni ryby, *aby naň častěji prselo.* Při tom obyčejně ještě rozsevač promíchává své semeno s tím, které na štědrý večer na stole jeho stálo, přidávaje k němu zemi z hrobu vzaté, a to sice proto, aby bujně zrůstajíc, od žravých ptáků, jmenovitě vrabců, zhubeno nebylo atd. atd.

Že však to všecko jest nerozum a škodlivá pověra, každý rozumný hospodář nám přisvědčí. Mnohem více by sobě naši Slováci prospěli, kdyby starý, v mnohém ohledu neužitečný, ba škodlivý způsob zdělávání pole svého zanechavše, příkladem v rolnictví daleko napřed už pokročilejších národů, také rozumnějšího a cíli přiměřenějšího zdělávání pole, a výdatnějšího chování dobytka se uchopili. Nebo budou-li dále vnukové jako dědové — more patrio — zem svou vzdělávati, neomylně se státi musí, že nejen za jinými pokročilejšími národy daleko na zad zůstati, ale vůčihledě chudnouti musí, jak se to už děje. A chudý národ, což může velkého vykonati? Nic, ba jest se obávati, aby se nestal naposledy otrokem bohatšího. —

Krátké poučení o nových penězích „rakouského čísla.“

Podává Antonín Skřivan.

1. Konvenční peníze zůstávají v zákonní platnosti již jen do 31. října, od 1. listopadu t. r. nastanou peníze „*rakouského čísla*“ v celém obvodu mocnářství rakouského. Od téhož dne musejí se též státní a úřední účty v rakouském čísle vésti. Knihy a účty obcí, pak spolků, jednot a ústavů pod zvláštním dozorstvím státu stojících, mají od 1. ledna 1859 vedeny býti v čísle rakouském.

Kdo učinil závazek před prvním listopadem v starých penězích, zaplatí po něm za 100 zlatých konv. m. = 105 zlatých

rak. čísla, tudíž za 100 zlatých vídenského čísla = 42 zlatých rak. čísla. Rovněž tak se musí všude za 100 zl. v nynějších bankovkách 105 zl. rak. čísla přijímati nebo platiti.

2. Nový zlatý rak. čísla dělí se na 100 **setin**. Ačkoli po zákoně jiného rozdělení nebude, proto přece k ulehčení v obecném životě 20 grošů do zlatého počítati můžeme; dříve však měl groš 3 krejcary, nyní bude míti 5 setin.

Bychom tedy krejcary konv. mince (jak dlouho ještě v oběhu budou) na *setiny* rak. čísla **rychle** rozpočtli, učiňme z nich groše, a ty násobme (multiplikujme) 5ti, z čehož pak vyjdou nové setiny, ku př.

a) Kolik setin dá 18 kr. konv. m.?

18 kr. dělá 6 grošů, ty znásobíme 5ti, dělá 30 setin.

b) Kolik setin dá 51 kr. konv. m.?

51 kr. dělá 17 grošů; 5kráte 17, t. j. 5krát 10 a 5krát 7 je 50 a 35, nebo 50 a 30 a 5, tedy 85 setin.

c) Kolik setin dá 39 kr. konv. m.?

39 kr. k. m. dělá 13 grošů; 5krát 13, t. j. 5krát 10 a 5krát 3 je 50 a 15, nebo 50 a 10 a 5, tedy 65 setin.

3. Za krejcar konv. mince, co jest přes groš, počítá se $1\frac{1}{2}$ setiny, za 2 krejcary 3 setiny (cís. patent §. 12).

Další příklady:

d) Kolik setin dá 17 kr. konv. m.?

17 kr. dělá 5 grošů a 2 kr.; 5 grošů dá 25 setin, 2 kr. = 3 setiny, tedy v celku 28 setin.

e) Kolik setin dá 43 kr. konv. m.?

43 kr. dělá 14 grošů a 1 krejcar; 5krát 14, t. j. 5krát 10 a 5krát 4 = 50 a 20 je 70, k tomu za krejcar $1\frac{1}{2}$ setiny, dělá $71\frac{1}{2}$ setiny.

4. Peníze rakouského čísla jsou o 5 ze sta (procent) lehčí než konvenční. Rozdíl ten jest při sumě pod 20 setin nepatrný, a může se zcela zanedbati. Máme-li však již přes 20 setin, pak přidáme vždy na dvacátou setinu po setině, počítajíce dle předešlého návodu, ku př.:

a) Kolik setin dá 27 kr. konv. m. dle přísného počtu?

27 kr. dělá 9 grošů nebo 45 setin, k tomu 2 setiny, oč jsou rakouské peníze lehčí, tedy 47 setin.

b) Kolik setin dá (přísně počítáno) 47 kr. konv. m.?

47 kr. = 15 grošů a 2 krejcary. 5krát 15 t. j. 5krát 10 a 5krát 5 jest 50 a 25 tedy 75. K tomu za 2 krejcary 3 setiny, dělá 78 setin; k tomu na 20tou setinu po setině, dělá 4 setiny, tedy v celku 82 setin.

5. Aby se proměnily naopak setiny rakouského čísla na krejcary konv. m., musíme z nich dříve učiniti groše, dělíce je 5ti. Pohodlněji však toho docílíme, berouce za každou desítku 2 groše, a za 5 setin groš, ku př.:

a) Kolik grošů konv. m. dělá 65 setin?

6 desítek dělá 12 grošů. za 5 setin vezme se groš, tedy 13 grošů nebo 39 kr. konv. m.

b) Kolik grošů konv. m. dělá 85 setin?

8 desítek dělá 16 grošů, 5 setin groš, tedy 17 grošů nebo 51 kr. konv. m.

6. Co přes nebo pod 5 setin zbývá, z toho počítejme za 1 nebo 2 setiny = 1 krejcar, za 3 nebo 4 setiny = 2 krejcary konv. m. Další příklady:

c) Kolik grošů a krejcarů k. m. dělá 56 setin?

5 desítek dělá 10 grošů, 5 setin groš, tedy 11 grošů; za setinu počítejme krejcar, dělá 11 grošů a krejcar, nebo 34 kr. konv. m.

d) Kolik grošů a krejcarů k. m. dělá 87 setin?

8 desítek dělá 16 grošů, 5 setin groš, tedy 17 grošů; k tomu za 2 setiny krejcar, tedy 17 grošů a krejcar, nebo 52 kr. k. m.

e) Kolik grošů a krejcarů k. m. dělá 73 setin?

7 desítek je 14 grošů, k tomu za 3 setiny 2 krejcary, tedy 14 grošů a 2 krejcary nebo 44 kr.

f) Kolik grošů a krejcarů k. m. dělá 89 setin?

8 desítek jest 16 grošů, k tomu za 5 setin groš, je 17 grošů, k tomu za 4 setiny 2 kr., tedy 17 grošů a 2 kr. k. m. nebo 53 kr.

7. Poněvadž však jsou penize rak. čísla o 5% lehčí, bude o tolik v konv. m. méně. Při sumě pod 20 kr. jest rozdíl nepatrný, a může se všude bez ohledu zanedbati. Jest-li však suma dle předešlého počtu přes 20 kr., pak se z dvacetníků *krejcar* po krejcaru odejme, aby byl počet přímější, ku př.:

a) Kolik krejcarů k. m. přísně počítaných dělá 66 setin?
6 desítek 5 setin a setina dělají 12 grošů a groš a krejcar, nebo 13 grošů a 1 kr., nebo 40 kr. k. m.; z toho 20tý díl pryč (oč jsou peníze k. m. lepší), tedy 38 kr.

b) Kolik krejcarů k. m. přísně počítaných dělá 78 setin?
7 desítek 5 setin a 3 setiny dělají 14 grošů a groš a 2 kr., tedy 15 grošů a 2 kr. nebo 47 kr.; z toho ale z 20 kr. po krejcaru (poněvadž bude o tolik v k. m. méně), dělá 2 kr., tedy 45 kr. k. m.

(Pokračování.)

Dodatek redakce. Od 1. listopadu 1858 mají následující druhy peněz až do času, kdy bude každá z nich z oběhu vzata, v rakouském čísle jak následuje zákonně platiti a každý je musí v té hodnosti přijmouti:

Dvouzlatník neb *scudo*	za	2	zl. 10	setin
Zlatník neb ½ *scudo*	„	1	„ 5	„
Dvacetník novějšího rázu (9/10 čistého stříbra)	„	—	„ 35	„
Dvacetník *staršího rázu* (9 ½ lotu čistého stříbra)	„	—	„ 34	„
Desetník	„	—	„ 17	„
Šesták s letočtem 1848 a 1849	„	—	„ 10	„
Pětník	„	—	„ 8.5	„
Grošíček	„	—	„ 5	„
Korunní tolar	„	2	„ 30	„
Korunní půltolar	„	1	„ 12	„
Korunní čtvrttolar	„	—	„ 55	„

Drobné peníze měděné.

Dvoukrejcar	„	—	„ 3	„
Krejcar	„	—	„ 1 ½	„
Půlkrejcar	„	—	„ ½	„

Poněvadž se po 31. září bude *půlkrejcar* k. m. přijímati zákonně jen za ½ setiny, poněvadž tedy za 120 půlkrejcarů (= 1 zl. stř.) dostanu jen 120 půlsetin, t. j. 60 setin místo 105 setin, jest patrno, že budu škodovati 45 setin, t. j. 26 kr. při zlatém. — Dá se tedy předvídati, že před 1. listopadem

nebude jediného půlkrejcaru v oběhu, neboť každý ovšem vymění raději 120 půlkrejcarů u kasy za zlatku, než by na nich po 1. listopadu 26 krejcarů *tratil.*

Poněvadž po témže čase *krejcar* k. m. přijímati se bude zákonně za $1\frac{1}{2}$ setiny, tedy za 60 kr. k. m. dostanu jen 90 setin, tož patrné, že 15 setin či 9 kr. stříbra ztratím při zlatém. I krejcary tedy v brzku a ještě před 1. listop. z oběhu vymizí, neboť nebude po 31. září 60 kr. dělati plný zlatý, nýbrž jen 51 krejcarů.

Poněvadž za *dvoukrejcar* k. m. 3 setiny zákonně dávali se budou, tož za 30 dvoukrejcarů 90 setin obdržím, a ztrácím opět 15 setin nebo 9 krejcarů stř. při zlatém. I dvoukrejcary brzy tedy z oběhu vymizí, poněvadž 30 dvoukrejcarů nebude po 31. září plný zlatý, nýbrž pouze 51 krejcarů.

Poněvadž za stříbrný grošíček 5 setin dostanu, tedy za 20 grošíčků 100 setin, tož patrno, že ztratím 5 setin či groš při zlatém. Veliké množství jich tedy před 1. list. z oběhu zmizí.

Poněvadž se za stříbrný šestáček (od roku 1848 a 1849) zákonně platit bude 10 setin, 10 šestáčků tedy 100 setin, tož se jeví při zlatém v šestácích škoda 5 setin či groše nynějšího. I šestáčky tedy v brzku z oběhu vymizí.

Poněvadž za stříbrný desítník dostanu po 31. září zákonně 17 setin, za 6 desítníků tedy 102 setiny, tož obnáší ztráta při zlatém 3 setiny.

Poněvadž za stříbrný dvacetník *novějšího rázu* obdržím 35 setin, za 3 dvacetníky tedy 105 setin, tož se při tomto dvacetníku nijaká ztráta nejeví. Za dvacetník *staršího rázu* obdržím pouze 34 setiny, za tři tedy 102 a ztrácím opět 3 setiny při zlatém. Kdo tedy staré dvacetníky má, jistě pospíší, aby je za času bez ztráty udal. Stříbro má až posud 6% láže, t. j. za 100 zl. v dvacetnikách dostanu 106 zl. v bankovkách — protož každému jsme radou, aby nyni dvacetníkům, zvlášť starším, přál světla.

Jak patrno na všech drobných penězích konv. mince nastoupí po 31. říjnu značná ztráta; máme za to, že jest to nejcitlivější prostředek, aby tyže peníze co nejdříve, ba ještě před 31. zářím z oběhu vymizely. Řekne ale mnohý, že bude nouze *o drobné* peníze, avšak pomoziž si na ten krátký čas každý

jak můžeš, jiné pomoci není. Kdo platiš, zařiď si to tak, abys v zlatovkách nebo dvacetnících platil, spoj se ke koupi s jinými, za dělníky své sám kupuj anebo dopusť, aby si na tvůj úvěr nebo za tvé poukázky kupovati mohli. Tím sebe a jiných ztráty, ohledem na vyměňování konvenční mince za rakouské číslo, zbavíš. — Co se ale poměru rakouského čísla k zboží, k potravním věcem, obilí atd. týče, to nyní už křídu do ruky a paměť dohromady, a počítej každý, zvlášť ale učitel, duchovní, kupec, živnostník atd. Jen dobře počítat a půjde to. Tolik a tolik stojí kopa vajec v konvenční minci, zlatý konv. mince rovná se ale 105 setinám, bude tedy kopa vajec tolik a tolik setin státi, z čehož pak se dá, mnoho-li bude státi jedno, dvě, tři, pět, deset vajec. Uměly si to nyní hospodyně a hokynářky spočítati, spočtou to i potom. A to platí také o hospodářích. — Podotýkáme jen ještě, že nebude po 31. září nikdo povinen plat, jenž ¼ zlatého či 25 setin obnáší neb přesahuje, v *drobných penězích* (v setinách nebo krejcařích) přijímati, pak že 1. lednem 1859 počínaje všechny obecní knihy a účty, taktéž knihy a účty spolků, jednot a ústavů pod zvláštním dozorstvím vlády stojících v rakouském čísle vésti se mají. Kde však od 1. listopadu v zákonech, v úředních návěštích a ohlášeních, pak v soudních nálezích budou se sumy uváděti bez udání čísla, má se vždy číslo rakouské rozuměti. Všechny peníze drobné vídenského čísla (šajnů), taktéž 3krejcaráky, ¼krejcary od r. 1851, pak staré stříbrné peníze (půlzlatníky, sedmnáctníky, patnáctníky a staré sedmáky) jdou až do 31. října *) a berou se do té doby u veřejných kas vždy za 2 zl. stř. Po uplynutí této lhůty budou se stříbrné tyto mince jako stříbro, měděné pak jako měď v cenách, kteréž se zvláště určí, přijímati ve Vídni, v Hallu, v Baňské Bystřici, ve Velké Báni (Nady bania) a v Královském Bělehradě.

*) A sice: Půlzlatník za 30 kr. stř., sedmnáctník za 15 kr. stř., patnáctník za 15 kr. stř., sedmák za 6 kr., ostatní pak drobné peníze jako posud.

Listy o sladovnictví.

Podává J. Š.

(Pokračování.)

Spílání mladinky — sehnanost mladinky — cukroměr — kvašení svrchní a spodní — droždí a kvasnice.

Předešle mluvili jsme o pochodu a vnitřním ději při várce; též jsme o chmeli, co nejpotřebnější jest, pověděli, i přistupujeme v dnešním listu *k spílání* mladinky a ku kvašení.

Mladinka zůstává nejdél za 24 hodin na stokách, a to hlavně v noci, kdež teplota vzduchu (zvláště v letě) o mnoho nižší jest než ve dne. Při ochladnutí mladinky ustydá *pryskyřice chmelová* a tvoří na povrchu škraloup. Na dno stoků usazují se částky chmelením sražené a tvoří tak zvané *spodní kaly* [1]). V průměru se může říci, že *várka* [2]) na 25 sudů 1 sud kalů po sobě zanechá (tedy asi 4% ; na 100 liber sladu přichází ½ libry suchých kalů).

Jak se samo sebou rozumí, ztrácí se mladinka ustydáním a to dvojím způsobem; ubíháním vodní páry a stahováním se (jako každá věc, kteráž ochládá). Pozbýváním páry stává se sehnanější, neboť mizí voda, kteráž ji rozřeďovala. Také se rozumí, že nejvíce první předek ochladne, druhý a třetí že však větší teplotu mají *): Smíšením jich vyrovnává se teplota (v našem příkladě na 13.3° R.).

Mladinka na stokách takto ochladlá *spílá* či *spouští se* [3]) do *slevací kádě*, ku kterémuž účelu se pod stoky přindají žlaby a mladinka se vytažením čepu vypouští.

Jakož chová mladinka v slevací kádi průměrní teplotu, podobně chová i průměrní množství extraktů či výtahů, t. j. průměrní množství rozpuštěných částí ze sladu a chmele. Čím více částí těch chová, tím *sehnanější*, tím také cennější, a proto důležité jest udati stupeň *sehnanosti* [4]), a udá se, pakliže se vy-

---

[1]) Kühlgeläger, Muttergallen. [2]) Gebräu. [3]) Zusammengiessen. [4]) Hopfenwürzeconcentration.

*) Ku př. První předek (3/10 celé várky) ochlazený na 10° R.
Druhý „ (3/10 „ „ „ „ 13° R.
Třetí „ (4/10 „ „ „ „ 16° R.

skoumá, mnoho-li extraktu mladinka ve 100 dílech chová. Udává se tedy množství extraktů v procentech a to pomocí *cukroměru* či *sacharometru.* Proto záhodno jest několik slov o cukroměru promluviti. Mnoho však se o něm říci nedá, neboť je nástroj nad míru jednoduchý, totiž skleněná trubička nahoře a dole zatavená (zašmelcovaná). U vnitř na dolením konci jsou broky pečetním voskem slepené, a tak veškerá tíž rourky dole jest sestředěna; postaví-li se do vody, stojí pěkně přímě, neboť jí broky nedají na stranu padnouti, jeť to právě tak, jako když palici (na štípání dříví) do vody dáme: násada se kolmo postaví. Podle toho, mnoho-li cukru tekutina obsahuje, více nebo méně cukroměr do ní se noří, a proto se říci může: čím hlouběji padá, tím řidší (neboť slabý odpor staví), čím méně se noří, tím *hustší* (neboť tím větší odpor dělá) tekutina. Už tímto způsobem by se mohly tekutiny měřiti; aby však se s jistotou udati mohlo, v té a v té tekutině (zde mladince) je tolik a tolik cukru rozpuštěno, jest cukroměr rozdělen na stupně, obsahuje totiž u vnitř škálu (papírový proužek), který ukazuje procenta cukru v tekutině rozpuštěného. Podle jmena slouží vlastně cukroměr k udávání cukru, avšak poněvadž se extrakt, co se odporu týče, jejž cukroměru staví, úplně jako cukr chová, možno jej též k udávání extraktu užiti, ba výhradně se ho k tomu užívá. Aby však se množství extraktu dokonale určilo, jest třeba, aby měla mladinka teplotu 14° R. Cukroměr, jak jsme jej popsali, jest prof. Balingem sestavený a zákonně je u nás zaveden. — Obyčejně mívá mladinka sehnanost 12% t. j. 12% extraktu jest v ní obsaženo. Podlé stupňů mladinky řídí se daň, o čemž však na jiném místě se obšírněji zmíníme. — Přicházíme nyní ke kvašení a promluvíme přede vším o kvašení vůbec.

III. Kvašení [5]) a droždí [6]).

Ponecháme-li odumřelé látky rostlinné nebo zvířecí na vzduchu a ve vlhku, rozkládají se v jednoduché části své a vyvinují plyny obyčejně smrduté. V přírodě vůbec platí zá-

[5]) Gährung. [6]) Ferment.

kon, dle něhož vše odumřelé za potravu slouží novému životu. Plyny se vyvinující (v nejjednodušší formě se objevují co kyselina uhličitá, čpavek, sirovodik atd.) slouží za potravu rostlinám. Dle okolností však se z organických látek tvoří rozličné plyny, a dle toho jmenujeme rozkládání takové *hnilobou* [7]), *trouchnivěním* [8]) atd. Látky rozkládající se působí dotýkáním nákažlivě na látky zdravé a rozkládání se šíří. Látka nakazující sluje vůbec *droždí.*

Rozkládání organických látek jmenujeme *vůbec* kvašení; rozkládá-li se cukrový roztok v *líh* (špiritus) a *kyselinu uhličitou* (o níž dříve už řeč byla), sluje to *kvašení lihové* či *vinné* a droždí jmenuje se tu zvlášť *kvasnice* [9]). Má-li kvašení nastoupiti, je třeba, aby cukr v roztoku byl *cukr drobový* *) (o němž také už řeč byla), a by ho tam bylo 10—20%; dále je k tomu třeba dobrých čerstvých kvasnic, aby se kvašení zavedlo (15—24 lotů na sud takového roztoku); taktéž jisté teploty, a sice okolo 10° R. (5—15° R.), *dusíkových látek* taktéž rozpuštěných (ku př. lepku), konečně *přístupu vzduchu*, alespoň s počátku. Při podmínkách těchto v hrnku se roztok kvasiti začne, totiž život jakýs nový se v něm objeví; roztok se kalí, vypouští bublinky kyseliny uhličité, a pokrývá se na povrchu bílou pěnou a zapáchá po líhu, kterýž se v něm tvoří; tvoří však se také nové kvasnice z látek dusíkových. Kvašením se tekutina zahřívá, *váhy* její jakož i *objemu* ubývá, váhy však více, ona *řídne* a děj ten nazývá se *atenuací* či *rozředěním.* Stupeň rozředění toho měří se taktéž sacharometrem či cukroměrem.

Po skončeném kvašení nenalezá se v roztoku více cukr, neboť se proměnil *v líh* a *kyselinu uhličitou* **), kteráž z části prchla, z části však zůstala, a hlavní jest příčinou tvoření se pěn, v nichž jako v bublinách obsažena jest; též se tam nenajde látek dusíkových, neboť se z nich hlavně nové kva-

[7]) Fäulniss. [8]) Verwesung. [9]) Hefe.

*) Cukr drobový nalezá se hotový v sladě, v ovoci, v hroznech vína atd. Obyčejný náš cukr mění se v drobový cukr a pak je též kvašení schopen.

**) 100 lib. cukru mění se dle Balinga kvašením v 51.111 liber líhu či alkoholu a v 48.889 liber kyseliny uhličité.

snice *) vytvořily. A tak tvoření líhu, kyseliny uhličité a kvasnic dohromady souvisí.

Kvašení se dle teploty roztoku, dle způsobu vytvořeného droždí a dle trvání svého dělí podstatně na dva druhy, a sice na *vrchní* [10]) a *spodní* [11]). — Při svrchním kvašení má roztok vyšší teplotu (12—15° R.) a kvasnice vystupují nahoru, kdež také ostanou. Při spodním kvašení má roztok menší teplotu (5—8° R.) a kvasnice padají na dno. První trvá 48 hodin, druhé několik dní.

U nás užívá se obou způsobů kvašení, a sice spodního kvašení jenom v zimě, vrchního však v zimě i v létě. České pivo od starodávna obyčejně na vrchní kvasnice se vyrábělo.

Tolik tedy o kvašení vůbec a o kvašení piva zvláště; nyní promluvíme krátce o vrchních kvasnicích. — Vrchní kvasnice zjevují se pod drobnohledem jako skupeniny malých buněk, a v skutku potvrdilo nejnovější bádání v oboru tom, že jsou kvasnice buničnaté rostlinky, kteréž se množiti nepřestávají, pakli se jim potravy dostává; a proto nezdá se kvašení líhové nic jiného býti, než rozplozování rostlinek kvasnicových pomocí cukru a dusíkových sloučenin. Rozplozování děje se pučením; nová rostlinka vyrazí jako puk z matky, roste, odtrhne se od ní, načež sama pro sebe žije. — Kvasnice mají zakyslou (obyčejně ale zahořklou) chuť a zvláštní zápach, skládají se z buňkoviny a dusíkových látek a po spálení zanechávají as 1% popele, sušením pak ztrácejí $^3/_4$ váhy; velkým horkem, rozetřením a jiným způsobem zničuje se jejich účinnost, sůl kuchyňská však dráždivou sílu jejich podněcuje. Dobrota kvasnic poznává se po bílé barvě, po jich krátkosti, chuti po čerstvém chmeli a zápachu nenepříjemném. Dobré kvasnice lnou pevně na dno nádoby, a protož i podlé toho o jich dobrotě soudit můžeme.

Pověděvše také několik slov o kvasnicích, vracíme se opět k mladince, kterouž jsme byli v slejvací kádi zanechali. Jak patrno, vytvoří se z mladinky pivo *kvašením*, a kvašení za-

*) Množství nově vytvořených kvasnic závisí jedině od množství vytvořeného líhu, nikoliv ale od množství kvasnic, kterých jsme ku kvašení užili. Rovná-li se vytvořený líh jednotce, tož se rovnají kvasnice $^{55}/_{100}$.

[10]) Obergährung. [11]) Untergährung.

vádí se pomocí kvasnic. Bere pak se na sud mladinky dle rozličného stupně teploty (12—15° R.) 20—14 lotů kvasnic, tedy při větší teplotě méně. Žádá se, aby byly kvasnice čerstvé a protož je bere jeden sládek od druhého výměnou. Než se dají kvasnice do kádě, třeba jest dobře je ve džberu s trochem mladinky rozmíchati, a když se už do kádě daly, opět sluší vše dobře promíchati, aby všude stejně působiti mohly.

Není tomu ještě dlouho, co se *na ujato* zakvašovalo, což záleželo v tom, že se teprv 5—6 hodin po zakvašení *spílalo* či do sudu spouštělo; od toho způsobu však se upustilo: mladinka spílá [12]) se hned po zakvašení. Sudy na spílání ustanovené jsou u vnitř požehnuté [13]) či vysmolené, také dobře vodou vypláchnuté, jinak by se pivu leccos škodlivého přimísilo. Spílá pak se tak, že se sud hořejším svým otvorem pod pípu slevací kádě přindavá, načež se kohoutek otočí a pivo do sudu vtéká. Užívá se také k tomu plechových nálevek nebo plátěných rour, a pivo spouští se takto až na dno sudu. — Naplněné sudy odvalují se do spílky [14]), kdež se na lihy *neb* kantnéře, vždy dva a dva s hořejšími otvory trochu k sobě nakloněné kladou; pod lihy pak staví se dole dřez [15]), do něhož stýká, co se z otvoru žene. Podotknouti sluší, že jest spílka vydlážděná, a že pro udržení stejné teploty níž leží. Kolem zdí jsou lihy, totiž dvě klády něco málo od sebe vzdálené, pod kteréž se, jak z hořejšího vysvítá, dřezy kladou. —

Za 5—6 hodin zjeví se v sudech život, mladinka se kalí, vypouští bublinky a smetánka jaksi zaprášená vystoupí nahoru. To znamená počátek kvašení a sluje v řeči sladovnické *zaprašování* [16]). Na to pak počíná se plyn uhličitý vyvinovati, a vyvinuje se pořád mocněji, až konečně za několik hodin vyžene bílou smetánku, kteráž přetýká, po sudě se táhne a do dřezu podstaveného padá. To značí druhou dobu kvašení a sluje *táhnutí do chmelnice* [17]); neboť tekutina, kteráž přetýká, slove chmelnice, proto že v sobě obsahuje hlavně prysky-řici chmelovou, od čehož její hořkost pochází. Naplněný dřez nahražuje se prázným a chmelnice vlévá se do společné kádě.

---

[12]) Fassen. [13]) Auspichen. [14]) Gährkammer. [15]) Hefenwanne. [16]) Eintritt der Gährung. [17]) Hopfentrieb.

kdež se pryskyřice chmelová v hnědé klky sbírá, kteréž pak se zbytky spodních kalů na dno se usazují. Čistá pak chmelnice slouží na dolívání sudů, pryskyřice se ale pod jmenem špíny vyhazuje, což ovšem škoda jest, neboť by se jí snad dobře na dělání firnisu užiti mohlo.

Kvašení do chmelnice přechází na nějaký čas v *táhnutí do zábělu a do kvasnic* [18]); pěna jest větší, má žlutavou barvu a nerozplývá tak snadně — je to už nově vytvořené droždí. Kyselina uhličitá velmi silně se vyvinuje a tekutina se více zahřívá. Vystoupající kyselinou uhličitou ženou se skoro všechny kvasnice nahoru, jen malá část jich padá dolů jakožto spodní kvasnice. — Ze džberu slejvají se kvasnice a nechávají se ustáti, aby se od piva oddělily, což slove podcezování, piva pak odděleného, kteréž se vlastně také *podcezování* [19]) nazývá, může se taktéž k *dolívání* [20]) užiti. — Táhnutí do kvasnic trvá 12 až 24 hodin, v kterémž čase bubliny se slaběji vyvinují, pěny klesají a chladnutí nastává. To značí skončení hlavního kvašení.

Jak medle nic nevytéká, dolejvají se sudy, načež se převalují do sklepů, kdež se na líhy vyvalí a otvírají, aniž by se s otvory k sobě klonily. Pivo se nyní *dokvašuje* [21]); s počátku se vytvoří opět pěna a činí tak zvanou čepičku [22]), v níž jest droždí obsaženo. Aby se všechno droždí do čepičky dostalo, sud se pilně dolévá. Jak mile nic více nevystoupá, a bílá pěna — *květ* — se objeví, očistí se řádně otvor, načež se nejdřív slabě, potom ale úplně zavře. Nyní nastává druhá doba dokvašování, a tu se vytvoří něco spodních kvasnic, kteréž zbývající ještě cukr v líh a kyselinu uhličitou promění, a od té pochází řízkost a lahodnost piva. V té době se pivo zároveň čistí; čistí-li se špatně, dobře jest sud několikkrát povaliti.

Obyčejně trvá hlavní kvašení, t. j. od zakvašení až do skončení hlavního kvašení, 48 hodin. Dokvašování při otevřeném sudě trvá několik hodin, dokvašování druhého stupně řídí se dle okolností a síly piva. Po učistění může se pak pivo hned točit a prodávat. —

100 věder mladinky dává 95 věder piva, kteréž ve 100 dílech dle váhy obsahuje as jednu část líhu, 5—6 částí výtahu, $^1/_{10}$—$^2/_{10}$ části kyseliny uhličité. — Dle množství líhu a výtahu (extraktu) rozeznáváme 1. *silná piva* (kde mnoho líhu a mnoho extraktu); 2. *těžká*, kde mnoho líhu a méně extraktu; 3. *obyčejná pijná* slabších účinkův.

Ale má až 10%, bavorský kozel či bok 3—4—5% líhu.

[18]) Hefentrieb. [19]) Hefenabseihebier. [20]) Auffüllen. [21]) Nachgähren. [22]) Schaumkappe.

Na sud piva počítají se od sladování až k úplné přípravě 2 sáhy ¾ měkkého dříví. —

Ještě sluší slovíčko o sklepích pověděti, poněvadž mají na dobrotu piva veliký vliv. Mají pak být přede vším sklepy tak hluboké, aby se rozdíl denní teploty a počasové teploty nepozoroval. Mají ležet k půlnoci a nesmí být ani vlhké ani příliš suché. Teplota panující má býti co možná nízká. Před octem a zelenou chvojí má se pivní sklep chránit. Co se pak ledu týče, naváží se ho dle zkušenosti, v létě jest nejlépe dáti ho do vyšší dřevěné schránky, aby se studenost stejně rozšiřovala. Všechnu vodu sluší odvesti, a proto musí být k tomu cíli zvláštní zařízení.

Na konec podotkneme něco o vlastnostech a účinkování piva. Prof. Baling praví o tom: Pivo dle pravidel umění vařené, náležitě vykvašené, vyleželé a učištěné, jest příjemný, zdraví prospívající nápoj, který požíván, žízeň hasí, živí i sílí, a tak vodu, víno a pokrm nahražuje. Voda jest žízeň uhašující, líh dráždivá, extrakt (cukr, guma, lepek) živící a kyselina uhličitá občerstvující část. Hořký extrakt chmele sílí žaludek, zrychluje trávení a odvádí snadně moč. —

Náš Dr. Kodym o požívání piva praví jak následuje:

Pocestnému, když jest unaven, hodí se velmi dobře sklenka piva; to samé hodí se i v každé náhlé potřebě, kde jest vynaložení velké síly potřebí; tolikéž dělníku pracujícímu v zimě neb v mokru.

Avšak nejen síly tělesné podněcují se lihovým nápojem a tělo své zahřívá, ale i síly duševní se jím povzbuzují — mysli se dodává bodrosti a srdnatosti — strasti a trampoty se zapuzují.

Lihových nápojů nemělo by se užívati, leč jenom v čas potřeby v případnostech kromobyčejných, kde většího napnutí sil, větší jarosti vyhledáváme.

Vlastní posily nedává líh žádné, jest to jenom posila zdánlivá, částečná; co jsme na jedno místo přidali, na druhém jsme ubrali. (V příštích svazcích o nových věcech v sladovnictví.)

Kronika našich dnů.

1. Původní listy z venkova.

Z Lochovic. Přání, vznešené na mne ve 4. čísle Posla z Prahy v hovorně a poptavárně, podati totiž bližší zprávy o *knihovně* pro dělnictvo Lochovické fabriky nedávno založené, *milerád* tuto vyplňuji, aby věc, jak dobře podotknuto, i jinde

následovníků nalezla a k blahu obecnému výdatně prospívala. Přede vším se mi vidí, abych udal příčiny, kteréž pohnuly obmýšlené a dávno žádoucí zaražení knihovny v skutek uvesti; při tom udám cíl a užitek a konečně vřelé a prospěšné účastenství, kteréž se pro věc jeví, i zmíním se o skvělém výsledku, jak možno souditi do budoucnosti.

Zahálka zavádí k mnohým přečinům, vrhá do bídy a nouze a podrývá duševní vlohy. Pilnost naopak opatřuje přičinlivého vším, co mu nevyhnutelno pro vezdejší blahobyt; pilná ruka je statek zámožnosti, tělu dodává síly, duši pružnosti; pilný člověk obírá se po práci rád přemýšlením, jak by rozum svůj vědomostmi a zkušenostmi obohatil, neboť co pomáhá boháči vše jmění, není-li moudrý a zkušený, aby dovedl bohatství své, neřkuli rozmnožovati, alespoň udržeti? Co pomáhá synovi po pilném otci sděděný statek, pakli není sám pilný a moudrý? Jmění a statek v ruce líné mizí, ztenčuje se a prchá co den víc a více, až konečně nezbude než holá líná ruka, co plodí potom muka.

I dělníku, třeba přičinlivému, neprospívá mnoho třeba i výnosná práce, není-li dosti otevřený, aby vynakládal výtěžek přičinlivosti své způsobem prospěšným; ba lopotí se po celý čas života, vytlouká klín klínem a to jen proto, aby sebe a svých před hladem zachránil! Pilnost tedy a moudré i prospěšné vynakládání výtěžku svého, to jest mocná páka, níž se svět nyní pohybuje a to také pramen, z něhož se zámožnost prýští.

Pilných rukou je mezi námi dosti, přebývá s námi tudy i pilnost, a vynaložíme-li krásnou tuto vlastnost moudrým a prospěšným způsobem, toť si jistě zjednáme vezdejší blahobyt. Moudrý stane se člověk, obcuje-li s moudrými, nemá-li však této příležitosti, toť dochází žádoucího cíle pilným čítáním dobrých knih, v nichž učení a zkušení mužové své vědomosti a umění své sdělili, aby poskytli každému příležitosti, kdo jinak dobrou vůli a chtění má, něčemu dobrému a užitečnému se přiučiti. — Dobré knihy a jich pilné čítání poskytuje zvláště dělníkovi v prázných hodinách nejen příjemnou zábavu, ale cvičí a brousí rozum, ušlechťuje ducha, i odvrací ho od mrhání prázdného času všelikým nechvalným způsobem.

Čítání dobrých knih poskytuje mladíkovi, který nucen jest, záhy chleba sobě dobývati, převýbornou příležitost, aby se vzdělávati mohl i tehdáž, když školu musil opustiti; tomu opět, jenž v mladictví svém školu nedbale neb dokonce ani nenavštěvoval, podává znovu příležitost, co zanedbal, s dobrým výsledkem nahraditi. Patrno jest, jak záhodné a záslužné jest zjednávati pracující třídě příležitost k čítání dobrých knih, a

jak s dobrým prospěchem zřizování knihoven dá se ve fabrikách dobře provesti, důkaz toho podán v následujícím:

V Lochovické fabrice zavedena a zřízena jest během tohoto roku nákladem fabriky samé pro veškeré dělnictvo knihovna, kteráž už nyní ke čtyrem stům samostatných spisů, obsažených v šesti stech sešitech čítá; jest to výbor nejlepších spisovatelů českých. Literatura zde zastoupena pro dospělé spisy zábavnými a vědeckými (nejvíce z oboru přírodnictví); pro mládež tu zásoba nejlepších knih, kteréž u nás kdy vyšly; mimo to drží se několik časopisů. Při výboru spisů těchto brán zvláštní ohled na okolnost, komu se jimi vlastně posloužiti má, pročež brán i ohled na několik německých dělníků, kteří se zde u prostřed českého dělnictva nacházejí; jest tudíž ve sbírce knih i německá literatura přiměřeně zastoupena.

Založení knihovny dálo se na základě následujících stanov:

1. Sbírku knih založila fabrika. O rozmnožení a udržení knihovny vede fabrika sama péči.

2. Účel založené knihovny jest: vzdělání rozšířiti, rozmilou jakož i užitečnou zábavu v hodinách prázdných dělníku fabrickému zjednati, pročež:

3. Smí se každý dělník fabriky knihy vypůjčovati, *a sice:*

4. Pokaždé jenom jednu knihu, při odvedení pročtené obdrží na požádání na novo knihu jinou.

5. Za vypůjčení knih neplatí se, zavazuje se ale každý:

6. Aby knihu neušpinil, neroztrhal, ale co možná ušetřil a opět čistou odvedl.

7. Dělníci nesmějí knihy mezi sebou vyměňovati aniž komu jinému o své újmě půjčovati.

8. Kdoby knihu ztratil, roztrhal neb jinakkoli zmařil, jest zavázán ztrátu knihovně nahraditi.

9. Knihu vypůjčenou smí dělník nejdéle šest týdnů u sebe podržeti.

10. Knihy se v sobotu po ukončené práci vydávají a taktéž pročtené nazpět přijímají.

Účastenství dělnictva v tomto zařízení bylo hned z počátku skvělé a rozmáhá se neustále. Knihovna čítá již nyní ke stu čtenářů a počet ten má se k počtu veškerého dělnictva jako jedna ke třem, vypadá tudy na tři dělníky jeden čtenář: jistě to značný výsledek, který ještě tím větší významnosti nabývá, že v jedné domácnosti nejenom celá rodina, ba i sousedstvo na čtení vřelého podílu bere. Od času zavedení knihovny až na tuto dobu, což obnáší asi čtvrt leta, bylo 650ti čtenářům tolikéž knih rozpůjčeno, vezme-li se, že při přečítání *jedné* knihy jenom 5 osob účastenství bralo, činí souhrnem *3250* posluchačů čili vlastně čtenářů a účastníků, a ponévadž

se možno nadíti, že každá kniha cosi dobrého a poučného obsahuje, i že toto dobré v mnohém srdci posluchače se zakořenilo, nelze pochybovati, jak velkého prospěchu poskytuje a dáli Bůh i dále poskytovati může tato knihovna! Mnohý z dělníkův, dříve uvyklý při sklenici piva buď hraním karet aneb jinými marnostmi čas odpočinku protráviti, drží se nyní při sklenici piva knihy a předčítává své rodině; mnohý z mladších dělníkův, uvyklý dříve den nedělní odpoledne návštěvami a schůzkami promarniti, přidržuje se teď dobré knihy, věda dobře, že mu mnohem příjemnější a užitečnější zábavy poskytne, nežli spolek mladých zahálečů! Děti, škole odrostlé, hoši i děvčata, jichž notná část ve fabrice pracuje, jak bohatě ti těží a ještě hojněji těžiti budou dále z čítání spisů, jichž mravoučný obsah každého mladistvého čtenáře pobádá jenom povždy k horlivějšímu čítání a *následování!* A tak jistě tento dobrý začátek, přislibující do budoucnosti velmi hojného ovoce, zasluhuje náležitého povšimnutí; zvláštní pozornosti může býti poručen pánům fabrik, jichž svatá povinnost jest, aby dělníkovi, který své tělesní síly, arciť pro svou obživu, přece však jen také fabrice věnuje, zjednávali všemožnou příležitost, aby v čase odpočinku měl též prostředek v rukou, mimo posily těla posilovati také svého ducha. Prostředek ten leží před námi a prospěšnost jeho musí uznati každý člověk, jenž má srdce na svém místě; zaražení knihovny není v skutku tak obtížné, považíme-li, že kde mnoho sil soustředěno, tam možno i velikého výsledku očekávati.

Konečně s vděčností uznána buď zásluha páně A. G., plnomocníka Lochovické fabriky, jehož dobromyslností knihovna v život vstoupila. Jmeno tohoto šlechetného muže utkví s vděčnou památkou v srdcích všech dělníků, srdce a snaha Jeho splodily přemnoho dobrodiní, a protož staví sobě pomník nepomijející u všech, kdož Jeho péči jsou svěřeni. *(S—ka.)*

Z Prachatic a okolí. Milý Posle! K Tvému vyzvání milerád se chápu péra, abych Ti podal jakous takous zprávu z města a okolí našeho, o němž bez toho málo kdy v časopisech zmínka se děje.

Město Prachatice vedlo jak známo před časy a ještě na začátku sedmnáctého století s Bavory znamenitý obchod se slady a obilím, kteréž se tam po „zlaté stezce“ *) dovážely, na výměnu pak sůl se přivážela, neboť měly Prachatice solní skladní právo; avšak obchod tento již dávno zašel. — V ča-

*) Stezka zlatá, také Prachatická, táhnouc se několik mil hustými lesy Šumavskými, byla tesanými trámy obložená a tak úzká, že se po ní nanejvýš dva koně s nákladem podle sebe honívali; s vozy se však po ní jezditi nemohlo.

sech pozdějších a sice ku konci předešlého a na začátku tohoto století pálila se v Prachaticích skoro v každém domě tak zvaná „Prachatická kořalka“ samožitná, po Čechách a Rakousích jakož i v sousednich Bavořích vůbec známá, s kterouž se vedl znamenitý obchod, však i tento stoupajicími cenami obilními ochábnul, a již jenom asi v osmi domech pálí se posud kořalka samožitná. Tak sešly Prachatice, ondy hlavní středistě obchodu.

Nynější obyvatelé živí se hlavně rolnictvim, hlavnější odvětví průmyslové a obchodní jest punčochárství a stávkárství. V Prachaticích a v blízkém Husinci zhotovují se na 48 stávkách vlněné punčochy všeho druhu, kazajky, kalhoty atd.; mimo to zaměstnává se v obou místech mnohý z obyvatelů pletením punčoch pro punčocháře, kteří zhotovené dílo buď doma, buď na trzích v místech okolnich prodávají, větší pak část velkokupcům do Vídně, Linze a j. dováží.

Asi před 7 lety počaly zde podniknutim prymkáře p. Ant. Pachlhofra, jenž nyní ve Vídni svůj sklad má, zhotovovati mimo rozličné práce prymkárské, hedbávné, polohedbávné, bavlněné a nitěné knoflíčky rozmanitých druhů. Takovouto prací zaměstnává se zde více dvou set osob ženského pohlaví. Tentýž p. Pachlhofer má zde 3 stavy, na nichž zhotovuje sametové pentličky, tak zvané sametky. — Také se zde zaměstnává asi 20 obyvatelů vyráběním škrobu z pšenice, který se dílem domácim kupcům, dílem v blízkých místech na trzich prodává.

V městečkách poblíže ležicích, v Záblatí a Volařích jakož i v okolnich německých vesnicích, jest mnoho tkalců, jenž hrubší plátna, šerky a cvilink zhotovují; zvlášť Volarský obchodník v plátnech p. Václav Pinsker vydržuje ve Volařích a blízkých vsich mnoho stavů na svá díla, kteréž do Linze, Vídně a j. dováží.

Nedaleko odtud v Lenoře a v Ernstbrunnu bliž Christianberku jsou znamenité skelné hutě p. Králikovi patřící, kdež se zhotovuje velmi rozšířené sklo, co do krásy a velikosti znamenité, kteréž v Londýnské a Pařížské výstavě bylo cenou poctěno.

Ve vesnicích v horách Šumavských pokrytých hustými lesy, kdež téměř žádné polní a jen něco málo lučního hospodárství najdeš, živí se obyvatelé prací ruční, zvláště porážením dříví v lesích Švarcenberských a dovážením k vodě, odkud buď průplavem po řece Myhel do Dunaje, a dále buď po Vltavě do Budějovic aneb po potoce do Vodňan se plaví. — Z jara, když v lesích sníh roztaje, počíná práce.

Jeden dělník čili drvoštěp zhotoví s jedním pomocníkem *denně neméně* dvou sáhů, týhodně tedy 12 sáhů dříví, a jelikož

prací touto všickni horští obyvatelé téměř se zaměstnávají, bývá k plavení potřebná zásoba dříví nejdéle do měsíce července každého roku v sáhách zdělaná a vyrovnaná, a každý dělník může pak jíti po svém hospodářství neb po jiné práci.

Plat od poražení dříví vyměřuje se vždy dle ceny žita na jaře; tak byl roku letošního plat od poražení sáhu 2½ střevíce dlouhého měkkého na 16 kr., od tvrdého na 22 kr.; od 3 stř. dlouhého měkkého na 18 kr., od tvrdého pak na 24 kr. stř. vyměřen.

O poražení a zdělávání dříví v sáhy nechci se obšírněji zmiňovati, ješto práci tuto zajisté každý dobře zná, a protož jen ještě sdělím způsob, jakým zhotovené sáhy s vrchů a strmých strání k vodě se svážejí.

Na podzim po ukončené práci na polích a lukách jdou drvoštěpové do pasek a vyhledávají cesty, po nichž by dříví vyvážeti mohli; při té příležitosti prořezávají v cestě ležící zlomky a vývratky, zde vyrovnávají položitou stráň zetlelým dřívím a chrastím, onde kladou můstky přes potoky a strouhy atd., aby, když sníh napadne, měli co možná stejnou dráhu.

Na první sníh se toužebně čekává. Když napadne zvýší 30—36 palců, sejdou se drvoštěpové a dva a dva za sebou kráčejíce prošlapují cestu na podzim připravenou, a naznačují tak silnici, po níž potom dříví svážejí. Místy, kde leží méně sněhu, musí se z blízka přiházeti.

Když v bouřlivých zimách vichr cestu zavěje, musí se prošlapávání častěji opakovati. Ostatně nebývá to žádná zvláštnost, že v těchto horách sněhu až na 6 střevíců a třeba ještě více napadne, tak že proti větru ležící domky drvoštěpů úplně zmizí, a obyvatelé, chtíce se dostati na svobodu, teprv prokopávati se musejí.

Saně, na nichž se dříví sváží, jsou lehké, a obě sanice tak vysoko zahnuté, že dělník mezi nima kráčející v každé ruce jednu držeti a břemeno své dále strkati může. Náklad závisí od položení cesty; vede-li cesta do vrchu, musí dělník dříví napřed buď v rukou, buď na zádech až na vrch vynesti, kdež je teprv na saně nakládá.

Na rovině nakládá ½ sáhu, na ploše mírně nakloněné ¾ až 1 sáh, na strmé příkré stráni ¾ až 1½ sáhu; mimo to musí ale ještě vzadu na saně řetězem dobře zatočený svazek dvaceti, třiceti a podle okolností až čtyřiceti polen zavěsiti, aby se tlaku ze zadu protiváhou opřel.

Poněvadž lidé tito obratní již dle polohy půdy břemena svá dobře určují, daří se vyvážení vždy v nejlepším pořádku. Pohled na karavanu 50 až 80 dřívím obtížených saní, z temného lesa na planinu vyjíždějící, poskytuje z kraje přicho-zímu *zajisté pěkný obraz.*

Plat od vyváženi dříví řídí se dle vzdálenosti pasek od místa, kde dříví se skládá, a vyměřuje se již na podzim, když byli drvoštěpové silnici vyšetřili; jako při poražení jest i zde měřítkem cena žita na jaře.

Každý vozič vrátí se nejméně dvakráte, při bližší cestě také tři-, čtyry- i pětkrát za den. — Uhodí-li obleva, a dříví posud není vyveženo, to nastává jiný ruch; shání se kde kdo ruce má, starý, mladý, a ve dne v noci vyváží se, aby k plavení určené dříví zpět nezůstalo.

Letošního roku byl plat za vyvezení sáhu měkkého na 35 kr., a od sáhu tvrdého dříví na 50 kr. stř. vyměřen.

Prozatím těchto několik řádků do tobolky Poslovy podávám, pakli v smyslu jeho psány jsou (jistě!); příště míním se o zdejším školství zmíniti. Na konec musím ještě sděliti, že se všechny české časopisy v našem téměř zcela německém městě a blízkém okolí v několika výtiscích odbírají. I tobě, milý příteli, dostalo se u nás přátelského uvítání, a nemýlím se jistě, dím-li, že se počet čtenářů a odběratelů tvých znekolikonásobí, což od srdce přeju. Škola a Život jest u okolního učitelstva ve veliké vážnosti, hospodářové zase z výborných Hospodářských Novin těží. Nejmladší pak z českých listů, skromný *Poutník* od Otavy, vymáhá si denně většího působení; zasluhuje také pro své pěkné počínání (zvlášť v poslední době) hojného účastenství na českém jihozápadu.

Listy ze Šumavy. III. = 1. Co se jinde najednalo a psalo o spojení polnosti (o komasací), a jak by si tam dobrodiní, kteréž spojením půdy povstává, vážili; co medle u nás v Čechách vyvedeno, kdež z většího dílu půda pohromadě? *) Nejedná se dle našeho úsudku tak o způsob rozdělení půdy, jako o moudré vzdělání pozemků samých; pak teprv žádoucího ovoce se získá. Měť zde každý dvorec obyčejně veškeré polnosti, luka a les v jednotě spojené, a přece nepozorujeme většího pokroku v rolnictví. Příčina bude, že se posud jednalo u nás jen o vzdělání tolika půdy, co by pro roční výživu sta-

*) Možno to říci jen o panské půdě, méně o selské, o městské však zcela ne. Při každém nepatrném městečku máte půdu rozdrobenou na sta kousků, a máte-li 20 korců půdy, bude jistě v 10, v 20 kouskách. Potřebuje-li měšťák peněz, odprodá si po libosti od svého pozemku, jinak to však u selských statků, kdež se může odprodávati po jistou hranici, totiž až do 40 korců; méně 40 korců nesmí polnost při statku obnášeti. Ostatně nemůžeme se s tím srovnati, jako by se u nás v hospodářství málo bylo vyvedlo. Mnoho se od několika let změnilo, neboť p. Musil stal se učitelem. Vyvazení z roboty pomohlo i velikým statkářům i menšímu hospodáři. Jenom při menších městečkách málo se pokrok ujímá, a také ho nelze pro rozkouskovanost půdy dobře pozorovati. Že *však mnoho* ještě činiti zbývá, to jisté jest; na vzdor velikým pokro*kům sotva* polovic cesty hospodářství naše urazilo. Red.

čilo, ostatní musil poskytnouti les a dříví, vůbec také chování dobytka (kteréž se ostatně zvlášť nyní, schvaluje. *R.*)

2. Mnoho jest jiter výměry, málo však dělníků a tito se draží od roku k roku. Příčina jest, o kteréž později blíže promluvíme, že zde rok co rok úplné stěhování se děje do Rakous (zvlášť do Vídně), do Bavor a dále, kde ovšem lecjakými službami a pracemi *posud* snadněji život udržeti lze nežli doma bez dostatečného zaměstnání. Avšak mladé ano nejlepší síly kraj domácí takto zúplna postrádá. (O tom příště. *R.*)

3. Neúplné školní vzdělání: V letě dítě se málo posýlá, v zimě nelze je poslati pro vichřice a velké závěje. Ztěžka se mu vštípí co nejpotřebnější jest, neřkuli něco o rolnictví a jiných věcech v našich dobách tak velice potřebných. A přece školy národní hlavní podnět dáti musejí, pakli rozumné hospodářství jednou zkvétati má; v jakém způsobu, aby učení toto veškeré vrstvy mládeže venkovské proniklo, netroufám sobě rozluštiti *). Švýcaři v tomto směru mnoho působili, avšak přece ani zde v tak zvaných školách kantonních výsledky neupokojovaly. Hlavně přece snad samovolné ústavy pro polní hospodáře, a také pro chudé dítky budou moci působiti; přednášky moudře vedené času nedělního a svátečního po službách Božích; vyučování soukromé, kteréž velebné kněžstvo a horlivé učitelstvo při každé příležitosti podá, více však ještě, když svým příkladem vzorně předcházeti budou; večerní školy v obcích městských v rouše více zábavném, nikoliv však suchopárném; sbory čtenářů, kteří sobě všímají všech pokroků a pilně sobě jich ke skoumání předkládají; knihovny, které těm, jichž touha k dalšímu vzdělání upoutala, vyhověti mohou v úplné míře a v každé době — vše to se poroučí.

4. Scházejí kapitály a kasy, kdeby podpory nalezali hospodářové v době neštěstí — zvlášť ústavy na vypůjčování dobytka, ústavy domácí pro pojištění proti ohni a krupobití, jak v Chebském kraji, kolem Rychnova atd. částečně zavedeny jsou.

5. Obchod v těchto krajinách jest na újmu hospodářství; neb sotva menší rolník své pole obstarati dá, již opět do ciziny se ubírá **).

6. Zvláštní poměr posud trvající mezi gruntovníky a podruhy. Tito musí za mizerný plat denní a za bídnější ještě jídlo a byt (krávu a píci pro ni mají u svého pána), celé léto pánovi role vzdělávati, aneb poušť v úrodné role obraceti. Toto jest práce přeobtížná; špicem a násilně musí se často kusy skály vybírati, než na dobrou prst se dojde, do kteréž

*) Máme něco o věci té v práci. *Red.*

**) Ovšem, dvěma pánům nelze se zachovati — proto jest sluáné rozdělení práce. *Red.*

pak obyčejně 3—6 let smějí žito síti, pak ale navždy pán pole toto převezme. A přece platí zde francouzské přísloví: „Tant vaut l' homme, tant vaut la terre“ *). Draze placení nádenníci jsou povždy rolníkovi ku většímu užitku, než špatné práce, v rukou slabých spočívající.

Jak se jindy robotní práce odbývaly?!

Od Zdobnice v měsíci květnu. I. — „Přicházíš sice pozdě, ale přicházíš přec!“ slyším tě, milý Posle, volati, i odpovídám stejnou měrou, že i ti, kdož o půl dvanácté přišli, stejné mzdy s ostatními dostali. Ostatně má dopisování své háčky, a přísloví: „Kočka psu a pes ocasu, pes si lehne a ocas se nehne,“ největší snad platnosti zde nabývá, neboť na venkově velmi zhusta oblíbeno jest říkati: Svatá lenosti, neopouštěj mne! Jinou závadu hledati nutno v nesmělosti mnohých, neboť psáti do novin, ha, toť přece není maličkost! Vem to ale šlak: bez kuráže nic se nedokáže, a kdo nikdy nevsadil, také nikdy nevyhrál!

Předměty, o nichž psáti hodlám, rozvrhuju na dvě strany, a ačkoli si tím u mnohých snad zadám, započnu dnes se stránkou materiální, anoť poznovu, ačkoli ne již ve smyslu prvotním, nabylo platnosti: „Kdo s koho, ten toho,“ neboť „*di*voce hledíme z kukly, na koho bychom se shlukli!“ Chtěj nechtěj musím tedy i já povznesti hlasu, abych širším kruhům ukázal, čím krajina zdejší se honositi, a — zač — — se může a má?

Nejprvé začnu hovořiti o městě Vamberku a jeho široko daleko proslulých ručních krajkách. Můj Bože! Kdož by neznal „krajkářský Vamberk,“ toto snad jediné místo východních Čech, v němž většina obzvláště ženského obyvatelstva zhotovováním bavlněných a hedvábných pavučin neocenitelných zásluh o krásnou pleť vůbec si vydobývá? Sotva že děvčátko rukama hýbat dovede, udělá mu maminka podušku, koupí vláčku a paličky, naučí v nich prstíčky dle pravidel se přehrabovat, a když minou dva, tři dni, umí dceruška již nanejmíň krajky „hráškové.“ Od těchto nejjednodušších to jde ustavičně výš a výše, čím dál tím více se dcerky v umění tom zdokonalují, tak že, když v jiných městech — obzvláště za času zimního — chudobnější ženské mnohdykráte i nouzi tříti musí, sebe nepatrnější Vamberačka za dlouhých večerů při skleněných bambulích aspoň na nejpotřebnější si vydělá. A jak nevyrovnatelná jest při krajkářských přástvách příležitost k veselým hovorům a všestranným klepům! Nohy „na kuthánku,“ oči na vláknech, ruce na paličkách, a jazyk — na uzdě myslíte? Chraniž Bože! tenť zubů rychleji se dotýká než

*) *Zač člověk* — za to země (práce).

pružinka zděře v běhounu ve mlýně. Toť arci je jakés takés nezbytné zlo; horší jest však ono, že mnohá z těchto lehké práci uvyklých krajkářek v čase nutných, větší počet rukou požadujících prací, na př. o žních, od zapikané podušky hnouti se nechce, aby hospodářům v poli vypomohla. Takť jest; každá švestka má svou pecku, díky však za to, že i v každé pecce zase jádro jest. Ve Vamberku tímto jádrem jsou i z dalekých krajin za domácí výrobky podomovními obchodníky snešené peníze, neboť krajkami zdejšími nezásobuje se jen východní zákoutí Čech, nýbrž i bez mála celá Morava a Slovensko, rakouské a pruské Slezsko; a rovně jako česká vesničanka o vdávkách se pyšní množstvím látek přízných, pláten, kanafasů a jiných, rovně tak hrdou jest Moravanka a Slovenka na hromady drahých krajek, v nichž nádheru a bohatství své spatřuje. Arciť, žně-li někdy špatně vypadnou, pak to i s tímto Vamberským průmyslem nehezky vypadá, jelikož krajky přece jen k zbytečnému zboží patřejí a opatrní otcové i při dceruškách sebe spanilejších a oulisnějších v zlých letech neopominou „ku Skrovnici“ hleděti, aby se napřed nevýskalo a napotom nestýskalo! Ostatně zboží toto za posledních let proti někdejšku v ceně k neuvěření kleslo, tak že krajky, jichž před 50 lety loket stál 1 zl. v stř., nyní za několik grošův dostati možno, a sice mnoho-li by si jich kdo přál. Tuto mdlobu krajek ručních vyvolala konkurence krajek strojových, kteréžto poslední na pohled sice ouhlednější a jemnější jsou, za to však i dříve se rozsypávají a hynou. Nicméně však musí obyvatelstvo Vamberské někdejší své paní, hraběnce Zárubové, povždy vděčno býti, neboť ona zavedeným asi před dvěma sty lety zhotovováním krajek základ položila k částečnému aspoň blahobytu ženského pohlaví ve Vamberku. — Kdo by větší sklady výrobku tohoto v hlavnějších městech Moravy, Slovenska, ano i Čech založil, zajisté se špatnou by se nepotázal. Až podnes jen domácí překupníci podomovními obchodníky Vamberské krajky do světa rozesýlali, a vyjma jednoho židovského obchodníka z pruského Slezska, který vícekráte do roka město naše navštěvuje a vždy za mnoho tisíc krajek skoupí, nevím o nikom, kdož by s těmito plody domácí píle obchod u větší míře vedl. A přec leží zisk takřka na bíledni! —

Co druhou větev živnostnictví Vamberského zaznamenati sluší *tkalcovství*, a s tímto úzce spojené *paprskárství*; (jak z toho patrno, žije u nás nemalý počet pánův „od stavu.“) Paprsky *) zhotovují se zde jak rákosové, taktéž mašinové,

*) Jest to nástroj z mnoha set třtin na píď dlouhých sestávající, skrze kterýž osnova běží, a outek na příč házený jím bezpostředně se zatkává, zbíjí.

a jmenovitě tyto čím dál tím většího odbytu docházejí. Co se však tkalcovství dotýče, může se dle názoru zdejšího jenom ten řádným dělníkem státi, kdo nejméně rok v Moravském Sternberku pracoval, kdež — jak vůbec známo — živnost ona velice kvete!

Třeti pákou živobytí zdejšího jest kamenictví, a sice kamenictví v nejrozsáhlejším smyslu. Na mnoho mil do okolí rozesýlají se jednoduché i ušlechtilé práce kamenické k potřebám domácím i stavitelským a krasoumným, a pod jmenem „březiňákův“ i u vzdálených mlynářův chvalně známé běhouny a spodky vydobývají a upravují se v lesích mezi Vamberkem a Liticemi, jakož i za osadou Peklem v množství velikém. Za posledních dvou let v těchže lesích jistý bednář s hojným počtem tovaryšův a jiných pomahačův na sta kop obručí zhotovoval a do Prahy zasýlal; zdali i letos dále pokračovali bude, není mi známo.

Rychnovské, druhdy dosti rozhlášené soukenictví za posledních let valně kleslo, jelikož rukodílny parním strojům ustoupiti musely. Tamnější obyvatelé zaměstnávají se nyní nejvíce háčkováním rozličného vlněného zboží, s nímž trhy na Moravě a na Slovensku navštěvují; poblízcí horalé pak v *létě* pilně borůvky (černé jahody) sbírají, kteréž sušené u velikém množství do Prahy zasýlají.

Obchod zastoupen jest toliko jedním avšak mohutným faktorem, totiž dřívím, a čím jest Šumava pro Vltavu a Prahu, tím jsou lesy podél Zdobnice a Orlice pro Labe a Hamburk. Již po několik let domácí a Hamburští plavci z roklí Rokytnických, pak z lesův Rychnovských, Vamberských, Litických a Potštýnských staleté obrovské kmeny do blízkých Doudleb svážejí, odkudž po spojení Zdobnice s Divokou Orlicí při hojné již vodě vory přes Králové Hradec a Mělník do Hamburku se plaví ku stavbě korábův a na jiné potřeby. Jak snadno k pochopení, jest při těchto plavbách každoročně nemalý počet lidí zaměstnán. Ostatní podrobnější obchod krajiny zdejší nalezá se v rukou židův Rychnovských a Doudlebských. *H. L.*

Z Týna nad Vltavou. V málokterém zeměpisu Čech dočteš se, milý čtenáři, něčeho o městě našem, a přec by toho zasluhovalo, neboť až posud důležitý jest jeho obchod a výborná poloha jeho na Vltavě neocenitelná pro plavbu, kterouž Týn mezi Budějovicemi a Prahou udržuje.

Po železné dráze z Horních Rakous do Budějovic přivezenou sůl vezou lodi do Týna; zde se přeloží z tak zvaných štackých (Budějovických) lodí na Pražské a plaví se do *hlavního města.*

Z Týna do Prahy plove ročně asi 250—300 lodí se solí

a 50—150 s obilím; dle výšky vody obnáší náklad jedné lodi 350—600 soudků soli, nebo 400—600 korců obilí. R. 1857 přivezlo se do Prahy soli: 131.609 ct. v bečkách, 9898 ct. ve špalkách, 2090 ct. pro dobytek; obilí 32.961 ct. Do Děčína 51.863 ct. obilí všeho druhu, 22.882 ct. tuhy (grafitu) a ocele; nade Prahu 19.820 ct. rozličného zboží. Z Budějovic do Týna pak splaveno 13.872 ct. soli. V celku tedy přeplaveno 333.737 ct. nákladu.

Lodi, kteréž k plavbě na Vltavě slouží, jsou ze silných fošen zbité, kteréž se klečemi upevňují; v délce měří 56—60 loket, v šířce 5½ lokte a jsou 3 střevíce vysoké. Každá loď opatřená jest na zad hlavním veslem a ku předu dvěma menšími, opačinami zvanými.

Stavění lodí zmáhá se co rok, protože poptávka po nich jest větší a cena jejich do výšky jde. Ročně se odprodá lodí v Týně zhotovených 80—200, nejvíce do Prahy a do Sas. R. 1857 stála loď 400—500 zl. stř., r. 1856 však jen 300 zl. Malých pak loděk (pramic) prodá se do roka 100—150 po 14—15 zl. stř.

Stavění lodí čítá u nás 4 podnikatele, každý z nic má své zvláštní místo k stavění.

Na každé lodi nalezá se krom *vrátného*, jenž hlavním veslem vládne a lodi patřičný směr dává, 5—6 plavců. Vrátných se počítá u nás 25. Nad loďmi pospolu plujícími bdí tak zvaný *faktor*; jemu svěřeno je zboží, kteréž odevzdává na patřičné místo.

Plavba z Týna do Prahy trvá dle výšky vody 1½, dva až tři dni. Když se byl v Praze náklad složil, nastoupí loď zpáteční cestu, jsouc proti vodě od koní tažena. Za cestu sem a tam obdrží vrátný 12 zl. stř., každý plavec 3 zl. 36 kr. až 4 zl. stř.

Lodníci mají v Týně svůj cechovní pořádek. K horlivé a bedlivé činnosti v službě lodní povzbuzují zvláštní odměny ze strany p. loďmistra Lanny, podpory churavých a vdov a půjčky v čas nouze z cechovní pokladnice na splácení po menších lhůtách. V měsíci lednu dává p. Lanna vrátným společnou hostinu vystrojit, a podělí krom toho každého 6 zl. stř., i plavci dostávají něco na penězích, dle toho, jak se kdo zachoval; mají však toho potřebu, neboť kde a jak v zimě krejcaru vydělat? a s letním výdělkem neumí dobře hospodařit. Ostatně jsou dobromyslní a veselí lidé *), jenže při tom drobet

*) Kdo četl v „Pražských novinách“ ročníku 1854 p. K. Vinařického článek „Plavba z Týna do Prahy,“ ten poznal vtip týnských plavců a poučil se spolu o zajímavosti plavby vltavské; i vybízím každého, kdo by se z jižních Čech do Prahy cestovati naskytne, aby jel po vodě. Nejen

drsná chasa. Bylo by velmi přáti, by se jim zimního času v době večerní poučení poskytlo, kteréhož by v svém zaměstnání s užitkem použit mohli. Nadějme se, že náš p. děkan o zavedení vyučování lodníkův pečliv bude, a že známá dobročinnost vysoce ctěného lidumila, p. Lanny, tomuto blahému účelu, kdež se o vzdělání jeho lidu jedná, své podpory neodepře. Zdař Bůh! *)

Krom lodí plaví se k severu též prameny neb vory, t. klády neb kmeny k sobě připevněné, obtěžkané dřívím polenovým a prkny. Jejich cena závisí od délky a dobroty dříví a obnáší obyčejně 80, 200, 400—2000 zl. stř. Týnští dřevní obchodníci, kteří se v lesích od Krumlova až po Prahu honí jako ve svém revíru, plaví dříví nejen po Vltavě, nýbrž i po Lužnici a Votavě.

Poněvadž z Týna množství obilí se vyváží a více zdejších obchodníků se tím zaměstnává, přiváží se i z dáli mnoho obilí na týhodní trhy (každou středu).

Týnští obchodníci mnoho řeči nenadělají, za to víc přemýšlejí, jsou praví špekulanti a štěstí jim přeje, ač německy obyčejně neumějí.

Výroční trhy na koně jsou rozhlášené, scházívát se tu okolo 200—1000 koní.

Z řemeslníků vedou zahraniční obchod se svými výrobky punčocháři a obuvníci, tito do Horních Rakous, oni na Moravu. — K zvelebení obchodu je Týn řádnými silnicemi spojen s třemi krajskými městy (s Budějovicemi, Táborem a Pískem), pak s Veselým, Milevskem a Vodňany. Krom pošty, kteráž denně do Budějovic psaní a cestující dováží, jede třikrát za týden dostavník z Bechyně přes Týn do Budějovic. Všeobecná žádost je, aby též dostavník do Tábora jezdil. Kéž by se brzy vyplnila **).

Obchod a plavba, co hlavní živlové zaměstnání, jeví se již v povaze obyvatelů. Jsou rázu zdravého, silného, mrzáka tu zřídka najdeš, a mládež nechce v letě ani z vody, vtělení to hastrmani (leta uplynou než se kdo utopí), není tudy divu, že z nich jsou smělí a obratní plavci.

Jakož plavba chudší třídě výživy poskytuje, tak živí ob-

---

velmi laciné ale i pohodlné jest to cestování. Před deštěm a sluncem chrání tě bouda, po lodi se můžeš procházet, když tě sedět mrzí a na ohništi celý den oheň. Proti vodě jeti nikomu neradím, trvá to k omrzení dlouho.

*) Dobrý je návrh, aby se na způsob „hornických škol“ (ku př. v Příbrami), zřídila „lodnická škola,“ v níž by se mladíci ku stavu lodnickému vzdělávali.

**) Je-li to přání obecné, tož se potká vyplnění jeho s dobrým ziskem, a *jistě se* najde privátní podnikatel. R.

chod zámožné, kdežto prostřední třída obyvatelstva se zaměstnává buď řemesly neb rolnictvím. Ač u nás k řádnému zdělávání poli ještě mnoho schází, daří se hospodárství přec, jeť ale také půda dobrá pšeničná.

Řemesla jsou u nás tak beze všeho průmyslu a spolčení, jako jinde. Scházíť Týnským řemeslníkům a hospodářům větších vědomostí, povzbuzení a uvědomění. Není pak divu, že se ku př. „Posel z Prahy“ a „Hospodárské Noviny“ jen ve třech výtiscích odebírají.

V Týně umístili se řemeslníci, které v každém městě nenajdeš; mimo pilnikáře, výborného nožíře, klempíře a voskáře najdeš tu dva aksamitáře, kteří čítají dohromady 9 stavů a tkají samet hedbávný, nejvíce červený a zelený, látky na vesty, felbu atd. Jeden pracuje pro sebe, druhý pro Vídenského fabrikanta. První prodal r. 1850 za 2000 zl. stř. zboží, nyní však sotva za 800 zl. Pro drahotu hedbáví ochábnula živnost tato velmi.

Nemohu-li mnoho chvalitebného o nynějším průmyslu řemeslnickém povědíť, tím pochvalněji možno mi o zašlém se zmíniti, totiž o soukenictví, kteréž zde ještě asi před 20 lety jakož v celých jižních Čechách kvetlo.

Řemeslo soukenické teď jen 8 mistry zastoupené, čítalo tu roku 1821, v době svého rozkvětu, 20 dílen. V každé tkalo se na čtyrech nebo pěti stavích a více; na každém stavu pracovali dva dělníci, neboť člunky byly teprv r. 1834 zároveň se stroji ku předení vlny zavedeny. R. 1821 utkalo se 17.020 kusů suken, lonského roku však jen 141 k. V dílně prvního mistra (p. Ant. Pavlíčka) utkalo 16 tovaryšů na 8 stavech 5000 k. — Než ještě mašiny na *předení* vlny vynalezeny byly, živilo tkalcovství k 500 lidí, nejvíce ženských. Sukna, a to hrubá, hotovila se z vlny uherské, kteréž soukeníci před českou, pro její láci, přednost dávali. (Stálať tenkrát libra vlny uherské 18 až 30 kr. stř.)

Hotová sukna měla nejen v zemi odbyt, alebrž vyváželo se jich do Rakous, Solnohradu a Bavor po tisících kusů.

Nuž a jaké jsou příčiny klesnutí tak mocného průmyslu? Hlavní příčina byl vývoz jak uherské tak české vlny do ciziny, kdež se dražeji platila, dále zavedení strojů a zaražení fabrik, jimž pro nedostatečnost spolčivosti naši soukeníci odolat nemohli; již od r. 1830 pokulhávali, r. 1838 byli na mizině.

V novějším čase činily se pokusy se zlepšeným vyrábením suken, a tuť shledány jsou vady v nedostatečných strojích valchárských, postřihačských a připravních; zřídějí-li se ale tyto stroje dle nynějšího stavu průmyslu, tu zas neumí jimi valchář a postřihač zacházet.

Co fabrickému suknu též přednost dává, je barvení vl[illegible]

před tkaním, kdežto naši soukeníci teprv sukno barví, tu však nemožno barvu tak trvale upevnit.

Napraví-li soukeníci tyto vady a spolčí-li se, stanou se opět zámožní jako dříve, a město naše nabude opět většího významu.

Krom soukenictví kvetlo v té samé době na jihu vlasti naší tkalcovství. V Týně pracovalo 36 mistrů, každý se 3 neb 4 tovaryši, teď se počítá jen 16 dílen s 21 stavy.

Též v mineralogickém ohledu má Týn svou důležitost, nalezá se zde nerost *Vltavec* (Moldavit), je zelené barvy, průhledný a na povrchu vráskovitý. Pražští klenotníci užívají ho co drahokamu menší ceny; znamenité to však při něm, že se posud krom u Týna a u Budějovic nikde nenalezl. — Bohatá jsou zde ložiště vápeného kamene a kaolinu neb hlíny porcelánové, kteráž se do Prahy po Vltavě vozí. Obě ložiště jsou od místa $1^1/_2$ hod. vzdálena. Fabriku na porculán založit nebylo by rádno, pohltí mnoho dříví a zdražilo by je náramně. (Nestarejte se, nezdražilo by se! *R.*)

Nedostatek uhelných dolů v jižních Čechách klade tu průmyslu úzké meze. (Za to dost dříví na jihu a jihozápadu, také rašeliny by se množství dobylo. Dočkáme-li se ale Plzeňsko-Pražské a Plzeňsko-Budějovské železnice, pak by i dostatek uhlí byl. *R.*)

Pamětihodno, že Týn je rodiště zvěčnělého básníka a prvního z buditelů národu, Antonína Puchmajra. Narozen 11. ledna 1768, zemřel v Praze 29. září 1820.

Školy naše, dříve v prabídném stavu, zvedly se neunaveným přičiněním o české školství velezasloužilého našeho p. děkana, K. Vinařického, tak, že bychom každému městu *českému* takových přáli. Máme národní městskou školu o 4 třídách (odděleních) a jednu třídu vesnickou *). Všecky třídy jsou přeplněny a Bohu díky že již se počne nový školní dům stavět. Velkých zásluh o novou školu získali si pan kardinal-arcibiskup Pražský a p. loďmistr Lanna, kteří milostivě dříví a ostatní stavební material darovali. Jméno třetího dobrodince pomíjím mlčky pro jeho přílišnou skromnost, nemohu ale opominout ve jménu města *jemu* nejvřelejší díky vzdáti; on byl první, jenž ku stavbě nabádal, největšími překážkami se nedav odstrašit.

V společenském životě panuje ta samá rozervanost jako v jiných městech. Tak zvaní páni tvoří zvláštní kastu pro

*) Jak se to má vlastně s těmi vesnickými či selskými školami, o nichž *už loni* dopisovatel z Domažlic zprávu podal? Dělá se ještě rozdíl *mezi selským* a městským dítětem? R.

sebe: v zimě mají „kasina," v masopustě „bály" a v letě „landpartie."

Od roku 1855 máme u nás „ochotnické divadlo." Herci si počínají chvalně, mají své stanovy, ale neřídí se vždy dle nich. Větši svornosti a pořádnosti v peněžitých záležitostech jim vřele odporučujem. Krom *českých* představení dávají se též německé, a tehdá navštíví divadlo i leckdos ze sousedního městečka. *(np.)*

Z Oravy do Prahy. I. U nás na Slovensku nejen v každé stolici ale v každé obci jiný způsob života panuje, a to platí jak v materialním tak i v duševním ohledu. V mnohé obci, kde dobrý učitel, dobře zřízená škola, hned poznat jiný život, než kde toho není. Mohlbych z Oravy jmenovat několik učitelů, kteří ani v preparandii nebyli, avšak vlastní snahou tak se vzdělávají, že při vší své chudobě ročně do 20 zl. na knihy československé obětují, a čtenárské knihovny zakládají, že toho neuznat, bylaby nespravedlivost. A takové původní, samochtivé, samoučné a činné osobnosti tím větší uznalosti zasluhují, čím s více překážkami jim potýkati se nutno, a přece se jimi od svého úmyslu odstrašiti nedají. Že ovšem i koukolu se dost nachází, i kdožby to tajiti směl? Záleží jen na tom, čeho jest více? — U nás v dol. Oravě jsou uvedeny do škol předepsané čítací knihy, které ovšem, co se methody týče, vynikají nad předešlé, avšak pro přílišnou češtinu slovenským dítkám jsou k srozumění těžké. A přece by se tomu tak lehce pomoci dalo, kdyby v podobných, vůbec *všech vyučovacích knihách českých k názvosloví českému v závorkách i slovenské se přidalo.* Tím byloby spomoženo a malou věcí velikého cíle — snadňounkého srozumění — by se dosáhnulo. Každý učitel a každé dítě nemůže hned slovníkem (?) opatřeno býti, to je na ten čas nemožnost. Vezměme ku př. malý přírodopis český, tam nalezneme při českých názvech všude německé v závorkách, tím ale Slovákům není spomoženo, ant přemnohé názvy české jsou cele jinačí než slovenské, na př. jilm, slov. brest; modřín sl. červený smrk; habr sl. hrab; jíva sl. vrba; jeřáb sl. škorucha; střemcha sl. trpka a sto jiných. Tím způsobem získali by Češi i Slováci; tito by se přiučovali češtině, titam slovenčině snadným způsobem. Proto nemůžeme dosti snažně prosit a srdečně odporoučet, aby pp. spisovatelé čeští, zejmena kteří školské a vyučovací knihy spisují, už ráz zřetel svůj i na slovenčinu obrátili, a názvoslovné výrazy i v slovenčině poznamenávali. Však jsme a máme být Češi a Slováci sobě jazykem a duchem nejbližší! A v tom pravdu povím, když řeknu, že slovenčina v obecném životě jest mnohem čistější ode všech příměsků cizích nežli čeština. Když o školách našich mluvím, nemohu se ne-

zmíniti, že odchodem šlechetného přítele mládeže a škol p. Frant. Smrčky, stoličného soudu státního zástupce, který tyto dni na jiné místo úřadování, totiž do Trnavy se přestěhoval, naše školy velmi mnoho ztratily. On zajisté nejen laskavým slovem povzbuzoval učitelstvo, ale kupoval časopisy, rozdával knížky za odplaty dítkám. Opravdový Čechoslovan slovem i činem! Bůh ho žehnej kdekoliv se octne! Kýžbychom se mohli také jinými Čechy podobně pochlubiti a jim svědectví dáti, že jsou aspoň přátelé a příznivci jazyka slovenského, když mezi Slováky v tak hojném počtu úřadují, jakož Vám to jisté známo bude. Zajisté by nás Slováků nad míru těšilo, kdybychom mohli do Čech takové zprávy posýlati, že Čechové a Moravané na Slovensku úřadující Slováky a slovenčinu milují, slovesnost společnou rozšiřují, národnost podporují atd., aby ta osudná Kollárova slova: „nejsú ni Slované životem, nejsú ani Němci, půl toho půl toho jen jak netopýři mají,“ aby pravím tato slova pozbyla své platnosti!

Obraťme však zřetel na jiné věci. Čtenářům Novin Slovenských a Světozoru známo bude, že se v Oravě utvořila Učená Společnost účastinářů (akcionářů) Bibliotéky Čaplovičovské. Jedno valné shromáždění už drženo bylo d. 18. *Jan.* b. r. Druhé valné shromáždění má se 28. Jul. b. r. odbývati. Předlohy k pojednáním, která v tomto nastávajícím zasednutí čtena býti mají, jsou:

1. Pro p. M. V., faráře v O. Týždňový trh na přadivo jest v hor. Oravě ohledem vyrábění plátna nejdůležitější. (Známo jest, že se v Oravě největší průmysl a obchod s plátnem provodí. Oravští plátenníci.) Z té příčiny potřebno pojednat a vyličit, zdaliž tento obchod a průmysl s lenem je v takovém stavu, žeby jeho zdokonalení obyvatelstvu značný prospěch vynášeti mohlo, a kterak by se mohl přiměřeně zdokonalovati? — Zdaž hor. viděk (stolice) může tolik lenu dochovati, žeby se jím domácí obyvatelstvo dostatečně zaneprazňovati mohlo? a či domácí vyrábějí tolik předíva, žeby ho stačili doma setkat? Jestli ne, odkud nedostatek ten nahražují. Dále: Či O..ský trh na plátno neklesnul pro pamakové (bavlněné) tkaniny? Roku 1847 počítalo se v J..ské ochozi (okoli) 680 krosen (stavů). Na půlkusu potřebného předíva (laketka) počítalo se 3 zl. stř., od jeho pak utkání platilo se 1 zl. stř. Tak jedna chudobná tkačka v neděli koupila za 3 zl. předíva, do týdne ho setkala a v nejbližší trh za 4 zl. prodala. Jak nyní stojí obchod tento a s jakým prospěchem se provodí? atd.

2. Pro p. P. C., lesního úředníka na panství Oravském. Vyhledává se důkladné vyměření co se týče lesního hospodářství v Oravě, ze jmena: kde a na kolik jest možno a prospěšno horu (les) obrátit na louku neb rolí? Potřeba zevrubné

určit, které chotáry pro který druh vzdělávání by se nejprospěšněji hodily; zdali v Oravě má přednost rolnictví či obrábění hor? Jestli pak poslední má přednost, zda by nebylo prospěšnější, aby se role málo výdatné na lesy proměnily, více statku (dobytka) se chovalo, a část lidu na dolní zem se přesídlila? Stranu pěstování hor žádá se, aby se určitě udalo, kde a jak by se mohly pěstovat lesy jehličovité a kde širokolisté? atd.

3. Pro p. L. Š., úřadníka (dvorského) na panství Oravském. Vystavit zásady hospodářství a rolnictví, aby se rolnictví v Oravě s větším než posud mohlo pěstovat prospěchem. Vyznačit pásy země, které pro rolnictví nejlépe se hodí a které nic? Stranu obrábění rolí: Jaké způsoby by ohledem na Oravu byly nejprospěšnější? O hnojení rolí: kdy je lépe považet (hnojit) role, zdali v zimě nebo z jara? jakým hnojem? a j. — Poznamenati sluší, že scelování pozemků právě nyní pro celou Oravu ve své působnosti se nachází *).

4. Pro p. Dra J. H., c. k. okresního lékaře. O klimátě (ponebí) Oravském; jaký má vliv na rostlinstvo i živočišstvo? Kde v kterém pásu které rostlinstvo trati svou rostivou moc? Meteorologická poznamenání, kterýmiby se v prospěch rolnictva obrátit mohla. Jaký vliv má Oravské klima na zdraví a choroby člověka atd.

5. Pro p. F. P., c. k. vrchního inžinéra. O stavitelských pracech lidu, jaké opravy by se tu s prospěchem hodily? O stavení jezů, mostů, hatí, jako si je lid podle své přirozené theorie staví, a jaké pomoci by se v tom lidu z vědecké theorie podati mohlo? atd.

Ze všech tu jen u výtahu podaných otázek patrno jest, že hluboko zasahují do materiálního stavu našeho, který na Slovensku vůbec tak velice posud zanedbán byl; dále, že jsou

*) Na Slovensku a vůbec v Uhrách sluší dvoje scelování rozeznávati, totiž pravé, či spojování rozkouskovaných polností, pak ale *odlučování* lesin, pastvisek a vůbec pozemků, kteréž se před r. 1848 nalezaly v společném užívání panství a občanstva. Takovéto odloučení stalo se v Muraňské dolině, jakož se o tom Slov. Nov. svým časem zmínily, přátelským pokonáním; jinde se ho jen právní cestou dociluje. Podle císarského patentu od 3. Marce 1853, majícího za cíl celkovité uspořádání urbárských (selských) záležitostí vůbec, jmenovitě pak urychlení zavedeného scelování a odlučování společně užívaných pastvisek a lesů, měli právo buď páni sami, aneb obce žádati o scelení do jisté lhůty — nemýlím-li se do r. 1857. Avšak pánům, kteří přitom všecky peněžité útraty nésti, a sedláci jen ruční a povozné práce odbývati měli, zdálo se to zvláště tam, kde ani nebydlí, aniž jakých pozemností mají, přeútratné: a proto vyvolili si buď dobrovolně aneb z přinucenosti zákona, méně útratnou segregaci (odloučení). Podle výšdotčeného patentu musí sedlákům na jedno sedění, které dle urb. zákona r. 1836 od 64—80 jiter trojtřídní půdy obsahovati má, z pastvin a lesin vyměřeno býti od 2—12 jiter. — O čem však, dá-li Bůh zdraví, někdy si obšírněji promluvíme.

Dopisovatel z Považí.

výlučně obmezeny toliko na nejbližší okres Oravy, jakožto cílu nejpřiměřeněji; že rozmanitosti předmětu také šetřeno, a úlohy ty mužům ve své stati tak výtečným a zběhlým svěřeny jsou, že se něco důkladného od nich s jistotou očekávati může. O výsledku těch pojednání časem svým Vám věrnou zprávu podati nezameškám. Jen tolik ještě podotýkám, žeby takovéto náukové společnosti i jinde se zakládati mohly, a žeby velice k osvěžení duchovnímu vzdělanějšího obyvatelstva prospěly.

(—*h*—*ck*.)

Z Nového Sadu ve Vojvodině (✍). Nový Sad leží v dolní Bačské stolici. Praví se, že ještě před 120 lety na místě, kde nyní Nový Sad jest, samé pustiny a pastviska byly, na nichž se skot a brav pásával. Naráz ale jako nějaká houba ze země se zdvihl a zkvétati počal, k čemuž nemálo i jeho dobré položení pomáhalo. V posledních převratech, t. j. roku 1849, bylo město naše skrz na skrz rozstřílcno a zhubeno, za několik roků se ale zase na tolik zotavilo, že nyní lépe vypadá než před tím, a patří do počtu pěknějších, rozkvétajících měst Uherska. — Položení města a kraj vyniká svou romantikou nad jiné kraje dolnozemské. V levo od našeho města rozprostírá se Banát a rovná Bačka, kteréž stolice pro své úrodné půdy zemi Kanaan se nazývají. Na pravé pak straně leží světoznámý pevný hrad Petrovaradin na mohutné žulové skále, výše osada Kamenice se svou [illegible] velkolepou vojenskou školou; sem zabíhá haluz slavonského na vinohrady bohatého pohoří, odkud pochází víno Salaxiánské a Karlovické (Karlovicer Tropfwermut) po celém Rakousku známé. V prostřed pak se táhne Dunaj, na němž k nám po parolodích potřebné věci přicházejí. Počet celého obyvatelstva obnáší asi 18,000—19,000 duší, mezi nimiž nejvíce Slovanů, a sice: Srbů, Slováků, Rusňáků a drahně nově přišlých Čechů; tito poslední jsou větším dílem řemeslníci, nejvíce pak krejčíci, taktéž mnoho českých úřadníků máme, jakož je sám místodržitelský rada a krajský přednosta p. Trnka, Čech. — Po těch přicházejí v menšině Němci, Maďaři a židé. — Město naše jest sídlo Vladyky anebo biskupa pravoslavného a do 16 rozličných c. kr. úřadů (branží). Poznamenání hodné jest i to, že snad v žádném městě Uherska tolik vyznání se nenalezá, jako právě u nás, a sice nejen jednotlivců, nýbrž v celých církvích, zejmena jsou tu: Řeci nesjednocení či pravoslavní, a těch je nejvíce (mají 5 chrámů); římští katolíci (2 chrámy); evangelíci helvetského a augšpurského vyznání (každé jeden chrám); řečtí katolíci (1 chrám), Židé a Arméni (1 chrám); těchto posledních je obzvláště po *předešlém* převratě nejméně, za to ale mají svůj zvláštní *kostel s věží*. Máme zde i jedno srbské (národní) dívčí gym-

nasium o čtyr třídách a knihtiskárnu, kde noviny pod jmenem „Srbský Dnevnik“ vycházejí; dále reálku a jiné normální a národní školy. Divadlo německé máme též, ale ne stále. Fabriky tu nejsou žádné, před tím však jsme měli 3, jednu na sukno a 2 na svíjení hedbáví, v převratě bohužel až na jednu na hedbáví zašly. — Náš Novosadský a okolní lid obírá se, vyjma kupce a řemeslníky, nejvíce *rolnictvím, vinohradnictvím* tu i tam *včelarstvím*, které loňského roku velikou pohromu pro velikou suchotu utrpělo, a *hedbávnictvím*, tak že takměř každá osada má mimo štěpnici pro dítky své i svůj morušový sadinec, kde se hedbávničkové chovají. Lid náš, obzvláště Slováci a Němci, jsou usilovní a velice pracovití, však ale ještě posud jim schází rozumné hospodaření; ještě posud se nalezají mnohé pustiny a jiné malý užitek přinášející pozemky. Z půdy zdejší, jak úrodná a tučná jest, mohlo by se ráz a někdy i 2krát tolik užitku bráti, kdyby se při pracovitosti a úsilovnosti i rozumější promyslnosti následovalo. Počet dolnozemských Slováků se rozmnožuje. — Loni a letos asi 65 rodin z horního Slovenska na pozvání pp. hrabat Chotkovců se sem dostěhovalo, kteří páni jich i na svých panstvích Futoku, Irmově a Alpáře osadili. Tito naši rodáci, kteří již ponebí dolnozemskému přivykli, si zu velice libují. — Tu poznamenati musím, že mašiny všelikého druhu i u nás již do života přicházejí, tak již na výše zpomenutých panstvích máme mašiny: na setí, kosení, hrabání sena a mlátění. Dal by Bůh, aby se tyto užitečné a blahodárné nástroje mezi našim rolnickým lidem čím skůr rozmnožily; nemožno-li si jich, pokud tak drahé jsou, každému zjednati, dobře by bylo, aby si je obce anebo společnosti pořizovaly. Že se to ale tak skoro nestane, dá se lehce předvídati ze známého protivení se pospolitého lidu každé i sebe lepší novotě, nebo náš rolník vždy ještě repce a šemře na všecky stroje, že mu oni chleba odjímají, aniž považí, že ku př. dobré ruchadlo lépe a dokonaleji půdu vzdělává, a tedy hospodáři větší žeň připravuje; a tak je to i s jinými stroji, ku př. s rozsevacími, kteréž, když jen dobré jsou, nejdéle za dvě leta se vyplatí, poněvadž se jimi zrní ušetří. Mlatící stroje pak v krajinách méně zalidněných jsou v skutku pravým dobrodiním, taktéž žací stroje.

Z Vlašimi. Čtenáři Posla pamatujou se jistě na článek ze 4. sv. předešlého ročníku: „*Záložní kasy. Ústavy k pomožení stavu pracovnému. Podává chudý Šimon Tadeáš Rozůmek*,“ v němž se udávalo, jak by se ústavy spořící vlastně zakládati měly, aby z nich největší užitek zejmena ale pro spořící vyplýval. Pravilo se, že spořitelny vlastně jen polovičku účelu svého vykonávají, že poskytují totiž příležl-

tost, aby mohl spořící uspořený groš jistě na úrok uložiti — že ale nashromážděné penize odvádějí jinam, nenechávajíce jich tam, kam vlastně patří. — Záložní kasy, jak tam navrhnuty byly, činí oběma požadavkům zadost: ony poskytují příležitost k spoření, ony ale také uspořené obrací ve prospěch *spořících*. Zařízení jejich je jednoduché. Sestoupí se více *méně* účastníků a z těch složí každý s počátku určitou částku, dle okolnosti větší nebo menší, k této částce pak přikládají týhodně opět jisté menší částky. Co složili, zapisuje se jim do knížek, účet ze všeho vede se však ve zvláštní knize. Penize, kteréž se sejdou, půjčují se *mezi účastníky*, a to jen mezi účastníky, takže oni pro sebe spoří. Kdo se vydlužuje, podá buď dlužní upsání, nebo směnku, nebo se za něho dva z údů zaručují. Výbor, kterýž se týhodně schází, rozhoduje, kdo se má za úda přijmouti a kdo nic, také mnoho-li se má tomu neb onomu půjčiti. — Celý zápůjční spolek vydlužuje se také penize, má-li jich zapotřebí a ručí společně za ně. — Penize údům půjčené splácí se ve lhůtách a platí se z nich úroky; co se na úrocích sejde, to se poměrně rozdělí a každému údu zvlášť do knížky připočte, avšak nemůže si úroky zvlášť vyzdvihnouti. — Spolek přijímá také uspořený groš v menších i ve větších částkách od služek, čeledínů a mládeže, a dává z něho úroky. — V tom tedy hlavně záložní kasy záležejí. Nuže dáváme radostnou zprávu, že spolek takový u nás přičiněním několika zdejších živnostníků v život vstoupil, a že právě na stanovách pracuje, ač už činnost svou prozatímně rozvinul. Nalezá denně více účastenství a údové co nejřádněji si počínají, nic jinak, než jakoby hotoví účetníci byli. V panu okresním má spolek mocného příznivce a nemine se zajisté s účastenstvím všech řádných lidí. Tolik prozatím! *)

Z Plzně, 26. máje. ⚔ Konečně nalezne život národní u nás předce nějakého soustředění a v tomto opět zotavení a vzájemného sesilení; neboť od třetího července bude vycházeti dvakráte za týden, povždy ve středu a v sobotu, po půlarchu: **Hlasatel Plzenský**, časopis zábavný a poučný **), jenž si vytknul za cíl pěstovati život národní na jihozápadu drahé vlasti naší a šetřiti bedlivou péčí všech zájmů národních, hmotných i duševních, jichž se věk náš tak snažně domáhá.

---

*) Velikou radost z toho máme a přineseme v příštím svazku obšírný článek. Podobně nás těší zpráva o zápůjčovně v Písku a v Karlíně, a o čtenářském spolku v Sušici. To jsou pravé cesty k rozumnému pokroku! *R.*

**) *Z celého srdce gratulujeme, hojného účastenství a nejlepšího zdaru mu na Pánu Bohu a dobré mysli obecenstva českého, zvlášť ale jihozápadního, žádáme! Posel.*

Zvláštní zřetel obráti *Hlasatel* k průmyslu a národnímu hospodárství vůbec, pokud jen v politiku nezabíhá; politika se z časopisu naprosto vylučuje. Program se skládá hlavně ze čtvero části, a bude

1. *část zábavná* obsahovati:

a) *povídky a novely*, zvláště původní a látkou z dějin vlasti našich zajímavé.

b) *básně, národní a místní pověsti*, legendy, památnosti starožitné, objevy přírodní zvláště z kraje Plzeňského.

c) *dějiny* jednotlivých měst, hradů a vesnic zvláště v Plzeňsku a v sousedních českých krajinách ležících;

d) líčení národního života a mravu, bývalého i nynějšího, taktéž národních obyčejů a zvyků.

Přede vším bude se však k tomu prohlížeti, aby se v *Hlasateli* podal dokonalý obraz veškerého národního života Čechoslovanů na jihozápadu.

2. *V části poučné* budou se podávati praktické články o průmyslu, obchodu a hornictví, o domácím, rolním i lesním hospodárství. Mimo to vysvětlení zákonů sem směřujících. Toho bylo u nás, kdež krajina tak průmyslná a přírodními dary nadaná, dávno nutná potřeba, a proto veškerou svou péči *Hlasatel* oddělení tomu věnovati bude, aniž kdy zřetele svého od něho odvrátí. I naděje se, že ho v takovémto snažení všichni, jimž blahobyt národní na srdci leží podporovati nepřestanou, a síly své mu propůjčí. Obecenstvo naše zajisté ale s radosti uvítá přítele hlásajícího srozumitelným způsobem o věcech, které jsou nezbytné jako sůl a chléb.

3. *Část návěstní* bude obsahovati rozmanité zprávy o důležitých a zajímavých událostech, novinky ze života společenského, z činnosti veřejných ústavů a jednot z blízka i z dáli. Zde najdou též místa tržní ceny a zprávy o běžní ceně papírů na burse, pokud jich u nás třeba jest.

4. *Část dopisní* bude obsahovati vůbec zajímavé dopisy z okolí a z jiných krajů českých o věcech následování hodných anebo za výstrahu sloužících, o vadách obecních, školních a t. d.

Patrno, že se srovnává program *Hlasatele* velmi se snahou a duchem Posla. Bude tedy takřka strýcem jeho na venkově a bohdá, že se usilovné pili obou svorně působících dobře podaří. *) Kéžby jenom také prostředky vzájemného působení k cíli tak pěknému, jako jest osvěta a národní blahobyt, mezi Plzní a Prahou brzo v život vešly. Každým jarem pohlížíme v onu stranu, kde barevné týčky a červenobílé praporečky směr toužebně žádané železnice naznačují, a však

*) Nejen že dobře, ale mnohem lepší. Budeť více síly! *Posel.*

daleká naděje naše, marné koukání! U mnohých již naděje vybledla jako ony druhdy červenobílé praporečky. — Mohu Vás však bezpečně ujistiti, že jisté blíže Plzně velikolepě a mocně si počínající průmyslové společnosti velmi mnoho na tom záleží, ano že jest životní otázkou jejího zdaru a rozkvětu, aby se železnice jihozápadní co nejdříve stavěla, a že se podnikatelé, jichž jmena ve světě průmyslovém proslavená velké platnosti mají, vši snahou a celým mocným vlivem svým o to zasazují, by se k brzkému stavení důležité dráhy této přistoupilo *). Proč má kraj náš, ba celá země se vším průmyslem a obchodem okolním trpěti nenahraditelnou škodu podnikateli, kteří dobyvše si za doby akciového květu, z něhož se miliony sypaly, koncesi k stavění, nyní úzkostlivě váhají, jako by nenalezli podpory a účastenství. Pravda, že doba naše notně vystřízlivěla a touha po akciích že nad míru ochabla, v pravdě vlasteneckým, poctivým podniknutím dostane se však vždy účastenství.

Sem náleží otázka již často namítnutá, zdaliby pro národní hospodářství výhodnější nebylo, kdyby země, uznávajíc potřebu založení průmyslných ústavů, n. p. železnic, kanálů a jiných spojovacích prostředků, nákladem svým *v pravý čas* je vystavěla a potom je do rukou jednotlivých soukromníků buď prodejem neb nájmem přepustila?*) — Od stavby železnice závisí u nás též vystavení plynárny. S jakým nadšením první dobou jednotlivci sta akcií odbírati se uvolovali, s takou chladností přemítají nyní na mysli, mnoho-li úroků čistého zisku z celého podniknutí při nynějších okolnostech vytěžiti možno, a zdaliby se peníze v jiném podniknutí s větším ziskem nepotkaly? Vůbec se očekává, žeby nádraží a stavby k němu náležící téměř právě tolik plamenů k svému osvětlení potřebovaly jako celé město. Dle toho seznati možno, jak chudě naše osvěta obmyšlena jest. — Jinak se u nás jeví čilá průmyslová snaha. Naproti nádhernému a velikolepému parnímu mlýnu pana Hyry, naváží se již material k stavbě papírny, kterouž majitelé zdejší továrny na sirky ještě letos podniknouti hodlají, a jeden z nejvýtečnějších průmyslníků chce na té samé straně zakoupiti pole, by na něm též velikou továrnu jiného a však důležitějšího druhu zbudoval. Půda však jest zde velmi drahá. Každý se domnívá, že snad blíže jeho poli nádraží státi bude a že z prodeje půdy k stavbám potřebné velmi mnoho peněz vytěží. Tak mnozí ani prodati nechtějí a neb cenu nesmyslně vysokou žádají. Povím jenom, že se neostý-

*) Také už v Praze je o tom slyšet. *R.*

**) Alespoň to mají tak v Belgii a v Holandech, v Prusku se o tom jedná, *ve Francousku se to snad stane.* R.

chali mnozí za korec výsevku 16 set až dva tisíce zl. stř. a více žádati. Z toho opět viděti, jak se vše na stavění železnice odvolává a jak váhavostí u věci té veškerý pokrok průmyslový vázne. Snad již nejbližší doba rozhodne v důležité záležitosti této. — Nedávno se zde provozovala od členů divadelní společnosti pana Mussika, jenž si v německých kusech velmi dobře počínal, pomocí několika ochotníků známá veselohra „Pan Čapek“ neb „Což pak mne nikdo nezná?“ I zachtělo se nám často zvolati: „Ba, takového pana Čapka z českého obecenstva nikdo nezná!“ S dobrou vůlí se pouze spokojiti nemůžeme a nadto se nám tak urážlivým týráním češtiny jen škodí. Nejlépe si počínal ochotník, p. Ženíšek, jenž svou úlohu, co sluha Čapkův, jak náleží dobře provedl. — Pomalu se také zmůžeme na zpěvácký spolek. Cesta k tomu již ražena. O tom však později. —

2. Listy z Prahy a o Praze.

Nejdůležitější událostí minulého pětinedělí jest pro nás zajisté hospodárská výstava ve spojení s valným shromážděním hospodárské společnosti, kteráž několikkrát do roka své oudy povolává, aby jim zprávu dala o své činnosti a k rokování o otázkách od ní postavených je vybídla. Litujeme velice, že nám obmezené místo nedovoluje, abychom se hodně obšírně o obou těch věcech zmínili — vlastně jen o některých otázkách, kteréž shromáždění byly předloženy. Výstava letošní nemohla se nijak měřiti s výstavou před dvěma roky z příčiny 18. shromáždění německých hospodářů ve stromovce odbývanou; stoupala proti ní náramně do pozadí a nejevila se jinak, než jako nezměněné vydání výstavy před 3 a 4 roky odbývané, ač i to se s pravdou říci nemůže, ještoť každá z minulých byla úplnější, všestrannější. Abychom letošní výstavě pravé jmeno dali, řekli bychom, že to byla vlastně hospodársko-strojnická výstava, kterouž 10 větších fabrikantů, 8 řemeslníků a několik hospodárských ředitelství obeslalo, a tak v pravdě jest. Bylo zajisté vystavených strojů (o jich dobrotě, příhodnosti a přiměřenosti nic nemluvě) na 360 vystaveno, a jedině fabrikant Borrosch měl tu okolo 115 kusů, kteréž také každodenně v továrně jeho pod kolnou ohledati možno. P. Kubásek vystavil k 50, p. Vořechovský k 30, p. Brosch k 20, p. Weisse k 20, p. Clayton-Shuttleworth z Vídně 13, knížecí Lobkovická fabrika v Ulbersdorfu k 30, p. Huber 5, p. Pelikán 7, p. Káš 2, pp. Bošek & Comp. z Klatov 1 kus. — Vyjma pp. Claytona-Shuttlewortha, Huberta, Káše a Boška jsou ostatní firmy z minulých výstav známé a taktéž jejich výrobky, protož není třeba obšírně se o nich zmiňovati, což by ostatně bylo

také nevhodné, neboť řezačky na slámu, řípu a brambory, trhačky a šrotovačky, rozsevačky na řepku a obilí, stroje mlatiací a žací, rozličné pluhy a brány — toť jsou věci, kteréž může člověk na každém větším statku pozorovati, kdež se mu i výhoda naskytuje, aby práci jejich posouditi a tak o přiměřenosti a výhodnosti jejich přemýšleti mohl. Pan Weisse sice vystavil žací stroj Burgessa a Keye (o němž jsme se také v článku: *Jak se na mašiny pohlížeti nesmí*, zmínili,) avšak, nebylo tu příležitosti, aby mohl hospodář účinky jeho viděti, a proto nedostalo se mu povšímnutí, jakého zasluhuje, ostatní pak stroje byly z většího dílu pod kolnou tak směstnány, že se k nim ani pořádně přistoupiti nemohlo, o zkoušení ani nemluvě. — Jediné, co nás tedy zajímalo, byl parní stroj převážeci (lokomobil) od Claytona-Shuttlewortha z Vídně vystaveny, který pro svou velkolepost a štíhlost oči všech na sebe poutal. Hnal veliký mlatiací stroj, který jsme ostatně už pracovati viděli před rokem v Čakovicích. I Haasovská fabrika z Vraného podobný lokomobil vystavila, sloužil však více k tomu, aby přednosti Clayton-Shuttleworthského více do popředí stoupiti mohly — prozrazoval v skutku neohrabanost a nevkusnost. — Z věcí, které pan S. Huber z Karlína vystavil, zvlášť pozornost na sebe poutal tak zvaný hydrostatický beran, pak některé pumpy a stříkačky, vše čistá a solidní práce. Hennsmannské mlatiací stroje, kteréž byli vystavili pan *Káš* z Prahy a pp. *Bošek & Comp.* z Klatov, zasluhují všechnu chválu pro svědomitou práci, kteráž se na obou jeví, a že obě firmy letos ponejprv na poli výroby hospodárských strojů se objevily, toť oběma co nejsrdečněji štěstí přejeme, aniž pochybujeme, žeby si rodáci práce jejich nevážili a před každou jinou přednost jí nedávali. Firma Bošek & Comp. v Klatovech je mladá (aspoň jsme posud ničeho o ní neslyšeli), že se jí však podařilo hned ponejprv pozornost na sebe obrátiti, služiž jí za příznivé znamení. Firma Františka Káše požívá však ctné pověsti na poli mlýnského stavitelství, o amerikánských mlýnech p. Fr. Káše jde jeden hlas v Čechách a daleko za hranicemi, a protož možná bylo cosi řádného očekávati, a že krajané naši poznali solidnost vystavené práce, to dosvědčují četná objednání, ač jest i mlatiací stroj i šrotovka o něco dražší než jinde. Za to však zase každá nejmenší částka svědčí o pečlivostí s jakouž vyvedena byla, a my to nemůžeme dosti chváliti, že p. Káš užil všude kovaného železa, kde se to jen poněkud činiti dalo. Částky z kovaného železa dovede každý venkovský kovář a zámečník, když toho potřeba, urobiti, a není třeba aby stroj zahálel, když ta neb ta pružinka, nebo mostek praskne. Nad to pak (což ostatně ani podotýkati třeba není) *pracují* oba stroje výborně, zvlášť mlatiací stroj, z něhož

vychází zrní vesměs bez porušení a taktéž sláma pěkně zachovaná. Protož všem a všude dílnu pana Fr. Káše poroučíme a podotýkáme jen ještě, že nyní hotoviti začne šrotovačky vlastní výborné konštrukce, jakož i všeliké jiné stroje, jakož řezačky, rozsevačky, pluhy, ruchadla, žací a mlatící stroje, mlýnky atd. Oba vystavené stroje nesly v železe litou (v celé výstavě jedinou českou) firmu: *František Káš, fabrikant strojů a stavitel amerikánských mlýnů v Praze v Spálené ulici číslo 7., ve dvoře jindy u sv. Lazara zvaném.* Kdoby co objednati anebo o něčem bližší vědomost zjednati si chtěl, může se snadně dle této adresy s p. Kášem srozuměti, který zajisté neopomine obšírně odpověděti a všelikým slušným požadavkům vyhověti. Co nás ve výstavě ještě potěšilo, to byly vystavené věci od venkovských řemeslníků, zejmena od pp. *Fr. Pejši*, kováře ze Zlonic (rozsevačka na řepku); *Fr. Pauera*, kováře ze Želevčic (ruchadlo, stroj na pletí); *J. Chrámosty*, tesaře, (řezačka); *Fr. Renra*, kováře ze Šestajovic, (23 kusů, zejmena tříradličkové pospěšáky, rozsevačky na řepku, brány, pluh nahazovač atd.); *J. Řebíčka*, kováře z Beřkovic (zahradní pluh) atd. Jest to pěkné i radostné znamení, že se česká práce i na toto pole pouští, aby s cizí zápasila. Zdař Bůh! —

O ostatních věcech dá se pramálo říci; dobytek Algavského plemene, Švýcarský a Opočenský možno už na každém dvoře a statku spatřiti, taktéž merinové ovce, anglická prasata a slepice kočinčiny. — Zmíniti však se sluší o Šárském pivě, kteréž dobře chutnalo a pověsti své čest dělalo, o věcech hliněných ze Zbraslavské fabriky (kn. Öttingen), o výborném lnu na studeno rošeném (p. Urfus z Ouval), o hedbávných zámotkách, předeném hedbávi a čtyrech šátečkách z domácího hedvábí (rytíř Birnic). Strojené mrvy, rozličná semena, trochu medu, cukr a výrobky vedlejší z cukroven, potaš a soda jakož jiné maličkosti a drobnosti byly v koutku zastrčeny a chudičce zastupovaly hlavní odvětví venkovského hospodárství. Lesnictví ouplně scházelo, včelarství takřka ani zastoupeno nebylo, hospodárský pak průmysl jenom několika klobouky cukru byl representován. A tak nijak výstava letošní neuspokojila, aniž uspokojiti mohla, poněvadž čas jarní sám sebou nepříhodný jest, aby se mohl podati obraz hospodárství ve všech odvětvích. Čas okolo sv. Václava bylby mnohem příhodnější a mohly by se také zkoušky dělati. — Tolik tedy o výstavě, o jedné okolnosti však, kterou jsme několikrát už vytýkali, necháme mluviti ctěného p. □dopisovatele od Boleslavi. Píše:

„Konečně mi zbývá ještě něco povědět, co se mně a mým pánům *společníkům* na této hospodárské výstavě nelíbilo,

při pohledu skoro na každý tam vystavený předmět nemile na nás působilo, a to byly všude a na všem samé německé nápisy, tak že byl český nápis vzácný k spatření. Hned u vchodu, když jsme se my a jiní na český popis neb výkaz všech vystavených věcí tázali, žádný nebyl, ale německých hojnost. Toť jako bychom se byli octli na hospodárské výstavě ne uprostřed české země, ale někde u prostřed německé říše, kdež o Čechách málo co vědí. Bez vysvětlovacího popisu této výstavy zůstalo českému hospodáři polovic vystavených věcí neznámá, neboť rozuměl jen tomu, co mu bylo už dříve známé, ale nové stroje a výrobky zůstaly mu pohádkou, zvláště když při některém kuse nižádného neviděl, koho by se zeptal: „Co to jest?“ Tak mnohý jen z polovice uspokojen z výstavy se vracel do vzdálené dosti otčiny (a že výstavu vzdělaní přátelé a příznivci hospodárství navštívili, mohl se přesvědčit každý, kdo do výstavy přišel), nemaje ani polovic prospěchu, jakéhož se z prohlednutí výstavy nabyti domníval, ač by to naň bylo snad prospěšněji působilo, a více mu toho bylo třeba, než mnohému jinému, jenž to za pouhé divadlo považoval. Kdyby v tom měli přišti filiální hospodárské výstavy po českých krajích tuto Pražskou následovat, špatný účinek by způsobily.

Nedivili jsme se, když byla předtím v Praze společnost a výstava německých hospodářů, že se to stalo tenkrát k vůli hostinství. Však ani tehdáž to nebylo chvalitebné, že tam vlast, na jejíž půdě to vše se vykonávalo, tak zavrhována byla. Ale nyní? to už nelze mlčením pominout; jako ve výstavě tak v hospodárském jednání nic českého! Jako by o slovech J. A. Veličenství: ‚Při tom nejupřímnější starost Má vždy bude k tomu obrácena, aby všelicí kmenové národní vždy ve svých národních rázech zachováni byli, a aby se jim náležitého ohledu při pěstování jich jazyka dostalo,‘ ničeho nevěděli.“ To mluví český hospodář jmenem všech, a každý oud hospodárské společnosti musí říci, že to pravda, ač smutná pravda. Ba ještě víc se děje; předplatili jsme tento týden na Hosp. Nov., a dán nám zcela německý předplatní lístek.

O první otázce z letošního programu hospodárského shromáždění: „Které jsou překážky, ježto rychlejšímu rozvinutí hospodárství v Čechách v cestě stojí a jak by se odstraniti daly; a zdali se právem tvrdí, že při nynějším stavu a břemenech hospodárství obyčejné se nevyplácí?“ podáme širší zprávu příště, taktéž o věcech, o nichž se jednalo v Žateckém a Budějovickém hospodárském shromáždění, totiž: jak by si hospodárství potřebného kapitálu získati mohlo — a co činiti jest, aby dělníci k železnicím a do měst k stavbám se nehrnuli. Pro dnes, jak patrno místa se nedostává. —

Klempírské názvy.

Německé názvy sebral p. J. Klement, mistr klempírský v Rakovníce, vše srovnal a české názvy přidal p. Fr. Špatný.

Není třeba šířiti se o tom, jak čest národní žádá, aby každé řemeslo mělo své čistě české názvy na místě hatlaniny v dílnách nyní užívané. Zmínili jsme se o věci té obšírněji v loňském ročníku, když jsme řemeslnický a technicko-hospodárský slovníček p. Špatného odporoučeli. Slova naše nalezla ohlasu a z rozličných stran docházely nás dotazy, zdali a kde slovníčky řemeslnické k dostání jsou. Odpovídáme tedy ještě jednou, že posud ševcovský slovníček vyšel a že ho ve všech knihkupectvích za 15 kr. stř. dostati možno. Ostatní slovníčky jsou už ouplně sestaveny, hledá se jen nakladatel, pak hned vycházeti počnou. Aby však Posel z Prahy i v tomto ohledu čtenářům svým posloužil, hodlá čas od času sbírky názvů toho neb onoho řemesla přinášeti a činí tuto začátek s klempírstvím. Německé názvy sebral a o udání českých požádal pan *J. Klement*, mistr klempírský v Rakovníce, české vyhledal, utvořil částečně a sestavil pan František Špatný, kterýž je hotov i jiným posloužiti, pakliže mu názvy, jak nyní v užívání jsou, spolu s popsáním věcí, kteréž naznačují, pod adresou Posla z Prahy zašlou. Máme za to, žeby se tímto způsobem brzo dobré české názvy v dílnách rozšířily a ujaly, nynější pak nekloudné zkrouceniny německých slov žeby zmizely. — Následují už klempírské názvy.

Abkasteln hraniti.
Abschlichthammer m. srovnavadlo, srovnavací kladivo.
Ambos m. babka.
Anschlag m. násek.
Aufschlagen nasekati.
Anzugmeißel m. přitahovač.
Aufziehen puklíti.
Aufziehhammer m. puklič.
Aushauen vysekati.
Aushauer m. sekáč, sekadlo.
Ausreiber m. vystruhovač.
Ausschlichthammer m. vyrovnavač, vyrovnavací kladivo.
Bleihammer m. perlík.
Börtchen lem; B. machen lemovati.
Börtcheneisen n. lemovadlo.
Börtchenhammer m. lemovák, lemovací kladivo.
Brandring, m. kroužek, kroužek zákotní.
Brandrohr n. plamenka.
Durchbrucheisen n. průražník.
Falz m. paz.
Falzen pazy dělati.
Faust f. baňatka.
Feilkloben m. kloubovna.
Handhammer m. kladívko.
Hauer m. sekáč, sekadlo.
Hohlumschlag m. dutý záhyb.
Kolben m. pajadlo.
Köpfchenmeißel m. hlavizník, hlavičkář.
Lampenkasten m. olejník.
Poliren leštiti.
Polirhammer m. vyleštovadlo, vyleštovací kladivo.
Putzmeißel m. průboj kulatý.
Reißahle f. rejsek.
Reif m. pás.
Schaber m. škrabák, škrabadlo.
Scharfmeißel m. průboj ostrý.
Schlichten rovnati.
Schraubstock m. svěrák.
Schweifen vykrouziti.
Schweifhammer m. vykružovač, vykružovací kladivo.
Schweifung f. vykroužení.
Senke f. bočna.
Senkhammer m. bošidlo.
Senken bošiti.
Spannen plošiti.
Spannhammer m. plošidlo.
Sperrhorn n. rohatina.
Stock m. špalek.

Tellerhammer m. žlábkovec, žlábkovací kladivo.
Treiben baniti.
Treibhammer m. baňák, baňaté kladivo.
Umſchlag m. záhyb.
Umſchlagen zahnouti.
Umſchlageiſen n. zahybadlo.
Unterſatz m. podstavek. 2. bei der Lampe okapník.
Verputzen (mittelſt Feilen) spilovati; V. mittelſt Kratzen vyškrábati.
Wulſt f. bocha.
Wulſten bochy dělati.
Winkeleiſen n. úhelnice.
Zirkel kružidlo.
Zylinder m. válec; Z. das hohle Glas skleněná trubka.

Fr. Špatný.

Velectěné čtenárstvo Posla z Prahy činíme pozorno na spis pro průmyslové vzdělání nevyhnutelný, o němž přiložený program bližší vědomost podává.

Průmyslová škola,

pod řízením pana prof. *Dra. Jana Purkyně* vycházející obsahuje už dva svazky:

1) O kovech a rudách,
od prof. Jana Krejčího.

2) O látkách živočišných,
a sice 1) *o kožích*
od Dra. Edwarda Grégra.

Vědomosti o věcech těchto jsou přípravou k pravému průmyslovému vzdělání, kteréž na nich jako stavení veliké na svých základech spočívá. Později budou vycházeti svazky o speciálních věcech, jako o *sladovnictví*, *octářství* a *vinopalnictví*, o *přádelnictví*, *cukernictví*, o *praktickém strojnictví* atd., a letos už vyjde *mistr zednický a tesarský*, jenž bude obsahovati vědomosti pro zedníka a tesaře potřebné. Pro dnes tolik o *Průmyslové škole*, příště mnohem více. Jenom to budiž podotknuto, že jest odbírání hojné. —

Opravy. Sv. 3. str. 256. řádek 14. od čáry, čti *vtělovalo* místo obětovalo. — Sv. 4. str. 323. řádek 11. místo slouží čti *souloží*. — Sv. 5. v článku: Obrazy ze Slovenska jsou nepozorností některá slova přehozena nebo zcela vynechána, zejmena na str. 380. řádek 24. čti: Opasek ten, v němž *křivák*, peníze, písma a vůbec vše, co se do něho směstnati dá, *kuřák* také dýmku a tabák atd. —

☞ *Titulní list a obsah v 6. svazku.*

V komisi u H. Dominikusa na rynečku.
Tiskem Antonina Renna v Praze 1858.

Níže psaný spisovatel připravuje k tisku dílo pro nynější dobu nad míru důležité:

Peníze, míry a váhy

nejdůležitějších zemí v porovnání s rakouskými, jakož i krátké poučení o nové minci rakouského čísla. —

Kdožkoliv na spisek ten k předplatním penězům expedici *Posla z Prahy* nebo *Školy a Života* 15 kr. stř. nebo 25 setin pro mne připojí, tomu zašlu ochotně poštou **franko**, jak mile se vydávati bude, což se stane nejdéle, avšak jistě do 15. srpna t. r.

Antonín Skřivan.

majetník kupeckého vyučovacího ústavu v Praze, v růžové ulici, č. d. 941 II.

Dobrá kava — dobre pečivo — dobrý kulečník.

Časopisy vědecké a zábavné.

Všem, kdož se občerstviti a pobaviti chtějí, zvláště ale pp. študujícím a venkovským pp. hostům, poroučí svou kavárnu proti technice.

Jan Čáslavský.

Noviny

německé, francouzské, české, polské, chorvatské, srbské.

Právě vyšel u Jaroslava Pospíšila proti Voršilinkám v Praze a poroučí se všem hospodářům:

Úplný Dobytčí Lékař,

to jest: zřetelné poučení o správném léčení všech nemocí koňů, hovězího, skopového a vepřového dobytka, psu i drůbeže, s přídavkem: Klerak se má pomáhati při těžkém telení, hřebení a bahnění. Ku prospěchu hospodářů a všech těch, kteří se obírají hlídáním a léčením dobytka. Sepsal *Josef Pečírka*, doktor lékarství a ranhojičství, magister porodnictví, člen král. společnosti věd a národního musea. — S vyobrazením nejpotřebnějších nástrojů k snadnějším operacím, kteréž se při dobytčím lékarství obyčejně naskytují. — Obšírnější promluvení o důležité knize této ponecháváme si na příště.

Vyzvání.

Nejzřejmější důkaz o vzdělanosti kteréhokoliv národu podává jeho literatura a tato opět oceňuje se podle spisů zachovalých, prvních i pozdějších věků, jimiž se národ ten vykázati může. Známe, že národ náš bohat jest na rozmanité spisy pěkné literatury a že zvláště střední věk honositi se může díly zajímavými a znamenitými. Tato díla, tyto spisy nejsou však známy národu našemu a knihovna musea království českého nemnohými